di Carlo

La Fiorella

# PLATONIS DIALOGI

SECUNDUM

# THRASYLLI TETRALOGIAS DISPOSITI.

EX RECOGNITIONE

## CAROLI FRIDERICI HERMANNI.



VOL. V.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLVIII.

# PRAEFATIO.

In Legum libris recensendis quum itidem codicem Paris. A pro fundamento haberi consentaneum esset, per mihi gratum utique accidisset, si pariter atque in Repnblioa et Timaeo Schneideri vestigia premere potuissem, qui se illorum quoque librorum diligentissimam collationem Dübneri beneficlo debere professus est, alternm autem optlmae notae codicem Vossiannm ipse contulit; nunc urgeutibus bibliopolae rationibus experiendum erat, quautum ex Boeckhii, Bekkeri, Astii, Stallbaumii oopiis efficere liceret, quo in negotlo illud solum me solabatur, quod quum Stallbaumium Legum quoque ut Timaei lectiones Parisinas Bastii cura collatas a Baehrio V. Cl. accepisse scirem, ubicunque hunc cum Bekkero et Tnricensibus consentire viderem, ne corruptis quldem locis illinc potius quam a nostro judicio medelam sperandam esse jure meo colligebam. Hano igitur quantum potui his quoque libris adhibere studui neo pauca, nisi me spes fallit, sola interpunctione ad clariorem lucem revocavi; idem tamen et varietatem Bekkerianam sedulo consului neque Boeckhii, Astii, Schmidtii, Schrammii acumine parum me adjutum esse gratus profiteor; meae denique conjecturae illud certe indulsi, nt si quid Plato scribere non potuisse videretur, ne auctoritatem quidem probabilitati posthabere dnbitarem; quibus omnibus de causis quae inter meam editionem et Tnricensem lectionis discrepantia orta est, eam candido lectori hao tabula spectandam subjeci:

L. I. p. 625 A: *οὐκ ἂν ἀηδῶς περὶ πολιτείας* P, *οὐκ ἂν ἀηδῶς ἡμᾶς περί τε πολιτείας* VBST; at praecedens *τέθραφθε* infinitivum rectius ad secuudam personam referri suadet. — P. 626 D *πῶς; τί λέγομεν* H, *πῶς ἔτι λέγομεν* libri, nulla particulae *ἔτι* vi; praetuli igitur duplicem interrogationem ad idem exemplnm, quo inf. XII. 12 et Tlm. c. 3 aliisque locis ad Hipp. maj. p. 297 C laudatis legitur. — P. 629 B *δὴ νῦν* pro *νῦν δή* — contra quam Hipp. maj. p. 298 peccatum est — suasit Boeckhius in Min. p. 90; ne tamen oum Astio et Stallb. ad Phileb. p. 106 *δή νυν* scriberem, prohibuit Klotz. ad Devar. T. II. p. 418. — P. 630 B eodem Boeckhio auctore verba *ἀνδρείας αὐτῆς μόνης*, quae propter Homoeoteleuton excidernnt, ex Proolo ad Remp. p. 402 recipere non dubitavi, neo p. 630 C Heindorfii emendatiouem (Spec. couj. 1798) *ἄλλοσε* pro *ἄλλο* ante *ἢ πρός*, moxqne o. 6 *πολιτείας* post *θείας* a Stephano et Winckelmanno desideratum sperni posse censni; *θείαν πολιτείαν* claris verbis appellat Plato XII. 12, p. 963 C. — P. 631 B *πάντα* P, *ἅπαντα* VBST; at in proverbio est *πάντα ἀγαθὰ* vel *τἀγαθά*, cf. Demosth. Aristocr. §. 194 pluraque apud Winckelm. ad Euthyd. p. 90 et Bergk. Com. att. reliqu. p. 305, qui nec Ath. III. 56 Porsoni emendationem *ἅπασιν ἀγαθοῖς* asciscere debebat; rectius Meineke Comic. fragm. T. III. p. 312. — P. 632 E *τά γε νῦν δὴ ἃ* H, *καὶ ἅ γε νῦν δὴ*

a*

VBS, ἅ γε νῦν δὴ T; at in Par. est τά, unde id revocavi, quod commendant exempla Soph. p. 219 B, Tim. p. 23 B. — P. 633 B γιγνομένας Astius, γιγνομένων libri; at dici non potest quam saepe vel optimi codd. per Legum libros structuram perperam ad proxima accommodarint; recepi igitur accusativum, quo ipso demum διὰ πολλῶν πληγῶν arctius cum ἁρπαγαῖς τισὶ junguntur. — P. 633 C γυμνοπαιδίαις pro γυμνοπαιδιαῖς scripsi cum plurimis libris, quorum auctoritatem etiam apud Xenoph. Mem. I. 2, 61 et Plutarchum optimi confirmant; cf. Sintenis T. IV. p. X. — P. 633 D μαλάττουσαι post θυμοὺς cum Par. plurimisque codd. sustuli; longius corrigendo progredi cum Winckelmanno ausus non sum. — P. 634 D λόγος S cum Astio, fidejussore Eusebio Praep. evang. XII. 1, ὁ λόγος VBT; at eodem exemplo Tim. c. 20 λόγος pro ὁ λόγος πλείων ex optimis codd. revocatum est. — Ibid. δ' οὖν BS, γοῦν VT; cf. ad Lucian. Hist. conscr. p. 254. — P. 635 E τί διαφέρον VB, τὶ διαφέρον ST; at illis et libri et Ficinus favent, nec sequens comparatio ὥσπερ τὰ περὶ τὸν πόλεμον indefinite quaeri patitur. — P. 636 B παλαιῷ νόμῳ H ex conj. pro παλαιὸν νόμον moxque cum Boeckhio et Astio τὰς pro καὶ κατὰ φύσιν, quibus emendationibus locum impeditissimum neque a Schrammio Qnaest. de locis nonn. Legum Plat. part. III, Glac. 1848. 4. feliciter tractatum ad sensum certe satis proclivem revocasse videor. De lectione, proxime ad nostram accedit quod Voss. codex habet παλαιῶν νόμων, neque articuli cum καὶ permutationem insolentem esse identidem docui; sententia autem tota redit ad vetus illud νόμου et φύσεως discrimen, quorum si alterum, quod in moribus humanis cernitur, alteri nocuisse Plato statuit, non video quo alio modo id declarare potuerit, nisi forte κατὰ παλαιὸν νόμον sequenti κατὰ φύσιν melius respondere dixeris. — P. 637 B οὐδ' ἂν S cum Astio, οὔτ' ἂν VBT, nullo membro respondente, neque apte ad Dionysia, quae praecipnam apud Graecos ebrietati veniam dare videbantur. — P. 638 C τυροὺς Astius ex palmaria Cornarii conjectura, πυροὺς libri, sed ut vix intelligas quomodo tritica, commune humani generis alimentum, inter eas res haberi possint, quae utrum noceant an non noceant, ex propiore temporis et apparatus definitione pendeat. — P. 639 A μετά τινων H, μετὰ τῶν libri, qua in lectione articuli vim non assequor nec Stephanus Astiusve assecuti sunt, qui eundem prorsus omiserunt; qua medela mea lenior est. — Ibid. ἡγούμεθα Boeckhius et Astius cum Eusebio, ἡγώμεθα VBST; at cf. — ne longius abeamus — p. 658 B: τί ποτ' ἂν ἡγούμεθα... συμβαίνειν; — P. 642 A εἰ ταῦτα... πέρι λόγον, quia incommodam optativi structuram habent, neque ad sensum necessaria sunt, pro interpretamento circumscripsi; eademque medela usus sum p. 643 C, ubi Astius scite intellexit ποιοῦντα, ut structurae conveniret, in ποιεῖν mutandum esse; at ipsum ποιεῖν post ἄλλο passim omitti non solum notissimum illud οὐδὲν ἄλλο ἤ, sed etiam alia exempla ostendunt, ut Sympos. c. 4 καὶ τἄλλα τὰ νομιζόμενα scil. ποιήσαντες. — P. 645 C difficultates, quas hic locus et editoribus et Schrammio Part. II. p. 1 satis magnas praebuit, personarum distributione mutata funditus sustulisse mihi videor. Nimirum φανείη... ἀπάξιον in libris Cliniae, sequens oratio Atheniensi,

postremo λέγε δὴ Cliniae tribuitur; quibus ita ut nunc factum est correctis non minus moribus singulorum quam structurae provisum esse arbitror, in qua μὲν post δοξασθείη vix apparebat quomodo ab eo dictum esset, qui responsum, in quo δὲ contineretur, exspectare non posset; denique ὅ, cui Astius οὐ, Schrammius οὗ substituerunt, nunc omni offensione carebit. — P. 646 D ὡσαύτως διανοητέον praepositione περὶ aegre carere Boeckhius intellexit; eadem tamen quum neque addi neque ex antecedentibus repeti commode posset, verbum ipsum utpote ex mala repetitione ortum circumscribere malui. — P. 647 A οὐ καὶ νομοθέτης Astius; οὐκ ἂν libri, ubi tamen praesens indicativi cum ἂν junctum tamdiu tulisse ceteros editores valde miror. — P. 649 B πληροῦσθαι B cum libris, ut ipsi Tur. fatentur, omnibus, πληροῦται VST; at infinitivus commode pendet a ποιεῖ, ut Menon. c. 18: ἀπορεῖν οὖν αὐτὸν ποιήσαντες. — Ibid. πᾶς ἡμῖν οἶμαι ταὔτ' ἂν συγχωροῖ cum Cornario et Astio a Clinia ad Atheniensis orationem transtuli, Cliniae sequentia demum τί μήν tribui, quibus pronunciandis satis languide vulgo Megilli persona adhibetur; mox autem p. 649 D cum Astio et Stallb. δειλία circumscripsi, quae quomodo inter eos affectus referatur, qui homines θαρραλέους et θρασεῖς reddant, vix intelligas; videtur igitur ex male repetitis superioris vocabuli syllabis extremis prodiisse.

L. II. p. 653 B λόγον pro λόγῳ λαμβάνειν scribendum esse Boeckhius et Astius viderunt; hic ipse enim λόγος est, quem acceptum mox articulus tanquam notum describit, ut in gemino loco Reip. III. 12: μισοῖ ἔτι νέος ὤν, πρὶν λόγον δυνατὸς εἶναι λαβεῖν, ἐλθόντος δὲ τοῦ λόγου ἀσπάζοιτ' ἂν κ. τ. λ. Conjecturam a Schrammio Spec. I. p. 7 frustra impugnatam tuetur etiam Eusebius Praep. evang. XII. 18, unde mox quoque mutata interpunctione non equidem cum Boeckhio αὐτή, at αὕτη ἐσθ' ἡ pro αὐτῆς θ' ἡ συμφωνία recepi. — P. 653 D τάς γε τροφὰς pro τὰς τροφὰς commendant codd. scribendo τάς τε, unde mire Schmidtius Bielefeldensis substantivum τετροφὰς finxit; γε autem idoneum sensum praebet, modo post τροφὰς interpungatur, ut γενομένας praedicative accedat: *etiam si reliquas hominum aerumnas tollere non potuerunt, alimenta tamen corrigere docuerunt, quippe quae diebus festis coram ipsis diis sumerent.* Si quis longius in corrigendo progredi voluerit, possit et τρυφὰς et γενόμενοι conjicere, ut homines diebus festis deorum consortio fruentes voluptatum nimietatem pudore castigare dicerentur; tantum tamen id solum, quod dedi, esse arbitror. — P. 654 A τὸ ante παρὰ a BT abjectum, sed in ipso Par. corrigendo additum cum ceteris omnibus libris revocavi, quia ἔμφυτον ὄνομα nomen ab ipsa rei natura oblatum est, quod scriptor per se notum et perspicuum esse significat; nec p. 654 C ἢ inter μουσικὴν et ὃς ἂν ab Ast. et Tur. sublatum aut omittere aut circumscribere saltem cum Stallb. ausus sum, quia nihil obstat, quominus duplicem interrogationem jam verbis μηδὲ μισῇ τὰ μὴ καλὰ claudamus, sequentibusque verbis ad priorem ejusdem partem redeamus, ut Euthyphr. p. 9 E: οὐκοῦν ἐπισκοπῶμεν αὖ τοῦτο . . . ἢ ἐῶμεν . . . ἢ σκεπτέον τί λέγει ὁ λέγων; Mox demum καὶ διανοεῖσθαι circumscribi cum Stallb. ipsa sententia cogebat; nec p. 654 E ἑχομένης

pro ἐρχομένης quamvis invitis libris ex Stephani Astiique conjectura recipere dubitavi, quia *incedere in aerumnis* anima dici non potest; p. 655 C autem meo periculo τί ποτ' ἂν οὖν λέγοιμεν scripsi pro λέγωμεν, quod etsi ita defendi possit, ut ἂν ad εἶναι pertinere dicamus, tamen et hoc languet et ipsius optativi vestigium ab optimo codice Par. deinceps p. 656 A servatum est, ubi hanc ipsam interrogationem respiciens Clinias non ut vulgo editur ὀρθότατα λέγεις, sed, si illum sequimur, λέγοις respondet, quod ipsum exigua medela ἂν adjecto in ordinem recepi; cf. ad Remp. X. p. 610 A. — P. 655 D tutissimum duxi in Orellii conjectura acquiescere, qui καὶ certe ante μιμήμασι ferri non posse intellexit, quia μιμήματα non rursus ἐν μιμήμασι fiunt; ipsum tamen μιμήμασι integrumne sit an μιμήσεσι vel μιμήσει adeove κατὰ μίμησιν praestet, ad liquidum vix perducetur. — P. 656 D quid Astium et ST moverit, ut τοιοῦτόν φῃς enclitice scriberent, non extrico; mallem p. 657 E γε post ἀφείμεθα cum Par. abjecissent et p. 659 A τῆς αὐτοῦ ex Vulg. pro τῆς αὐτοῦ ἀπαιδευσίας revocassent, ubi lenis multo major vis est, si ipsius judicis ruditas plebis clamoribus adjungitur; denique p. 659 B οὐ ante καθάπερ cum Winckelmanno inseruissent, quod non sensu magis quam structurae elegantia commendatur; cf. Heindorf. ad Gorg. p. 259, ad Protag. p. 574. — P. 662 E καὶ inter εἴτε et πατὴρ vulgo interpositum cum Par. omisi; deinde vero p. 663 B οἶμαι ex conj. scripsi pro ἡμῖν, quod verum non esse optimorum librorum in εἰ μὴ consensio arguit. Schrammius Spec. I. p. 14 δὲ δὴ legi voluit; at nostrum facilius corrumpi potuisse arbitror. Mox quoque p. 665 B leni medela opus fuit, quam Stallb. adhibuisse laetor, χορεύσουσι pro χορεύουσιν scribendo; nec minus recte idem p. 666 A ἤδη pro δὴ cum Astio ex Stob. Serm. XLIV. 44, item p. 666 B τε post μαλακώτερον ex marg. cod. Voss. et p. 667 C τί δαὶ recepisse videtur; p. 668 A autem quod simpliciter ἤ τις pro ἢ μή τις scripsit, etsi negationi locum non esse docte intellexit, priscae tamen corruptelae vestigiis parum pepercit. Μὴ et ἡδὺ confusa jam Gorg. p. 512 D non sine probabilitate statuisse mihi videor; hoc igitur exemplo nunc quoque pro vulg. εἴ τῳ δοκεῖ ἢ μή τις χαίρει τῳ reposui εἴ τῳ δοκεῖ ἡδὺ ἤ τις χαίρει τῳ, eoque facto simul etiam eam difficultatem sustuli, quae in manca praecedentis δοκεῖ relatione cernebatur. — P. 668 D εἰ pro ἢ ἔχει cum Boeckhio, Astio, Bekkero, Stallb. recipere non magis dubitavi, quam p. 669 B ὅ τι ab Ast. et Stallb. pro ὅ τε aut p. 671 B λεγομένων ab Astio pro γιγνομένων substitutum respui, quorum posterius vel sine libris Eusebius Praep. evang. XII. 24 abunde tuetur; p. 671 C autem τε post δυναμένῳ ex ipso P cum Astio et Bekkero inserui moxque Ἄρεως pro Ἄρεος, ut semper, Schneiderum ad Remp. T. I. p. 228 secutus edidi. — P. 672 B orationis obliquae notam vulgo desiderari acute Astius intellexit, ideoque ἐμβάλλειν ... τιμωρούμενον scripsit; mihi lenius visum est ὅθεν pro ὅθεν ponere, quo facto simul etiam effeci, ne ἐπ' αὐτὸ τοῦτο post ὅθεν abundare videretur. — P. 672 C τοῦτον pro τοιοῦτον, quod sensui quoque aptius est, Par. suppeditavit; eundemque secutus p. 674 A δούλην μήτε δοῦλον pro δοῦλον μήτε δούλην recepi, quo sexuum ordine pas-

sim Plato utitur, ut *νύμφην καὶ νυμφίον* VI. 18. 23; *δούλῃ καὶ δούλῳ* XI. 14; in ipso autem libri fine *ἀμπελώνων* pro *ἀμπέλων* cum Boeckhio et Astio Eusebius l. c. XII. 25, *ἐμμετρότατα* pro *ἐμμετρώτατα* cum Stephano et Stallbaumio Schneiderus l. c. T. II. p. 33 commendarunt.

L. III. p. 677 B *τῶν τε ἄλλων* H, *τῶν ἄλλων* libri; mihi, ubi *quum.. tum* significatur, mutuae relationis nota abesse non posse visa est. — P. 677 D *τοῦτο ὅτι μὲν γὰρ* P, *του ὅτι μὲν γὰρ* V cum libris, nisi quod horum plerique *γὰρ* omittunt, *ὅτι μὲν γὰρ* BST; mihi vero *ὅτι* potius suspectum est, quod vide ne ex *οἴει* corruptum sit. Interim circumscripsi *γέγονε*, in quo Astium quoque auctorem habui, nisi quod is posterius, ego prius ejusdem verbi exemplum insiticium censui. — P. 678 D *εἴ γάρ που* P, *εἴ γάρ πού τι* VBST, praeter necessitatem; cf. Reip. VII extr. — P. 679 D *ἀτεχνότεροι* VS, *ἀτεχνώτεροι* BT; ego eandem quam l. II extr. rationem secutus sum. — P. 681 B *ἂν αἱρέσεις* H, *ἀναιρέσεις* libri, quos tamen jam Astius *αἱρέσεις*, Orellius *ἀεὶ αἱρέσεις* scribendo corrigere conati sunt; simplicior nostra medela est, in qua *ἂν* commode ad *ἥκειν* refertur. — P. 682 A *ἐνθεαστικὸν* cum Stallb. circumscripsi; ibidemque et mox p. 685 B cum Astio *πέρι* in *περὶ* mutavi, quia substantivum sequitur; p. 682 E autem *τε* post *μυθολογεῖτε* cum Par. omisi, eodemque duce p. 685 D *ταῦτ' ἦν πάντα* et *ὡς ἐδόκει* revocavi. In editis post Stephanum erat *ταῦτα πάντα* et *ἐδόκει* solum; at *ὡς* libri, ut videtur, omnes retinent iidemque pro *ταῦτα ταύτην* exhibent, quod etsi ipsum tueri Schrammius Spec. I. p. 15 non debebat, verae tamen structurae vestigia perire non est passum. — P. 687 A *πῶς* sequente *πως*, quod in libris est, ferri vix posse Winckelmannus intellexit, quocum equidem encliticam in interrogativam mutata ita tantum dissensi, ut vicissim interrogativae encliticam substituerem, quam antecedentibus haud male congruere arbitror: *de ipso cujus nescio quomodo nunc mentio incidit.* — P. 687 B *ἐπαινεθεῖεν* H ex verissima Orellii conjectura, qua male iteratum *ἐπιθυμοῖεν* emendavit, nec p. 688 D *ἐλευθέρως* pro *ἐλεύθερος* scribere cum Astio dubitavi, ne scilicet *μὴ* ad *ἐπαινῶν* referri necesse esset; quod autem paulo ante *ἔμπροσθε* cum Par. pro *ἔμπροσθεν* reposui, non Bekkeri magis auctoritate, quam ipsorum Turicensium tutum erit, qui passim per hos libros (p. 755 E, 773 E, 872 D, 925 A) breviori formae locum concesserunt; adde Schneiderum ad Remp. T. I. p. 126, quem etiam p. 689 D *ἐπίστωνται* pro *ἐπιστῶνται* scribendo secutus sum, cf. T. III. p. 142. — P. 690 E quod languidam dicti Hesiodei interpretationem pro glossemate notavi, non magis excusatione indigere arbitror quam acutum Stallb. judicium, quocum p. 691 C *δύναμιν* circumscripsi, manifestum illud grammatici interpolamentum, qui *μείζονα* neutrum pluralis esse nollet; ibidem autem *παρεὶς* pro *παρεὶς* cod. Parisino, moxque *οἶμαι* pro *εἶναι* post *θεὸς* Stephano debetur, quorum alterum vulgata certe non deterius est, alterum vel sine codd. etiam Stallbaumio unice placuit. Etiam p. 695 D Darii apostrophen scholiastae potius quam Platonis ingenium redolere, cancellis additis significavi; neque in summa librorum reverentia temperare mihi potui, quominus p. 695 E *τύχῃ* pro *τύχης* cum Steph. et Astio, p. 697

E ἐπὶ ἔτη pro ἐπὶ ἔτι cum Schneidero in Prooem. lect. Vratisl. hib. 1822, mea denique conject. p. 698 D ὅς pro ὁ δὴ λόγος moxque p. 699 C δῆμος pro δειλὸς scriberem, et p. 701 D non ego quidem ἕνεκα, quod Winckelmannus suasit Zeitschr. f. d. Alterth. 1842, p. 295, sed χάριν, quod ex antecedentibus perperam iteratum esse videtur, cancellis includerem. De p. 699 C pluribus disputavi in Actis Soc. graecae Lips. T. I. p. 3—17, quibus addo Isocr. Areop. §. 6: ἡμεῖς τε γὰρ ἀναστάτου μὲν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν βαρβάρων γεγενημένης, διὰ τὸ δεδιέναι καὶ προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς πράγμασιν ἐπρωτεύσαμεν τῶν Ἑλλήνων: quam antem Stallbaumius in progr. Lips. 1844. 4. p. 14 meae emendationi novam, ut sibi videbatur, opposuit ὃν εἰ τότε μηδεὶς pro μὴ δέος, miro casu evenit, ut eadem esset, quam illio narravi viginti annis ante a me ipso in Societatis graecae consessu prolatam nec commilitonum suffragia tulisse neo mihi amplius probari; quod etsi in eandem tertius ab integro incidit C. Schmidtius Emend. Plat. Bielef. 1848. 4. p. 9, recipiendam tamen non magis duxi, quam quod nuper Stallbaumius nesclo unde ᾗ pro ἧς ὁ δειλὸς edidit.

L. IV. p. 706 A τοῦ ὅτῳ . . . τῶν ἀεὶ H, τούτου ὅτῳ . . . τούτων τῶν ἀεὶ VBST; libri tamen pro τούτων τῶν ant solum τούτων aut ut Par. τοῦ τῶν exhibent, in quo et verae lectionis vestigia et corruptelae causam latere arbitror. Τοῦ enim, cui ante ὅτῳ locus erat, aliorsum translato, ὅτῳ novum interpolamentum τούτου flagitabat; at solius articuli usum ante relativum abunde probant Ast. p. 242 et Bernhardy wissensch. Syntax p. 313. Contra ἀεὶ τῶν καλῶν scribi cum Winckelmanno ad Euthyd. p. 117 necesse non erat; neo μόνῳ intelligo cur idem in μόνον mutari voluerit, quod exigua librorum fide a Tur. receptum antiquae VBS lectioni cedere jussi. — P. 709 A ἀκαιρίας pro ἀκαιρία scribi etiam sine codd. structura postulabat, qua νόσοι ad λοιμοὺς solos referri non possunt; comprehendunt igitur etiam reliquos ἀκαιρίας effectus ut famem, quam omnino arcte jungi cum peste constat; cf. Mützell emend. Theog. Hesiod. p. 186. — P. 709 E impeditissimum locum, ubi vulgo verbis ἆρα τοῦ νομοθέτου φράζωμεν τοῦτο ἢ γὰρ ad Atheniensis orationem relatis Cliniae solum responsum ναὶ relinquebatur, nec Turic. cum Astio τὸ ante τοῦ inserendo neo Schrammius Spec. I. p. 17 τὸν νομοθέτην scribendo persanavit, quanquam hic recte vidit responsum ναὶ ad eam interrogationis formam, quam vulg. praebent, non congruere; una igitur ejus correctura recepta, qua ἆρα, quod sequenti ἢ γὰρ minus convenit, in ἄρα mutavit, reliqua ad Cliniae personam ita transtuli, ut hic jam interroget, ipsosne Atheniensis quasi legislatoris nomine, quod illi optandum sit, eloqui jubeat. Qua in dispositione si quis simul Astii illud τὸ recipere maluerit, non repugno, neo φράζομεν in plurimis libris deterius quam φράζωμεν a prima Par. manu scribi concedo; mihi tamen hoc tantum propositum erat, ut quam minima mutatione interrogationem ad Cliniam transferrem, quo facto ναὶ sua sponte ad Atheniensem abiit simulque abruptum illud τόδε, unde hujus oratio vulgo orditur, quodammodo fuisit. — P. 710 D αὐτῷ P librique plurimi, αὐτῷ VBST; dativum docte tuetur Schrammius Spec. II. p. 7. — P. 710 E καὶ τὸ τρί-

τον ἐκ δημοκρατίας et alieno loco posita sunt et sensum pervertunt, qui Cliniae nihildum de democratia sumministrare poterat; nec responsum quicquam nisi quaestionem de oligarchia corrigit; itaque circumscripsi. — P. 712 B παῖδες P, παῖδα VBST, παιδὶ Schrammius Spec. II. p. 8, recte intelligens legum effictionem cum pueri eruditione male comparari; quam tamen ipse sententiam requirit, ut leges civitati accommodentur, velut seniores puero scilicet leges quae huic conveniant adaptare solent, et πρεσβυτῶν vocabulum satis otiosum reddit nec puerilis institutionis naturae convenit, quam moribus potius quam legibus regi consentaneum est; revocavi igitur optimi codicis lectionem, cujus sensum etsi mature ipsi librarii ignorasse videntur, aptissimum invenies comparato l. V. c. 15, ubi legum lator πλάττειν καθάπερ ἐκ κηροῦ τινὰ πόλιν ἢ πολίτας dicitur. Nimirum ut pueri in cera, ita senes in legibus civitati adaptandis ludunt; qua imagine proposita etiam πρεσβῦται insignem vim accipiunt, nimirum ut senes, si maxime puerorum instar fingere cupiant, nullus magis lusus quam legum fingendarum decere innuatur. — P. 712 C λέγεις S cum Winckelmanno codicibusque fere omnibus, λέγειν VBT; at vix arbitror interrogationem τί ad imperativum φράζε commode referri. — P. 712 E κἀγὼ φαίνομαι H, καταφαίνομαι libri, qua in lectione praepositionis nulla vis est, desideratur autem subjectum, quod per ταὐτὸν cum σοὶ jungatur. — P. 713 A verba οὐκοῦν χρὴ ταῦτα δρᾶν vulgo ante πάνυ μὲν οὖν posita ad sequentem Atheniensis orationem transtuli, ubi et minus otiosa sunt et ipsi quod sequitur γὰρ rectius intelligendo inserviunt. Praeterea ἔμπροσθε pro ἔμπροσθεν scripsi cum P, cf. sup. p. 688. — P. 713 B ὀρθότατά γε δρῶν ... ποιοίης cum Boeckhio in Min. p. 166 ad Cliniam a Megillo transtuli; mox antem C et D cum Juliano ad Themist. p. 258 τότε et post ἐφίστη et ante γένος inserui, cujus particulae vestigia tantum libri ἐφίστητο et τὸ γένος scribendo retinuerunt; nec καὶ tantum cum Stallbaumio, sed ἄρα καὶ circumscripsi, quae ut a Juliano prorsus ignorantur, ita secundum codd. ex dittographia orta esse videntur, quum alii ἄρα καὶ pro δὴ καὶ legerent; postremo ποιμνίοις pro ποιμνίοισι cum V librisque plurimis revocavi, cf. Schneider. ad Rempubl. T. I. p. 223. — P. 714 A νοσήματι cum antegresso κακῷ male congruere jam Heindorfius intelligens Conject. p. 33 κακῶν legi jussit; qua medela lenior mihi nostra videtur, qua vocem supervacaneam pro glossemate notavi; deinceps vero nec Schneideri emendationem ταύτῃ ἰδεῖν pro ταύτῃ δεῖν nec Schulthessii ἀξιωμάτων pro ἀδικημάτων recipere dubitavi. Illam, quam obiter vir acutissimus ad Remp. T. I. p. 39 proposuit, firmabunt Soph. Ajac. 1163: σπεῦσον κάπετόν τιν' ἰδεῖν τῷδε, et Theocr. XV. 2: ὅρη δίφρον, Εὐνόα, αὐτᾷ: altera et propius ad librorum vestigia accedit quam quod Turic. suo periculo receperunt δικαιωμάτων et commendatur loco l. III. c. 10, quem ipse Plato nunc respicere videtur. — P. 716 A εἰ δέ τις S cum Boeckhio p. 54, quibus Theodoreti et Cedreni auctoritas accedit; ὁ δέ τις VBS cum libris, sed summa structurae scabritie et incongruentia, quae quum φλέγεται et καταλείπεται eodem ordine habere cogatur, copula tamen, qua ea jungat, prorsus caret. —

P. 717 B ἐπακολουθοῖ P cum aliis libris bonis, ἐπακολουθεῖ VBST; at ipsa concinnitas particulae ἂν regimen hnc quoque extendi postulat. — Ibid. οἷς θέμις H cum Ficino, ὡς θέμις libri, in quo et ambigas, utrum ὡς *utpote* an *quod* significet, et sequentium ὀφείλοντα ἀποτίνειν relationem desideres; nostro quod opponit Astius νομίζειν δὲ incommodum esse, non intelligo. — P. 717 E γεννητὰς H, γεννήτας libri; cf. Criton. p. 51 E. — P. 722 C ἀρχὴν H, μάχην libri, quod ferri posse jam Astius negavit; quod tamen hic proposuit ἀνάγκην, a literarum elementis longius recedit, nec Winckelmanni conj. διδαχὴν ad Plut. Erot. p. 233 proposita placet, quia alterum membrum, quod cum πειθοῖ misceatur, ad potestatem potius quam ad doctrinam spectare opus est; elegi igitur quod etiam p. 690 C commendat: κατὰ φύσιν δὲ τὴν τοῦ νόμου ἑκόντων ἀρχὴν ἀλλ' οὐ βίαιον πεφυκυῖαν.

L. V. p. 728 A αὐτοῦ P, ἑαυτοῦ VBST; idemque mox πάντως pro παντός, quo egregia Cornarii conjectura firmatur; immo vel λυπεῖ jam non hujus magis ingenio quam quinque librorum suffragiis nititur, quos inter etsi Par. non censetur, λείπει tamen, quod huic cum VBST commune esse dicitur, quis praeterea sic struxerit, ut fere pro δεῖ usurpari videatur, vix invenias. — P. 729 D εὐμενεῖς S cum libris, ut videtur, omnibus, εὐμενές VBT; at illud recte jam defendit Schrammius Spec. II. p. 9 collatis locis geminis Phileb. p. 45 E et Reip. p. 563 C. — P. 730 B ἀπεργάζεται VB cum libris, ἀπεργάζηται ST ex Astii conjectura; at illud interpungendo tuetur Schmidtius l. c. p. 6. — P. 730 C ὅ τε pro ὅ γε ἄπιστος H, quia quamvis diversi inter se ἄπιστος et ἀμαθὴς praedicati tamen aeque participes dicuntur. Τε transpositum neminem offendet; cf. Ast. ad Protag. p. 98 quosque laudat Wellauer in Jahn. Archiv T. I. p. 381 sqq. — P. 732 D περὶ αὑτοῦ H, περὶ αὐτοῦ libri; quod si quis ex iis quae c. 1 leguntur defendere velit, περὶ τὰ αὑτοῦ ἕκαστον scribi oporteat; nunc oppositio inter οἷα χρὴ ἐπιτηδεύειν et ποῖόν τινα χρεὼν εἶναι reflexivam vim respuit. — P. 733 D δεῖ διανοεῖσθαι qunm ter iteretur, semel certe alienum esse pro explorato habeo; Stallb. bis circumscripsit. — P. 735 D ἀγαπώντως P, ἀγαπητῶς VBST; id vero aliis potius in hac purgatione acquiescendum esse significaret, nunc ipse legislator ἀγαπᾷ, contentus est, si illa sibi uti contigerit, itaque legit etiam Stob. Serm. XLIV. 49. — P. 736 D ἀκίνητον BS, ἀκίνητον οὐδὲν VT, sed librorum fide, ut videtur, nulla; cf. et Schramm. Spec. II. p. 18. Melior deinceps Stephani est conjectura ὑπάρχει pro ὑπάρχειν, quam cum Stallb. ascivi, quanquam persanatum locum ne sic quidem existimo. — P. 737 A οὐδεμιᾷ Herm. ex conj. Bekkeri pro οὐδεμία, quod praegresso articulo vix locum habet; nec mox p. 737 C librorum verecundia impeditus sum, quo minus aut cum eodem et Stallb. Boeckhii emendationem αὐτῶν pro αὐτὸν ὄγκον reciperem aut ipse αὐτοὺς pro αὐτοῖς rescriberem, quia ab aliis distribuuntur potius cives quam distribuunt, nec de agris ipsorum sed de ipsis distribuendis agitur. — P. 738 C πείσαντες ut ex sequentibus perperam illatum circumscripsi, similemque medelam p. 740 D adhibui impeditae structurae, qua duo verba εἰσὶ et δύνανται aegre coeunt. Poteram etiam αἳ inserere cum Winckelmanno;

lenius tamen visum est εἰσὶ circumscribere. — P. 741 B κλῆρος P et B, κλῆρον VST; at ipse, opinor, κλῆρος divinam personam induit, ut ὅρκος Hesiod. Theog. 231. — P. 745 C τέμνειν P, τεμεῖν VBST, quod sequenti κληρῶσαι melius convenire videatur; at cf. Tim. Locr. p. 95 C. — P. 745 D καὶ δὴ καὶ μετὰ Par. et Vossianus sec. Schneiderum l. c. T. I. p. 250, qui de Par. nescio quomodo errat; καὶ δὴ τὸ μετὰ VB, καὶ δὴ καὶ τὸ μετὰ ST; at τὸ et permutari passim cum καὶ et addi saepius quam omitti a librariis identidem vidimus. — P. 746 D διελεῖν δεῖ H, δῆλον δὴ libri, quod frustra interpungendo tueri Stallb. conatus est; nostram conjecturam, ne si verba quidem assecuta non sit, sententia saltem veteris corruptelae sedem investigasse probabit.

L. VI. p. 751 B τῷ πόλιν Herm. ex conj. Schrammii Spec. II. p. 14; τοῦ πόλιν libri, unde quum inepta sententia exsisteret, Heindorfius Conj. p. 35 post παρεσκευασμένην propter homoeoteleuton excidisse suspicatus est ἀρχὰς ἐπιτηδείους ἔχειν ἐκ τοῦ: at magistratuum constitutio nunc legum lationi opponi potius videtur, quae quamvis optima sit, magistratibus tamen perperam constitutis irrita fit et in ludibrium vertitur. — P. 751 C τε post τεθράφθαι praeeunte Stallb. circumscripsi; mox autem meo periculo οὔ φασι pro οὐ πάνυ δέχεσθαι scripsi, quia sic proverbia commemorari solent, ut Gorg. c. 1: πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι οὕτω μεταλαγχάνειν: nec p. 752 A audacius egisse arbitror otiosam vocem ἁπάντῃ excludendo, quam per dittographiam ex circumjacentibus syllabis γαρ αν τοι ortam esse praecedentium particularum defectus, γὰρ in Par., ἂν in editis ante Bekkerum, ipsa denique lectionis varietas ἁμάρτῃ in cod. Ξ ostendit. — P. 753 D ἱστῶσι rectius quam στῶσι legi sensus docet, qui τὰς πρώτας ἀρχὰς objecti loco haberi vult; quod autem ἂν circumscripsi, licet et ipsum codd. invitis factum sit, tamen horum quoque vestigiis confirmari videtur, quorum plerique antecedens δ' omittunt, cujus corruptela haud scio an supervacaneum illud ἂν ortum sit. — P. 755 A ὁπόσον ἄν τις Herm. ex conj. Heindorfii, ὅπως ἄν τις libri; at ὅπως ad tempus transferri prosa attica vix patitur. — P. 756 A aliquid turbatum esse etiam Stallb. intellexit, qui antecedens καὶ ἱππάρχους pro suspecto notavit, quia quae jam sequitur ἱππάρχων creatio prorsus alia est ac quam modo cum στρατηγοῖς communem habere jussi erant; at huic rationi obstat αὖ τούτοις, quod non habebis quo referas praeter ἱππάρχους, quibus adjuvandis φύλαρχοι creentur; quod nisi hoc quoque cum Astio in αὐτοῖς mutare libet, unum restat ut sequentem potius ἱππάρχων creationem tollas. Non equidem nego hanc quoque scribi a Platone potuisse; sed et huic in locum et in alios, quos circumscribi hos per libros opus fuit, id convenire arbitror, quod antiquitus animadversum est, Platonem extremam manum Legibus non adhibuisse; qui si ipse vel de verbo aliquo eligendo vel de sententia conformanda dubius haeserat, facile fieri poterat, ut jam quae ex autographo describerentur exemplaria, conjunctis quorum ille alterutrum tantum retinere voluerat, incongruentia aut abundantia laborarent. — P. 758 B ἀναγκαῖον δὴ H, ἀναγκ. δὲ libri, sed invita consecutione, qua sequentia cum antecedentibus necessario cohaerent, praesertim quum ἀναγ-

καῖον proprie ad duodecimae partis destinationem pertineat, quae ex hac ipsa re colligitur, quod multitudo negotiis diligenter administrandis inepta sit. Contrario modo peccatum est p. 759 B, ubi τούτων δὲ pro δὴ restituere non dubitavi; nec p. 759 E leui medela προσαιρεῖσθαι pro προαιρεῖσθαι scribere nolui, quia de collegio per vicarii cooptationem supplendo, non de praeferendo homini homine agitur. — P. 760 ex veteribus duabus conjecturis meis alteram, qua ἐξηγητῶν pro στρατηγῶν legendum censeo, aliis dijudicandam relinquo, alteram autem, quae φρουράρχους pro φυλάρχοις restituit, fidenter in ordinem recepi, quia sic Platonem scripsisse non ex ipso tantum sententiarum tenore, sed etiam ex l. VIII. c. 9 elucet, ubi iidem homines clare φρούραρχοι appellantur; denique ἐνοικοδομήμασιν uno vocabulo continuavi pro ἐν οἰκοδομήμασιν, ubi praepositionis vis non apparet; ἐνοικοδομήματα autem sunt, quibus introitus obstruitur vel, ut Latini passim loquuntur, inaedificatur; cf. Anecd. Hemsterh. p. 249. — P. 761 C ὑδρείαις VS cum codd. plurimis, ὑδρείας BT haud male, modo mox εἴτε pro εἴ τι legi liceret; nunc tamen vulgatam praetuli. — P. 763 C ἀγρονόμοις τε V cum libris, ἀγρονόμοις γε BS, ἀγρονόμοις T cum Astio ad sensum verissime, quia etiam γε vix aptum est; malui tamen τε circumscribere quam exturbare. — P. 764 A τῷ τετάρτῳ P cum libris plurimis, τετάρτῳ VBST; at articulum tuebitur Tim. p. 35 B, ubi pariter numeralibus modo additur modo demitur; adde τὸ τέταρτον post τρίτον inf. p. 774 A et τοῦ τετάρτου post τρίτου l. IX. p. 880 D. — P. 764 D ἀσκήσεων H, οἰκήσεων libri, quod non arbitror inde defendi posse, quod interdum pueri et puellae, quibus in choris cantandum saltandumve esset, exercendi causa in fanis habitabant; hoc enim ad ἀγωνίαν potius quam ad παιδείαν pertineret; substitui igitur, quod ipsam disciplinam significet, quum φοιτήσεις ad assiduitatem potius et verecundiam in adeundis magistris spectare videantur. — P. 765 C τῶν post λαχόντες circumscripsi, quia non certi homines, sed ipsa sortiendi ratio describitur, quam electionem praecedere necesse sit; nec p. 766 A dubito quin αἱρεθῆναι pravae tantum interpunctioni originem debeat, qua τοῦτον κατὰ δύναμιν κ. τ. λ. ab antecedentibus separari solebant. Difficilis tamen vel sic structura manebat, quia καθιστάντα ad τὸν μέλλοντα ἐπιμελήσεσθαι pertinere non potest, quippe quae adjecto αἱρεθῆναι non legum latorem, sed ipsum educationis praefectum significent; mihi vero ὁ μέλλων ἐπιμελήσεσθαι non alius esse videtur atque ὁ καθιστάς, nimirum νομοθέτης, qui quum non eligatur, sed eligat, excluso αἱρεθῆναι reliqua arctius pariter ac simplicius sic jungo: πρῶτον δὲ χρεὼν τὸν μέλλοντα αὐτῶν ἐπιμελήσεσθαι καλῶς ἄρξασθαι καθιστάντα αὐτοῖς προστάτην καὶ ἐπιμελητὴν κατὰ δύναμιν ὅτι μάλιστα τοῦτον τῶν ἐν τῇ πόλει ὃς ἂν ἄριστος εἰς πάντα ᾖ. — P. 769 C ὃς pro τοῦ ἐπανορθοῦν Herm. structurae concinnandae causa, quae subjectum requirit, unde mox οἷός τε ἔσται pendeat; deinceps autem παραμένει pro παραμενεῖ ex libris revocavi, quia statim ab initio ea operis natura est, ut brevi tempore maneat. — P. 774 B πᾶσι H, πᾶς libri prorsus otiose, quia sponte intelligitur, si quaestor mulctam exigere ejusque rationem

reddere jubeatur, hoc ad omnes, qui eo munere fungantur, spectare: una igitur vocali addita eum potius sensum effeci, ut in ratione reddenda cuilibet illum accusare liceat, ut c. 3: *δίκην ὑπεχέτω τῷ βουλομένῳ μετιέναι.* — P. 777 C *ἂν* ante *διαπορήσειε* desiderari Astius vidit, quod inserere cum asteriscis non dubitavi; audacius autem p. 778 B *δέ γ' ὕστερα* pro *δ' ἐπείπερ* scripsi, quanquam propius scrutanti ne ab elementis quidem adeo aliena, sensui autem unice conveniens haec correctura videbitur. Ut vulgo legebatur, inepta tautologia exsistebat: *quoniam nunc disserendo fit, utique etiam fieri nunc sic potest;* qua longe opinor aptius nostrum: *nunc autem in disserendo quidem posteriorem locum obtinet, nec quicquam obstat quominus nunc sic fiat.* Nec p. 780 C *νῦν δὲ* pro *νῦν τε οὐδαμῇ* recte positum negabit, qui *τε* post *πεφυκὸς* ei potius quod post *ὀλίγου* est respondere, *νῦν οὐδαμῇ γιγνόμενον* autem praegressis *ὀρθῶς ἂν γίγνεσθαι* opponi recogitaverit; meliorque etiam causa est p. 782 A, ubi quum vulg. *βρώσεως* propter sequens *βρωμάτων* ferri non posse jam Orellius et Astius intellexerint, non nimis me temerarium habitum iri spero, qui *ἡμερώσεως* substituerim. Ejicere enim vocem, quae Astio medela placuit, omni interpolationis vestigio deficiente nolui; quod vero Orellius proposuit *ἁβρότητος*, meae lectioni posthabui, quia haec et ductibus propior et universae generis humani culturae, de qua nunc agitur, aptior esse videbatur; cf. Plut. V. Num. c. 6 et Iambl. V. Pythag. §. 95. — P. 782 D *λεγόμενά τ' εἴρηκας* B, *λεγόμενα ἅ γ' εἴρηκας* VST et Astius; at in libris est *ἅ τ' εἴρηκας*, unde Winckelmannus *ἅττ'*, Schmidtius Emend. p. 7 *ἅτ'* effecit; mihi cum Bekkero *ἅ* ex male repetita vocali ortum visum est, itaque circumscripsi. — P. 783 A *σβεννύντων* H cum libris, *σβεννύναι* VBST, manifesta correctura, qua si opus esset, equidem certe *σβεννῦσι* praeferrem; nunc acquiescere visum est in lato genitivi absoluti usu, quem Lesbonax p. 180 Valck. vel *σχῆμα ἀττικὸν* appellavit; cf. Republ. VII. 3 *ὄμμασι ... μεθισταμένων*, IX. 11 *αὐταῖς ... ἑπομένων* etc. — P. 783 B *ἵνα καὶ ἀφικόμενοι* VS, *ἡνίκα ἀφικόμενοι* B, *ἡνίκα ἀφικόμεθα* T cum deteriore librorum parte et Par. margine, ne scilicet *ἵνα* cum futuro jungatur, quod tamen in certa rei futurae praedictione, ut Schömanni verbis utar ad Isaeum de Ciron. hered. §. 15, nihil difficultatis habet; adde Klotz. ad Devar. T. II. p. 630. — P. 784 C *καὶ τάξωσι* circumscripsi, quia *καὶ* a plurimis libris abest; unde jure colligas *τάξωσι* per glossema tantum ad *ἐπιτρέψωσι* adscriptum esse. — P. 784 D *γενέσεις* VBS et prima Par. manus, unde etiam *τῶν* vulgo omissum adscivi; *γενέσια τῶν* T cum J. G. Schneidero et Winckelmanno Praef. Turic. T. IX. p. XI; at *γενέσια* memoriam potius nativitatis spectant, sive ea vivo, ut Alcib. p. 121 C, sive mortuo homine colatur, cf. Herod. IV. 26 nosque Gottesd. Alterth. §. 48 not. 11; nunc *γενέθλια* potius significantur, quae tamen, ut *γάμοι* pro *γαμηλίοις*, etiam *γενέσεις* appellari poterant. — P. 785 A *παραγεγράφθαι* H ex conject. Orellii; *παραγεγράφθω* libri contra reliquam loci structuram, cujus variandae causa non apparet.

L. VII. p. 788 A *ὀρθότατ' ἂν* S ex conj. Astii, *ὀρθότατα* libri;

at optativus particula conditionali aegre caret; eundemque Astium secutus sum p. 789 D scribendo ὀχούμενα pro ὀχουμένων, quod librariis fallax antecedentis genitivi species sumministravit. Pejus idem p. 792 C Κλεινίᾳ, quod in libris est, in vocativum mutavit suoque exemplo etiam Turicenses induxit, ut gemini loci p. 772 E obliviscerentur, ubi pariter ac Gorg. c. 37 nomen pro secundae personae pronomine usurpatum est; recte vero p. 795 E ante εὐρύθμου κινήσεως interpungendum esse vidit, vellemque modo longius progressus incommodissimum illud ἀποδιδομένης, in quo jam Stephanus merito haesit, ad eam formam revocasset, unde τὸ προσῆκον suspendi apte posset. Medium enim semper fere *vendere* significat, cf. Dawes. Misc. crit. p. 241, Boisson. ad Philostr. Heroica p. 288; nihil igitur relinquebatur, nisi ut ἀποδιδοῦσα scriberem, circumscripta simul part. καί, quam etsi ex optimis libris BST receperunt, tamen tum demum adjecta esse videtur, quum librarii oculus ad sequens διασπειρομένης aberrasset, semelque recepta forma ἀποδιδομένης ad idem cum hoc participio substantivum applicanda visa esset. Libris contra p. 796 A debebatur πυγμῆς pro πυγμήν, ad quod aegre cum Stephano κατὰ ex antecedentibus repetas; multo facilius τά γε, unde ipsum pariter κατὰ πάλην pendet. — P. 789 B τινὰς S, τίνας VBT cum libris; at interrogativa vis jam antecedentibus continetur; praestat igitur opponi τινὰς et πάντας, ut illi hymnos constituant, hi consecrent et exsequantur. — P. 799 C μηδαμῇ πω B, μηδ. πως VST cum libris, sed abundanter et sine vi, quae in πω satis commoda accedit. — P. 802 A ἐπαναιρόμενον H ex vestigiis librorum, quorum lectionem ἐπανερόμενον jam Winckelmannus in Praef. Turic. aliud continere vidit ac quod VBST nescio unde praebent ἐπανερομένους: quod tamen ille proposuit ἐπανορθούμενον a literarum elementis longius recedit quam nostrum nec sententia praestat, si quidem hoc pro ἐπαναλαμβανόμενον intelligere licebit. Mox quoque ὀλίγαις pro ὀλίγοις ex conj. scribere non magis dubitavi, quam ipsi BST superius p. 795 A ἑκατέροις in ἑκατέραις mutare reformidarunt. Adjectivum ad ἡδονὰς et ἐπιθυμίας spectare Astius quoque intellexit; quamvis enim voluptates Plato spernat, modicas tamen in cantu et saltatione admittit; cf. inf. c. 17. 18 cum Phileb. c. 31 et Republ. IX, 11. — P. 802 C δὲ post ἀκούων ex prava interpunctione, ut videtur, oriundum circumscripsi; μὲν enim sequens potius δὲ post τραφεὶς oppositum sibi habet; hujus autem membri haec dispositio est, ut, qui modesto carminum genere eruditus sit, contrario audito refugere dicatur; neque ad eum usum, quo δὲ interdum in apodosi ponitur, confugi velim, quia participium, cui ἀκούων opponatur, abest. — P. 803 D ὃ δή φαμεν H ex conj. pro τὸ δή φαμεν, quod frustra Astius ex similitudine appositionis ellipticae τὸ δὲ μέγιστον explicare conatur; nostri eadem ratio quae inf. c. 19: ὃ δή φαμεν ἡμεῖς γε ὄντως εἶναι τραγῳδίαν τὴν ἀληθεστάτην. Contra p. 803 E ad codd. auctoritatem reversus τί a Turic. ex Winck. conjectura ante παίζοντα insertum expunxi laborantique structurae ita potius mederi studui, ut τινὰς pro τίνας hic quoque substituerem, quo facto haec sententia prodit: aliqua utique ludicra ad propitiandos deos bellique exercitationem admitti opus esse,

qualia autem illa esse debeant, secundum imaginem propositam deorum monitis relinqui. — P. 806 C οὐχὶ ἥμισυν H, οὐδ᾽ ἥμισυν VBT; at in optimis libris est οὐ δι᾽ ἥμισυν, unde olim jam Stallb. οὐχὶ extricavit, quanquam in nupera editione οὐχ scribere maluit; certe οὐδὲ locum non habet. — Ibid. ἀτάκτως P et V, ἀτάκτοις BST cum Astio librisque non optimis, quos correctos esse etiam cod. Ω sec. manus arguit; vulgatae ratio recte constabit, ubi διαίταις χρώμενον pro διαιτώμενον dici reputaveris. — P. 810 A μηδ᾽ non μήτ᾽ αὐτῷ scribendum esse docte BS viderunt; vellem etiam D ὀλίγον pro ὀλίγα scripsissent, quo librorum quoque optimorum in ὀλίγου consensus ducit. Adverbium cum adjectivo jungere Plato amat; cf. Sympos. c. 38: ὡς εὐπόρως καὶ πιθανὸν λόγον, pluraque apud Stallb. ad Phaedon. c. 27. — Ibid. τί δὲ VB, τί δαὶ ST; illi tamen nunc prior Par. manus favet. — P. 812 E δυσμάθειαν pro δυσμαθίαν, cf. ad Remp. X extr. — P. 815 B που ἐναντίον Herm. ex librorum vestigiis, qui τοὐναντίον praebent; quod tamen ipsum, etsi BST receperunt, ferri non posse jam Stephanus ἐναντίον scribendo significavit; inserui igitur που, quo facto contrarium non necessario exstare, sed *sicubi exstet* pravum fore declaratur. Illud praeterea recte Astius intellexit, ἀποδεχόμενον, quod in libris est, specie magis quam re cum antecedentibus congruere; quem etsi ἀποδεχόμεθα conjicientem sequi audacius visum est, ἀποδεχόμενος tamen, quod commode ad προσαγορεύοι referas, nec structurae nec literis nimis repugnabit. Contra p. 815 C περικαθαρμοὺς auctore Stephano a ST receptum rursus disjunxi; constructio eadem quae c. 2: καὶ αἱ περὶ τὰ Κορυβάντων ἰάματα τελοῦσαι, quem ipsum locum Turic. nostro collato ab Astii et Winckelmanni tentationibus vindicarunt. — P. 818 A καὶ πῶς H, καί πως libri, quod Ficinus interpretandō ita expressit: *multitudini vero quae necessaria sunt rectissimaque dicuntur, turpe est nescire;* at sic ὀρθότατα λέγεται prorsus languet; interrogativum igitur restitui, quod cum relativo recte jungi et superius exemplum c. 8: ἣν ᾠδὴν . . . καὶ χορείαις ποίαισι, et alia multa apud Lobeck. ad Phrynich. p. 57 et Struvium de dial. Herod. spec. I. p. 49 docent; sententia autem fere eadem erit ac si legeremus καὶ τὴν κεφαλαιοτάτην αὐτῶν ὀρθότητα. — P. 821 A ἐπεὶ δ᾽ ἂν H cum Astio, ἐπειδὰν VBST, in quo nexum aegre desideres; licet igitur Plato non facile alias ἐπεὶ cum ἂν junxisse videatur, nunc tamen flagitante praegresso μέν quamvis insolitam formulam pro ἐπὰν δὲ recipere non dubitavi. Eodem Astio auctore quod p. 822 E ὃ ante ἐκεῖ inserui et orationem intempestivo Cliniae responso γελοῖον μὲν οὐδαμῶς interruptam Atheniensi continuavi, ipsam structurae concinnitatem defensuram esse spero; p. 822 E autem quamvis deteriorum codd. fide revocatum ante νομοθετοῦντος νομοθέτου, unde vel optimi librarii oculi facile aberrare potuerunt, nunc etiam Stallbaumii suffragio tutum habemus.

L. VIII. p. 830 C περὶ ψυχῆς P et B, περὶ ψυχῆς τε VST praeter necessitatem, quum res singulatim enumerari sufficiat. — P. 830 D τε καὶ ἐλάττους cum Astio seclusi, quia ipsae nunc majores exercitationes menstruae minoribus quotidianis opponuntur. — P. 831 B πάνυ τις μικρὰ H cum Winckelmanno, πάνυ τι σμικρὰ VBST; at nec corroborari πάνυ

opus est nec forma *μικρὰ* offendit, cf. Schneid. ad Remp. T. I. p. 287;
itaque elegantiorem structuram libenter praetuli. — P. 831 E *ἑῶσα* frustra
defensum a Winckelm. ad Enthyd. p. XIII, quia post antecedens *δια-*
*κωλύουσα* aut incongruum aut supervacaneum est, eo securius circum-
scripsi, quo manifestius ejus origo ex circumjacentibus syllabis patet;
mox autem p. 832 A Megilli nomen pro Clinia bis substitui, quia neque
hunc bis *δευτέραν αἰτίαν* requirere decet, et plurales, quibus mox Athe-
niensis utitur, *ὦ ξένοι* et *ἐπεπλήξατε*, utrumque antea locutum esse
ostendunt. — P. 833 B *Ἄρεως* P et V, *Ἄρεος* BST cum deterioribus li-
bris optimorumque correctoribus; firmatur igitur hic quoque Schneideri
judicium l. c. T. III. p. 390 C, quod hac in voce ubique secutus sum. —
P. 834 E *ὅπως* VBS cum libris, *ὅπως ἂν* T cum Astio, recte fortasse,
non tamen ut necessario requiratur; cf. Herm. Opuscc. T. IV. p. 118. —
P. 836 B *πρὸ Λαΐου* VB, *πρὸ τοῦ Λαΐου* ST cum duobus codd. non
optimis, quanquam vetere dittographia, si quidem P et Ω solum *τοῦ*
*Λαΐου* habent; hinc tamen quum ipsae corruptelae causa pateat, *τοῦ*
circumscribere certe non dubitavi. Articulum talia non poscere ostendit
Plut. V. Aristid. c. 1: *τῆς μετ' Εὐκλείδην ὄντα γραμματικῆς*. — Ibid.
*μεῖξιν* pro *μίξιν*, quod Stallb. passim in Philebo, Turic. ipsi Reip. V.
7 extr. restituerunt, non constantiae magis quam rationi debebam; meo
autem periculo *εἰ* ante *καὶ* inserui, quia hoc sic nude positum opposi-
tionem cum antecedentibus haudquaquam satis declarare videbatur. —
P. 836 C *τηρεῖν* P et B, *διατηρεῖν* VST; praepositionis tamen retinen-
dae non meliorem causam vidi quam p. 746 E, ubi Turic. recte solum
*τάττειν* pro *διατάττειν* receperunt. — P. 837 D *ἀρετῆς* P, *ἀρετῆς τε*
VBST praeter necessitatem. — P. 838 C *λεγόμενα* H ex conject. Orellii,
*λεγομένη* libri, cui jam Astius *λεγομένων* substituit. — P. 838 E *πῶς*
H cum Ficino, *ὅπως* libri, quod ad metuendi significationem revocant;
at *ὑπολαμβάνειν* plerumque rectam interrogationem respicit; cf. l. VI.
c. 22, VII. c. 14, IX. c. 13, Gorg. c. 5 extr. — P. 839 A *οὐ μή ποτε*
VBS cum libris, *οὐ οὐ μή ποτε* T cum Astio eleganter sed nulla ne-
cessitate, quum post relativa etiam *μὴ* locum habeat; cf. Bäumlein in
Zeitschr. f. d. Alterth. 1847, p. 787 proximumque exemplum *ἐν ᾗ μὴ*
*βούλοιο ἄν*, in quo hoc tantum mihi indulsi, ut cum cod. Ricard. et
corr. Ω, qui saepius cum Par. concinit, secundam personam pro tertia
*βούλοιτο* substituerem, cui ante *σοὶ* locus non datur. Ne enim *τὸ σπαρὲν*
pro subjecto habeas, ut significetur id quod hujus indoli contrarium aut
incongruum sit, et verbi vis vetat, pro quo in tali significatione *ἐθέλειν*
potius usurpandum fuisse docet Buttm. Lexil. T. I. p. 28, et ipsa sen-
tentia, si quidem feminina natura, in qua satum crescere nolit, cogitari
vix potest; hominis igitur voluntas respicitur, qui si solius voluptatis, non
liberorum quaerendorum causa cum muliere consuescat, prolem sibi inde
nasci nolit. — P. 839 D *δύνασθαι* post *δυνατὸν εἶναι* abundans, quod
frustra exemplis ab hoc loco alienis Astius defendit, circumscripsi, ean-
demque medelam ipso Astio et Stallbaumio praeeuntibus p. 840 E par-
ticulae *τε* inter *τοὺς ἄλλους* perperam intrusae adhibui; ibidem autem
*ὡς* pro *ὢν* moxque *φιλονικίαν* pro *φιλονεικίαν* et *Ἀστύλον* pro *Ἄστυ-*

λον reponere non dubitavi; Ὡς Heindorfii conjectura est ad Protag. p. 489 proposita, cui frustra Astius duplex διὰ opposuit, quasi non variae ejusdem actionis causae, altera externa altera interna, esse possent; φιλονικίαν autem sequentia νίκης ἕνεκα eadem necessitate flagitare videbantur, quam Republ. IX. p. 581 agnovi, non equidem oblitus eorum, quae ad Alcib. I. c. 18 scripsi, sed clara scriptoris vestigia secutus, quae illic non exstant; Ἀστύλου denique optione data utrum cum V liquidam duplicarem an cum Schubarto ad Paus. VI. 13 accentum mutarem, posterior medela lenior fuit; cf. Bast. Epist. crit. p. 243 et Boissonad. ad Aristaenet. p. 441. — P. 841 B νόμιμον circumscripsi cum Stallb. eundemque deinceps valde gavisus sum mecum simul περιλαβόντα pro περιλαβὸν τὰ scribendum esse vidisse, quia haec demum lectio eam rationem restituit, quam inter voluptatem ejusque remedia intercedere par est. — P. 845 B ὀσταφίδος pro ἀσταφίδος ex Photii Lex. p. 353 jam Winckelmannus in praef. Turic. et Dindorfius in Thesauro commendaverunt; nec minus recte p. 846 D μέτρον pro μέτριον Baiterum conjecisse arbitror; p. 847 B autem πρὸς pro περὶ θεοὺς ipse P suppeditavit, nec p. 848 C audacius me egisse puto, qui διανέμειν circumscribere quam iterare post διανέμεσθαι maluerim. Intrusum est a grammatico, qui liberiorem accusativi structuram ignoraret, de qua cf. Tim. p. 18 C aliudque Legum exemplum l. VII. c. 6: μιμουμένων . . . φυλάττοντας. — P. 849 B ἑκάστου H ex codd. vestigiis, qui ἑκάστωι exhibent; ἔστω VBST, ut l. IX extr., ubi tamen articulus pleniorem enunciati formam requirit; nunc ipsam notionem iterari sufficit, quae multo facilius verbo quam μὴν attributo careat; cf. l. XI. c. 2 θεραπεία δὲ et c. 3 ὅδε νόμος. — P. 850 A περὶ H, πέρι VBST, quemadmodum etiam p. 853 D peccatum est.

L. IX. p. 853 A ῥηθὲν cum Astio circumscripsi propter abundantiam, quanquam non recuso, si quis ipsum Platonem hic inter duas voces ambegisse existimet. — P. 853 B ἐσομένοις H ex Stephani conjectura, ἐσομένους libri; at non leges, sed homines futuros esse, qui talia committant, turpe est; videtur igitur praecedens accusativus hic quoque librariis fraudi fuisse. — P. 855 C τὴν δίκην ταύτην γίγνεσθαι H pro γιγνέσθω, quae certe aptior medela est quam quod Astius scripsit ταύτῃ, quo facto κατὰ ad τὴν δίκην supplevit; vulgatam tamen lectionem ferri posse recte et ipse negavit. — P. 857 C παραπεπτωκότι VBS, παρόντι T cum Par. aliorumque correctore, quem tamen glossema tantum intulisse certum est. Satius erat eosdem codd. sequi in ἀπεικάσαμεν et ἀπεικάζομεν, quibus BST ex prima unius Ω manu ἀπῃκ. substituerunt; ego vulgatam vel constantiae causa retinui; cf. Gorg. c. 47 et Tim. c. 36. — P. 858 E κατ' ἐκεῖνα P, ἢ κατ' ἐκ. VBST; at ἀντίγραφα δίχα τοῦ ἢ fuisse testatur margo Ω idque recte factum esse intelliges, ubi sequens ἢ *alioquin* significare animadverteris; cf. nos ad Lucian. Hist. conscr. p. 43. — P. 859 D εἶναι ex sequentibus male illatum circumscripsi; p. 860 B autem cum P et B μεγέθεσι pro μεγέθει revocavi, nec p. 861 C ἀλλήλων pro ἄλλην vel sola conjectura scribere dubitavi, qua confusione vix ulla saepius per codices veteres exstat; cf. Heusd. Spec. crit. p. 118, Heindorf. ad Phaedr. p. 238. — P. 862 B ἀβλαβὲς

pro βλαβὲν restitui librorum consensus jussit, quorum etsi nonnullis βλαβὲν adscriptum est, tamen tantum abest ut hoc cum VBST retinendum fuerit, ut nihil certius sit, quam grammaticos hac correctura usos esse, quia ἀβλαβὲς et ὑγιὲς tautologiam efficere intelligerent; ea ipsa autem offensio multo commodius tollitur expuncto ὑγιές, cui in sequentibus demum aptus locus est. — P. 862 E οὕτω δὴ P, οὕτω μὲν δὴ VBST praeter necessitatem. — P. 864 A τοῦτό γ' H, τούτων libri, quod quo referrem, non inveniebam; substitui igitur, quo ipsum ἄριστον cum ἔσεσθαι ἡγήσωνται ut modo ἀρίστου cum δόξαν commode jungatur. — Ibid. ψυχαῖς P et S, ψυχῇ VBT, cui propter sequens πάντ' ἄνδρα pluralem praefero; nec minus recte p. 864 C arbitror Stallbaumium Faehsii conjecturam (Syll. lect. p. 392) ξυμφανῶν pro ξυμφώνων recepisse, cujus manifestae corruptelae frustra Tur. ἀξυμφώνων scribendo mederi conati sunt. Quamvis enim per se spectatae βίαιοι πράξεις incongruae sint, nunc tamen requiritur vocabulum, quod sequentibus μετὰ σκότους λαθραίως opponamus. — P. 864 D τοὺς νόμους P, τῶν τοὺς νόμους VBST; at hoc genus cum antecedente προδοτῶν arctius jungitur. — P. 865 A φόνου ex antiqua dittographia, ut videtur, repetitum circumscripsi; p. 867 D autem ipsius P fide τὰ ante περὶ τὸν φόνον, quod praeter necessitatem VBST retinuerunt, sustuli, eodemque auctore mox φυγόντων pro φευγόντων et p. 868 A δοῦλον ὁ κτείνας scripsi, omisso δέ, quo in laxa harum legum serie facile caremus. — P. 868 C καθαίρεσθαι pro καθαιρέσθω quamvis ex conject. restitui non minus necessarium existimavi, quam p. 785 A παραγεγράφθαι et p. 855 C γίγνεσθαι pro imperativis; deinceps vero p. 868 E ἂν pro ἐὰν ἀδελφὸς cum Stallb. et libris edidi, quodque sup. p. 717 E vel sine illo ipsi sententiae indulsi, nunc eodem praeeunte praetermittere non potui, ut γεννητοῦ pro γεννήτου scriberem. Minus idem p. 871 E mihi persuasit, vel mutata interpunctione τοὺς ἐγγυήτας ἀξιόχρεως a languidissimae iterationis culpa liberari posse; quod si maxime Plato scripsit, una cum sequentibus τρεῖς ἐγγυητὰς ἀξιόχρεως retineri noluit; circumscripsi igitur non cunctantius, quam p. 872 E ἢ post κἄν, quod ne in εἰ quidem mutatum ferri posse recte Stallb. intellexit. Apodosin enim, quo ἂν pertineat, aegre invenies; idem vero pro ἐὰν dictum post antecedens εἰ matris caedem incredibiliorem quam patris esse significat; neve ellipsin graveris, cf. Politic. c. 26: ἄν τ' αὖ βραχύτερος scil. ἀπεργάζηται, Demosth. Mid. §. 222: ἐὰν δὲ scil. ὑβρισθῶ etc. — P. 874 B κύριος VBS cum Astio optimorumque librorum manu prima, κυρίως T cum paucis correctis, quo recepto ἔστω κείμενος pro κείσθω dictum erit; at vel huic sensui praedicatum potius quam adverbium convenire arbitror, nedum verbo substantivo ἔστω, si partic. κείμενος cum περὶ φόνου potius ad appositionem efficiendam junxerimus. — P. 875 E πότ' ἄρα H, πότερα VB, πότε ST, sed sine libris, in quibus jam Orellius nostrae potius lectionis vestigia deprehendit. — P. 877 C αὐτοὺς κεκτῆσθαι P et B, ἐὰν αὐτοὺς κεκτ. VST manifesta interpolatione. — P. 878 C τριπλασίαν pro τετραπλασίαν H ex conject. Orellii, qui aliquid inter ἰάσιμα et ἀνίατα medium requiri intellexit, praesertim quum ipse Plato mox

τριπλῆν inter διπλῆν at τετραπλασίαν βλάβην enumeret; nec p. 881 E praeclaram Baiteri emendationem recipere dubitavi, qua is ἓν τοῦτο pro ἐν τούτῳ scribendum esse vidit.

L. X. p. 884 A τά τε εἰρημένα VBS, τὰ εἰρ. T recte, quia τε et alieno loco positum et ne ad γέγονε quidem relatum commodum est; codicum tamen consensus circumscribi potius quam tolli jussit, contra quam p. 885 C, ubi manifestum interpolamentum μηδὲν ἡμῶν φροντίζειν, οἱ δὲ εὐχαῖς παράγεσθαι post οἱ δὲ non secludi tantum cum Tur. sed Par. et plerorumque librorum auctoritate cum Stallb. funditus tolli oportuit. Ibidem non quod VBST mordicus tenuerunt νομίζουσι, sed cum iisdem libris νομίζομεν scribendum esse vidit Schmidt. Emend. p. 8; νομίζουσι correctori deberi ipsa Par. manus secunda arguit. — P. 885 D μυριάκις BS cum Par. et Ω, πολλάκις VT cum secunda cod. Ω manu aliisque deterioribus, quod si Tur. comparando l. VII, p. 810 D defendunt, nostrum pariter tuetur l. III, p. 677 D. — P. 886 A καὶ ante τὰ ξύμπαντα quia praeter unum Ξ in omnibus codd. exstare videtur, cum cancellis revocavi; ferri tamen non magis potest, quam Crit. p. 107 D, ubi ipse Par. idem ante ξύμπαντα inserit. — Ibid. ἀκρατείᾳ VBS cum libris, δι' ἀκρασίαν T e duorum margine, nescio cur, quum iidem p. 636 C, 908 C, 934 A ἀκράτειαν ἡδονῆς admittere non dubitaverint eandemque vel Tim. p. 86 D reddiderint, ubi VB ἀκρατίαν habebant. Ἀκρασία num etiam correpta vocali (Lobeck. ad Phrynich. p. 524) ab eo quod est ἀκρατὴς derivari possit, Xenoph. Symp. VIII. 27 vel Aristot. Rhet. I. 12 interpretibus quaerendum relinquimus; apud Platonem, postquam Reip. V. 9 Par. ἀκρατείας scribere intellectum est, locum haec forma omnino non habere videtur. — P. 887 D ἐσπουδακότας, quod post ἐν σπουδῇ τῇ μεγίστῃ utique supervacaneum est, pro interpolamento circumscripsi, non minore opinor jure, quam quo ipsi BT p. 900 A ὁρᾷς simili modo ad fulciendam structuram interpositum eliminarunt. — P. 889 E ἑαυτοῖσι VBS cum libris, ἑκάστοις T ex marg. Ω, nulla de causa, immo depravata sententia, si quidem singuli non cum aliis singulis, sed secum ipsi de diis colendis consenserunt. Ibidem δὴ ante δίκαια cum P et priore Ω manu abjeci. — P. 890 D ἥττονι H, ἧττον libri; at non gradus sed origo respicitur in sequentibus, ubi lex et ars a mente procreatae esse dicuntur; quod si φύσει originem dativo casu significat, ea quoque, quae cum hac comparatur, eundem sibi vindicat. — P. 891 E θεοῖς a Tur. cancellis inclusum liberavi, quia et omnino de his nunc agitur, et masculinum non neutrum τῶν νῦν κατὰ νόμον λεγομένων genus esse pluralis ἔχουσι docet; quod nisi forte μύθοις reponendum videatur, ne suppleri quidem quod possit nisi θεοῖς invenio. Ibidem ὃ δὴ pro ὃ δὲ ὕστερον apud Tur. typothetae tantum errore legi videtur, eademque causa est p. 893 A εἶτ' pro εἶτ' ἀσχημοσύνην, quod quin revocarem, nulla dubitatio erat; non magis tamen p. 893 B αὐτῶν pro αὐτῶν σπουδῇ revocare dubitavi, quod etsi consulto a BST scriptum nec codd. fide nec sententiae congruentia nititur, siquidem dii *ipsorum* existentiam demonstrantibus ut adsint invocantur. — P. 895 A τὴν αὐτὴν δή που κινοῦσαν ... μεταπτώσεως, quae vulgo Cliniae tribuebantur,

Atheniensi continuavi, qui quod ipse sibi respondet, abunde tuebuntur exempla apud Stallb. ad Sympos. c. 6; a Cliniae contra persona hujus responsi peritiam prorsus alienam esse sequens ejusdem interrogatio p. 895 A arguit, neque id Atheniensem exspectare ostendunt verba ἀποκρινώμεθα πάλιν ἡμῖν αὐτοῖσιν. — P. 895 C τί δὲ VB, τί δαὶ ST cum Ω et Par. sec. manu, cui hoc tribuendum non putavi. — P. 896 A τὸ αὐτὴν H ex vestigiis librorum, qui τοῦτον praebent, non τὸ ἑαυτό, quod VBST propagarunt, etsi et nunc ad οὐσίαν refertur et ante, vel ubi neutro genere ᾧ δὴ ψυχὴ τοὔνομα erat, haec ἡ δυναμένη αὐτὴ αὑτὴν κινεῖν κίνησις definiebatur; praeterea autem ὃ circumscripsi, quia non nomen anima, sed οὐσία animae nomine appellatur, τοὔνομα adverbialiter usurpato, ut Tim. c. 30: τὸ δὲ τούτων αὖ μεταξὺ πυρὸς γένος . . . τοὔνομα ἐρυθρὸν λέγομεν. — P. 897 B αἰεὶ θεῖον ὀρθῶς θέουσα H ex conj. Winckelmanni librorumque vestigiis, quorum plerique θεὸν vel θεῖον ὀρθῶς θεοῖς exhibent; αἰεὶ (sic PΩΞ) vel ἀεὶ θεὸν θεὸς οὖσα VBST cum duorum codd. margine, sed manifesta correctura, quia posterius demum p. 899 divina animae natura declaratur. — P. 897 E τῶν τότε ἔτι τοῦτό γε H cum libris, ut videtur, omnibus, nisi quod hi γε τοσοῦτον praemittunt, quod quum ex dittographia ortum videretur, circumscripsi; nam quod τό γε τοσοῦτον τῶν τότε ἔτι VBST scribunt, τὸ a libris aut abest aut alio loco ponitur eaque re etiam γε τοσοῦτον, quod sine illo stare nequit, in suspicionem trahit. — P. 898 C προσάκουσον H cum Par. aliisque bonis libris, quibus quod ὑπ suprascriptum est, ipsam vulg. προσυπάκουσον suspectam reddit; praecedens enim ὑπήκουσας hic quoque idem compositum non postulare, quae ad Euthyphr. p. 14 A annotavi abunde docent; adde Legg. VII. 14 προστάξας . . . τάξεις. — P. 898 E αὐτῇ S cum Astio, αὕτη VBT; at quamvis reflexivum salvo sensu abesse possit, demonstrativi vis prorsus nulla apparet; praetuli igitur abundantiam, ut Symp. c. 27 ἀθανασίαν αὑτοῖς ποριζόμενοι. — P. 899 A τοῦτο μὲν ἀνάγκη . . . διάγειν, unde vulgo Atheniensis oratio incipiebat, ad Cliniam transtuli, ne nimis nude hic ναὶ responderet, quod interrogatione tantum praecedente fieri posse arbitror; nunc hic summam eorum, quae modo audierat, iterando affirmat, eoque facto simul prohibet, quo minus ipsi Atheniensi putido cum languore iteranda sint. — P. 900 A αὐτός, quod in ipso P ex correctura tantum legitur, circumscripsi, mox autem σφῶν, quod ex sola Stephani conj. Tur. in σφῷ mutaverant, cum Stallb. restitui, nec servata cum BST optimorum librorum lectione ἤκουε et ἐπήκουεν committi posse arbitratus sum, ut συνεξεταζόντων retineremus, pro quo Eusebius Praep. evang. XII. 12 non antiquam magis quam commodam lectionem συνεξετάζωμεν offert; hunc igitur cum Astio eo libentius secutus sum, quo clarius etiam sequens ὁμολογοῦμεν primam personam commendat. — P. 901 A πᾶς ἐν ἡμῖν H, πᾶσιν ἡμῖν VB, πᾶς ἡμῖν ST, ad sensum vere, sed exigua codicum fide, quorum quum plurimi in πᾶσιν consentiant, praepositionem inde vel per se aptam exsculpere non dubitavi. — P. 901 D αἵ circumscripsi cum Matthiaeo Gr. gr. §. 287, quia non quae dii percipiant, sensibus subjecta esse, sed quae sentiri possint, a diis quoque

percipi dicuntur, quae sententia articulo addito pro universo finitum ambitum acciperet. — P. 901 E ὁμολογοῦμεν VBS, λέγομεν T cum paucis libris, Eusebio tamen astipulante, ut veterem errorem esse appareat; quem ut explicemus haud scio an vicissim antecedens ὁμολογεῖν in λέγειν mutandum sit; quanquam in re ambigua codices presse sequi malui. — P. 902 A ποιεῖν etsi passim sic alteri verbo praemittitur, ut hoc deinceps per appositionem quandam accedat, id ipsum tamen quia nunc οὐ ποιεῖν est, illud interpreti potius tribuo, cuius impatientia finem periodi exspectare nollet; itaque circumscripsi. — P. 903 A δοκοῦμεν δέ μοι ... θεῶν ab Atheniense ad Cliniae orationem transtuli, illi vero ναὶ dedi, quia nihil interrogatum est, quod sic simpliciter Clinias affirmet; nunc totum sermonem vividius procedere arbitror. — P. 903 C ὡς γένεσις VBS, ἡ γένεσις ὡς T ex unius Ω margine, cujus retinendi causam non magis videbam, quam p. 904 A πλήθεσιν ἄπορ' ἂν εἴη τὰ τῆς μετατιθεμένης κοσμήσεως, ubi et librorum omnium lectionem ἄπειρα cum VBS revocavi et τὰ ab Astio demum interpositum expunxi, quia genitivi multo aptius a πλήθεσι suspenduntur. In sequentibus demum relictis libris τὸ ante γενόμενον ipse inserui, quia sic tantum hoc subjecti loco haberi potest, praedicativa autem constructio pluralem flagitare videtur, nec p. 904 C ἐλάττω circumscribere cum Astio dubitavi, quod manifesto glossemate ad rariorem formam σμικρότερα adscriptum est. — P. 904 E καὶ ποιεῖν cum libris transtuli post προσφερεῖς, quum vulgo post πάσχειν positum esset, credo quia sequens δρᾶν ad ποιεῖν potius referendum videretur; at tum ipsum ποιεῖν iterandum erat, nunc πάσχειν et δρᾶν correlatione junguntur ut Phaedr. c. 55, Tim. c. 7 extr. — P. 905 A εἰ, quia structuram turbat, cum Stallb. circumscripsi, eodemque auctore p. 905 C restitui οὐδὲ λόγον pro οὐδ' ἂν λόγους et αὖ θεοὺς pro αὐτούς, quae hic quoque Tur. ex marg. Ω sine ulla necessitate receperunt; mallem ὁ ante θεὸς cum Par. abjecissent, quod etiam BS retinuisse miror, quum iidem mox αὖ θεοὺς pro vulg. αὖ τοὺς θεοὺς scripserint. Θεὸν propriorum jure frui constat, nihilominus librarii passim articulum addiderunt, ut Phaed. p. 62 C. Cautior Stallb. mox p. 905 E ἀλλ' ἄρα pro ἀλλ' ἆρα scripsit, quod reposito τίσι pro τισὶ stare amplius non poterat, idemque p. 906 B λῆμμα retinuit, quod Turic. cum Astio in λῆμα mutarunt, blanda specie, sed usu a pedestri Atticorum sermone alieno neo sententia apta, si quidem peculiariter nunc de πλεονεξία agitur, cujus veniam mali a diis sperant, ἂν αὐτοῖς τῶν ἀδικημάτων τις ἀπονέμῃ: hoc igitur ipsum est injustum lucrum, quod animae illae possidere dicuntur. In illis demum quae modo laudavi verbis p. 906 D vel contra libros εἰ post καθάπερ inserendum duxi, quia hoc solum optativum regere non posse videbatur; eodem igitur jure usus sum, quo Astius et Nägelsbachius Emend. p. 7 superius p. 892 D καθάπερ εἰ scribendum esse conjecerunt, nisi quod illum locum medela non egere arbitror. — P. 907 C κινδυνεύει πως VBS, κινδ. πᾶς Tur. c. Par., quem tamen nunc sequendum non magis existimo, quam ipsi Tur. modo in lectione λόγων pro ὁ λόγος secuti sunt; vis enim sententiae in ταύτης inest, quae praemisso πᾶς quasi dividitur. — P. 907 E ἐν ἑκάστῳ

H, ἐν ἑκάστῳ libri, quod tamen ferri non posse videns jam Winckelm. ἑνὶ conjecit; nostram emendationem, ut opinor, commendant sequentia, quae suum cuique impletatum generi carcerem singulatim destinant. — P. 908 D δὲ post δόλου cum Astio circumscripsi, quia tantum abest ut doli et insidiae εὐφυΐᾳ contraria sint, ut nulla magis de causa Socrati Mem. IV. 1 αἱ ἄρισται δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δεῖσθαι videantur, quam ne ingenii dotibus in deteriorem partem abutantur; nec p. 909 A μὴ ante νομίζειν tolerari posse cum Stallb. significavi, quia de eo impiorum genere, quod deos omnino esse neget, jam superius actum est, nunc duo tantum reliqua sunt.

L. XI. p. 913 A τὰ δὴ μετὰ ταῦτ' εἴη ξυμβολαίων H, τὸ δὴ . . ξυμβόλαια VBS, τὸ δὲ . . ξυμβόλαια T; at codd. consensus genitivum commendat, quo recepto pronomen ad subjecti locum evectum propter sequens δεόμενα pluralem numerum flagitabat; ξυμβολαίων a τάξει pendere vix est quod moneam. — P. 913 B ξυμβουλεύσουσιν pro ξυμβουλεύουσιν Astius legendum esse intellexit; nam qui negotium suum cum hariolis communicat, nondum scit, sed exspectat tantum quid hi consilii daturi sint. — P. 917 A ὅθεν ὁ νῦν VBS, ὅθεν οὖν ὁ νῦν T manifesta dittographia, si quidem in optimis libris solum ὅθεν οὖν legitur, ubi οὖν ex ὁ νῦν corruptum esse patet; ipsius particulae valde exigua vis foret. — P. 917 C τυπτέτω τις P cum reliquis libris plurimis, τυπτέτω VBST; illud recte jam tuitus est Schmidtius Emend. p. 8, nec vi sua caret: *quisquis est*, cf. ad Remp. III. p. 412. — P. 918 A ἐλλιπεῖν H, ἐκλιπεῖν libri, quod ibi tantum locum habet, ubi quid antea plenum fuit; nunc a principio deficit, quod posterius suppleri jubetur. — P. 919 A μιαρωτάτων H, μακροτάτων libri, quod quomodo cum ἀδίκοις καὶ ἀκαθάρτοις conveniat, aegre concoquas; nec dubitantius p. 920 B ῥοπὴν pro τροπὴν de conjectura scripsi, quia neque hoc *impellendi* vim habet, nec quod VBS cum libris plurimis retinuerunt προτροπήν, aut Par. suffragio aut ipsius structurae elegantia firmatur, in qua προτροπὴ πρὸς τὸ προτρέπειν misere friget. Vetus ulcus esse Par. lectio ἀποτροπὴν ostendit, in qua facile patior etiam plus quam quod ego edidi latere; sive autem ἅ που sive ἅπερ ῥοπὴν inde efficias, substantivo certe ipsa quam desideramus vis impellendi constat; cf. Reip. l. VIII. c. 10, Demosth. Olynth. II. §. 22, Anaxim. Rhetor. VIII. 3, pluraque apud Toup. ad Longin. p. 531. — P. 920 E αὑτῶν VB, αὐτῶν ST ex conject. Baiteri; at dii non *sui* sed *ipsorum* majores sunt. — P. 921 E maucam sententiam, cui alii aliter mederi conati sunt, explevi ut potui eaque re illud certe effecisse mihi videor, ut et ἀποδιδῷ subjectum et sequens αὐτὸν acceperit quo referatur; ipsa supplementi verba, quorum nullum usquam vestigium exstabat, non praesto. — P. 922 B πέρι etsi alibi fulciendo genitivo inservire probe novi, nunc tamen propter alterius praepositionis viciniam, cujus ex elementis oriri facile potuit, pro suspecto notavi; mox autem quamvis levi discrimine διαθῆται pro διάθηται et τἀμὰ pro τὰ ἐμὰ edidi. Hoc Par. vestigia commendabant, in quo est εἴτε ἅμα, illud constantia, si quidem Cratyl. p. 433 E συνθῆται, Symp. p. 214 E ἐπιθῶμαι cum ipsis Turic. scripseram; accedente tamen etiam

ratione, de qua cf. Göttling. ad Aristot. Politic. p. 340 et Voemel. progr. Francofurt. vern. 1849. — P. 924 A αὐτῷ ne Stallb. quidem in αὑτῷ mutare cum Tur. sustinuit; restitui igitur, quod et sententia commendat, si quidem filius ille non sibi sed ipsi qui testatur heres scribitur. — P. 924 E δὲ post τοῦ quanquam recte ab editis abesse videtur, tamen propter optimorum codd. consensum cum cancellis inserui; p. 925 A autem πολλῇ pro πολλὰ cum Astio scripsi et p. 926 A ἐμμετρότατος c. Stallb. pro ἐμμετρώτατος, cf. l. II. extr. — P. 927 AB verba εἶτα τὰς τῶν κεκμηκότων ψυχὰς ... μεθ' ἡδονῆς, quae vulgo inter αἰσθήσεις ἔχουσι et καὶ τὰ περὶ ταῦτα legebantur, transponenda esse vidit Des. Heraldus de rer. judic. auctor. II. 5 §. 4, quia ἀκούουσι et βλέπουσι ad eosdem tantum deos referri possunt, qui τῶν ὀρφανῶν τῆς ἐρημίας αἰσθήσεις ἔχουσι: ejusque sententiam Astio quoque probatam libenter exsecutus sum, quanquam non nego jam iis, qui primi haec ex Platonis commentariis describerent, accidere potuisse, ut verba a philosopho ad marginem posita alieno loco insererent. Illud tantum de meo adjeci, ut *nempe* illud vel *scilicet*, quod Astius intelligi ante ὅπουπερ voluit, hac ipsa particula in ὅπου γὰρ mutanda verbis inferrem; nam quum τὰς τῶν ζώντων scil. ψυχὰς non secus ac τὰς τῶν κεκμηκότων a superiore φοβεῖσθαι pendeat, fieri non potest ut idem per τούτους cum φιλοστοργοῦντες jungatur. — P. 927 D εἰ μὲν μὴ παράδειγμα H, εἰ μὲν δὴ παράδειγμα VBS, εἰ μὲν δὴ παραδείγματα T cum solo Ω, cujus pluralis nullam causam video, praesertim mutato δὴ in μή, quae conjectura a Baitero proposita Nägelsbachii quoque auctoritate Emend. p. 5 firmata est. — P. 928 D γεννητὰς pro γεννήτας eadem de causa qua sup. p. 717 E reposui; nec p. 929 B cum Baitero διαψηφιζομένων pro διαψηφιζομένου scribere dubitavi, quo facto etiam pro τῶν τε ἄλλων, quod in libris est, non quod cum Astio Turic. ediderunt δέ, sed γε potius exhibendum erat; contra p. 930 A ad librorum fidem reversus et ξυνοίσουσιν pro ξυνοικήσουσιν et κεχρημένους pro κεκραμένους edidi eosdemque cum BS secutus p. 931 A αὐτῷ pro αὑτῷ et p. 932 A ἀπιόντες νέοι revocavi, cui Tur. ex Winckelm. conj. ἀπόντες νέοις substituerunt. — P. 932 C praeclarae Bekkeri conjecturae ἑκατὸν pro ἕκαστον locus negari amplius non poterat; p. 933 A autem tutissimum duxi cum Stallb. ad vulg. δυσωπουμένους redire, cujus locum quod in paucis libris δυσωπουμέναις obtinet, non tantam obscuris verbis lucem affert, ut recipi a Tur. debuerit. Accusativum certe jam Schol. novit, qui ὑφορωμένους, ὑπόπτως ἔχοντας explicat, ipsumque πρὸς ἀλλήλους masculinum praecedens flagitare videtur; cujus etsi ambigua constructio est, tamen si quid mutandum sit, multo commodius in δυσωπουμένων mutabitur. — P. 933 D ἀποτῖσαι P, ἀποτίνειν VBST, quod etsi Plato in reliquis hujus libri locis praetulit, ipsius tamen formulae usus utrumque tempus promiscuum habet, cf. Apol. Socr. c. 26. — Ibid. φαρμακειῶν, quia haec vox nuno ad prius tantum genus restringi videtur, circumscripsi eoque facto illud lucratus sum, ut deinceps ὁτιοῦν pro ὡντινωνοῦν substituto expeditam structuram efficerem; immo mox quoque leni mutatione ὅ ἄν τις pro ὧν τῆς scripto totius loci difficultates expedivisse mihi videor. Et

τις quidem pro τῆς jam Stallb. scripserat; manebat tamen vel sic et mirum illud ἄνευ μαντικῆς εἶναι et manca proximi ταὐτὸν relatio, cui nunc demum ὃ recte respondet: *quod* scil. de eo constitutum est, *si quis veneficii convictus fuerit, idem de hoc fiat.* — P. 933 E ἕτερον pro ἕτερος ex plurimis libris recepi, eoque facto ἄλλον utpote dittographia ortum circumscripsi; ne quis enim jungi utrumque posse ex p. 875 D colligat, illic ἕτερον neutrum est; deinceps vero eorundem vestigia secutus non equidem δὲ μή, at δὲ δὴ ζημιώσας edidi, quas particulas quum alibi passim tum paulo ante p. 927 confundi vidimus. — P. 934 A δειλοῖς pro δειλίας vere conjecit Winckelmannus; δειλοὶ φόβοι ut p. 870 opponuntur ei, quem superius p. 699 Plato commendavit. — P. 934 C ἐπίστωνται pro ἐπιστῶνται scriptum ut sup. p. 689. — P. 936 A μηδὲ pro μήτε scribendum docte vidit Bekkerus; neque enim respondet praecedenti μήτε, sed huic ipsi negationi duae notiones δούλου et ἐλευθέρου subjiciuntur. — P. 937 E διέβαλε H, διαβολῇ VBS, διαβάλλει T ex corr. Ω; sed propius ad vulg. lect. nostra accedit. Praeterea τέχνῃ pro τέχνην scripsi, ut haberet quo praecedens κακὴ referretur; non equidem ignarus oratoriae facultati alibi a Platone ne τέχνης quidem nomen concedi, id ipsum tamen discrimen nostro loco non magis urgendum esse ratus, quam Plato mox urget, ubi ambiguum relinquit, εἴτ' οὖν τέχνη εἴτ' ἄτεχνός ἐστί τις ἐμπειρία, quod non opinor fecisset, si jam antea eam simulata potius quam vera arte uti dixisset. Immo καλὸν ὄνομα est συνδικεῖν, cujus specie κακὴ τέχνη latet; neque alii loci desunt, ubi τέχνη in malam partem accipitur, ut modo p. 936 D κοινῇ τοῦ βλάψαντος τέχνῃ καὶ τοῦ βλαβέντος.

L. XII. p. 941 B πλημμελεῖν pro πλημμελῶν cum Baitero moxque ἐνεχέσθω pro μαχέσθω cum Astio scribere non dubitavi; solemne in hac re verbum praebent Andoc. de Myster. §. 94, Lysias caed. Erat. §. 32, Aeschin. adv. Ctesiph. §. 121, Demosth. c. Aristocr. §. 38 etc. — P. 942 D ὑπ' ἀνθρώπους VBS, ὑπ' ἀνθρώποις T sine libris nec necessitate urgente; cf. Aristot. Eth. Nic. III. 12, 7: εὐπειθὲς καὶ ὑπὸ τὸ ἄρχον, et Demosth. Philipp. II. §. 34: εἰς τοὺς ὑπὸ χεῖρα μάλιστα τὴν ὀργὴν ἀφιέντας. — Ibid. σιτίων P, σιτίων τε VBST; at cf. Protag. c. 21, Gorg. c. 45. — P. 943 D μὴ H, μήτε VBST, cui nec respondet quicquam nec video quid respondere potuerit. — P. 944 A ἔμπνους VBS, ἔκπνους T cum Ξ et corr. Ω, qua sententia, non intelligo, quum ita tantum accusari tanquam ῥίψασπις Patroclus potuerit, si in vitam rediisset. — P. 944 D μὴ ἀμελείτω P cum aliis plerisque, ἀμελείτω VBST, ad sensum verissime, sed ut temere illatam negationem vix credas; cujus donec certa emendatio inveniretur, circumscribendam potius quam tollendam existimavi. — Ibid. τοὐναντίον ὡς VBS cum libris, ὧν T cum Astio, quos ne sequerer, prohibuerunt Fritzsch. Quaest. Lucian. p. 90 et Schneidewin. Gött. Gel. Anz. 1843, p. 117. — P. 944 E κακῷ H, κακὸς VBST; at in opt. libris est κακῶς, in quo dativi vestigia remansisse arbitror. Quamvis enim ὄνειδος ipsum adjectivo non egeat, nominativus tamen ὧν κακὸς languidissime praemittitur, quem etsi ὡς pro ὧν scribendo commodiorem reddere possis, pro-

clivior suspicio est participium ex male repetitis antecedentibus literis ortum effecisse, ut κακὸς dativo primum suprascriberetur et deinde in ejus locum succederet. — P. 945 C ἀρχόντων BS, ἀρξάντων VT, quod tamen in optimis libris a secunda demum manu est nec nisi correctori debetur, qui non intellexit difficultatem a Platone memoratam non in temporum comparatione, sed in ea re cerni, quod magistratus notio in omnibus eadem sit; hujus igitur notionis vocabulum unice aptum est. — P. 945 D ἢ post ἀμέμπτως cum Par. sustuli eoque facto etiam libentius Winckelmanno obtemperavi, qui ἀμέμπτῳ circumscribi jusserat. — P. 946 B λειφθῶσι VBS, ληφθῶσι T, at ne librorum quidem fide certa — Par. enim prima manus λιφθῶσι praebet — nedum sententia, quae λειφθῶσι potius commendare ipsi Orellio visa est. — P. 946 C δώδεκα P et B, κατὰ δώδεκα VST, manifesta correctura, cui arguendae sufficiet Tim. o. 8: τοῦτο μοίρας ὅσας προσῆκε διένειμεν, quaeque laudavit Sintenis ad Plut. Pericl. p. 190. — P. 947 A κεκοσμημένους εἶναι VBS, κεκοσμ. ἰέναι T cum marg. Ω, nescio cur, quum haec non ad θεωρῶν tantum profectionem sed ad totam urbani magistratus gestionem spectare verba τῶν ἐν τῇ πόλει declarent. — Ibid. τῶν ἱερέων VB, ἱερέων ST probabiliter, si quidem τῶν ex antecedente τῷ prodiisse videtur; circumscribere tamen quam eliminare malui. — P. 947 E ἂν ἐπιδέῃ H, ἀνεπιδεῆ VBST, quod Astius interpretatur *augmentum quod sepulcro non indigeat*, *h. e. quo novis sepulcris supersederi possit;* at, opinor, si quid sepulcro addi opus est, novo tumulo eget, cui ipsi liberum spatium relinqui Plato jubet. — P. 948 C νῦν δὲ δὴ ὅτε P, νῦν δὲ ὅτε δὴ VBST. — P. 948 D ἐξαιρεῖν χρὴ P et S, ἐξαιρεῖν δεῖ VBT. — P. 949 D τακτὴν pro ἰατὴν scripsi ex conjectura Winckelmanni, eodemque auctore p. 950 A ἀστοῖς pro αὐτοῖς recepi; libros autem secutus p. 951 D ἀνάσχῃ pro ἀνίσχῃ revocavi et p. 952 A ἃ ante μαθοῦσι sustuli, quod tum demum interpositum esse videtur, quum intrusa ante ταύτῃ τῇ σκέψει praepositio tales disciplinas flagitaret, quas deliberatio utiles esse decrevisset; nunc ea potius utilitate intellecta, quae ad ipsam de legibus deliberationem illustrandam pertineret, ἐν quoque circumscribi opus erat. Item p. 953 A ἕως pro ὅπως ἂν P et Ω obtulerunt, nec si p. 954 A ex antiqua mea conjectura (de vestig. instit. vet. p. 65) ἢ inter γυμνὸς et χιτωνίσκον seclusi, minus ideo promtus fui p. 955 B ad κλεμμάδιον pro κλέμμα δι' ὁτιοῦν vel p. 955 E ad βουλευομένων pro βουλευόμενον restituendum, quorum utrumque etiam Stallbaumius retinuit. Κλεμμάδιον pro κλοπιμαίῳ confirmat Poll. Onom. VIII, 34; genitivi autem eadem fere ratio est quae Phaedr. c. 35 δεομένων. — Ibid. τῷ ante τοῦ τιμήματος tolli Par. jussit; mox autem facile persuaderi mihi ab Orellio passus sum, ut ἀπὸ λελοιπότος pro ἀπολελοιπότος ederem, quo in composito nec praepositionis vis nec genitivi structura commoda apparet. — P. 957 B πολλῶν, quod sine articulo aegre cum sequentibus coit, pro suspecto notavi; deinceps vero quod vulgo post ἀγαθῶν legebatur καὶ καλῶν cum P et Ω abjeci, eorundemque fide p. 957 C cum Stallb. πέρι pro πάρα post αὐτῶν et ἃ ante εἴπερ revocavi; quanquam hoc recte Turic. exturbasse cancellis adjectis significavi, unumque miror

hos illis libris, quibus id concesserunt, mox p. 958 C tam parum tribuisse, ut ne ἀφαιρῆται quidem pro ἀφῃρῆται recipere auderent, cujus perfecti rationem equidem non video. — P. 958 D ἃ δὲ ἢ ἣ H, ἃ δὲ ἡ VBST; sed Ficinus vertit ac si solum ἣ δὲ scriptum esset, quod quum sequens ταῦτα non admittat, leni mutatione neutrum cum feminino conjunxi, fere ut IV. p. 714 A praecedentibus εἰ δ' ἄνθρωπος εἷς ἢ ὀλιγαρχία ἢ καὶ δημοκρατία primum ἔχουσα, mox autem masculinum καταπατήσας sequitur. — P. 959 B εἶναι nequicquam ab Astio defensum, quod haud scio an ex superiore versu irrepserit, circumscripsi; debebam fortasse etiam p. 959 C ἂν post ἀτιμώρητος, quod non temere Stallbaumius notavit; p. 959 E autem ex P et Ω ἐπιστατῇ pro ἐπιστατεῖ libenter ascivi, quo facto hoc quoque legum custodibus curandum mandatur, ut, quod jam Ficinus interpretando expressit, in civis cuiusque decessu unus ipsorum, quem mortui hominis necessarii elegerint, funus totum observet. — P. 960 D σωτηρίᾳ H ex conject. Schmidtii Emendat. p. 9, τῷ πυρὶ libri, quos misere corruptos esse apparet; itaque amplexus sum quod proxime ad literas accedere videretur, quanquam ad sensum fortasse praestabat Baiteri τολύπῃ, neque in reliquis Schmidtium sequi poteram, qui etiam λαχόντων pro λεχθέντων voluit et participia ἀπεικασμένην atque ἀπεργαζομένην scribendo ad solam Lachesin retulit; suffecit cum Baitero ἀπεργαζομένων in ἀπεργαζομένῃ mutasse. — P. 961 A ἔγκαιρον H, ἐν καίριον VBS, ἐγκαίριον T, sententia verissima, sed contra sermonis usum, qui hanc formam non agnoscit; praetuli igitur cum Winckelmanno, quod ipse Plato supra p. 717 et 928 usurpavit. — P. 961 D ὄψις VBS cum libris, ὄψεις T haud scio an typothetae errore. — P. 963 A δεῖ VBS, δεῖν T cum corr. Ω, quem hic quoque specie magis quam re ductum esse arbitror. — P. 964 E ἀπειλεγμένους P aliique bonae notae libri, ἀπειλημμένους VBST, quasi interclusi in arce custodes teneantur, quam significationem delectorum notio longe superat. — P. 965 A ἢ πῶς pro ἤ πως recte Stallb. restituit; vellem etiam mox διηκριβωμένους pro διηκριβωμένως, quod ex Stephani conjectura ST receperunt, nescio cur, praesertim quum proximum ὁμοίους intactum reliquerint. — P. 965 E δρᾶν χρεών H, χρεών VBT; at libri post ἐᾶν addunt δρηῖ vel ὀρηῖ, unde Stallb. δή, ego δρᾶν erui, quod ut alibi ποιεῖν, antecedentis verbi ἐᾶν notionem iterat. — Ibid. μηχανῷτο VBS, μηχανήσαιτο T cum sec. P et Ω manu, nescio cur. — P. 966 A ὂν post μόνον cum VB abjeci, quod etsi Stallb. quoque nuper ascivit, tamen nec codd. fide praeter corr. Ω nititur, nec sententia commendatur, si quidem πολλὰ εἶναι apud Platonem ὂν εἶναι non est. — P. 966 D ἐγκρίτων pro ἔγκριτον scribendum esse mecum vidit Dindorfius Thes. Didot. T. III. p. 107; vix enim οἱ πρὸς ἀρετὴν nude dici poterant. — P. 967 C τὰ γὰρ δὴ pro τὰ γὰρ moxque ἐξειργασμένα pro ἐξεργαζόμενα, item p. 968 D ἕκαστα pro ἕκαστον et p. 969 A δοκεῖν pro δόξαι cum Stallb. ex optimo codice revocavi eodemque duce p. 968 E ταῦτα pro πάντα ποιητέον scripsi; idem tamen p. 969 C ἐκλεχθῶσι pro ξυμμιχθῶσι, quod ex male repetita superiore voce ortum esse videtur, e cod. Ω recipere non dubitavi neque in ipso libri

fine scitae Astii emendationi locum negare potui, qua is ante ξυλλάμβανε pronomen σὺ excidisse vidit.

Epin. p. 973 E καὶ ante διὰ πόνων cum P et B abjeci moxque p. 974 A cum VB librorum lectionem μή τοι revocavi, cujus eandem cum μή τι vim esse ad Lucian. Hist. conscr. p. 183 annotavi. — Ibidem recte Stallb. ποιήσει' ἂν pro ποιῆσαι ἂν, quam lectionem certis librorum vestigiis damnatam nescio quo errore retinui; cautius me p. 974 B non solum αὖ ante ψυχῆς cum Par. sustulisse, sed etiam manifestum glossema τἀνθρώπινα circumscripsisse arbitror, quod interpretandi tantum causa ad ταῦτα (Stallb. ad Phileb. p. 194) ascriptum mox inepto loco irrepsit. — P. 975 A οὓς ante ἐλέγομεν excidisse vidit Winckelm. ad Euthyd. p. 69, nec p. 975 E temperare mihi potui, quin γενομένη pro δεδομένη substituerem, quod in virtutum origine describenda a tota Platonicae disciplinae ratione abhorret; quod autem p. 976 A οὐ γὰρ pro οὐδὲ γὰρ edidi, Par. suppeditavit, eidemque debetur in fine capitis οὐδενὶ pro οὐδένα, quo etsi reconditior, at multo, ut mihi videtur, aptior sensus efficitur: propter nullam ex his virtutibus re vera sapientem appellare quisquam prudens sustinebit. — Ibidem δόξαις ἢ ἔθεσι pro δόξης ἤθεσι Winckelmanni, ὅ τι pro ὅτι γιγνόμενον mea conjectura est, eademque p. 976 D μί' ἂν ἐξελθοῦσα pro μία διεξελθοῦσα scripsi, qua in lectione διὰ nullam vim habet; deinceps vero ad codicum vestigia reversus παράσχοιτο pro παράσχοι τὸ omniumque consensu firmatum χαλεπὸν τὸ pro χαλεπόν τῳ κατιδεῖν restitui. Dativus enim apud χαλεπὸν prorsus languet; articulum autem infinitivo vel extra constructionem addi grammatici docent, nedum hic, ubi facili hyperbato τὸ τοῦτο κατιδεῖν jungas, ut Soph. Antig. 719: καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν. — P. 978 B ἔχουσιν P et S, ἴσχουσιν VBT; equidem optimum codicem et hic et p. 978 C expressi, ubi Tur. cum Astio πατρὸς in παντὸς mutarunt, etsi deus, qui numeros mundo indidit, hominibus, qui hinc numerare discunt, revera praeceptor exstitit. Mox demum p. 978 D Astii judicium et ipse secutus sum circumscribendis ὄντα μὴ παύηται et ἅς, quod ipsum pronomen tum demum insertum esse videtur, quum ex dittographia (οὐ μὴ παύηται pro οὐδέποτε παύεται) illa verba alienum in locum irrepsissent; nec ipse deinceps ἐνεποίησε pro ἓν ἐποίησε scribere dubitavi, ubi *unius* mentio plane aliena est, verbum autem ipse mox p. 979 A compositum scriptor respicit: καὶ τούτου δὲ σελήνην, καθάπερ εἴπομεν, αὐξανομένην καὶ φθίνουσαν ἐμποιήσας. Ita enim optimis libris ducibus scribendum erat, inserto δέ, cujus omissio vulgo pravam interpunctionem post μείζονος lacunaeque suspicionem jam apud Stephanum effecerat; nunc omnia plana sunt, si quidem scriptor alias quoque majoresque lunae fabricandae causas fuisse non negat, eandem tamen etiam hoc consilio in caelo constitutam esse suspicatur, ut menses inde homines computarent. — P. 979 C τε post λεγόμενον cum cancellis revocavi, ne quis integrum locum arbitraretur, in quo etiam plura turbata esse librorum varietas ostendit; nolui tamen quicquam mutare, quanquam non repugnarem, si quis mox ψυχὴν δὲ pro καὶ ψυχὴν legi mallet. Fidentius p. 980 A ἂν εἴη pro ἀνάγκη

scripsi, quod quomodo cum ῥητέον conciliarem, non inveniebam; quod autem deinceps Turic. εἰρημένων in εἰρηκότων Astioque et Ficino auctoribus παιδιᾷ in παιδείᾳ mutarunt, quamvis neutrum codicum fide careat, probare non potui, mirorque posterius etiam Stallbaumio placuisse, quum proxime sequens προσπαίσαντι huic quoque loco *ludi* significationem vindicet. Mox quoque p. 981 A τοῦτό γε cum VBS quam τότε cum Tur. et codd. ZΩ correctore scribere malui, ipsoque adeo P invito p. 981 C ἑκάστων cum VB pro ἕκαστον revocavi, quod etsi ST ex omnibus fere libris asciverunt, structuram tamen vix tolerabilem efficit; p. 981 E vero nullam causam vidi, cur unius Ξ pluris quam reliquorum omnium fide habita πάντα pro πάλιν et ταῦτα εἶναι post οὐρανὸν retinerem, quae etsi commodiorem cum antecedentibus nexum efficere videntur, hac ipsa tamen re interpolamenti suspicionem excitant. — P. 983 C ut sup. p. 974 A μή τοι pro μή τι libri fere omnes exhibent, quos miror non ut illic etiam Bekkerum secutum esse; rectius hic p. 984 B τὸ μὲν ante ἀθάνατον cum Par. omisit, solemni ellipsi, qua de cf. Hoffmann. in Jahn. Archiv T. XII, p. 391. — P. 984 E οὐδ᾽ ὁρώμενον H, οὐ διορώμενον V, ὂν διορώμενον BST cum Par. aliisque libris probatis, quibus ipsis tamen fidem habere nunc non potui, quia διορώμενον pro διαφανεῖ dici vix arbitror. — P. 985 E δυνατὸς H cum Astio et Grovio, ἀδύνατος libri; at nulla ejus culpa est, qui debilitate impeditus officium negligat; emendatione igitur opus erat, quae facultate dicendi praeditum tamen tacuisse declararet; eademque causa est sequentis προθυμοῖτο, quod in προὐθυμεῖτο mutari antecedens ἔφραζε necessario jubebat. — P. 986 A ἀπλανῶν Astius, πλανητῶν libri, quod ipsa sententia redarguitur; nec p. 987 C Ἄρεως pro Ἄρεος constantiae defensione eget; quod autem p. 988 C ante οἵας inserui καὶ ὅθεν, ipsius Par. vestigiis nititur, cujus lectio καὶ ὁ μὲν καὶ leniter emendata egregium hoc additamentum praebuit. — Ibidem ἦν τὸ σῶμα pro ἢν σῶμα Stallbaumium, θερμότησι pro θερμότητι Orellium auctorem habet, neo de sequentibus longus esse volo, ubi et interpunctionis mutationem et verborum θαῦμα οὐδὲν notationem Schmidtius Epist. ad Turic. p. 7 praemonstravit; p. 990 A vero ἀγνοοῖ τε pro ἀγνοεῖτε meo periculo scripsi eoque facto nexum cum antecedentibus restitui, quem, donec secunda persona servaretur, nulla interpunctione editores efficere potuerant. Mitto Ficinum, qui nescio unde *nolite ignorare* vertit; sed sive interrogando conjungerentur ἀστρονομίαν ἀγνοεῖτε, sive eadem verba puncto dirimerentur, manca semper et hiulca oratio manebat neque subitae allocutionis ratio apparebat, qua his potissimum auditoribus ignorantia exprobraretur; nunc ἀγνοοῖ ad τις relato omnia aequabiliter procedunt. — Postremo p. 992 C αὐτὸς pro αὐτὸς cum libris revocavi, quanquam et lenissima et commodissima Bekkeri emendatio est; necessitatem tamen non hic magis quam Phileb. p. 54 D agnosco; adde Demosth. Androt. §. 70, Leptin. §. 149 etc.

Scr. Gottingae d. III. Augusti a. MDCCCLII.

**C. Fr. Hermann.**

# ΝΟΜΟΙ

[ἢ περὶ νομοθεσίας· πολιτικός.]

---

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΞΕΝΟΣ, ΚΛΕΙΝΙΑΣ ΚΡΗΣ,
ΜΕΓΙΛΛΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΣ.

---

## Α.

St. II. p.

I. *Θεὸς ἤ τις ἀνθρώπων ὑμῖν, ὦ ξένοι, εἴληφε τὴν αἰ-* 624
*τίαν τῆς τῶν νόμων διαθέσεως;*

*ΚΛ. Θεός, ὦ ξένε, θεός, ὥς γε τὸ δικαιότατον εἰπεῖν·*
*παρα μὲν ἡμῖν Ζεύς, παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅθεν ὅδ'*
*ἐστίν, οἶμαι φάναι τούτους Ἀπόλλωνα. ἦ γάρ;*

*ΜΕ. Ναί.*

*ΑΘ. Μῶν οὖν καθ' Ὅμηρον λέγεις, ὡς τοῦ Μίνω*
*φοιτῶντος πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἑκάστοτε συνουσίαν δι'* B
*ἐνάτου ἔτους καὶ κατὰ τὰς παρ' ἐκείνου φήμας ταῖς πό-*
*λεσιν ὑμῖν θέντος τοὺς νόμους;*

*ΚΛ. Λέγεται γὰρ οὕτω παρ' ἡμῖν· καὶ δὴ καὶ τὸν*
*ἀδελφόν γε αὐτοῦ Ῥαδάμανθυν, ἀκούετε γὰρ τὸ ὄνομα,*
*δικαιότατον γεγονέναι. τοῦτον οὖν φαῖμεν ἂν ἡμεῖς γε οἱ* 625
*Κρῆτες ἐκ τοῦ τότε διανέμειν τὰ περὶ τὰς δίκας ὀρθῶς*
*τοῦτον τὸν ἔπαινον αὐτὸν εἰληφέναι.*

*ΑΘ. Καὶ καλόν γε τὸ κλέος υἱεῖ τε Διὸς μάλα πρέ-*
*πον. ἐπειδὴ δὲ ἐν τοιούτοις ἤθεσι τέθραφθε νομικοῖς σύ*
*τε καὶ ὅδε, προσδοκῶ οὐκ ἂν ἀηδῶς περὶ πολιτείας τὰ νῦν*

*καὶ νόμων τὴν διατριβὴν λέγοντάς τε καὶ ἀκούοντας ἅμα*
B *κατὰ τὴν πορείαν ποιήσεσθαι. πάντως δ' ἥ γε ἐκ Κνωσοῦ ὁδὸς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον καὶ ἱερόν, ὡς ἀκούομεν, ἱκανή, καὶ ἀνάπαυλαι κατὰ τὴν ὁδόν, ὡς εἰκός, πνίγους ὄντος τὰ νῦν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδρεσίν εἰσι σκιαραί, καὶ ταῖς ἡλικίαις πρέπον ἂν ἡμῶν εἴη τὸ διαναπαύεσθαι πυκνὰ ἐν αὐταῖς, λόγοις τε ἀλλήλους παραμυθουμένους τὴν ὁδὸν ἅπασαν οὕτω μετὰ ῥᾳστώνης διαπερᾶναι.*

*ΚΛ. Καὶ μὴν ἔστι γε, ὦ ξένε, προϊόντι κυπαρίττων*
C *τε ἐν τοῖς ἄλσεσιν ὕψη καὶ κάλλη θαυμάσια καὶ λειμῶνες, ἐν οἷσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβοιμεν ἄν.*

*ΑΘ. Ὀρθῶς λέγεις.*

*ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν· ἰδόντες δὲ μᾶλλον φήσομεν. ἀλλ' ἴωμεν ἀγαθῇ τύχῃ.*

II. *ΑΘ. Ταῦτ' εἴη. καί μοι λέγε, κατα τί τὰ ξυσσίτιά τε ὑμῖν συντέταχεν ὁ νόμος καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὅπλων ἕξιν;*

*ΚΛ. Οἶμαι μέν, ὦ ξένε, καὶ παντὶ ῥᾴδιον ὑπολαβεῖν*
D *εἶναι τά γε ἡμέτερα. τὴν γὰρ τῆς χώρας πάσης Κρήτης φύσιν ὁρᾶτε, ὡς οὐκ ἔστι, καθάπερ ἡ τῶν Θετταλῶν, πεδιάς· διὸ δὴ καὶ τοῖς μὲν ἵπποις ἐκεῖνοι χρῶνται μᾶλλον, δρόμοισι δὲ ἡμεῖς· ἥδε γὰρ ἀνώμαλος αὖ καὶ πρὸς τὴν τῶν πεζῇ δρόμων ἄσκησιν μᾶλλον σύμμετρος. ἐλαφρὰ δὴ τὰ ὅπλα ἀναγκαῖον ἐν τῷ τοιούτῳ κεκτῆσθαι καὶ μὴ βάρος ἔχοντα θεῖν· τῶν δὴ τόξων καὶ τοξευμάτων ἡ κουφότης ἁρμόττειν δοκεῖ. ταῦτ' οὖν πρὸς τὸν πόλεμον ἡμῖν*
E *ἅπαντα ἐξήρτυται, καὶ πάνθ' ὁ νομοθέτης, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται, πρὸς τοῦτο βλέπων συνετάττετο, ἐπεὶ καὶ τὰ ξυσσίτια κινδυνεύει ξυναγαγεῖν ὁρῶν, ὡς πάντες, ὁπόταν στρατεύωνται, τόθ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀναγκάζονται φυλακῆς αὐτῶν ἕνεκα ξυσσιτεῖν τοῦτον τὸν χρόνον· ἄνοιαν δή μοι δοκεῖ καταγνῶναι τῶν πολλῶν ὡς οὐ μαν-*

θανόντων, ὅτι πόλεμος ἀεὶ πᾶσι διὰ βίου ξυνεχής ἐστι πρὸς ἁπάσας τὰς πόλεις· εἰ δὴ πολέμου γε ὄντος φυλακῆς ἕνεκα δεῖ ξυσσιτεῖν καί τινας ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους διακεκοσμημένους εἶναι φύλακας αὐτῶν, τοῦτο καὶ 626
ἐν εἰρήνῃ δραστέον. ἣν γὰρ καλοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτ᾽ εἶναι μόνον ὄνομα, τῷ δ᾽ ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας τὰς πόλεις ἀεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι. καὶ σχεδὸν ἀνευρήσεις οὕτω σκοπῶν τὸν Κρητῶν νομοθέτην, ὡς εἰς τὸν πόλεμον ἅπαντα δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τὰ νόμιμα ἡμῖν ἀποβλέπων συνετάξατο, καὶ κατὰ ταῦτα οὕτω φυλάττειν παρέδωκε τοὺς νόμους, ὡς τῶν ἄλλων οὐδενὸς οὐδὲν ὄφελος ὄν, οὔτε κτημάτων B
οὔτ᾽ ἐπιτηδευμάτων, ἂν μὴ τῷ πολέμῳ ἄρα κρατῇ τις· πάντα δὲ τὰ τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικώντων γίγνεσθαι.

III. ΑΘ. Καλῶς γε, ὦ ξένε, φαίνει μοι γεγυμνάσθαι πρὸς τὸ διειδέναι τὰ Κρητῶν νόμιμα, τόδε δέ μοι φράζε ἔτι σαφέστερον· ὃν γὰρ ὅρον ἔθου τῆς εὖ πολιτευομένης πόλεως, δοκεῖς μοι λέγειν οὕτω κεκοσμημένην οἰκεῖν δεῖν, C
ὥστε πολέμῳ νικᾶν τὰς ἄλλας πόλεις· ἢ γάρ;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν· οἶμαι δὲ καὶ τῷδε οὕτω ξυνδοκεῖν.

ΜΕ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως ἀποκρίναιτο, ὦ θεῖε, Λακεδαιμονίων γε ὁστισοῦν;

ΑΘ. Πότερ᾽ οὖν δὴ πόλεσι μὲν πρὸς πόλεις ὀρθὸν τοῦτ᾽ ἐστί, κώμῃ δὲ πρὸς κώμην ἕτερον;

ΚΛ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Ἀλλὰ ταὐτόν;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τί δέ; πρὸς οἰκίαν οἰκίᾳ τῶν ἐν τῇ κώμῃ, καὶ πρὸς ἄνδρα ἀνδρὶ ἑνὶ πρὸς ἕνα, ταὐτὸν ἔτι;

ΚΛ. Ταὐτόν.

D *ΑΘ.* Αὐτῷ δὲ πρὸς αὐτὸν πότερον ὡς πολεμίῳ πρὸς πολέμιον διανοητέον ἢ πῶς; τί λέγομεν;

*ΚΛ.* Ὦ ξένε Ἀθηναῖε — οὐ γάρ σε Ἀττικὸν ἐθέλοιμ' ἂν προσαγορεύειν· δοκεῖς γάρ μοι τῆς θεοῦ ἐπωνυμίας ἄξιος εἶναι μᾶλλον ἐπονομάζεσθαι· τὸν γὰρ λόγον ἐπ' ἀρχὴν ὀρθῶς ἀναγαγὼν σαφέστερον ἐποίησας, ὥστε ῥᾷον ἀνευρήσεις, ὅτι νῦν δὴ ὑφ' ἡμῶν ὀρθῶς ἐρρήθη τὸ πολεμίους εἶναι πάντας πᾶσι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ ἑκάστους αὐτοὺς σφίσιν αὐτοῖς.

E *ΑΘ.* Πῶς εἴρηκας, ὦ θαυμάσιε;

*ΚΛ.* Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν αὐτὸν αὐτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. ταῦτα γὰρ ὡς πολέμου ἐν ἑκάστοις ἡμῶν ὄντος πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σημαίνει.

*ΑΘ.* Πάλιν τοίνυν τὸν λόγον ἀναστρέψωμεν. ἐπειδὴ γὰρ εἷς ἕκαστος ἡμῶν ὁ μὲν κρείττων αὑτοῦ, ὁ δὲ ἥττων
627 ἐστί, πότερα φῶμεν οἰκίαν τε καὶ κώμην καὶ πόλιν ἔχειν ταὐτὸν τοῦτο ἐν αὑταῖς ἢ μὴ φῶμεν;

*ΚΛ.* Τὸ κρείττω τε αὑτῆς εἶναι λέγεις τινά, τὴν δ' ἥττω;

*ΑΘ.* Ναί.

*ΚΛ.* Καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἤρου· πάνυ γὰρ ἔστι καὶ σφόδρα τὸ τοιοῦτον, οὐχ ἥκιστα, ἐν ταῖς πόλεσιν· ἐν ὁπόσαις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χείρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε αὑτῆς λέγοιθ' ἡ πόλις ἐπαι-
B νοῖτό τε ἂν δικαιότατα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ· τοὐναντίον δέ, ὅπου τἀναντία.

*ΑΘ.* Τὸ μὲν τοίνυν εἴ ποτ' ἐστί που τὸ χεῖρον κρεῖττον τοῦ ἀμείνονος, ἐάσωμεν· μακροτέρου γὰρ λόγου· τὸ δὲ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον μανθάνω νῦν, ὥς ποτε πολῖται ξυγγενεῖς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως γεγονότες ἄδικοι καὶ πολ-

λοὶ ξυνελθόντες δικαίους ἐλάττους ὄντας βιάσονται δουλούμενοι, καὶ ὅταν μὲν κρατήσωσιν, ἥττων ἡ πόλις αὐτῆς ὀρθῶς αὕτη λέγοιτ' ἂν ἅμα καὶ κακή, ὅπου δ' ἂν ἡττῶνται, κρείττων τε καὶ ἀγαθή.

*ΚΛ.* Καὶ μάλα ἄτοπον, ὦ ξένε, τὸ νῦν λεγόμενον· C
ὅμως δ' ὁμολογεῖν οὕτως ἀναγκαιότατον.

IV. *ΑΘ.* Ἔχε δή· καὶ τόδε πάλιν ἐπισκεψώμεθα· πολλοὶ ἀδελφοί που γένοιντ' ἂν ἑνὸς ἀνδρός τε καὶ μιᾶς υἱεῖς, καὶ δὴ καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν τοὺς πλείους μὲν ἀδίκους αὐτῶν γίγνεσθαι, τοὺς δὲ ἐλάττους δικαίους.

*ΚΛ.* Οὐ γὰρ οὖν.

*ΑΘ.* Καὶ οὐκ ἂν εἴη γε πρέπον ἐμοί τε καὶ ὑμῖν τοῦτο θηρεύειν, ὅτι νικώντων μὲν τῶν πονηρῶν ἥ τε οἰκία καὶ ἡ ξυγγένεια αὕτη πᾶσα ἥττων αὑτῆς λέγοιτ' ἄν, κρείττων δὲ ἡττωμένων· οὐ γὰρ εὐσχημοσύνης τε καὶ ἀσχημοσύ- D
νης ῥημάτων ἕνεκα τὰ νῦν σκοπούμεθα πρὸς τὸν τῶν πολλῶν λόγον, ἀλλ' ὀρθότητός τε καὶ ἁμαρτίας πέρι νόμων, ἥτις ποτέ ἐστι φύσει.

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα, ὦ ξένε, λέγεις.

*ΜΕ.* Καλῶς μὲν οὖν, ὥς γε ἐμοὶ ξυνδοκεῖν τό γε τοσοῦτον τὰ νῦν.

*ΑΘ.* Ἴδωμεν δὴ καὶ τόδε· τούτοις τοῖς ἄρτι λεγομένοις ἀδελφοῖς γένοιτ' ἄν πού τις δικαστής;

*ΚΛ.* Πάνυ γε.

*ΑΘ.* Πότερος οὖν ἀμείνων, ὅστις τοὺς μὲν ἀπολέσειεν αὐτῶν ὅσοι κακοί, τοὺς δὲ βελτίους ἄρχειν αὐτοὺς E
αὐτῶν προστάξειεν, ἢ ὅδε, ὃς ἂν τοὺς μὲν χρηστοὺς ἄρχειν, τοὺς χείρους δ' ἐάσας ζῆν ἄρχεσθαι ἑκόντας ποιήσειε; τρίτον δέ που δικαστὴν πρὸς ἀρετὴν εἴπωμεν, εἴ τις εἴη τοιοῦτος, ὅστις παραλαβὼν ξυγγένειαν μίαν διαφερομένην μήτε ἀπολέσειε μηδένα, διαλλάξας δὲ εἰς τὸν ἐπίλοι- 628

που χρόνον νόμους αὐτοῖς θεὶς πρὸς ἀλλήλους παραφυλάττειν δύναιτο ὥστε εἶναι φίλους.

ΚΛ. Μακρῷ ἀμείνων γίγνοιτ' ἂν ὁ τοιοῦτος δικαστής τε καὶ νομοθέτης.

ΑΘ. Καὶ μὴν τοὐναντίον γε ἢ πρὸς πόλεμον ἂν βλέπων αὐτοῖς τοὺς νόμους διανομοθετοῖ.

ΚΛ. Τοῦτο μὲν ἀληθές.

ΑΘ. Τί δ' ὁ τὴν πόλιν ξυναρμόττων; πρὸς πόλεμον αὐτῆς ἂν τὸν ἔξωθεν βλέπων τὸν βίον κοσμοῖ μᾶλλον,
B ἢ πρὸς πόλεμον τὸν ἐν αὐτῇ γιγνόμενον ἑκάστοτε, ἣ δὴ καλεῖται στάσις; ὃν μάλιστα μὲν ἅπας ἂν βούλοιτο μήτε γενέσθαι ποτὲ ἐν ἑαυτοῦ πόλει γενόμενόν τε ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι.

ΚΛ. Δῆλον ὅτι πρὸς τοῦτον.

ΑΘ. Πότερα δ' ἀπολομένων αὖ τῶν ἑτέρων εἰρήνην τῆς στάσεως γενέσθαι, νικησάντων δὲ ποτέρων, δέξαιτ' ἄν τις μᾶλλον ἢ φιλίας τε καὶ εἰρήνης ὑπὸ διαλλαγῶν γενομένης οὕτω τοῖς ἔξωθεν πολεμίοις προσέχειν ἀνάγκην εἶναι τὸν νοῦν;

C ΚΛ. Οὕτω πᾶς ἂν ἐθέλοι πρότερον ἢ 'κείνως περὶ τὴν αὑτοῦ γίγνεσθαι πόλιν.

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ νομοθέτης ὡσαύτως;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ τοῦ ἀρίστου ἕνεκα πάντα ἂν τὰ νόμιμα τιθείη πᾶς;

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Τό γε μὴν ἄριστον οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ στάσις, ἀπευκτὸν δὲ τὸ δεηθῆναι τούτων, εἰρήνη δὲ πρὸς ἀλλήλους ἅμα καὶ φιλοφροσύνη· καὶ δὴ καὶ τὸ νικᾶν, ὡς ἔοικεν, αὐτὴν αὑτὴν πόλιν οὐκ ἦν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ τῶν
D ἀναγκαίων· ὅμοιον ὡς εἰ κάμνον σῶμα ἰατρικῆς καθάρσεως τυχὸν ἡγοῖτό τις ἄριστα πράττειν τότε, τῷ δὲ μηδὲ

τὸ παράπαν δεηθέντι σώματι μηδὲ προσέχοι τὸν νοῦν· ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς πόλεως εὐδαιμονίαν ἢ καὶ ἰδιώτου διανοούμενος οὕτω τις οὔτ' ἄν ποτε πολιτικὸς γένοιτο ὀρθῶς, πρὸς τὰ ἔξωθεν πολεμικὰ ἀποβλέπων μόνον καὶ πρῶτον, οὔτ' ἂν νομοθέτης ἀκριβής, εἰ μὴ χάριν εἰρήνης τὰ πολέμου νομοθετοῖ μᾶλλον ἢ τῶν πολεμικῶν ἕνεκα τὰ E
τῆς εἰρήνης.

V. *ΚΛ.* Φαίνεται μέν πως ὁ λόγος οὗτος, ὦ ξένε, ὀρθῶς εἰρῆσθαι, θαυμάζω γε μήν, εἰ τά τε παρ' ἡμῖν νόμιμα καὶ ἔτι τὰ περὶ Λακεδαίμονα μὴ πᾶσαν τὴν σπουδὴν τούτων ἕνεκα πεποίηται.

*ΑΘ.* Τάχ' ἂν ἴσως· δεῖ δ' οὐδὲν σκληρῶς ἡμᾶς αὐ- 629
τοῖς διαμάχεσθαι τὰ νῦν, ἀλλ' ἠρέμα ἀνερωτᾶν, ὡς μάλιστα περὶ ταῦτα ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων σπουδαζόντων. καί μοι τῷ λόγῳ ξυνακολουθήσατε. προστησώμεθα γοῦν Τύρταιον, τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον, τῶνδε δὲ πολίτην γενόμενον, ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτα ἐσπούδακεν εἰπὼν ὅτι

οὔτ' ἂν μνησαίμην οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην
οὔτ' εἴ τις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἴη, φησίν, οὔτ' εἰ B
πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος, εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα, ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ' ἀεί. ταῦτα γὰρ ἀκήκοάς που καὶ σὺ τὰ ποιήματα· ὅδε μὲν γάρ, οἶμαι, διακορὴς αὐτῶν ἐστί.

*ΜΕ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΚΛ.* Καὶ μὴν καὶ παρ' ἡμᾶς ἐλήλυθε κομισθέντα ἐκ Λακεδαίμονος.

*ΑΘ.* Ἴθι δὴ νῦν ἀνερώμεθα κοινῇ τουτονὶ τὸν ποιητὴν οὑτωσί πως· ὦ Τύρταιε, ποιητὰ θειότατε· δοκεῖς γὰρ δὴ σοφὸς ἡμῖν εἶναι καὶ ἀγαθός, ὅτι τοὺς μὲν ἐν τῷ πο- C
λέμῳ διαφέροντας διαφερόντως ἐγκεκωμίακας· ἤδη οὖν τυγχάνομεν ἐγώ τε καὶ ὅδε καὶ Κλεινίας ὁ Κνώσιος οὑτοσὶ

ξυμφερόμενοί σοι περὶ τούτου σφόδρα, ὡς δοκοῦμεν· εἰ
δὲ περὶ τῶν αὐτῶν λέγομεν ἀνδρῶν ἢ μή, βουλόμεθα σα-
φῶς εἰδέναι. λέγε οὖν ἡμῖν, ἆρα εἴδη δύο πολέμου, κα-
θάπερ ἡμεῖς, ἡγεῖ καὶ σὺ σαφῶς; ἢ πῶς; πρὸς ταῦτα, οἶ-
μαι, κἂν πολὺ φαυλότερος εἴποι Τυρταίου τις τἀληθές,
D ὅτι δύο, τὸ μὲν ὃ καλοῦμεν ἅπαντες στάσιν, ὃς δὴ πάντων
πολέμων χαλεπώτατος, ὡς ἔφαμεν ἡμεῖς νῦν δή· τὸ δ'
ἄλλο πολέμου θήσομεν, οἶμαι, γένος ἅπαντες, ᾧ πρὸς τοὺς
ἐκτός τε καὶ ἀλλοφύλους χρώμεθα διαφερόμενοι, πολὺ
πρᾳότερον ἐκείνου.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Φέρε δή, ποτέρους καὶ πρὸς πότερον ἐπαινῶν
τὸν πόλεμον οὕτως ὑπερεπῄνεσας, τοὺς δ' ἔψεξας τῶν
ἀνδρῶν; ἔοικας μὲν γὰρ πρὸς τοὺς ἐκτός· εἴρηκας γοῦν
E ὧδε ἐν τοῖς ποιήμασιν, ὡς οὐδαμῶς τοὺς τοιούτους ἀνε-
χόμενος, οἳ μὴ τολμήσωσι μὲν ὁρᾶν φόνον αἱματόεντα,

καὶ δηΐων ὀρέγοιντ' ἐγγύθεν ἱστάμενοι.

οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα εἴποιμεν ἂν ἡμεῖς ὅτι σὺ μὲν ἐπαι-
νεῖς, ὡς ἔοικας, ὦ Τύρταιε, μάλιστα τοὺς πρὸς τὸν ὀθνεῖόν
τε καὶ ἔξωθεν πόλεμον γιγνόμενον ἐπιφανεῖς. φαίη ταῦτ'
ἄν που καὶ ὁμολογοῖ;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἡμεῖς δέ γε ἀγαθῶν ὄντων τούτων ἔτι φαμὲν
630 ἀμείνους εἶναι καὶ πολὺ τοὺς ἐν τῷ μεγίστῳ πολέμῳ γι-
γνομένους ἀρίστους διαφανῶς· ποιητὴν δὲ καὶ ἡμεῖς μάρ-
τυρα ἔχομεν, Θέογνιν, πολίτην τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων,
ὅς φησι

πιστὸς ἀνὴρ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀντερύσασθαι
ἄξιος ἐν χαλεπῇ, Κύρνε, διχοστασίῃ.

τοῦτον δή φαμεν ἐν πολέμῳ χαλεπωτέρῳ ἀμείνονα ἐκείνου
πάμπολυ γίγνεσθαι, σχεδὸν ὅσον ἀμείνων δικαιοσύνη καὶ
B σωφροσύνη καὶ φρόνησις εἰς ταὐτὸν ἐλθοῦσα μετ' *ἀν-

δρείας αὐτῆς μονης* ἀνδρείας. πιστὸς μὲν γὰρ καὶ ὑγιὴς ἐν στάσεσιν οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἄνευ ξυμπάσης ἀρετῆς· διαβάντες δ' εὖ καὶ μαχόμενοι ἐθέλοντες ἀποθνήσκειν ἐν τῷ πολέμῳ, *ὧ* φράζει Τύρταιος, τῶν μισθοφόρων εἰσὶ πάμπολλοι, ὧν οἱ πλεῖστοι γίγνονται θρασεῖς καὶ ἄδικοι καὶ ὑβρισταὶ καὶ ἀφρονέστατοι σχεδὸν ἁπάντων, ἐκτὸς δή τινων μάλα ὀλίγων. ποῖ δὴ τελευτᾷ νῦν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος, καὶ τί φανερόν ποτε ποιῆσαι βουληθεὶς λέγει ταῦτα; C
δῆλον ὅτι τόδε, ὡς παντὸς μᾶλλον καὶ ὁ τῇδε παρὰ Διὸς νομοθέτης, πᾶς τε οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος, οὐκ ἄλλοσε ἢ πρὸς τὴν μεγίστην ἀρετὴν μάλιστα βλέπων ἀεὶ θήσει τοὺς νόμους· ἔστι δέ, ὥς φησι Θέογνις, αὕτη πιστότης ἐν τοῖς δεινοῖς, ἥν τις δικαιοσύνην ἂν τελέαν ὀνομάσειεν. ἣν δ' αὖ Τύρταιος ἐπήνεσε μάλιστα, καλὴ μὲν καὶ κατὰ καιρὸν κεκοσμημένη τῷ ποιητῇ, τετάρτη μέντοι ὅμως ἀριθμῷ τε καὶ δυνάμει τοῦ τιμία εἶναι λέγοιτ' ἂν ὀρθότατα. D

VI. ΚΛ. Ὦ ξένε, τὸν νομοθέτην ἡμῶν ἀποβάλλομεν εἰς τοὺς πόρρω νομοθέτας;

ΑΘ. Οὐχ ἡμεῖς γε, ὦ ἄριστε, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς, ὅταν οἰώμεθα πάντα τά τ' ἐν Λακεδαίμονι καὶ τὰ τῇδε πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα βλέποντας Λυκοῦργόν τε καὶ Μίνω τίθεσθαι τὰ νόμιμα.

ΚΛ. Τὸ δὲ πῶς χρῆν ἡμᾶς λέγειν;

ΑΘ. Ὥσπερ τό τε ἀληθές, οἶμαι, καὶ τὸ δίκαιον ὑπέρ γε θείας *πολιτείας* διαλεγομένους λέγειν, οὐχ ὡς πρὸς E
ἀρετῆς τι μόριον καὶ ταῦτα τὸ φαυλότατον ἐτίθη βλέπων, ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν ἀρετήν, καὶ κατ' εἴδη ζητεῖν αὐτῶν τοὺς νόμους οὐδ' ἅπερ οἱ τῶν νῦν εἴδη προτιθέμενοι ζητοῦσιν· οὗ γὰρ ἂν ἕκαστος ἐν χρείᾳ γίγνηται, τοῦτο ζητεῖ νῦν παραθέμενος, ὁ μὲν τὰ περὶ τῶν κλήρων καὶ ἐπικλήρων, ὁ δὲ τῆς αἰκίας πέρι, ἄλλοι δὲ ἄλλα ἄττα μυρία τοιαῦτα· ἡμεῖς δέ φαμεν εἶναι τὸ περὶ νόμους ζήτημα τῶν εὖ ζη- 631

*τούτων, ὥσπερ νῦν ἡμεῖς ἠρξάμεθα. καὶ σοῦ τὴν μὲν
ἐπιχείρησιν τῆς ἐξηγήσεως περὶ τοὺς νόμους παντάπασιν
ἄγαμαι· τὸ γὰρ ἀπ' ἀρετῆς ἄρχεσθαι, λέγοντα ὡς ἐτίθη
ταύτης ἕνεκα τοὺς νόμους, ὀρθόν· ὅτι δὲ πάντα εἰς μό-
ριον ἀρετῆς καὶ ταῦτα τὸ σμικρότατον ἐπαναφέροντα
ἔφησθα αὐτὸν νομοθετεῖν, οὔτε ὀρθῶς ἔτι μοι κατεφάνης
λέγων τόν τε ὕστερον νῦν λόγον τοῦτον πάντα εἴρηκα διὰ
B ταῦτα. πῇ δὴ οὖν σε ἔτ' ἂν ἐβουλόμην διελόμενον λέγειν
αὐτός τε ἀκούειν, βούλει σοι φράζω;
ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ ξένε.
ΑΘ. Ἐχρῆν εἰπεῖν, οἱ Κρητῶν νόμοι οὐκ εἰσὶ μάτην
διαφερόντως ἐν πᾶσιν εὐδόκιμοι τοῖς Ἕλλησιν· ἔχουσι γὰρ
ὀρθῶς τοὺς αὐτοῖς χρωμένους εὐδαίμονας ἀποτελοῦντες.
πάντα γὰρ τὰ ἀγαθὰ πορίζουσι· διπλᾶ δὲ ἀγαθά ἐστι, τὰ
μὲν ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα, ἤρτηται δ' ἐκ τῶν θείων θά-
τερα· καὶ ἐὰν μὲν δέχηταί τις τὰ μείζονα πόλις, κτᾶται καὶ
C τὰ ἐλάττονα, εἰ δὲ μή, στέρεται ἀμφοῖν. ἔστι δὲ τὰ μὲν
ἐλάττονα ὧν ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ
τρίτον ἰσχὺς εἴς τε δρόμον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πάσας κινή-
σεις τῷ σώματι, τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος οὐ τυφλὸς ἀλλ'
ὀξὺ βλέπων, ἄνπερ ἅμ' ἕπηται φρονήσει· ὃ δὴ πρῶτον
αὖ τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστὶν ἀγαθῶν, ἡ φρόνησις, δεύ-
τερον δὲ μετὰ νοῦν σώφρων ψυχῆς ἕξις, ἐκ δὲ τούτων μετ'
ἀνδρείας κραθέντων τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη, τέταρτον
D δὲ ἀνδρεία. ταῦτα δὲ πάντα ἐκείνων ἔμπροσθεν τέτακται
φύσει, καὶ δὴ καὶ τῷ νομοθέτῃ τακτέον οὕτω· μετὰ δὲ
ταῦτα τὰς ἄλλας προστάξεις τοῖς πολίταις εἰς ταῦτα βλε-
πούσας αὐτοῖς εἶναι διακελευστέον, τούτων δὲ τὰ μὲν ἀν-
θρώπινα εἰς τὰ θεῖα, τὰ δὲ θεῖα εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν
ξύμπαντα βλέπειν, περί τε γάμους ἀλλήλοις ἐπικοινουμέ-
νους, μετά τε ταῦτα ἐν ταῖς τῶν παίδων γεννήσεσι καὶ
E τροφαῖς, ὅσοι τε ἄρρενες καὶ ὅσαι θήλειαι, νέων τε ὄντων*

καὶ ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον ἰόντων μέχρι γήρως, τιμῶντα ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι δεῖ καὶ ἀτιμάζοντα, ἐν πάσαις ταῖς τούτων ὁμιλίαις τάς τε λύπας αὐτῶν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ξυμπάντων τε ἐρώτων τὰς σπουδὰς ἐπεσκεμ- 632
μένον καὶ παραπεφυλαχότα ψέγειν τε ὀρθῶς καὶ ἐπαινεῖν δι' αὐτῶν τῶν νόμων· ἐν ὀργαῖς τε αὖ καὶ ἐν φόβοις, ὅσαι τε διὰ δυστυχίαν ταραχαὶ ταῖς ψυχαῖς γίγνονται καὶ ὅσαι ἐν εὐτυχίαις τῶν τοιούτων ἀποφυγαί, ὅσα τε κατὰ νόσους ἢ κατὰ πολέμους ἢ πενίας ἢ τὰ τούτοις ἐναντία γιγνόμενα προσπίπτει τοῖς ἀνθρώποις παθήματα, ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις τῆς ἑκάστων διαθέσεως διδακτέον καὶ ὁριστέον τό τε καλὸν καὶ μή. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνάγκη τὸν νο- B
μοθέτην τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν καὶ τὰ ἀναλώματα φυλάττειν, ὅντινα ἂν γίγνηται τρόπον, καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους πᾶσι τούτοις κοινωνίας καὶ διαλύσεις ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσι, καθ' ὁποῖον ἂν ἕκαστον πράττωσι τῶν τοιούτων πρὸς ἀλλήλους, ἐπισκοπεῖν τό τε δίκαιον καὶ μή, ἐν οἷς ἔστι τε καὶ ἐν οἷς ἐλλείπει, καὶ τοῖς μὲν εὐπειθέσι τῶν νόμων τιμὰς ἀπονέμειν, τοῖς δὲ δυσπειθέσι δίκας τακτὰς ἐπιτιθέναι, μέχριπερ ἂν πρὸς τέλος ἁπάσης πολιτείας ἐπ- C
εξελθὼν ἴδῃ, τῶν τελευτησάντων τίνα δεῖ τρόπον ἑκάστοις γίγνεσθαι τὰς ταφὰς καὶ τιμὰς ἅστινας αὐτοῖς ἀπονέμειν δεῖ· κατιδὼν δὲ ὁ θεὶς τοὺς νόμους ἅπασι τούτοις φύλακας ἐπιστήσει, τοὺς μὲν διὰ φρονήσεως, τοὺς δὲ δι' ἀληθοῦς δόξης ἰόντας, ὅπως πάντα ταῦτα ξυνδήσας ὁ νοῦς ἑπόμενα σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ ἀποφήνῃ, ἀλλὰ μὴ πλούτῳ μηδὲ φιλοτιμίᾳ. οὕτως, ὦ ξένοι, ἔγωγε ἤθελον ἂν ὑμᾶς καὶ ἔτι νῦν βούλομαι διεξελθεῖν, πῶς ἐν τοῖς D
τοῦ Διὸς λεγομένοις νόμοις τοῖς τε τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, οὓς Μίνως τε καὶ Λυκοῦργος ἐθέτην, ἔνεστί τε πάντα ταῦτα, καὶ ὅπῃ τάξιν τινὰ εἰληφότα διάδηλά ἐστι τῷ περὶ

νόμων ἐμπείρῳ τέχνῃ εἴτε καί τισιν ἔθεσι, τοῖς δὲ ἄλλοις ἡμῖν οὐδαμῶς ἐστι καταφανῆ.

VII. *ΚΛ.* Πῶς οὖν, ὦ ξένε, λέγειν χρὴ τὰ μετὰ ταῦτα;

*ΑΘ.* Ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἔμοιγε δοκεῖ χρῆναι διεξελθεῖν,
E καθάπερ ἠρξάμεθα, τὰ τῆς ἀνδρείας πρῶτον ἐπιτηδεύματα· ἔπειτα ἕτερον καὶ αὖθις ἕτερον εἶδος τῆς ἀρετῆς δίεξιμεν, ἐὰν βούλησθε· ὅπως δ' ἂν τὸ πρῶτον διεξέλθωμεν, πειρασόμεθα αὐτὸ παράδειγμα θέμενοι καὶ τἆλλα οὕτω διαμυθολογοῦντες παραμύθια ποιήσασθαι τῆς ὁδοῦ· ὕστερον δὲ ἀρετῆς πάσης τά γε νῦν δὴ *ἃ* διήλθομεν ἐκεῖσε βλέποντα ἀποφανοῦμεν, ἂν θεὸς ἐθέλῃ.

633 *ΜΕ.* Καλῶς λέγεις, καὶ πειρῶ πρῶτον κρίνειν τὸν τοῦ Διὸς ἐπαινέτην τόνδε ἡμῖν.

*ΑΘ.* Πειράσομαι, καὶ σέ τε καὶ ἐμαυτόν· κοινὸς γὰρ ὁ λόγος. λέγετε οὖν· τὰ ξυσσίτιά φαμεν καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὸν πόλεμον ἐξευρῆσθαι τῷ νομοθέτῃ;

*ΜΕ.* Ναί.

*ΑΘ.* Καὶ τρίτον ἢ τέταρτον; ἴσως γὰρ ἂν οὕτω χρείη διαριθμήσασθαι καὶ περὶ τῶν τῆς ἄλλης ἀρετῆς εἴτε μερῶν εἴτε ἅττ' αὐτὰ καλεῖν χρεών ἐστι, δηλοῦντα μόνον ἃ λέγει.

B *ΜΕ.* Τρίτον τοίνυν, ἔγωγε εἴποιμ' ἂν καὶ Λακεδαιμονίων ὁστισοῦν, τὴν θήραν εὗρε· τέταρτον δὲ ἢ πέμπτον εἰ δυναίμεθα λέγειν, πειρώμεθα. ἔτι τοίνυν καὶ τὸ τέταρτον ἔγωγε πειρῴμην ἂν λέγειν τὸ περὶ τὰς καρτερήσεις τῶν ἀλγηδόνων πολὺ παρ' ἡμῖν γιγνόμενον ἔν τε ταῖς πρὸς ἀλλήλους ταῖς χερσὶ μάχαις καὶ ἐν ἁρπαγαῖς τισὶ διὰ πολλῶν πληγῶν ἑκάστοτε γιγνομέναις· ἔτι δὲ καὶ κρυπτεία τις ὀνομάζεται θαυμαστῶς πολύπονος πρὸς τὰς
C καρτερήσεις, χειμώνων τε ἀνυποδησίαι καὶ ἀστρωσίαι καὶ ἄνευ θεραπόντων αὐτοῖς ἑαυτῶν διακονήσεις, νύκτωρ τε πλανωμένων διὰ πάσης τῆς χώρας καὶ μεθ' ἡμέραν. ἔτι

δὲ κἂν ταῖς γυμνοπαιδίαις δειναὶ καρτερήσεις παρ' ἡμῖν γίγνονται τῇ τοῦ πνίγους ῥώμῃ διαμαχομένων, καὶ πάμπολλα ἕτερα σχεδὸν ὅσα οὐκ ἂν παύσαιτό τις ἑκάστοτε διεξιών.

ΑΘ. Εὖ γε, ὦ Λακεδαιμόνιε ξένε, λέγεις. τὴν ἀνδρείαν δέ, φέρε, τί θῶμεν; πότερον ἁπλῶς οὕτως εἶναι πρὸς φόβους καὶ λύπας διαμάχην μόνον, ἢ καὶ πρὸς πό- D
θους τε καὶ ἡδονὰς καί τινας δεινὰς θωπείας κολακικάς, αἳ καὶ τῶν σεμνῶν οἰομένων εἶναι τοὺς θυμοὺς κηρίνους ποιοῦσιν;

ΜΕ. Οἶμαι μὲν οὕτω, πρὸς ταῦτα ξύμπαντα.

ΑΘ. Εἰ γοῦν μεμνήμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους, ἥττω τινὰ ὅδε καὶ πόλιν ἔλεγεν αὐτὴν αὑτῆς καὶ ἄνδρα· ἦ γάρ, ὦ ξένε Κνώσιε;

ΚΛ. Καὶ πάνυ γε.

ΑΘ. Νῦν οὖν πότερα λέγομεν τὸν τῶν λυπῶν ἥττω E
κακὸν ἢ καὶ τὸν τῶν ἡδονῶν μᾶλλον;

ΚΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ, τὸν τῶν ἡδονῶν· καὶ πάντες που μᾶλλον λέγομεν τὸν ὑπὸ τῶν ἡδονῶν κρατούμενον τοῦτον τὸν ἐπονειδίστως ἥττονα ἑαυτοῦ πρότερον ἢ τὸν ὑπὸ τῶν λυπῶν.

ΑΘ. Ὁ Διὸς οὖν δὴ καὶ ὁ Πυθικὸς νομοθέτης οὐ 634
δή που χωλὴν τὴν ἀνδρείαν νενομοθετήκατον, πρὸς τὰ ἀριστερὰ μόνον δυναμένην ἀντιβαίνειν, πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ καὶ κομψὰ καὶ θωπευτικὰ ἀδυνατοῦσαν; ἢ πρὸς ἀμφότερα;

ΚΛ. Πρὸς ἀμφότερα ἔγωγε ἀξιῶ.

ΑΘ. Λέγωμεν τοίνυν πάλιν, ἐπιτηδεύματα ποῖα ἔσθ' ὑμῖν ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσιν, ἃ γεύοντα τῶν ἡδονῶν καὶ οὐ φεύγοντα αὐτάς, καθάπερ τὰς λύπας οὐκ ἔφευγεν, ἀλλ' ἄγοντα εἰς μέσας ἠνάγκαζε καὶ ἔπειθε τιμαῖς ὥστε κρατεῖν αὐτῶν; ποῦ δὴ τοῦτ' ἔστι ταὐτὸν περὶ τὰς ἡδονὰς συν- B

τεταγμένον ἐν τοῖς νόμοις; λεγέσθω, τί τοῦτ' ἐστίν, ὃ καὶ
ἀπεργάζεται ὑμῖν ὁμοίως πρός τε ἀλγηδόνας καὶ πρὸς
ἡδονὰς τοὺς αὐτοὺς ἀνδρείους νικῶντάς τε ἃ δεῖ νικᾶν
καὶ οὐδαμῶς ἥττους πολεμίων τῶν ἐγγύτατα ἑαυτῶν καὶ
χαλεπωτάτων.

*ΜΕ.* Οὕτω μὲν τοίνυν, ὦ ξένε, καθάπερ πρὸς τὰς
ἀλγηδόνας εἶχον νόμους ἀντιτεταγμένους πολλοὺς εἰπεῖν,
οὐκ ἂν ἴσως εὐποροίην κατὰ μεγάλα μέρη καὶ διαφανῆ
C λέγων περὶ τῶν ἡδονῶν· κατὰ δὲ σμικρὰ ἴσως εὐπο-
ροίην ἄν.

*ΚΛ.* Οὐ μὴν οὐδ' ἂν αὐτὸς ἔγωγε ἐν τοῖς κατὰ Κρή-
την νόμοις ἔχοιμι ἐμφανὲς ὁμοίως ποιεῖν τὸ τοιοῦτον.

*ΑΘ.* Ὦ ἄριστοι ξένων, καὶ οὐδέν γε θαυμαστόν· ἀλλ'
ἂν ἄρα τις ἡμῶν περὶ τοὺς ἑκάστων οἴκοι νόμους ψέξῃ τι,
βουλόμενος ἰδεῖν τό τε ἀληθὲς ἅμα καὶ τὸ βέλτιστον, μὴ
χαλεπῶς ἀλλὰ πράως ἀποδεχώμεθα ἀλλήλων.

*ΚΛ.* Ὀρθῶς, ὦ ξένε Ἀθηναῖε, εἴρηκας, καὶ πειστέον.

D *ΑΘ.* Οὐ γὰρ ἄν, ὦ Κλεινία, τηλικοῖσδε ἀνδράσι πρέ-
ποι τὸ τοιοῦτον.

*ΚΛ.* Οὐ γὰρ οὖν.

*ΑΘ.* Εἰ μὲν τοίνυν ὀρθῶς ἢ μή τις ἐπιτιμᾷ τῇ τε Λα-
κωνικῇ καὶ τῇ Κρητικῇ πολιτείᾳ, ὁ λόγος ἂν ἕτερος εἴη· τὰ
δ' οὖν λεγόμενα πρὸς τῶν πολλῶν ἴσως ἐγὼ μᾶλλον ἔχοιμ'
ἂν ὑμῶν ἀμφοτέρων λέγειν. ὑμῖν μὲν γάρ, εἴπερ καὶ με-
τρίως κατεσκεύασται τὰ τῶν νόμων, εἷς τῶν καλλίστων ἂν
E εἴη νόμων μὴ ζητεῖν τῶν νέων μηδένα ἐᾶν, ποῖα καλῶς
αὐτῶν ἢ μὴ καλῶς ἔχει, μιᾷ δὲ φωνῇ καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος
πάντας συμφωνεῖν, ὡς πάντα καλῶς κεῖται θέντων θεῶν,
καὶ ἐάν τις ἄλλως λέγῃ, μὴ ἀνέχεσθαι τὸ παράπαν ἀκού-
οντας· γέρων δὲ εἴ τίς τι ξυννοεῖ τῶν παρ' ὑμῖν, πρὸς
ἄρχοντά τε καὶ πρὸς ἡλικιώτην μηδενὸς ἐναντίον νέου
ποιεῖσθαι τοὺς τοιούτους λόγους.

ΚΛ. Ὀρθότατά γε, ὦ ξένε, λέγεις, καὶ καθάπερ μάντις ἀπὼν τῆς τότε διανοίας τοῦ τιθέντος αὐτὰ νῦν ἐπιει- 635
κῶς μοι δοκεῖς ἐστοχάσθαι καὶ σφόδρα ἀληθῆ λέγειν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἡμῖν τὰ νῦν ἐρημία μὲν νέων, αὐτοὶ δ' ἕνεκα γήρως ἀφείμεθ' ὑπὸ τοῦ νομοθέτου διαλεγόμενοι περὶ αὐτῶν τούτων μόνοι πρὸς μόνους μηδὲν ἂν πλημμελεῖν;

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα οὕτως, εἰς ἃ καὶ μηδέν γε ἀνῇς ἐπιτιμῶν τοῖς νόμοις ἡμῶν· οὐ γάρ τό γε γνῶναί τι τῶν μὴ καλῶν ἄτιμον, ἀλλὰ ἴασιν ἐξ αὐτοῦ συμβαίνει γίγνεσθαι
τῷ μὴ φθόνῳ τὰ λεγόμενα ἀλλ' εὐνοίᾳ δεχομένῳ. B

VIII. ΑΘ. Καλῶς· οὐ μὴν ἐπιτιμῶν γε ἐρῶ τοῖς νόμοις πω, πρὶν βεβαίως εἰς δύναμιν διασκέψασθαι, μᾶλλον δὲ ἀπορῶν. ὑμῖν γὰρ ὁ νομοθέτης μόνοις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ὧν ἡμεῖς πυνθανόμεθα, τῶν μεγίστων ἡδονῶν καὶ παιδιῶν ἐπέταξεν ἀπέχεσθαι καὶ μὴ γεύεσθαι, τὸ δὲ τῶν λυπῶν καὶ φόβων, ὅπερ ἄρτι διεληλύθαμεν, ἡγήσατο
εἴ τις ἐκ παίδων φευξεῖται διὰ τέλους, ὁπόταν εἰς ἀναγ- C
καίους ἔλθῃ πόνους καὶ φόβους καὶ λύπας, φευξεῖσθαι τοὺς ἐν ἐκείνοις γεγυμνασμένους καὶ δουλεύσειν αὐτοῖς· ταὐτὸν δὴ τοῦτ', οἶμαι, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἔδει διανοεῖσθαι τὸν αὐτὸν νομοθέτην, λέγοντα αὐτὸν πρὸς ἑαυτόν, ὡς ἡμῖν ἐκ νέων εἰ ἄπειροι τῶν μεγίστων ἡδονῶν οἱ πολῖται γενήσονται, καὶ ἀμελέτητοι γιγνόμενοι ἐν ταῖς ἡδοναῖς καρτερεῖν καὶ μηδὲν τῶν αἰσχρῶν ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν ἕνεκα τῆς γλυκυθυμίας τῆς πρὸς τὰς ἡδονὰς ταὐ-
τὸν πείσονται τοῖς ἡττωμένοις τῶν φόβων· δουλεύσουσι D
τρόπον ἕτερον καὶ ἔτ' αἰσχίω τοῖς γε δυναμένοις καρτερεῖν ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς κεκτημένοις τὰ περὶ τὰς ἡδονάς, ἀνθρώποις ἐνίοτε παντάπασι κακοῖς, καὶ τὴν ψυχὴν τῇ μὲν δούλην τῇ δὲ ἐλευθέραν ἕξουσι, καὶ οὐκ ἄξιοι ἁπλῶς ἀνδρεῖοι καὶ ἐλευθέριοι ἔσονται προσαγορεύεσθαι.

*σκοπεῖτε οὖν, εἴ τι τῶν νῦν λεγομένων ὑμῖν κατὰ τρόπον
δοκεῖ λέγεσθαι.*

E *ΚΛ. Δοκεῖ μὲν ἡμῖν γέ πως λεγομένου τοῦ λόγου·
περὶ δὲ τηλικούτων εὐθὺς πεπιστευκέναι ῥᾳδίως μὴ νέων
τε ᾖ μᾶλλον καὶ ἀνοήτων.*

*ΑΘ. Ἀλλ' εἰ τὸ μετὰ ταῦτα διεξίοιμεν ὧν προὐθέ-
μεθα, ὦ Κλεινία τε καὶ Λακεδαιμόνιε ξένε, — μετ' ἀν-
δρείαν γὰρ δὴ σωφροσύνης πέρι λέγωμεν —, τί διαφέρον
ἐν ταύταις ταῖς πολιτείαις ἢ ταῖς τῶν εἰκῇ πολιτευομένων*
636 *ἀνευρήσομεν, ὥσπερ τὰ περὶ τὸν πόλεμον νῦν δή;*

*ΜΕ. Σχεδὸν οὐ ῥᾴδιον· ἀλλ' ἔοικε γὰρ τά τε ξυσσί-
τια καὶ τὰ γυμνάσια καλῶς εὑρῆσθαι πρὸς ἀμφοτέρας.*

*ΑΘ. Ἔοικε δῆτα, ὦ ξένοι, χαλεπὸν εἶναι τὸ περὶ τὰς
πολιτείας ἀνομφισβητήτως ὁμοίως ἔργῳ καὶ λόγῳ γίγνε-
σθαι· κινδυνεύει γάρ, καθάπερ ἐν τοῖς σώμασιν, οὐ δυ-
νατὸν εἶναι προστάξαι τι πρὸς ἓν σῶμα ἓν ἐπιτήδευμα, ἐν
ᾧ οὐκ ἂν φανείη ταὐτὸν τοῦτο τὰ μὲν βλάπτον τὰ ἡμῶν*
B *σώματα, τὰ δὲ καὶ ὠφελοῦν. ἐπεὶ καὶ τὰ γυμνάσια ταῦτα
καὶ τὰ ξυσσίτια πολλὰ μὲν ἄλλα νῦν ὠφελεῖ τὰς πόλεις,
πρὸς δὲ τὰς στάσεις χαλεπά· δηλοῦσι δὲ Μιλησίων καὶ
Βοιωτῶν καὶ Θουρίων παῖδες· καὶ δὴ καὶ παλαιῷ νόμῳ
δοκεῖ τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα τὰς κατὰ φύσιν τὰς περὶ τὰ
ἀφροδίσια ἡδονὰς οὐ μόνον ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ θηρίων
διεφθαρκέναι. καὶ τούτων τὰς ὑμετέρας πόλεις πρώτας*
C *ἄν τις αἰτιῷτο καὶ ὅσαι τῶν ἄλλων μάλιστα ἅπτονται τῶν
γυμνασίων· καὶ εἴτε παίζοντα εἴτε σπουδάζοντα ἐννοεῖν
δεῖ τὰ τοιαῦτα, ἐννοητέον ὅτι τῇ θηλείᾳ καὶ τῇ τῶν ἀρ-
ρένων φύσει εἰς κοινωνίαν ἰούσῃ τῆς γεννήσεως ἡ περὶ
ταῦτα ἡδονὴ κατὰ φύσιν ἀποδεδόσθαι δοκεῖ, ἀρρένων δὲ
πρὸς ἄρρενας ἢ θηλειῶν πρὸς θηλείας παρὰ φύσιν καὶ
τῶν πρώτων τὸ τόλμημα εἶναι δι' ἀκράτειαν ἡδονῆς.
πάντες δὲ δὴ Κρητῶν τὸν περὶ τὸν Γανυμήδη μῦθον κατ-*

ηγοροῦμεν ὡς λογοποιησάντων τούτων, ἐπειδὴ παρὰ D
Διὸς αὐτοῖς οἱ νόμοι πεπιστευμένοι ἦσαν γεγονέναι, τοῦ-
τον τὸν μῦθον προστεθεικέναι κατὰ τοῦ Διός, ἵνα ἑπόμε-
νοι δὴ τῷ θεῷ καρπῶνται καὶ ταύτην τὴν ἡδονήν. τὸ μὲν
οὖν τοῦ μύθου χαιρέτω, νόμων δὲ πέρι διασκοπουμένων
ἀνθρώπων ὀλίγου πᾶσά ἐστιν ἡ σκέψις περί τε τὰς ἡδο-
νὰς καὶ τὰς λύπας ἔν τε πόλεσι καὶ ἐν ἰδίοις ἤθεσι· δύο
γὰρ αὗται πηγαὶ μεθεῖνται φύσει ῥεῖν, ὧν ὁ μὲν ἀρυτό-
μενος ὅθεν τε δεῖ καὶ ὁπότε καὶ ὁπόσον εὐδαιμονεῖ, καὶ E
πόλις ὁμοίως καὶ ἰδιώτης καὶ ζῶον ἅπαν, ὁ δ' ἀνεπι-
στημόνως ἅμα καὶ ἐκτὸς τῶν καιρῶν τἀναντία ἂν ἐκεί-
νῳ ζῴη.

IX. *ΜΕ.* Λέγεται μὲν ταῦτα, ὦ ξένε, καλῶς πως, οὐ
μὴν ἀλλ' ἀφασία γ' ἡμᾶς λαμβάνει, τί ποτε χρὴ λέγειν
πρὸς ταῦτα. ὅμως δ' ἔμοιγε ὀρθῶς δοκεῖ τὸ τὰς ἡδονὰς
φεύγειν διακελεύεσθαι τόν γε ἐν Λακεδαίμονι νομοθέτην·
περὶ δὲ τῶν ἐν Κνωσῷ νόμων ὅδε, ἂν ἐθέλῃ, βοηθήσει.
τὰ δ' ἐν Σπάρτῃ κάλλιστ' ἀνθρώπων δοκεῖ μοι κεῖσθαι 637
τὰ περὶ τὰς ἡδονάς· οὗ γὰρ μάλιστ' ἄνθρωποι καὶ μεγί-
σταις προσπίπτουσιν ἡδοναῖς καὶ ὕβρεσι καὶ ἀνοίᾳ πάσῃ,
τοῦτ' ἐξέβαλεν ὁ νόμος ἡμῶν ἐκ τῆς χώρας ξυμπάσης, καὶ
οὔτ' ἂν ἐπ' ἀγρῶν ἴδοις οὔτ' ἐν ἄστεσιν, ὅσων Σπαρτιά-
ταις μέλει, συμπόσια οὐδ' ὁπόσα τούτοις ξυνεπόμενα πά-
σας ἡδονὰς κινεῖ κατὰ δύναμιν, οὐδ' ἔστιν ὅστις ἂν ἀπαν-
τῶν κωμάζοντί τινι μετὰ μέθης οὐκ ἂν τὴν μεγίστην δίκην
εὐθὺς ἐπιθείη, καὶ οὐδ' ἂν Διονύσια πρόφασιν ἔχοντ' B
αὐτὸν λύσαιτο, ὥσπερ ἐν ἁμάξαις εἶδόν ποτε παρ' ὑμῖν
ἐγώ, καὶ ἐν Τάραντι δὲ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀποίκοις πᾶ-
σαν ἐθεασάμην τὴν πόλιν περὶ τὰ Διονύσια μεθύουσαν·
παρ' ἡμῖν δ' οὐκ ἔστ' οὐδὲν τοιοῦτον.

*ΑΘ.* Ὦ Λακεδαιμόνιε ξένε, ἐπαινετὰ μὲν πάντ' ἐστὶ
τὰ τοιαῦτα, ὅπου τινὲς ἔνεισι καρτερήσεις, ὅπου δ' ἀνεῖν-

C ται, βλακικώτερα· ταχὺ γάρ σου λάβοιτ' ἄν τις τῶν παρ' ἡμῶν ἀμυνόμενος, δεικνὺς τὴν τῶν γυναικῶν παρ' ὑμῖν ἄνεσιν. ἅπασι δὴ τοῖς τοιούτοις, καὶ ἐν Τάραντι καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ὑμῖν δέ, μία ἀπόκρισις ἀπολύεσθαι δοκεῖ τοῦ μὴ κακῶς ἔχειν ἀλλ' ὀρθῶς· πᾶς γὰρ ἀποκρινόμενος ἐρεῖ θαυμάζοντι ξένῳ, τὴν παρ' αὐτοῖς ἀήθειαν ὁρῶντι, μὴ θαύμαζε, ὦ ξένε· νόμος ἔσθ' ἡμῖν οὗτος, ἴσως δ' ὑμῖν περὶ αὐτῶν τούτων ἕτερος. ἡμῖν δ' ἐστὶ νῦν, ὦ φίλοι ἄν-
D δρες, οὐ περὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἄλλων ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν νομοθετῶν αὐτῶν κακίας τε καὶ ἀρετῆς· ἔτι γὰρ οὖν εἴπωμεν πλείω περὶ ἁπάσης μέθης· οὐ γὰρ σμικρόν ἐστι τὸ ἐπιτήδευμα οὐδὲ φαύλου διαγνῶναι νομοθέτου. λέγω δ' οὐκ οἴνου περὶ πόσεως τὸ παράπαν ἢ μή, μέθης δὲ αὐτῆς πέρι, πότερον, ὥσπερ Σκύθαι χρῶνται καὶ Πέρσαι, χρηστέον, καὶ ἔτι Καρχηδόνιοι καὶ Κελτοὶ καὶ
E Ἴβηρες καὶ Θρᾷκες, πολεμικὰ ξύμπαντα ὄντα ταῦτα γένη, ἢ καθάπερ ὑμεῖς· ὑμεῖς μὲν γάρ, ὅπερ λέγεις, τὸ παράπαν ἀπέχεσθε, Σκύθαι δὲ καὶ Θρᾷκες ἀκράτῳ παντάπασι χρώμενοι, γυναῖκές τε καὶ αὐτοί, καὶ κατὰ τῶν ἱματίων καταχεόμενοι καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύειν νενομίκασι· Πέρσαι δὲ σφόδρα μὲν χρῶνται καὶ ταῖς ἄλλαις τρυφαῖς, ἃς ὑμεῖς ἀποβάλλετε, ἐν τάξει δὲ μᾶλλον τούτων.

638 *ΜΕ.* Ὦ λῷστε, διώκομεν δέ γε ἡμεῖς πάντας τούτους, ὅταν ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας λάβωμεν.

*ΑΘ.* Ὦ ἄριστε, μὴ λέγε ταῦτα· πολλαὶ γὰρ δὴ φυγαὶ καὶ διώξεις ἀτέκμαρτοι γεγόνασί τε καὶ ἔσονται, διὸ φανερὸν ὅρον τοῦτον οὐκ ἄν ποτε λέγοιμεν ἀλλ' ἀμφισβητήσιμον περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ μή, νίκην τε καὶ ἧτταν λέγοντες μάχης· ἐπειδὴ γὰρ αἱ μείζους τὰς ἐλάτ-
B τους πόλεις νικῶσι μαχόμεναι καὶ καταδουλοῦνται, Συρακόσιοι μὲν Λοκρούς, οἳ δὴ δοκοῦσιν εὐνομώτατοι τῶν

περὶ ἐκεῖνον τὸν τόπον γεγονέναι, Κείους δὲ Ἀθηναῖοι·
μυρία δ' ἄλλα τοιαῦτ' ἂν εὕροιμεν. ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ ἑκά-
στου ἐπιτηδεύματος πειρώμεθα λέγοντες πείθειν ἡμᾶς αὐ-
τούς, νίκας δὲ καὶ ἥττας ἐκτὸς λόγου τὰ νῦν θῶμεν, λέ-
γωμεν δ' ὡς τὸ μὲν τοιόνδε ἐστὶ καλόν, τὸ δὲ τοιόνδε οὐ
καλόν. πρῶτον δ' ἀκούσατέ τί μου, περὶ αὐτῶν τούτων ὡς
δεῖ τό τε χρηστὸν καὶ τὸ μὴ σκοπεῖν.

ΜΕ. Πῶς οὖν δὴ λέγεις; C

Χ. ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες οἱ λόγῳ τι λαβόντες ἐπι-
τήδευμα καὶ προθέμενοι ψέγειν αὐτὸ ἢ ἐπαινεῖν εὐθὺς
ῥηθὲν οὐδαμῶς δρᾶν κατὰ τρόπον, ἀλλὰ ταὐτὸν ποιεῖν,
οἷον εἰ δή τις ἐπαινέσαντός τινος τυρούς, βρῶμα ὡς ἀγα-
θόν, εὐθὺς ψέγοι, μὴ διαπυθόμενος αὐτοῦ μήτε τὴν ἐρ-
γασίαν μήτε τὴν προσφοράν, ὅντινα τρόπον καὶ οἷστισι
καὶ μεθ' ὧν καὶ ὅπως ἔχοντα καὶ ὅπως προσφέρειν ἔχουσι·
νῦν δὴ ταὐτόν μοι δοκοῦμεν ἡμεῖς ἐν τοῖς λόγοις ποιεῖν· D
περὶ μέθης γὰρ ἀκούσαντες τοσοῦτον μόνον εὐθὺς οἱ μὲν
ψέγειν αὐτό, οἱ δ' ἐπαινεῖν, καὶ μάλα ἀτόπως. μάρτυσι
γὰρ καὶ ἐπαινέταις χρώμενοι ἐπαινοῦμεν ἑκάτεροι, καὶ οἱ
μέν, ὅτι πολλοὺς παρεχόμεθα, ἀξιοῦμέν τι λέγειν κύριον,
οἱ δέ, ὅτι τοὺς μὴ χρωμένους αὐτῷ ὁρῶμεν νικῶντας μα-
χομένους· ἀμφισβητεῖται δ' αὖ καὶ τοῦθ' ἡμῖν. εἰ μὲν
δὴ καὶ περὶ ἑκάστων οὕτω καὶ τῶν ἄλλων νομίμων διέξι-
μεν, οὐκ ἂν ἔμοιγε κατὰ νοῦν εἴη, τρόπον δὲ ἄλλον, ὃν E
ἐμοὶ φαίνεται δεῖν, ἐθέλω λέγειν περὶ αὐτοῦ τούτου, τῆς
μέθης, πειρώμενος, ἂν ἄρα δύνωμαι τὴν περὶ ἁπάντων
τῶν τοιούτων ὀρθὴν μέθοδον ἡμῖν δηλοῦν, ἐπειδὴ καὶ
μυρία ἐπὶ μυρίοις ἔθνη περὶ αὐτῶν ἀμφισβητοῦντα ὑμῖν
πόλεσι δυεῖν τῷ λόγῳ διαμάχοιτ' ἄν.

ΜΕ. Καὶ μὴν εἴ τινα ἔχομεν ὀρθὴν σκέψιν τῶν τοι-
ούτων, οὐκ ἀποκνητέον ἀκούειν. 639

ΑΘ. Σκεψώμεθα δή πῃ τῇδε· φέρε, εἴ τις αἰγῶν

τροφὴν καὶ τὸ ζῷον αὐτό, κτῆμα ὡς ἔστι καλόν, ἐπαινοῖ, ἄλλος δέ τις ἑωρακὼς αἶγας χωρὶς νεμομένας αἰπόλου ἐν ἐργασίμοις χωρίοις δρώσας κακὰ διαψέγοι, καὶ πᾶν θρέμμα ἄναρχον ἢ μετά τινων κακῶν ἀρχόντων ἰδὼν οὕτω μέμφοιτο, τὸν τοῦ τοιούτου ψόγον ἡγούμεθα ὑγιὲς ἄν ποτε ψέξαι καὶ ὁτιοῦν;

ΜΕ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Χρηστὸς δὲ ἄρχων ἔσθ' ἡμῖν ἐν πλοίοις πότερον
B ἐὰν τὴν ναυτικὴν ἔχῃ ἐπιστήμην μόνον, ἄν τ' οὖν ναυτιᾷ ἄν τε μή, ἢ πῶς ἂν λέγοιμεν;

ΜΕ. Οὐδαμῶς, ἄν γε πρὸς τῇ τέχνῃ ἔχῃ καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὃ λέγεις.

ΑΘ. Τί δ' ἄρχων στρατοπέδων; ἆρ' ἐὰν τὴν πολεμικὴν ἔχῃ ἐπιστήμην, ἱκανὸς ἄρχειν, κἂν δειλὸς ὢν ἐν τοῖς δεινοῖς ὑπὸ μέθης τοῦ φόβου ναυτιᾷ;

ΜΕ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Ἂν δὲ αὖ μήτ' ἔχῃ τὴν τέχνην δειλός τ' ᾖ;

ΜΕ. Παντάπασί τινα πονηρὸν λέγεις, καὶ οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἄρχοντα, ἀλλά τινων σφόδρα γυναικῶν.

C ΑΘ. Τί δ' ἐπαινέτην ἢ ψέκτην κοινωνίας ἡστινοσοῦν, ᾗ πέφυκέ τε ἄρχων εἶναι μετ' ἐκείνου τε ὠφέλιμός ἐστιν, ὁ δὲ μήθ' ἑωρακὼς εἴη ποτ' ὀρθῶς αὐτὴν αὑτῇ κοινωνοῦσαν μετ' ἄρχοντος, ἀεὶ δὲ ἄναρχον ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ξυνοῦσαν· οἰώμεθα δή ποτε τοὺς τοιούτους θεωροὺς τῶν τοιούτων κοινωνιῶν χρηστόν τι ψέξειν ἢ ἐπαινέσεσθαι;

ΜΕ. Πῶς δ' ἄν, μηδέποτέ γε ἰδόντας μηδὲ ξυγγε-
D νομένους ὀρθῶς γενομένῳ μηδενὶ τῶν τοιούτων κοινωνημάτων;

ΑΘ. Ἔχε δή· τῶν πολλῶν κοινωνιῶν ξυμπότας καὶ ξυμπόσια θεῖμεν ἂν μίαν τινὰ ξυνουσίαν εἶναι;

ΜΕ. Καὶ σφόδρα γε.

ΑΘ. Ταύτην οὖν μῶν ὀρθῶς γιγνομένην ἤδη τις πώποτε ἐθεάσατο; καὶ σφῷν μὲν ἀποκρίνασθαι ῥᾴδιον ὡς οὐδεπώποτε τὸ παράπαν· οὐ γὰρ ἐπιχώριον ὑμῖν τοῦτο οὐδὲ νόμιμον· ἐγὼ δ' ἐντετύχηκά τε πολλαῖς καὶ πολλαχοῦ, καὶ προσέτι πάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν διηρώτηκα, καὶ σχεδὸν ὅλην μὲν οὐδεμίαν ὀρθῶς γιγνομένην ἑώρακα οὐδ' E ἀκήκοα, μόρια δ' εἴ που σμικρὰ καὶ ὀλίγα, τὰ πολλὰ δὲ ξύμπανθ' ὡς εἰπεῖν διημαρτημένα.

ΚΛ. Πῶς δὴ ταῦτα, ὦ ξένε, λέγεις; εἰπὲ ἔτι σαφέστερον· ἡμεῖς μὲν γάρ, ὅπερ εἶπες, ἀπειρίᾳ τῶν τοιούτων οὐδ' ἐντυγχάνοντες ἂν ἴσως εὐθὺς γε γνοῖμεν τό τε ὀρθὸν 640 καὶ μὴ γιγνόμενον ἐν αὐτοῖς.

ΑΘ. Εἰκὸς λέγεις· ἀλλ' ἐμοῦ φράζοντος πειρῶ μανθάνειν. τὸ μὲν γὰρ ἐν πάσαις τε ξυνόδοις καὶ κοινωνίαις πράξεων ὡντινωνοῦν ὡς ὀρθὸν πανταχοῦ ἑκάστοις ἄρχοντα εἶναι, μανθάνεις;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Καὶ μὴν ἐλέγομεν νῦν δή, μαχομένων ὡς ἀνδρεῖον δεῖ τὸν ἄρχοντα εἶναι.

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Ὁ μὴν ἀνδρεῖος τῶν δειλῶν ὑπὸ φόβων ἧττον τεθορύβηται. B

ΚΛ. Καὶ τοῦτο οὕτως.

ΑΘ. Εἰ δ' ἦν τις μηχανὴ μηδὲν τὸ παράπαν δεδιότα μηδὲ θορυβούμενον ἐπιστῆσαι στρατοπέδῳ στρατηγόν, ἆρ' οὐ τοῦτ' ἂν παντὶ τρόπῳ ἐπράττομεν;

ΚΛ. Σφόδρα μὲν οὖν.

ΑΘ. Νῦν δέ γε οὐ στρατοπέδου περὶ λέγομεν ἄρξοντος ἐν ἀνδρῶν ὁμιλίαις ἐχθρῶν ἐχθροῖς μετὰ πολέμου, φίλων δ' ἐν εἰρήνῃ πρὸς φίλους κοινωνησόντων φιλοφροσύνης.

ΚΛ. Ὀρθῶς.

C *ΑΘ.* Ἔστι δέ γε ἡ τοιαύτη συνουσία, εἴπερ ἔσται
μετὰ μέθης, οὐκ ἀθόρυβος· ἢ γάρ;
*ΚΛ.* Πῶς γάρ; ἀλλ' οἶμαι πᾶν τοὐναντίον.
*ΑΘ.* Οὐκοῦν πρῶτον μὲν καὶ τούτοις ἄρχοντος δεῖ;
*ΚΛ.* Τί μήν; ὡς οὐδενί γε πράγματι.
*ΑΘ.* Πότερον οὖν ἀθόρυβον, εἰ δυνατὸν εἴη, τὸν
τοιοῦτον ἄρχοντα ἐκπορίζεσθαι δεῖ;
*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;
*ΑΘ.* Καὶ μὴν περί γε συνουσίας, ὡς ἔοικεν, αὐτὸν
φρόνιμον εἶναι δεῖ· γίγνεται γὰρ φύλαξ τῆς τε ὑπαρχού-
σης φιλίας αὐτοῖς, καὶ ἔτι πλείονος ἐπιμελητὴς ὅπως ἔσται
διὰ τὴν τότε ξυνουσίαν.
D *ΚΛ.* Ἀληθέστατα.
*ΑΘ.* Οὐκοῦν νήφοντά τε καὶ σοφὸν ἄρχοντα μεθυόν-
των δεῖ καθιστάναι, καὶ μὴ τοὐναντίον; μεθυόντων γὰρ
μεθύων καὶ νέος ἄρχων μὴ σοφός, εἰ μὴ κακὸν ἀπεργά-
σαιτό τι μέγα, πολλῇ χρῷτ' ἂν ἀγαθῇ τύχῃ.
*ΚΛ.* Παμπόλλῃ μὲν οὖν.
*ΑΘ.* Οὐκοῦν εἰ μὲν γιγνομένων ὡς δυνατὸν ὀρθό-
τατα τούτων ἐν ταῖς πόλεσι τῶν ξυνουσιῶν μέμφοιτό τις,
E ἐπικαλῶν αὐτῷ τῷ πράγματι, τάχ' ἂν ὀρθῶς ἴσως μέμ-
φοιτο· εἰ δὲ ἁμαρτανόμενον ὡς οἷόν τε μάλιστα ἐπιτή-
δευμά τις ὁρῶν λοιδορεῖ, πρῶτον μὲν δῆλον ὡς ἀγνοεῖ
τοῦτ' αὐτὸ γιγνόμενον οὐκ ὀρθῶς, εἶθ' ὅτι πᾶν τούτῳ τῷ
τρόπῳ φανεῖται πονηρόν, δεσπότου τε καὶ ἄρχοντος νή-
φοντος χωρὶς πραττόμενον. ἢ οὐ ξυννοεῖς τοῦθ', ὅτι με-
641 θύων κυβερνήτης καὶ πᾶς παντὸς ἄρχων ἀνατρέπει πάντα
εἴτε πλοῖα εἴτε ἅρματα εἴτε στρατόπεδον, εἴθ' ὅ τί ποτ' εἴη
τὸ κυβερνώμενον ὑπ' αὐτοῦ;
XI. *ΚΛ.* Παντάπασι τοῦτό γε ἀληθὲς εἴρηκας, ὦ
ξένε· τοὐπὶ τῷδε δ' ἡμῖν λέγε, τί ποτ', ἂν γίγνηται τοῦτο
ὀρθὸν τὸ περὶ τὰς πόσεις νόμιμον, ἀγαθὸν ἂν δράσειεν

ἡμᾶς; οἷον ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, εἰ στράτευμα ὀρθῆς ἡγεμονίας τυγχάνοι, νίκη πολέμου τοῖς ἑπομένοις ἂν γίγνοιτο, οὐ σμικρὸν ἀγαθόν, καὶ τἆλλ' οὕτω· συμποσίου δὲ ὀρθῶς παιδαγωγηθέντος τί μέγα ἰδιώταις ἢ τῇ πόλει B γίγνοιτ' ἄν;

ΑΘ. Τί δέ; παιδὸς ἑνὸς ἢ καὶ χοροῦ παιδαγωγηθέντος κατὰ τρόπον ἑνὸς τί μέγα τῇ πόλει φαῖμεν ἂν γίγνεσθαι; ἢ τοῦτο οὕτως ἐρωτηθέντες εἴποιμεν ἄν, ὡς ἑνὸς μὲν βραχὺ τῇ πόλει γίγνοιτ' ἂν ὄφελος, εἰ δ' ὅλως ἐρωτᾷς παιδείαν τῶν παιδευθέντων, τί μέγα τὴν πόλιν ὀνίνησιν, οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν, ὅτι παιδευθέντες μὲν εὖ γίγνοιντ' ἂν ἄνδρες ἀγαθοί, γενόμενοι δὲ τοιοῦτοι τά τ' C ἄλλα πράττοιεν καλῶς, ἔτι δὲ κἂν νικῷεν τοὺς πολεμίους μαχόμενοι. παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δ' ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν· πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν, καὶ παιδεία μὲν οὐδεπώποτε γέγονε Καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασί τε καὶ ἔσονται.

ΚΛ. Δοκεῖς ἡμῖν, ὦ φίλε, τὴν ἐν τοῖς οἴνοις κοινὴν διατριβὴν ὡς εἰς παιδείας μεγάλην μοῖραν τείνουσαν λέ- D γειν, ἂν ὀρθῶς γίγνηται.

ΑΘ. Τί μήν;

ΚΛ. Ἔχοις ἂν οὖν τὸ μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν, ὡς ἔστι τὸ νῦν εἰρημένον ἀληθές;

ΑΘ. Τὸ μὲν ἀληθές, ὦ ξένε, διισχυρίζεσθαι ταῦτα οὕτως ἔχειν, πολλῶν ἀμφισβητούντων, θεοῦ· εἰ δ' ὅπῃ ἐμοὶ φαίνεται δεῖ λέγειν, οὐδεὶς φθόνος, ἐπείπερ ὡρμήκαμέν γε τοὺς λόγους περὶ νόμων καὶ πολιτείας ποιεῖσθαι τὰ νῦν.

ΚΛ. Τοῦτ' αὐτὸ δὴ πειρώμεθα τὸ σοὶ δοκοῦν περὶ τῶν νῦν ἀμφισβητουμένων καταμαθεῖν. E

*ΑΘ.* Ἀλλὰ χρὴ ποιεῖν οὕτως, ὑμᾶς τε ἐπὶ τὸ μαθεῖν καὶ ἐμὲ ἐπὶ τὸ δηλῶσαι, πειρώμενον ἁμῶς γέ πως ξυντεῖναι τὸν λόγον. πρῶτον δέ μου ἀκούσατε τὸ τοιόνδε· τὴν πόλιν ἅπαντες ἡμῶν Ἕλληνες ὑπολαμβάνουσιν ὡς φιλόλογός τέ ἐστι καὶ πολύλογος, Λακεδαίμονα δὲ καὶ Κρήτην, τὴν μὲν βραχύλογον, τὴν δὲ πολύνοιαν μᾶλλον ἢ πολυλο-
642 γίαν ἀσκοῦσαν. σκοπῶ δή, μὴ δόξαν ὑμῖν παράσχωμαι περὶ σμικροῦ πολλὰ λέγειν, μέθης πέρι σμικροῦ πράγματος παμμήκη λόγον ἀνακαθαιρόμενος. τὸ δὲ ἡ κατὰ φύσιν αὐτοῦ διόρθωσις οὐκ ἄν δύναιτο ἄνευ μουσικῆς ὀρθότητός ποτε σαφὲς οὐδ' ἱκανὸν ἐν τοῖς λόγοις ἀπολαβεῖν· μουσικὴ δὲ ἄνευ παιδείας τῆς πάσης οὐκ ἂν αὖ ποτὲ δύναιτο· ταῦτα δὲ παμπόλλων ἐστὶ λόγων. ὁρᾶτε οὖν τί ποιῶμεν, [εἰ ταῦτα μὲν ἐάσαιμεν ἐν τῷ παρόντι, μετεκβαῖ-
B μεν δ' εἰς ἕτερόν τινα νόμων πέρι λόγον].

*ΜΕ.* Ὦ ξένε Ἀθηναῖε, οὐκ οἶσθ' ἴσως, ὅτι τυγχάνει ἡμῶν ἡ ἑστία τῆς πόλεως οὖσα ὑμῶν πρόξενος. ἴσως μὲν οὖν καὶ πᾶσι τοῖς παισίν, ἐπειδὰν ἀκούσωσιν, ὅτι τινός εἰσι πόλεως πρόξενοι, ταύτῃ τις εὔνοια ἐκ νέων εὐθὺς ἐνδύεται ἕκαστον ἡμῶν τῶν προξένων τῇ πόλει, ὡς δευτέρᾳ οὔσῃ πατρίδι μετὰ τὴν αὐτοῦ πόλιν· καὶ δὴ καὶ ἐμοὶ νῦν ταὐτὸ τοῦτο ἐγγέγονεν. ἀκούων γὰρ τῶν παίδων εὐθύς,
C εἴ τι μέμφοιντο ἢ καὶ ἐπαινοῖεν Λακεδαιμόνιοι Ἀθηναίους, ὡς ἡ πόλις ὑμῶν, ὦ Μέγιλλε, ἔφασαν, ἡμᾶς οὐ καλῶς ἢ καλῶς ἔρρεξε, ταῦτα δὴ ἀκούων, καὶ μαχόμενος πρὸς αὐτὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἀεὶ πρὸς τοὺς τὴν πόλιν εἰς ψόγον ἄγοντας, πᾶσαν εὔνοιαν ἔσχον, καί μοι νῦν ἥ τε φωνὴ προσφιλὴς ὑμῶν, τό τε ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοὶ διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι· μόνοι γὰρ ἄνευ ἀνάγκης αὐτοφυῶς
D θείᾳ μοίρᾳ ἀληθῶς καὶ οὔ τι πλαστῶς εἰσὶν ἀγαθοί. θαρρῶν δὴ ἐμοῦ γε ἕνεκα λέγοις ἂν τοσαῦτα ὁπόσα σοι φίλον.

ΚΛ. Καὶ μήν, ὦ ξένε, καὶ τὸν παρ' ἐμοῦ λόγον
ἀκούσας τε καὶ ἀποδεξάμενος θαρρῶν ὁπόσα βούλει λέγε.
τῇδε γὰρ ἴσως ἀκήκοας ὡς Ἐπιμενίδης γέγονεν ἀνὴρ θεῖος,
ὃς ἦν ἡμῖν οἰκεῖος, ἐλθὼν δὲ πρὸ τῶν Περσικῶν δέκα
ἔτεσι πρότερον παρ' ὑμᾶς κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ μαντείαν
θυσίας τε ἐθύσατό τινας, ἃς ὁ θεὸς ἀνεῖλε, καὶ δὴ καὶ
φοβουμένων τὸν Περσικὸν Ἀθηναίων στόλον εἶπεν, ὅτι E
δέκα μὲν ἐτῶν οὐχ ἥξουσιν, ὅταν δὲ ἔλθωσιν, ἀπαλλαγή-
σονται πράξαντες οὐδὲν ὧν ἤλπιζον, παθόντες τε ἢ δρά-
σαντες πλείω κακά. τότ' οὖν ἐξενώθησαν ὑμῖν οἱ πρόγο-
νοι ἡμῶν, καὶ εὔνοιαν ἐκ τόσου ἔγωγε ὑμῖν καὶ οἱ ἡμέτε- 643
ροι ἔχουσι γονῆς.

ΑΘ. Τὰ μὲν τοίνυν ὑμέτερα ἀκούειν, ὡς ἔοικεν,
ἕτοιμ' ἂν εἴη· τὰ δ' ἐμὰ βούλεσθαι μὲν ἕτοιμα, δύνασθαι
δὲ οὐ πάνυ ῥᾴδια, ὅμως δὲ πειρατέον. πρῶτον δὴ οὖν πρὸς
τὸν λόγον ὁρισώμεθα παιδείαν, τί ποτ' ἐστὶ καὶ τίνα δύ-
ναμιν ἔχει· διὰ γὰρ ταύτης φαμὲν ἰτέον εἶναι τὸν προκε-
χειρισμένον ἐν τῷ νῦν λόγον ὑφ' ἡμῶν, μέχριπερ ἂν πρὸς
τὸν θεὸν ἀφίκηται.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν δρῶμεν ταῦτα, εἴπερ σοί γε ἡδύ.

ΑΘ. Λέγοντος τοίνυν ἐμοῦ, τί ποτε χρὴ φάναι παι- B
δείαν εἶναι, σκέψασθε ἂν ἀρέσκῃ τὸ λεχθέν.

ΚΛ. Λέγοις ἄν.

XII. ΑΘ. Λέγω δή, καί φημι τὸν ὁτιοῦν ἀγαθὸν ἄν-
δρα μέλλοντα ἔσεσθαι τοῦτο αὐτὸ ἐκ παίδων εὐθὺς μελε-
τᾶν δεῖν παίζοντά τε καὶ σπουδάζοντα ἐν τοῖς τοῦ πράγ-
ματος ἑκάστοις προσήκουσιν. οἷον τὸν μέλλοντα ἀγαθὸν
ἔσεσθαι γεωργὸν ἤ τινα οἰκοδόμον, τὸν μὲν οἰκοδομοῦντά
τι τῶν παιδείων οἰκοδομημάτων παίζειν χρή, τὸν δ' αὖ
γεωργοῦντα, καὶ ὄργανα ἑκατέρῳ σμικρά, τῶν ἀληθινῶν C
μιμήματα, παρασκευάζειν τὸν τρέφοντα αὐτῶν ἑκάτερον·
καὶ δὴ καὶ τῶν μαθημάτων ὅσα ἀναγκαῖα προμεμαθηκέ-

ναι προμανθάνειν, οἷον τέκτονα μετρεῖν ἢ σταθμᾶσθαι καὶ πολεμικὸν ἱππεύειν παίζοντα ἤ τι τῶν τοιούτων ἄλλο [ποιοῦντα] καὶ πειρᾶσθαι διὰ τῶν παιδιῶν ἐκεῖσε τρέπειν τὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν παίδων, οἷ ἀφικομένους
D αὐτοὺς δεῖ τέλος ἔχειν. κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἣ τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα μάλιστα ἄξει τούτου, ὃ δεήσει γενόμενον ἄνδρ' αὐτὸν τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς· ὁρᾶτε οὖν, εἰ μέχρι τούτου γε, ὅπερ εἶπον, ὑμῖν ἀρέσκει τὸ λεχθέν.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Μὴ τοίνυν μηδ' ὃ λέγομεν εἶναι παιδείαν ἀόριστον γένηται. νῦν γὰρ ὀνειδίζοντες ἐπαινοῦντές θ' ἑκάστων τὰς τροφὰς λέγομεν ὡς τὸν μὲν πεπαιδευμένον
E ἡμῶν ὄντα τινά, τὸν δὲ ἀπαίδευτον ἐνίοτε εἴς τε καπηλείας καὶ ναυκληρίας καὶ ἄλλων τοιούτων μάλα πεπαιδευμένων σφόδρα ἀνθρώπων· οὐ γὰρ ταῦτα ἡγουμένων, ὡς ἔοικεν, εἶναι παιδείαν ὁ νῦν λόγος ἂν εἴη, τὴν δὲ πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν, ποιοῦσαν ἐπιθυμητήν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλεον, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης. ταύτην τὴν τροφὴν ἀφο-
644 ρισάμενος ὁ λόγος οὗτος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, νῦν βούλοιτ' ἂν μόνην παιδείαν προσαγορεύειν, τὴν δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἤ τινα πρὸς ἰσχὺν ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ σοφίαν ἄνευ νοῦ καὶ δίκης βάναυσόν τ' εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἀξίαν τὸ παράπαν παιδείαν καλεῖσθαι. ἡμεῖς δὴ μηδὲν ὀνόματι διαφερώμεθ' αὐτοῖς, ἀλλ' ὁ νῦν δὴ λόγος ἡμῖν ὁμολογηθεὶς μενέτω, ὡς οἵ γε ὀρθῶς πεπαιδευμένοι σχεδὸν ἀγαθοὶ γίγνονται, καὶ δεῖ δὴ τὴν παι-
B δείαν μηδαμοῦ ἀτιμάζειν, ὡς πρῶτον τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσι παραγιγνόμενον· καὶ εἴ ποτε ἐξέρχεται, δυνατὸν δ' ἐστὶν ἐπανορθοῦσθαι, τοῦτ' ἀεὶ δραστέον διὰ βίου παντὶ κατὰ δύναμιν.

*ΚΛ.* Ὀρθῶς, καὶ συγχωροῦμεν ἃ λέγεις.

*ΑΘ.* Καὶ μὴν πάλαι γε συνεχωρήσαμεν ὡς ἀγαθῶν μὲν ὄντων τῶν δυναμένων ἄρχειν αὑτῶν, κακῶν δὲ τῶν μή.

*ΚΛ.* Λέγεις ὀρθότατα.

*ΑΘ.* Σαφέστερον ἔτι τοίνυν ἀναλάβωμεν τοῦτ' αὐτὸ
ὅ τί ποτε λέγομεν. καί μοι δι' εἰκόνος ἀποδέξασθε ἐάν C
πως δυνατὸς ὑμῖν γένωμαι δηλῶσαι τὸ τοιοῦτον.

XIII. *ΚΛ.* Λέγε μόνον.

*ΑΘ.* Οὐκοῦν ἕνα μὲν ἡμῶν ἕκαστον αὐτὸν τιθῶμεν;

*ΚΛ.* Ναί.

*ΑΘ.* Δύο δὲ κεκτημένον ἐν αὑτῷ ξυμβούλω ἐναντίω τε καὶ ἄφρονε, ὣ προσαγορεύομεν ἡδονὴν καὶ λύπην;

*ΚΛ.* Ἔστι ταῦτα.

*ΑΘ.* Πρὸς δὲ τούτοιν ἀμφοῖν αὖ δόξας μελλόντων,
οἷν κοινὸν μὲν ὄνομα ἐλπίς, ἴδιον δὲ φόβος μὲν ἡ πρὸ λύ-
πης ἐλπίς, θάρρος δὲ ἡ πρὸ τοῦ ἐναντίου· ἐπὶ δὲ πᾶσι τού- D
τοις λογισμός, ὅ τί ποτ' αὐτῶν ἄμεινον ἢ χεῖρον· ὃς γενό-
μενος δόγμα πόλεως κοινὸν νόμος ἐπωνόμασται.

*ΚΛ.* Μόγις μέν πως ἐφέπομαι, λέγε μὴν τὸ μετὰ ταῦτα ὡς ἑπομένου.

*ΜΕ.* Καὶ ἐν ἐμοὶ μὴν ταὐτὸ τοῦτο πάθος ἔνι.

*ΑΘ.* Περὶ δὴ τούτων διανοηθῶμεν οὑτωσί. θαῦμα
μὲν ἕκαστον ἡμῶν ἡγησώμεθα τῶν ζώων θεῖον, εἴτε ὡς
παίγνιον ἐκείνων εἴτε ὡς σπουδῇ τινὶ ξυνεστηκός· οὐ γὰρ
δὴ τοῦτό γε γιγνώσκομεν, τόδε δὲ ἴσμεν, ὅτι ταῦτα τὰ E
πάθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἐνοῦσαι σπῶσί
τε ἡμᾶς καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν ἐναντίαι οὖσαι ἐπ'
ἐναντίας πράξεις, οὗ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖ-
ται· μιᾷ γάρ φησιν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον
ἀεὶ καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης ἀνθέλκειν τοῖς
ἄλλοις νεύροις ἕκαστον, ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ 645

ἀγωγὴν χρυσῆν καὶ ἱεράν, τῆς πόλεως κοινὸν νόμον ἐπικαλουμένην, ἄλλας δὲ σκληρὰς καὶ σιδηρᾶς, τὴν δὲ μαλακὴν ἅτε χρυσῆν οὖσαν, τὰς δὲ ἄλλας παντοδαποῖς εἴδεσιν ὁμοίας. δεῖν δὴ τῇ καλλίστῃ ἀγωγῇ τῇ τοῦ νόμου ἀεὶ ξυλλαμβάνειν· ἅτε γὰρ τοῦ λογισμοῦ καλοῦ μὲν ὄντος, πράου δὲ καὶ οὐ βιαίου, δεῖσθαι ὑπηρετῶν αὐτοῦ τὴν ἀγωγήν, ὅπως ἂν ἡμῖν τὸ χρυσοῦν γένος νικᾷ τὰ ἄλλα γένη· καὶ
B οὕτω δὴ περὶ θαυμάτων ὡς ὄντων ἡμῶν ὁ μῦθος ἀρετῆς σεσωσμένος ἂν εἴη, καὶ τὸ κρείττω ἑαυτοῦ καὶ ἥττω εἶναι τρόπον τινὰ φανερὸν ἂν γίγνοιτο μᾶλλον ὃ νοεῖ, καὶ ὅτι πόλιν καὶ ἰδιώτην, τὸν μὲν λόγον ἀληθῆ λαβόντα ἐν ἑαυτῷ περὶ τῶν ἕλξεων τούτων τούτῳ ἑπόμενον δεῖ ζῆν, πόλιν δὲ ἢ παρὰ θεῶν τινος ἢ παρὰ τούτου τοῦ γνόντος ταῦτα λόγον παραλαβοῦσαν, νόμον θεμένην, αὑτῇ τε ὁμιλεῖν καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. οὕτω καὶ κακία δὴ καὶ ἀρετὴ
C σαφέστερον ἡμῖν διηρθρωμένον ἂν εἴη· ἐναργεστέρου δ' αὐτοῦ γενομένου καὶ παιδεία καὶ τἆλλα ἐπιτηδεύματα ἴσως ἔσται μᾶλλον καταφανῆ, καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς ἐν τοῖς οἴνοις διατριβῆς, ὃ δοξασθείη μὲν ἂν εἶναι φαύλου πέρι μῆκος πολὺ λόγων περιττὸν εἰρημένον, φανείη δὲ τάχ' ἂν ἴσως τοῦ μήκους γ' αὐτῶν οὐκ ἀπάξιον.

ΚΛ. Εὖ λέγεις, καὶ περαίνωμεν, ὅ τί περ ἂν τῆς γε νῦν διατριβῆς ἄξιον γίγνηται.

D XIV. ΑΘ. Λέγε δή· προσφέροντες τῷ θαύματι τούτῳ τὴν μέθην ποιόν τί ποτε αὐτὸ ἀπεργαζόμεθα;

ΚΛ. Πρὸς τί δὲ σκοπούμενος αὐτὸ ἐπανερωτᾷς;

ΑΘ. Οὐδέν πω πρὸς ὅ τι, τοῦτο δὲ ὅλως κοινωνῆσαν τούτῳ ποιόν τι ξυμπίπτει γίγνεσθαι. ἔτι δὲ σαφέστερον ὃ βούλομαι πειράσομαι φράζειν. ἐρωτῶ γὰρ τὸ τοιόνδε· ἆρα σφοδροτέρας τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ θυμοὺς καὶ ἔρωτας ἡ τῶν οἴνων πόσις ἐπιτείνει;

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Τί δ' αὖ τὰς αἰσθήσεις καὶ μνήμας καὶ δόξας E
καὶ φρονήσεις; πότερον ὡσαύτως σφοδροτέρας, ἢ πάμπαν ἀπολείπει ταῦτα αὐτόν, ἂν κατακορής τις τῇ μέθῃ γίγνηται;

ΚΛ. Ναί, πάμπαν ἀπολείπει.

ΑΘ. Οὐκοῦν εἰς ταὐτὸν ἀφικνεῖται τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν τῇ τότε, ὅτε νέος ἦν παῖς;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἥκιστα δὴ τότ' ἂν αὐτὸς αὑτοῦ γίγνοιτο ἐγκρατής.

ΚΛ. Ἥκιστα. 646

ΑΘ. Ἆρ' οὖν πονηρότατος, φαμέν, ὁ τοιοῦτος;

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Οὐ μόνον ἄρ', ὡς ἔοικεν, ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς.

ΚΛ. Ἄριστα εἶπες, ὦ ξένε.

ΑΘ. Τούτου δὴ τοῦ ἐπιτηδεύματος ἔσθ' ὅστις λόγος ἐπιχειρήσει πείθειν ἡμᾶς ὡς χρὴ γεύεσθαι καὶ μὴ φεύγειν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν;

ΚΛ. Ἔοικ' εἶναι· σὺ γοῦν φῂς καὶ ἕτοιμος ἦσθα νῦν δὴ λέγειν.

ΑΘ. Ἀληθῆ μέντοι μνημονεύεις· καὶ νῦν γ' εἰμὶ B
ἕτοιμος, ἐπειδήπερ σφώ γε ἐθελήσειν προθύμως ἔφατον ἀκούειν.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐκ ἀκουσόμεθα; κἂν εἰ μηδενὸς ἄλλου χάριν, ἀλλὰ τοῦ θαυμαστοῦ τε καὶ ἀτόπου, εἰ δεῖ ἑκόντα ποτὲ ἄνθρωπον εἰς ἅπασαν φαυλότητα ἑαυτὸν ἐμβάλλειν.

ΑΘ. Ψυχῆς λέγεις· ἦ γάρ;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τί δὲ σώματος, ὦ ἑταῖρε, εἰς πονηρίαν, λεπτότητά τε καὶ αἶσχος καὶ ἀδυναμίαν; θαυμάζοιμεν ἂν εἴ ποτέ τις ἑκὼν ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἀφικνεῖται; C

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Τί οὖν; τοὺς εἰς τὰ ἰατρεῖα αὐτοὺς βαδίζοντας ἐπὶ φαρμακοποσίᾳ ἀγνοεῖν οἰόμεθα, ὅτι μετ' ὀλίγον ὕστερον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἕξουσι τοιοῦτον τὸ σῶμα, οἷον εἰ διὰ τέλους ἔχειν μέλλοιεν, ζῆν οὐκ ἂν δέξαιντο; ἢ τοὺς ἐπὶ τὰ γυμνάσια καὶ πόνους ἰόντας οὐκ ἴσμεν ὡς ἀσθενεῖς εἰς τὸ παραχρῆμα γίγνονται;

*ΚΛ.* Πάντα ταῦτα ἴσμεν.

*ΑΘ.* Καὶ ὅτι τῆς μετὰ ταῦτα ὠφελείας ἕνεκα ἑκόντες
D πορεύονται;

*ΚΛ.* Κάλλιστα.

*ΑΘ.* Οὐκοῦν χρὴ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων πέρι διανοεῖσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον;

*ΚΛ.* Πάνυ γε.

*ΑΘ.* Καὶ τῆς περὶ τὸν οἶνον ἄρα διατριβῆς [ὡσαύτως διανοητέον], εἴπερ ἔνι τοῦτο ἐν τούτοις ὀρθῶς διανοηθῆναι.

*ΚΛ.* Πῶς δ' οὔ;

*ΑΘ.* Ἂν ἄρα τινὰ ἡμῖν ὠφέλειαν ἔχουσα φαίνηται μηδὲν τῆς περὶ τὸ σῶμα ἐλάττω, τῇ γε ἀρχῇ τὴν σωμασκίαν νικᾷ τῷ τὴν μὲν μετ' ἀλγηδόνων εἶναι, τὴν δὲ μή.

E *ΚΛ.* Ὀρθῶς λέγεις, θαυμάζοιμι δ' ἄν, εἴ τι δυναίμεθα τοιοῦτον ἐν αὐτῷ καταμαθεῖν.

*ΑΘ.* Τοῦτ' αὐτὸ δὴ νῦν, ὡς ἔοιχ', ἡμῖν ἤδη πειρατέον φράζειν. καί μοι λέγε· δύο φόβων εἴδη σχεδὸν ἐναντία δυνάμεθα κατανοῆσαι;

*ΚΛ.* Ποῖα δή;

*ΑΘ.* Τὰ τοιάδε· φοβούμεθα μέν που τὰ κακά, προσδοκῶντες γενήσεσθαι.

*ΚΛ.* Ναί.

*ΑΘ.* Φοβούμεθα δέ γε πολλάκις δόξαν, ἡγούμενοι δοξάζεσθαι κακοὶ πράττοντες ἢ λέγοντές τι τῶν μὴ καλῶν·

ὃν δὴ καὶ καλοῦμεν τὸν φόβον ἡμεῖς γε, οἶμαι δὲ καὶ πάν- 647
τες, αἰσχύνην.

ΚΛ. Τί δ' οὔ;

ΑΘ. Τούτους δὴ δύο ἔλεγον φόβους· ὧν ὁ ἕτερος ἐναντίος μὲν ταῖς ἀλγηδόσι καὶ τοῖς ἄλλοις φόβοις, ἐναντίος δ' ἐστὶ ταῖς πλείσταις καὶ μεγίσταις ἡδοναῖς.

ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ νομοθέτης, καὶ πᾶς οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος, τοῦτον τὸν φόβον ἐν τιμῇ μεγίστῃ σέβει, καὶ καλῶν αἰδῶ τὸ τούτῳ θάῤῥος ἐναντίον ἀναίδειάν τε προσαγορεύει καὶ μέγιστον κακὸν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πᾶσι B
νενόμικεν;

ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν τά τ' ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα ὁ φόβος ἡμᾶς οὗτος σώζει, καὶ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ νίκην καὶ σωτηρίαν ἓν πρὸς ἓν οὐδὲν οὕτω σφόδρα ἡμῖν ἀπεργάζεται; δύο γὰρ οὖν ἐστὸν τὰ τὴν νίκην ἀπεργαζόμενα, θάῤῥος μὲν πολεμίων, φίλων δὲ φόβος αἰσχύνης πέρι κακῆς.

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα.

ΑΘ. Ἄφοβον ἡμῶν ἄρα δεῖ γίγνεσθαι καὶ φοβερὸν ἕκαστον· ὧν δ' ἑκάτερον ἕνεκα, διῃρήμεθα.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. C

ΑΘ. Καὶ μὴν ἄφοβόν γε ἕκαστον βουληθέντες ποιεῖν, φόβων πολλῶν τινῶν εἰς φόβον ἄγοντες αὐτὸν μετὰ νόμου, τοιοῦτον ἀπεργαζόμεθα.

ΚΛ. Φαινόμεθα.

ΑΘ. Τί δ' ὅταν ἐπιχειρῶμέν τινα φοβερὸν ποιεῖν μετὰ δίκης, ἆρ' οὐκ ἀναισχυντίᾳ ξυμβάλλοντας αὐτὸν καὶ προσγυμνάζοντας νικᾶν δεῖ ποιεῖν διαμαχόμενον αὐτοῦ ταῖς ἡδοναῖς; ἢ τῇ μὲν δειλίᾳ τῇ ἐν αὐτῷ προσμαχόμενον καὶ νικῶντα αὐτὴν δεῖ τέλεον οὕτω γίγνεσθαι πρὸς ἀν- D
δρείαν, ἄπειρος δὲ δήπου καὶ ἀγύμναστος ὢν τῶν τοιού-

των ἀγώνων ὁστισοῦν οὐδ' ἂν ἥμισυς ἑαυτοῦ γένοιτο πρὸς ἀρετήν· σώφρων δὲ ἄρα τελέως ἔσται μὴ πολλαῖς ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις προτρεπούσαις ἀναισχυντεῖν καὶ ἀδικεῖν διαμεμαχημένος καὶ νενικηκὼς μετὰ λόγου καὶ ἔργου καὶ τέχνης ἔν τε παιδιαῖς καὶ ἐν σπουδαῖς, ἀλλ' ἀπαθὴς ὢν πάντων τῶν τοιούτων;

E ΚΛ. Οὔκουν τόν γ' εἰκότα λόγον ἂν ἔχοι.

XV. ΑΘ. Τί οὖν; φόβου φάρμακον ἔσθ' ὅστις θεὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις, ὥστε ὁπόσῳ πλέον ἂν ἐθέλῃ τις πίνειν αὐτοῦ, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν νομίζειν καθ' ἑκάστην πόσιν δυστυχῆ γίγνεσθαι, καὶ φοβεῖσθαι τὰ παρόντα καὶ
648 τὰ μέλλοντα αὐτῷ πάντα, καὶ τελευτῶντα εἰς πᾶν δέος ἰέναι τὸν ἀνδρειότατον ἀνθρώπων, ἐκκοιμηθέντα δὲ καὶ τοῦ πώματος ἀπαλλαγέντα πάλιν ἑκάστοτε τὸν αὐτὸν γίγνεσθαι.

ΚΛ. Καὶ τί τοιοῦτον φαῖμεν ἄν, ὦ ξένε, ἐν ἀνθρώποις γεγονέναι πῶμα;

ΑΘ. Οὐδέν· εἰ δ' οὖν ἐγένετό ποθεν, ἔσθ' ὅ τι πρὸς ἀνδρείαν ἦν ἂν νομοθέτῃ χρήσιμον; οἷον τὸ τοιόνδε περὶ αὐτοῦ καὶ μάλα εἴχομεν ἂν αὐτῷ διαλέγεσθαι· φέρε, ὦ νομοθέτα, εἴτε Κρησὶν εἴθ' οἱστισινοῦν νομοθετεῖς, πρῶ-
B τον μὲν τῶν πολιτῶν ἆρ' ἂν δέξαιο βάσανον δυνατὸς εἶναι λαμβάνειν ἀνδρείας τε πέρι καὶ δειλίας;

ΚΛ. Φαίη που πᾶς ἂν δῆλον ὅτι.

ΑΘ. Τί δέ; μετ' ἀσφαλείας καὶ ἄνευ κινδύνων μεγάλων ἢ μετὰ τῶν ἐναντίων;

ΚΛ. Καὶ τοῦτο μετὰ τῆς ἀσφαλείας ξυνομολογήσει πᾶς.

ΑΘ. Χρῷο δ' ἂν εἰς τοὺς φόβους τούτους ἄγων καὶ ἐλέγχων ἐν τοῖς παθήμασιν, ὥστε ἀναγκάζειν ἄφοβον γί-
C γνεσθαι, παρακελευόμενος καὶ νουθετῶν καὶ τιμῶν, τὸν δὲ ἀτιμάζων, ὅστις σοι μὴ πείθοιτο εἶναι τοιοῦτος, οἷον

σὺ τάττοις, ἐν πᾶσι; καὶ γυμνασάμενον μὲν εὖ καὶ ἀν-
δρείως ἀζήμιον ἀπαλλάττοις ἄν, κακῶς δὲ ζημίαν ἐπιτι-
θείς; ἢ τὸ παράπαν οὐκ ἂν χρῷο, μηδὲν ἄλλο ἐγκαλῶν τῷ
πώματι;

ΚΛ. Καὶ πῶς οὐκ ἂν χρῷτο, ὦ ξένε;

ΑΘ. Γυμνασία γοῦν, ὦ φίλε, παρὰ τὰ νῦν θαυμα-
στὴ ῥᾳστώνης ἂν εἴη καθ' ἕνα καὶ κατ' ὀλίγους καὶ καθ'
ὁπόσους τις ἀεὶ βούλοιτο· καὶ εἴτε τις ἄρα μόνος ἐν ἐρη- D
μίᾳ, τὸ τῆς αἰσχύνης ἐπίπροσθεν ποιούμενος, πρὶν εὖ
σχεῖν ἡγούμενος ὁρᾶσθαι μὴ δεῖν, οὕτω πρὸς τοὺς φόβους
γυμνάζοιτο, πῶμα μόνον ἀντὶ μυρίων πραγμάτων παρα-
σκευαζόμενος, ὀρθῶς ἄν τι πράττοι, εἴτε τις ἑαυτῷ πι-
στεύων φύσει καὶ μελέτῃ καλῶς παρεσκευάσθαι μηδὲν
ὀκνοῖ μετὰ ξυμποτῶν πλειόνων γυμναζόμενος ἐπιδείκνυ-
σθαι τὴν ἐν τῇ τοῦ πώματος ἀναγκαίᾳ διαφορᾷ δύναμιν
ὑπερθέων καὶ κρατῶν, ὥστε ὑπ' ἀσχημοσύνης μηδὲ ἓν E
σφάλλεσθαι μέγα μηδ' ἀλλοιοῦσθαι δι' ἀρετήν, πρὸς δὲ
τὴν ἐσχάτην πόσιν ἀπαλλάττοιτο πρὶν ἀφικνεῖσθαι, τὴν
πάντων ἧτταν φοβούμενος ἀνθρώπων τοῦ πώματος.

ΚΛ. Ναί· σωφρονοῖ γάρ, ὦ ξένε, καὶ ὁ τοιοῦτος οὕτω
πράττων.

ΑΘ. Πάλιν δὴ πρὸς τὸν νομοθέτην λέγωμεν τάδε·
εἶεν, ὦ νομοθέτα, τοῦ μὲν δὴ φόβου σχεδὸν οὔτε θεὸς 649
ἔδωκεν ἀνθρώποις τοιοῦτον φάρμακον οὔτε αὐτοὶ μεμη-
χανήμεθα· τοὺς γὰρ γόητας οὐκ ἐν θοίνῃ λέγω· τῆς δὲ
ἀφοβίας καὶ τοῦ λίαν θαρρεῖν καὶ ἀκαίρως, ἃ μὴ χρή, πό-
τερον ἔστι πῶμα, ἢ πῶς λέγομεν;

ΚΛ. Ἔστι, φήσει που, τὸν οἶνον φράζων.

ΑΘ. Ἦ καὶ τοὐναντίον ἔχει τοῦτο τῷ νῦν δὴ λεγο-
μένῳ; πιόντα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον
ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐ- B
τοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πλη-

ροῦσθαι καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν; καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παρρησίας ὡς σοφὸς ὢν μεστοῦται καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκνως ὁτιοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ πρᾶξαι; πᾶς ἡμῖν, οἶμαι, ταῦτ' ἂν συγχωροῖ.

ΚΛ. Τί μήν;

XVI. ΑΘ. Ἀναμνησθῶμεν δὴ τόδε, ὅτι δύ' ἔφαμεν
ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς δεῖν θεραπεύεσθαι, τὸ μὲν ὅπως ὅ τι
C μάλιστα θαρρήσομεν, τὸ δὲ τοὐναντίον ὅ τι μάλιστα φο-
βησόμεθα.

ΚΛ. Ἃ τῆς αἰδοῦς ἔλεγες, ὡς οἰόμεθα.

ΑΘ. Καλῶς μνημονεύετε. ἐπειδὴ δὲ τήν τε ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀφοβίαν ἐν τοῖς φόβοις δεῖ καταμελετᾶσθαι, σκεπτέον, ἆρα τὸ ἐναντίον ἐν τοῖς ἐναντίοις θεραπεύεσθαι δέον ἂν εἴη.

ΚΛ. Τό γ' οὖν εἰκός.

ΑΘ. Ἃ παθόντες ἄρα πεφύκαμεν διαφερόντως θαρ-
ραλέοι τ' εἶναι καὶ θρασεῖς, ἐν τούτοις δέον ἄν, ὡς ἔοικ',
εἴη τὸ μελετᾶν ὡς ἥκιστα εἶναι ἀναισχύντους τε καὶ θρα-
D σύτητος γέμοντας, φοβεροὺς δὲ εἰς τό τι τολμᾶν ἑκάστοτε
λέγειν ἢ πάσχειν ἢ καὶ δρᾶν αἰσχρὸν ὁτιοῦν.

ΚΛ. Ἔοικεν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ταῦτά ἐστι πάντα ἐν οἷς ἐσμὲν τοιοῦτοι,
θυμός, ἔρως, ὕβρις, ἀμαθία, φιλοκέρδεια, [δειλία] καὶ ἔτι
τοιάδε, πλοῦτος, κάλλος, ἰσχύς, καὶ πάνθ' ὅσα δι' ἡδονῆς
αὖ μεθύσκοντα παράφρονας ποιεῖ· τούτων δ' εὐτελῆ τε
καὶ ἀσινεστέραν πρῶτον μὲν πρὸς τὸ λαμβάνειν πεῖραν,
εἶτα εἰς τὸ μελετᾶν, πλὴν τῆς ἐν οἴνῳ βασάνου καὶ παι-
E διᾶς τίνα ἔχομεν ἡδονὴν εἰπεῖν ἔμμετρον μᾶλλον, ἂν καὶ
ὁπωστιοῦν μετ' εὐλαβείας γίγνηται; σκοπῶμεν γὰρ δή·
δυσκόλου ψυχῆς καὶ ἀγρίας, ἐξ ἧς ἀδικίαι μυρίαι γίγνον-
ται, πότερον ἰόντα εἰς τὰ ξυμβόλαια πεῖραν λαμβάνειν,

κινδυνεύοντα περὶ αὐτῶν, σφαλερώτερον, ἢ ξυγγενόμενον μετὰ τῆς τοῦ Διονύσου θεωρίας; ἢ πρὸς τἀφροδίσια ἡττημένης τινὸς ψυχῆς βάσανον λαμβάνειν, ἐπιτρέποντα αὐτοῦ θυγατέρας τε καὶ υἱεῖς καὶ γυναῖκας, οὕτως ἐν τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύσαντα, ἦθος ψυχῆς θεάσασθαι; καὶ μυρία δὴ λέγων οὐκ ἄν τίς ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τὴν ἄλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους θεωρεῖν. καὶ δὴ καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι, μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε τῆς εὐτελείας καὶ ἀσφαλείας καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους.

650 (κινδυνεύοντα … ξυγγενόμε-) — B (Κρῆτας … ἀμφισ-)

ΚΛ. Ἀληθὲς τοῦτό γε.

ΑΘ. Τοῦτο μὲν ἄρ' ἂν τῶν χρησιμωτάτων ἓν εἴη, τὸ γνῶναι τὰς φύσεις τε καὶ ἕξεις τῶν ψυχῶν, τῇ τέχνῃ ἐκείνῃ, ἧς ἐστὶ ταῦτα θεραπεύειν· ἔστι δέ που, φαμέν, ὡς οἶμαι, πολιτικῆς· ἢ γάρ;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

---

## Β.

Ι. ΑΘ. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, σκεπτέον ἐκεῖνο 652
περὶ αὐτῶν, πότερα τοῦτο μόνον ἀγαθὸν ἔχει, τὸ κατιδεῖν πῶς ἔχομεν τὰς φύσεις, ἢ καί τι μέγεθος ὠφελείας ἄξιον πολλῆς σπουδῆς ἔνεστ' ἐν τῇ κατ' ὀρθὸν χρείᾳ τῆς ἐν οἴνῳ συνουσίας. τί οὖν δὴ λέγομεν; ἔνεσθ', ὡς ὁ λόγος ἔοικε βούλεσθαι σημαίνειν· ὅπῃ δὲ καὶ ὅπως, ἀκούωμεν προσέχοντες τὸν νοῦν, μή πῃ παραποδισθῶμεν B
ὑπ' αὐτοῦ.

ΚΛ. Λέγ' οὖν.

*ΑΘ.* Ἀναμνησθῆναι τοίνυν ἔγωγε πάλιν ἐπιθυμῶ, τί
653 ποτε λέγομεν ἡμῖν εἶναι τὴν ὀρθὴν παιδείαν. τούτου γάρ, ὥς γ' ἐγὼ τοπάζω τὰ νῦν, ἔστιν ἐν τῷ ἐπιτηδεύματι τούτῳ καλῶς κατορθουμένῳ σωτηρία.

*ΚΛ.* Μέγα λέγεις.

*ΑΘ.* Λέγω τοίνυν τῶν παίδων παιδικὴν εἶναι πρώτην αἴσθησιν ἡδονὴν καὶ λύπην, καὶ ἐν οἷς ἀρετὴ ψυχῇ καὶ κακία παραγίγνεται πρῶτον, ταῦτ' εἶναι· φρόνησιν δὲ καὶ ἀληθεῖς δόξας βεβαίους, εὐτυχὲς ὅτῳ καὶ πρὸς τὸ γῆρας παρεγένετο· τέλεος δ' οὖν ἔστ' ἄνθρωπος ταῦτα καὶ τὰ
B ἐν τούτοις πάντα κεκτημένος ἀγαθά. παιδείαν δὴ λέγω τὴν παραγιγνομένην πρῶτον παισὶν ἀρετήν· ἡδονὴ δὲ καὶ φιλία καὶ λύπη καὶ μῖσος ἂν ὀρθῶς ἐν ψυχαῖς ἐγγίγνωνται μήπω δυναμένων λόγον λαμβάνειν, λαβόντων δὲ τὸν λόγον συμφωνήσωσι τῷ λόγῳ ὀρθῶς εἰθίσθαι ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἐθῶν, αὕτη ἔσθ' ἡ ξυμφωνία ξύμπασα μὲν ἀρετή, τὸ δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας τεθραμμένον αὐτῆς ὀρθῶς, ὥστε μισεῖν μὲν ἃ χρὴ μισεῖν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς
C μέχρι τέλους, στέργειν δὲ ἃ χρὴ στέργειν, τοῦτ' αὐτὸ ἀποτεμὼν τῷ λόγῳ καὶ παιδείαν προσαγορεύων κατά γε τὴν ἐμὴν ὀρθῶς ἂν προσαγορεύοις.

*ΚΛ.* Καὶ γάρ, ὦ ξένε, ἡμῖν καὶ τὰ πρότερον ὀρθῶς σοι παιδείας πέρι καὶ τὰ νῦν εἰρῆσθαι δοκεῖ.

*ΑΘ.* Καλῶς τοίνυν. τούτων γὰρ δὴ τῶν ὀρθῶς τεθραμμένων ἡδονῶν καὶ λυπῶν παιδειῶν οὐσῶν χαλᾶται τοῖς ἀνθρώποις καὶ διαφθείρεται τὰ πολλὰ ἐν τῷ βίῳ, θεοὶ δὲ οἰκτείραντες τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπίπονον πεφυκὸς
D γένος ἀναπαύλας τε αὐτοῖς τῶν πόνων ἐτάξαντο τὰς τῶν ἑορτῶν ἀμοιβὰς τοῖς θεοῖς, καὶ Μούσας Ἀπόλλωνά τε μουσηγέτην καὶ Διόνυσον ξυνεορταστὰς ἔδοσαν, ἵν' ἐπανορθῶνται τάς γε τροφάς, γενομένας ἐν ταῖς ἑορταῖς μετὰ θεῶν. ὁρᾶν οὖν χρή, πότερον ἀληθὴς ἡμῖν κατὰ φύσιν

ὁ λόγος ὑμνεῖται τὰ νῦν, ἢ πῶς. φησὶ δὲ τὸ νέον ἅπαν
ὡς ἔπος εἰπεῖν τοῖς τε σώμασι καὶ ταῖς φωναῖς ἡσυχίαν
ἄγειν οὐ δύνασθαι, κινεῖσθαι δὲ ἀεὶ ζητεῖν καὶ φθέγγε- E
σθαι, τὰ μὲν ἀλλόμενα καὶ σκιρτῶντα, οἷον ὀρχούμενα
μεθ' ἡδονῆς καὶ προσπαίζοντα, τὰ δὲ φθεγγόμενα πάσας
φωνάς. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ζῷα οὐκ ἔχειν αἴσθησιν τῶν ἐν
ταῖς κινήσεσι τάξεων οὐδὲ ἀταξιῶν, οἷς δὴ ῥυθμὸς ὄνομα
καὶ ἁρμονία· ἡμῖν δὲ οὓς εἴπομεν τοὺς θεοὺς συγχορευτὰς
δεδόσθαι, τούτους εἶναι καὶ τοὺς δεδωκότας τὴν ἔνρυθ- 654
μόν τε καὶ ἐναρμόνιον αἴσθησιν μεθ' ἡδονῆς, ᾗ δὴ κινεῖν
τε ἡμᾶς καὶ χορηγεῖν ἡμῶν τούτους, ᾠδαῖς τε καὶ ὀρχήσε-
σιν ἀλλήλοις ξυνείροντας, χορούς τε ὠνομακέναι τὸ παρὰ
τῆς χαρᾶς ἔμφυτον ὄνομα.

II. Πρῶτον δὴ τοῦτο ἀποδεξώμεθα; θῶμεν παιδείαν
εἶναι πρώτην διὰ Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος, ἢ πῶς;

ΚΛ. Οὕτως.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀπαίδευτος ἀχόρευτος ἡμῖν ἔσται,
τὸν δὲ πεπαιδευμένον ἱκανῶς κεχορευκότα θετέον; B

ΚΛ. Τί μήν;

**ΑΘ.** Χορεία γε μὴν ὄρχησίς τε καὶ ᾠδὴ τὸ ξύνολόν
ἐστιν.

ΚΛ. Ἀναγκαῖον.

**ΑΘ.** Ὁ καλῶς ἄρα πεπαιδευμένος ᾄδειν τε καὶ ὀρχεῖσθαι δυνατὸς ἂν εἴη καλῶς.

ΚΛ. Ἔοικεν.

**ΑΘ.** Ἴδωμεν δή, τί ποτ' ἐστὶ τὸ νῦν αὖ λεγόμενον.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δή;

**ΑΘ.** Καλῶς ᾄδει, φαμέν, καὶ καλῶς ὀρχεῖται· πό-
τερον, εἰ καὶ καλὰ ᾄδει καὶ καλὰ ὀρχεῖται, προσθῶμεν C
ἢ μή;

ΚΛ. Προσθῶμεν.

**ΑΘ.** Τί δ', ἂν τὰ καλά τε ἡγούμενος εἶναι καλὰ καὶ

*τὰ αἰσχρὰ αἰσχρὰ οὕτως αὐτοῖς χρῆται; βέλτιον ὁ τοιοῦτος πεπαιδευμένος ἡμῖν ἔσται τὴν χορείαν τε καὶ μουσικήν, ἢ ὃς ἂν τῷ μὲν σώματι καὶ τῇ φωνῇ τὸ διανοηθὲν εἶναι καλὸν ἱκανῶς ὑπηρετεῖν δυνηθῇ ἑκάστοτε, χαίρῃ δὲ μὴ τοῖς καλοῖς μηδὲ μισῇ τὰ μὴ καλά; ἢ 'κεῖνος, ὃς ἂν τῇ μὲν φωνῇ καὶ τῷ σώματι μὴ πάνυ δυνατὸς ᾖ κατορ-*
D *θοῦν [ἢ διανοεῖσθαι], τῇ δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ κατορθοῖ, τὰ μὲν ἀσπαζόμενος, ὅσα καλά, τὰ δὲ δυσχεραίνων, ὁπόσα μὴ καλά;*

*ΚΛ. Πολὺ τὸ διαφέρον, ὦ ξένε, λέγεις τῆς παιδείας.*

*ΑΘ. Οὐκοῦν εἰ μὲν τὸ καλὸν ᾠδῆς τε καὶ ὀρχήσεως πέρι γιγνώσκομεν τρεῖς ὄντες, ἴσμεν καὶ τὸν πεπαιδευμένον τε καὶ ἀπαίδευτον ὀρθῶς· εἰ δὲ ἀγνοοῦμέν γε τοῦτο, οὐδ' εἴ τις παιδείας ἐστὶ φυλακὴ καὶ ὅπου, διαγιγνώσκειν*
E *ἄν ποτε δυναίμεθα. ἆρ' οὐχ οὕτως;*

*ΚΛ. Οὕτω μὲν οὖν.*

*ΑΘ. Ταῦτ' ἄρα μετὰ τοῦθ' ἡμῖν αὖ καθάπερ κυσὶν ἰχνευούσαις διερευνητέον, σχῆμά τε καλὸν καὶ μέλος καὶ ᾠδὴν καὶ ὄρχησιν· εἰ δὲ ταῦθ' ἡμᾶς διαφυγόντα οἰχήσεται, μάταιος ὁ μετὰ ταῦθ' ἡμῖν περὶ παιδείας ὀρθῆς εἴθ' Ἑλληνικῆς εἴτε βαρβαρικῆς λόγος ἂν εἴη.*

*ΚΛ. Ναί.*

*ΑΘ. Εἶεν· τί δὲ δὴ τὸ καλὸν χρὴ φάναι σχῆμα ἢ μέλος εἶναί ποτε; φέρε, ἀνδρικῆς ψυχῆς ἐν πόνοις ἐχομένης*
655 *καὶ δειλῆς ἐν τοῖς αὐτοῖς τε καὶ ἴσοις ἆρ' ὅμοια τά τε σχήματα καὶ τὰ φθέγματα ξυμβαίνει γίγνεσθαι;*

*ΚΛ. Καὶ πῶς, ὅτε γε μηδὲ τὰ χρώματα;*

*ΑΘ. Καλῶς γε, ὦ ἑταῖρε· ἀλλ' ἐν γὰρ μουσικῇ καὶ σχήματα μὲν καὶ μέλη ἔνεστι, περὶ ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν οὔσης τῆς μουσικῆς, ὥστε εὔρυθμον μὲν καὶ εὐάρμοστον, εὔχρων δὲ μέλος ἢ σχῆμα οὐκ ἔστιν ἀπεικάσαντα, ὥσπερ οἱ χοροδιδάσκαλοι ἀπεικάζουσιν, ὀρθῶς φθέγγεσθαι· τὸ*

δὲ τοῦ δειλοῦ τε καὶ ἀνδρείου σχῆμα ἢ μέλος ἔστι τε καὶ ὀρθῶς προσαγορεύειν ἔχει τὰ μὲν τῶν ἀνδρείων καλά, τὰ B
τῶν δειλῶν δὲ αἰσχρά. καὶ ἵνα δὴ μὴ μακρολογία πολλή τις γίγνηται περὶ ταῦθ' ἡμῖν, ἅπαντα ἁπλῶς ἔστω τὰ μὲν ἀρετῆς ἐχόμενα ψυχῆς ἢ σώματος, εἴτε αὐτῆς εἴτε τινὸς εἰκόνος, ξύμπαντα σχήματά τε καὶ μέλη καλά, τὰ δὲ κακίας αὖ τοὐναντίον ἅπαν.

*ΚΛ.* Ὀρθῶς τε προκαλεῖ καὶ ταῦθ' ἡμῖν οὕτως ἔχειν ἀποκεκρίσθω τὰ νῦν.

*ΑΘ.* Ἔτι δὴ τόδε· πότερον ἅπαντες πάσαις χορείαις ὁμοίως χαίρομεν, ἢ πολλοῦ δεῖ; C

*ΚΛ.* Τοῦ παντὸς μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Τί ποτ' ἂν οὖν λέγοιμεν τὸ πεπλανηκὸς ἡμᾶς εἶναι; πότερον οὐ ταὐτά ἐστι καλὰ ἡμῖν πᾶσιν, ἢ τὰ μὲν αὐτά, ἀλλ' οὐ δοκεῖ ταὐτὰ εἶναι; οὐ γάρ που ἐρεῖ γέ τις, ὥς ποτε τὰ τῆς κακίας ἢ ἀρετῆς καλλίονα χορεύματα, οὐδ' ὡς αὐτὸς μὲν χαίρει τοῖς τῆς μοχθηρίας σχήμασιν, οἱ δ' ἄλλοι ἐναντίᾳ ταύτης Μούσῃ τινί. καί τοι λέγουσί γε οἱ πλεῖστοι μουσικῆς ὀρθότητα εἶναι τὴν ἡδονὴν ταῖς ψυχαῖς D
πορίζουσαν δύναμιν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὔτε ἀνεκτὸν οὔτε ὅσιον τὸ παράπαν φθέγγεσθαι, τόδε δὲ μᾶλλον εἰκὸς πλανᾶν ἡμᾶς.

III. *ΚΛ.* Τὸ ποῖον;

*ΑΘ.* Ἐπειδὴ μιμήματα τρόπων ἐστὶ τὰ περὶ τὰς χορείας, ἐν πράξεσί τε παντοδαπαῖς γιγνόμενα καὶ τύχαις καὶ ἤθεσι [καὶ] μιμήμασι διεξιόντων ἑκάστων, οἷς μὲν ἂν πρὸς τρόπου τὰ ῥηθέντα ἢ μελῳδηθέντα ἢ καὶ ὁπωσοῦν χορευθέντα ᾖ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ ἔθος ἢ κατ' ἀμφότερα, τούτους μὲν καὶ τούτοις χαίρειν τε καὶ ἐπαινεῖν αὐτὰ καὶ E
προσαγορεύειν καλὰ ἀναγκαῖον, οἷς δ' ἂν παρὰ φύσιν ἢ τρόπον ἤ τινα ξυνήθειαν, οὔτε χαίρειν δυνατὸν οὔτε ἐπαινεῖν αἰσχρά τε προσαγορεύειν. οἷς δ' ἂν τὰ μὲν τῆς φύ-

σεως ὀρθὰ ξυμβαίνῃ, τὰ δὲ τῆς συνηθείας ἐναντία, ἢ τὰ μὲν τῆς συνηθείας ὀρθά, τὰ δὲ τῆς φύσεως ἐναντία, οὗτοι δὲ ταῖς ἡδοναῖς τοὺς ἐπαίνους ἐναντίους προσαγορεύου-
656 σιν· ἡδέα γὰρ τούτων ἕκαστα εἶναί φασι, πονηρὰ δέ, καὶ ἐναντίον ἄλλων, οὓς οἴονται φρονεῖν, αἰσχύνονται μὲν κινεῖσθαι τῷ σώματι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται δὲ ᾄδειν, ὡς ἀποφαινόμενοι καλὰ μετὰ σπουδῆς, χαίρουσι δὲ παρ' αὑτοῖς.

ΚΛ. Ὀρθότατ' ἂν λέγοις.

ΑΘ. Μῶν οὖν τι βλάβην ἔσθ' ἥντινα φέρει τῷ χαίροντι πονηρίας ἢ σχήμασιν ἢ μέλεσιν, ἤ τιν' ὠφέλειαν αὖ τοῖς πρὸς τἀναντία τὰς ἡδονὰς ἀποδεχομένοις;

ΚΛ. Εἰκός γε.

B ΑΘ. Πότερον εἰκὸς ἢ καὶ ἀναγκαῖον ταὐτὸν εἶναι, ὅπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων μὴ μισῇ, χαίρῃ δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν; τότε ὁμοιοῦσθαι δή που ἀνάγκη τὸν χαίροντα, ὁποτέροις ἂν χαίρῃ, ἐὰν ἄρα καὶ ἐπαινεῖν αἰσχύνηται· καί τοι τοῦ τοιούτου τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ κακὸν φαῖμεν ἂν ἡμῖν ἐκ πάσης ἀνάγκης γίγνεσθαι;

ΚΛ. Δοκῶ μὲν οὐδέν.

C ΑΘ. Ὅπου δὴ νόμοι καλῶς εἰσὶ κείμενοι ἢ καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἔσονται, τὴν περὶ τὰς Μούσας παιδείαν τε καὶ παιδιὰν οἰόμεθα ἐξέσεσθαι τοῖς ποιητικοῖς, ὅ τί περ ἂν αὐτὸν τὸν ποιητὴν ἐν τῇ ποιήσει τέρπῃ ῥυθμοῦ ἢ μέλους ἢ ῥήματος ἐχόμενον, τοῦτο διδάσκοντα καὶ τοὺς τῶν εὐνόμων παῖδας καὶ νέους ἐν τοῖς χοροῖς ὅ τι ἂν τύχῃ ἀπεργάζεσθαι πρὸς ἀρετὴν ἢ μοχθηρίαν;

ΚΛ. Οὔ τοι δὴ τοῦτό γε λόγον ἔχει· πῶς γὰρ ἄν;

D ΑΘ. Νῦν δέ γε αὐτὸ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἔξεστι δρᾶν, πλὴν κατ' Αἴγυπτον.

ΚΛ. Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ δὴ πῶς τὸ τοιοῦτον φῂς νενομοθετῆσθαι;

ΑΘ. Θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. πάλαι γὰρ δή ποτε, ὡς ἔοικεν, ἐγνώσθη παρ' αὐτοῖς οὗτος ὁ λόγος, ὃν τὰ νῦν λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι καλὰ μὲν σχήματα, καλὰ δὲ μέλη δεῖ μεταχειρίζεσθαι ταῖς συνηθείαις τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι νέους· ταξάμενοι δὲ ταῦτα, ἅττα ἐστὶ καὶ ὁποῖ' ἅττα ἀπέφηναν ἐν τοῖς ἱεροῖς, καὶ παρὰ ταῦτ' οὐκ ἐξῆν οὔτε ζωγράφοις E
οὔτ' ἄλλοις, ὅσοι σχήματα καὶ ὁποῖ' ἅττα ἀπεργάζονται, καινοτομεῖν οὐδ' ἐπινοεῖν ἄλλ' ἅττα ἢ τὰ πάτρια, οὐδὲ νῦν ἔξεστιν οὔτ' ἐν τούτοις οὔτ' ἐν μουσικῇ ξυμπάσῃ. σκοπῶν δ' εὑρήσεις αὐτόθι τὰ μυριοστὸν ἔτος γεγραμμένα ἢ τετυπωμένα, οὐχ ὡς ἔπος εἰπεῖν μυριοστὸν ἀλλ' ὄντως, τῶν νῦν δεδημιουργημένων οὔτε τι καλλίονα οὔτ' αἰσχίω, 657
τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην ἀπειργασμένα.

ΚΛ. Θαυμαστὸν λέγεις.

ΑΘ. Νομοθετικὸν μὲν οὖν καὶ πολιτικὸν ὑπερβαλλόντως. ἀλλ' ἕτερα φαῦλ' ἂν εὕροις αὐτόθι· τοῦτο δ' οὖν τὸ περὶ μουσικὴν ἀληθές τε καὶ ἄξιον ἐννοίας, ὅτι δυνατὸν ἄρ' ἦν περὶ τῶν τοιούτων νομοθετεῖσθαι βεβαίως θαρροῦντα μέλη τὰ τὴν ὀρθότητα φύσει παρεχόμενα· τοῦτο δὲ θεοῦ ἢ θείου τινὸς ἂν εἴη, καθάπερ ἐκεῖ φασὶ τὰ τὸν πολὺν τοῦτον σεσωσμένα χρόνον μέλη τῆς Ἴσιδος ποιήματα γεγονέναι. ὥσθ', ὅπερ ἔλεγον, εἰ δύναιτό τις B
ἑλεῖν αὐτῶν καὶ ὁπωσοῦν τὴν ὀρθότητα, θαρροῦντα χρὴ εἰς νόμον ἄγειν καὶ τάξιν αὐτά· ὡς ἡ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ζήτησις τοῦ καινῇ ζητεῖν ἀεὶ μουσικῇ χρῆσθαι σχεδὸν οὐ μεγάλην τινὰ δύναμιν ἔχει πρὸς τὸ διαφθεῖραι τὴν καθιερωθεῖσαν χορείαν ἐπικαλοῦσα ἀρχαιότητα. τὴν γοῦν ἐκεῖ οὐδαμῶς ἔοικε δυνατὴ γεγονέναι διαφθεῖραι, πᾶν δὲ τοὐναντίον.

C *ΚΛ.* Φαίνεται οὕτως ἂν ταῦτα ἔχειν ἐκ τῶν ὑπὸ σοῦ τὰ νῦν λεχθέντων.

IV. *ΑΘ.* Ἆρ' οὖν θαρροῦντες λέγωμεν τὴν τῇ μουσικῇ καὶ τῇ παιδιᾷ μετὰ χορείας χρείαν ὀρθὴν εἶναι τοιῷδέ τινι τρόπῳ; χαίρομεν ὅταν οἰώμεθα εὖ πράττειν, καὶ ὁπόταν χαίρωμεν, οἰόμεθα εὖ πράττειν αὖ; μῶν οὐχ οὕτως;

*ΚΛ.* Οὕτω μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Καὶ μὴν ἔν γε τῷ τοιούτῳ χαίροντες ἡσυχίαν οὐ δυνάμεθα ἄγειν.

*ΚΛ.* Ἔστι ταῦτα.

D *ΑΘ.* Ἆρ' οὖν οὐχ ἡμῶν οἱ μὲν νέοι αὐτοὶ χορεύειν ἕτοιμοι, τὸ δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν, ἐκείνους αὖ θεωροῦντες διάγειν ἡγούμεθα πρεπόντως, χαίροντες τῇ ἐκείνων παιδιᾷ τε καὶ ἑορτάσει, ἐπειδὴ τὸ παρ' ἡμῖν ἡμᾶς ἐλαφρὸν ἐκλείπει νῦν, ὃ ποθοῦντες καὶ ἀσπαζόμενοι τίθεμεν οὕτως ἀγῶνας τοῖς δυναμένοις ἡμᾶς ὅ τι μάλιστα εἰς τὴν νεότητα μνήμῃ ἐπεγείρειν;

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα.

*ΑΘ.* Μῶν οὖν οἰώμεθα καὶ κομιδῇ μάτην τὸν νῦν
E λεγόμενον λόγον περὶ τῶν ἑορταζόντων λέγειν τοὺς πολλούς, ὅτι τοῦτον δεῖ σοφώτατον ἡγεῖσθαι καὶ κρίνειν νικᾷν, ὃς ἂν ἡμᾶς εὐφραίνεσθαι καὶ χαίρειν ὅ τι μάλιστα ἀπεργάζηται; δεῖ γὰρ δή, ἐπείπερ ἀφείμεθα παίζειν ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸν πλείστους καὶ μάλιστα χαίρειν ποιοῦντα, τοῦτον μάλιστα τιμᾶσθαί τε καί, ὅπερ εἶπον νῦν δή, τὰ νικητήρια φέρειν; ἆρ' οὐκ ὀρθῶς λέγεταί τε τοῦτο
658 καὶ πράττοιτ' ἄν, εἰ ταύτῃ γίγνοιτο;

*ΚΛ.* Τάχ' ἄν.

*ΑΘ.* Ἀλλ', ὦ μακάριε, μὴ ταχὺ τὸ τοιοῦτον κρίνωμεν, ἀλλὰ διαιροῦντες αὐτὸ κατὰ μέρη σκοπώμεθα τοιῷδέ τινι τρόπῳ· τί ἄν, εἴ ποτέ τις οὕτως ἁπλῶς ἀγῶνα

θείη ὁντινοῦν, μηδὲν ἀφορίσας μήτε γυμνικὸν μήτε μουσικὸν μήθ' ἱππικόν, ἀλλὰ πάντας συναγαγὼν τοὺς ἐν τῇ πόλει προείποι, θεὶς νικητήρια, τὸν βουλόμενον ἥκειν ἀγωνιούμενον ἡδονῆς πέρι μόνον, ὃς δ' ἂν τέρψῃ τοὺς θεατὰς μάλιστα, μηδὲν ἐπιταττόμενος ᾧτινι τρόπῳ, νικήσῃ δὲ B
αὐτὸ τοῦτο ὅ τι μάλιστα ἀπεργασάμενος καὶ κριθῇ τῶν ἀγωνισαμένων ἥδιστος γεγονέναι· τί ποτ' ἂν ἡγούμεθα ἐκ ταύτης τῆς προῤῥήσεως ξυμβαίνειν;

ΚΛ. Τοῦ πέρι λέγεις;

ΑΘ. Εἰκός που τὸν μέν τινα ἐπιδεικνύναι, καθάπερ Ὅμηρος, ῥαψῳδίαν, ἄλλον δὲ κιθαρῳδίαν, τὸν δέ τινα τραγῳδίαν, τὸν δ' αὖ κωμῳδίαν, οὐ θαυμαστὸν δὲ εἴ τις καὶ θαύματα ἐπιδεικνὺς μάλιστ' ἂν νικᾷν ἡγοῖτο· τούτων δὴ C
τοιούτων καὶ ἑτέρων ἀγωνιστῶν μυρίων ἐλθόντων ἔχομεν εἰπεῖν, τίς ἂν νικῷ δικαίως;

ΚΛ. Ἄτοπον ἤρου· τίς γὰρ ἂν ἀποκρίνοιτό σοι τοῦτο, ὡς γνοὺς ἄν ποτε πρὶν ἀκοῦσαί τε καὶ τῶν ἀθλητῶν ἑκάστων αὐτήκοος αὐτὸς γενέσθαι;

ΑΘ. Τί οὖν δή; βούλεσθε ἐγὼ σφῷν τὴν ἄτοπον ταύτην ἀπόκρισιν ἀποκρίνωμαι;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Εἰ μὲν τοίνυν τὰ πάνυ σμικρὰ κρίνοι παιδία, κρινοῦσι τὸν τὰ θαύματα ἐπιδεικνύντα· ἢ γάρ;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; D

ΑΘ. Ἐὰν δέ γ' οἱ μείζους παῖδες, τὸν τὰς κωμῳδίας· τραγῳδίαν δὲ αἵ τε πεπαιδευμέναι τῶν γυναικῶν καὶ τὰ νέα μειράκια καὶ σχεδὸν ἴσως τὸ πλῆθος πάντων.

ΚΛ. Ἴσως δῆτα.

ΑΘ. Ῥαψῳδὸν δέ, καλῶς Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν ἤ τι τῶν Ἡσιοδείων διατιθέντα, τάχ' ἂν ἡμεῖς οἱ γέροντες ἥδιστα ἀκούσαντες νικᾷν ἂν φαῖμεν πάμπολυ. τίς οὖν ὀρθῶς ἂν νενικηκὼς εἴη, τοῦτο μετὰ τοῦτο· ἢ γάρ;

*ΚΛ. Ναί.*

E *ΑΘ. Δῆλον ὡς ἔμοιγε καὶ ὑμῖν ἀναγκαῖόν ἐστι φάναι τοὺς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἡλικιωτῶν κριθέντας ὀρθῶς ἂν νικᾶν. τὸ γὰρ ἔθος ἡμῖν τῶν νῦν δὴ πάμπολυ δοκεῖ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἁπάσαις καὶ πανταχοῦ βέλτιστον γίγνεσθαι.*

*ΚΛ. Τί μήν;*

V. *ΑΘ. Συγχωρῶ δὴ τό γε τοσοῦτον καὶ ἐγὼ τοῖς πολλοῖς, δεῖν τὴν μουσικὴν ἡδονῇ κρίνεσθαι, μὴ μέντοι τῶν γε ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἐκείνην εἶναι Μοῦσαν καλλίστην, ἥτις τοὺς βελτίστους καὶ ἱκανῶς πεπαιδευμέ-*
*659 νους τέρπει, μάλιστα δὲ ἥτις ἕνα τὸν ἀρετῇ τε καὶ παιδείᾳ διαφέροντα· διὰ ταῦτα δὲ ἀρετῆς φαμὲν δεῖσθαι τοὺς τούτων κριτάς, ὅτι τῆς τε ἄλλης μετόχους αὐτοὺς εἶναι δεῖ φρονήσεως καὶ δὴ καὶ τῆς ἀνδρείας. οὔτε γὰρ παρὰ θεάτρου δεῖ τόν γε ἀληθῆ κριτὴν κρίνειν μανθάνοντα καὶ ἐκπληττόμενον ὑπὸ θορύβου τῶν πολλῶν καὶ τῆς αὑτοῦ ἀπαιδευσίας, οὔτ' αὖ γιγνώσκοντα δι' ἀνανδρίαν καὶ δειλίαν ἐκ ταὐτοῦ στόματος οὗπερ τοὺς θεοὺς ἐπεκαλέσατο*
*B μέλλων κρίνειν, ἐκ τούτου ψευδόμενον ἀποφαίνεσθαι ῥαθύμως τὴν κρίσιν· οὐ γὰρ μαθητὴς ἀλλὰ διδάσκαλος, ὥς γε τὸ δίκαιον, θεατῶν μᾶλλον ὁ κριτὴς καθίζει, καὶ ἐναντιωσόμενος τοῖς τὴν ἡδονὴν μὴ προσηκόντως μηδὲ ὀρθῶς ἀποδιδοῦσι θεαταῖς. ἐξῆν γὰρ δὴ τῷ παλαιῷ τε καὶ Ἑλληνικῷ νόμῳ· *οὐ* καθάπερ ὁ Σικελικός τε καὶ Ἰταλικὸς νόμος νῦν, τῷ πλήθει τῶν θεατῶν ἐπιτρέπων καὶ τὸν νικῶντα διακρίνων χειροτονίαις, διέφθαρκε μὲν τοὺς*
*C ποιητὰς αὐτούς· πρὸς γὰρ τὴν τῶν κριτῶν ἡδονὴν ποιοῦσιν οὖσαν φαύλην, ὥστε αὐτοὶ αὐτοὺς οἱ θεαταὶ παιδεύουσι· διέφθαρκε δ' αὐτοῦ τοῦ θεάτρου τὰς ἡδονάς· δέον γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ βελτίω τῶν αὑτῶν ἠθῶν ἀκούοντας βελτίω τὴν ἡδονὴν ἴσχειν, νῦν αὐτοῖς δρῶσι πᾶν τοὐναντίον ξυμ-*

*βαίνει. τί ποτ᾽ οὖν ἡμῖν τὰ νῦν αὖ διαπερανθέντα τῷ
λόγῳ σημαίνειν βούλεται; σκοπεῖσθ᾽ εἰ τόδε.*

*ΚΛ. Τὸ ποῖον;*

*ΑΘ. Δοκεῖ μοι τρίτον ἢ τέταρτον ὁ λόγος εἰς ταὐτὸν
περιφερόμενος ἥκειν, ὡς ἄρα παιδεία μέν ἐσθ᾽ ἡ παίδων* D
*ὁλκή τε καὶ ἀγωγὴ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου λόγον ὀρθὸν
εἰρημένον καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις καὶ πρεσβυτάτοις δι᾽
ἐμπειρίαν ξυνδεδογμένον ὡς ὄντως ὀρθός ἐστιν· ἵν᾽ οὖν
ἡ ψυχὴ τοῦ παιδὸς μὴ ἐναντία χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι ἐθί-
ζηται τῷ νόμῳ καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ νόμου πεπεισμένοις, ἀλλὰ
ξυνέπηται χαίρουσά τε καὶ λυπουμένη τοῖς αὐτοῖς τούτοις
οἷσπερ ὁ γέρων, τούτων ἕνεκα, ἃς ᾠδὰς καλοῦμεν —
ὄντως μὲν ἐπῳδαὶ ταῖς ψυχαῖς αὗται νῦν γεγονέναι, πρὸς* E
*τὴν τοιαύτην ἣν λέγομεν συμφωνίαν ἐσπουδασμέναι, διὰ
δὲ τὸ σπουδὴν μὴ δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς
παιδιαί τε καὶ ᾠδαὶ καλεῖσθαι καὶ πράττεσθαι — καθάπερ
τοῖς κάμνουσί τε καὶ ἀσθενῶς ἴσχουσι τὰ σώματα ἐν ἡδέσι
τισὶ σιτίοις καὶ πώμασι τὴν χρηστὴν πειρῶνται τροφὴν* 660
*προσφέρειν οἷς μέλει τούτων, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν ἐν
ἀηδέσιν, ἵνα τὴν μὲν ἀσπάζωνται, τὴν δὲ μισεῖν ὀρθῶς
ἐθίζωνται, ταὐτὸν δὴ καὶ τὸν ποιητικὸν ὁ ὀρθὸς νομοθέ-
της ἐν τοῖς καλοῖς ῥήμασι καὶ ἐπαινετοῖς πείσει τε καὶ ἀναγ-
κάσει μὴ πείθων, τὰ τῶν σωφρόνων τε καὶ ἀνδρείων καὶ
πάντως ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔν τε ῥυθμοῖς σχήματα καὶ ἐν
ἁρμονίαις μέλη ποιοῦντα ὀρθῶς ποιεῖν.*

*ΚΛ. Νῦν οὖν οὕτω δοκοῦσί σοι, πρὸς Διός, ὦ ξένε,* B
*ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι ποιεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ καθ᾽ ὅσον αἰ-
σθάνομαι, πλὴν παρ᾽ ἡμῖν ἢ παρὰ Λακεδαιμονίοις, ἃ σὺ
νῦν λέγεις, οὐκ οἶδα πραττόμενα, καινὰ δὲ ἄττα ἀεὶ γι-
γνόμενα περί τε τὰς ὀρχήσεις καὶ περὶ τὴν ἄλλην μουσι-
κὴν ξύμπασαν, οὐχ ὑπὸ νόμων μεταβαλλόμενα ἀλλ᾽ ὑπό
τινων ἀτάκτων ἡδονῶν, πολλοῦ δεουσῶν τῶν αὐτῶν εἶναι*

C καὶ κατὰ ταὐτά, ὡς σὺ κατ' Αἴγυπτον ἀφερμηνεύεις, ἀλλ'
οὐδέποτε τῶν αὐτῶν.

*ΑΘ.* Ἄριστά γ', ὦ Κλεινία. εἰ δ' ἔδοξά σοι ἃ σὺ λέ-
γεις λέγειν ὡς νῦν γιγνόμενα, οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ μὴ
σαφῶς λέγων ἃ διανοοῦμαι τοῦτο ἐποίησα καὶ ἔπαθον·
ἀλλ' ἃ βούλομαι γίγνεσθαι περὶ μουσικήν, τοιαῦτ' ἄττα
εἶπον ἴσως, ὥστε σοὶ δόξαι ταῦτα ἐμὲ λέγειν. λοιδορεῖν
γὰρ πράγματα ἀνίατα καὶ πόρρω προβεβηκότα ἁμαρτίας
οὐδαμῶς ἡδύ, ἀναγκαῖον δ' ἐνίοτ' ἐστίν· ἐπειδὴ δὲ ταῦτα
D ξυνδοκεῖ καὶ σοί, φέρε, φῄς παρ' ὑμῖν καὶ τοῖσδε μᾶλλον
ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα;

*ΚΛ.* Τί μήν;

*ΑΘ.* Τί δ', εἰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις γίγνοιθ' οὕτω,
πότερον αὐτὰ καλλιόνως οὕτως εἶναι φαῖμεν ἂν ἢ καθά-
περ νῦν γίγνεται γιγνόμενα;

*ΚΛ.* Πολύ που τὸ διαφέρον, εἰ καθάπερ παρά τε
τοῖσδε καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ ἔτι καθάπερ εἶπες σὺ νῦν δὴ
δεῖν εἶναι, γίγνοιτο.

E VI. *ΑΘ.* Φέρε δή, ξυνομολογησώμεθα τὰ νῦν. ἄλλο
τι παρ' ὑμῖν ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ μουσικῇ τὰ λεγόμενά
ἐστι τάδε; τοὺς ποιητὰς ἀναγκάζετε λέγειν, ὡς ὁ μὲν ἀγα-
θὸς ἀνὴρ σώφρων ὢν καὶ δίκαιος εὐδαίμων ἐστὶ καὶ μα-
κάριος, ἐάν τε μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἐάν τε σμικρὸς καὶ ἀσθε-
νὴς ᾖ, καὶ ἐὰν πλουτῇ καὶ μή· ἐὰν δὲ ἄρα πλουτῇ μὲν
Κινύρα τε καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τ' ἐστὶ
καὶ ἀνιαρῶς ζῇ· καὶ οὔτ' ἂν μνησαίμην, φησὶν ὑμῖν ὁ
ποιητής, εἴπερ ὀρθῶς λέγει, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην,
ὃς μὴ πάντα τὰ λεγόμενα καλὰ μετὰ δικαιοσύνης πράτ-
661 τοι καὶ κτῷτο, καὶ δὴ καὶ δηΐων τοιοῦτος ὢν ὀρέγοιτο ἐγ-
γύθεν ἱστάμενος, ἄδικος δὲ ὢν μήτε τολμῷ ὁρῶν φόνον
αἱματόεντα μήτε νικῷ θέων Θρηΐκιον Βορέην, μήτε ἄλλο
αὐτῷ μηδὲν τῶν λεγομένων ἀγαθῶν γίγνοιτό ποτε· τὰ

γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμενα ἀγαθὰ οὐκ ὀρθῶς λέγεται. λέγεται γὰρ ὡς ἄριστον μὲν ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος, μυρία δὲ ἄλλα ἀγαθὰ λέγεται· καὶ γὰρ ὀξὺ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ πάντα ὅσα ἔχεται τῶν αἰ- B
σθήσεων εὐαισθήτως ἔχειν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ποιεῖν τυραννοῦντα ὅ τι ἂν ἐπιθυμῇ, καὶ τὸ δὴ τέλος ἁπάσης μακαριότητος εἶναι τὸ πάντα ταῦτα κεκτημένον ἀθάνατον εἶναι γενόμενον ὅ τι τάχιστα. ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγώ που τάδε λέγομεν, ὡς ταῦτά ἐστι ξύμπαντα δικαίοις μὲν καὶ ὁσίοις ἀνδράσιν ἄριστα κτήματα, ἀδίκοις δὲ κάκιστα ξύμπαντα, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς ὑγιείας· καὶ δὴ καὶ τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ παράπαν ζῆν μέγιστον C
μὲν κακὸν τὸν ξύμπαντα χρόνον ἀθάνατον ὄντα καὶ κεκτημένον πάντα τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ πλὴν δικαιοσύνης τε καὶ ἀρετῆς ἁπάσης, ἔλαττον δέ, ἂν ὡς ὀλίγιστον ὁ τοιοῦτος χρόνον ἐπιζῷη. ταῦτα δὴ λέγειν, οἶμαι, τοὺς παρ' ὑμῖν ποιητάς, ἅπερ ἐγώ, πείσετε καὶ ἀναγκάσετε, καὶ ἔτι τούτοις ἑπομένους ῥυθμούς τε καὶ ἁρμονίας ἀποδιδόντας παιδεύειν οὕτω τοὺς νέους ἡμῶν· ἢ γάρ; ὁρᾶτε· ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς, τὰ μὲν κακὰ λεγόμενα ἀγαθὰ τοῖς ἀδί- D
κοις εἶναι, τοῖς δὲ δικαίοις κακά, τὰ δ' ἀγαθὰ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὄντως ἀγαθά, τοῖς δὲ κακοῖς κακά· ὅπερ οὖν ἠρόμην, ἆρα ξυμφωνοῦμεν ἐγώ τε καὶ ὑμεῖς, ἢ πῶς;

VII. *ΚΛ.* Τὰ μὲν ἔμοιγε φαινόμεθά πως, τὰ δ' οὐδαμῶς.

*ΑΘ.* Ἆρ' οὖν ὑγίειάν τε κεκτημένον καὶ πλοῦτον καὶ τυραννίδα διὰ τέλους, καὶ ἔτι προστίθημι ὑμῖν ἰσχὺν διαφέρουσαν καὶ ἀνδρείαν μετ' ἀθανασίας, καὶ μηδὲν ἄλλο E
αὐτῷ τῶν λεγομένων κακῶν εἶναι γιγνόμενον, ἀδικίαν δὲ καὶ ὕβριν ἔχοντα ἐν αὐτῷ μόνον, τὸν οὕτω ζῶντα ἴσως ὑμᾶς οὐ πείθω μὴ οὐκ ἄρα εὐδαίμονα ἀλλ' ἄθλιον γίγνεσθαι σαφῶς;

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα λέγεις.

*ΑΘ.* Εἶεν· τί οὖν τὸ μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν ἡμᾶς χρεών;
ἀνδρεῖος γὰρ δὴ καὶ ἰσχυρὸς καὶ καλὸς καὶ πλούσιος, καὶ
662 ποιῶν ὅ τί περ ἐπιθυμοῖ τὸν βίον ἅπαντα, οὐχ ὑμῖν
δοκεῖ, εἴπερ ἄδικος εἴη καὶ ὑβριστής, ἐξ ἀνάγκης αἰ-
σχρῶς ἂν ζῆν; ἢ τοῦτο μὲν ἴσως ἂν συγχωρήσαιτε, τό γε
αἰσχρῶς;

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Τί δέ; τὸ καὶ κακῶς;

*ΚΛ.* Οὐκ ἂν ἔτι τοῦθ' ὁμοίως.

*ΑΘ.* Τί δέ; τὸ καὶ ἀηδῶς καὶ μὴ ξυμφερόντως αὑτῷ;

*ΚΛ.* Καὶ πῶς ἂν ταῦτά γ' ἔτι ξυγχωροῖμεν;

*ΑΘ.* Ὅπως; εἰ θεὸς ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ὦ φίλοι, δοίη
B τις συμφωνίαν, ὡς νῦν γε σχεδὸν ἀπάδομεν ἀπ' ἀλλήλων.
ἐμοὶ γὰρ δὴ φαίνεται ταῦτα οὕτως ἀναγκαῖα, ὡς οὐδέ, ὦ
φίλε Κλεινία, Κρήτη νῆσος σαφῶς· καὶ νομοθέτης ὢν
ταύτῃ πειρῴμην ἂν τούς τε ποιητὰς ἀναγκάζειν φθέγγε-
σθαι καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει, ζημίαν τε ὀλίγου με-
γίστην ἐπιτιθείην ἄν, εἴ τις ἐν τῇ χώρᾳ φθέγξαιτο, ὡς
C εἰσί τινες ἄνθρωποί ποτε πονηροὶ μέν, ἡδέως δὲ ζῶντες,
ἢ λυσιτελοῦντα μὲν ἄλλα ἐστὶ καὶ κερδαλέα, δικαιότερα
δὲ ἄλλα, καὶ πολλὰ ἄττ' ἂν παρὰ τὰ νῦν λεγόμενα ὑπό τε
Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων, ὡς ἔοικε, καὶ δή που καὶ τῶν
ἄλλων ἀνθρώπων διάφορα πείθοιμ' ἂν τοὺς πολίτας μοι
φθέγγεσθαι. φέρε γάρ, ὦ πρὸς Διός τε καὶ Ἀπόλλωνος,
ὦ ἄριστοι τῶν ἀνδρῶν, εἰ τοὺς νομοθετήσαντας ὑμῖν αὐ-
D τοὺς τούτους ἐροίμεθα θεούς, ἆρ' ὁ δικαιότατός ἐστι βίος
ἥδιστος, ἢ δύ' ἐστόν τινε βίω, οἶν ὁ μὲν ἥδιστος ὢν τυγ-
χάνει, δικαιότατος δ' ἕτερος· εἰ δὴ δύο φαῖεν, ἐροίμεθ'
ἂν ἴσως αὐτοὺς πάλιν, εἴπερ ὀρθῶς ἐπανερωτῷμεν, ποτέ-
ρους δ' εὐδαιμονεστέρους χρὴ λέγειν, τοὺς τὸν δικαιότα-
τον ἢ τοὺς τὸν ἥδιστον διαβιοῦντας βίον· εἰ μὲν δὴ φαῖεν

τοὺς τὸν ἥδιστον, ἄτοπος αὐτῶν ὁ λόγος ἂν γίγνοιτο. βούλομαι δέ μοι μὴ ἐπὶ θεῶν λέγεσθαι τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπὶ πατέρων καὶ νομοθετῶν μᾶλλον· καί μοι τὰ ἔμπροσθεν ἠρωτημένα πατέρα τε καὶ νομοθέτην ἠρωτήσθω, ὁ δ' εἰ- E
πέτω, ὡς ὁ ζῶν τὸν ἥδιστον βίον ἐστὶ μακαριώτατος· εἶτα μετὰ ταῦτα ἔγωγ' ἂν φαίην· ὦ πάτερ, οὐχ ὡς εὐδαιμονέστατά με ἐβούλου ζῆν; ἀλλ' ἀεὶ διακελευόμενος οὐδὲν ἐπαύου ζῆν με ὡς δικαιότατα. ταύτῃ μὲν οὖν ὁ τιθέμενος εἴτε νομοθέτης εἴτε πατὴρ ἄτοπος ἂν οἶμαι καὶ ἄπορος φαίνοιτο τοῦ ξυμφωνούντως ἑαυτῷ λέγειν· εἰ δ' αὖ τὸν δικαιότατον εὐδαιμονέστατον ἀποφαίνοιτο βίον εἶναι, ζητοῖ που πᾶς ἂν ὁ ἀκούων, οἶμαι, τί ποτ' ἐν αὐτῷ τὸ τῆς ἡδονῆς κρεῖττον ἀγαθόν τε καὶ καλὸν ὁ νόμος ἐνὸν ἐπαι- 663
νεῖ. τί γὰρ δὴ δικαίῳ χωριζόμενον ἡδονῆς ἀγαθὸν ἂν γίγνοιτο; φέρε, κλέος τε καὶ ἔπαινος πρὸς ἀνθρώπων τε καὶ θεῶν ἆρ' ἐστὶν ἀγαθὸν μὲν καὶ καλόν, ἀηδὲς δέ, δύσκλεια δὲ τἀναντία; ἥκιστα, ὦ φίλε νομοθέτα, φήσομεν. ἀλλὰ τὸ μήτε τινὰ ἀδικεῖν μήτε ὑπό τινος ἀδικεῖσθαι μῶν ἀηδὲς μέν, ἀγαθὸν δὲ ἢ καλόν, τὰ δ' ἕτερα ἡδέα μέν, αἰσχρὰ δὲ καὶ κακά;

ΚΛ. Καὶ πῶς;

VIII. ΑΘ. Οὐκοῦν ὁ μὲν μὴ χωρίζων λόγος ἡδύ τε καὶ δίκαιον καὶ ἀγαθόν τε καὶ καλὸν πιθανός γ', εἰ μηδὲν B
ἕτερον, πρὸς τό τινα ἐθέλειν ζῆν τὸν ὅσιον καὶ δίκαιον βίον, ὥστε νομοθέτῃ γε αἴσχιστος λόγων καὶ ἐναντιώτατος, ὃς ἂν μὴ φῇ ταῦτα οὕτως ἔχειν· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἑκὼν ἐθέλοι πείθεσθαι πράττειν τοῦτο, ὅτῳ μὴ τὸ χαίρειν τοῦ λυπεῖσθαι πλέον ἕπεται. σκοτοδινιᾶν δὲ τὸ πόρρωθεν ὁρώμενον πᾶσί τε ὡς ἔπος εἰπεῖν καὶ δὴ καὶ τοῖς παισὶ παρέχει· νομοθέτης δ', οἶμαι, δόξαν εἰς τοὐναντίον τούτου καταστήσει τὸ σκότος ἀφελών, καὶ πείσει ἁμῶς γέ πως C
ἔθεσι καὶ ἐπαίνοις καὶ λόγοις, ὡς ἐσκιαγραφημένα τὰ δί-

καιά ἐστι καὶ ἄδικα, τὰ μὲν ἄδικα τῷ τοῦ δικαίου ἐναντίως φαινόμενα, ἐκ μὲν ἀδίκου καὶ κακοῦ ἑαυτοῦ θεωρούμενα ἡδέα, τὰ δὲ δίκαια ἀηδέστατα, ἐκ δὲ δικαίου πάντα τἀναντία πάντῃ πρὸς ἀμφότερα.

ΚΛ. Φαίνεται.

ΑΘ. Τὴν δ' ἀλήθειαν τῆς κρίσεως ποτέραν κυριωτέραν εἶναι φῶμεν; πότερα τὴν τῆς χείρονος ψυχῆς ἢ τὴν τῆς βελτίονος;

D ΚΛ. Ἀναγκαῖόν που τὴν τῆς ἀμείνονος.

ΑΘ. Ἀναγκαῖον ἄρα τὸν ἄδικον βίον οὐ μόνον αἰσχίω καὶ μοχθηρότερον ἀλλὰ καὶ ἀηδέστερον τῇ ἀληθείᾳ τοῦ δικαίου τε εἶναι καὶ ὁσίου βίου.

ΚΛ. Κινδυνεύει κατά γε τὸν νῦν λόγον, ὦ φίλοι.

ΑΘ. Νομοθέτης δέ, οὗ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, εἰ καὶ μὴ τοῦτο ἦν οὕτως ἔχον, ὡς καὶ νῦν αὐτὸ ᾕρηχ' ὁ λόγος ἔχειν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο ἐτόλμησεν ἂν ἐπ' ἀγαθῷ ψεύδεσθαι πρὸς τοὺς νέους, ἔστιν ὅ τι τούτου ψεῦδος λυσιτελέ-
E στερον ἂν ἐψεύσατό ποτε καὶ δυνάμενον μᾶλλον ποιεῖν μὴ βίᾳ ἀλλ' ἑκόντας πάντα τὰ δίκαια;

ΚΛ. Καλὸν μὲν ἡ ἀλήθεια, ὦ ξένε, καὶ μόνιμον· ἔοικε μὴν οὐ ῥᾴδιον εἶναι πείθειν.

ΑΘ. Εἶεν· τὸ μὲν τοῦ Σιδωνίου μυθολόγημα ῥᾴδιον ἐγένετο πείθειν, οὕτως ἀπίθανον ὄν, καὶ ἄλλα μυρία.

ΚΛ. Ποῖα;

ΑΘ. Τὸ σπαρέντων ποτὲ ὀδόντων ὁπλίτας ἐξ αὐτῶν φῦναι. καί τοι μέγα γ' ἐστὶ νομοθέτῃ παράδειγμα τοῦ
664 πείσειν ὅ τι ἂν ἐπιχειρῇ τις πείθειν τὰς τῶν νέων ψυχάς, ὥστε οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν δεῖ σκοποῦντα ἀνευρίσκειν, ἢ τί πείσας μέγιστον ἀγαθὸν ἐργάσαιτο ἂν πόλιν, τούτου δὲ πέρι πᾶσαν μηχανὴν εὑρίσκειν, ὅντινά ποτε τρόπον ἡ τοιαύτη ξυνοικία πᾶσα περὶ τούτων ἓν καὶ ταὐτὸν ὅ τι μάλιστα φθέγγοιτ' ἀεὶ διὰ βίου παντὸς ἔν τε ᾠδαῖς καὶ μύθοις

καὶ λόγοις. εἰ δ' οὖν ἄλλῃ πῃ δοκεῖ ἢ ταύτῃ, πρὸς ταῦτα οὐδεὶς φθόνος ἀμφισβητῆσαι τῷ λόγῳ.

ΚΛ. Ἀλλ' οὔ μοι φαίνεται πρός γε ταῦτα δύνασθαι ἡμῶν ἀμφισβητῆσαί ποτ' ἂν οὐδέτερος. B

ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν ἐμὸν ἂν εἴη λέγειν. φημὶ γὰρ ἅπαντας δεῖν ἐπᾴδειν τρεῖς ὄντας τοὺς χοροὺς ἔτι νέαις οὔσαις ταῖς ψυχαῖς καὶ ἁπαλαῖς τῶν παίδων, τά τε ἄλλα καλὰ λέγοντας πάντα, ὅσα διεληλύθαμέν τε καὶ ἔτι διέλθοιμεν ἄν, τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῶν τοῦτο ἔστω· τὸν αὐτὸν ἥδιστόν τε καὶ ἄριστον ὑπὸ θεῶν βίον λέγεσθαι φάσκοντες ἀληθέστατα ἐροῦμεν ἅμα καὶ μᾶλλον C πείσομεν οὓς δεῖ πείθειν, ἢ ἐὰν ἄλλως πως φθεγγώμεθα λέγοντες.

ΚΛ. Συγχωρητέον ἃ λέγεις.

ΑΘ. Πρῶτον μὲν τοίνυν ὁ Μουσῶν χορὸς ὁ παιδικὸς ὀρθότατ' ἂν εἰσίοι πρῶτος τὰ τοιαῦτα εἰς τὸ μέσον ᾀσόμενος ἁπάσῃ σπουδῇ καὶ ὅλῃ τῇ πόλει, δεύτερος δὲ ὁ μέχρι τριάκοντα ἐτῶν, τόν τε Παιᾶνα ἐπικαλούμενος μάρτυρα τῶν λεγομένων ἀληθείας πέρι καὶ τοῖς νέοις ἵλεων μετὰ πειθοῦς γίγνεσθαι ἐπευχόμενος, δεῖ δὲ δὴ καὶ ἔτι D τρίτους τοὺς ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη μέχρι τῶν ἑξήκοντα γεγονότας ᾄδειν· τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα, οὐ γὰρ ἔτι δυνατοὶ φέρειν ᾠδάς, μυθολόγους περὶ τῶν αὐτῶν ἠθῶν διὰ θείας φήμης καταλελεῖφθαι.

ΚΛ. Λέγεις δέ, ὦ ξένε, τίνας τούτους τοὺς χοροὺς τοὺς τρίτους; οὐ γὰρ πάνυ ξυνίεμεν σαφῶς, ὅ τί ποτε βούλει φράζειν αὐτῶν πέρι.

ΑΘ. Καὶ μὴν εἰσί γε οὗτοι σχεδὸν ὧν χάριν οἱ πλεῖστοι τῶν ἔμπροσθεν ἐρρήθησαν λόγων.

ΚΛ. Οὔπω μεμαθήκαμεν, ἀλλ' ἔτι σαφέστερον πειρῶ E φράζειν.

IX. ΑΘ. Εἴπομεν, εἰ μεμνήμεθα, κατ' ἀρχὰς τῶν λό-

γων, ὡς ἡ φύσις ἁπάντων τῶν νέων διάπυρος οὖσα ἡσυχίαν οὐχ οἵα τε ἄγειν οὔτε κατὰ τὸ σῶμα οὔτε κατὰ τὴν φωνὴν εἴη, φθέγγοιτο δ' ἀεὶ ἀτάκτως καὶ πηδῷ· τάξεως δ' αἴσθησιν τούτων ἀμφοτέρων τῶν ἄλλων μὲν ζώων οὐδὲν ἐφάπτοιτο, ἡ δὲ ἀνθρώπου φύσις ἔχοι μόνη τοῦτο·
665 τῇ δὴ τῆς κινήσεως τάξει ῥυθμὸς ὄνομα εἴη, τῇ δ' αὖ τῆς φωνῆς, τοῦ τε ὀξέος ἅμα καὶ βαρέος συγκεραννυμένων, ἁρμονία ὄνομα προσαγορεύοιτο, χορεία δὲ τὸ ξυναμφότερον κληθείη· θεοὺς δ' ἔφαμεν ἐλεοῦντας ἡμᾶς συγχορευτάς τε καὶ χορηγοὺς ἡμῖν δεδωκέναι τόν τε Ἀπόλλωνα καὶ Μούσας, καὶ δὴ καὶ τρίτον ἔφαμεν, εἰ μεμνήμεθα, Διόνυσον.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ μεμνήμεθα;

ΑΘ. Ὁ μὲν τοίνυν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν
B χορὸς εἴρηνται, τὸν δὲ τρίτον καὶ τὸν λοιπὸν χορὸν ἀνάγκη τοῦ Διονύσου λέγεσθαι.

ΚΛ. Πῶς δή; λέγε· μάλα γὰρ ἄτοπος γίγνοιτ' ἂν ὥς γ' ἐξαίφνης ἀκούσαντι Διονύσου πρεσβυτῶν χορός, εἰ ἄρα οἱ ὑπὲρ τριάκοντα καὶ πεντήκοντα δὲ γεγονότες ἔτη μέχρι ἑξήκοντα αὐτῷ χορεύσουσιν.

ΑΘ. Ἀληθέστατα μέντοι λέγεις. λόγου δὴ δεῖ πρὸς ταῦτα, οἶμαι, ὅπῃ τοῦτο εὔλογον οὕτω γιγνόμενον ἂν γίγνοιτο.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἡμῖν τά γε ἔμπροσθεν ὁμολογεῖται;

ΚΛ. Τοῦ πέρι;

C ΑΘ. Τὸ δεῖν πάντα ἄνδρα καὶ παῖδα, ἐλεύθερον καὶ δοῦλον, θῆλύν τε καὶ ἄρρενα καὶ ὅλῃ τῇ πόλει ὅλην τὴν πόλιν αὐτὴν αὑτῇ ἐπᾴδουσαν μὴ παύεσθαί ποτε ταῦτα, ἃ διεληλύθαμεν ἁμῶς γέ πως ἀεὶ μεταβαλλόμενα καὶ πάντως παρεχόμενα ποικιλίαν, ὥστε ἀπληστίαν εἶναί τινα τῶν ὕμνων τοῖς ᾄδουσι καὶ ἡδονήν.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐχ ὁμολογοῖτο ἂν δεῖν ταῦτα οὕτω πράττεσθαι;

ΑΘ. Ποῦ δὴ τοῦθ' ἡμῖν τὸ ἄριστον τῆς πόλεως, ἡλι- D
κίαις τε καὶ ἅμα φρονήσεσι πιθανώτατον ὂν τῶν ἐν τῇ πό-
λει, ᾄδον τὰ κάλλιστα μέγιστ' ἂν ἐξεργάζοιτο ἀγαθά; ἢ
τοῦτο ἀνοήτως οὕτως ἀφήσομεν, ὃ κυριώτατον ἂν εἴη τῶν
καλλίστων τε καὶ ὠφελιμωτάτων ᾠδῶν;

ΚΛ. Ἀλλ' ἀδύνατον τὸ μεθιέναι, ὥς γε τὰ νῦν λεγόμενα.

ΑΘ. Πῶς οὖν πρέπον ἂν εἴη τοῦτο; ὁρᾶτε εἰ τῇδε.

ΚΛ. Πῇ δή;

ΑΘ. Πᾶς που γιγνόμενος πρεσβύτερος ὄκνου πρὸς
τὰς ᾠδὰς μεστός, καὶ χαίρει τε ἧττον πράττων τοῦτο καὶ E
ἀνάγκης γιγνομένης αἰσχύνοιτ' ἂν μᾶλλον, ὅσῳ πρεσβύ-
τερος καὶ σωφρονέστερος γίγνεται, τόσῳ μᾶλλον: ἆρ' οὐχ
οὕτως;

ΚΛ. Οὕτω μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐν θεάτρῳ γε καὶ παντοίοις ἀνθρώποις ᾄδειν ἑστὼς ὀρθὸς ἔτι μᾶλλον αἰσχύνοιτ' ἄν· καὶ ταῦτά γ' εἰ καθάπερ οἱ περὶ νίκης χοροὶ ἀγωνιζόμενοι πεφωνασκηκότες ἰσχνοί τε καὶ ἄσιτοι ἀναγκάζοιντο ᾄδειν οἱ τοιοῦτοι, παντάπασί που ἀηδῶς τε καὶ αἰσχυντηλῶς ᾄδοντες ἀπροθύμως ἂν τοῦτ' ἐργάζοιντο;

ΚΛ. Ἀναγκαιότατα μέντοι λέγεις. 666

ΑΘ. Πῶς οὖν αὐτοὺς παραμυθησόμεθα προθύμους
εἶναι πρὸς τὰς ᾠδάς; ἆρ' οὐ νομοθετήσομεν πρῶτον μὲν
τοὺς παῖδας μέχρι ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τὸ παράπαν οἴνου
μὴ γεύεσθαι, διδάσκοντες ὡς οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχε-
τεύειν εἴς τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν, πρὶν ἐπὶ τοὺς πό-
νους ἐγχειρεῖν πορεύεσθαι, τὴν ἐμμανῆ εὐλαβούμενοι ἕξιν
τῶν νέων· μετὰ δὲ τοῦτο οἴνου μὲν ἤδη γεύεσθαι τοῦ με-
τρίου μέχρι τριάκοντα ἐτῶν, μέθης δὲ καὶ πολυοινίας τὸ B

παράπαν τὸν νέον ἀπέχεσθαι· τετταράκοντα δὲ ἐπιβαίνοντα ἐτῶν ἐν τοῖς ξυσσιτίοις εὐωχηθέντα καλεῖν τούς τε ἄλλους θεοὺς καὶ δὴ καὶ Διόνυσον παρακαλεῖν εἰς τὴν τῶν πρεσβυτῶν τελετὴν ἅμα καὶ παιδιάν, ἣν τοῖς ἀνθρώποις ἐπίκουρον τῆς τοῦ γήρως αὐστηρότητος ἐδωρήσατο τὸν οἶνον φάρμακον, ὥστ' ἀνηβᾶν ἡμᾶς καὶ δυσθυμίας λήθην γίγνεσθαι, μαλακώτερόν *τε* ἐκ σκληροτέρου τὸ
C τῆς ψυχῆς ἦθος, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρον ἐντεθέντα, γιγνόμενον, καὶ οὕτως εὐπλαστότερον εἶναι; πρῶτον μὲν δὴ διατεθεὶς οὕτως ἕκαστος ἆρ' οὐκ ἂν ἐθέλοι προθυμότερόν γε, ἧττον αἰσχυνόμενος, οὐκ ἐν πολλοῖς ἀλλ' ἐν μετρίοις, καὶ οὐκ ἐν ἀλλοτρίοις ἀλλ' ἐν οἰκείοις, ᾄδειν τε καὶ ὃ πολλάκις εἰρήκαμεν ἐπᾴδειν;

ΚΛ. Καὶ πολύ γε.

ΑΘ. Εἰς μέν γε τὸ προάγειν τοίνυν αὐτοὺς μετέχειν
D ἡμῖν ᾠδῆς οὗτος ὁ τρόπος οὐκ ἂν παντάπασιν ἀσχήμων γίγνοιτο.

ΚΛ. Οὐδαμῶς.

X. ΑΘ. Ποίαν δὲ ᾄσουσιν οἱ ἄνδρες φωνὴν ἢ μοῦσαν; ἢ δῆλον ὅτι πρέπουσαν αὐτοῖς δεῖ γέ τινα;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Τίς ἂν οὖν πρέποι θείοις ἀνδράσιν; ἆρ' ἂν ἡ τῶν χορῶν;

ΚΛ. Ἡμεῖς γοῦν, ὦ ξένε, καὶ οἵδε οὐκ ἄλλην ἄν τινα δυναίμεθα ᾠδὴν ἢ ἣν ἐν τοῖς χοροῖς ἐμάθομεν ξυνήθεις ᾄδειν γενόμενοι.

ΑΘ. Εἰκότως γε· ὄντως γὰρ οὐκ ἐπήβολοι γεγόνατε
E τῆς καλλίστης ᾠδῆς. στρατοπέδου γὰρ πολιτείαν ἔχετε, ἀλλ' οὐκ ἐν ἄστεσι κατῳκηκότων, ἀλλ' οἷον ἀθρόους πώλους ἐν ἀγέλῃ νεμομένους φορβάδας τοὺς νέους κέκτησθε· λαβὼν δὲ ὑμῶν οὐδεὶς τὸν αὑτοῦ, παρὰ τῶν ξυννόμων σπάσας σφόδρα ἀγριαίνοντα καὶ ἀγανακτοῦντα, ἱπποκό-

*μον τε ἐπέστησεν ἰδίᾳ καὶ παιδεύει ψήχων τε καὶ ἡμερῶν
καὶ πάντα προσήκοντα ἀποδιδοὺς τῇ παιδοτροφίᾳ, ὅθεν
οὐ μόνον ἀγαθὸς ἂν στρατιώτης εἴη, πόλιν δὲ καὶ ἄστη
δυνάμενος διοικεῖν, ὃν δὴ κατ' ἀρχὰς εἴπομεν τῶν Τυρ-* 667
*ταίου πολεμικῶν εἶναι πολεμικώτερον, τέταρτον ἀρετῆς
ἀλλ' οὐ πρῶτον τὴν ἀνδρείαν κτῆμα τιμῶντα ἀεὶ καὶ παν-
ταχοῦ ἰδιώταις τε καὶ ξυμπάσῃ πόλει.*

*ΚΛ. Οὐκ οἶδα ὅπῃ, ὦ ξένε, ὅπῃ πάλιν αὖ τοὺς νο-
μοθέτας φαυλίζεις.*

*ΑΘ. Οὐκ, ὦ 'γαθέ, προσέχων τούτῳ τὸν νοῦν δρῶ
τοῦτο, εἴπερ· ἀλλ' ὁ λόγος ὅπῃ φέρει, ταύτῃ πορευώμεθα,
εἰ βούλεσθε. εἰ γὰρ ἔχομεν μοῦσαν τῆς τῶν χορῶν καλ-
λίω καὶ τῆς ἐν τοῖς κοινοῖς θεάτροις, πειρώμεθα ἀποδοῦ-* B
*ναι τούτοις, οὓς φαμεν ἐκείνην μὲν αἰσχύνεσθαι, ζητεῖν
δέ, ἥτις καλλίστη, ταύτης κοινωνεῖν.*

*ΚΛ. Πάνυ γε.*

*ΑΘ. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν δεῖ τόδε γε ὑπάρχειν ἅπα-
σιν, ὅσοις συμπαρέπεταί τις χάρις, ἢ τοῦτο αὐτὸ μόνον
αὐτοῦ τὸ σπουδαιότατον εἶναι ἤ τινα ὀρθότητα ἢ τὸ τρί-
τον ὠφέλειαν; οἷον δὴ λέγω ἐδωδῇ μὲν καὶ πόσει καὶ ξυμ-
πάσῃ τροφῇ παρέπεσθαι μὲν τὴν χάριν, ἣν ἡδονὴν ἂν
προσείποιμεν· ἣν δὲ ὀρθότητά τε καὶ ὠφέλειαν, ὅπερ ὑγι-* C
*εινὸν τῶν προσφερομένων λέγομεν ἑκάστοτε, τοῦτ' αὐτὸ
εἶναι ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ὀρθότατον.*

*ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.*

*ΑΘ. Καὶ μὴν καὶ τῇ μαθήσει παρακολουθεῖν μὲν τό
γε τῆς χάριτος τὴν ἡδονήν, τὴν δὲ ὀρθότητα καὶ τὴν ὠφέ-
λειαν καὶ τὸ εὖ καὶ τὸ καλῶς τὴν ἀλήθειαν εἶναι τὴν ἀπο-
τελοῦσαν.*

*ΚΛ. Ἔστιν οὕτως.*

*ΑΘ. Τί δαί; τῇ τῶν ὁμοίων ἐργασίᾳ, ὅσαι τέχναι
εἰκαστικαί, ἆρ' οὐκ, ἂν τοῦτο ἐξεργάζωνται, τὸ μὲν ἡδο-* D

νὴν ἐν αὐτοῖς γίγνεσθαι, παρεπόμενον ἐὰν γίγνηται, χάριν αὐτὸ δικαιότατον ἂν εἴη προσαγορεύειν;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τὴν δέ γε ὀρθότητά που τῶν τοιούτων ἡ ἰσότης ἄν, ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἐξεργάζοιτο τοῦ τε τοσούτου καὶ τοῦ τοιούτου πρότερον, ἀλλ' οὐχ ἡδονή.

ΚΛ. Καλῶς.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἡδονῇ κρίνοιτ' ἂν μόνον ἐκεῖνο ὀρθῶς, ὃ μήτε τινὰ ὠφέλειαν μήτε ἀλήθειαν μήτε ὁμοιότητα
E ἀπεργαζόμενον παρέχεται, μηδ' αὖ γε βλάβην, ἀλλ' αὐτοῦ τούτου μόνου ἕνεκα γίγνοιτο τοῦ ξυμπαρεπομένου τοῖς ἄλλοις, τῆς χάριτος, ἣν δὴ κάλλιστά τις ὀνομάσαι ἂν ἡδονήν, ὅταν μηδὲν αὐτῇ τούτων ἐπακολουθῇ;

ΚΛ. Ἀβλαβῆ λέγεις ἡδονὴν μόνον.

ΑΘ. Ναί, καὶ παιδιάν γε εἶναι τὴν αὐτὴν ταύτην λέγω τότε, ὅταν μήτε τι βλάπτῃ μήτε ὠφελῇ σπουδῆς ἢ λόγου ἄξιον.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ πᾶσαν μίμησιν φαῖμεν ἂν ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ἥκιστα ἡδονῇ προσήκειν κρίνεσθαι καὶ
668 δόξῃ μὴ ἀληθεῖ, καὶ δὴ καὶ πᾶσαν ἰσότητα; οὐ γὰρ εἴ τῳ δοκεῖ *ἡδὺ* ἢ [μή] τις χαίρει τῳ, τό γε ἴσον ἴσον οὐδὲ τὸ σύμμετρον ἂν εἴη σύμμετρον ὅλως, ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ πάντων μάλιστα, ἥκιστα δὲ ὁτῳοῦν ἄλλῳ.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν μουσικήν γε πᾶσάν φαμεν εἰκαστικήν τε εἶναι καὶ μιμητικήν;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἥκιστ' ἄρα, ὅταν τις μουσικὴν ἡδονῇ φῇ κρίνεσθαι, τοῦτον ἀποδεκτέον τὸν λόγον, καὶ ζητητέον ἥκιστα
B ταύτην ὡς σπουδαίαν, εἴτις ἄρα που καὶ γίγνοιτο, ἀλλ' ἐκείνην τὴν ἔχουσαν τὴν ὁμοιότητα τῷ τοῦ καλοῦ μιμήματι.

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα.

*ΑΘ.* Καὶ τούτοις δὴ τοῖς τὴν καλλίστην ᾠδήν τε ζητοῦσι καὶ μοῦσαν ζητητέον, ὡς ἔοικεν, οὐχ ἥτις ἡδεῖα, ἀλλ' ἥτις ὀρθή· μιμήσεως γὰρ ἦν, ὡς ἔφαμεν, ὀρθότης, εἰ τὸ μιμηθὲν ὅσον τε καὶ οἷον ἦν ἀποτελοῖτο.

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Καὶ μὴν τοῦτό γε πᾶς ἂν ὁμολογοῖ περὶ τῆς μουσικῆς, ὅτι πάντα τὰ περὶ αὐτήν ἐστι ποιήματα μίμησίς
τε καὶ ἀπεικασία· καὶ τοῦτό γε μῶν οὐκ ἂν ξύμπαντες ὁμο- C
λογοῖεν ποιηταί τε καὶ ἀκροαταὶ καὶ ὑποκριταί;

*ΚΛ.* Καὶ μάλα.

*ΑΘ.* Δεῖ δὴ καθ' ἕκαστόν γε, ὡς ἔοικε, γιγνώσκειν τῶν ποιημάτων, ὅ τί ποτε ἔστι, τὸν μέλλοντα ἐν αὐτῷ μὴ ἁμαρτήσεσθαι. μὴ γὰρ γιγνώσκων τὴν οὐσίαν, τί ποτε βούλεται καὶ ὅτου ποτέ ἐστιν εἰκὼν ὄντως, σχολῇ τήν γε ὀρθότητα τῆς βουλήσεως ἢ καὶ ἁμαρτίαν αὐτοῦ διαγνώσεται.

*ΚΛ.* Σχολῇ· πῶς δ' οὔ;

*ΑΘ.* Ὁ δὲ τὸ ὀρθῶς μὴ γιγνώσκων ἆρ' ἄν ποτε τό γε D
εὖ καὶ τὸ κακῶς δυνατὸς εἴη διαγνῶναι; λέγω δ' οὐ πάνυ σαφῶς, ἀλλ' ὧδε σαφέστερον ἴσως ἂν λεχθείη.

*ΚΛ.* Πῶς;

XI. *ΑΘ.* Εἰσὶ δή που κατὰ τὴν ὄψιν ἡμῖν ἀπεικασίαι μυρίαι.

*ΚΛ.* Ναί.

*ΑΘ.* Τί οὖν; εἴ τις καὶ ἐν τούτοις ἀγνοοῖ, τῶν μεμιμημένων ὅ τί ποτέ ἐστιν ἕκαστον τῶν σωμάτων, ἆρ' ἄν ποτε τό γε ὀρθῶς αὐτῶν εἰργασμένον γνοίη; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε, οἷον τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ σώματος καὶ ἑκάστων
τῶν μερῶν τὰς θέσεις εἰ ἔχει, ὅσοι τ' εἰσὶ καὶ ὁποῖα παρ' E
ὁποῖα αὐτῶν κείμενα τὴν προσήκουσαν τάξιν ἀπείληφε, καὶ ἔτι δὴ χρώματά τε καὶ σχήματα, ἢ πάντα ταῦτα τε-

ταραγμένως εἴργασται· μῶν δοκεῖ ταῦτ᾽ ἄν ποτε διαγνῶναί τις τὸ παράπαν ἀγνοῶν, ὅ τί ποτέ ἐστι τὸ μεμιμημένον ζῶον;

*ΚΛ.* Καὶ πῶς;

*ΑΘ.* Τί δ᾽, εἰ γιγνώσκοιμεν, ὅτι τὸ γεγραμμένον ἢ τὸ πεπλασμένον ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τὰ μέρη πάντα τὰ
669 ἑαυτοῦ καὶ χρώματα ἅμα καὶ σχήματα ἀπείληφεν ὑπὸ τῆς τέχνης, ἆρά γε ἀναγκαῖον ἤδη τῷ ταῦτα γνόντι καὶ ἐκεῖνο ἑτοίμως γιγνώσκειν, εἴτε καλὸν εἴτε ὅπῃ ποτὲ ἐλλιπὲς ἂν εἴη κάλλους;

*ΚΛ.* Πάντες μέντ᾽ ἂν ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὦ ξένε, τὰ καλὰ τῶν ζώων ἐγιγνώσκομεν.

*ΑΘ.* Ὀρθότατα λέγεις. ἆρ᾽ οὖν οὐ περὶ ἑκάστην εἰκόνα καὶ ἐν γραφικῇ καὶ ἐν μουσικῇ καὶ πάντῃ τὸν μέλ-
B λοντα ἔμφρονα κριτὴν ἔσεσθαι δεῖ ταῦτα τρία ἔχειν, ὅ τί ἐστι πρῶτον γιγνώσκειν, ἔπειτα ὡς ὀρθῶς, ἔπειθ᾽ ὡς εὖ τὸ τρίτον εἴργασται τῶν εἰκόνων ἡτισοῦν ῥήμασί τε καὶ μέλεσι καὶ τοῖς ῥυθμοῖς;

*ΚΛ.* Ἔοικε γοῦν.

*ΑΘ.* Μὴ τοίνυν ἀπείπωμεν λέγοντες τὸ περὶ τὴν μουσικὴν ᾗ χαλεπόν· ἐπειδὴ γὰρ ὑμνεῖται περὶ αὐτὴν διαφερόντως ἢ τὰς ἄλλας εἰκόνας, εὐλαβείας δὴ δεῖται πλείστης πασῶν εἰκόνων. ἁμαρτών τε γάρ τις μέγιστ᾽ ἂν
C βλάπτοιτο, ἤθη κακὰ φιλοφρονούμενος, χαλεπώτατόν τε αἰσθέσθαι διὰ τὸ τοὺς ποιητὰς φαυλοτέρους εἶναι ποιητὰς αὐτῶν τῶν Μουσῶν. οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖναί γε ἐξαμάρτοιέν ποτε τοσοῦτον, ὥστε ῥήματα ἀνδρῶν ποιήσασαι τὸ σχῆμα γυναικῶν καὶ μέλος ἀποδοῦναι, καὶ μέλος ἐλευθέρων αὖ καὶ σχήματα ξυνθεῖσαι ῥυθμοὺς δούλων καὶ ἀνελευθέρων προσαρμόττειν, οὐδ᾽ αὖ ῥυθμοὺς καὶ σχῆμα ἐλευθέριον ὑποθεῖσαι μέλος ἢ λόγον ἐναντίον ἀποδοῦναι τοῖς ῥυθ-
D μοῖς, ἔτι δὲ θηρίων φωνὰς καὶ ἀνθρώπων καὶ ὀργάνων

και πάντας ψόφους εἰς ταὐτὸ οὐκ ἄν ποτε ξυνθεῖεν, ὡς
ἕν τι μιμούμεναι· ποιηταὶ δ' ἀνθρώπινοι σφόδρα τὰ τοι-
αῦτα ἐμπλέκοντες καὶ συγκυκῶντες ἀλόγως γέλωτ' ἂν πα-
ρασκευάζοιεν τῶν ἀνθρώπων ὅσους φησὶν Ὀρφεὺς λαχεῖν
ὥραν τῆς τέρψιος. ταῦτά γε γὰρ ὁρῶσι πάντα κυκώμενα,
καὶ ἔτι διασπῶσιν οἱ ποιηταὶ ῥυθμὸν μὲν καὶ σχήματα μέ-
λους χωρίς, λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέντες, μέλος δ'
αὖ καὶ ῥυθμὸν ἄνευ ῥημάτων, ψιλῇ κιθαρίσει τε καὶ αὐ- E
λήσει προσχρώμενοι, ἐν οἷς δὴ παγχάλεπον ἄνευ λόγου
γιγνόμενον ῥυθμόν τε καὶ ἁρμονίαν γιγνώσκειν, ὅ τί τε
βούλεται καὶ ὅτῳ ἔοικε τῶν ἀξιολόγων μιμημάτων· ἀλλ'
ὑπολαβεῖν ἀναγκαῖον, ὅτι τὸ τοιοῦτόν γε πολλῆς ἀγροι-
κίας μεστὸν πᾶν, ὁπόσον τάχους τε καὶ ἀπταισίας καὶ φω-
νῆς θηριώδους σφόδρα φίλον, ὥστ' αὐλήσει γε χρῆσθαι
καὶ κιθαρίσει πλὴν ὅσον ὑπὸ ὄρχησίν τε καὶ ᾠδήν, ψιλῷ 670
δ' ἑκατέρῳ πᾶσά τις ἀμουσία καὶ θαυματουργία γίγνοιτ'
ἂν τῆς χρήσεως. ταῦτα μὲν ἔχει ταύτῃ λόγον· ἡμεῖς δέ γε
οὐχ ὅ τι μὴ δεῖ ταῖς Μούσαις ἡμῶν προσχρῆσθαι τοὺς ἤδη
τριακοντούτας καὶ τῶν πεντήκοντα πέραν γεγονότας σκο-
πούμεθα, ἀλλ' ὅ τί ποτε δεῖ. τόδε μὲν οὖν ἐκ τούτων ὁ
λόγος ἡμῖν δοκεῖ μοι σημαίνειν ἤδη, τῆς γε χορικῆς Μού-
σης ὅ τι πεπαιδεῦσθαι δεῖ βέλτιον τοὺς πεντηκοντούτας,
ὅσοις περ ἂν ᾄδειν προσήκῃ. τῶν γὰρ ῥυθμῶν καὶ τῶν B
ἁρμονιῶν ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἐστὶν εὐαισθήτως ἔχειν καὶ
γιγνώσκειν· ἢ πῶς τις τὴν ὀρθότητα γνώσεται τῶν μελῶν,
ᾧ προσῆκεν ἢ μὴ προσῆκε τοῦ δωριστὶ καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, ὃν
ὁ ποιητὴς αὐτῷ προσῆψεν ὀρθῶς ἢ μή;

ΚΛ. Δῆλον ὡς οὐδαμῶς.

ΑΘ. Γελοῖος γὰρ ὅ γε πολὺς ὄχλος ἡγούμενος ἱκα-
νῶς γιγνώσκειν τό τ' εὐάρμοστον καὶ εὔρυθμον καὶ μή,
ὅσοι προσᾴδειν αὐτῶν καὶ βαίνειν ἐν ῥυθμῷ γεγόνασι
διηναγκασμένοι· ὅτι δὲ δρῶσι ταῦτα ἀγνοοῦντες αὐτῶν C

ἕκαστα, οὐ συλλογίζονται, τὸ δέ που προσήκοντα μὲν ἔχον
πᾶν μέλος ὀρθῶς ἔχει, μὴ προσήκοντα δὲ ἡμαρτημένως.

ΚΛ. Ἀναγκαιότατα.

ΑΘ. Τί οὖν; ὁ μηδὲ ὅ τί ποτ᾽ ἔχει γιγνώσκων ἆρα,
ὅ τί περ εἴπομεν, ὡς ὀρθῶς γε αὐτὸ ἔχει γνώσεταί ποτε ἐν
ὁτῳοῦν;

ΚΛ. Καὶ τίς μηχανή;

XII. ΑΘ. Τοῦτ᾽ οὖν, ὡς ἔοικεν, ἀνευρίσκομεν αὖ τὰ
νῦν, ὅτι τοῖς ᾠδοῖς ἡμῖν, οὓς νῦν παρακαλοῦμεν καὶ ἑκόν-
D τας τινὰ τρόπον ἀναγκάζομεν ᾄδειν, μέχρι γε τοσούτου
πεπαιδεῦσθαι σχεδὸν ἀναγκαῖον, μέχρι τοῦ δυνατὸν εἶναι
ξυνακολουθεῖν ἕκαστον ταῖς τε βάσεσι τῶν ῥυθμῶν καὶ
ταῖς χορδαῖς ταῖς τῶν μελῶν, ἵνα καθορῶντες τάς τε ἁρ-
μονίας καὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἐκλέγεσθαί τε τὰ προσήκοντα
οἷοί τ᾽ ὦσιν, ἃ τοῖς τηλικούτοις τε καὶ τοιούτοις ᾄδειν πρέ-
πον, καὶ οὕτως ᾄδωσι καὶ ᾄδοντες αὐτοί τε ἡδονὰς τὸ πα-
ραχρῆμα ἀσινεῖς ἥδωνται καὶ τοῖς νεωτέροις ἡγεμόνες
E ἠθῶν χρηστῶν ἀσπασμοῦ προσήκοντος γίγνωνται· μέχρι
δὲ τοσούτου παιδευθέντες ἀκριβεστέραν ἂν παιδείαν τῆς
ἐπὶ τὸ πλῆθος φερούσης εἶεν μετακεχειρισμένοι καὶ τῆς
περὶ τοὺς ποιητὰς αὐτούς. τὸ γὰρ τρίτον οὐδεμία ἀνάγκη
ποιητῇ γιγνώσκειν, εἴτε καλὸν εἴτε μὴ καλὸν τὸ μίμημα,
τὸ δ᾽ ἁρμονίας καὶ ῥυθμοῦ σχεδὸν ἀνάγκη· τοῖς δὲ πάντα
671 τὰ τρία τῆς ἐκλογῆς ἕνεκα τοῦ καλλίστου καὶ δευτέρου, ἢ
μηδέποτε ἱκανὸν ἐπῳδὸν γίγνεσθαι νέοις πρὸς ἀρετήν.
καὶ ὅπερ ὁ λόγος ἐν ἀρχαῖς ἐβουλήθη, τὴν τῷ τοῦ Διονύ-
σου χορῷ βοήθειαν ἐπιδεῖξαι καλῶς λεγομένην, εἰς δύνα-
μιν εἴρηκε· σκοπώμεθα δὴ εἰ τοῦθ᾽ οὕτω γέγονε. θορυ-
βώδης μέν που ὁ ξύλλογος ὁ τοιοῦτος ἐξ ἀνάγκης προϊού-
σης τῆς πόσεως ἐπὶ μᾶλλον ἀεὶ ξυμβαίνει γιγνόμενος,
ὅπερ ὑπεθέμεθα κατ᾽ ἀρχὰς ἀναγκαῖον εἶναι γίγνεσθαι
B περὶ τῶν νῦν λεγομένων.

ΚΛ. Ἀνάγκη.

ΑΘ. Πᾶς δέ γε αὐτὸς αὑτοῦ κουφότερος αἴρεται καὶ
γέγηθέ τε καὶ παρρησίας ἐμπίπλαται καὶ ἀνηκουστίας ἐν
τῷ τοιούτῳ τῶν πέλας, ἄρχων δ' ἱκανὸς ἄξιοῖ ἑαυτοῦ τε
καὶ τῶν ἄλλων γεγονέναι.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Οὐκοῦν ἔφαμεν, ὅταν γίγνηται ταῦτα, καθάπερ
τινὰ σίδηρον τὰς ψυχὰς τῶν πινόντων διαπύρους γιγνο-
μένας μαλθακωτέρας γίγνεσθαι καὶ νεωτέρας, ὥστε εὐα-
γώγους ξυμβαίνειν τῷ δυναμένῳ τε καὶ ἐπισταμένῳ παι- C
δεύειν τε καὶ πλάττειν, καθάπερ ὅτ' ἦσαν νέαι; τοῦτον δ'
εἶναι τὸν πλάστην τὸν αὐτὸν ὥσπερ τότε, τὸν ἀγαθὸν νο-
μοθέτην, οὗ νόμους εἶναι δεῖ συμποτικούς, δυναμένους
τὸν εὔελπιν καὶ θαρραλέον ἐκεῖνον γιγνόμενον καὶ ἀναι-
σχυντότερον τοῦ δέοντος, καὶ οὐκ ἐθέλοντα τάξιν καὶ τὸ
κατὰ μέρος σιγῆς καὶ λόγου καὶ πόσεως καὶ μούσης ὑπο-
μένειν, ἐθέλειν ποιεῖν πάντα τούτοις τἀναντία, καὶ εἰσι-
όντι τῷ μὴ καλῷ θάρρει τὸν κάλλιστον διαμαχόμενον φό- D
βον εἰσπέμπειν οἷοὺς τ' εἶναι μετὰ δίκης, ὃν αἰδῶ τε καὶ
αἰσχύνην θεῖον φόβον ὠνομάκαμεν;

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα.

ΑΘ. Τούτων δέ γε τῶν νόμων εἶναι νομοφύλακας καὶ
συνδημιουργοὺς αὐτοῖς τοὺς ἀθορύβους καὶ νήφοντας
τῶν μὴ νηφόντων στρατηγούς, ὧν δὴ χωρὶς μέθῃ διαμά-
χεσθαι δεινότερον ἢ πολεμίοις εἶναι μὴ μετὰ ἀρχόντων
ἀθορύβων, καὶ τὸν αὖ μὴ δυνάμενον ἐθέλειν πείθεσθαι
τούτοις καὶ τοῖς ἡγεμόσι τοῖς τοῦ Διονύσου, τοῖς ὑπὲρ ἑξή- E
κοντα ἔτη γεγονόσιν, ἴσην καὶ μείζω τὴν αἰσχύνην φέρειν,
ἢ τὸν τοῖς τοῦ Ἄρεως ἀπειθοῦντα ἄρχουσιν.

ΚΛ. Ὀρθῶς.

ΑΘ. Οὐκοῦν εἴ γε εἴη τοιαύτη μὲν μέθη, τοιαύτη δὲ
παιδιά, μῶν οὐκ ὠφεληθέντες ἂν οἱ τοιοῦτοι συμπόται καὶ

μᾶλλον φίλοι ἢ πρότερον ἀπαλλάττοιντο ἀλλήλων, ἀλλ'
672 οὐχ ὥσπερ τὰ νῦν ἐχθροί, κατὰ νόμους δὲ πᾶσαν τὴν ξυνουσίαν ξυγγενόμενοι καὶ ἀκολουθήσαντες, ὁπότε ἀφηγοῖντο οἱ νήφοντες τοῖς μὴ νήφουσιν;

ΚΛ. Ὀρθῶς, εἴ γε δὴ εἴη τοιαύτη, οἵαν νῦν λέγεις.

XIII. ΑΘ. Μὴ τοίνυν ἐκεῖνό γ' ἔτι τῆς τοῦ Διονύσου δωρεᾶς ψέγωμεν ἁπλῶς, ὡς ἔστι κακὴ καὶ εἰς πόλιν οὐκ ἀξία παραδέχεσθαι. καὶ γὰρ ἔτι πλείω τις ἂν ἐπεξέλθοι λέγων· ἐπεὶ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθόν, ὃ δωρεῖται, λέγειν μὲν ὄκνος εἰς τοὺς πολλοὺς διὰ τὸ κακῶς τοὺς ἀνθρώπους
B αὐτὸ ὑπολαβεῖν καὶ γνῶναι λεχθέν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δή;

ΑΘ. Λόγος τις ἅμα καὶ φήμη ὑπορρεῖ πως, ὡς ὁ θεὸς οὗτος ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς Ἥρας διεφορήθη τῆς ψυχῆς τὴν γνώμην, διὸ τάς τε βακχείας καὶ πᾶσαν τὴν μανικὴν ἐμβάλλει χορείαν τιμωρούμενος δῆθεν, καὶ τὸν οἶνον ἐπὶ τοῦτ' αὐτὸ δεδώρηται· ἐγὼ δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα τοῖς ἀσφαλὲς ἡγουμένοις εἶναι λέγειν περὶ θεῶν ἀφίημι λέγειν, τὸ
C δὲ τοσόνδε οἶδα, ὅτι πᾶν ζῶον, ὅσον αὐτῷ προσήκει νοῦν ἔχειν τελεωθέντι, τοῦτον καὶ τοσοῦτον οὐδὲν ἔχον ποτὲ φύεται. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ μήπω κέκτηται τὴν οἰκείαν φρόνησιν, πᾶν μαίνεταί τε καὶ βοᾷ ἀτάκτως, καὶ ὅταν ἀκταινώσῃ ἑαυτὸ τάχιστα, ἀτάκτως αὖ πηδᾷ· ἀναμνησθῶμεν δέ, ὅτι μουσικῆς τε καὶ γυμναστικῆς ἔφαμεν ἀρχὰς ταύτας εἶναι.

ΚΛ. Μεμνήμεθα· τί δ' οὔ;

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ ὅτι τὴν ῥυθμοῦ τε καὶ ἁρμονίας αἴ-
D σθησιν τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ἐνδεδωκέναι τὴν ἀρχὴν ταύτην ἔφαμεν, Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Μούσας καὶ Διόνυσον θεῶν αἰτίους γεγονέναι;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Καὶ δὴ καὶ τὸν οἶνόν γε, ὡς ἔοικεν, ὁ τῶν ἄλλων

λόγος, ἵνα μανθάνωμεν, φησὶν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ τῶν ἀνθρώπων δεδόσθαι· ὁ δὲ νῦν λεγόμενος ὑφ' ἡμῶν φάρμακον ἐπὶ τοὐναντίον φησὶν αἰδοῦς μὲν ψυχῆς κτήσεως ἕνεκα δεδόσθαι, σώματος δὲ ὑγιείας τε καὶ ἰσχύος.

ΚΛ. Κάλλιστα, ὦ ξένε, τὸν λόγον ἀπεμνημόνευκας.

ΑΘ. Καὶ τὰ μὲν δὴ τῆς χορείας ἡμίσεα διαπεπεράνθω· τὰ δ' ἡμίσεα, ὅπως ἂν ἔτι δοκῇ, περανοῦμεν ἢ καὶ ἐάσομεν. E

ΚΛ. Ποῖα δὴ λέγεις, καὶ πῶς ἑκάτερα διαιρῶν;

ΑΘ. Ὅλη μέν που χορεία ὅλη παίδευσις ἦν ἡμῖν, τούτου δ' αὖ τὸ μὲν ῥυθμοί τε καὶ ἁρμονίαι, τὸ κατὰ τὴν φωνήν.

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τὸ δέ γε κατὰ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν ῥυθμὸν μὲν κοινὸν τῇ τῆς φωνῆς εἶχε κινήσει, σχῆμα δὲ ἴδιον. ἐκεῖ δὲ μέλος ἡ τῆς φωνῆς κίνησις. 673

ΚΛ. Ἀληθέστατα.

ΑΘ. Τὰ μὲν τοίνυν τῆς φωνῆς μέχρι τῆς ψυχῆς πρὸς ἀρετῆς παιδείαν οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον ὠνομάσαμεν μουσικήν.

ΚΛ. Ὀρθῶς μὲν οὖν.

ΑΘ. Τὰ δέ γε τοῦ σώματος, ἃ παιζόντων ὄρχησιν εἴπομεν, ἐὰν μέχρι τῆς τοῦ σώματος ἀρετῆς ἡ τοιαύτη κίνησις γίγνηται, τὴν ἔντεχνον ἀγωγὴν ἐπὶ τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ γυμναστικὴν προσείπομεν.

ΚΛ. Ὀρθότατα.

ΑΘ. Τὸ δὲ τῆς μουσικῆς, ὃ νῦν δὴ σχεδὸν ἥμισυ διεληλυθέναι τῆς χορείας εἴπομεν καὶ διαπεπεράνθαι, καὶ νῦν οὕτως εἰρήσθω· τὸ δὲ ἥμισυ λέγωμεν, ἢ πῶς καὶ πῇ ποιητέον; B

ΚΛ. Ὦ ἄριστε, Κρησὶ καὶ Λακεδαιμονίοις διαλεγόμενος, μουσικῆς πέρι διελθόντων ἡμῶν, ἐλλειπόντων δὲ

*γυμναστικῆς, τί ποτε οἴει σοι πότερον ἡμῶν ἀποκρινεῖ-*
*σθαι πρὸς ταύτην τὴν ἐρώτησιν;*
*ΑΘ. Ἀποκεκρίσθαι ἔγωγ᾽ ἂν σε φαίην σχεδὸν ταῦτ᾽*
*ἐρόμενον σαφῶς, καὶ μανθάνω, ὡς ἐρώτησις οὖσα αὕτη*
C *τὰ νῦν ἀπόκρισίς τ᾽ ἐστίν, ὡς εἶπον, καὶ ἔτι πρόσταξις*
*διαπεράνασθαι τὰ περὶ γυμναστικῆς.*
*ΚΛ. Ἄρισθ᾽ ὑπέλαβές τε καὶ οὕτω δὴ ποίει.*
*ΑΘ. Ποιητέον· οὐδὲ γὰρ πάνυ χαλεπόν ἐστιν εἰπεῖν*
*ὑμῖν γε ἀμφοτέροις γνώριμα. πολὺ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ*
*πλέον ἐμπειρίας ἢ ἐν ἐκείνῃ μετέχετε.*
*ΚΛ. Σχεδὸν ἀληθῆ λέγεις.*
XIV. *ΑΘ. Οὐκοῦν αὖ ταύτης ἀρχὴ μὲν τῆς παιδιᾶς*
D *τὸ κατὰ φύσιν πηδᾷν εἰθίσθαι πᾶν ζῷον, τὸ δ᾽ ἀνθρώπι-*
*νον, ὡς ἔφαμεν, αἴσθησιν λαβὸν τοῦ ῥυθμοῦ ἐγέννησέ τε*
*ὄρχησιν καὶ ἔτεκε, τοῦ δὲ μέλους ὑπομιμνήσκοντος καὶ*
*ἐγείροντος τὸν ῥυθμὸν κοινωθέντ᾽ ἀλλήλοις χορείαν καὶ*
*παιδιὰν ἐτεκέτην.*
*ΚΛ. Ἀληθέστατα.*
*ΑΘ. Καὶ τὸ μέν, φαμέν, ἤδη διεληλύθαμεν αὐτοῦ,*
*τὸ δὲ πειρασόμεθα ἐφεξῆς διελθεῖν.*
*ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.*
*ΑΘ. Ἐπὶ τοίνυν τῇ τῆς μέθης χρείᾳ τὸν κολοφῶνα*
E *πρῶτον ἐπιθῶμεν, εἰ καὶ σφῷν ξυνδοκεῖ.*
*ΚΛ. Ποῖον δὴ καὶ τίνα λέγεις;*
*ΑΘ. Εἰ μέν τις πόλις ὡς οὔσης σπουδῆς τῷ ἐπιτη-*
*δεύματι τῷ νῦν εἰρημένῳ χρήσεται μετὰ νόμων καὶ τά-*
*ξεως, ὡς τοῦ σωφρονεῖν ἕνεκα μελέτης χρωμένη, καὶ τῶν*
*ἄλλων ἡδονῶν μὴ ἀφέξεται ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν*
*λόγον, τοῦ κρατεῖν αὐτῶν ἕνεκα μηχανωμένη, τοῦτον μὲν*
*τὸν τρόπον ἅπασι τούτοις χρηστέον· εἰ δ᾽ ὡς παιδιᾷ τε*
*καὶ ἐξέσται τῷ βουλομένῳ καὶ ὅταν βούληται καὶ μεθ᾽ ὧν*
674 *ἂν βούληται πίνειν μετ᾽ ἐπιτηδευμάτων ὡντινωνοῦν ἄλ-*

λων, οὐκ ἂν τιθείμην ταύτην τὴν ψῆφον, ὡς δεῖ ποτὲ μέθῃ χρῆσθαι ταύτην τὴν πόλιν ἢ τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τῆς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων χρείας προσθείμην ἂν τῷ τῶν Καρχηδονίων νόμῳ, μηδέποτε μηδένα ἐπὶ στρατοπέδου γεύεσθαι τούτου τοῦ πώματος, ἀλλ' ὑδροποσίαις ξυγγίγνεσθαι τοῦτον τὸν χρόνον ἅπαντα, καὶ κατὰ πόλιν μήτε δούλην μήτε δοῦλον γεύεσθαι μηδέποτε, μηδὲ ἄρχοντας τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὃν ἂν ἄρχωσι, μηδ' αὖ B
κυβερνήτας μηδὲ δικαστὰς ἐνεργοὺς ὄντας οἴνου γεύεσθαι τὸ παράπαν, μηδ' ὅστις βουλευσόμενος εἰς βουλὴν ἀξίαν τινὰ λόγου συνέρχεται, μηδέ γε μεθ' ἡμέραν μηδένα τὸ παράπαν, εἰ μὴ σωμασκίας ἢ νόσων ἕνεκα, μηδ' αὖ νύκτωρ, ὅταν ἐπινοῇ τις παῖδας ποιεῖσθαι ἀνὴρ ἢ καὶ γυνή· καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἄν τις λέγοι, ἐν οἷς τοῖς νοῦν τε καὶ νόμον ἔχουσιν ὀρθὸν οὐ ποτέος οἶνος· ὥστε κατὰ τὸν λό- C
γον τοῦτον οὐδ' ἀμπελώνων ἂν πολλῶν δέοι οὐδ' ἥτινι πόλει, τακτὰ δὲ τά τ' ἄλλα ἂν εἴη γεωργήματα καὶ πᾶσα ἡ δίαιτα, καὶ δὴ τά γε περὶ οἶνον σχεδὸν ἁπάντων ἐμμετρότατα καὶ ὀλίγιστα γίγνοιτ' ἄν. οὗτος, ὦ ξένοι, ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, κολοφὼν ἐπὶ τῷ περὶ οἴνου λόγῳ ῥηθέντι εἰρήσθω.

ΚΛ. Καλῶς, καὶ ξυνδοκεῖ.

---

## Γ.

I. ΑΘ. Ταῦτα μὲν οὖν δὴ ταύτῃ· πολιτείας δ' ἀρχὴν τίνα ποτὲ φῶμεν γεγονέναι; μῶν οὐκ ἐνθένδε τις ἂν αὐ- 676
τὴν ῥᾷστά τε καὶ κάλλιστα κατίδοι;

ΚΛ. Πόθεν;

ΑΘ. Ὅθεν περ καὶ τὴν τῶν πόλεων ἐπίδοσιν εἰς ἀρετὴν μεταβαίνουσαν ἅμα καὶ κακίαν ἑκάστοτε θεατέον.

*ΚΛ. Λέγεις δὲ πόθεν;*
B *ΑΘ. Οἶμαι μὲν ἀπὸ χρόνου μήκους τε καὶ ἀπειρίας*
*καὶ τῶν μεταβολῶν ἐν τῷ τοιούτῳ.*
*ΚΛ. Πῶς λέγεις;*
*ΑΘ. Φέρε, ἀφ' οὗ πόλεις τ' εἰσὶ καὶ ἄνθρωποι πολι-*
*τευόμενοι, δοκεῖς ἄν ποτε κατανοῆσαι χρόνου πλῆθος ὅσον*
*γέγονεν;*
*ΚΛ. Οὔκουν ῥᾴδιόν γε οὐδαμῶς.*
*ΑΘ. Τὸ δέ γε ὡς ἄπλετόν τι καὶ ἀμήχανον ἂν εἴη;*
*ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν τοῦτό γε.*
*ΑΘ. Μῶν οὖν οὐ μυρίαι μὲν ἐπὶ μυρίαις ἡμῖν γεγό-*
*νασι πόλεις ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦ*
C *πλήθους λόγον οὐκ ἐλάττους ἐφθαρμέναι, πεπολιτευμέ-*
*ναι δ' αὖ πάσας πολιτείας πολλάκις ἑκασταχοῦ; καὶ τοτὲ*
*μὲν ἐξ ἐλαττόνων μείζους, τοτὲ δὲ ἐκ μειζόνων ἐλάτ-*
*τους, καὶ χείρους ἐκ βελτιόνων γεγόνασι καὶ βελτίους ἐκ*
*χειρόνων;*
*ΚΛ. Ἀναγκαῖον.*
*ΑΘ. Ταύτης δὴ πέρι λάβωμεν, εἰ δυναίμεθα, τῆς με-*
*ταβολῆς τὴν αἰτίαν· τάχα γὰρ ἂν ἴσως δείξειεν ἡμῖν τὴν*
*πρώτην τῶν πολιτειῶν γένεσιν καὶ μετάβασιν.*
*ΚΛ. Εὖ λέγεις, καὶ προθυμεῖσθαι δεῖ, σὲ μὲν ὃ*
*διανοεῖ περὶ αὐτῶν ἀποφαινόμενον, ἡμᾶς δὲ ξυνεπο-*
*μένους.*
677 *ΑΘ. Ἆρ' οὖν ὑμῖν οἱ παλαιοὶ λόγοι ἀλήθειαν ἔχειν*
*τινὰ δοκοῦσιν;*
*ΚΛ. Ποῖοι δή;*
*ΑΘ. Τὸ πολλὰς ἀνθρώπων φθορὰς γεγονέναι κατα-*
*κλυσμοῖς τε καὶ νόσοις καὶ ἄλλοις πολλοῖς, ἐν οἷς βραχύ*
*τι τῶν ἀνθρώπων λείπεσθαι γένος.*
*ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν πιθανὸν τὸ τοιοῦτον πᾶν παντί.*

*ΑΘ.* Φέρε δή, νοήσωμεν μίαν τῶν πολλῶν ταύτην τὴν τῷ κατακλυσμῷ ποτὲ γενομένην.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖόν τι περὶ αὐτῆς διανοηθέντες;

*ΑΘ.* Ὡς οἱ τότε περιφυγόντες τὴν φθορὰν σχεδὸν B ὄρειοί τινες ἂν εἶεν νομῆς, ἐν κορυφαῖς που σμικρὰ ζώπυρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων διασεσωσμένα γένους.

*ΚΛ.* Δῆλον.

*ΑΘ.* Καὶ δὴ τοὺς τοιούτους γε ἀνάγκη που τῶν *τε* ἄλλων ἀπείρους εἶναι τεχνῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς ἄστεσι πρὸς ἀλλήλους μηχανῶν εἴς τε πλεονεξίας καὶ φιλονεικίας καὶ ὁπόσ' ἄλλα κακουργήματα πρὸς ἀλλήλους ἐπινοοῦσιν.

*ΚΛ.* Εἰκὸς γοῦν.

*ΑΘ.* Θῶμεν δὴ τὰς ἐν τοῖς πεδίοις πόλεις καὶ πρὸς C θαλάττῃ κατοικούσας ἄρδην ἐν τῷ τότε χρόνῳ διαφθείρεσθαι;

*ΚΛ.* Θῶμεν.

*ΑΘ.* Οὐκοῦν ὄργανά τε πάντα ἀπόλλυσθαι, καὶ εἴ τι τέχνης ἦν ἐχόμενον σπουδαίως εὑρημένον ἢ πολιτικῆς ἢ καὶ σοφίας τινὸς ἑτέρας, πάντα ἔρρειν ταῦτα ἐν τῷ τότε χρόνῳ φήσομεν;

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ ἄν, ὦ ἄριστε, εἴ γε ἔμενε τάδε οὕτω τὸν πάντα χρόνον, ὡς νῦν διακεκόσμηται, καινὸν ἀνευρίσκετό ποτε καὶ ὁτιοῦν; τοῦτο [ὅτι] μὲν γὰρ μυριάκις μύρια ἔτη διελάνθανεν ἄρα τοὺς τότε, χίλια δ' ἀφ' οὗ [γέγονεν] ἢ δὶς τοσαῦτα ἔτη τὰ μὲν Δαιδάλῳ καταφανῆ γέγονε, τὰ δὲ Ὀρφεῖ, τὰ δὲ Παλαμήδει, τὰ δὲ περὶ μουσικὴν Μαρσύᾳ καὶ Ὀλύμπῳ, περὶ λύραν δὲ Ἀμφίονι, τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. D

*ΑΘ.* Ἆρ' οἶσθ', ὦ Κλεινία, τὸν φίλον ὅτι παρέλιπες, τὸν ἀτεχνῶς χθὲς γενόμενον;

*ΚΛ.* Μῶν φράζεις Ἐπιμενίδην;

E ΑΘ. Ναὶ τοῦτον· πολὺ γὰρ ὑμῖν ὑπερεπήδησε τῷ μηχανήματι τοὺς ξύμπαντας, ὦ φίλε, ὃ λόγῳ μὲν Ἡσίοδος ἐμαντεύετο πάλαι, τῷ δ' ἔργῳ ἐκεῖνος ἀπετέλεσεν, ὡς ὑμεῖς φατέ.

ΚΛ. Φαμὲν γὰρ οὖν.

II. ΑΘ. Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγωμεν ἔχειν τότε, ὅτε ἐγένετο ἡ φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυρίαν μέν τινα φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δ' ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ, ζώων δὲ τῶν ἄλλων ἐρρόντων βουκόλι' ἄττα, καὶ εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν ἐτύγχανε γένος, σπάνια
678 καὶ ταῦτα νέμουσιν εἶναι ζῆν τότε κατ' ἀρχάς.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Πόλεως δὲ καὶ πολιτείας πέρι καὶ νομοθεσίας, ὧν νῦν ὁ λόγος ἡμῖν παρέστηκεν, ἆρ' ὡς ἔπος εἰπεῖν οἰόμεθα καὶ μνήμην εἶναι τὸ παράπαν;

ΚΛ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐξ ἐκείνων τῶν διακειμένων οὕτω τὰ νῦν γέγονεν ἡμῖν ξύμπαντα, πόλεις τε καὶ πολιτεῖαι καὶ τέχναι καὶ νόμοι, καὶ πολλὴ μὲν πονηρία, πολλὴ δὲ καὶ ἀρετή;

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

B ΑΘ. Ἆρ' οἰόμεθα, ὦ θαυμάσιε, τοὺς τότε ἀπείρους ὄντας πολλῶν μὲν καλῶν τῶν κατὰ τὰ ἄστη, πολλῶν δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, τελέους πρὸς ἀρετὴν ἢ καὶ πρὸς κακίαν γεγονέναι;

ΚΛ. Καλῶς εἶπες, καὶ μανθάνομεν ὃ λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν προϊόντος μὲν τοῦ χρόνου, πληθύοντος δ' ἡμῶν τοῦ γένους, εἰς πάντα τὰ νῦν καθεστηκότα προελήλυθε πάντα;

ΚΛ. Ὀρθότατα.

ΑΘ. Οὐκ ἐξαίφνης γε, ὡς εἰκός, κατὰ σμικρὸν δὲ ἐν παμπόλλῳ τινὶ χρόνῳ.

ΚΛ. Καὶ μάλα πρέπει τοῦθ' οὕτως. C

ΑΘ. Ἐκ γὰρ τῶν ὑψηλῶν εἰς τὰ πεδία καταβαίνειν, οἶμαι, πᾶσι φόβος ἔναυλος ἐγεγόνει.

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Ἆρ' οὐκ ἄσμενοι μὲν ἑαυτοὺς ἑώρων δι' ὀλιγότητα ἐν τοῖς περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, πορεῖα δέ, ὥστ' ἐπ' ἀλλήλους τότε πορεύεσθαι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν, σὺν ταῖς τέχναις ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα σχεδὸν ἀπολώλει; ξυμμίσγειν οὖν ἀλλήλοις οὐκ ἦν, οἶμαι, σφόδρα δυνατόν· σίδηρος γὰρ καὶ χαλκὸς καὶ πάντα τὰ μεταλλεῖα συγκε- D χυμένα ἠφάνιστο, ὥστε ἀπορία πᾶσα ἦν τοῦ ἀνακαθαίρεσθαι τὰ τοιαῦτα, δρυοτομίας τε εἶχον σπάνιν. εἰ γάρ που καὶ περιγεγονὸς ἦν ὄργανον ἐν ὄρεσι, ταῦτα μὲν ταχὺ κατατριβέντα ἠφάνιστο, ἄλλα δ' οὐκ ἔμελλε γενήσεσθαι, πρὶν πάλιν ἡ τῶν μεταλλέων ἀφίκοιτο εἰς ἀνθρώπους τέχνη.

ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΑΘ. Γενεαῖς δὴ πόσαις ὕστερον οἰόμεθα τοῦθ' οὕτω γεγονέναι;

ΚΛ. Δῆλον ὅτι παμπόλλαις τισίν. E

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τέχναι, ὅσαιπερ σιδήρου δέονται καὶ χαλκοῦ καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἔτι πλείονα ἠφανισμέναι ἂν εἶεν ἐν τῷ τότε;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Καὶ τοίνυν στάσις ἅμα καὶ πόλεμος ἀπολώλει κατὰ τὸν τότε χρόνον πολλαχῇ.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Πρῶτον μὲν ἠγάπων καὶ ἐφιλοφρονοῦντο ἀλλήλους δι' ἐρημίαν, ἔπειτα οὐ περιμάχητος ἦν αὐτοῖς ἡ τροφή. νομῆς γὰρ οὐκ ἦν σπάνις, εἰ μή τισι κατ' ἀρχὰς ἴσως, 679 ᾗ δὴ τὸ πλεῖστον διέζων ἐν τῷ τότε χρόνῳ· γάλακτος γὰρ καὶ κρεῶν οὐδαμῶς ἐνδεεῖς ἦσαν, ἔτι δὲ θηρεύοντες οὐ

φαύλην οὐδ' ὀλίγην τροφὴν παρείχοντο. καὶ μὴν ἀμπεχόνης γε καὶ στρωμνῆς καὶ οἰκήσεων καὶ σκευῶν ἐμπύρων τε καὶ ἀπύρων εὐπόρουν· αἱ πλαστικαὶ γὰρ καὶ ὅσαι πλεκτικαὶ τῶν τεχνῶν οὐδὲ ἓν προσδέονται σιδήρου· ταῦτα
B δὲ πάντα τούτω τὼ τέχνα θεὸς ἔδωκε πορίζειν τοῖς ἀνθρώποις, ἵν' ὁπότε εἰς τὴν τοιαύτην ἀπορίαν ἔλθοιεν, ἔχοι βλάστην καὶ ἐπίδοσιν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. πένητες μὲν δὴ διὰ τὸ τοιοῦτον σφόδρα οὐκ ἦσαν, οὐδ' ὑπὸ πενίας ἀναγκαζόμενοι διάφοροι ἑαυτοῖς ἐγίγνοντο· πλούσιοι δ' οὐκ ἄν ποτ' ἐγένοντο ἄχρυσοί τε καὶ ἀνάργυροι ὄντες, ὃ τότε ἐν ἐκείνοις παρῆν· ᾗ δ' ἄν ποτε ξυνοικίᾳ μήτε πλοῦτος ξυνοικῇ μήτε πενία, σχεδὸν ἐν ταύτῃ γεν-
C ναιότατα ἤθη γίγνοιτ' ἄν· οὔτε γὰρ ὕβρις οὔτ' ἀδικία, ζῆλοί τε αὖ καὶ φθόνοι οὐκ ἐγγίγνονται. ἀγαθοὶ μὲν δὴ διὰ ταῦτά τε ἦσαν καὶ διὰ τὴν λεγομένην εὐήθειαν· ἃ γὰρ ἤκουον καλὰ καὶ αἰσχρά, εὐήθεις ὄντες ἡγοῦντο ἀληθέστατα λέγεσθαι καὶ ἐπείθοντο. ψεῦδος γὰρ ὑπονοεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο διὰ σοφίαν, ὥσπερ τὰ νῦν, ἀλλὰ περὶ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τὰ λεγόμενα ἀληθῆ νομίζοντες ἔζων κατὰ ταῦτα· διόπερ ἦσαν τοιοῦτοι παντάπασιν, οἵους
D αὐτοὺς ἡμεῖς ἄρτι διεληλύθαμεν.

*ΚΛ.* Ἐμοὶ γοῦν δὴ καὶ τῷδε οὕτω ταῦτα ξυνδοκεῖ.

III. *ΑΘ.* Οὐκοῦν εἴπωμεν, ὅτι γενεαὶ διαβιοῦσαι πολλαὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν πρὸ κατακλυσμοῦ γεγονότων καὶ τῶν νῦν ἀτεχνότεροι μὲν καὶ ἀμαθέστεροι πρός τε τὰς ἄλλας μέλλουσιν εἶναι τέχνας καὶ πρὸς τὰς πολεμικάς, ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν γίγνονται τὰ νῦν, καὶ ὅσαι δὴ κατὰ πόλιν μόνον αὐτοῦ, δίκαι καὶ στάσεις λεγόμεναι, λόγοις ἔργοις τε μεμηχανημέναι πάσας μηχα-
E νὰς εἰς τὸ κακουργεῖν τε ἀλλήλους καὶ ἀδικεῖν, εὐηθέστεροι δὲ καὶ ἀνδρειότεροι καὶ ἅμα σωφρονέστεροι καὶ ξύμ-

παντα δικαιότεροι; τὸ δὲ τούτων αἴτιον ἤδη διεληλύθαμεν.

ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Λελέχθω δὴ ταῦτα ἡμῖν καὶ τὰ τούτοις ξυνεπόμενα ἔτι πάντα εἰρήσθω τοῦδ᾽ ἕνεκα, ἵνα νοήσωμεν, τοῖς τότε νόμων τίς ποτ᾽ ἦν χρεία καὶ τίς ἦν νομοθέτης 680
αὐτοῖς.

ΚΛ. Καὶ καλῶς γε εἴρηκας.

ΑΘ. Ἆρ᾽ οὖν ἐκεῖνοι μὲν οὔτ᾽ ἐδέοντο νομοθετῶν οὔτε πω ἐφίλει κατὰ τούτους τοὺς χρόνους γίγνεσθαι τὸ τοιοῦτον; οὐδὲ γὰρ γράμματα ἔστι πω τοῖς ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῆς περιόδου γεγονόσιν, ἀλλ᾽ ἔθεσι καὶ τοῖς λεγομένοις πατρίοις νόμοις ἑπόμενοι ζῶσιν.

ΚΛ. Εἰκὸς γοῦν.

ΑΘ. Πολιτείας δέ γε ἤδη καὶ τρόπος ἐστί τις οὗτος.

ΚΛ. Τίς;

ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες τὴν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ B
πολιτείαν δυναστείαν καλεῖν, ἣ καὶ νῦν ἔτι πολλαχοῦ καὶ ἐν Ἕλλησι καὶ κατὰ βαρβάρους ἐστί· λέγει δ᾽ αὐτήν που καὶ Ὅμηρος γεγονέναι περὶ τὴν τῶν Κυκλώπων οἴκησιν, εἰπὼν

τοῖσιν δ᾽ οὔτ᾽ ἀγοραὶ βουληφόροι οὔτε θέμιστες,
ἀλλ᾽ οἵ γ᾽ ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι, θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
παίδων ἠδ᾽ ἀλόχων, οὐδ᾽ ἀλλήλων ἀλέγουσιν.

ΚΛ. Ἔοικέ γε ὁ ποιητὴς ὑμῖν οὗτος γεγονέναι χα- C
ρίεις. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλα αὐτοῦ διεληλύθαμεν μάλ᾽ ἀστεῖα, οὐ μὴν πολλά γε· οὐ γὰρ σφόδρα χρώμεθα οἱ Κρῆτες τοῖς ξενικοῖς ποιήμασιν.

ΜΕ. Ἡμεῖς δ᾽ αὖ χρώμεθα μέν, καὶ ἔοικέ γε κρατεῖν τῶν τοιούτων ποιητῶν, οὐ μέντοι Λακωνικόν γε ἀλλά τινα μᾶλλον Ἰωνικὸν βίον διεξέρχεται ἑκάστοτε. νῦν μὴν D

εὖ τῷ σῷ λόγῳ ἔοικε μαρτυρεῖν, τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἐπὶ τὴν ἀγριότητα διὰ μυθολογίας ἐπανενεγκών.

*ΑΘ.* Ναί, ξυμμαρτυρεῖ γὰρ καὶ λάβωμέν γε αὐτὸν μηνυτήν, ὅτι τοιαῦται πολιτεῖαι γίγνονταί ποτε.

*ΚΛ.* Καλῶς.

*ΑΘ.* Μῶν οὖν οὐκ ἐκ τούτων τῶν κατὰ μίαν οἴκησιν καὶ κατὰ γένος διεσπαρμένων ὑπὸ ἀπορίας τῆς ἐν
E ταῖς φθοραῖς, ἐν οἷς τὸ πρεσβύτατον ἄρχει διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι καθάπερ ὄρνιθες ἀγέλην μίαν ποιήσουσι, πατρονομούμενοι καὶ βασιλείαν πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι;

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Μετὰ δὲ ταῦτά γε εἰς τὸ κοινὸν μείζους ποιοῦντες πόλεις πλείους συνέρχονται, καὶ ἐπὶ γεωργίας τὰς ἐν
681 ταῖς ὑπωρείαις τρέπονται πρώτας, περιβόλους τε αἱμασιώδεις τινὰς τειχῶν ἐρύματα τῶν θηρίων ἕνεκα ποιοῦνται, μίαν οἰκίαν αὖ κοινὴν καὶ μεγάλην ἀποτελοῦντες.

*ΚΛ.* Τὸ γοῦν εἰκὸς ταῦθ' οὕτω γίγνεσθαι.

*ΑΘ.* Τί δέ; τόδε ἆρα οὐκ εἰκός;

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον;

*ΑΘ.* Τῶν οἰκήσεων τούτων μειζόνων αὐξανομένων ἐκ τῶν ἐλαττόνων καὶ πρώτων ἑκάστην τῶν σμικρῶν παρεῖναι κατὰ γένος ἔχουσαν τόν τε πρεσβύτατον ἄρχοντα
B καὶ αὑτῆς ἔθη ἄττα ἴδια διὰ τὸ χωρὶς ἀλλήλων οἰκεῖν, ἕτερα ἀφ' ἑτέρων ὄντων τῶν γεννητόρων τε καὶ θρεψάντων, ἃ εἰθίσθησαν περὶ θεούς τε καὶ ἑαυτοὺς κοσμιωτέρων μὲν κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικῶν ἀνδρικώτερα· καὶ κατὰ τρόπον οὕτως ἑκάστους τὰς αὑτῶν ἂν αἱρέσεις εἰς τοὺς παῖδας ἀποτυπουμένους καὶ παίδων παῖδας, ὃ λέγομεν, ἥκειν ἔχοντας ἰδίους νόμους εἰς τὴν μείζονα ξυνοικίαν.

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Καὶ μὴν τούς γε αὐτῶν νόμους ἀρέσκειν ἑκάστοις ἀναγκαῖόν που, τοὺς δὲ τῶν ἄλλων ὑστέρους. C

*ΚΛ.* Οὕτως.

*ΑΘ.* Ἀρχῇ δὴ νομοθεσίας οἷον ἐμβάντες ἐλάθομεν, ὡς ἔοικεν.

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

IV. *ΑΘ.* Τὸ γοῦν μετὰ ταῦτα ἀναγκαῖον αἱρεῖσθαι τοὺς συνελθόντας τούτους κοινούς τινας ἑαυτῶν, οἳ δὴ τὰ πάντων ἰδόντες νόμιμα, τά σφισιν ἀρέσκοντα αὐτῶν μάλιστα εἰς τὸ κοινὸν τοῖς ἡγεμόσι καὶ ἀγαγοῦσι τοὺς δήμους οἷον βασιλεῦσι φανερὰ δείξαντες ἑλέσθαι τε δόντες, D
αὐτοὶ μὲν νομοθέται κληθήσονται, τοὺς δὲ ἄρχοντας καταστήσαντες, ἀριστοκρατίαν τινὰ ἐκ τῶν δυναστειῶν ποιήσαντες ἢ καί τινα βασιλείαν, ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τῆς πολιτείας οἰκήσουσιν.

*ΚΛ.* Ἐφεξῆς γοῦν ἂν οὕτω τε καὶ ταύτῃ γίγνοιτο.

*ΑΘ.* Τρίτον τοίνυν εἴπωμεν ἔτι πολιτείας σχῆμα γιγνόμενον, ἐν ᾧ δὴ πάντα εἴδη καὶ παθήματα πολιτειῶν καὶ ἅμα πόλεων ξυμπίπτει γίγνεσθαι.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον δὴ τοῦτο;

*ΑΘ.* Ὃ μετὰ τὸ δεύτερον καὶ Ὅμηρος ἐπεσημήνατο, E
λέγων τὸ τρίτον οὕτω γεγονέναι· κτίσσε δὲ Δαρδανίην γάρ πού φησιν, ἐπεὶ οὔπω Ἴλιος ἱρὴ

ἐν πεδίῳ πεπόλιστο, πόλις μερόπων ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἔθ' ὑπωρείας ᾤκουν πολυπιδάκου Ἴδης.

λέγει γὰρ δὴ ταῦτα τὰ ἔπη καὶ ἐκεῖνα, ἃ περὶ τῶν Κυκλώ- 682
πων εἴρηκε, κατὰ θεόν πως εἰρημένα καὶ κατὰ φύσιν· θεῖον γὰρ οὖν δὴ καὶ τὸ ποιητικὸν [ἐνθεαστικὸν] ὂν γένος ὑμνῳδοῦν πολλῶν τῶν κατ' ἀλήθειαν γιγνομένων ξύν τισι Χάρισι καὶ Μούσαις ἐφάπτεται ἑκάστοτε.

*ΚΛ.* Καὶ μάλα.

*ΑΘ.* Εἰς δὴ τὸ πρόσθεν προέλθωμεν ἔτι τοῦ νῦν

ἐπελθόντος ἡμῖν μύθου· τάχα γὰρ ἂν σημήνειέ τι τῆς ἡμετέρας περὶ βουλήσεως. οὐκοῦν χρή;

B ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Κατῳκίσθη δή, φαμέν, ἐκ τῶν ὑψηλῶν εἰς μέγα τε καὶ καλὸν πεδίον Ἴλιον, ἐπὶ λόφον τινὰ οὐχ ὑψηλὸν καὶ ἔχοντα ποταμοὺς πολλοὺς ἄνωθεν ἐκ τῆς Ἴδης ὡρμημένους.

ΚΛ. Φασὶ γοῦν.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐν πολλοῖς τισὶ χρόνοις τοῖς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦτο οἰόμεθα γεγονέναι;

ΚΛ. Πῶς δ' οὐκ ἐν πολλοῖς;

ΑΘ. Δεινὴ γοῦν ἔοικεν αὐτοῖς λήθη τότε παρεῖναι C τῆς νῦν λεγομένης φθορᾶς, ὅθ' οὕτως ὑπὸ ποταμοὺς πολλοὺς καὶ ἐκ τῶν ὑψηλῶν ῥέοντας πόλιν ὑπέθεσαν, πιστεύσαντες οὐ σφόδρα ὑψηλοῖς τισὶ λόφοις.

ΚΛ. Δῆλον οὖν, ὡς παντάπασί τινα μακρὸν ἀπεῖχον χρόνον τοῦ τοιούτου πάθους.

ΑΘ. Καὶ ἄλλαι γε, οἶμαι, πόλεις τότε κατῴκουν ἤδη πολλαὶ πληθυόντων τῶν ἀνθρώπων.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Αἵ γέ που καὶ ἐπεστρατεύσαντο αὐτῇ, καὶ κατὰ θάλατταν δὲ ἴσως, ἀφόβως ἤδη πάντων χρωμένων τῇ θαλάττῃ.

D ΚΛ. Φαίνεται.

ΑΘ. Δέκα δ' ἔτη που μείναντες Ἀχαιοὶ τὴν Τροίαν ἀνάστατον ἐποίησαν.

ΚΛ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ὄντι δεκέτει, ὃν τὸ Ἴλιον ἐπολιορκεῖτο, τὰ τῶν πολιορκούντων ἑκάστων οἴκοι κακὰ πολλὰ ξυνέβαινε γιγνόμενα περὶ τὰς στάσεις τῶν νέων, οἳ καὶ ἀφικομένους τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς αὑτῶν πόλεις τε καὶ οἰκίας οὐ καλῶς οὐδ' ἐν δίκῃ ὑπεδέ-

ξαντο, ἀλλ᾽ ὥστε θανάτους τε καὶ σφαγὰς καὶ φυγὰς γε- E
νέσθαι παμπόλλας; οἳ πάλιν ἐκπεσόντες κατῆλθον μετα-
βαλόντες ὄνομα, Δωριῆς ἀντ᾽ Ἀχαιῶν κληθέντες διὰ τὸ
τὸν συλλέξαντα εἶναι τὰς τότε φυγὰς Δωριᾶ. καὶ δὴ ταῦτά
γε ἤδη πάνθ᾽ ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τἀντεῦθεν μυθο-
λογεῖτε καὶ διαπεραίνετε.

ΜΕ. Τί μήν;

V. ΑΘ. Ὅθεν δὴ κατ᾽ ἀρχὰς ἐξετραπόμεθα περὶ νό-
μων διαλεγόμενοι, περιπεσόντες μουσικῇ τε καὶ ταῖς μέ-
θαις, νῦν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἀφίγμεθα ὥσπερ κατὰ θεόν,
καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν· ἥκει γὰρ ἐπὶ
τὴν εἰς Λακεδαίμονα κατοίκισιν αὐτήν, ἣν ὑμεῖς ὀρθῶς 683
ἔφατε κατοικεῖσθαι καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις. νῦν
οὖν δὴ τοσόνδε πλεονεκτοῦμεν τῇ πλάνῃ τοῦ λόγου, διὰ
πολιτειῶν τινῶν καὶ κατοικισμῶν διεξελθόντες· ἐθεασά-
μεθα πρώτην τε καὶ δευτέραν καὶ τρίτην πόλιν, ἀλλήλων,
ὡς οἰόμεθα, ταῖς κατοικίσεσιν ἐχομένας ἐν χρόνου τινὸς
μήκεσιν ἀπλέτοις· νῦν δὲ δὴ τετάρτη τις ἡμῖν αὕτη πόλις,
εἰ δὲ βούλεσθε, ἔθνος ἥκει κατοικιζόμενόν τέ ποτε καὶ νῦν
κατῳκισμένον. ἐξ ὧν ἁπάντων εἴ τι ξυνεῖναι δυνάμεθα, B
τί τε καλῶς ἢ μὴ κατῳκίσθη, καὶ ποῖοι νόμοι σώζουσιν αὐ-
τῶν τὰ σωζόμενα καὶ ποῖοι φθείρουσι τὰ φθειρόμενα, καὶ
ἀντὶ ποίων ποῖα μετατεθέντα εὐδαίμονα πόλιν ἀπεργά-
ζοιτ᾽ ἄν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, ταῦτα δὴ πάλιν οἷον
ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν λεκτέον, εἰ μή τι τοῖς εἰρημένοις ἐγκαλοῦμεν
λόγοις.

ΜΕ. Εἰ γοῦν, ὦ ξένε, τις ἡμῖν ὑπόσχοιτο θεός, ὡς,
ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν τὸ δεύτερον τῇ τῆς νομοθεσίας σκέψει, C
τῶν νῦν εἰρημένων λόγων οὐ χείρους οὐδ᾽ ἐλάττους ἀκου-
σόμεθα, μακρὰν ἂν ἔλθοιμι ἔγωγε, καί μοι βραχεῖ᾽ ἂν
δόξειεν ἡ νῦν παροῦσα ἡμέρα γίγνεσθαι. καί τοι σχεδόν

γ' ἐστὶν ἡ ἐκ θερινῶν εἰς τὰ χειμερινὰ τοῦ θεοῦ τρεπομένου.

ΑΘ. Χρὴ δὴ ταῦτα, ὡς ἔοικε, σκοπεῖν.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Γενώμεθα δὴ ταῖς διανοίαις ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ὅτε Λακεδαίμων μὲν καὶ Ἄργος καὶ Μεσσήνη καὶ τὰ
D μετὰ τούτων ὑποχείρια τοῖς προγόνοις ὑμῶν, ὦ Μέγιλλε, ἱκανῶς ἐγεγόνει· τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἔδοξεν αὐτοῖς, ὥς γε λέγεται τὸ τοῦ μύθου, τριχῇ τὸ στράτευμα διανείμαντας τρεῖς πόλεις κατοικίζειν, Ἄργος, Μεσσήνην, Λακεδαίμονα.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἄργους Τήμενος ἐγίγνετο, Μεσσήνης δὲ Κρεσφόντης, Λακεδαίμονος δὲ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης.

ΜΕ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Καὶ πάντες δὴ τούτοις ὤμοσαν οἱ τότε βοηθή-
E σειν, ἐάν τις τὴν βασιλείαν αὐτῶν διαφθείρῃ.

ΜΕ. Τί μήν;

ΑΘ. Βασιλεία δὲ καταλύεται, ὦ πρὸς Διός, ἤ καί τις ἀρχὴ πώποτε κατελύθη μῶν ὑπό τινων ἄλλων ἢ σφῶν αὐτῶν; ἢ νῦν δὴ μὲν ὀλίγον ἔμπροσθεν τούτοις περιτυχόντες τοῖς λόγοις οὕτω ταῦτ' ἐτίθεμεν, νῦν δ' ἐπιλελήσμεθα;

ΜΕ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Οὐκοῦν νῦν δὴ μᾶλλον βεβαιωσόμεθα τὸ τοιοῦτον· περιτυχόντες γὰρ ἔργοις γενομένοις, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἐληλύθαμεν, ὥστε οὐ περὶ κενόν τι
684 ζητήσομεν τὸν αὐτὸν λόγον, ἀλλὰ περὶ γεγονός τε καὶ ἔχον ἀλήθειαν. γέγονε δὴ τάδε· βασιλεῖαι τρεῖς βασιλευομέναις πόλεσι τριτταῖς ὤμοσαν ἀλλήλαις ἑκάτεραι, κατὰ νόμους οὓς ἔθεντο τοῦ τε ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι κοινούς,

οἱ μὲν μὴ βιαιοτέραν τὴν ἀρχὴν ποιήσεσθαι προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ γένους, οἱ δὲ ταῦτα ἐμπεδούντων τῶν ἀρχόντων μήτε αὐτοὶ τὰς βασιλείας ποτὲ καταλύσειν μήτ' ἐπιτρέψειν ἐπιχειροῦσιν ἑτέροις, βοηθήσειν δὲ βασιλῆς τε βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις καὶ δήμοις καὶ δῆμοι δήμοις καὶ B
βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις. ἆρ' οὐχ οὕτως;

ΜΕ. Οὕτω μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν τό γε μέγιστον ταῖς καταστάσεσι τῶν πολιτειῶν ὑπῆρχε ταῖς ἐν ταῖς τρισὶ πόλεσι νομοθετουμέναις, εἴτε οἱ βασιλῆς ἐνομοθέτουν εἴτ' ἄλλοι τινές;

ΜΕ. Ποῖον;

ΑΘ. Τὸ βοηθούς γε εἶναι τὰς δύο ἐπὶ τὴν μίαν ἀεὶ πόλιν, τὴν τοῖς τεθεῖσι νόμοις ἀπειθοῦσαν.

ΜΕ. Δῆλον.

ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτό γε οἱ πολλοὶ προστάττουσι τοῖς C
νομοθέταις, ὅπως τοιούτους θήσουσι τοὺς νόμους, οὓς ἑκόντες οἱ δῆμοι καὶ τὰ πλήθη δέξονται, καθάπερ ἂν εἴ τις γυμνασταῖς ἢ ἰατροῖς προστάττοι μεθ' ἡδονῆς θεραπεύειν τε καὶ ἰᾶσθαι τὰ θεραπευόμενα σώματα.

ΜΕ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Τὸ δέ γ' ἐστὶν ἀγαπητὸν πολλάκις, εἰ καί τις μετὰ λύπης μὴ μεγάλης δύναιτο εὐεκτικά τε καὶ ὑγιῆ σώματα ἀπεργάζεσθαι.

ΜΕ. Τί μήν;

ΑΘ. Καὶ τόδε γε ἔτι τοῖς τότε ὑπῆρχεν οὐ σμικρὸν D
εἰς ῥᾳστώνην τῆς θέσεως τῶν νόμων.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

VI. ΑΘ. Οὐκ ἦν τοῖς νομοθέταις ἡ μεγίστη τῶν μέμψεων, ἰσότητα αὐτοῖς τινὰ κατασκευάζουσι τῆς οὐσίας, ἥπερ ἐν ἄλλαις νομοθετουμέναις πόλεσι πολλαῖς γίγνεται, ἐάν τις ζητῇ γῆς τε κτῆσιν κινεῖν καὶ χρεῶν διάλυσιν, ὁρῶν ὡς οὐκ ἂν δύναιτο ἄνευ τούτων γενέσθαι ποτὲ τὸ

ἴσον ἱκανῶς· ὡς ἐπιχειροῦντι δὴ νομοθέτῃ κινεῖν τῶν τοι-
E οὕτων τι πᾶς ἀπαντᾷ λέγων μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, καὶ
ἐπαρᾶται γῆς τε ἀναδασμοὺς εἰσηγούμενον καὶ χρεῶν ἀπο-
κοπάς, ὥστ' εἰς ἀπορίαν καθίστασθαι πάντα ἄνδρα· τοῖς
δὲ δὴ Δωριεῦσι καὶ τοῦθ' οὕτως ὑπῆρχε καλῶς καὶ ἀνε-
μεσήτως, γῆν τε ἀναμφισβητήτως διανέμεσθαι, καὶ χρέα
μεγάλα καὶ παλαιὰ οὐκ ἦν.

ΜΕ. Ἀληθῆ.

ΑΘ. Πῇ δή ποτε οὖν, ὦ ἄριστοι, κακῶς οὕτως αὐτοῖς ἐχώρησεν ἡ κατοίκισίς τε καὶ νομοθεσία;

685 ΜΕ. Πῶς δὴ καὶ τί μεμφόμενος αὐτῶν λέγεις;

ΑΘ. Ὅτι τριῶν γενομένων τῶν οἰκήσεων τὰ δύο αὐτῶν μέρη ταχὺ τήν τε πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους διέφθειρε, τὸ δὲ ἓν μόνον ἔμεινε, τὸ τῆς ὑμετέρας πόλεως.

ΜΕ. Οὐ πάνυ ῥᾴδιον ἐρωτᾷς.

ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν δεῖ γε ἡμᾶς τοῦτο ἐν τῷ νῦν σκο-
ποῦντας καὶ ἐξετάζοντας περὶ νόμων, παίζοντας παιδιὰν
πρεσβυτικὴν σώφρονα, διελθεῖν τὴν ὁδὸν ἀλύπως, ὡς
B ἔφαμεν ἡνίκα ἠρχόμεθα πορεύεσθαι.

ΜΕ. Τί μήν; καὶ ποιητέον γε ὡς λέγεις.

ΑΘ. Τίν' οὖν ἂν σκέψιν καλλίω ποιησαίμεθα περὶ νόμων ἢ τούτων, οἳ ταύτας διακεκοσμήκασιν; ἢ πόλεων περὶ τίνων εὐδοκιμωτέρων τε καὶ μειζόνων κατοικίσεων σκοποίμεθ' ἄν;

ΜΕ. Οὐ ῥᾴδιον ἀντὶ τούτων ἑτέρας λέγειν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὅτι μὲν διενοοῦντό γε οἱ τότε τὴν κα-
τασκευὴν ταύτην οὐ Πελοποννήσῳ μόνον ἔσεσθαι βοηθὸν
C ἱκανήν, σχεδὸν δῆλον, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἕλλησι πᾶσιν, εἴ τις
τῶν βαρβάρων αὐτοὺς ἀδικοῖ, καθάπερ οἱ περὶ τὸ Ἴλιον
οἰκοῦντες τότε, πιστεύοντες τῇ τῶν Ἀσσυρίων δυνάμει
τῇ περὶ Νίνον γενομένῃ, θρασυνόμενοι τὸν πόλεμον ἤγει-
ραν τὸν ἐπὶ Τροίαν. ἦν γὰρ ἔτι τὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης

σχῆμα τὸ σωζόμενον οὐ σμικρόν· καθάπερ νῦν τὸν μέγαν
βασιλέα φοβούμεθα ἡμεῖς, καὶ τότε ἐκείνην τὴν συστα-
θεῖσαν σύνταξιν ἐδέδισαν οἱ τότε. μέγα γὰρ ἔγκλημα πρὸς
αὐτοὺς ἡ τῆς Τροίας ἅλωσις τὸ δεύτερον ἐγεγόνει· τῆς D
ἀρχῆς γὰρ τῆς ἐκείνων ἦν μόριον. πρὸς δὴ ταῦτ' ἦν πάντα ἡ
τοῦ στρατοπέδου τοῦ τότε διανεμηθεῖσα εἰς τρεῖς πόλεις κα-
τασκευὴ μία ὑπὸ βασιλέων ἀδελφῶν, παίδων Ἡρακλέους,
καλῶς, ὡς ἐδόκει, ἀνευρημένη καὶ κατακεκοσμημένη καὶ
διαφερόντως τῆς ἐπὶ τὴν Τροίαν ἀφικομένης. πρῶτον
μὲν γὰρ τοὺς Ἡρακλείδας τῶν Πελοπιδῶν ἀμείνους
ἡγοῦντο ἀρχόντων ἄρχοντας ἔχειν, ἔπειτ' αὖ τὸ στρατό-
πεδον τοῦτο τοῦ ἐπὶ Τροίαν ἀφικομένου διαφέρειν πρὸς E
ἀρετήν· νενικηκέναι γὰρ τούτους, ἡττᾶσθαι δ' ὑπὸ τού-
των ἐκείνους, Ἀχαιοὺς ὄντας ὑπὸ Δωριέων. ἆρ' οὐχ οὕ-
τως οἰόμεθα καὶ τῇ διανοίᾳ ταύτῃ κατασκευάζεσθαι τοὺς
τότε;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τὸ βεβαίως οἴεσθαι ταῦθ' ἕξειν εἰ-
κὸς αὐτοὺς καὶ χρόνον τιν' ἂν πολὺν μένειν, ἅτε κεκοι- 686
νωνηκότας μὲν πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ἀλλήλοις,
ὑπὸ γένους δὲ ἑνὸς τῶν βασιλέων ἀδελφῶν ὄντων δια-
κεκοσμημένους, πρὸς τούτοις δ' ἔτι καὶ πολλοῖς μάντεσι
κεχρημένους εἶναι τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῷ Δελφικῷ Ἀπόλ-
λωνι;

ΜΕ. Πῶς δ' οὐκ εἰκός;

ΑΘ. Ταῦτα δὴ τὰ μεγάλα οὕτω προσδοκώμενα διέ-
πτατο, ὡς ἔοικε, τότε ταχύ, πλὴν ὅπερ εἴπομεν νῦν δὴ
σμικροῦ μέρους τοῦ περὶ τὸν ὑμέτερον τόπον· καὶ τοῦτο B
δὴ πρὸς τὰ δύο μέρη πολεμοῦν οὐ πώποτε πέπαυται
μέχρι τὰ νῦν· ἐπεὶ γενομένη γε ἡ τότε διάνοια καὶ ξυμ-
φωνήσασα εἰς ἓν ἀνυπόστατον ἄν τινα δύναμιν ἔσχε κατὰ
πόλεμον.

*ΜΕ.* Πῶς γὰρ οὔ;

VII. *ΑΘ.* Πῶς οὖν καὶ πῇ διώλετο; ἆρ' οὐκ ἄξιον ἐπισκοπεῖν, τηλικοῦτον καὶ τοιοῦτον σύστημα ἥτις ποτὲ τύχη διέφθειρεν;

*ΜΕ.* Σχολῇ γὰρ οὖν δή τις ἂν ἄλλο σκοπῶν ἢ νόμους
C ἢ πολιτείας ἄλλας θεάσαιτο σωζούσας καλὰ καὶ μεγάλα πράγματα ἢ καὶ τοὐναντίον διαφθειρούσας τὸ παράπαν, εἰ ἀμελήσειε τούτων.

*ΑΘ.* Τοῦτο μὲν ἄρα, ὡς ἔοικεν, εὐτυχῶς πως ἐμβεβήκαμέν γε εἴς τινα σκέψιν ἱκανήν.

*ΜΕ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Ἆρ' οὖν, ὦ θαυμάσιε, λελήθαμεν ἄνθρωποι πάντες, καὶ τὰ νῦν δὴ ἡμεῖς, οἰόμενοι μὲν ἑκάστοτέ τι καλὸν ὁρᾶν πρᾶγμα γενόμενον καὶ θαυμαστὰ ἂν ἐργασάμε-
D νον, εἴ τις ἄρα ἠπιστήθη καλῶς αὐτῷ χρῆσθαι κατά τινα τρόπον, τὸ δὲ νῦν γε ἡμεῖς τάχ' ἂν ἴσως περὶ τοῦτο αὐτὸ οὔτ' ὀρθῶς διανοοίμεθα οὔτε κατὰ φύσιν, καὶ δὴ καὶ περὶ τὰ ἄλλα πάντες πάντα, περὶ ὧν ἂν οὕτω διανοηθῶσιν;

*ΜΕ.* Λέγεις δὲ δὴ τί, καὶ περὶ τίνος σοι φῶμεν μάλιστ' εἰρῆσθαι τοῦτον τὸν λόγον;

*ΑΘ.* Ὦ 'γαθέ, καὶ αὐτὸς ἐμαυτοῦ νῦν δὴ κατεγέλασα. ἀποβλέψας γὰρ πρὸς τοῦτον τὸν στόλον, οὗ πέρι διαλεγόμεθα, ἔδοξέ μοι πάγκαλός τε εἶναι καὶ θαυμαστὸν κτῆμα παραπεσεῖν τοῖς Ἕλλησιν, ὅπερ εἶπον, εἴ τις ἄρα αὐτῷ
E τότε καλῶς ἐχρήσατο.

*ΜΕ.* Οὐκοῦν εὖ καὶ ἐχόντως νοῦν σύ τε πάντα εἶπες καὶ ἐπῃνέσαμεν ἡμεῖς;

*ΑΘ.* Ἴσως· ἐννοῶ γε μήν, ὡς πᾶς, ὃς ἂν ἴδῃ τι μέγα καὶ δύναμιν ἔχον πολλὴν καὶ ῥώμην, εὐθὺς ἔπαθε τοῦτο, ὡς εἴπερ ἐπίσταιτο ὁ κεκτημένος αὐτῷ χρῆσθαι τοιούτῳ

τε ὄντι καὶ τηλικούτῳ, θαυμάστ' ἂν καὶ πολλὰ κατεργασάμενος εὐδαιμονοῖ.

ΜΕ. Οὐκοῦν ὀρθὸν καὶ τοῦτο, ἢ πῶς λέγεις; 687

ΑΘ. Σκόπει δή, ποῖ βλέπων ὁ τὸν ἔπαινον τοῦτον περὶ ἑκάστου τιθέμενος ὀρθῶς λέγει· πρῶτον δὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ νῦν λεγομένου πως, εἰ κατὰ τρόπον ἠπιστήθησαν τάξαι τὸ στρατόπεδον οἱ τότε διακοσμοῦντες, τοῦ καιροῦ πῶς ἂν ἔτυχον; ἆρ' οὐκ εἰ ξυνέστησάν τε ἀσφαλῶς αὐτὸ διέσωζόν τε εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, ὥστε αὐτούς τε ἐλευθέρους εἶναι καὶ ἄλλων ἄρχοντας ὧν βουληθεῖεν, καὶ ὅλως ἐν ἀνθρώποις πᾶσι καὶ Ἕλλησι καὶ βαρβάροις πράττειν ὅ B τι ἐπιθυμοῖεν αὐτοί τε καὶ οἱ ἔκγονοι; μῶν οὐ τούτων χάριν ἐπαινεθεῖεν ἄν;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν καὶ ὃς ἂν ἰδὼν πλοῦτον μέγαν ἢ τιμὰς διαφερούσας γένους ἢ καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων εἴπῃ ταὐτὰ ταῦτα, πρὸς τοῦτο βλέπων εἶπεν, ὡς διὰ τοῦτ' αὐτῷ γενησόμενα ὧν ἂν ἐπιθυμῇ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα καὶ ὅσα ἀξιώτατα λόγου;

ΜΕ. Ἔοικε γοῦν.

ΑΘ. Φέρε δή, πάντων ἀνθρώπων ἐστὶ κοινὸν ἐπι- C θύμημα ἕν τι τὸ νῦν ὑπὸ τοῦ λόγου δηλούμενον, ὡς αὐτός φησιν ὁ λόγος;

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ κατὰ τὴν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐπίταξιν τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, μάλιστα μὲν ἅπαντα, εἰ δὲ μή, τά γε ἀνθρώπινα.

ΜΕ. Τί μήν;

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐπείπερ βουλόμεθα πάντες τὸ τοιοῦτον ἀεί, παῖδές τε ὄντες καὶ ἄνδρες καὶ πρεσβῦται, τοῦτ' αὐτὸ καὶ εὐχοίμεθ' ἂν ἀναγκαίως διὰ τέλους;

ΜΕ. Πῶς δ' οὔ;

D ΑΘ. Καὶ μὴν τοῖς γε φίλοις που ξυνευχοίμεθ' ἂν ταῦτα, ἅπερ ἐκεῖνοι ἑαυτοῖσιν.

ΜΕ. Τί μήν;

ΑΘ. Φίλος μὲν υἱὸς πατρί, παῖς ὢν ἀνδρί.

ΜΕ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Καὶ μὴν ὧν γ' ὁ παῖς εὔχεται ἑαυτῷ γίγνεσθαι, πολλὰ ὁ πατὴρ ἀπεύξαιτ' ἂν τοῖς θεοῖς μηδαμῶς κατὰ τὰς τοῦ υἱέος εὐχὰς γίγνεσθαι.

ΜΕ. Ὅταν ἀνόητος ὢν καὶ ἔτι νέος εὔχηται, λέγεις;

ΑΘ. Καὶ ὅταν γε ὁ πατὴρ ὢν γέρων ἢ καὶ σφόδρα
E νεανίας, μηδὲν τῶν καλῶν καὶ τῶν δικαίων γιγνώσκων, εὔχηται μάλα προθύμως ἐν παθήμασιν ἀδελφοῖς ὢν τοῖς γενομένοις Θησεῖ πρὸς τὸν δυστυχῶς τελευτήσαντα Ἱππόλυτον, ὁ δὲ παῖς γιγνώσκῃ, τότε, δοκεῖς, παῖς πατρὶ συνεύξεται;

ΜΕ. Μανθάνω ὃ λέγεις. λέγειν γάρ μοι δοκεῖς, ὡς οὐ τοῦτο εὐκτέον οὐδὲ ἐπεικτέον, ἕπεσθαι πάντα τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει, τὴν βούλησιν δὲ μηδὲν μᾶλλον τῇ ἑαυτοῦ φρονήσει· τοῦτο δὲ καὶ πόλιν καὶ ἕνα ἡμῶν ἕκαστον καὶ εὔχεσθαι δεῖν καὶ σπεύδειν, ὅπως νοῦν ἕξει.

688 VIII. ΑΘ. Ναί, καὶ δὴ καὶ πολιτικόν γε ἄνδρα νομοθέτην ὡς ἀεὶ δεῖ πρὸς τοῦτο βλέποντα τιθέναι τὰς τάξεις τῶν νόμων, αὐτός τε ἐμνήσθην καὶ ὑμᾶς ἐπαναμιμνήσκω κατ' ἀρχάς, εἰ μεμνήμεθα, τὰ λεχθέντα, ὅτι τὸ μὲν σφῷν ἦν παρακέλευμα, ὡς χρεὼν εἴη τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην πάντα πολέμου χάριν τὰ νόμιμα τιθέναι, τὸ δ' ἐμὸν ἔλεγον, ὅτι τοῦτο μὲν πρὸς μίαν ἀρετὴν οὐσῶν τεττάρων κελεύοι τίθεσθαι τοὺς νόμους, δέοι δὲ δὴ πρὸς πᾶσαν μὲν
B βλέπειν, μάλιστα δὲ καὶ πρὸς πρώτην τὴν τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς, φρόνησις δ' εἴη τοῦτο καὶ νοῦς καὶ δόξα μετ' ἔρωτός τε καὶ ἐπιθυμίας τούτοις ἑπομένης. ἥκει δὴ πάλιν ὁ λόγος εἰς ταὐτόν, καὶ ὁ λέγων ἐγὼ νῦν λέγω πά-

λιν ἅπερ τότε, εἰ μὲν βούλεσθε, ὡς παίζων, εἰ δ', ὡς σπου-
δάζων, ὅτι δή φημι εὐχῇ χρῆσθαι σφαλερὸν εἶναι νοῦν μὴ
κεκτημένον, ἀλλὰ τἀναντία ταῖς βουλήσεσίν οἱ γίγνεσθαι.
σπουδάζοντα δ' εἴ με τιθέναι βούλεσθε, τίθετε· πάνυ γὰρ C
οὖν προσδοκῶ νῦν ὑμᾶς εὑρήσειν τῷ λόγῳ ἑπομένους, ὃν
ὀλίγον ἔμπροσθε προὐθέμεθα, τῆς τῶν βασιλέων τε φθο-
ρᾶς καὶ ὅλου τοῦ διανοήματος οὐ δειλίαν οὖσαν τὴν αἰ-
τίαν, οὐδ' ὅτι τὰ περὶ τὸν πόλεμον οὐκ ἠπίσταντο ἄρχον-
τές τε καὶ οὓς προσῆκεν ἄρχεσθαι, τῇ λοιπῇ δὲ πάσῃ κακίᾳ
διεφθαρμένα, καὶ μάλιστα τῇ περὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀν-
θρωπίνων πραγμάτων ἀμαθίᾳ. ταῦτ' οὖν ὡς οὕτω γέγονε D
περὶ τὰ τότε, καὶ νῦν, εἴ που, γίγνεται, καὶ ἐς τὸν ἔπειτα
χρόνον οὐκ ἄλλως συμβήσεται, ἐὰν βούλησθε, πειράσομαι
ἰὼν κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον ἀνευρίσκειν τε καὶ ὑμῖν δηλοῦν
κατὰ δύναμιν ὡς οὖσι φίλοις.

*ΚΛ.* Λόγῳ μὲν τοίνυν σε, ὦ ξένε, ἐπαινεῖν ἐπαχθέ-
στερον, ἔργῳ δὲ σφόδρα ἐπαινεσόμεθα· προθύμως γὰρ
τοῖς λεγομένοις ἐπακολουθήσομεν, ἐν οἷς ὅ γε ἐλευθέρως
ἐπαινῶν καὶ μὴ μάλιστά ἐστι καταφανής.

*ΜΕ.* Ἄριστ', ὦ Κλεινία, καὶ ποιῶμεν ἃ λέγεις. E

*ΚΛ.* Ἔσται ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ. λέγε μόνον.

IX. *ΑΘ.* Φαμὲν δὴ νῦν καθ' ὁδὸν ἰόντες τὴν λοιπὴν
τοῦ λόγου, τὴν μεγίστην ἀμαθίαν τότε ἐκείνην τὴν δύνα-
μιν ἀπολέσαι καὶ νῦν ταὐτὸν τοῦτο πεφυκέναι ποιεῖν,
ὥστε τόν γε νομοθέτην, εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πειρατέον
ταῖς πόλεσι φρόνησιν μὲν ὅσην δυνατὸν ἐμποιεῖν, τὴν δ'
ἄνοιαν ὅ τι μάλιστα ἐξαιρεῖν.

*ΚΛ.* Δῆλον.

*ΑΘ.* Τίς οὖν ἡ μεγίστη δικαίως ἂν λέγοιτο ἀμαθία; 689
σκοπεῖτε εἰ συνδόξει καὶ σφῷν λεγόμενον· ἐγὼ μὲν δὴ τὴν
τοιάνδε τίθεμαι.

*ΚΛ.* Ποίαν;

*ΑΘ. Τὴν ὅταν τῳ τι δόξαν καλὸν ἢ ἀγαθὸν εἶναι μὴ φιλῇ τοῦτο ἀλλὰ μισῇ, τὸ δὲ πονηρὸν καὶ ἄδικον δοκοῦν εἶναι φιλῇ τε καὶ ἀσπάζηται. ταύτην τὴν διαφωνίαν λύπης τε καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἀμαθίαν φημὶ εἶναι τὴν ἐσχάτην, μεγίστην δέ, ὅτι τοῦ πλήθους ἐστὶ*
*B τῆς ψυχῆς· τὸ γὰρ λυπούμενον καὶ ἡδόμενον αὐτῆς ὅπερ δῆμός τε καὶ πλῆθος πόλεώς ἐστιν. ὅταν οὖν ἐπιστήμαις ἢ δόξαις ἢ λόγῳ ἐναντιῶται, τοῖς φύσει ἀρχικοῖς, ἡ ψυχή, τοῦτο ἄνοιαν προσαγορεύω, πόλεώς τε, ὅταν ἄρχουσι καὶ νόμοις μὴ πείθηται τὸ πλῆθος, ταὐτόν, καὶ δὴ καὶ ἑνὸς ἀνδρός, ὁπόταν καλοὶ ἐν ψυχῇ λόγοι ἐνόντες μηδὲν ποιῶσι πλέον, ἀλλὰ δὴ τούτοις πᾶν τοὐναντίον. ταύτας πάσας*
*C ἀμαθίας τὰς πλημμελεστάτας ἔγωγ' ἂν θείην πόλεώς τε καὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν πολιτῶν, ἀλλ' οὐ τὰς τῶν δημιουργῶν, εἰ ἄρα μου καταμανθάνετε, ὦ ξένοι, ὃ λέγω.*

*ΚΛ. Μανθάνομέν τε, ὦ φίλε, καὶ συγχωροῦμεν ἃ λέγεις.*

*ΑΘ. Τοῦτο μὲν τοίνυν οὕτω κείσθω δεδογμένον καὶ λεγόμενον, ὡς τοῖς ταῦτ' ἀμαθαίνουσι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἐπιτρεπτέον ἀρχῆς ἐχόμενον καὶ ὡς ἀμαθέσιν ὀνειδιστέον, ἂν καὶ πάνυ λογιστικοί τε ὦσι καὶ πάντα τὰ κομψὰ*
*D καὶ ὅσα πρὸς τάχος τῆς ψυχῆς πεφυκότα διαπεπονημένοι ἅπαντα, τοὺς δὲ τοὐναντίον ἔχοντας τούτων ὡς σοφούς τε προσρητέον, ἂν καὶ τὸ λεγόμενον μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστωνται, καὶ τὰς ἀρχὰς δοτέον ὡς ἔμφροσι. πῶς γὰρ ἄν, ὦ φίλοι, ἄνευ ξυμφωνίας γένοιτ' ἂν φρονήσεως καὶ τὸ σμικρότατον εἶδος; οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ξυμφωνιῶν μεγίστη δικαιότατ' ἂν λέγοιτο σοφία, ἧς ὁ μὲν κατὰ λόγον ζῶν μέτοχος, ὁ δ' ἀπολειπόμενος οἰκοφθόρος καὶ περὶ πόλιν οὐδαμῇ σωτὴρ*
*E ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον ἀμαθαίνων εἰς ταῦτα ἑκάστοτε φα-*

νεῖται. ταῦτα μὲν οὖν, καθάπερ εἴπομεν ἄρτι, λελεγμένα τεθήτω ταύτῃ.

ΚΛ. Κείσθω γὰρ οὖν.

X. ΑΘ. Ἄρχοντας δὲ δὴ καὶ ἀρχομένους ἀναγκαῖον ἐν ταῖς πόλεσιν εἶναί που.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Εἶεν· ἀξιώματα δὲ δὴ τοῦ τε ἄρχειν καὶ ἄρχε- 690
σθαι ποῖά ἐστι καὶ πόσα, ἔν τε πόλεσι μεγάλαις καὶ σμικραῖς ἔν τε οἰκίαις ὡσαύτως; ἆρ' οὐχὶ ἓν μὲν τό τε πατρὸς καὶ μητρός, καὶ ὅλως γονέας ἐκγόνων ἄρχειν ἀξίωμα ὀρθὸν πανταχοῦ ἂν εἴη;

ΚΛ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Τούτῳ δέ γε ἑπόμενον γενναίους ἀγεννῶν ἄρχειν· καὶ τρίτον ἔτι τούτοις ξυνέπεται τὸ πρεσβυτέρους μὲν ἄρχειν δεῖν, νεωτέρους δὲ ἄρχεσθαι.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Τέταρτον δ' αὖ δούλους μὲν ἄρχεσθαι, δεσπό- B
τας δὲ ἄρχειν.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Πέμπτον γε, οἶμαι, τὸν κρείττονα μὲν ἄρχειν, τὸν ἥττω δὲ ἄρχεσθαι.

ΚΛ. Μάλα γε ἀναγκαίαν ἀρχὴν εἴρηκας.

ΑΘ. Καὶ πλείστην γε ἐν ξύμπασι τοῖς ζώοις οὖσαν καὶ κατὰ φύσιν, ὡς ὁ Θηβαῖος ἔφη ποτὲ Πίνδαρος. τὸ δὲ μέγιστον, ὡς ἔοικεν, ἀξίωμα ἕκτον ἂν γίγνοιτο, ἕπεσθαι μὲν τὸν ἀνεπιστήμονα κελεῦον, τὸν δὲ φρονοῦντα ἡγεῖσθαί τε καὶ ἄρχειν. καί τοι τοῦτό γε, ὦ Πίνδαρε σοφώ- C
τατε, σχεδὸν οὐκ ἂν παρὰ φύσιν ἔγωγε φαίην γίγνεσθαι, κατὰ φύσιν δὲ τὴν τοῦ νόμου ἑκόντων ἀρχὴν ἀλλ' οὐ βίαιον πεφυκυῖαν.

ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Θεοφιλῆ δέ γε καὶ εὐτυχῆ τινὰ λέγοντες ἑβδό-

*μην ἀρχὴν εἰς κλῆρόν τινα προάγομεν καὶ λαχόντα μὲν ἄρχειν, δυσκληροῦντα δὲ ἀπιόντα ἄρχεσθαι τὸ δικαιότατον εἶναί φαμεν.*

*ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.*

D *ΑΘ. Ὁρᾷς δή, φαῖμεν ἄν, ὦ νομοθέτα, πρός τινα παίζοντες τῶν ἐπὶ νόμων θέσιν ἰόντων ῥᾳδίως, ὅσα ἐστὶ πρὸς ἄρχοντας ἀξιώματα καὶ ὅτι πεφυκότα πρὸς ἄλληλα ἐναντίως; νῦν γὰρ δὴ στάσεων πηγήν τινα ἀνευρήκαμεν ἡμεῖς, ἣν δεῖ σε θεραπεύειν. πρῶτον δὲ μεθ᾽ ἡμῶν ἀνάσκεψαι, πῶς τε καὶ τί παρὰ ταῦτα ἁμαρτόντες οἱ περί τε Ἄργος καὶ Μεσσήνην βασιλῆς αὑτοὺς ἅμα καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων δύναμιν οὖσαν θαυμαστὴν ἐν τῷ τότε χρόνῳ*
E *διέφθειραν. ἆρ᾽ οὐκ ἀγνοήσαντες τὸν Ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα ὡς τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον; [ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν ὅλον λαμβάνειν ζημιῶδες, τὸ δ᾽ ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο, ἄμεινον ὂν χείρονος.]*

*ΚΛ. Ὀρθότατά γε.*

*ΑΘ. Πότερον οὖν οἰόμεθα περὶ βασιλέας τοῦτ᾽ ἐγγιγνόμενον ἑκάστοτε διαφθείρειν πρότερον ἢ ἐν τοῖσι δήμοις;*

691 *ΚΛ. Τὸ μὲν εἰκὸς καὶ τὸ πολὺ βασιλέων τοῦτο εἶναι νόσημα ὑπερηφάνως ζώντων διὰ τρυφάς.*

*ΑΘ. Οὐκοῦν δῆλον, ὡς πρῶτον τοῦτο οἱ τότε βασιλῆς ἔσχον, τὸ πλεονεκτεῖν τῶν τεθέντων νόμων, καὶ ὃ λόγῳ τε καὶ ὅρκῳ ἐπῄνεσαν, οὐ ξυνεφώνησαν αὑτοῖς, ἀλλ᾽ ἡ διαφωνία, ὡς ἡμεῖς φαμέν, οὖσα ἀμαθία μεγίστη, δοκοῦσα δὲ σοφία, πάντ᾽ ἐκεῖνα διὰ πλημμέλειαν καὶ ἀμουσίαν τὴν πικρὰν διέφθειρεν;*

*ΚΛ. Ἔοικε γοῦν.*

B *ΑΘ. Εἶεν· τί δὴ τὸν νομοθέτην ἔδει τότε τιθέντα εὐλαβηθῆναι τούτου περὶ τοῦ πάθους τῆς γενέσεως; ἆρ᾽*

ὦ πρὸς θεῶν νῦν μὲν οὐδὲν σοφὸν γνῶναι τοῦτο οὐδ'
εἰπεῖν χαλεπόν, εἰ δὲ προϊδεῖν ἦν τότε, σοφώτερος ἂν ἦν
ἡμῶν ὁ προϊδών;

ΜΕ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Εἰς τὸ γεγονὸς παρ' ὑμῖν, ὦ Μέγιλλε, ἔστι νῦν
γε κατιδόντα γνῶναι, καὶ γνόντα εἰπεῖν ῥᾴδιον, ὃ τότε
ἔδει γίγνεσθαι.

ΜΕ. Σαφέστερον ἔτι λέγε.

ΑΘ. Τὸ τοίνυν σαφέστατον ἂν εἴη τὸ τοιόνδε.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

XI. ΑΘ. Ἐάν τις μείζονα διδῷ τοῖς ἐλάττοσι [δύνα- C
μιν] παρεὶς τὸ μέτριον, πλοίοις τε ἱστία καὶ σώμασι τρο-
φὴν καὶ ψυχαῖς ἀρχάς, ἀνατρέπεταί που πάντα καὶ ἐξυβρί-
ζοντα τὰ μὲν εἰς νόσους θεῖ, τὰ δ' εἰς ἔκγονον ὕβρεως
ἀδικίαν. τί οὖν δή ποτε λέγομεν; ἆρά γε τὸ τοιόνδε, ὡς
οὐκ ἔστ', ὦ φίλοι ἄνδρες, θνητῆς ψυχῆς φύσις, ἥτις ποτὲ
δυνήσεται τὴν μεγίστην ἐν ἀνθρώποις ἀρχὴν φέρειν νέα
καὶ ἀνυπεύθυνος, ὥστε μὴ τῆς μεγίστης νόσου ἀνοίας D
πληρωθεῖσα αὐτῆς τὴν διάνοιαν μῖσος ἔχειν πρὸς τῶν ἐγ-
γύτατα φίλων, ὃ γενόμενον ταχὺ διέφθειρεν αὐτὴν καὶ
πᾶσαν τὴν δύναμιν ἠφάνισεν αὐτῆς; τοῦτ' οὖν εὐλαβη-
θῆναι γνόντας τὸ μέτριον μεγάλων νομοθετῶν. ὡς οὖν
δὴ τότε γενόμενον νῦν ἔστι μετριώτατα τοπάσαι, τόδ'
ἔοικεν εἶναι.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Θεός, οἶμαι, κηδόμενος ὑμῶν τις, ὃς τὰ μέλ-
λοντα προορῶν, δίδυμον ὑμῖν φυτεύσας τὴν τῶν βασι-
λέων γένεσιν ἐκ μονογενοῦς, εἰς τὸ μέτριον μᾶλλον συνέ- E
στειλε· καὶ μετὰ τοῦτο ἔτι φύσις τις ἀνθρωπίνη μεμιγ-
μένη θείᾳ τινὶ δυνάμει, κατιδοῦσα ὑμῶν τὴν ἀρχὴν φλεγ-
μαίνουσαν ἔτι, μίγνυσι τὴν κατὰ γῆρας σώφρονα δύνα-
μιν τῇ κατὰ γένος αὐθάδει ῥώμῃ, τὴν τῶν ὀκτὼ καὶ εἴ- 692

κοσι γερόντων ἰσόψηφον εἰς τὰ μέγιστα τῇ τῶν βασιλέων ποιήσασα δυνάμει. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν, ἐγγὺς τῆς κληρωτῆς ἀγαγὼν δυνάμεως· καὶ κατὰ δὴ τοῦτον τὸν λόγον ἡ βασιλεία παρ' ὑμῖν, ἐξ ὧν ἔδει σύμμικτος γενομένη καὶ μέτρον ἔχουσα, σωθεῖσα αὐτὴ σωτηρίας τοῖς ἄλλοις γέγονεν αἰτία.
B ἐπεὶ ἐπί γε Τημένῳ καὶ Κρεσφόντῃ καὶ τοῖς τότε νομοθέταις, οἵτινες ἄρ' ἦσαν νομοθετοῦντες, οὐδ' ἡ Ἀριστοδήμου μερὶς ἐσώθη ποτ' ἄν. οὐ γὰρ ἱκανῶς ἦσαν νομοθεσίας ἔμπειροι· σχεδὸν γὰρ οὐκ ἄν ποτ' ᾠήθησαν ὅρκοις μετριάσαι ψυχὴν νέαν λαβοῦσαν ἀρχήν, ἐξ ἧς δυνατὸν ἦν τυραννίδα γενέσθαι. νῦν δ' ὁ θεὸς ἔδειξεν, οἵαν ἔδει καὶ δεῖ δὴ τὴν μενοῦσαν μάλιστα ἀρχὴν γίγνεσθαι. τὸ δὲ παρ'
C ἡμῶν γιγνώσκεσθαι ταῦτα, ὅπερ εἶπον ἔμπροσθεν, νῦν μὲν γενόμενον οὐδὲν σοφόν· ἐκ γὰρ παραδείγματος ὁρᾶν γεγονότος οὐδὲν χαλεπόν· εἰ δ' ἦν τις προορῶν τότε ταῦτα καὶ δυνάμενος μετριάσαι τὰς ἀρχὰς καὶ μίαν ἐκ τριῶν ποιῆσαι, τά τε νοηθέντα ἂν καλὰ τότε πάντα ἀπέσωσε καὶ οὐκ ἄν ποτε ὁ Περσικὸς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς στόλος ἂν ὥρμησε, καταφρονήσας ὡς ὄντων ἡμῶν βραχέος ἀξίων.

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

D ΑΘ. Αἰσχρῶς γοῦν ἠμύναντο αὐτούς, ὦ Κλεινία. τὸ δ' αἰσχρὸν λέγω οὐχ ὡς οὐ νικῶντές γε οἱ τότε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καλὰς νενικήκασι μάχας· ἀλλ' ὅ φημι αἰσχρὸν τότ' εἶναι, τόδε λέγω τὸ πρῶτον μὲν ἐκείνων τῶν πόλεων τριῶν οὐσῶν μίαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀμῦναι, τὼ δὲ δύο κακῶς οὕτως εἶναι διεφθαρμένα, ὥστε ἡ μὲν καὶ Λακεδαίμονα διεκώλυεν ἐπαμύνειν αὐτῇ, πολεμοῦσα αὐτῇ κατὰ κράτος, ἡ δ' αὖ πρωτεύουσα ἐν τοῖς
E τότε χρόνοις τοῖς περὶ τὴν διανομήν, ἡ περὶ τὸ Ἄργος,

*παρακαλουμένη ἀμύνειν τὸν βάρβαρον οὔθ' ὑπήκουσεν οὔτ' ἤμυνε. πολλὰ δὲ λέγων ἄν τις τὰ τότε γενόμενα περὶ ἐκεῖνον τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος οὐδαμῶς εὐσχήμονα ἂν κατηγοροῖ, οὐδ' αὖ ἀμύνασθαι τήν γε Ἑλλάδα λέγων ὀρθῶς ἂν λέγοι· ἀλλ' εἰ μὴ τό τε Ἀθηναίων καὶ τὸ Λακεδαιμονίων κοινῇ διανόημα ἤμυνε τὴν ἐπιοῦσαν δουλείαν,* 693
*σχεδὸν ἂν ἤδη πάντ' ἦν μεμιγμένα τὰ τῶν Ἑλλήνων γένη ἐν ἀλλήλοις καὶ βάρβαρα ἐν Ἕλλησι καὶ Ἑλληνικὰ ἐν βαρβάροις, καθάπερ ὧν Πέρσαι τυραννοῦσι τὰ νῦν, διαπεφορημένα καὶ ξυμπεφορημένα κακῶς ἐσπαρμένα κατοικεῖται. ταῦτ', ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ἔχομεν ἐπιτιμᾶν τοῖς τε πάλαι πολιτικοῖς λεγομένοις καὶ νομοθέταις καὶ τοῖς νῦν, ἵνα τὰς αἰτίας αὐτῶν ἀναζητοῦντες ἀνευρίσκωμεν, τί παρὰ ταῦτα ἔδει πράττειν ἄλλο· οἷον δὴ καὶ τὸ* B
*παρὸν εἴπομεν, ὡς ἄρα οὐ δεῖ μεγάλας ἀρχὰς οὐδ' αὖ ἀμίκτους νομοθετεῖν, διανοηθέντας τὸ τοιόνδε, ὅτι πόλιν ἐλευθέραν τε εἶναι δεῖ καὶ ἔμφρονα καὶ ἑαυτῇ φίλην, καὶ τὸν νομοθετοῦντα πρὸς ταῦτα βλέποντα δεῖ νομοθετεῖν. μὴ θαυμάσωμεν δὲ εἰ πολλάκις ἤδη προθέμενοι ἄττα εἰρήκαμεν, ὅτι πρὸς ταῦτα δεῖ νομοθετεῖν βλέποντα τὸν νομοθέτην, τὰ δὲ προτεθέντα οὐ ταὐτὰ ἡμῖν φαίνε-* C
*ται ἑκάστοτε· ἀλλ' ἀναλογίζεσθαι χρή, ὅταν πρὸς τὸ σωφρονεῖν φῶμεν δεῖν βλέπειν ἢ πρὸς φρόνησιν ἢ φιλίαν, ὡς ἔσθ' οὗτος ὁ σκοπὸς οὐχ ἕτερος ἀλλ' ὁ αὐτός, καὶ ἄλλα δὴ πολλὰ ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν γίγνηται ῥήματα, μὴ διαταραττέτω.*

*ΚΛ. Πειρασόμεθα ποιεῖν οὕτως ἐπανιόντες τοὺς λόγους· καὶ νῦν δὴ τὸ περὶ τῆς φιλίας τε καὶ φρονήσεως καὶ ἐλευθερίας, πρὸς ὅ τι βουλόμενος ἔμελλες λέγειν δεῖν στο-* D
*χάζεσθαι τὸν νομοθέτην, λέγε.*

XII. *ΑΘ. Ἄκουσον δὴ νῦν. εἰσὶ πολιτειῶν οἷον μητέρες δύο τινές, ἐξ ὧν τὰς ἄλλας γεγονέναι λέγων ἄν τις*

ὀρθῶς λέγοι, καὶ τὴν μὲν προσαγορεύειν μοναρχίαν ὀρ-
θόν, τὴν δ' αὖ δημοκρατίαν· καὶ τῆς μὲν τὸ Περσῶν γένος
ἄκρον ἔχειν, τῆς δὲ ἡμᾶς· αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι, κα-
θάπερ εἶπον, ἐκ τούτων εἰσὶ διαπεποικιλμέναι. δεῖ δὴ οὖν
καὶ ἀναγκαῖον μεταλαβεῖν ἀμφοῖν τούτοιν, εἴπερ ἐλευθε-
E ρία τ' ἔσται καὶ φιλία μετὰ φρονήσεως· ὃ δὴ βούλεται
ἡμῖν ὁ λόγος προστάττειν, λέγων, ὡς οὐκ ἄν ποτε τούτων
πόλις ἄμοιρος γενομένη πολιτευθῆναι δύναιτ' ἂν καλῶς.

ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΑΘ. Ἡ μὲν τοίνυν τὸ μοναρχικόν, ἡ δὲ τὸ ἐλεύθε-
ρον ἀγαπήσασα μειζόνως ἢ ἔδει μόνον, οὐδετέρα τὰ μέ-
τρια κέκτηται τούτων· αἱ δὲ ὑμέτεραι, ἥ τε Λακωνικὴ καὶ
Κρητική, μᾶλλον, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Πέρσαι τὸ μὲν πά-
694 λαι οὕτω πως, τὸ νῦν δὲ ἧττον. τὰ δ' αἴτια διέλθωμεν·
ἢ γάρ;

ΚΛ. Πάντως, εἴ γέ που μέλλομεν ὃ προυθέμεθα πε-
ραίνειν.

ΑΘ. Ἀκούωμεν δή. Πέρσαι γάρ, ὅτε μὲν τὸ μέτριον
μᾶλλον δουλείας τε καὶ ἐλευθερίας ἦγον ἐπὶ Κύρου, πρῶ-
τον μὲν ἐλεύθεροι ἐγένοντο, ἔπειτα δὲ ἄλλων πολλῶν δε-
σπόται. ἐλευθερίας γὰρ ἄρχοντες μεταδιδόντες ἀρχομέ-
νοις καὶ ἐπὶ τὸ ἴσον ἄγοντες μᾶλλον φίλοι τε ἦσαν στρα-
B τιῶται στρατηγοῖς καὶ προθύμους αὑτοὺς ἐν τοῖς κινδύ-
νοις παρείχοντο, καὶ εἴ τις αὖ φρόνιμος ἦν ἐν αὐτοῖς καὶ
βουλεύειν δυνατός, οὐ φθονεροῦ τοῦ βασιλέως ὄντος, δι-
δόντος δὲ παρρησίαν καὶ τιμῶντος τοὺς εἴς τι δυναμένους
συμβουλεύειν, κοινὴν τὴν τοῦ φρονεῖν εἰς τὸ μέσον παρ-
είχετο δύναμιν, καὶ πάντα δὴ τότε ἐπέδωκεν αὐτοῖς δι'
ἐλευθερίαν τε καὶ φιλίαν καὶ νοῦ κοινωνίαν.

ΚΛ. Ἔοικέ γέ πως τὰ λεγόμενα οὕτω γεγονέναι.

C ΑΘ. Πῇ δὴ οὖν ποτὲ ἀπώλετο ἐπὶ Καμβύσου καὶ πά-

λιν ἐπὶ Δαρείου σχεδὸν ἐσώθη, βούλεσθε οἷον μαντείᾳ διανοηθέντες χρώμεθα;

ΚΛ. Φέρει γοῦν ἡμῖν σκέψιν τοῦτο, ἐφ' ὅπερ ὡρμήκαμεν.

ΑΘ. Μαντεύομαι δὴ νῦν περί γε Κύρου, τὰ μὲν ἄλλ' αὐτὸν στρατηγόν τε ἀγαθὸν εἶναι καὶ φιλόπολιν, παιδείας δὲ ὀρθῆς οὐχ ἧφθαι τὸ παράπαν οἰκονομίᾳ τε οὐδὲν τὸν νοῦν προσεσχηκέναι.

ΚΛ. Πῶς δὴ τὸ τοιοῦτον φῶμεν;

ΑΘ. Ἔοικεν ἐκ νέου στρατεύεσθαι διὰ βίου, ταῖς γυ- D
ναιξὶ παραδοὺς τοὺς παῖδας τρέφειν, αἱ δὲ ὡς εὐδαίμονας αὐτοὺς ἐκ τῶν παίδων εὐθὺς καὶ μακαρίους ἤδη γεγονότας καὶ ἐπιδεεῖς ὄντας τούτων οὐδενὸς ἔτρεφον· κωλύουσαι δὲ ὡς οὖσιν ἱκανῶς εὐδαίμοσι μήτε αὐτοῖς ἐναντιοῦσθαι μηδένα εἰς μηδέν, ἐπαινεῖν τε ἀναγκάζουσαι πάντας τὸ λεγόμενον ἢ πραττόμενον ὑπ' αὐτῶν, ἔθρεψαν τοιούτους τινάς.

ΚΛ. Καλήν, ὡς ἔοικας, τροφὴν εἴρηκας.

ΑΘ. Γυναικείαν μὲν οὖν βασιλίδων γυναικῶν, νεω- E
στὶ γεγονυιῶν πλουσίων καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐρημίᾳ, διὰ τὸ μὴ σχολάζειν ὑπὸ πολέμων καὶ πολλῶν κινδύνων, τοὺς παῖδας τρεφουσῶν.

ΚΛ. Ἔχει γὰρ λόγον.

ΑΘ. Ὁ δὲ πατὴρ γε αὐτοῖς αὖ ποίμνια μὲν καὶ πρόβατα καὶ ἀγέλας ἀνδρῶν τε καὶ ἄλλων πολλῶν πολλὰς
ἐκτᾶτο, αὐτοὺς δὲ οἷς ταῦτα παραδώσειν ἔμελλεν ἠγνόει 695
τὴν πατρῴαν οὐ παιδευομένους τέχνην, οὖσαν Περσικήν, ποιμένων ὄντων Περσῶν, τραχείας χώρας ἐκγόνων, σκληρὰν καὶ ἱκανὴν ποιμένας ἀπεργάζεσθαι μάλα ἰσχυροὺς καὶ δυναμένους θυραυλεῖν καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ εἰ στρατεύεσθαι δέοι στρατεύεσθαι· διεφθαρμένην δὲ παιδείαν ὑπὸ τῆς λεγομένης εὐδαιμονίας τὴν Μηδικὴν περιεῖδεν ὑπὸ γυ-

ναικῶν τε καὶ εὐνούχων παιδευθέντας αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς,
B ὅθεν ἐγένοντο οἵους ἦν αὐτοὺς εἰκὸς γενέσθαι, τροφῇ ἀνεπιπλήκτῳ τραφέντας. παραλαβόντες δ' οὖν οἱ παῖδες τελευτήσαντος Κύρου τρυφῆς μεστοὶ καὶ ἀνεπιπληξίας, πρῶτον μὲν τὸν ἕτερον ἅτερος ἀπέκτεινε τῷ ἴσῳ ἀγανακτῶν, μετὰ δὲ τοῦτο αὐτὸς μαινόμενος ὑπὸ μέθης τε καὶ ἀπαιδευσίας τὴν ἀρχὴν ἀπώλεσεν ὑπὸ Μήδων τε καὶ τοῦ λεγομένου τότε εὐνούχου, καταφρονήσαντος τῆς Καμβύσου μωρίας.

C ΚΛ. Λέγεται δὴ ταῦτά γε, καὶ ἔοικε σχεδὸν οὕτω πως γεγονέναι.

ΑΘ. Καὶ μὴν καὶ πάλιν εἰς Πέρσας ἐλθεῖν τὴν ἀρχὴν διὰ Δαρείου καὶ τῶν ἑπτὰ λέγεταί που.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Θεωρῶμεν δὴ ξυνεπόμενοι τῷ λόγῳ. Δαρεῖος γὰρ βασιλέως οὐκ ἦν υἱὸς παιδείᾳ τε οὐ διατρυφώσῃ τεθραμμένος, ἐλθὼν δ' εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ λαβὼν αὐτὴν ἕβδομος διείλετο ἑπτὰ μέρη τεμόμενος, ὧν καὶ νῦν ἔτι σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται, καὶ νόμους ἠξίου θέμενος οἰ-
D κεῖν ἰσότητά τινα κοινὴν εἰσφέρων, καὶ τὸν τοῦ Κύρου δασμόν, ὃν ὑπέσχετο Πέρσαις, εἰς τὸν νόμον ἐνέδει, φιλίαν πορίζων καὶ κοινωνίαν πᾶσι Πέρσαις, χρήμασι καὶ δωρεαῖς τὸν Περσῶν δῆμον προσαγόμενος· τοιγαροῦν αὐτῷ τὰ στρατεύματα μετ' εὐνοίας προσεκτήσατο χώρας οὐκ ἐλάττους ὧν κατέλιπε Κῦρος. μετὰ δὲ Δαρεῖον ὁ τῇ βασιλικῇ καὶ τρυφώσῃ πάλιν παιδευθεὶς παιδείᾳ Ξέρξης· [ὦ Δαρεῖε, εἰπεῖν ἐστὶ δικαιότατον ἴσως, ὃς τὸ Κύρου κα-
E κὸν οὐκ ἔμαθες, ἐθρέψω δὲ Ξέρξην ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσιν ἐν οἷσπερ Κῦρος Καμβύσην.] ὁ δέ, ἅτε τῶν αὐτῶν παιδειῶν γενόμενος ἔκγονος, παραπλήσια ἀπετέλεσε τοῖς Καμβύσου παθήμασι· καὶ σχεδὸν ἔκ γε τοσούτου βασιλεὺς ἐν Πέρσαις οὐδείς πω μέγας ἐγγέγονεν ἀληθῶς, πλὴν

γε ὀνόματι. τὸ δ' αἴτιον οὐ τύχη, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἀλλ'
ὁ κακὸς βίος, ὃν οἱ τῶν διαφερόντως πλουσίων καὶ τυ- 696
ράννων παῖδες τὰ πολλὰ ζῶσιν· οὐ γὰρ μή ποτε γένηται παῖς καὶ ἀνὴρ καὶ γέρων ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς διαφέρων πρὸς ἀρετήν. ἃ δή, φαμέν, τῷ νομοθέτῃ σκεπτέον, καὶ ἡμῖν δὲ ἐν τῷ νῦν παρόντι. δίκαιον μήν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοῦτό γε τῇ πόλει ὑμῶν ἀποδιδόναι, ὅτι πενίᾳ καὶ πλούτῳ καὶ ἰδιωτείᾳ καὶ βασιλείᾳ διαφέρουσαν οὐδ' ἡντινοῦν τιμὴν καὶ τροφὴν νέμετε, ἃς μὴ τὸ κατ' ἀρχὰς ὑμῖν θεῖον παρὰ θεοῦ διεμαντεύσατό τινος. οὐ γὰρ δὴ B
δεῖ κατὰ πόλιν γε εἶναι τὰς τιμὰς ὑπερεχούσας, ὅτι τίς ἐστι πλούτῳ διαφέρων, ἐπεὶ οὐδ' ὅτι ταχὺς ἢ καλὸς ἢ ἰσχυρὸς ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, οὐδ' ἀρετῆς ἧς ἂν σωφροσύνη ἀπῇ.

ΜΕ. Πῶς τοῦτο, ὦ ξένε, λέγεις;

XIII. ΑΘ. Ἀνδρεία που μόριον ἀρετῆς ἕν;

ΜΕ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Δίκασον τοίνυν αὐτὸς τὸν λόγον ἀκούσας, εἴ σοι δέξαιο ἂν σύνοικον ἢ γείτονα εἶναί τινα σφόδρα μὲν ἀνδρεῖον, μὴ σώφρονα δέ, ἀλλ' ἀκόλαστον.

ΜΕ. Εὐφήμει. C

ΑΘ. Τί δέ; τεχνικὸν μὲν καὶ περὶ ταῦτα σοφόν, ἄδικον δέ;

ΜΕ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν τό γε δίκαιον οὐ φύεται χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν.

ΜΕ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΑΘ. Οὐδὲ μὴν ὅν γε σοφὸν ἡμεῖς νῦν δὴ προὐθέμεθα, τὸν τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας κεκτημένον συμφώνους τοῖς ὀρθοῖς λόγοις καὶ ἑπομένας.

ΜΕ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΑΘ. Ἔτι δὴ καὶ τόδε ἐπισκεψώμεθα τῶν ἐν ταῖς

D πόλεσι τιμήσεων ἕνεκα, ποῖαί τε ὀρθαὶ καὶ μὴ γίγνονται ἑκάστοτε.

ΜΕ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Σωφροσύνη ἄνευ πάσης τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐν ψυχῇ τινὶ μεμονωμένη τίμιον ἢ ἄτιμον γίγνοιτ' ἂν κατὰ δίκην;

ΜΕ. Οὐκ ἔχω ὅπως εἴπω.

ΑΘ. Καὶ μὴν εἴρηκάς γε μετρίως· εἰπὼν γὰρ δὴ ὧν ἠρόμην ὁποτερονοῦν παρὰ μέλος ἐμοιγ' ἂν δοκεῖς φθέγξασθαι.

ΜΕ. Καλῶς τοίνυν γεγονὸς ἂν εἴη.

ΑΘ. Εἶεν· τὸ μὲν δὴ πρόσθημα, ὧν τιμαί τε καὶ
E ἀτιμίαι, οὐ λόγου ἀλλά τινος μᾶλλον ἀλόγου σιγῆς ἄξιον ἂν εἴη.

ΜΕ. Σωφροσύνην μοι φαίνει λέγειν.

ΑΘ. Ναί· τὸ δέ γε τῶν ἄλλων πλεῖστα ἡμᾶς ὠφελοῦν μετὰ τῆς προσθήκης μάλιστ' ἂν τιμώμενον ὀρθότατα τιμῷτο, καὶ τὸ δεύτερον δευτέρως· καὶ οὕτω δὴ κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον τὰς ἐφεξῆς τιμὰς λαγχάνον ἕκαστον ὀρθῶς ἂν λαγχάνοι.

697 ΜΕ. Ἔχει ταύτῃ.

ΑΘ. Τί οὖν; οὐ νομοθέτου καὶ ταῦτα αὖ φήσομεν εἶναι διανέμειν;

ΜΕ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Βούλει δὴ τὰ μὲν ἅπαντα καὶ ἐφ' ἕκαστον ἔργον καὶ κατὰ σμικρὰ ἐκείνῳ δῶμεν νεῖμαι, τὸ δὲ τριχῇ διελεῖν, ἐπειδὴ νόμων ἐσμὲν καὶ αὐτοί πως ἐπιθυμηταί, πειραθῶμεν, διατεμεῖν χωρὶς τά τε μέγιστα καὶ δεύτερα καὶ τρίτα;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Λέγομεν τοίνυν, ὅτι πόλιν, ὡς ἔοικε, τὴν μέλ-
B λουσαν σῴζεσθαί τε καὶ εὐδαιμονήσειν εἰς δύναμιν ἀν-

θρωπίνην δεῖ καὶ ἀναγκαῖον τιμάς τε καὶ ἀτιμίας διανέμειν ὀρθῶς. ἔστι δὲ ὀρθῶς ἄρα τιμιώτατα μὲν καὶ πρῶτα τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἀγαθὰ κεῖσθαι, σωφροσύνης ὑπαρχούσης αὐτῇ, δεύτερα δὲ τὰ περὶ τὸ σῶμα καλὰ καὶ ἀγαθά, καὶ τρίτα τὰ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ χρήματα λεγόμενα· τούτων δὲ ἂν ἐκτός τις βαίνῃ νομοθέτης ἢ πόλις, εἰς τιμὰς ἢ χρήματα προάγουσα ἤ τι τῶν ὑστέρων εἰς τὸ πρόσθεν τιμαῖς C
τάττουσα, οὔθ' ὅσιον οὔτε πολιτικὸν ἂν δρῴη πρᾶγμα. εἰρήσθω ταῦτα ἢ πῶς ἡμῖν;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν εἰρήσθω σαφῶς.

ΑΘ. Ταῦτα μὲν τοίνυν ἡμᾶς ἐπὶ πλέον ἐποίησεν εἰπεῖν ἡ Περσῶν πέρι διάσκεψις τῆς πολιτείας· ἀνευρίσκομεν δὲ ἐπὶ ἔτη χείρους αὐτοὺς γεγονότας, τὴν δὲ αἰτίαν φαμέν, ὅτι τὸ ἐλεύθερον λίαν ἀφελόμενοι τοῦ δήμου, τὸ δεσποτικὸν δ' ἐπαγαγόντες μᾶλλον τοῦ προσήκοντος, τὸ φίλον ἀπώλεσαν καὶ τὸ κοινὸν ἐν τῇ πόλει. τούτου δὲ D
φθαρέντος, οὔθ' ἡ τῶν ἀρχόντων βουλὴ ὑπὲρ ἀρχομένων καὶ τοῦ δήμου βουλεύεται, ἀλλ' ἕνεκα τῆς αὑτῶν ἀρχῆς, ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε ἡγῶνται ἔσεσθαί σφισιν, ἀναστάτους μὲν πόλεις, ἀνάστατα δὲ ἔθνη φίλια πυρὶ καταφθείραντες ἐχθρῶς τε καὶ ἀνηλεῶς μισοῦντες μισοῦνται· ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι περὶ ἑαυτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται, οὐδὲν κοινὸν ἐν αὐτοῖς αὖ μετὰ προθυμίας τοῦ ἐθέλειν κινδυνεύειν καὶ μάχεσθαι ἀνευ- E
ρίσκουσιν, ἀλλὰ κεκτημένοι μυριάδας ἀπεράντους λογισμῷ ἀχρήστους εἰς πόλεμον πάσας κέκτηνται, καὶ καθάπερ ἐνδεεῖς ἀνθρώπων μισθούμενοι ὑπὸ μισθωτῶν καὶ ὀθνείων ἀνθρώπων ἡγοῦνταί ποτε σωθήσεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις ἀμαθαίνειν ἀναγκάζονται, λέγοντες ἔργοις, ὅτι λῆρος 698
πρὸς χρυσόν τε καὶ ἄργυρόν ἐστιν ἑκάστοτε τὰ λεγόμενα τίμια καὶ καλὰ κατὰ πόλιν.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

XIV. *ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ περί γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς τὰ νῦν διοικεῖται διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος ἐχέτω.*

*ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.*

*ΑΘ. Τὰ δὲ περὶ τὴν τῆς Ἀττικῆς αὖ πολιτείαν τὸ μετὰ τοῦτο ὡσαύτως ἡμᾶς διεξελθεῖν χρεών, ὡς ἡ παν-*
B *τελὴς καὶ ἀπὸ πασῶν ἀρχῶν ἐλευθερία τῆς μέτρον ἐχούσης ἀρχῆς ὑφ᾽ ἑτέρων οὐ σμικρῷ χείρων· ἡμῖν γὰρ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτε ἡ Περσῶν ἐπίθεσις τοῖς Ἕλλησιν, ἴσως δὲ σχεδὸν ἅπασι τοῖς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦσιν ἐγίγνετο, πολιτεία τε ἦν παλαιὰ καὶ ἐκ τιμημάτων ἀρχαί τινες τεττάρων, καὶ δεσπότις ἐνῆν τις αἰδώς, δι᾽ ἣν δουλεύοντες τοῖς τότε νόμοις ζῆν ἠθέλομεν· καὶ πρὸς τούτοις δὴ τὸ μέγεθος τοῦ στόλου κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν*
C *γενόμενον, φόβον ἄπορον ἐμβαλόν, δουλείαν ἔτι μείζονα ἐποίησεν ἡμᾶς τοῖς τε ἄρχουσι καὶ τοῖς νόμοις δουλεῦσαι, καὶ διὰ πάντα ταῦθ᾽ ἡμῖν ξυνέπεσε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σφοδρὰ φιλία. σχεδὸν γὰρ δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἀφίκετο Δᾶτις Περσικὸν στόλον ἄγων, πέμψαντος Δαρείου διαρρήδην ἐπί τε Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριέας, ἐξανδραποδισάμενον ἀγαγεῖν, θάνατον αὐτῷ προειπὼν μὴ πράξαντι ταῦτα· καὶ ὁ Δᾶτις τοὺς μὲν Ἐρε-*
D *τριέας ἔν τινι βραχεῖ χρόνῳ παντάπασι κατὰ κράτος τε εἷλε μυριάσι συχναῖς, καί τινα λόγον εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ἀφῆκε φοβερόν, ὡς οὐδεὶς Ἐρετριέων αὐτὸν ἀποπεφευγὼς εἴη· συνάψαντες γὰρ ἄρα τὰς χεῖρας σαγηνεύσαιεν πᾶσαν τὴν Ἐρετρικὴν οἱ στρατιῶται τοῦ Δάτιδος. ὃς δὴ λόγος, εἴτε ἀληθὴς εἴτε καὶ ὅπῃ ἀφίκετο, τούς τε ἄλλους Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ Ἀθηναίους ἐξέπληττε, καὶ πρεσβευομένοις αὐτοῖς πανταχόσε βοηθεῖν οὐδεὶς ἤθελε*
E *πλήν γε Λακεδαιμονίων· οὗτοι δὲ ὑπό τε τοῦ πρὸς Μεσσήνην ὄντος τότε πολέμου καὶ εἰ δή τι διεκώλυεν ἄλλο*

αὐτούς, οὐ γὰρ ἴσμεν λεγόμενον, ὕστεροι δ' οὖν ἀφίκοντο τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης γενομένης μιᾷ ἡμέρᾳ. μετὰ δὲ τοῦτο παρασκευαί τε μεγάλαι λεγόμεναι καὶ ἀπειλαὶ ἐφοίτων μυρίαι παρὰ βασιλέως. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου Δαρεῖος μὲν τεθνάναι ἐλέχθη, νέος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ παρειληφέναι τὴν ἀρχὴν καὶ οὐδαμῶς ἀφίστασθαι τῆς ὁρμῆς· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο ᾤοντο ἐπὶ σφᾶς αὐ- 699
τοὺς παρασκευάζεσθαι διὰ τὸ Μαραθῶνι γενόμενον, καὶ ἀκούοντες Ἄθω τε διορυττόμενον καὶ Ἑλλήσποντον ζευγνύμενον καὶ τὸ τῶν νεῶν πλῆθος ἡγήσαντο οὔτε κατὰ γῆν σφίσιν εἶναι σωτηρίαν οὔτε κατὰ θάλατταν· οὔτε γὰρ βοηθήσειν αὐτοῖς οὐδένα — μεμνημένοι ὡς οὐδ' ὅτε τὸ πρότερον ἦλθον καὶ τὰ περὶ Ἐρέτριαν διεπράξαντο, σφίσι γε οὐδεὶς τότε ἐβοήθησεν οὐδ' ἐκινδύνευσε ξυμμαχόμενος· ταὐτὸν δὴ προσεδόκων καὶ τότε γενήσεσθαι τό γε κατὰ B
γῆν — καὶ κατὰ θάλατταν δ' αὖ πᾶσαν ἀπορίαν ἑώρων σωτηρίας, νεῶν χιλίων καὶ ἔτι πλεόνων ἐπιφερομένων. μίαν δὴ σωτηρίαν ξυνενόουν, λεπτὴν μὲν καὶ ἄπορον, μόνην δ' οὖν, βλέψαντες πρὸς τὸ πρότερον γενόμενον, ὡς ἐξ απόρων καὶ τότε ἐφαίνετο γενέσθαι τὸ νικῆσαι μαχομένους· ἐπὶ δὲ τῆς ἐλπίδος ὀχούμενοι ταύτης εὕρισκον καταφυγὴν αὑτοῖς εἰς αὑτοὺς μόνους εἶναι καὶ τοὺς θεούς. ταῦτ' οὖν αὐτοῖς πάντα φιλίαν ἀλλήλων ἐνεποίει, ὁ φόβος C
ὁ τότε παρὼν ὅ τε ἐκ τῶν νόμων τῶν ἔμπροσθεν γεγονώς, ὃν δουλεύοντες τοῖς πρόσθεν νόμοις ἐκέκτηντο, ἣν αἰδῶ πολλάκις ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἴπομεν, ᾗ καὶ δουλεύειν ἔφαμεν δεῖν τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἔσεσθαι, ἧς ὁ δῆμος ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος· ὃν εἰ τότε μὴ δέος ἔλαβεν, οὐκ ἄν ποτε ξυνελθὼν ἠμύνατο οὐδ' ἤμυνεν ἱεροῖς τε καὶ τάφοις καὶ πατρίδι καὶ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις τε ἅμα καὶ φίλοις, ὥσπερ τότ' ἐβοήθησεν, ἀλλὰ κατὰ σμικρὰ ἂν D

*ἐν τῷ τότε ἡμῶν ἕκαστος σκεδασθεὶς ἄλλος ἄλλοσε διεσπάρῃ.*

*ΜΕ. Καὶ μάλα, ὦ ξένε, ὀρθῶς τε εἴρηκας καὶ σαυτῷ τε καὶ τῇ πατρίδι πρεπόντως.*

XV. *ΑΘ. Ἔστι ταῦτα, ὦ Μέγιλλε· πρὸς γὰρ σὲ τὰ ἐν τῷ τότε χρόνῳ γενόμενα, κοινωνὸν τῇ τῶν πατέρων γεγονότα φύσει, δίκαιον λέγειν. ἐπισκόπει μὴν καὶ σὺ καὶ Κλεινίας, εἴ τι πρὸς τὴν νομοθεσίαν προσήκοντα λέγομεν·*
E *οὐ γὰρ μύθων ἕνεκα διεξέρχομαι, οὗ λέγω δ᾽ ἕνεκα· ὁρᾶτε γάρ· ἐπειδή τινα τρόπον ταὐτὸν ἡμῖν ξυμβεβήκει πάθος ὅπερ Πέρσαις, ἐκείνοις μὲν ἐπὶ πᾶσαν δουλείαν ἄγουσι τὸν δῆμον, ἡμῖν δ᾽ αὖ τοὐναντίον ἐπὶ πᾶσαν ἐλευθερίαν προτρέπουσι τὰ πλήθη, πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν; οἱ προγεγονότες ἡμῖν ἔμπροσθεν λόγοι τρόπον τινὰ καλῶς εἰσὶν εἰρημένοι.*

700 *ΜΕ. Λέγεις εὖ· πειρῶ δ᾽ ἔτι σαφέστερον ἡμῖν σημῆναι τὸ νῦν λεγόμενον.*

*ΑΘ. Ἔσται ταῦτα. οὐκ ἦν, ὦ φίλοι, ἡμῖν ἐπὶ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ δῆμός τινων κύριος, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἑκὼν ἐδούλευε τοῖς νόμοις.*

*ΜΕ. Ποίοις δὴ λέγεις;*

*ΑΘ. Τοῖς περὶ τὴν μουσικὴν πρῶτον τὴν τότε, ἵνα ἐξ ἀρχῆς διέλθωμεν τὴν τοῦ ἐλευθέρου λίαν ἐπίδοσιν βίου. διῃρημένη γὰρ δὴ τότε ἦν ἡμῖν ἡ μουσικὴ κατὰ εἴδη τε*
B *ἑαυτῆς ἄττα καὶ σχήματα, καί τι ἦν εἶδος ᾠδῆς εὐχαὶ πρὸς θεούς, ὄνομα δὲ ὕμνοι ἐπεκαλοῦντο· καὶ τούτῳ δὴ τὸ ἐναντίον ἦν ᾠδῆς ἕτερον εἶδος, θρήνους δέ τις ἂν αὐτοὺς μάλιστα ἐκάλεσε· καὶ παίωνες ἕτερον, καὶ ἄλλο Διονύσου γένεσις, οἶμαι, διθύραμβος λεγόμενος. νόμους τε αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα ἐκάλουν, ᾠδὴν ὥς τινα ἑτέραν· ἐπέλεγον δὲ κιθαρῳδικούς. τούτων δὴ διατεταγμένων καὶ ἄλλων*
C *τινῶν οὐκ ἐξῆν ἄλλῳ εἰς ἄλλο καταχρῆσθαι μέλους εἶδος·*

τὸ δὲ κῦρος τούτων γνῶναί τε καὶ ἅμα γνόντα δικάσαι ζημιοῦν τε αὖ τὸν μὴ πειθόμενον οὐ σύριγξ ἦν οὐδέ τινες ἄμουσοι βοαὶ πλήθους, καθάπερ τὰ νῦν, οὐδ' αὖ κρότοι ἐπαίνους ἀποδιδόντες, ἀλλὰ τοῖς μὲν γεγονόσι περὶ παίδευσιν δεδογμένον ἀκούειν ἦν αὐτοῖς μετὰ σιγῆς διὰ τέλους, παισὶ δὲ καὶ παιδαγωγοῖς καὶ τῷ πλείστῳ ὄχλῳ ῥάβδου κοσμούσης ἡ νουθέτησις ἐγίγνετο. ταῦτ' οὖν οὕτω τεταγμένως ἤθελεν ἄρχεσθαι τῶν πολιτῶν τὸ πλῆθος, καὶ D
μὴ τολμᾶν κρίνειν διὰ θορύβου· μετὰ δὲ ταῦτα προϊόντος τοῦ χρόνου ἄρχοντες μὲν τῆς ἀμούσου παρανομίας ποιηταὶ ἐγίγνοντο φύσει μὲν ποιητικοί, ἀγνώμονες δὲ περὶ τὸ δίκαιον τῆς Μούσης καὶ τὸ νόμιμον, βακχεύοντες καὶ μᾶλλον τοῦ δέοντος κατεχόμενοι ὑφ' ἡδονῆς, κεραννύντες δὲ θρήνους τε ὕμνοις καὶ παίωνας διθυράμβοις, καὶ αὐλῳδίας δὴ ταῖς κιθαρῳδίαις μιμούμενοι, καὶ πάντα εἰς πάντα ξυνάγοντες, μουσικῆς ἄκοντες ὑπ' ἀνοίας κατα- E
ψευδόμενοι, ὡς ὀρθότητα μὲν οὐκ ἔχοι οὐδ' ἡντινοῦν μουσική, ἡδονῇ δὲ τῇ τοῦ χαίροντος, εἴτε βελτίων εἴτε χείρων ἂν εἴη τις, κρίνοιτο ὀρθότατα. τοιαῦτα δὴ ποιοῦντες ποιήματα λόγους τε ἐπιλέγοντες τοιούτους τοῖς πολλοῖς ἐνέθεσαν παρανομίαν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τόλμαν, ὡς ἱκανοῖς οὖσι κρίνειν· ὅθεν δὴ τὰ θέατρα ἐξ ἀφώνων φωνήεντα ἐγένοντο, ὡς ἐπαΐοντα ἐν μούσαις τό τε καλὸν 701
καὶ μή, καὶ ἀντὶ ἀριστοκρατίας ἐν αὐτῇ θεατροκρατία τις πονηρὰ γέγονεν. εἰ γὰρ δὴ καὶ δημοκρατία ἐν αὐτῇ τις μόνον ἐγένετο ἐλευθέρων ἀνδρῶν, οὐδὲν ἂν πάνυ γε δεινὸν ἦν τὸ γεγονός· νῦν δὲ ἦρξε μὲν ἡμῖν ἐκ μουσικῆς ἡ πάντων εἰς πάντα σοφίας δόξα καὶ παρανομία, ξυνεφέσπετο δὲ ἐλευθερία. ἄφοβοι γὰρ ἐγίγνοντο ὡς εἰδότες, ἡ δὲ ἄδεια ἀναισχυντίαν ἐνέτεκε· τὸ γὰρ τὴν τοῦ βελτίονος δόξαν μὴ φοβεῖσθαι διὰ θράσος, τοῦτ' αὐτό ἐστι σχεδὸν ἡ B

πονηρὰ ἀναισχυντία, διὰ δή τινος ἐλευθερίας λίαν ἀποτετολμημένης.

ΜΕ. Ἀληθέστατα λέγεις.

XVI. ΑΘ. Ἐφεξῆς δὴ ταύτῃ τῇ ἐλευθερίᾳ ἡ τοῦ μὴ ἐθέλειν τοῖς ἄρχουσι δουλεύειν γίγνοιτ' ἄν, καὶ ἑπομένη ταύτῃ φεύγειν πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ πρεσβυτέρων δουλείαν καὶ νομοθέτησιν, καὶ ἐγγὺς τοῦ τέλους οὖσι νόμων ζητεῖν μὴ ὑπηκόοις εἶναι, πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ τέλει ὅρ-
C κων καὶ πίστεων καὶ τὸ παράπαν θεῶν μὴ φροντίζειν, τὴν λεγομένην παλαιὰν Τιτανικὴν φύσιν ἐπιδεικνῦσι καὶ μιμουμένοις, ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἐκεῖνα ἀφικομένους, χαλεπὸν αἰῶνα διάγοντας μὴ λῆξαί ποτε κακῶν. τίνος δὴ καὶ ταῦθ' ἡμῖν αὖ χάριν ἐλέχθη; δεῖν φαίνεται ἔμοιγε οἷόνπερ ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα, βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου
D φερόμενον, κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν, ἀλλ' ἐπανερωτᾶν τὸ νῦν δὴ λεχθέν, τὸ τίνος δὴ [χάριν] ἕνεκα ταῦτα ἐλέχθη;

ΜΕ. Καλῶς.

ΑΘ. Ταῦτα τοίνυν εἴρηται ἐκείνων ἕνεκα.

ΜΕ. Τίνων;

ΑΘ. Ἐλέξαμεν, ὡς τὸν νομοθέτην δεῖ τριῶν στοχαζόμενον νομοθετεῖν, ὅπως ἡ νομοθετουμένη πόλις ἐλευθέρα τε ἔσται καὶ φίλη ἑαυτῇ καὶ νοῦν ἕξει. ταῦτ' ἦν· ἦ γάρ;

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

E ΑΘ. Τούτων ἕνεκα δὴ πολιτείας τήν τε δεσποτικωτάτην προελόμενοι καὶ τὴν ἐλευθερικωτάτην ἐπισκοποῦμεν νυνί, ποτέρα τούτων ὀρθῶς πολιτεύεται· λαβόντες δὲ αὐτῶν ἑκατέρας μετριότητά τινα, τῶν μὲν τοῦ δεσπόζειν, τῶν δὲ τοῦ ἐλευθεριάσαι, κατείδομεν, ὅτι τότε διαφερόντως ἐν αὐταῖς ἐγένετο εὐπραγία, ἐπὶ δὲ τὸ ἄκρον ἀγαγόν-

των ἑκατέρων, τῶν μὲν δουλείας, τῶν δὲ τοὐναντίου, οὐ συνήνεγκεν οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς.

ΜΕ. Ἀληθέστατα λέγεις. 702

ΑΘ. Καὶ μὴν αὐτῶν γε ἕνεκα καὶ τὸ Δωρικὸν ἐθεασάμεθα κατοικιζόμενον στρατόπεδον καὶ τὰς τοῦ Δαρδάνου ὑπωρείας τε καὶ τὴν ἐπὶ θαλάττῃ κατοίκισιν, καὶ τοὺς πρώτους δὴ τοὺς περιλιπεῖς γενομένους τῆς φθορᾶς, ἔτι δὲ τοὺς ἔμπροσθεν τούτων γενομένους ἡμῖν λόγους περί τε μουσικῆς καὶ μέθης καὶ τὰ τούτων ἔτι πρότερα. ταῦτα γὰρ πάντα εἴρηται τοῦ κατιδεῖν ἕνεκα, πῶς ποτ' ἂν πόλις
ἄριστα οἰκοίη, καὶ ἰδίᾳ πῶς ἄν τις βέλτιστα τὸν αὑτοῦ B
βίον διαγάγοι· εἰ δὲ δή τι πεποιήκαμεν προὔργου, τίς ποτ' ἂν ἔλεγχος γίγνοιτο ἡμῖν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς λεχθείς, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία;

ΚΛ. Ἐγώ τιν', ὦ ξένε, μοι δοκῶ κατανοεῖν· ἔοικε κατὰ τύχην τινὰ ἡμῖν τὰ τῶν λόγων τούτων πάντων ὧν διεξήλθομεν γεγονέναι· σχεδὸν γὰρ εἰς χρείαν αὐτῶν ἔγωγ' ἐλήλυθα τὰ νῦν, καὶ κατά τινα αὖ καιρὸν σύ τε παραγέγονας ἅμα καὶ Μέγιλλος ὅδε. οὐ γὰρ ἀποκρύψομαι
σφὼ τὸ νῦν ἐμοὶ ξυμβαῖνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς οἰωνόν τινα C
ποιοῦμαι. ἡ γὰρ πλείστη τῆς Κρήτης ἐπιχειρεῖ τινὰ ἀποικίαν ποιήσασθαι, καὶ προστάττει τοῖς Κνωσίοις ἐπιμεληθῆναι τοῦ πράγματος, ἡ δὲ τῶν Κνωσίων πόλις ἐμοί τε καὶ ἄλλοις ἐννέα· ἅμα δὲ καὶ νόμους τῶν τε αὐτόθι, εἴ τινες ἡμᾶς ἀρέσκουσι, τίθεσθαι κελεύει, καὶ εἴ τινες ἑτέρωθεν, μηδὲν ὑπολογιζομένους τὸ ξενικὸν αὐτῶν, ἂν βελτίους φαίνωνται. νῦν οὖν ἐμοί τε καὶ ὑμῖν ταύτην δῶμεν
χάριν· ἐκ τῶν εἰρημένων ἐκλέξαντες τῷ λόγῳ συστησώ- D
μεθα πόλιν, οἷον ἐξ ἀρχῆς κατοικίζοντες, καὶ ἅμα μὲν ἡμῖν οὗ ζητοῦμεν ἐπίσκεψις γενήσεται, ἅμα δ' ἐγὼ τάχ' ἂν χρησαίμην εἰς τὴν μέλλουσαν πόλιν ταύτῃ τῇ συστάσει.

ΑΘ. Οὐ πόλεμόν γε ἐπαγγέλλεις, ὦ Κλεινία· ἀλλ' εἰ

*μή τι Μεγίλλῳ πρόσαντες, τὰ παρ' ἐμοῦ γε ἡγοῦ σοι πάντα κατὰ νοῦν ὑπάρχειν εἰς δύναμιν.*

*ΚΛ. Εὖ λέγεις.*

E *ΜΕ. Καὶ μὴν καὶ τὰ παρ' ἐμοῦ.*

*ΚΛ. Κάλλιστ' εἰρήκατον. ἀτὰρ πειρώμεθα λόγῳ πρῶτον κατοικίζειν τὴν πόλιν.*

---

## *Δ.*

704 I. *ΑΘ. Φέρε δή, τίνα δεῖ διανοηθῆναί ποτε τὴν πόλιν ἔσεσθαι; λέγω δὲ οὔ τι τοὔνομα αὐτῆς ἐρωτῶν ὅ τί ποτ' ἔστι τὰ νῦν, οὐδ' εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὅ τι δεήσει καλεῖν αὐτήν· τοῦτο μὲν γὰρ τάχ' ἂν ἴσως καὶ ὁ κατοικισμὸς αὐτῆς ἤ τις τόπος ἢ ποταμοῦ τινὸς ἢ κρήνης ἢ θεῶν ἐπωνυμία τῶν ἐν τῷ τόπῳ προσθείη τὴν αὐτῶν φήμην*

B *καινῇ γενομένῃ τῇ πόλει· τόδε δὲ περὶ αὐτῆς ἐστὶν ὃ βουλόμενος μᾶλλον ἐπερωτῶ, πότερον ἐπιθαλαττίδιος ἔσται τις ἢ χερσαία.*

*ΚΛ. Σχεδόν, ὦ ξένε, ἀπέχει θαλάττης γε ἡ πόλις, ἧς πέρι τὰ νῦν δὴ λεχθέντα ἡμῖν, εἴς τινας ὀγδοήκοντα σταδίους.*

*ΑΘ. Τί δέ; λιμένες ἄρ' εἰσὶ κατὰ ταῦτα αὐτῆς, ἢ τὸ παράπαν ἀλίμενος;*

*ΚΛ. Εὐλίμενος μὲν οὖν ταύτῃ γε ὡς δυνατὸν μάλιστα, ὦ ξένε.*

C *ΑΘ. Παπαί, οἷον λέγεις! τί δέ; περὶ αὐτὴν ἡ χώρα πότερα πάμφορος ἢ καί τινων ἐπιδεής;*

*ΚΛ. Σχεδὸν οὐδενὸς ἐπιδεής.*

*ΑΘ. Γείτων δὲ αὐτῆς πόλις ἄρ' ἔσται τις πλησίον;*

*ΚΛ. Οὐ πάνυ, διὸ καὶ κατοικίζεται· παλαιὰ γὰρ*

τις ἐξοίκησις ἐν τῷ τόπῳ γενομένη τὴν χώραν ταύτην ἔρη-
μον ἀπείργασται χρόνον ἀμήχανον ὅσον.

*ΑΘ.* Τί δ᾽ αὖ; πεδίων τε καὶ ὀρῶν καὶ ὕλης πῶς μέ-
ρος ἑκάστων ἡμῖν εἴληχεν;

*ΚΛ.* Προσέοικε τῇ τῆς ἄλλης Κρήτης φύσει ὅλῃ. D

*ΑΘ.* Τραχυτέραν αὐτὴν ἢ πεδιεινοτέραν ἂν λέγοις.

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Οὐ τοίνυν ἀνίατός γε ἂν εἴη πρὸς ἀρετῆς κτῆ-
σιν. εἰ μὲν γὰρ ἐπιθαλαττία τε ἔμελλεν εἶναι καὶ εὐλίμε-
νος καὶ μὴ πάμφορος ἀλλ᾽ ἐπιδεὴς πολλῶν, μεγάλου τινὸς
ἔδει σωτῆρός τε αὐτῇ καὶ νομοθετῶν θείων τινῶν, εἰ μὴ
πολλά τε ἔμελλεν ἤθη καὶ ποικίλα καὶ φαῦλα ἕξειν τοι-
αύτη φύσει γενομένη· νῦν δὲ παραμύθιον ἔχει τὸ τῶν
ὀγδοήκοντα σταδίων. ἐγγύτερον μέν τοι τοῦ δέοντος κεῖ-
ται τῆς θαλάττης, σχεδὸν ὅσον εὐλιμενωτέραν αὐτὴν φῂς
εἶναι, ὅμως δὲ ἀγαπητὸν καὶ τοῦτο. πρόσοικος γὰρ θά- 705
λαττα χώρᾳ τὸ μὲν παρ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἡδύ, μάλα γε
μὴν ὄντως ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν γειτόνημα· ἐμπορίας γὰρ
καὶ χρηματισμοῦ διὰ καπηλείας ἐμπιπλᾶσα αὐτήν, ἤθη
παλίμβολα καὶ ἄπιστα ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσα, αὐτήν τε
πρὸς αὑτὴν τὴν πόλιν ἄπιστον καὶ ἄφιλον ποιεῖ καὶ πρὸς
τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡσαύτως. παραμύθιον δὲ δὴ
πρὸς ταῦτα καὶ τὸ πάμφορος εἶναι κέκτηται, τραχεῖα B
δὲ οὖσα δῆλον ὡς οὐκ ἂν πολύφορός τε εἴη καὶ πάμ-
φορος ἅμα· τοῦτο γὰρ ἔχουσα, πολλὴν ἐξαγωγὴν ἂν παρ-
εχομένη, νομίσματος ἀργυροῦ καὶ χρυσοῦ πάλιν ἀντεμ-
πίπλαιτ᾽ ἄν, οὗ μεῖζον κακόν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πόλει ἀνθ᾽
ἑνὸς ἓν οὐδὲν ἂν γίγνοιτο εἰς γενναίων καὶ δικαίων
ἠθῶν κτῆσιν, ὡς ἔφαμεν, εἰ μεμνήμεθα, ἐν τοῖς πρόσθεν
λόγοις.

*ΚΛ.* Ἀλλὰ μεμνήμεθα, καὶ συγχωροῦμεν τότε λέγειν
ἡμᾶς ὀρθῶς καὶ τὰ νῦν.

C *ΑΘ.* Τί δὲ δή; ναυπηγησίμης ὕλης ὁ τόπος ἡμῖν τῆς χώρας πῶς ἔχει;

*ΚΛ.* Οὐκ ἔστιν οὔτε τις ἐλάτη λόγου ἀξία οὔτ' αὖ πεύκη, κυπάριττός τε οὐ πολλή· πίτυν τ' αὖ καὶ πλάτανον ὀλίγην ἂν εὕροι τις, οἷς δὴ πρὸς τὰ τῶν ἐντὸς τῶν πλοίων μέρη ἀναγκαῖον τοῖς ναυπηγοῖς χρῆσθαι ἑκάστοτε.

*ΑΘ.* Καὶ ταῦτα οὐκ ἂν κακῶς ἔχοι τῇ χώρᾳ τῆς φύσεως.

*ΚΛ.* Τί δή;

*ΑΘ.* Μιμήσεις πονηρὰς μιμεῖσθαι τοὺς πολεμίους μὴ
D ῥᾳδίως δύνασθαί τινα πόλιν ἀγαθόν.

*ΚΛ.* Εἰς δὴ τί τῶν εἰρημένων βλέψας εἴπες ὃ λέγεις;

II. *ΑΘ.* Ὦ δαιμόνιε, φύλαττέ με εἰς τὸ κατ' ἀρχὰς εἰρημένον ἀποβλέπων, τὸ περὶ τῶν Κρητικῶν νόμων, ὡς πρὸς ἕν τι βλέποιεν, καὶ δὴ καὶ τοῦτ' ἐλεγέτην αὐτὸ εἶναι σφὼ τὸ πρὸς τὸν πόλεμον, ἐγὼ δὲ ὑπολαβὼν εἶπον, ὡς, ὅτι μὲν εἰς ἀρετήν ποι βλέποι τὰ τοιαῦτα νόμιμα κείμενα, καλῶς ἔχοι, τὸ δ' ὅτι πρὸς μέρος ἀλλ' οὐ πρὸς πᾶσαν σχε-
E δόν, οὐ πάνυ ξυνεχώρουν. νῦν οὖν ὑμεῖς μοι τῆς παρούσης νομοθεσίας ἀντιφυλάξατε ἑπόμενοι, ἐὰν ἄρα τι μὴ πρὸς ἀρετὴν τεῖνον ἢ πρὸς ἀρετῆς μόριον νομοθετῶ. τοῦτον γὰρ δὴ τίθεσθαι τὸν νόμον ὀρθῶς ὑποτίθεμαι μόνον,
706 ὃς ἂν δίκην τοξότου ἑκάστοτε στοχάζηται τοῦ ὅτῳ ἂν συνεχῶς τῶν ἀεὶ καλῶν τι ξυνέπηται μόνῳ, τὰ δὲ ἄλλα ξύμπαντα παραλείπῃ, ἐάν τέ τις πλοῦτος ἐάν τε ἄρα τι τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὂν τυγχάνῃ ἄνευ τῶν προειρημένων. τὴν δὲ δὴ μίμησιν ἔλεγον τὴν τῶν πολεμίων τὴν κακὴν τοιάνδε γίγνεσθαι, ὅταν οἰκῇ μέν τις πρὸς θαλάττῃ, λυπῆται δ' ὑπὸ πολεμίων, οἷον — φράσω γὰρ οὔ τι μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν· Μίνως γὰρ δή ποτε τοὺς οἰ-
B κοῦντας τὴν Ἀττικὴν παρεστήσατο εἰς χαλεπήν τινα φο-

ρὰν δασμοῦ, δύναμιν πολλὴν κατὰ θάλατταν κεκτημένος,
οἱ δ' οὔτε πω πλοῖα ἐκέκτηντο, καθάπερ νῦν, πολεμικά,
οὔτ' αὖ τὴν χώραν πλήρη ναυπηγησίμων ξύλων, ὥστ' εὐ-
μαρῶς ναυτικὴν παρασχέσθαι δύναμιν· οὔκουν οἷοί τ'
ἐγένοντο διὰ μιμήσεως ναυτικῆς αὐτοὶ ναῦται γενόμενοι
εὐθὺς τότε τοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι. ἔτι γὰρ ἂν πλεο-
νάκις ἑπτὰ ἀπολέσαι παῖδας αὐτοῖς συνήνεγκε, πρὶν ἀντὶ
πεζῶν ὁπλιτῶν μονίμων ναυτικοὺς γενομένους ἐθισθῆ- C
ναι πυκνὰ ἀποπηδῶντας δρομικῶς εἰς τὰς ναῦς ταχὺ πά-
λιν ἀποχωρεῖν, καὶ δοκεῖν μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖν μὴ τολ-
μῶντας ἀποθνήσκειν μένοντας ἐπιφερομένων πολεμίων,
ἀλλ' εἰκυίας αὐτοῖς γίγνεσθαι προφάσεις καὶ σφόδρα ἑτοί-
μας ὅπλα τε ἀπολλῦσι καὶ φεύγουσι δή τινας οὐκ αἰσχράς,
ὥς φασι, φυγάς. ταῦτα γὰρ ἐκ ναυτικῆς ὁπλιτείας ῥήματα
φιλεῖ ξυμβαίνειν, οὐκ ἄξια ἐπαίνων πολλάκις μυρίων,
ἀλλὰ τοὐναντίον· ἔθη γὰρ πονηρὰ οὐδέποτε ἐθίζειν δεῖ, D
καὶ ταῦτα τὸ τῶν πολιτῶν βέλτιστον μέρος. ἦν δέ που
τοῦτό γε καὶ παρ' Ὁμήρου λαβεῖν, ὅτι τὸ ἐπιτήδευμα ἦν
τὸ τοιοῦτον οὐ καλόν. Ὀδυσσεὺς γὰρ αὐτῷ λοιδορεῖ τὸν
Ἀγαμέμνονα, τῶν Ἀχαιῶν τότε ὑπὸ τῶν Τρώων κατεχο-
μένων τῇ μάχῃ, κελεύοντα τὰς ναῦς εἰς τὴν θάλατταν
καθέλκειν, ὁ δὲ χαλεπαίνει τε αὐτῷ καὶ λέγει

ὃς κέλεαι πολέμοιο συνεσταότος καὶ ἀϋτῆς E
νῆας ἐϋσσέλμους ἅλαδ' ἕλκειν, ὄφρ' ἔτι μᾶλλον
Τρωσὶ μὲν εὐκτὰ γένηται ἐελδομένοισί περ ἔμπης,
ἡμῖν δ' αἰπὺς ὄλεθρος ἐπιρρέπῃ· οὐ γὰρ Ἀχαιοί
σχήσουσιν πολέμου νηῶν ἅλαδ' ἑλκομενάων,
ἀλλ' ἀποπαπτανέουσιν, ἐρωήσουσι δὲ χάρμης·
ἔνθα κε σὴ βουλὴ δηλήσεται, οἷ' ἀγορεύεις. 707

ταῦτ' οὖν ἐγίγνωσκε καὶ ἐκεῖνος, ὅτι κακὸν ἐν θαλάττῃ
τριήρεις ὁπλίταις παρεστῶσαι μαχομένοις· καὶ λέοντες ἂν
ἐλάφους ἐθισθεῖεν φεύγειν τοιούτοις ἔθεσι χρώμενοι·

πρὸς δὲ τούτοις αἱ διὰ τὰ ναυτικὰ πόλεων δυνάμεις ἅμα σωτηρίᾳ τιμὰς οὐ τῷ καλλίστῳ τῶν πολεμικῶν ἀποδιδόασι. διὰ κυβερνητικῆς γὰρ καὶ πεντηκονταρχίας καὶ ἐρετικῆς
B καὶ παντοδαπῶν καὶ οὐ πάνυ σπουδαίων ἀνθρώπων γιγνομένης, τὰς τιμὰς ἑκάστοις οὐκ ἂν δύναιτο ὀρθῶς ἀποδιδόναι τις· καί τοι πῶς ἂν ἔτι πολιτεία γίγνοιτο ὀρθὴ τούτου στερομένη;

ΚΛ. Σχεδὸν ἀδύνατον. ἀλλὰ μήν, ὦ ξένε, τήν γε περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένην ἡμεῖς γε οἱ Κρῆτες τὴν Ἑλλάδα φαμὲν σῶσαι.

ΑΘ. Καὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων τε καὶ βαρβά-
C ρων λέγουσι ταῦτα. ἡμεῖς δέ, ὦ φίλε, ἐγώ τε καὶ ὅδε, Μέγιλλος, φαμὲν τὴν πεζὴν μάχην τὴν ἐν Μαραθῶνι γενομένην καὶ ἐν Πλαταιαῖς, τὴν μὲν ἄρξαι τῆς σωτηρίας τοῖς Ἕλλησι, τὴν δὲ τέλος ἐπιθεῖναι, καὶ τὰς μὲν βελτίους τοὺς Ἕλληνας ποιῆσαι, τὰς δὲ οὐ βελτίους, ἵν' οὕτω λέγωμεν περὶ τῶν τότε ξυσσωσασῶν ἡμᾶς μαχῶν· πρὸς γὰρ τῇ περὶ Σαλαμῖνα τὴν περὶ τὸ Ἀρτεμίσιόν σοι προσθήσω κατὰ θάλατταν μάχην. ἀλλὰ γὰρ ἀποβλέποντες
D νῦν πρὸς πολιτείας ἀρετὴν καὶ χώρας φύσιν σκοπούμεθα καὶ νόμων τάξιν, οὐ τὸ σώζεσθαί τε καὶ εἶναι μόνον ἀνθρώποις τιμιώτατον ἡγούμενοι, καθάπερ οἱ πολλοί, τὸ δ' ὡς βελτίστους γίγνεσθαί τε καὶ εἶναι τοσοῦτον χρόνον ὅσον ἂν ὦσιν· εἴρηται δ' ἡμῖν, οἶμαι, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πρόσθεν.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Τοῦτο τοίνυν σκοπώμεθα μόνον, εἰ κατα τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐρχόμεθα βελτίστην οὖσαν πόλεσι κατοικίσεων πέρι καὶ νομοθεσιῶν.

ΚΛ. Καὶ πολύ γε.

E III. ΑΘ. Λέγε δὴ τοίνυν τὸ τούτοις ἑξῆς, τίς ὁ κατοι-

κιζόμενος ὑμῖν λεὼς ἔσται; πότερον ἐξ ἁπάσης Κρήτης
ὁ ἐθέλων, ὡς ὄχλου τινὸς ἐν ταῖς πόλεσιν ἑκάσταις γεγε-
νημένου πλείονος ἢ κατὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφήν; οὐ γάρ
που τὸν βουλόμενόν γε Ἑλλήνων συνάγετε. καί τοί τινας
ὑμῖν ἔκ τε Ἄργους ὁρῶ καὶ Αἰγίνης καὶ ἄλλοθεν τῶν Ἑλ-
λήνων εἰς τὴν χώραν κατῳκισμένους· τὸ δὲ δὴ παρὸν 708
ἡμῖν λέγε, πόθεν ἔσεσθαι φῂς στρατόπεδον τῶν πολιτῶν
τὰ νῦν;

*ΚΛ.* Ἔκ τε Κρήτης ξυμπάσης ἔοικε γενήσεσθαι, καὶ
τῶν ἄλλων δὲ Ἑλλήνων μάλιστά μοι φαίνονται τοὺς ἀπὸ
Πελοποννήσου προσδέξεσθαι ξυνοίκους. καὶ γάρ, ὃ νῦν
δὴ λέγεις, ἀληθὲς φράζεις, ὡς ἐξ Ἄργους εἰσί, καὶ τό γε
μάλιστ᾽ εὐδοκιμοῦν τὰ νῦν ἐνθάδε γένος, τὸ Γορτυνι-
κόν· ἐκ Γόρτυνος γὰρ τυγχάνει ἀπῳκηκὸς ταύτης τῆς
Πελοποννησιακῆς.

*ΑΘ.* Οὐ τοίνυν εὔκολος ὁμοίως γίγνοιτ᾽ ἂν ὁ κατοι- B
κισμὸς ταῖς πόλεσιν, ὅταν μὴ τὸν τῶν ἑσμῶν γίγνηται
τρόπον, ἓν γένος ἀπὸ μιᾶς ἰὸν χώρας οἰκίζηται, φίλον
παρὰ φίλων, στενοχωρίᾳ τινὶ πολιορκηθὲν γῆς ἢ τισιν
ἄλλοις τοιούτοις παθήμασιν ἀναγκασθέν. ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ
στάσεσι βιαζόμενον ἀναγκάζοιτ᾽ ἂν ἑτέρωσε ἀποξενοῦσθαι
πόλεώς τι μόριον· ἤδη δέ ποτε καὶ ξυνάπασα πόλις τινῶν
ἔφυγεν, ἄρδην κρείττονι κρατηθεῖσα πολέμῳ. ταῦτ᾽ οὖν
πάντ᾽ ἐστὶ τῇ μὲν ῥᾴω κατοικίζεσθαί τε καὶ νομοθετεῖ- C
σθαι, τῇ δὲ χαλεπώτερα. τὸ μὲν γὰρ ἕν τι εἶναι γένος
ὁμόφωνον καὶ ὁμόνομον ἔχει τινὰ φιλίαν, κοινωνὸν ἱερῶν
ὂν καὶ τῶν τοιούτων πάντων, νόμους δ᾽ ἑτέρους καὶ πο-
λιτείας ἄλλας τῶν οἴκοθεν οὐκ εὐπετῶς ἀνέχεται, τὸ δ᾽
ἐνίοτε πονηρίᾳ νόμων ἐστασιακὸς καὶ διὰ συνήθειαν ζη-
τοῦν ἔτι χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι, δι᾽ ἃ καὶ πρότερον
ἐφθάρη, χαλεπὸν τῷ κατοικίζοντι καὶ νομοθετοῦντι καὶ
δυσπειθὲς γίγνεται· τὸ δ᾽ αὖ παντοδαπὸν ἐς ταὐτὸ ξυνερ- D

ρυηκὸς γένος ὑπακοῦσαι μέν τινων νομων καινῶν τάχα ἂν ἐθελήσειε μᾶλλον, τὸ δὲ συμπνεῦσαι καὶ καθάπερ ἵππων ζεῦγος καθ' ἕνα εἰς ταὐτόν, τὸ λεγόμενον, ξυμφυσῆσαι χρόνου πολλοῦ καὶ παγχάλεπον. ἀλλ' ὄντως ἐστὶ νομοθεσία καὶ πόλεων οἰκισμοὶ πάντων τελεώτατον πρὸς ἀρετὴν ἀνδρῶν.

*ΚΛ.* Εἰκός· ὅπῃ δ' αὖ βλέπων τοῦτ' εἴρηκας, φράζ' ἔτι σαφέστερον.

E IV. *ΑΘ.* Ὦ 'γαθέ, ἔοικα περὶ νομοθετῶν ἐπανιὼν καὶ σκοπῶν ἅμα ἐρεῖν τι καὶ φαῦλον· ἀλλ' ἐὰν πρὸς καιρόν τινα λέγωμεν, πρᾶγμα οὐδὲν γίγνοιτ' ἂν ἔτι. καί τοι τί ποτε δυσχεραίνω; σχεδὸν γάρ τοι πάντα οὕτως ἔοικ' ἔχειν τἀνθρώπινα.

*ΚΛ.* Τοῦ δὴ πέρι λέγεις;

709 *ΑΘ.* Ἔμελλον λέγειν, ὡς οὐδείς ποτε ἀνθρώπων οὐδὲν νομοθετεῖ, τύχαι δὲ καὶ ξυμφοραὶ παντοῖαι πίπτουσαι παντοίως νομοθετοῦσι τὰ πάντα ἡμῖν. ἢ γὰρ πόλεμός τις βιασάμενος ἀνέτρεψε πολιτείας καὶ μετέβαλε νόμους, ἢ πενίας χαλεπῆς ἀπορία· πολλὰ δὲ καὶ νόσοι ἀναγκάζουσι καινοτομεῖν, λοιμῶν τε ἐμπιπτόντων καὶ χρόνον ἐπὶ πολὺν ἐνιαυτῶν πολλῶν πολλάκις ἀκαιρίας. ταῦτα δὴ πάντα προϊδών τις ἄξειεν ἂν εἰπεῖν, ὅπερ ἐγὼ νῦν δή,
B τὸ θνητὸν μὲν μηδένα νομοθετεῖν μηδέν, τύχας δ' εἶναι σχεδὸν ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· τὸ δ' ἔστι περί τε ναυτιλίαν καὶ κυβερνητικὴν καὶ ἰατρικὴν καὶ στρατηγικὴν πάντα ταῦτ' εἰπόντα δοκεῖν εὖ λέγειν, ἀλλὰ γὰρ ὁμοίως αὖ καὶ τόδε ἔστι λέγοντα εὖ λέγειν ἐν τοῖς αὐτοῖς τούτοις.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον;

*ΑΘ.* Ὡς θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. ἡμερώτερον μὴν τρίτον ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην· καιρῷ

γὰρ χειμῶνος ξυλλαβέσθαι κυβερνητικὴν ἢ μή, μέγα C
πλεονέκτημα ἔγωγ' ἂν θείην. ἢ πῶς;

ΚΛ. Οὕτως.

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως κατὰ τὸν αὐ-
τὸν ἂν ἔχοι λόγον, καὶ δὴ καὶ νομοθεσίᾳ ταὐτὸν τοῦτο
δοτέον· τῶν ἄλλων ξυμπιπτόντων, ὅσα δεῖ χώρᾳ ξυντυ-
χεῖν, εἰ μέλλοι ποτὲ εὐδαιμόνως οἰκήσειν, τὸν νομοθέ-
την ἀληθείας ἐχόμενον τῇ τοιαύτῃ παραπεσεῖν ἑκάστοτε
πόλει δεῖν.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὅ γε πρὸς ἕκαστόν τι τῶν εἰρημένων D
ἔχων τὴν τέχνην κἂν εὔξασθαί που δύναιτο ὀρθῶς, τί
παρὸν αὐτῷ διὰ τύχης τῆς τέχνης ἂν μόνον ἐπιδέοι;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οἵ τε ἄλλοι γε δὴ πάντες οἱ νῦν δὴ ῥηθέντες
κελευόμενοι τὴν αὐτῶν εὐχὴν εἰπεῖν εἴποιεν ἄν· ἢ γάρ;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ταὐτὸν δὴ καὶ νομοθέτης, οἶμαι, δράσειεν.

ΚΛ. Ἔγωγ' οἶμαι.

ΑΘ. Φέρε δή, νομοθέτα, πρὸς αὐτὸν φῶμεν, τί σοι
καὶ πῶς πόλιν ἔχουσαν δῶμεν, ὃ λαβὼν ἕξεις ὥστ' ἐκ τῶν E
λοιπῶν αὐτὸς τὴν πόλιν ἱκανῶς διοικῆσαι; τί μετὰ τοῦτ'
εἰπεῖν ὀρθῶς ἐστιν ἄρα;

ΚΛ. Τοῦ νομοθέτου φράζωμεν τοῦτο, ἢ γάρ;

ΑΘ. Ναὶ τόδε· τυραννουμένην μοι δότε τὴν πόλιν,
φήσει· τύραννος δ' ἔστω νέος καὶ μνήμων καὶ εὐμαθὴς
καὶ ἀνδρεῖος καὶ μεγαλοπρεπὴς φύσει, ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς
πρόσθεν ἐλέγομεν δεῖν ἕπεσθαι ξύμπασι τοῖς τῆς ἀρετῆς
μέρεσι, καὶ νῦν τῇ τυραννουμένῃ ψυχῇ τοῦτο ξυνεπέσθω, 710
ἐὰν μέλλῃ τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων ὄφελος εἶναί τι.

ΚΛ. Σωφροσύνην μοι δοκεῖ φράζειν, ὦ Μέγιλλε,
δεῖν εἶναι τὴν ξυνεπομένην ὁ ξένος. ἢ γάρ;

ΑΘ. Τὴν δημώδη γε, ὦ Κλεινία, καὶ οὐχ ἥν τις σε-
μνύνων ἂν λέγοι, φρόνησιν προσαναγκάζων εἶναι τὸ σω-
φρονεῖν, ἀλλ' ὅπερ εὐθὺς παισὶ καὶ θηρίοις, τοῖς μὲν
ἀκρατῶς ἔχειν πρὸς τὰς ἡδονάς, ξύμφυτον ἐπανθεῖ, τοῖς
B δὲ ἐγκρατῶς· ὃ καὶ μονούμενον ἔφαμεν τῶν πολλῶν
ἀγαθῶν λεγομένων οὐκ ἄξιον εἶναι λόγου. ἔχετε γὰρ ὃ
λέγω που.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ταύτην τοίνυν ἡμῖν ὁ τύραννος τὴν φύσιν
ἐχέτω πρὸς ἐκείναις ταῖς φύσεσιν, εἰ μέλλει πόλις ὡς δυ-
νατόν ἐστι τάχιστα καὶ ἄριστα σχήσειν πολιτείαν, ἣν
λαβοῦσα εὐδαιμονέστατα διάξει. θάττων γὰρ ταύτης καὶ
ἀμείνων πολιτείας διάθεσις οὔτ' ἔστιν οὔτ' ἄν ποτε γέ-
νοιτο.

ΚΛ. Πῶς δὴ καὶ τίνι λόγῳ τοῦτο, ὦ ξένε, λέγων ἂν
C τις ὀρθῶς λέγειν αὑτὸν πείθοι;

ΑΘ. Ῥᾴδιόν που τοῦτό γε νοεῖν ἐστ', ὦ Κλεινία,
κατὰ φύσιν ὡς ἔστι τοῦθ' οὕτως.

ΚΛ. Πῶς λέγεις; εἰ τύραννος γένοιτο, φῄς, νέος,
σώφρων, εὐμαθής, μνήμων, ἀνδρεῖος, μεγαλοπρεπής;

ΑΘ. Εὐτυχής, πρόσθες, μὴ κατ' ἄλλο, ἀλλὰ τὸ γενέ-
σθαι τε ἐπ' αὐτοῦ νομοθέτην ἄξιον ἐπαίνου καί τινα
D τύχην εἰς ταὐτὸν ἀγαγεῖν αὐτῷ. γενομένου γὰρ τούτου
πάντα σχεδὸν ἀπείργασται τῷ θεῷ, ἅπερ ὅταν βουληθῇ
διαφερόντως εὖ πρᾶξαί τινα πόλιν· δεύτερον δέ, ἐάν ποτέ
τινες δύο ἄρχοντες γίγνωνται τοιοῦτοι, τρίτον δ' αὖ καὶ
κατὰ λόγον ὡσαύτως χαλεπώτερον, ὅσῳ πλείους, ὅσῳ δ'
ἐναντίον, ἐναντίως.

ΚΛ. Ἐκ τυραννίδος ἀρίστην φῂς γενέσθαι πόλιν ἄν,
ὡς φαίνει, μετὰ νομοθέτου γε ἄκρου καὶ τυράννου κο-
σμίου, καὶ ῥᾷστά τε καὶ τάχιστ' ἂν μεταβαλεῖν εἰς τοῦτο

ἐκ τοῦ τοιούτου, δεύτερον δὲ ἐξ ὀλιγαρχίας· ἢ πῶς λέγεις; E
[καὶ τὸ τρίτον ἐκ δημοκρατίας].

ΑΘ. Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐκ τυραννίδος μὲν πρῶτον, δεύτερον δὲ ἐκ βασιλικῆς πολιτείας, τρίτον δὲ ἔκ τινος δημοκρατίας, τὸ δὲ τέταρτον ὀλιγαρχία τὴν τοῦ τοιούτου γένεσιν χαλεπώτατα δύναιτ' ἂν προσδέξασθαι· πλεῖστοι γὰρ ἐν αὐτῇ δυνάσται γίγνονται. λέγομεν δὴ ταῦτα γίγνεσθαι τότε, ὅταν ἀληθὴς μὲν νομοθέτης γένηται φύσει, κοινὴ δὲ αὐτῷ τις ξυμβῇ ῥώμη πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει
μέγιστον δυναμένους· οὗ δ' ἂν τοῦτο ἀριθμῷ μὲν βραχύ- 711
τατον, ἰσχυρότατον δέ, καθάπερ ἐν τυραννίδι, γένηται, ταύτῃ καὶ τότε τάχος καὶ ῥαστώνη τῆς μεταβολῆς γίγνεσθαι φιλεῖ.

ΚΛ. Πῶς; οὐ γὰρ μανθάνομεν.

ΑΘ. Καὶ μὴν εἴρηταί γ' ἡμῖν οὐχ ἅπαξ ἀλλ' οἶμαι πολλάκις· ὑμεῖς δὲ τάχα οὐδὲ τεθέασθε τυραννουμένην πόλιν.

ΚΛ. Οὐδέ γε ἐπιθυμητὴς ἔγωγ' εἰμὶ τοῦ θεάματος.

ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτό γ' ἂν ἴδοις ἐν αὐτῇ τὸ νῦν δὴ B
λεγόμενον.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Οὐδὲν δεῖ πόνων οὐδέ τινος παμπόλλου χρόνου τῷ τυράννῳ μεταβαλεῖν. βουληθέντι πόλεως ἤθη, πορεύεσθαι δὲ αὐτὸν δεῖ πρῶτον ταύτῃ, ὅπῃπερ ἂν ἐθελήσῃ, ἐάν τε πρὸς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα προτρέπεσθαι τοὺς πολίτας ἐάν τε ἐπὶ τοὐναντίον, αὐτὸν πρῶτον πάντα ὑπο-
γράφοντα τῷ πράττειν, τὰ μὲν ἐπαινοῦντα καὶ τιμῶντα, C
τὰ δ' αὖ πρὸς ψόγον ἄγοντα, καὶ τὸν μὴ πειθόμενον ἀτιμάζοντα καθ' ἑκάστας τῶν πράξεων.

ΚΛ. Καὶ πῶς οἰώμεθα ταχὺ ξυνακολουθήσειν τοὺς ἄλλους πολίτας τῷ τὴν τοιαύτην πειθὼ καὶ ἅμα βίαν εἰληφότι;

ΑΘ. Μηδεὶς ἡμᾶς πειθέτω, ὦ φίλοι, ἄλλῃ θᾶττον καὶ ῥᾷον μεταβάλλειν ἄν ποτε πόλιν τοὺς νόμους ἢ τῇ τῶν δυναστευόντων ἡγεμονίᾳ, μηδὲ νῦν γε ἄλλῃ γίγνεσθαι μηδ' αὖθίς ποτε γενήσεσθαι. καὶ γὰρ οὖν ἡμῖν οὐ τοῦτ'
D ἐστὶν ἀδύνατον οὐδὲ χαλεπῶς ἂν γενόμενον· ἀλλὰ τόδ' ἐστὶ τὸ χαλεπὸν γενέσθαι, καὶ ὀλίγον δὴ τὸ γεγονὸς ἐν τῷ πολλῷ χρόνῳ, ὅταν δὲ ξυμβῇ, μυρία καὶ πάντ' ἐν πόλει ἀγαθὰ ἀπεργάζεται, ἐν ᾗ ποτ' ἂν ἐγγένηται.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Ὅταν ἔρως θεῖος τῶν σωφρόνων τε καὶ δικαίων ἐπιτηδευμάτων ἐγγένηται μεγάλαις τισὶ δυναστείαις, ἢ κατὰ μοναρχίαν δυναστευούσαις ἢ κατὰ πλούτων ὑπερο-
E χὰς διαφερούσαις ἢ γενῶν, ἢ τὴν Νέστορος ἐάν ποτέ τις ἐπανενέγκῃ φύσιν, ὃν τῇ τοῦ λέγειν ῥώμῃ φασὶ πάντων διενεγκόντα ἀνθρώπων πλέον ἔτι τῷ σωφρονεῖν διαφέρειν — τοῦτ' οὖν ἐπὶ μὲν Τροίας, ὥς φασι, γέγονεν, ἐφ' ἡμῶν δὲ οὐδαμῶς· εἰ δ' οὖν γέγονεν ἢ καὶ γενήσεται τοιοῦτος ἢ νῦν ἡμῶν ἔστι τις, μακαρίως μὲν αὐτὸς ζῇ, μακάριοι δὲ οἱ ξυνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος στόματος ἰόντων λόγων· ὡσαύτως δὲ καὶ ξυμπάσης δυνάμεως ὁ αὐ-
712 τὸς πέρι λόγος, ὡς ὅταν εἰς ταὐτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώπῳ ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας τῆς ἀρίστης καὶ νόμων τῶν τοιούτων φύεται γένεσις, ἄλλως δὲ οὐ μή ποτε γένηται. ταῦτα μὲν οὖν καθαπερεὶ μῦθός τις λεχθεὶς κεχρησμῳδήσθω, καὶ ἐπιδεδείχθω τῇ μὲν χαλεπὸν ὂν τὸ πόλιν εὔνομον γίγνεσθαι, τῇ δ', εἴπερ γένοιτο ὃ λέγομεν, πάντων τάχιστόν τε καὶ ῥᾷστον μακρῷ.

ΚΛ. Πῶς;

B ΑΘ. Πειρώμεθα προσαρμόττοντες τῇ πόλει σοι καθάπερ παῖδες πρεσβῦται πλάττειν τῷ λόγῳ τοὺς νόμους.

ΚΛ. Ἴωμεν δὴ καὶ μὴ μέλλωμεν ἔτι.

V. *ΑΘ.* Θεὸν δὴ πρὸς τὴν τῆς πόλεως κατασκευὴν ἐπικαλώμεθα· ὁ δὲ ἀκούσειέ τε καὶ ἀκούσας ἵλεως εὐμενής τε ἡμῖν ἔλθοι συνδιακοσμήσων τήν τε πόλιν καὶ τοὺς νόμους.

*ΚΛ.* Ἔλθοι γὰρ οὖν.

*ΑΘ.* Ἀλλὰ τίνα δή ποτε πολιτείαν ἔχομεν ἐν νῷ τῇ πόλει προστάττειν; C

*ΚΛ.* Οἷον δὴ τί λέγεις βουληθείς; φράζ' ἔτι σαφέστερον, οἷον δημοκρατίαν τινὰ ἢ ὀλιγαρχίαν ἢ ἀριστοκρατίαν ἢ βασιλικήν· οὐ γὰρ δὴ τυραννίδα γέ που λέγοις ἄν, ὥς γ' ἡμεῖς ἂν οἰηθείημεν.

*ΑΘ.* Φέρε δὴ τοίνυν, πότερος ὑμῶν ἀποκρίνασθαι πρότερος ἂν ἐθέλοι, τὴν οἴκοι πολιτείαν εἰπὼν τίς τούτων ἐστίν;

*ΜΕ.* Μῶν οὖν τὸν πρεσβύτερον ἐμὲ δικαιότερον εἰπεῖν πρότερον; D

*ΚΛ.* Ἴσως.

*ΜΕ.* Καὶ μὴν ξυννοῶν γε, ὦ ξένε, τὴν ἐν Λακεδαίμονι πολιτείαν οὐκ ἔχω σοι φράζειν οὕτως, ἥντινα προσαγορεύειν αὐτὴν δεῖ. καὶ γὰρ τυραννίδι δοκεῖ μοι προσεοικέναι· τὸ γὰρ τῶν ἐφόρων θαυμαστὸν ὡς τυραννικὸν ἐν αὐτῇ γέγονε· καί τοι ἐνίοτέ μοι φαίνεται πασῶν τῶν πόλεων δημοκρατουμένῃ μάλιστ' ἐοικέναι. τὸ δ' αὖ μὴ φάναι ἀριστοκρατίαν αὐτὴν εἶναι παντάπασιν ἄτοπον· καὶ μὴν δὴ βασιλεία γε διὰ βίου τ' ἐστὶν ἐν αὐτῇ καὶ ἀρχαιοτάτη πασῶν καὶ πρὸς πάντων ἀνθρώπων καὶ ἡμῶν αὐτῶν λεγομένη. ἐγὼ δὲ οὕτω νῦν ἐξαίφνης ἂν ἐρωτηθεὶς ὄντως, ὅπερ εἶπον, οὐκ ἔχω διορισάμενος εἰπεῖν, τίς τούτων ἐστὶ τῶν πολιτειῶν. E

*ΚΛ.* Ταὐτόν σοι πάθος, ὦ Μέγιλλε, κἀγὼ φαίνομαι πεπονθέναι· πάνυ γὰρ ἀπορῶ τὴν ἐν Κνωσῷ πολιτείαν τούτων τινὰ δισχυριζόμενος εἰπεῖν.

*ΑΘ.* Ὄντως γάρ, ὦ ἄριστοι, πολιτειῶν μετέχετε· ἃς δὲ ὠνομάκαμεν νῦν, οὐκ εἰσὶ πολιτεῖαι, πόλεων δὲ οἰκήσεις δεσποζομένων τε καὶ δουλευουσῶν μέρεσιν ἑαυτῶν
713 τισί, τὸ τοῦ δεσπότου δὲ ἑκάστη προσαγορεύεται κράτος· χρῆν δ' εἴπερ τὸ τοιούτου τὴν πόλιν ἔδει ἐπονομάζεσθαι, τὸ τοῦ ἀληθῶς τῶν τὸν νοῦν ἐχόντων δεσπόζοντος θεοῦ ὄνομα λέγεσθαι.

*ΚΛ.* Τίς δ' ὁ θεός;

*ΑΘ.* Ἆρ' οὖν μύθῳ σμικρά γ' ἔτι προσχρηστέον, εἰ μέλλομεν ἐμμελῶς πως δηλῶσαι τὸ νῦν ἐρωτώμενον;

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

VI. *ΑΘ.* Οὐκοῦν χρὴ ταύτῃ δρᾶν. τῶν γὰρ δὴ πό-
B λεων, ὧν ἔμπροσθε τὰς ξυνοικήσεις διήλθομεν, ἔτι προτέρα τούτων πάμπολυ λέγεταί τις ἀρχή τε καὶ οἴκησις γεγονέναι ἐπὶ Κρόνου μάλ' εὐδαίμων, ἧς μίμημα ἔχουσά ἐστιν ἥτις τῶν νῦν ἄριστα οἰκεῖται.

*ΚΛ.* Σφόδρ' ἄν, ὡς ἔοικ', εἴη περὶ αὐτῆς δέον ἀκούειν.

*ΑΘ.* Ἐμοὶ γοῦν φαίνεται· διὸ καὶ παρήγαγον αὐτὴν εἰς τὸ μέσον τοῖς λόγοις.

*ΚΛ.* Ὀρθότατά γε δρῶν· καὶ τόν γε ἑξῆς περαίνων
C ἂν μῦθον, εἴπερ προσήκων ἐστί, μάλ' ὀρθῶς ἂν ποιοίης.

*ΑΘ.* Δραστέον ὡς λέγετε. φήμην τοίνυν παραδεδέγμεθα τῆς τῶν τότε μακαρίας ζωῆς, ὡς ἄφθονά τε καὶ αὐτόματα πάντα εἶχεν, ἡ δὲ τούτων αἰτία λέγεται τοιάδε τις· γιγνώσκων ὁ Κρόνος ἄρα, καθάπερ ἡμεῖς διεληλύθαμεν, ὡς ἀνθρωπεία φύσις οὐδεμία ἱκανὴ τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσα αὐτοκράτωρ πάντα μὴ οὐχ ὕβρεώς τε καὶ ἀδικίας μεστοῦσθαι, ταῦτ' οὖν διανοούμενος ἐφίστη τότε
D βασιλέας τε καὶ ἄρχοντας ταῖς πόλεσιν ἡμῶν οὐκ ἀνθρώπους, ἀλλὰ γένους θειοτέρου τε καὶ ἀμείνονος, δαίμονας· οἷον νῦν ἡμεῖς δρῶμεν τοῖς ποιμνίοις καὶ ὅσων ἥμεροί

εἰσιν ἀγέλαι, οὐ βοῦς βοῶν οὐδὲ αἶγας αἰγῶν ἄρχοντας ποιοῦμεν αὐτοῖσί τινας, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτῶν δεσπόζομεν, ἄμεινον ἐκείνων γένος· ταὐτὸν δὴ καὶ ὁ θεὸς [ἄρα καὶ] φιλάνθρωπος ὢν τότε γένος ἄμεινον ἡμῶν ἐφίστη τὸ τῶν δαιμόνων, ὃ διὰ πολλῆς μὲν αὐτοῖς ῥᾳστώνης, πολλῆς δ' ἡμῖν, ἐπιμελούμενον ἡμῶν, εἰρήνην τε καὶ αἰδῶ καὶ εὐ- E
νομίαν καὶ ἀφθονίαν δίκης παρεχόμενον, ἀστασίαστα καὶ εὐδαίμονα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπειργάζετο γένη. λέγει δὴ καὶ νῦν οὗτος ὁ λόγος ἀληθείᾳ χρώμενος, ὡς ὅσων ἂν πόλεων μὴ θεὸς ἀλλά τις ἄρχῃ θνητός, οὐκ ἔστι κακῶν αὐτοῖς οὐδὲ πόνων ἀνάφυξις· ἀλλὰ μιμεῖσθαι δεῖν ἡμᾶς οἴεται πάσῃ μηχανῇ τὸν ἐπὶ τοῦ Κρόνου λεγόμενον βίον, καὶ ὅσον ἐν ἡμῖν ἀθανασίας ἔνεστι, τούτῳ πειθομένους δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τάς τ' οἰκήσεις καὶ τὰς πόλεις διοικεῖν, 714
τὴν τοῦ νοῦ διανομὴν ἐπονομάζοντας νόμον· εἰ δ' ἄνθρωπος εἷς ἢ ὀλιγαρχία τις ἢ καὶ δημοκρατία ψυχὴν ἔχουσα ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὀρεγομένην καὶ πληροῦσθαι τούτων δεομένην, στέγουσαν δὲ οὐδὲν ἀλλ' ἀνηνύτῳ καὶ ἀπλήστῳ κακῷ [νοσήματι] ξυνεχομένην, ἄρξει δὴ πόλεως ἤ τινος ἰδιώτου καταπατήσας ὁ τοιοῦτος τοὺς νόμους, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, οὐκ ἔστι σωτηρίας μηχανή. σκοπεῖν δὴ δεῖ τοῦτον τὸν λόγον ἡμᾶς, ὦ Κλεινία, πότερον αὐτῷ πει- B
σόμεθα ἢ πῶς δράσομεν.

ΚΛ. Ἀνάγκη δή που πείθεσθαι.

ΑΘ. Ἐννοεῖς οὖν, ὅτι νόμων εἴδη τινές φασιν εἶναι τοσαῦτα ὅσαπερ πολιτειῶν, πολιτειῶν δὲ ἄρτι διεληλύθαμεν ὅσα λέγουσιν οἱ πολλοί; μὴ δὴ φαύλου πέρι νομίσῃς εἶναι τὴν νῦν ἀμφισβήτησιν, περὶ δὲ τοῦ μεγίστου· τὸ γὰρ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον οἷ χρὴ βλέπειν, πάλιν ἡμῖν ἀμφισβητούμενον ἐλήλυθεν. οὔτε γὰρ πρὸς τὸν πόλεμον οὔτε πρὸς ἀρετὴν ὅλην βλέπειν δεῖν φασὶ τοὺς νόμους, C
ἀλλ' ἥτις ἂν καθεστηκυῖα ᾖ πολιτεία, ταύτῃ ἰδεῖν τὸ ξυμ-

φέρον, ὅπως ἄρξει τε ἀεὶ καὶ μὴ καταλυθήσεται, καὶ τὸν φύσει ὅρον τοῦ δικαίου λέγεσθαι κάλλισθ' οὕτως.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Ὅτι τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον ἐστί.

ΚΛ. Λέγ' ἔτι σαφέστερον.

ΑΘ. Ὧδε. τίθεται δή που, φασί, τοὺς νόμους ἐν τῇ πόλει ἑκάστοτε τὸ κρατοῦν. ἢ γάρ;

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

D ΑΘ. Ἆρ' οὖν οἴει, φασί, ποτὲ δῆμον νικήσαντα ἤ τινα πολιτείαν ἄλλην ἢ καὶ τύραννον θήσεσθαι ἑκόντα πρὸς ἄλλο τι πρῶτον νόμους ἢ τὸ συμφέρον ἑαυτῷ τῆς ἀρχῆς τοῦ μένειν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ ὃς ἂν ταῦτα τὰ τεθέντα παραβαίνῃ, κολάσει ὁ θέμενος ὡς ἀδικοῦντα, δίκαια εἶναι ταῦτ' ἐπονομάζων;

ΚΛ. Ἔοικε γοῦν.

ΑΘ. Ταῦτ' ἄρ' ἀεὶ καὶ οὕτω καὶ ταύτῃ τὸ δίκαιον ἂν ἔχοι.

ΚΛ. Φησὶ γοῦν οὗτος ὁ λόγος.

E ΑΘ. Ἔστι γὰρ τοῦτο ἓν ἐκείνων τῶν ἀξιωμάτων ἀρχῆς πέρι.

ΚΛ. Ποίων δή;

ΑΘ. Τῶν ἃ τότε ἐπεσκοποῦμεν, τίνας τίνων ἄρχειν δεῖ. καὶ ἐφάνη δὴ γονέας μὲν ἐκγόνων, νεωτέρων δὲ πρεσβυτέρους, γενναίους δὲ ἀγεννῶν, καὶ συχνὰ ἄττα ἦν ἄλλ', εἰ μεμνήμεθα, καὶ ἐμπόδια ἕτερα ἑτέροισι· καὶ δὴ καὶ
715 ἓν ἦν αὐτῶν τοῦτο, καὶ ἔφαμέν που κατὰ φύσιν τὸν Πίνδαρον ἄγειν δικαιοῦντα τὸ βιαιότατον, ὡς φάναι.

ΚΛ. Ναί, ταῦτ' ἦν ἃ τότε ἐλέχθη.

ΑΘ. Σκόπει δὴ ποτέροις τισὶν ἡ πόλις ἡμῖν ἐστὶ πα–

ῥαδοτέα. γέγονε γὰρ δὴ μυριάκις ἤδη τὸ τοιοῦτον ἔν τισι πόλεσιν.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον;

VII. *ΑΘ.* Ἀρχῶν περιμαχήτων γενομένων οἱ νικήσαντες τά τε πράγματα κατὰ τὴν πόλιν οὕτως ἐσφετέρισαν σφόδρα, ὥστε ἀρχῆς μηδ' ὁτιοῦν μεταδιδόναι τοῖς ἡττηθεῖσι, μήτε αὐτοῖς μήτε ἐκγόνοις, παραφυλάττοντες δὲ ἀλλήλους ζῶσιν, ὅπως μή ποτέ τις εἰς ἀρχὴν ἀφικόμε- B
νος ἐπαναστῇ μεμνημένος τῶν ἔμπροσθεν γεγονότων κακῶν. ταύτας δή πού φαμεν ἡμεῖς νῦν οὔτ' εἶναι πολιτείας οὔτ' ὀρθοὺς νόμους, ὅσοι μὴ ξυμπάσης τῆς πόλεως ἕνεκα τοῦ κοινοῦ ἐτέθησαν· οἳ δ' ἕνεκα τινῶν, στασιωτείας ἀλλ' οὐ πολιτείας τούτους φαμέν, καὶ τὰ τούτων δίκαια, ἅ φασιν εἶναι, μάτην εἰρῆσθαι. λέγεται δὲ τοῦδ' ἕνεκα ταῦθ' ἡμῖν, ὡς ἡμεῖς τῇ σῇ πόλει ἀρχὰς οὔθ' ὅτι πλούσιός ἐστί τις δώσομεν, οὔθ' ὅτι τῶν τοιούτων ἄλλο οὐδὲν κεκτη- C
μένος, ἰσχὺν ἢ μέγεθος ἤ τι γένος· ὃς δ' ἂν τοῖς τεθεῖσι νόμοις εὐπειθέστατός τ' ᾖ καὶ νικᾷ ταύτην τὴν νίκην ἐν τῇ πόλει, τούτῳ φαμὲν καὶ τὴν τῶν θεῶν ὑπηρεσίαν δοτέον εἶναι τὴν μεγίστην τῷ πρώτῳ, καὶ δευτέραν τῷ τὰ δεύτερα κρατοῦντι, καὶ κατὰ λόγον οὕτω τοῖς ἐφεξῆς τὰ μετὰ ταῦθ' ἕκαστα ἀποδοτέον εἶναι. τοὺς δ' ἄρχοντας λεγομένους νῦν ὑπηρέτας τοῖς νόμοις ἐκάλεσα οὔ τι καινοτομίας ὀνομάτων ἕνεκα, ἀλλ' ἡγοῦμαι παντὸς μᾶλλον D
εἶναι παρὰ τοῦτο σωτηρίαν τε πόλει καὶ τοὐναντίον. ἐν ᾗ μὲν γὰρ ἂν ἀρχόμενος ᾖ καὶ ἄκυρος νόμος, φθορὰν ὁρῶ τῇ τοιαύτῃ ἑτοίμην οὖσαν· ἐν ᾗ δὲ ἂν δεσπότης τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ ἄρχοντες δοῦλοι τοῦ νόμου, σωτηρίαν καὶ πάνθ' ὅσα θεοὶ πόλεσιν ἔδοσαν ἀγαθὰ γιγνόμενα καθορῶ.

*ΚΛ.* Ναὶ μὰ Δί', ὦ ξένε· καθ' ἡλικίαν γὰρ ὀξὺ βλέπεις.

*ΑΘ.* Νέος μὲν γὰρ ὢν πᾶς ἄνθρωπος τὰ τοιαῦτα ἀμ-
E βλύτατα αὐτὸς αὑτοῦ ὁρᾷ, γέρων δὲ ὀξύτατα.

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα.

*ΑΘ.* Τί δὴ τὸ μετὰ ταῦτα; ἆρ' οὐχ ἥκοντας μὲν καὶ παρόντας φῶμεν τοὺς ἐποίκους, τὸν δ' ἑξῆς αὐτοῖς διαπεραντέον ἂν εἴη λόγον;

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Ἄνδρες, τοίνυν φῶμεν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν
716 καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος· τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός, ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινὸς καὶ κεκοσμημένος, εἰ δέ τις ἐξαρθεὶς ὑπὸ μεγαλαυχίας ἢ χρήμασιν ἐπαιρόμενος ἢ τιμαῖς ἢ καὶ σώματος εὐμορφίᾳ ἅμα νεότητι καὶ ἀνοίᾳ φλέγεται τὴν ψυχὴν μεθ' ὕβρεως, ὡς οὔτ' ἄρχοντος οὔτε τινὸς ἡγεμόνος δεόμενος, ἀλλὰ καὶ
B ἄλλοις ἱκανὸς ὢν ἡγεῖσθαι, καταλείπεται ἔρημος θεοῦ, καταλειφθεὶς δὲ καὶ ἔτι ἄλλους τοιούτους προσλαβὼν σκιρτᾷ ταράττων πάνθ' ἅμα, καὶ πολλοῖς τισὶν ἔδοξεν εἶναι τίς, μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολὺν ὑποσχὼν τιμωρίαν οὐ μεμπτὴν τῇ δίκῃ ἑαυτόν τε καὶ οἶκον καὶ πόλιν ἄρδην ἀνάστατον ἐποίησε. πρὸς ταῦτ' οὖν οὕτω διατεταγμένα τί χρὴ δρᾶν ἢ διανοεῖσθαι καὶ τί μὴ τὸν ἔμφρονα;

*ΚΛ.* Δῆλον δὴ τοῦτό γε, ὡς τῶν ξυνακολουθησόντων ἐσόμενον τῷ θεῷ δεῖ διανοηθῆναι πάντα ἄνδρα.

C VIII. *ΑΘ.* Τίς οὖν δὴ πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μία καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ μὲν ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ὄντι μετρίῳ φίλον ἂν εἴη, τὰ δ' ἄμετρα οὔτ' ἀλλήλοις οὔτε τοῖς ἐμμέτροις. ὁ δὴ θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη μάλιστα, καὶ πολὺ μᾶλλον ἤ πού τις, ὥς φασιν, ἄνθρωπος· τὸν οὖν τῷ τοιούτῳ προσφιλῆ

γενησόμενον εἰς δύναμιν ὅ τι μάλιστα καὶ αὐτὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι, καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ὁ D
μὲν σώφρων ἡμῶν θεῷ φίλος, ὅμοιος γάρ, ὁ δὲ μὴ σώφρων ἀνόμοιός τε καὶ διάφορος καὶ ἄδικος· καὶ τἄλλα οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει. νοήσωμεν δὴ τούτοις ἑπόμενον εἶναι τὸν τοιόνδε λόγον, ἁπάντων κάλλιστον καὶ ἀληθέστατον, οἶμαι, λόγων, ὡς τῷ μὲν ἀγαθῷ θύειν καὶ προσομιλεῖν δὴ τοῖς θεοῖς εὐχαῖς καὶ ἀναθήμασι καὶ ξυμπάσῃ θεραπείᾳ θεῶν κάλλιστον καὶ ἄριστον καὶ ἀνυσιμώτατον πρὸς τὸν εὐδαίμονα βίον καὶ δὴ καὶ διαφερόντως πρέπον, τῷ δὲ κακῷ τούτων τἀναντία πέφυκεν. ἀκά- E
θαρτος γὰρ τὴν ψυχὴν ὅ γε κακός, καθαρὸς δὲ ὁ ἐναντίος· παρὰ δὲ μιαροῦ δῶρα οὔτ' ἄνδρ' ἀγαθὸν οὔτε θεὸν ἔστι ποτὲ τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι· μάτην οὖν περὶ θεοὺς ὁ 717
πολύς ἐστι πόνος τοῖς ἀνοσίοις, τοῖσι δὲ ὁσίοις ἐγκαιρότατος ἅπασι. σκοπὸς μὲν οὖν ἡμῖν οὗτος, οὗ δεῖ στοχάζεσθαι· βέλη δὲ αὐτοῦ καὶ οἷον ἡ τοῖς βέλεσιν ἔφεσις τὰ ποῖ' ἂν λεγόμενα ὀρθότατα φέροιτ' ἄν; πρῶτον μέν, φαμέν, τιμὰς τὰς μετ' Ὀλυμπίους τε καὶ τοὺς τὴν πόλιν ἔχοντας θεοὺς τοῖς χθονίοις ἄν τις θεοῖς ἄρτια καὶ δεύτερα καὶ ἀριστερὰ νέμων ὀρθότατα τοῦ τῆς εὐσεβείας σκοποῦ τυγχάνοι, τοῖς δὲ τούτων ἄνωθεν τὰ περιττὰ καὶ B
ἀντίφωνα τοῖς ἔμπροσθεν ῥηθεῖσι νῦν δή. μετὰ θεοὺς δὲ τούσδε καὶ τοῖς δαίμοσιν ὅ γ' ἔμφρων ὀργιάζοιτ' ἄν, ἥρωσι δὲ μετὰ τούτους· ἐπακολουθοῖ δ' αὐτοῖς ἱδρύματα ἴδια πατρῴων θεῶν κατὰ νόμον ὀργιαζόμενα, γονέων δὲ μετὰ ταῦτα τιμαὶ ζώντων, οἷς θέμις ὀφείλοντα ἀποτίνειν τὰ πρῶτά τε καὶ μέγιστα ὀφειλήματα, χρεῶν πάντων πρεσβύτατα, νομίζειν δέ, ἃ κέκτηται καὶ ἔχει, πάντα εἶναι τῶν γεννησάντων καὶ θρεψαμένων πρὸς τὸ παρέχειν αὐτὰ C
εἰς ὑπηρεσίαν ἐκείνοις κατὰ δύναμιν πᾶσαν, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς οὐσίας, δεύτερα τὰ τοῦ σώματος, τρίτα τὰ τῆς

ψυχῆς, ἀποτίνοντα δανείσματα ἐπιμελείας τε καὶ ὑπερπο-
νούντων ὠδῖνας παλαιὰς ἐπὶ νέοις δανεισθείσας, ἀποδι-
δόντα δὲ παλαιοῖς ἐν τῷ γήρᾳ σφόδρα κεχρημένοις. παρὰ
δὲ πάντα τὸν βίον ἔχειν τε καὶ ἐσχηκέναι χρὴ πρὸς αὑτοῦ
γονέας εὐφημίαν διαφερόντως, διότι κούφων καὶ πτηνῶν
D λόγων βαρυτάτη ζημία· πᾶσι γὰρ ἐπίσκοπος τοῖς περὶ τὰ
τοιαῦτα ἐτάχθη Δίκης Νέμεσις ἄγγελος· θυμουμένοις τε
οὖν ὑπείκειν δεῖ καὶ ἀποπιμπλᾶσι τὸν θυμόν, ἐάν τ' ἐν
λόγοις ἐάν τ' ἐν ἔργοις δρῶσι τὸ τοιοῦτον, ξυγγιγνώ-
σκοντα, ὡς εἰκότως μάλιστα πατὴρ υἱεῖ δοξάζων ἀδικεῖ-
σθαι θυμοῖτ' ἂν διαφερόντως. τελευτησάντων δὲ γονέων
ταφὴ μὲν ἡ σωφρονεστάτη καλλίστη, μήθ' ὑπεραίροντα
E τῶν εἰθισμένων ὄγκων μήτ' ἐλλείποντα ὧν οἱ προπάτορες
τοὺς ἑαυτῶν γεννητὰς ἐτίθεσαν, τάς τε αὖ κατ' ἐνιαυτὸν
τῶν ἤδη τέλος ἐχόντων ὡσαύτως ἐπιμελείας τὰς κόσμον
φερούσας ἀποδιδόναι· τῷ δὲ μὴ παραλείπειν μνήμην ἐν-
718 δελεχῆ παρεχόμενον, τούτῳ μάλιστ' ἀεὶ πρεσβεύειν, δα-
πάνης τε τῆς διδομένης ὑπὸ τύχης τὸ μέτριον τοῖς κεκμη-
κόσι νέμοντα· ταῦτ' ἂν ποιοῦντες καὶ κατὰ ταῦτα ζῶντες
ἑκάστοτε ἕκαστοι τὴν ἀξίαν ἂν παρὰ θεῶν καὶ ὅσοι κρείτ-
τονες ἡμῶν κομιζοίμεθα, ἐν ἐλπίσιν ἀγαθαῖς διάγοντες
τὸ πλεῖστον τοῦ βίου. ἃ δὲ πρὸς ἐκγόνους καὶ ξυγγενεῖς
καὶ φίλους καὶ πολίτας ὅσα τε ξενικὰ πρὸς θεῶν θεραπεύ-
ματα καὶ ὁμιλίας ξυμπάντων τούτων ἀποτελοῦντα τὸν
B ἑαυτοῦ βίον φαιδρυνάμενον κατὰ νόμον κοσμεῖν δεῖ, τῶν
νόμων αὐτῶν ἡ διέξοδος, τὰ μὲν πείθουσα, τὰ δὲ μὴ ὑπεί-
κοντα πειθοῖ τῶν ἠθῶν βίᾳ καὶ δίκῃ κολάζουσα, τὴν πό-
λιν ἡμῖν ξυμβουληθέντων θεῶν μακαρίαν τε καὶ εὐδαί-
μονα ἀποτελεῖ· ἃ δὲ χρὴ μὲν αὖ καὶ ἀναγκαῖον εἰπεῖν νο-
μοθέτην, ὅστις ἅπερ ἐγὼ διανοεῖται, ἐν δὲ σχήματι νόμου
ἀναρμοστεῖ λεγόμενα, τούτων πέρι δοκεῖ μοι δεῖγμα προ-
C ενεγκόντα αὑτῷ τε καὶ ἐκείνοις οἷς νομοθετήσει, τὰ λοιπὰ

πάντα εἰς δύναμιν διεξελθόντα, τὸ μετὰ τοῦτο ἄρχεσθαι τῆς θέσεως τῶν νόμων. ἔστι δὲ δὴ τὰ τοιαῦτα ἐν τίνι μάλιστα σχήματι κείμενα; οὐ πάνυ ῥᾴδιον ἐν ἑνὶ περιλαβόντα εἰπεῖν αὐτὰ οἷόν τινι τύπῳ, ἀλλ' οὑτωσί τινα τρόπον λάβωμεν, ἄν τι δυνώμεθα περὶ αὐτῶν βεβαιώσασθαι.

ΚΛ. Λέγε τὸ ποῖον.

ΑΘ. Βουλοίμην ἂν αὐτοὺς ὡς εὐπειθεστάτους πρὸς ἀρετὴν εἶναι, καὶ δῆλον ὅτι πειράσεται τοῦτο ὁ νομοθέτης ἐν ἁπάσῃ ποιεῖν τῇ νομοθεσίᾳ.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; D

IX. ΑΘ. Τὰ τοίνυν δὴ λεχθέντα ἔδοξέ τί μοι προὔργου δρᾶν εἰς τὸ περὶ ὧν ἂν παραινῇ μὴ παντάπασιν ὠμῆς ψυχῆς λαβόμενα, μᾶλλον δ' ἡμερώτερόν τε ἂν ἀκούειν καὶ εὐμενέστερον· ὥστε εἰ καὶ μὴ μέγα τι, σμικρὸν δὲ τὸν ἀκούοντα, ὅπερ φησίν, εὐμενέστερον γιγνόμενον εὐμαθέστερον ἀπεργάσεται, πᾶν ἀγαπητόν. οὐ γὰρ πολλή τις εὐπέτεια οὐδὲ ἀφθονία τῶν προθυμουμένων ὡς ἀρίστων ὅ τι μάλιστα καὶ ὡς τάχιστα γίγνεσθαι, τὸν δὲ Ἡσίοδον οἱ πολλοὶ σοφὸν ἀποφαίνουσι λέγοντα, ὡς ἡ μὲν ἐπὶ E τὴν κακότητα ὁδὸς λεία καὶ ἀνιδιτὶ παρέχει πορεύεσθαι, μάλα βραχεῖα οὖσα, τῆς δ' ἀρετῆς, φησίν,

ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτήν,
καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι, 719
ῥηϊδίη δὴ 'πειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

ΚΛ. Καὶ καλῶς γ' ἔοικε λέγοντι.

ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. ὁ δὲ προάγων λόγος ὅ γε μοι ἀπείργασται, βούλομαι ὑμῖν εἰς τὸ μέσον αὐτὸ θεῖναι.

ΚΛ. Τίθει δή.

ΑΘ. Λέγωμεν δὴ τῷ νομοθέτῃ διαλεγόμενοι τόδε· εἰπὲ ἡμῖν, ὦ νομοθέτα, εἴπερ ὅ τι χρὴ πράττειν ἡμᾶς καὶ B λέγειν εἰδείης, ἆρ' οὐ δῆλον ὅτι καὶ ἂν εἴποις;

ΚΛ. Ἀναγκαῖον.

ΑΘ. Σμικρῷ δὴ πρόσθεν ἄρα οὐκ ἠκούσαμέν σου λέγοντος, ὡς τὸν νομοθέτην οὐ δεῖ τοῖς ποιηταῖς ἐπιτρέπειν ποιεῖν, ὃ ἂν αὐτοῖς ᾖ φίλον; οὐ γὰρ ἂν εἰδεῖεν, τί ποτ' ἐναντίον τοῖς νόμοις ἂν λέγοντες βλάπτοιεν τὴν πόλιν.

ΚΛ. Ἀληθῆ μέντοι λέγεις.

ΑΘ. Ὑπὲρ δὴ τῶν ποιητῶν εἰ τάδε λέγοιμεν πρὸς αὐτόν, ἆρ' ἂν τὰ λεχθέντα εἴη μέτρια;

ΚΛ. Ποῖα;

C ΑΘ. Τάδε· παλαιὸς μῦθος, ὦ νομοθέτα, ὑπό τε αὐ-
τῶν ἡμῶν ἀεὶ λεγόμενός ἐστι καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι ξυνδε-
δογμένος, ὅτι ποιητής, ὁπόταν ἐν τῷ τρίποδι τῆς Μού-
σης καθίζηται, τότε οὐκ ἔμφρων ἐστίν, οἷον δὲ κρήνη τις
τὸ ἐπιὸν ῥεῖν ἑτοίμως ἐᾷ, καὶ τῆς τέχνης οὔσης μιμή-
σεως ἀναγκάζεται ἐναντίως ἀλλήλοις ἀνθρώπους ποιῶν
διατιθεμένους ἐναντία λέγειν αὑτῷ πολλάκις, οἶδε δὲ οὔτ'
D εἰ ταῦτα οὔτ' εἰ θάτερα ἀληθῆ τῶν λεγομένων· τῷ δὲ νο-
μοθέτῃ τοῦτο οὐκ ἔστι ποιεῖν ἐν τῷ νόμῳ, δύο περὶ ἑνός,
ἀλλὰ ἕνα περὶ ἑνὸς ἀεὶ δεῖ λόγον ἀποφαίνεσθαι. σκέψαι
δ' ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπὸ σοῦ νῦν δὴ λεχθέντων. οὔσης γὰρ
ταφῆς τῆς μὲν ὑπερβεβλημένης, τῆς δὲ ἐλλειπούσης, τῆς
δὲ μετρίας, τὴν μίαν ἑλόμενος σύ, τὴν μέσην, ταύτην
προστάττεις καὶ ἐπῄνεσας ἁπλῶς· ἐγὼ δέ, εἰ μὲν γυνή
μοι διαφέρουσα εἴη πλούτῳ καὶ θάπτειν αὐτὴν διακελεύ-
E οιτο ἐν τῷ ποιήματι, τὸν ὑπερβάλλοντα ἂν τάφον ἐπαι-
νοίην, φειδωλὸς δ' αὖ τις καὶ πένης ἀνὴρ τὸν καταδεᾶ,
μέτρον δὲ οὐσίας κεκτημένος καὶ μέτριος αὐτὸς ὢν τὸν
αὐτὸν ἂν ἐπαινέσοι. σοὶ δ' οὐχ οὕτω ῥητέον, ὡς νῦν
εἶπες, μέτριον εἰπών, ἀλλὰ τί τὸ μέτριον καὶ ὁπόσον, ῥη-
τέον, ἢ τὸν τοιοῦτον λόγον μήπω σοι διανοοῦ γίγνεσθαι
νόμον.

*ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.*

X. *ΑΘ. Πότερον οὖν ἡμῖν ὁ τεταγμένος ἐπὶ τοῖς νόμοις μηδὲν τοιοῦτον προσαγορεύῃ ἐν ἀρχῇ τῶν νόμων, ἀλλ' εὐθὺς ὃ δεῖ ποιεῖν καὶ μὴ φράζῃ τε καὶ ἐπαπειλήσας τὴν ζημίαν ἐπ' ἄλλον τρέπηται νόμον, παραμυθίας δὲ καὶ* 720
*πειθοῦς τοῖς νομοθετουμένοις μηδὲ ἓν προσδιδῷ; καθάπερ ἰατρὸς δέ τις, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δ' ἐκείνως ἡμᾶς εἴωθεν ἑκάστοτε θεραπεύειν — ἀναμιμνησκώμεθα δὲ τὸν τρόπον ἑκάτερον, ἵνα τοῦ νομοθέτου δεώμεθα, καθάπερ ἰατροῦ δέοιντο ἂν παῖδες τὸν πρᾳότατον αὐτὸν θεραπεύειν τρόπον ἑαυτούς· οἷον δή τί λέγομεν; εἰσί πού τινες ἰατροί, φαμέν, καί τινες ὑπηρέται τῶν ἰατρῶν, ἰατροὺς δὲ καλοῦμεν δή που καὶ τούτους.*

*ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.* B

*ΑΘ. Ἐάν τέ γ' ἐλεύθεροι ὦσιν ἐάν τε δοῦλοι, κατ' ἐπίταξιν δὲ τῶν δεσποτῶν καὶ θεωρίαν καὶ κατ' ἐμπειρίαν τὴν τέχνην κτῶνται, κατὰ φύσιν δὲ μή, καθάπερ οἱ ἐλεύθεροι αὐτοί τε μεμαθήκασιν οὕτω τούς τε αὑτῶν διδάσκουσι παῖδας. θείης ἂν ταῦτα δύο γένη τῶν καλουμένων ἰατρῶν;*

*ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;*

*ΑΘ. Ἆρ' οὖν καὶ ξυννοεῖς, ὅτι δούλων καὶ ἐλευθέρων ὄντων τῶν καμνόντων ἐν ταῖς πόλεσι τοὺς μὲν δού-* C
*λους σχεδόν τι οἱ δοῦλοι τὰ πολλὰ ἰατρεύουσι περιτρέχοντες καὶ ἐν τοῖς ἰατρείοις περιμένοντες, καὶ οὔτε τινὰ λόγον ἑκάστου πέρι νοσήματος ἑκάστου τῶν οἰκετῶν οὐδεὶς τῶν τοιούτων ἰατρῶν δίδωσιν οὐδ' ἀποδέχεται, προστάξας δ' αὐτῷ τὰ δόξαντα ἐξ ἐμπειρίας, ὡς ἀκριβῶς εἰδώς, καθάπερ τύραννος αὐθαδῶς οἴχεται ἀποπηδήσας πρὸς ἄλλον κάμνοντα οἰκέτην, καὶ ῥᾳστώνην οὕτω τῷ δεσπότῃ παρασκευάζει τῶν καμνόντων τῆς ἐπιμελείας· ὁ δὲ* D
*ἐλεύθερος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ τῶν ἐλευθέρων νοσή-*

ματα θεραπεύει τε καὶ ἐπισκοπεῖ, καὶ ταῦτα ἐξετάζων ἀπ' ἀρχῆς καὶ κατὰ φύσιν, τῷ κάμνοντι κοινούμενος αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις, ἅμα μὲν αὐτὸς μανθάνει τι παρὰ τῶν νοσούντων, ἅμα δέ, καθ' ὅσον οἷός τ' ἐστί, διδάσκει τὸν ἀσθενοῦντα αὐτόν, καὶ οὐ πρότερον ἐπέταξε πρὶν ἄν πῃ ξυμπείσῃ, τότε δὲ μετὰ πειθοῦς ἡμερρύμενον ἀεὶ παρα-
E σκευάζων τὸν κάμνοντα, εἰς τὴν ὑγίειαν ἄγων, ἀποτελεῖν πειρᾶται; πότερον οὕτως ἢ ἐκείνως ἰατρός τε ἰώμενος ἀμείνων καὶ γυμναστὴς γυμνάζων· διχῇ τὴν μίαν ἀποτελῶν δύναμιν, ἢ μοναχῇ καὶ κατὰ τὸ χεῖρον τοῖν δυοῖν καὶ ἀγριώτερον ἀπεργαζόμενος;

ΚΛ. Πολύ που διαφέρον, ὦ ξένε, τὸ διπλῇ.

ΑΘ. Βούλει δὴ καὶ θεασώμεθα τὸ διπλοῦν τοῦτο καὶ ἁπλοῦν ἐν ταῖς νομοθεσίαις αὐταῖς γιγνόμενον;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ βούλομαι;

XI. ΑΘ. Φέρε δὴ πρὸς θεῶν, τίν' ἄρα πρῶτον νόμον θεῖτ' ἂν ὁ νομοθέτης; ἆρ' οὐ κατὰ φύσιν τὴν περὶ
721 γενέσεως ἀρχὴν πρώτην πόλεων πέρι κατακοσμήσει ταῖς τάξεσιν;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ τῶν γενέσεων πάσαις πόλεσιν ἆρ' οὐχ ἡ τῶν γάμων σύμμιξις καὶ κοινωνία;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Γαμικοὶ δὴ νόμοι πρῶτοι κινδυνεύουσι τιθέμενοι καλῶς ἂν τίθεσθαι πρὸς ὀρθότητα πάσῃ πόλει.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Λέγωμεν δὴ πρῶτον τὸν ἁπλοῦν, ἔχοι δ' ἄν πως ἴσως ὧδε· γαμεῖν δέ, ἐπειδὰν ἐτῶν ᾖ τις τριάκοντα, μέχρι
B ἐτῶν πέντε καὶ τριάκοντα, εἰ δὲ μή, ζημιοῦσθαι χρήμασί τε καὶ ἀτιμίᾳ, χρήμασι μὲν τόσοις καὶ τόσοις, τῇ καὶ τῇ δὲ ἀτιμίᾳ. ὁ μὲν ἁπλοῦς ἔστω τις τοιοῦτος περὶ γάμων, ὁ δὲ διπλοῦς ὅδε· γαμεῖν δέ, ἐπειδὰν ἐτῶν ᾖ τις τριάκοντα,

μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα, διανοηθέντα, ὡς ἔστιν ᾗ
τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας,
οὗ καὶ πέφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν· τὸ γὰρ γε-
νέσθαι κλεινὸν καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα C
τοῦ τοιούτου ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος οὖν ἀνθρώπων ἐστί
τι ξυμφυὲς τοῦ παντὸς χρόνου, ὃ διὰ τέλους αὐτῷ ξυνέ-
πεται καὶ συνέψεται, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ
παῖδας παίδων καταλειπόμενον ταὐτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γε-
νέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι· τούτου δὴ ἀποστερεῖν,
ἑκόντα ἑαυτὸν οὐδέποτε ὅσιον, ἐκ προνοίας δ' ἀποστερεῖ
ὃς ἂν παίδων καὶ γυναικὸς ἀμελῇ. πειθόμενος μὲν οὖν
τῷ νόμῳ ἀζήμιος ἀπαλλάττοιτο ἄν, μὴ πειθόμενος δὲ αὖ D
μηδὲ γαμῶν ἔτη τριάκοντα γεγονὼς καὶ πέντε ζημιούσθω
μὲν κατ' ἐνιαυτὸν τόσῳ καὶ τόσῳ, ἵνα μὴ δοκῇ τὴν μοναυ-
λίαν οἱ κέρδος καὶ ῥᾳστώνην φέρειν, μὴ μετεχέτω δὲ τι-
μῶν, ὧν ἂν οἱ νεώτεροι ἐν τῇ πόλει τοὺς πρεσβυτέρους
αὐτῶν τιμῶσιν ἑκάστοτε. τοῦτον δὴ παρ' ἐκεῖνον τὸν νό-
μον ἀκούσαντα ἔξεστι περὶ ἑνὸς ἑκάστου διανοηθῆναι,
πότερον αὐτοὺς διπλοῦς οὕτω δεῖ γίγνεσθαι τῷ μήκει τὸ E
σμικρότατον διὰ τὸ πείθειν τε ἅμα καὶ ἀπειλεῖν, ἢ τῷ
ἀπειλεῖν μόνον χρωμένους ἁπλοῦς γίγνεσθαι τοῖς μή-
κεσιν.

ΜΕ. Πρὸς μὲν τοῦ Λακωνικοῦ τρόπου, ὦ ξένε, τὸ
τὰ βραχύτερα ἀεὶ προτιμᾶν· τούτων μὴν τῶν γραμμάτων
εἴ τις κριτὴν ἐμὲ κελεύοι γίγνεσθαι πότερα βουλοίμην ἂν
ἐν τῇ πόλει μοι γεγραμμένα τεθῆναι, τὰ μακρότερ' ἂν
ἑλοίμην, καὶ δὴ καὶ περὶ παντὸς νόμου κατὰ τοῦτο τὸ πα- 722
ράδειγμα, εἰ γίγνοιτο ἑκάτερα, ταὐτὸν τοῦτ' ἂν αἱροίμην.
οὐ μὴν ἀλλά που καὶ Κλεινίᾳ τῷδ' ἀρέσκειν δεῖ τὰ νῦν
νομοθετούμενα· τούτου γὰρ ἡ πόλις ἡ νῦν τοῖς τοιούτοις
νόμοις χρῆσθαι διανοουμένη.

ΚΛ. Καλῶς γ', ὦ Μέγιλλε, εἶπες.

XII. *ΑΘ.* Τὸ μὲν οὖν περὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων γραμμά-
των ποιήσασθαι τὸν λόγον λίαν εὔηθες· τὰ γὰρ οἶμαι βέλ-
B τιστα, ἀλλ' οὐ τὰ βραχύτατα οὐδὲ τὰ μήκη τιμητέον· τὰ
δ' ἐν τοῖς νῦν δὴ νόμοις ῥηθεῖσιν οὐ διπλῷ θάτερα τῶν
ἑτέρων διάφορα μόνον εἰς ἀρετὴν τῆς χρείας, ἀλλ' ὅπερ
ἐρρήθη νῦν δή, τὸ τῶν διττῶν ἰατρῶν γένος ὀρθότατα
παρετέθη. πρὸς τούτῳ δὲ οὐδεὶς ἔοικε διανοηθῆναι πώ-
ποτε τῶν νομοθετῶν, ὡς ἐξὸν δυοῖν χρῆσθαι πρὸς τὰς
νομοθεσίας, πειθοῖ καὶ βίᾳ, καθ' ὅσον οἷόν τε ἐπὶ τὸν
ἄπειρον παιδείας ὄχλον τῷ ἑτέρῳ χρῶνται μόνον· οὐ γὰρ
C πειθοῖ κεραννύντες τὴν ἀρχὴν νομοθετοῦσιν, ἀλλ' ἀκρά-
τῳ μόνον τῇ βίᾳ. ἐγὼ δέ, ὦ μακάριοι, καὶ τρίτον ἔτι
περὶ τοὺς νόμους ὁρῶ γίγνεσθαι δέον, οὐδαμῇ τὰ νῦν γι-
γνόμενον.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

*ΑΘ.* Ἐξ αὐτῶν ὧν νῦν διειλέγμεθα ἡμεῖς κατὰ θεόν
τινα γεγονός. σχεδὸν γὰρ ἐξ ὅσου περὶ τῶν νόμων ἤργ-
μεθα λέγειν, ἐξ ἑωθινοῦ μεσημβρία τε γέγονε καὶ ἐν ταύτῃ
παγκάλῃ ἀναπαύλῃ τινὶ γεγόναμεν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ περὶ
D νόμων διαλεγόμενοι, νόμους δὲ ἄρτι μοι δοκοῦμεν λέγειν
ἄρχεσθαι, τὰ δ' ἔμπροσθεν ἦν πάντα ἡμῖν προοίμια νό-
μων. τί δὲ ταῦτ' εἴρηκα; τόδ' εἰπεῖν βουληθείς, ὅτι λόγων
πάντων καὶ ὅσων φωνὴ κεκοινώνηκε προοίμιά τ' ἔστι καὶ
σχεδὸν οἷόν τινες ἀνακινήσεις, ἔχουσαί τινα ἔντεχνον ἐπι-
χείρησιν χρήσιμον πρὸς τὸ μέλλον περαίνεσθαι. καὶ δή
που κιθαρῳδικῆς ᾠδῆς λεγομένων νόμων καὶ πάσης μού-
σης προοίμια θαυμαστῶς ἐσπουδασμένα πρόκειται· τῶν
E δὲ ὄντως νόμων ὄντων, οὓς δὴ πολιτικοὺς εἶναί φαμεν,
οὐδεὶς πώποτε οὔτ' εἶπέ τι προοίμιον οὔτε ξυνθέτης γε-
νόμενος ἐξήνεγκεν εἰς τὸ φῶς, ὡς οὐκ ὄντος φύσει. ἡμῖν
δὲ ἡ νῦν διατριβὴ γεγονυῖα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, σημαίνει ὡς
ὄντος, οἵ τέ γε δὴ διπλοῖ ἔδοξαν νῦν δή μοι λεχθέντες νό-

μοι οὐκ εἶναι ἁπλῶς οὕτω πως διπλοῖ, ἀλλὰ δύο μέν τινε,
νόμος τε καὶ προοίμιον τοῦ νόμου· ὃ δὴ τυραννικὸν
ἐπίταγμα ἀπεικασθὲν ἐρρήθη τοῖς ἐπιτάγμασι τοῖς τῶν 723
ἰατρῶν, οὓς εἴπομεν ἀνελευθέρους, τοῦτ᾽ εἶναι νόμος
ἄκρατος, τὸ δὲ πρὸ τούτου ῥηθέν, πειστικὸν λεχθὲν ὑπὸ
τοῦδε, ὄντως μὲν εἶναι πειστικόν, προοιμίου μὴν τοῦ περὶ
λόγους δύναμιν ἔχειν. ἵνα γὰρ εὐμενῶς καὶ διὰ τὴν εὐ-
μένειαν εὐμαθέστερον τὴν ἐπίταξιν, ὃ δή ἐστιν ὁ νόμος,
δέξηται ᾧ τὸν νόμον ὁ νομοθέτης λέγει, τούτου χάριν εἰ-
ρῆσθαί μοι κατεφάνη πᾶς ὁ λόγος οὗτος, ὃν πείθων εἶπεν
ὁ λέγων· διὸ δὴ κατά γε τὸν ἐμὸν λόγον τοῦτ᾽ αὐτό, προ-
οίμιον, ἀλλ᾽ οὐ λόγος ἂν ὀρθῶς προσαγορεύοιτο εἶναι τοῦ B
νόμου. ταῦτ᾽ οὖν εἰπὼν τί τὸ μετὰ τοῦτο ἄν μοι βουλη-
θείην εἰρῆσθαι; τόδε, ὡς τὸν νομοθέτην πρὸ πάντων τε
ἀεὶ τῶν νόμων χρεὼν ἐστι μὴ ἀμοίρους αὐτοὺς προοιμίων
ποιεῖν καὶ καθ᾽ ἕκαστον, ᾗ διοίσουσιν ἑαυτῶν ὅσον νῦν
δὴ τὼ λεχθέντε διηνεγκάτην.

*ΚΛ.* Τό γ᾽ ἐμὸν οὐκ ἂν ἄλλως νομοθετεῖν διακελεύ-
οιτο ἡμῖν τὸν τούτων ἐπιστήμονα.

*ΑΘ.* Καλῶς μὲν τοίνυν, ὦ Κλεινία, δοκεῖς μοι τό γε
τοσοῦτον λέγειν, ὅτι πᾶσί γε νόμοις ἔστι προοίμια καὶ ὅτι C
πάσης ἀρχόμενον νομοθεσίας χρὴ προτιθέναι παντὸς τοῦ
λόγου τὸ πεφυκὸς προοίμιον ἑκάστοις· οὐ γὰρ σμικρὸν
τὸ μετὰ τοῦτ᾽ ἐστὶ ῥηθησόμενον, οὐδ᾽ ὀλίγον διαφέρον ἢ
σαφῶς ἢ μὴ σαφῶς αὐτὰ μνημονεύεσθαι· τὸ μέντοι μεγά-
λων πέρι λεγομένων νόμων καὶ σμικρῶν εἰ ὁμοίως προοι-
μιάζεσθαι προστάττοιμεν, οὐκ ἂν ὀρθῶς λέγοιμεν. οὐδὲ
γὰρ ᾄσματος οὐδὲ λόγου παντὸς δεῖ τὸ τοιοῦτον δρᾶν· καί D
τοι πέφυκέ γε εἶναι πᾶσιν, ἀλλ᾽ οὐ χρηστέον ἅπασιν· αὐ-
τῷ δὲ τῷ τε ῥήτορι καὶ τῷ μελῳδῷ καὶ τῷ νομοθέτῃ τὸ
τοιοῦτον ἑκάστοτε ἐπιτρεπτέον.

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα δοκεῖς μοι λέγειν. ἀλλὰ δὴ μηκέτ᾽,

ὦ ξένε, διατριβὴν πλείω τῆς μελλήσεως ποιώμεθα, ἐπὶ δὲ τὸν λόγον ἐπανέλθωμεν καὶ ἀπ' ἐκείνων ἀρχώμεθα, εἴ σοι φίλον, ὧν οὐχ ὡς προοιμιαζόμενος εἶπες τότε. πάλιν οὖν,
E οἷόν φασιν οἱ παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπαναπολήσωμεν, ὡς προοίμιον ἀλλ' οὐ τὸν τυχόντα λόγον περαίνοντες, καθάπερ ἄρτι· λάβωμεν δ' αὐτῶν ἀρχὴν ὁμολογοῦντες προοιμιάζεσθαι. καὶ τὰ μὲν περὶ θεῶν τιμῆς προγόνων τε θεραπείας καὶ τὰ νῦν δὴ λεχθέντα ἱκανά· τὰ δ' ἑξῆς πειρώμεθα λέγειν, μέχριπερ ἄν σοι πᾶν τὸ προοίμιον ἱκανῶς εἰρῆσθαι δοκῇ· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη τοὺς νόμους αὐτοὺς διέξει λέγων.

724 *ΑΘ.* Οὐκοῦν περὶ θεῶν μὲν καὶ τῶν μετὰ θεοὺς καὶ γονέων ζώντων τε πέρι καὶ τελευτησάντων τότε ἱκανῶς προοιμιασάμεθα, ὡς νῦν λέγομεν· τὸ δ' ἀπολειπόμενον ἔτι τοῦ τοιούτου φαίνει μοι σὺ διακελεύεσθαι τὰ νῦν οἷον πρὸς τὸ φῶς ἐπανάγειν.

*ΚΛ.* Παντάπασι μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Ἀλλὰ μὴν μετά γε τὰ τοιαῦτα, ὡς χρὴ τὰ περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς οὐσίας σπουδῆς
B τε πέρι καὶ ἀνέσεως ἴσχειν, προσῆκόν τ' ἐστὶ καὶ κοινότατον ἀναπεμπαζομένους τόν τε λέγοντα καὶ τοὺς ἀκούοντας παιδείας γίγνεσθαι κατὰ δύναμιν ἐπηβόλους· ταῦτ' οὖν ἡμῖν αὐτὰ μετ' ἐκεῖνα ὄντως ἐστὶ ῥητέα τε καὶ ἀκουστέα.

*ΚΛ.* Ὀρθότατα λέγεις.

---

## E.

726 I. *ΑΘ.* Ἀκούοι δὴ πᾶς ὅσπερ νῦν δὴ τὰ περὶ θεῶν τε ἤκουε καὶ τῶν φίλων προπατόρων· πάντων γὰρ τῶν αὐτοῦ κτημάτων μετὰ θεοὺς ψυχὴ θειότατον, οἰκειότατον

ον. τὰ δ' αὑτοῦ διττὰ πάντ' ἐστὶ πᾶσι, τὰ μὲν οὖν κρείττω
καὶ ἀμείνω δεσπόζοντα, τὰ δ' ἥττω καὶ χείρω δοῦλα· τῶν
οὖν αὑτοῦ τὰ δεσπόζοντα ἀεὶ προτιμητέον τῶν δουλευόν-
των. οὕτω δὴ τὴν αὑτοῦ ψυχὴν μετὰ θεοὺς ὄντας δεσπό-
τας καὶ τοὺς τούτοις ἑπομένους τιμᾶν δεῖν λέγων δευτέ- 727
ραν ὀρθῶς παρακελεύομαι. τιμᾷ δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν ἡμῶν
οὐδεὶς ὀρθῶς, δοκεῖ δέ· θεῖον γὰρ ἀγαθόν που τιμή, τῶν
δὲ κακῶν οὐδὲν τίμιον, ὁ δ' ἡγούμενος ἤ τισι λόγοις ἢ
δώροις αὐτὴν αὔξειν ἤ τισιν ὑπείξεσιν, μηδὲν βελτίω δὲ ἐκ
χείρονος αὐτὴν ἀπεργαζόμενος τιμᾶν μὲν δοκεῖ, δρᾷ δὲ
τοῦτο οὐδαμῶς. αὐτίκα παῖς εὐθὺς γενόμενος ἄνθρωπος
πᾶς ἡγεῖται πάντα ἱκανὸς εἶναι γιγνώσκειν, καὶ τιμᾶν
οἴεται ἐπαινῶν τὴν αὑτοῦ ψυχήν, καὶ προθυμούμενος B
ἐπιτρέπει πράττειν ὅ τι ἂν ἐθέλῃ· τὸ δὲ νῦν λεγόμενόν
ἐστιν, ὡς δρῶν ταῦτα βλάπτει καὶ οὐ τιμᾷ· δεῖ δέ, ὥς φα-
μεν, μετά γε θεοὺς δευτέραν. οὐδέ γε ὅταν ἄνθρωπος
τῶν αὑτοῦ ἑκάστοτε ἁμαρτημάτων μὴ ἑαυτὸν αἴτιον ἡγῆ-
ται καὶ τῶν πλείστων κακῶν καὶ μεγίστων, ἀλλ' ἄλλους,
ἑαυτὸν δὲ ἀεὶ ἀναίτιον ἐξαιρῇ τιμῶν τὴν αὑτοῦ ψυχήν, ὡς
δὴ δοκεῖ· ὁ δὲ πολλοῦ δεῖ δρᾶν τοῦτο· βλάπτει γάρ. οὐδ' C
ὁπόταν ἡδοναῖς παρὰ λόγον τὸν τοῦ νομοθέτου καὶ ἔπαι-
νον χαρίζηται, τότε οὐδαμῶς τιμᾷ, ἀτιμάζει δὲ κακῶν καὶ
μεταμελείας ἐμπιπλὰς αὐτήν. οὐδέ γε ὁπόταν αὖ τἀναν-
τία τοὺς ἐπαινουμένους πόνους καὶ φόβους καὶ ἀλγηδό-
νας καὶ λύπας μὴ διαπονῇ καρτερῶν ἀλλ' ὑπείκῃ, τότε οὐ
τιμᾷ ὑπείκων· ἄτιμον γὰρ αὐτὴν ἀπεργάζεται δρῶν τὰ
τοιαῦτα ξύμπαντα. οὐδ' ὁπόταν ἡγῆται τὸ ζῆν πάντως
ἀγαθὸν εἶναι, τιμᾷ, ἀτιμάζει δ' αὐτὴν καὶ τότε· τὰ γὰρ D
ἐν Ἅιδου πράγματα πάντα κακὰ ἡγουμένης τῆς ψυχῆς
εἶναι, ὑπείκει καὶ οὐκ ἀντιτείνει διδάσκων τε καὶ ἐλέγχων,
ὡς οὐκ οἶδεν οὐδ' εἰ τἀναντία πέφυκε μέγιστα εἶναι πάν-
των ἀγαθῶν ἡμῖν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς τοὺς ἐκεῖ. οὐδὲ μὴν

πρὸ ἀρετῆς ὁπόταν αὖ προτιμᾷ τις κάλλος, τοῦτ᾽ ἔστιν
οὐχ ἕτερον ἢ ἡ τῆς ψυχῆς ὄντως καὶ πάντως ἀτιμία· ψυχῆς
γὰρ σῶμα ἐντιμότερον οὗτος ὁ λόγος φησὶν εἶναι, ψευδό-
E μενος· οὐδὲν γὰρ γηγενὲς Ὀλυμπίων ἐντιμότερον, ἀλλ᾽
ὁ περὶ ψυχῆς ἄλλως δοξάζων ἀγνοεῖ, ὡς θαυμαστοῦ τού-
του κτήματος ἀμελεῖ. οὐδέ γε ὁπόταν χρήματά τις ἐρᾷ
728 κτᾶσθαι μὴ καλῶς ἢ μὴ δυσχερῶς φέρῃ κτώμενος, δώροις
ἄρα τιμᾷ τότε τὴν αὐτοῦ ψυχήν· πάντως μὲν οὖν λυπεῖ·
τὸ γὰρ αὐτῆς τίμιον ἅμα καὶ καλὸν ἀποδίδοται σμικροῦ
χρυσίου· πᾶς γὰρ ὅ τ᾽ ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς ἀρετῆς
οὐκ ἀντάξιος. ὡς δὲ εἰπεῖν ξυλλήβδην, ὃς ἅπερ ἂν νομο-
θέτης αἰσχρὰ εἶναι καὶ κακὰ διαριθμούμενος τάττῃ καὶ
τοὐναντίον ἀγαθὰ καὶ καλά, τῶν μὲν ἀπέχεσθαι μὴ ἐθέλῃ
πάσῃ μηχανῇ, τὰ δὲ ἐπιτηδεύειν ξύμπασαν κατὰ δύναμιν,
B οὐκ οἶδεν ἐν τούτοις πᾶσι πᾶς ἄνθρωπος ψυχὴν θειότα-
τον ὂν ἀτιμότατα καὶ κακοσχημονέστατα διατιθείς. τὴν
γὰρ λεγομένην δίκην τῆς κακουργίας τὴν μεγίστην οὐδεὶς
ὡς ἔπος εἰπεῖν λογίζεται, ἔστι δ᾽ ἡ μεγίστη τὸ ὁμοιοῦσθαι
τοῖς οὖσι κακοῖς ἀνδράσιν, ὁμοιούμενον δὲ τοὺς μὲν ἀγα-
θοὺς φεύγειν ἄνδρας καὶ λόγους καὶ ἀποσχίζεσθαι, τοῖς
δὲ προσκολλᾶσθαι διώκοντα κατὰ τὰς ξυνουσίας· προς-
πεφυκότα δὲ τοῖς τοιούτοις ἀνάγκη ποιεῖν καὶ πάσχειν ἃ
C πεφύκασιν ἀλλήλους οἱ τοιοῦτοι ποιεῖν καὶ λέγειν. τοῦτο
οὖν δὴ τὸ πάθος δίκη μὲν οὐκ ἔστι, καλὸν γὰρ τό γε δί-
καιον καὶ ἡ δίκη, τιμωρία δέ, ἀδικίας ἀκόλουθος πάθη, ἧς
ὅ τε τυχὼν καὶ μὴ τυγχάνων ἄθλιος, ὁ μὲν οὐκ ἰατρευό-
μενος, ὁ δέ, ἵνα ἕτεροι πολλοὶ σώζωνται, ἀπολλύμενος.
τιμὴ δ᾽ ἐστὶν ἡμῖν, ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν, τοῖς μὲν ἀμείνοσιν
ἕπεσθαι, τὰ δὲ χείρονα, γενέσθαι δὲ βελτίω δυνατά, τοῦτ᾽
αὐτὸ ὡς ἄριστα ἀποτελεῖν.

II. Ψυχῆς οὖν ἀνθρώπῳ κτῆμα οὐκ ἔστιν εὐφυέ-
D στερον εἰς τὸ φυγεῖν μὲν τὸ κακόν, ἰχνεῦσαι δὲ καὶ ἑλεῖν

τὸ πάντων ἄριστον, καὶ ἑλόντα αὖ κοινῇ ξυνοικεῖν τὸν
ἐπίλοιπον βίον· διὸ δεύτερον ἐτάχθη τιμῇ. τὸ δὲ τρίτον,
πᾶς ἂν τοῦτό γε νοήσειε τὴν τοῦ σώματος εἶναι κατὰ
φύσιν τιμήν· τὰς δ' αὖ τιμὰς δεῖ σκοπεῖν, καὶ τούτων τίνες
ἀληθεῖς καὶ ὅσαι κίβδηλοι· τοῦτο δὲ νομοθέτου. μηνύειν
δή μοι φαίνεται τάσδε καὶ τοιάσδε τινὰς αὐτὰς εἶναι, τί-
μιον εἶναι σῶμα οὐ τὸ καλὸν οὐδὲ ἰσχυρὸν οὐδὲ τάχος ἔχον
οὐδὲ μέγα, οὐδέ γε τὸ ὑγιεινόν — καί τοι πολλοῖς ἂν τοῦτό E
γε δοκοῖ — καὶ μὴν οὐδὲ τὰ τούτων γ' ἐναντία, τὰ δ' ἐν
τῷ μέσῳ ἁπάσης ταύτης τῆς ἕξεως ἐφαπτόμενα σωφρονέ-
στατα ἅμα τε ἀσφαλέστατα εἶναι μακρῷ· τὰ μὲν γὰρ χαύ-
νους τὰς ψυχὰς καὶ θρασείας ποιεῖ, τὰ δὲ ταπεινάς τε καὶ
ἀνελευθέρους· ὡς δ' αὔτως ἡ τῶν χρημάτων καὶ κτημά-
των κτῆσις καὶ τιμήσεως κατὰ τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν ἔχει. τὰ
μὲν ὑπέρογκα γὰρ ἑκάστων τούτων ἔχθρας καὶ στάσεις 729
ἀπεργάζεται ταῖς πόλεσι καὶ ἰδίᾳ, τὰ δ' ἐλλείποντα δου-
λείας ὡς τὸ πολύ. μὴ δή τις φιλοχρημονείτω παίδων γ'
ἕνεκα, ἵνα ὅ τι πλουσιωτάτους καταλίπῃ· οὔτε γὰρ ἐκεί-
νοις οὔτ' αὖ τῇ πόλει ἄμεινον. ἡ γὰρ τῶν νέων ἀκολά-
κευτος οὐσία, τῶν δ' ἀναγκαίων μὴ ἐνδεής, αὕτη πασῶν
μουσικωτάτη τε καὶ ἀρίστη· ξυμφωνοῦσα γὰρ ἡμῖν καὶ
ξυναρμόττουσα εἰς ἅπαντα ἄλυπον τὸν βίον ἀπεργάζεται·
παισὶ δὲ αἰδῶ χρὴ πολλήν, οὐ χρυσὸν καταλείπειν. οἰό- B
μεθα δ' ἐπιπλήττοντες τοῖς νέοις ἀναισχυντοῦσι τοῦτο
καταλείψειν· τὸ δ' ἔστιν οὐκ ἐκ τοῦ νῦν παρακελεύματος
τοῖς νέοις γιγνόμενον, ὃ παρακελεύονται λέγοντες ὡς δεῖ
πάντα αἰσχύνεσθαι τὸν νέον. ὁ δὲ ἔμφρων νομοθέτης τοῖς
πρεσβυτέροις ἂν μᾶλλον παρακελεύοιτο αἰσχύνεσθαι
τοὺς νέους, καὶ πάντων μάλιστα εὐλαβεῖσθαι, μή ποτέ
τις αὐτὸν ἴδῃ τῶν νέων ἢ καὶ ἐπακούσῃ δρῶντα ἢ λέ- C
γοντά τι τῶν αἰσχρῶν, ὡς ὅπου ἀναισχυντοῦσι γέροντες,
ἀνάγκη καὶ νέους ἐνταῦθα εἶναι ἀναιδεστάτους· παιδεία

γὰρ νέων διαφέρουσά ἐστιν ἅμα καὶ αὐτῶν οὐ τὸ νουθε-
τεῖν, ἀλλ' ἅπερ ἂν ἄλλον νουθετῶν εἴποι τις, φαίνεσθαι
ταῦτα αὐτὸν δρῶντα διὰ βίου. ξυγγένειαν δὲ καὶ ὁμο-
γνίων θεῶν κοινωνίαν ἅπασαν ταὐτοῦ φύσιν αἵματος
ἔχουσαν τιμῶν τις καὶ σεβόμενός εὔνους ἂν γενεθλίους
θεοὺς εἰς παίδων αὐτοῦ σπορὰν ἴσχοι κατὰ λόγον· καὶ
D μὴν τό γε φίλων καὶ ἑταίρων πρὸς τὰς ἐν βίῳ ὁμιλίας εὐ-
μενεῖς ἄν τις κτῷτο μείζους μὲν καὶ σεμνοτέρας τὰς ἐκεί-
νων ὑπηρεσίας εἰς αὐτὸν ἡγούμενος ἢ 'κεῖνοι, ἐλάττους
δ' αὖ τὰς αὐτοῦ διανοούμενος εἰς τοὺς φίλους χάριτας
αὐτῶν τῶν φίλων τε καὶ ἑταίρων. εἰς μὴν πόλιν καὶ πο-
λίτας μακρῷ ἄριστος, ὅστις πρὸ τοῦ Ὀλυμπίασι καὶ ἁπάν-
των ἀγώνων πολεμικῶν τε καὶ εἰρηνικῶν νικᾶν δέξαιτ'
ἂν δόξῃ ὑπηρεσίας τῶν οἴκοι νόμων, ὡς ὑπηρετηκὼς πάν-
E των κάλλιστ' ἀνθρώπων αὐτοῖς ἐν τῷ βίῳ. πρὸς δ' αὖ
τοὺς ξένους διανοητέον ὡς ἁγιώτατα ξυμβόλαια ὄντα·
σχεδὸν γὰρ πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ξένων καὶ εἰς τοὺς ξένους
ἁμαρτήματα παρὰ τὰ τῶν πολιτῶν εἰς θεὸν ἀνηρτημένα
τιμωρὸν μᾶλλον· ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος ἑταίρων τε καὶ
ξυγγενῶν ἐλεεινότερος ἀνθρώποις καὶ θεοῖς. ὁ δυνάμενος
οὖν τιμωρεῖν μᾶλλον βοηθεῖ προθυμότερον· δύναται δὲ
730 διαφερόντως ὁ ξένιος ἑκάστων δαίμων καὶ θεὸς τῷ ξενίῳ
συνεπόμενοι Διί· πολλῆς οὖν εὐλαβείας, ᾧ καὶ σμικρὸν
προμηθείας ἔνι, μηδὲν ἁμάρτημα περὶ ξένους ἁμαρτόντα
ἐν τῷ βίῳ πρὸς τὸ τέλος αὐτοῦ πορευθῆναι. ξενικῶν δ'
αὖ καὶ ἐπιχωρίων ἁμαρτημάτων τὸ περὶ τοὺς ἱκέτας μέ-
γιστον γίγνεται ἁμάρτημα ἑκάστοις· μεθ' οὗ γὰρ ἱκετεύ-
σας μάρτυρος ὁ ἱκέτης θεοῦ ἔτυχεν ὁμολογιῶν, φύλαξ
διαφέρων οὗτος τοῦ παθόντος γίγνεται, ὥστ' οὐκ ἄν ποτε
ἀτιμώρητος πάθοι ὁ τυχὼν ὧν ἔπαθε.
B III. Τὰ μὲν οὖν περὶ γονέας τε καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ
ἑαυτοῦ, περὶ πόλιν τε καὶ φίλους καὶ ξυγγένειαν ξενικά τε

καὶ ἐπιχώρια διεληλύθαμεν σχεδὸν ὁμιλήματα· τὸ δὲ ποῖός τις ὢν αὐτὸς ἂν κάλλιστα διαγάγοι τὸν βίον, ἑπόμενον τούτῳ διεξελθεῖν, ὅσ', ἂν μὴ νόμος, ἀλλ' ἔπαινος παιδεύων καὶ ψόγος ἑκάστους εὐηνίους μᾶλλον καὶ εὐμενεῖς τοῖς τεθήσεσθαι μέλλουσι νόμοις ἀπεργάζεται, ταῦτ' ἐστὶ μετὰ τοῦτο ἡμῖν ῥητέον. ἀλήθεια δὴ πάντων μὲν ἀγαθῶν θεοῖς ἡγεῖται, πάντων δὲ ἀνθρώποις· ἧς ὁ γενήσε- C
σθαι μέλλων μακάριός τε καὶ εὐδαίμων ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς μέτοχος εἴη, ἵνα ὡς πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν διαβιοῖ. πιστὸς γάρ· ὁ δὲ ἄπιστος, ᾧ φίλον ψεῦδος ἑκούσιον· ὅτῳ δὲ ἀκούσιον, ἄνους. ὧν οὐδέτερον ζηλωτόν· ἄφιλος γὰρ δὴ πᾶς ὅ τε ἄπιστος καὶ ἀμαθής, χρόνου δὲ προϊόντος γνωσθεὶς εἰς τὸ χαλεπὸν γῆρας ἐρημίαν αὑτῷ πᾶσαν κατεσκευάσατο ἐπὶ τέλει τοῦ βίου, ὥστε ζώντων καὶ μὴ ἑταίρων καὶ παίδων σχεδὸν ὁμοίως ὀρφανὸν αὐτῷ γενέσθαι D
τὸν βίον. τίμιος μὲν δὴ καὶ ὁ μηδὲν ἀδικῶν· ὁ δὲ μηδ' ἐπιτρέπων τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδικεῖν πλέον ἢ διπλασίας τιμῆς ἄξιος ἐκείνου· ὁ μὲν γὰρ ἑνός, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἑτέρων, μηνύων τὴν τῶν ἄλλων τοῖς ἄρχουσιν ἀδικίαν· ὁ δὲ καὶ ξυγκολάζων εἰς δύναμιν τοῖς ἄρχουσιν, ὁ μέγας ἀνὴρ ἐν πόλει καὶ τέλειος οὗτος ἀναγορευέσθω νικηφόρος ἀρετῇ. τὸν αὐτὸν δὴ τοῦτον ἔπαινον καὶ περὶ σωφροσύ- E
νης χρὴ λέγειν καὶ περὶ φρονήσεως, καὶ ὅσα ἄλλα ἀγαθά τις κέκτηται δυνατὰ μὴ μόνον αὐτὸν ἔχειν ἀλλὰ καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι· καὶ τὸν μὲν μεταδιδόντα ὡς ἀκρότατον χρὴ τιμᾶν, τὸν δ' αὖ μὴ δυνάμενον, ἐθέλοντα δέ, ἐᾶν δεύτερον, τὸν δὲ φθονοῦντα καὶ ἑκόντα μηδενὶ κοινωνὸν διὰ φιλίας γιγνόμενον ἀγαθῶν τινῶν αὐτὸν μὲν ψέγειν, τὸ δὲ κτῆμα μηδὲν μᾶλλον διὰ τὸν κεκτημένον ἀτιμάζειν, 731
ἀλλὰ κτᾶσθαι κατὰ δύναμιν. φιλονεικείτω δὲ ἡμῖν πᾶς πρὸς ἀρετὴν ἀφθόνως. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος τὰς πόλεις αὔξει, ἁμιλλώμενος μὲν αὐτός, τοὺς ἄλλους δὲ οὐ κολούων

διαβολαῖς· ὁ δὲ φθονερὸς τῇ τῶν ἄλλων διαβολῇ δεῖν οἰόμενος ὑπερέχειν αὐτός τε ἧττον συντείνει πρὸς ἀρετὴν τὴν ἀληθῆ, τούς τε ἀνθαμιλλωμένους εἰς ἀθυμίαν καθίστησι τῷ ἀδίκως ψέγεσθαι, καὶ διὰ ταῦτα ἀγύμναστον
B τὴν πόλιν ὅλην εἰς ἅμιλλαν ἀρετῆς ποιῶν σμικροτέραν αὐτὴν πρὸς εὐδοξίαν τὸ ἑαυτοῦ μέρος ἀπεργάζεται. θυμοειδῆ μὲν δὴ χρὴ πάντα ἄνδρα εἶναι, πρᾶον δὲ ὡς ὅ τι μάλιστα. τὰ γὰρ τῶν ἄλλων χαλεπὰ καὶ δυσίατα ἢ καὶ τὸ παράπαν ἀνίατα ἀδικήματα οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκφυγεῖν, ἢ μαχόμενον καὶ ἀμυνόμενον νικῶντα καὶ τῷ μηδὲν ἀνιέναι
C κολάζοντα, τοῦτο δὲ ἄνευ θυμοῦ γενναίου ψυχὴ πᾶσα ἀδύνατος δρᾶν. τὰ δ' αὖ τῶν ὅσοι ἀδικοῦσι μέν, ἰατὰ δέ, γιγνώσκειν χρὴ πρῶτον μέν, ὅτι πᾶς ὁ ἄδικος οὐχ ἑκὼν ἄδικος. τῶν γὰρ μεγίστων κακῶν οὐδεὶς οὐδαμοῦ οὐδὲν ἑκὼν κεκτῆτο ἄν ποτε, πολὺ δ' ἥκιστα ἐν τοῖς τῶν ἑαυτοῦ τιμιωτάτοις· ψυχὴ δ', ὡς εἴπομεν, ἀληθείᾳ γ' ἐστὶ πᾶσι τιμιώτατον· ἐν οὖν τῷ τιμιωτάτῳ τὸ μέγιστον κακὸν οὐδεὶς ἑκὼν μή ποτε λάβῃ καὶ ζῇ διὰ βίου κεκτημένος αὐτό.
D ἀλλὰ ἐλεεινὸς μὲν πάντως ὅ γε ἄδικος καὶ ὁ τὰ κακὰ ἔχων, ἐλεεῖν δὲ τὸν μὲν ἰάσιμα ἔχοντα ἐγχωρεῖ καὶ ἀνείργοντα τὸν θυμὸν πραΰνειν καὶ μὴ ἀκραχολοῦντα, γυναικείως πικραινόμενον, διατελεῖν, τῷ δ' ἀκράτως καὶ ἀπαραμυθήτως πλημμελεῖ καὶ κακῷ ἐφιέναι δεῖ τὴν ὀργήν· διὸ δὴ θυμοειδῆ πρέπειν καὶ πρᾶόν φαμεν ἑκάστοτε εἶναι δεῖν τὸν ἀγαθόν.

IV. Πάντων δὲ μέγιστον κακῶν ἀνθρώποις τοῖς πολλοῖς ἔμφυτον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐστίν, οὗ πᾶς ἑαυτῷ συγγνώ-
E μην ἔχων ἀποφυγὴν οὐδεμίαν μηχανᾶται· τοῦτο δ' ἔστιν ὃ λέγουσιν ὡς φίλος αὐτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τ' ἐστὶ καὶ ὀρθῶς ἔχει τὸ δεῖν εἶναι τοιοῦτον· τὸ δὲ ἀληθείᾳ γε πάντων ἁμαρτημάτων διὰ τὴν σφόδρα ἑαυτοῦ φιλίαν αἴτιον ἑκάστῳ γίγνεται ἑκάστοτε. τυφλοῦται γὰρ περὶ τὸ

φιλούμενον ὁ φιλῶν, ὥστε τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ καλὰ κακῶς κρίνει, τὸ αὑτοῦ πρὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀεὶ τιμᾶν 732 δεῖν ἡγούμενος· οὔτε γὰρ ἑαυτὸν οὔτε τὰ ἑαυτοῦ χρὴ τόν γε μέγαν ἄνδρα ἐσόμενον στέργειν, ἀλλὰ τὰ δίκαια, ἐάν τε παρ' αὑτῷ ἐάν τε παρ' ἄλλῳ μᾶλλον πραττόμενα τυγχάνῃ. ἐκ ταὐτοῦ δὲ ἁμαρτήματος τούτου καὶ τὸ τὴν ἀμαθίαν τὴν παρ' αὑτῷ δοκεῖν σοφίαν εἶναι γέγονε πᾶσιν· ὅθεν οὐκ εἰδότες ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν οἰόμεθα τὰ πάντα εἰδέναι, οὐκ ἐπιτρέποντες δὲ ἄλλοις, ἃ μὴ ἐπιστάμεθα πράττειν, ἀναγκαζόμεθα ἁμαρτάνειν αὐτοὶ πράττοντες. διὸ B πάντα ἄνθρωπον χρὴ φεύγειν τὸ σφόδρα φιλεῖν αὑτόν, τὸν δ' ἑαυτοῦ βελτίω διώκειν δεῖ, μηδεμίαν αἰσχύνην ἐπὶ τῷ τοιούτῳ πρόσθεν ποιούμενον. ἃ δὲ σμικρότερα μὲν τούτων καὶ λεγόμενα πολλάκις ἐστί, χρήσιμα δὲ τούτων οὐχ ἧττον, χρὴ λέγειν ἑαυτὸν ἀναμιμνήσκοντα· ὥσπερ γάρ τινος ἀπορρέοντος ἀεὶ δεῖ τοὐναντίον ἐπιρρεῖν, ἀνάμνησις δ' ἐστὶν ἐπιρροὴ φρονήσεως ἀπολειπούσης. διὸ δὴ C γελώτων τε εἴργεσθαι χρὴ τῶν ἐξαισίων καὶ δακρύων, παραγγέλλειν δὲ παντὶ πάντ' ἄνδρα καὶ ὅλην περιχάρειαν πᾶσαν ἀποκρυπτόμενον καὶ περιωδυνίαν εὐσχημονεῖν πειρᾶσθαι, κατά τε εὐπραγίας ἱσταμένου τοῦ δαίμονος ἑκάστου καὶ κατὰ τύχας οἷον πρὸς ὑψηλὰ καὶ ἀνάντη δαιμόνων ἀνθισταμένων τισὶ πράξεσιν, ἐλπίζειν δ' ἀεὶ τοῖς γ' ἀγαθοῖσι τὸν θεὸν ἃ δωρεῖται, πόνων μὲν ἐπιπιπτόντων ἀντὶ μειζόνων ἐλάττους ποιήσειν τῶν τ' αὖ νῦν παρ- D όντων ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολάς, περὶ δὲ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐναντία τούτων ἀεὶ πάντ' αὐτοῖς παραγενήσεσθαι μετ' ἀγαθῆς τύχης. ταύταις δὴ ταῖς ἐλπίσιν ἕκαστον χρὴ ζῆν καὶ ταῖς ὑπομνήσεσι πάντων τῶν τοιούτων, μηδὲν φειδόμενον, ἀλλ' ἀεὶ κατά τε παιδιὰς καὶ σπουδὰς ἀναμιμνήσκοντα ἕτερόν τε καὶ ἑαυτὸν σαφῶς.

V. Νῦν οὖν δὴ περὶ μὲν ἐπιτηδευμάτων, οἷα χρὴ ἐπι-

E τηδεύειν, καὶ περὶ αὐτοῦ ἑκάστου, ποῖόν τινα χρεὼν εἶναι,
λέλεκται σχεδὸν ὅσα θεῖά ἐστι. τὰ δ' ἀνθρώπινα νῦν ἡμῖν
οὐκ εἴρηται, δεῖ δέ· ἀνθρώποις γὰρ διαλεγόμεθα, ἀλλ'
οὐ θεοῖς. ἔστι δὴ φύσει ἀνθρώπειον μάλιστα ἡδοναὶ καὶ
λῦπαι καὶ ἐπιθυμίαι, ἐξ ὧν ἀνάγκη τὸ θνητὸν πᾶν ζῶον
ἀτεχνῶς οἷον ἐξηρτῆσθαί τε καὶ ἐκκρεμάμενον εἶναι σπου-
δαῖς ταῖς μεγίσταις· δεῖ δὴ τὸν κάλλιστον βίον ἐπαινεῖν,
μὴ μόνον ὅτι τῷ σχήματι κρατεῖ πρὸς εὐδοξίαν, ἀλλὰ καὶ
733 ὡς, ἄν τις ἐθέλῃ γεύεσθαι καὶ μὴ νέος ὢν φυγὰς ἀπ' αὐ-
τοῦ γένηται, κρατεῖ καὶ τούτῳ, ὃ πάντες ζητοῦμεν, τῷ
χαίρειν πλείω, ἐλάττω δὲ λυπεῖσθαι παρὰ τὸν βίον ἅπαντα.
ὡς δὲ ἔσται τοῦτο σαφές, ἂν γεύηταί τις ὀρθῶς, ἑτοίμως
καὶ σφόδρα φανήσεται· ἡ δὲ ὀρθότης τίς, τοῦτο ἤδη παρὰ
τοῦ λόγου χρὴ λαμβάνοντα σκοπεῖν, εἴτε οὕτως ἡμῖν κατὰ
φύσιν πέφυκεν εἴτε ἄλλως παρὰ φύσιν. βίον δὲ χρὴ παρὰ
βίον ἡδίω καὶ λυπηρότερον ὧδε σκοπεῖν. ἡδονὴν βουλό-
B μεθα ἡμῖν εἶναι, λύπην δὲ οὔθ' αἱρούμεθα οὔτε βουλό-
μεθα, τὸ δὲ μηδέτερον ἀντὶ μὲν ἡδονῆς οὐ βουλόμεθα,
λύπης δὲ ἀλλάττεσθαι βουλόμεθα· λύπην δὲ ἐλάττω μετὰ
μείζονος ἡδονῆς βουλόμεθα, ἡδονὴν δὲ ἐλάττω μετὰ μεί-
ζονος λύπης οὐ βουλόμεθα, ἴσα δ' ἀντὶ ἴσων ἑκάτερα τού-
των οὐχ ὡς βουλόμεθα ἔχοιμεν ἂν διασαφεῖν. ταῦτα δὲ
πάντα ἐστὶ πλήθει καὶ μεγέθει καὶ σφοδρότησιν ἰσότησί τε
καὶ ὅσα ἐναντία ἐστὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πρὸς βούλησιν
C διαφέροντά τε καὶ μηδὲν διαφέροντα πρὸς αἵρεσιν ἑκά-
στων. οὕτω δὴ τούτων ἐξ ἀνάγκης διακεκοσμημένων, ἐν
ᾧ μὲν βίῳ ἔνεστι πολλὰ ἑκάτερα καὶ μεγάλα καὶ σφοδρά,
ὑπερβάλλει δὲ τὰ τῶν ἡδονῶν, βουλόμεθα, ἐν ᾧ δὲ τὰ
ἐναντία, οὐ βουλόμεθα· καὶ αὖ ἐν ᾧ ὀλίγα ἑκάτερα καὶ
σμικρὰ καὶ ἠρεμαῖα, ὑπερβάλλει δὲ τὰ λυπηρά, οὐ βουλό-
μεθα, ἐν ᾧ δὲ τἀναντία, βουλόμεθα· ἐν ᾧ δ' αὖ βίῳ ἰσορ-
ροπεῖ, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν δεῖ διανοεῖσθαι, τὸν ἰσόρ-

ροπον βίον ὡς τῶν μὲν ὑπερβαλλόντων τῷ φίλῳ ἡμῖν D
βουλόμεθα, τῶν δ' αὖ τοῖς ἐχθροῖς οὐ βουλόμεθα. πάν-
τας δὴ δεῖ διανοεῖσθαι τοὺς βίους ἡμῶν ὡς ἐν τούτοις ἐν-
δεδεμένοι πεφύκασι, καὶ [δεῖ διανοεῖσθαι] ποίους φύσει
βουλόμεθα· εἰ δέ τι παρὰ ταῦτα ἄρα φαμὲν βούλεσθαι,
διά τινα ἄγνοιαν καὶ ἀπειρίαν τῶν ὄντων βίων αὐτὰ λέ-
γομεν.

VI. Τίνες δὴ καὶ πόσοι εἰσὶ βίοι, ὧν πέρι δεῖ προελό-
μενον τὸ βούλητόν τε καὶ ἑκούσιον, ἀβούλητόν τε καὶ
ἀκούσιον ἰδόντα, εἰς νόμον ἑαυτῷ ταξάμενον, τὸ φίλον
ἅμα καὶ ἡδὺ καὶ ἄριστόν τε καὶ κάλλιστον ἑλόμενον ζῆν E
ὡς οἷόν τ' ἐστὶν ἄνθρωπον μακαριώτατα; λέγωμεν δὴ
σώφρονα βίον ἕνα εἶναι καὶ φρόνιμον ἕνα καὶ ἕνα τὸν ἀν-
δρεῖον, καὶ τὸν ὑγιεινὸν βίον ἕνα ταξώμεθα· καὶ τούτοις
οὖσι τέτταρσιν ἐναντίους ἄλλους τέτταρας, ἄφρονα, δει-
λόν, ἀκόλαστον, νοσώδη. σώφρονα μὲν οὖν βίον ὁ γιγνώ-
σκων θήσει πρᾶον ἐπὶ πάντα καὶ ἠρεμαίας μὲν λύπας, ἠρε-
μαίας δὲ ἡδονάς, μαλακὰς δὲ ἐπιθυμίας καὶ ἔρωτας οὐκ 734
ἐμμανεῖς παρεχόμενον· ἀκόλαστον δὲ ὀξὺν ἐπὶ πάντα καὶ
σφοδρὰς μὲν λύπας, σφοδρὰς δὲ ἡδονάς, συντόνους δὲ καὶ
οἰστρώδεις ἐπιθυμίας τε καὶ ἔρωτας ὡς οἷόν τ' ἐμμανε-
στάτους παρεχόμενον· ὑπερβαλλούσας δὲ ἐν μὲν τῷ σώ-
φρονι βίῳ τὰς ἡδονὰς τῶν ἀχθηδόνων, ἐν δὲ τῷ ἀκολάστῳ
τὰς λύπας τῶν ἡδονῶν μεγέθει καὶ πλήθει καὶ πυκνότη-
σιν. ὅθεν ὁ μὲν ἡδίων ἡμῖν τῶν βίων, ὁ δὲ λυπηρότερος
ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει κατὰ φύσιν γίγνεσθαι, καὶ τόν γε B
βουλόμενον ἡδέως ζῆν οὐκέτι παρείκει ἑκόντα γε ἀκολά-
στως ζῆν, ἀλλ' ἤδη δῆλον ὡς, εἰ τὸ νῦν λεγόμενον ὀρθόν,
πᾶς ἐξ ἀνάγκης ἄκων ἐστὶν ἀκόλαστος· ἢ γὰρ δι' ἀμα-
θίαν ἢ δι' ἀκράτειαν ἢ δι' ἀμφότερα τοῦ σωφρονεῖν ἐν-
δεὴς ὢν ζῇ ὁ πᾶς ἀνθρώπινος ὄχλος. ταῦτα δὲ περὶ νο-
σώδους τε καὶ ὑγιεινοῦ βίου διανοητέον, ὡς ἔχουσι μὲν

*ἡδονὰς καὶ λύπας, ὑπερβάλλουσι δὲ ἡδοναὶ μὲν λύπας ἐν*
C *ὑγιείᾳ, λῦπαι δὲ ἡδονὰς ἐν νόσοις. ἡμῖν δὲ ἡ βούλησις*
*τῆς αἱρέσεως τῶν βίων οὐχ ἵνα τὸ λυπηρὸν ὑπερβάλλῃ·*
*ὅπου δ' ὑπερβάλλεται, τοῦτον τὸν βίον ἡδίω κεκρίκαμεν.*
*ὁ δὴ σώφρων τοῦ ἀκολάστου καὶ ὁ φρόνιμος τοῦ ἄφρο-*
*νος, φαῖμεν ἄν, καὶ ὁ τῆς ἀνδρείας τοῦ τῆς δειλίας ἐλάτ-*
*τονα καὶ σμικρότερα καὶ μανότερα ἔχων ἀμφότερα, τῇ*
*τῶν ἡδονῶν ἑκάτερος ἑκάτερον ὑπερβάλλων, τῇ τῆς λύ-*
D *πης ἐκείνων ὑπερβαλλόντων αὐτούς, ὁ μὲν ἀνδρεῖος τὸν*
*δειλόν, ὁ δὲ φρόνιμος τὸν ἄφρονα νικῶσιν, ὥστε ἡδίους*
*εἶναι τοὺς βίους τῶν βίων, σώφρονα καὶ ἀνδρεῖον καὶ*
*φρόνιμον καὶ ὑγιεινὸν δειλοῦ καὶ ἄφρονος καὶ ἀκολάστου*
*καὶ νοσώδους, καὶ ξυλλήβδην τὸν ἀρετῆς ἐχόμενον κατὰ*
*σῶμα ἢ καὶ κατὰ ψυχὴν τοῦ τῆς μοχθηρίας ἐχομένου βίου*
*ἡδίω τε εἶναι καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπερέχειν ἐκ περιττοῦ κάλ-*
*λει καὶ ὀρθότητι καὶ ἀρετῇ καὶ εὐδοξίᾳ, ὥστε τὸν ἔχοντα*
E *αὐτὸν ζῆν εὐδαιμονέστερον ἀπεργάζεσθαι τοῦ ἐναντίου*
*τῷ παντὶ καὶ ὅλῳ.*

VII. *Καὶ τὸ μὲν προοίμιον τῶν νόμων ἐνταυθοῖ λε-*
*χθὲν τῶν λόγων τέλος ἐχέτω, μετὰ δὲ τὸ προοίμιον ἀναγ-*
*καῖόν που νόμον ἕπεσθαι, μᾶλλον δὲ τό γε ἀληθὲς νό-*
*μους πολιτείας ὑπογράφειν. καθάπερ οὖν δή τινα ξυνυ-*
*φὴν ἢ καὶ πλέγμ' ἄλλ' ὁτιοῦν, οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν οἷόν τ'*
*ἐστὶ τήν τε ἐφυφὴν καὶ τὸν στήμονα ἀπεργάζεσθαι, διαφέ-*
*ρειν δ' ἀναγκαῖον τὸ τῶν στημόνων πρὸς ἀρετὴν γένος·*
735 *ἰσχυρόν τε γὰρ καί τινα βεβαιότητα ἐν τοῖς τρόποις εἰλη-*
*φός, τὸ δὲ μαλακώτερον καὶ ἐπιεικείᾳ τινὶ δικαίᾳ χρώμε-*
*νον· ὅθεν δὴ τοὺς μεγάλας ἀρχὰς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρξον-*
*τας δεῖ διακρίνεσθαί τινα τρόπον ταύτῃ καὶ τοὺς σμικρᾷ*
*παιδείᾳ βασανισθέντας ἑκάστοτε κατὰ λόγον· ἔστον γὰρ*
*δὴ δύο πολιτείας εἴδη, τὸ μὲν ἀρχῶν καταστάσεις ἑκάστοις,*
*τὸ δὲ νόμοι ταῖς ἀρχαῖς ἀποδοθέντες. τὸ δὲ πρὸ τούτων*

ἁπάντων δεῖ διανοεῖσθαι τὰ τοιάδε. πᾶσαν ἀγέλην ποι-
μὴν καὶ βουκόλος τροφεύς τε ἵππων καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα B
παραλαβὼν οὐκ ἄλλως μή ποτε ἐπιχειρήσῃ θεραπεύειν,
ἢ πρῶτον μὲν τὸν ἑκάστῃ προσήκοντα καθαρμὸν καθάρῃ
τῇ ξυνοικήσει, διαλέξας δὲ τά τε ὑγιῆ καὶ τὰ μὴ καὶ τὰ
γενναῖα καὶ ἀγεννῆ τὰ μὲν ἀποπέμψῃ πρὸς ἄλλας τινὰς
ἀγέλας, τὰ δὲ θεραπεύσῃ, διανοούμενος ὡς μάταιος ἂν ὁ
πόνος εἴη καὶ ἀνήνυτος περί τε σῶμα καὶ ψυχάς, ἃς φύσις
καὶ πονηρὰ τροφὴ διεφθαρκυῖα προσαπόλλυσι τὸ τῶν C
ὑγιῶν καὶ ἀκηράτων ἠθῶν τε καὶ σωμάτων γένος ἐν ἑκά-
στοις τῶν κτημάτων, ἄν τις τὰ ὑπάρχοντα μὴ διακαθαί-
ρηται. τὰ μὲν δὴ τῶν ἄλλων ζώων ἐλάττων τε σπουδὴ καὶ
παραδείγματος ἕνεκα μόνον ἄξια παραθέσθαι τῷ λόγῳ,
τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων σπουδῆς τῆς μεγίστης τῷ τε νομο-
θέτῃ διερευνᾶσθαι καὶ φράζειν τὸ προσῆκον ἑκάστοις κα-
θαρμοῦ τε πέρι καὶ ξυμπασῶν τῶν ἄλλων πράξεων. αὐ-
τίκα γὰρ τὸ περὶ καθαρμοὺς πόλεως ὧδ' ἔχον ἂν εἴη· D
πολλῶν οὐσῶν τῶν διακαθάρσεων αἱ μὲν ῥάους εἰσίν, αἱ
δὲ χαλεπώτεραι· καὶ τὰς μὲν τύραννος μὲν ὢν καὶ νομο-
θέτης ὁ αὐτός, ὅσαι χαλεπαί τ' εἰσὶ καὶ ἄρισται, δύναιτ'
ἂν καθῆραι, νομοθέτης δὲ ἄνευ τυραννίδος καθιστὰς πο-
λιτείαν καινὴν καὶ νόμους, εἰ καὶ τὸν πραότατον τῶν κα-
θαρμῶν καθήρειεν, ἀγαπώντως ἂν καὶ τὸ τοιοῦτον δρά-
σειεν. ἔστι δ' ὁ μὲν ἄριστος ἀλγεινός, καθάπερ ὅσα τῶν
φαρμάκων τοιουτότροπα, ὁ τῇ δίκῃ μετὰ τιμωρίας εἰς τὸ E
κολάζειν ἄγων, θάνατον ἢ φυγὴν τῇ τιμωρίᾳ τὸ τέλος
ἐπιτιθείς· τοὺς γὰρ μέγιστα ἐξημαρτηκότας, ἀνιάτους δὲ
ὄντας, μεγίστην δὲ οὖσαν βλάβην πόλεως, ἀπαλλάττειν
εἴωθεν. ὁ δὲ πραότερός ἐστι τῶν καθαρμῶν ὁ τοιόσδε
ἡμῖν· ὅσοι διὰ τὴν τῆς τροφῆς ἀπορίαν τοῖς ἡγεμόσιν ἐπὶ
τὰ τῶν ἐχόντων μὴ ἔχοντες ἑτοίμους αὐτοὺς ἐνδείκνυνται
παρεσκευακότες ἕπεσθαι, τούτοις ὡς νοσήματι πόλεως 736

ἐμπεφυκότι δι' εὐφημίας ἀπαλλαγὴν ὄνομα ἀποικίαν τι-
θέμενος εὐμενῶς ὅ τι μάλιστα ἐξεπέμψατο. παντὶ μὲν οὖν
νομοθετοῦντι τοῦτο ἁμῶς γέ πως κατ' ἀρχὰς δραστέον,
ἡμῖν μὴν ἔτι τούτων ἀτοπώτερα τὰ περὶ ταῦτ' ἐστὶ συμ-
βεβηκότα νῦν· οὔτε γὰρ ἀποικίαν οὔτ' ἐκλογήν τινα κα-
θάρσεως δεῖ μηχανᾶσθαι πρὸς τὸ παρόν, οἷον δέ τινων
B ξυρρεόντων ἐκ πολλῶν τὰ μὲν πηγῶν τὰ δὲ χειμάρρων εἰς
μίαν λίμνην ἀναγκαῖον προσέχοντας τὸν νοῦν φυλάττειν,
ὅπως ὅ τι καθαρώτατον ἔσται τὸ συρρέον ὕδωρ, τὰ μὲν
ἐξαντλοῦντας, τὰ δ' ἀποχετεύοντας καὶ παρατρέποντας.
πόνος δ', ὡς ἔοικε, καὶ κίνδυνός ἐστιν ἐν πάσῃ κατασκευῇ
πολιτικῇ· τὰ δ' ἐπείπερ λόγῳ γ' ἐστὶ τὰ νῦν ἀλλ' οὐκ
ἔργῳ πραττόμενα, πεπεράνθω τε ἡμῖν ἡ ξυλλογὴ καὶ κατὰ
νοῦν ἡ καθαρότης αὐτῆς ἔστω ξυμβεβηκυῖα· τοὺς γὰρ κα-
C κοὺς τῶν ἐπιχειρούντων εἰς τὴν νῦν πόλιν ὡς πολιτευ-
σομένους ξυνιέναι πειθοῖ πάσῃ καὶ ἱκανῷ χρόνῳ διαβα-
σανίσαντες διακωλύσωμεν ἀφικνεῖσθαι, τοὺς δ' ἀγαθοὺς
εἰς δύναμιν εὐμενεῖς ἵλεώς τε προσαγώμεθα.

VIII. Τόδε δὲ μὴ λανθανέτω γιγνόμενον ἡμᾶς εὐ-
τύχημα, ὅτι καθάπερ εἴπομεν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν ἀποι-
κίαν εὐτυχεῖν, ὡς γῆς καὶ χρεῶν ἀποκοπῆς καὶ νομῆς πέρι
δεινὴν καὶ ἐπικίνδυνον ἔριν ἐξέφυγεν, ἣν νομοθετεῖσθαι
D ἀναγκασθείσῃ πόλει τῶν ἀρχαίων οὔτε ἐᾶν οἷόν τε ἀκίνη-
τον οὔτ' αὖ κινεῖν δυνατόν ἐστί τινα τρόπον, εὐχὴ δὲ μό-
νον ὡς ἔπος εἰπεῖν λείπεται καὶ σμικρὰ μετάβασις εὐλα-
βὴς ἐν πολλῷ χρόνῳ σμικρὸν μεταβιβάζουσιν· ἡ δὲ τῶν
κινούντων ἀεὶ κεκτημένων μὲν αὐτῶν γῆν ἄφθονον
ὑπάρχει, κεκτημένων δὲ καὶ ὀφειλέτας αὐτοῖς πολλούς,
ἐθελόντων τε τούτων πῃ τοῖς ἀπορουμένοις δι' ἐπιείκειαν
E κοινωνεῖν, τὰ μὲν ἀφιέντας, τὰ δὲ νεμομένους, ἁμῇ γέ πῃ
τῆς μετριότητος ἐχομένους καὶ πενίαν ἡγουμένους εἶναι
μὴ τὸ τὴν οὐσίαν ἐλάττω ποιεῖν ἀλλὰ τὸ τὴν ἀπληστίαν

πλείω. σωτηρίας τε γὰρ ἀρχὴ μεγίστη πόλεως αὕτη γί-
γνεται, καὶ ἐπὶ ταύτης οἷον κρηπῖδος μονίμου ἐποικοδο-
μεῖν δυνατόν, ὅντινα ἂν ὕστερον ἐποικοδομῇ τις κόσμον
πολιτικὸν προσήκοντα τῇ τοιαύτῃ καταστάσει· ταύτης δὲ
σαθρᾶς οὔσης τῆς μεταβάσεως οὐκ εὔπορος ἡ μετὰ ταῦτα 737
πολιτικὴ πρᾶξις οὐδεμιᾷ γίγνοιτ' ἂν πόλει. ἣν ἡμεῖς μέν,
ὥς φαμεν, ἐκφεύγομεν· ὅμως δὲ εἰρῆσθαί γε ὀρθότερον,
εἰ καὶ μὴ ἐξεφεύγομεν, ὅπῃ ποτ' ἂν ἐποιούμεθα αὐτῆς
τὴν φυγήν. εἰρήσθω δὴ νῦν, ὅτι διὰ τοῦ μὴ φιλοχρημα-
τεῖν μετὰ δίκης, ἄλλη δ' οὐκ ἔστιν οὔτ' εὐρεῖα οὔτε στενὴ
τῆς τοιαύτης μηχανῆς διαφυγή· καὶ τοῦτο μὲν οἷον ἕρμα
πόλεως ἡμῖν κείσθω τὰ νῦν. ἀνεγκλήτους γὰρ δεῖ τὰς οὐ-
σίας πρὸς ἀλλήλους κατασκευάζεσθαι ἁμῶς γέ πως, ἢ μὴ B
προϊέναι πρότερον εἰς τοὔμπροσθεν ἑκόντα εἶναι τῆς ἄλ-
λης κατασκευῆς, οἷς ἦ παλαιὰ ἐγκλήματα πρὸς ἀλλήλους
καὶ ὅσοις νοῦ καὶ σμικρὸν μετῇ· οἷς δέ, ὡς ἡμῖν νῦν, θεὸς
ἔδωκε καινήν τε πόλιν οἰκίζειν καὶ μή τινας ἔχθρας εἶναί
πω πρὸς ἀλλήλους, τούτους ἔχθρας αὐτοῖς αἰτίους γενέ-
σθαι διὰ τὴν διανομὴν τῆς γῆς τε καὶ οἰκήσεων οὐκ ἀν-
θρώπινος ἂν εἴη μετὰ κάκης πάσης ἀμαθία. τίς οὖν δὴ C
τρόπος ἂν εἴη τῆς ὀρθῆς διανομῆς; πρῶτον μὲν τὸν αὐ-
τῶν ὄγκον τοῦ ἀριθμοῦ δεῖ τάξασθαι, πόσον εἶναι χρεών·
μετὰ δὲ τοῦτο τὴν διανομὴν τῶν πολιτῶν, καθ' ὁπόσα
μέρη πλήθει καὶ ὁπηλίκα διαιρετέον αὐτούς, ἀνομολογη-
τέον· ἐπὶ δὲ ταῦτα τήν τε γῆν καὶ τὰς οἰκήσεις ὅ τι μάλι-
στα ἴσας ἐπινεμητέον. ὄγκος δὴ πλήθους ἱκανὸς οὐκ ἄλ-
λως ὀρθῶς γίγνοιτ' ἂν λεχθεὶς ἢ πρὸς τὴν γῆν καὶ τὰς τῶν
πλησιοχώρων πόλεις, γῆς μέν, ὁπόση πόσους σώφρονας D
ὄντας ἱκανὴ τρέφειν, πλείονος δ' οὐδὲν προσδεῖ, πλήθους
δέ, ὁπόσοι τοὺς προσχώρους ἀδικοῦντάς τε αὐτοὺς ἀμύ-
νασθαι δυνατοὶ καὶ γείτοσιν ἑαυτῶν ἀδικουμένοις βοη-
θῆσαι μὴ παντάπασιν ἀπόρως δύναιντ' ἄν. ταῦτα δ' ἰδόν-

τες τὴν χώραν καὶ τοὺς γείτονας ὁριούμεθα ἔργῳ καὶ λό-
γοις· νῦν δὲ σχήματος ἕνεκα καὶ ὑπογραφῆς, ἵνα περαί-
E νηται, πρὸς τὴν νομοθεσίαν ὁ λόγος ἴτω. πεντάκις μὲν
χίλιοι ἔστωσαν καὶ τετταράκοντα, ἀριθμοῦ τινὸς ἕνεκα
προσήκοντος, γεωμόροι τε καὶ ἀμυνοῦντες τῇ νομῇ· γῆ
δὲ καὶ οἰκήσεις ὡσαύτως τὰ αὐτὰ μέρη διανεμηθήτων, γε-
νόμενα ἀνὴρ καὶ κλῆρος ξυννομή. δύο μὲν δὴ μέρη τοῦ
παντὸς ἀριθμοῦ τὸ πρῶτον νεμηθήτω, μετὰ δὲ ταῦτα τρία
τὸν αὐτόν· πέφυκε γὰρ καὶ τέτταρα καὶ πέντε καὶ μέχρι
τῶν δέκα ἐφεξῆς. δεῖ δὴ περὶ ἀριθμῶν τό γε τοσοῦτον
738 πάντα ἄνδρα νομοθετοῦντα νενοηκέναι, τίς ἀριθμὸς καὶ
ποῖος πάσαις πόλεσι χρησιμώτατος ἂν εἴη. λέγωμεν δὴ
τὸν πλείστας καὶ ἐφεξῆς μάλιστα διανομὰς ἐν αὑτῷ κεκτη-
μένον· οὐ μὲν δὴ πᾶς εἰς πάντα πάσας τομὰς εἴληχεν· ὁ
δὲ τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων εἴς τε πόλεμον
καὶ ὅσα κατ' εἰρήνην πρὸς ἅπαντα τὰ ξυμβόλαια καὶ κοι-
νωνήματα, εἰσφορῶν τε πέρι καὶ διανομῶν, οὐ πλείους
μιᾶς δεουσῶν ἑξήκοντα δύναιτ' ἂν τέμνεσθαι τομῶν, ξυν-
B εχεῖς δὲ ἀπὸ μιᾶς μέχρι τῶν δέκα.

IX. Ταῦτα μὲν οὖν δὴ καὶ κατὰ σχολὴν δεῖ βεβαίως
λαβεῖν, οἷς ἂν ὁ νόμος προστάττῃ λαμβάνειν· ἔχει γὰρ οὖν
οὐκ ἄλλως ἢ ταύτῃ, δεῖ δὲ αὐτὰ ῥηθῆναι τῶνδ' ἕνεκα κατ-
οικίζοντι πόλιν. οὔτ' ἂν καινὴν ἐξ ἀρχῆς τις ποιῇ οὔτ' ἂν
παλαιὰν διεφθαρμένην ἐπισκευάζηται, περὶ θεῶν γε καὶ
ἱερῶν, ἅττα τε ἐν τῇ πόλει ἑκάστοις ἱδρῦσθαι δεῖ καὶ ὧν-
τινων ἐπονομάζεσθαι θεῶν ἢ δαιμόνων, οὐδεὶς ἐπιχειρή-
C σει κινεῖν νοῦν ἔχων ὅσα ἐκ Δελφῶν ἢ Δωδώνης ἢ παρ'
Ἄμμωνος ἤ τινες ἔπεισαν παλαιοὶ λόγοι ὁπηδή τινας [πεί-
σαντες] φασμάτων γενομένων ἢ ἐπιπνοίας λεχθείσης
θεῶν, πείσαντες δὲ θυσίας τελεταῖς συμμίκτους κατεστή-
σαντο εἴτε αὐτόθεν ἐπιχωρίους εἴτ' οὖν Τυρρηνικὰς εἴτε
Κυπρίας εἴτ' ἄλλοθεν ὁθενοῦν, καθιέρωσαν δὲ τοῖς τοι-

οὕτοις λόγοις φήμας τε καὶ ἀγάλματα καὶ βωμοὺς καὶ
ναούς, τεμένη τε τούτων ἑκάστοις ἐτεμένισαν· τούτων
νομοθέτῃ τὸ σμικρότατον ἁπάντων οὐδὲν κινητέον, τοῖς D
δὲ μέρεσιν ἑκάστοις θεὸν ἢ δαίμονα ἢ καί τινα ἥρωα ἀπο-
δοτέον, ἐν δὲ τῇ τῆς γῆς διανομῇ πρώτοις ἐξαίρετα τεμένη
τε καὶ πάντα τὰ προσήκοντα ἀποδοτέον, ὅπως ἂν ξύλλογοι
ἑκάστων τῶν μερῶν κατὰ χρόνους γιγνόμενοι τοὺς προσ-
ταχθέντας εἴς τε τὰς χρείας ἑκάστας εὐμάρειαν παρα-
σκευάζωσι καὶ φιλοφρονῶνταί τε ἀλλήλους μετὰ θυσιῶν
καὶ οἰκειῶνται καὶ γνωρίζωσιν, οὗ μεῖζον οὐδὲν πόλει
ἀγαθὸν ἢ γνωρίμους αὐτοὺς αὑτοῖς εἶναι. ὅπου γὰρ μὴ E
φῶς ἀλλήλοις ἐστὶν ἀλλήλων ἐν τοῖς τρόποις ἀλλὰ σκότος,
οὔτ' ἂν τιμῆς τῆς ἀξίας οὔτ' ἀρχῶν οὔτε δίκης ποτέ τις
ἂν τῆς προσηκούσης ὀρθῶς τυγχάνοι· δεῖ δὴ πάντα ἄνδρα
ἓν πρὸς ἓν τοῦτο σπεύδειν ἐν πάσαις πόλεσιν, ὅπως μήτε
αὐτὸς κίβδηλός ποτε φανεῖται ὁτῳοῦν, ἁπλοῦς δὲ καὶ ἀλη-
θὴς ἀεί, μήτε ἄλλος τοιοῦτος ὢν αὐτὸν διαπατήσει. ἡ δὴ
τὸ μετὰ τοῦτο φορά, καθάπερ πεττῶν ἀφ' ἱεροῦ, τῆς τῶν 739
νόμων κατασκευῆς ἀήθης οὖσα τάχ' ἂν θαυμάσαι τὸν
ἀκούοντα τὸ πρῶτον ποιήσειεν· οὐ μὴν ἀλλ' ἀναλογιζο-
μένῳ καὶ πειρωμένῳ φανεῖται δευτέρως ἂν πόλις οἰκεῖ-
σθαι πρὸς τὸ βέλτιστον. τάχα δ' οὐκ ἄν τις προσδέξαιτο
αὐτὴν διὰ τὸ μὴ σύνηθες νομοθέτῃ μὴ τυραννοῦντι· τὸ
δ' ἔστιν ὀρθότατα εἰπεῖν μὲν τὴν ἀρίστην πολιτείαν καὶ
δευτέραν καὶ τρίτην, δοῦναι δὲ εἰπόντα αἵρεσιν ἑκάστῳ B
τῷ τῆς συνοικήσεως κυρίῳ. ποιῶμεν δὴ κατὰ τοῦτον
τὸν λόγον καὶ τὰ νῦν ἡμεῖς, εἰπόντες ἀρετῇ πρώτην πο-
λιτείαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην· τὴν δὲ αἵρεσιν Κλεινίᾳ
τε ἀποδιδῶμεν τὰ νῦν καὶ εἴ τις ἄλλος ἂν δή ποτε ἐθε-
λήσειεν ἐπὶ τὴν τῶν τοιούτων ἐκλογὴν ἐλθὼν κατὰ τὸν
ἑαυτοῦ τρόπον ἀπονείμασθαι τὸ φίλον αὐτῷ τῆς αὑτοῦ
πατρίδος.

X. Πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τέ ἐστι καὶ πολιτεία καὶ
C νόμοι ἄριστοι, ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον ἂν γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅ τι μάλιστα· λέγεται δὲ ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. τοῦτ' οὖν εἴτε που νῦν ἔστιν εἴτ' ἔσται ποτέ, κοινὰς μὲν γυναῖκας, κοινοὺς δὲ εἶναι παῖδας, κοινὰ δὲ χρήματα ξύμπαντα, καὶ πάσῃ μηχανῇ τὸ λεγόμενον ἴδιον πανταχόθεν ἐκ τοῦ βίου ἅπαν ἐξῄρηται, μεμηχάνηται δ' εἰς τὸ δυνατὸν καὶ τὰ φύσει ἴδια κοινὰ ἁμῇ γέ πῃ γεγονέναι, οἷον ὄμματα καὶ ὦτα καὶ χεῖρας κοινὰ μὲν ὁρᾶν
D δοκεῖν καὶ ἀκούειν καὶ πράττειν, ἐπαινεῖν τε αὖ καὶ ψέγειν καθ' ἓν ὅ τι μάλιστα ξύμπαντας ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς χαίροντας καὶ λυπουμένους, καὶ κατὰ δύναμιν οἵτινες νόμοι μίαν ὅ τι μάλιστα πόλιν ἀπεργάζονται, τούτων ὑπερβολῇ πρὸς ἀρετὴν οὐδείς ποτε ὅρον ἄλλον θέμενος ὀρθότερον οὐδὲ βελτίω θήσεται. ἡ μὲν δὴ τοιαύτη πόλις, εἴτε που θεοὶ ἢ παῖδες θεῶν αὐτὴν οἰκοῦσι πλείους ἑνός, οὕτω διαζῶντες εὐφραινόμενοι κατοικοῦσι· διὸ δὴ παράδειγμά γε πολι-
E τείας οὐκ ἄλλῃ χρὴ σκοπεῖν, ἀλλ' ἐχομένους ταύτης τὴν ὅ τι μάλιστα τοιαύτην ζητεῖν κατὰ δύναμιν. ἣν δὲ νῦν ἡμεῖς ἐπικεχειρήκαμεν, εἴη τε ἂν γενομένη πως ἀθανασίας ἐγγύτατα καὶ ἡ μία δευτέρως· τρίτην δὲ μετὰ ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ, διαπερανούμεθα. νῦν δ' οὖν ταύτην τίνα λέγομεν καὶ πῶς γενομένην ἂν τοιαύτην; νειμάσθων μὲν δὴ πρῶτον γῆν τε καὶ οἰκίας, καὶ μὴ κοινῇ γεωργούντων,
740 ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον μεῖζον ἢ κατὰ τὴν νῦν γένεσιν καὶ τροφὴν καὶ παίδευσιν εἴρηται· νεμέσθων δ' οὖν τοιᾷδε διανοίᾳ πως, ὡς ἄρα δεῖ τὸν λαχόντα τὴν λῆξιν ταύτην νομίζειν μὲν κοινὴν αὐτὴν τῆς πόλεως ξυμπάσης, πατρίδος δὲ οὔσης τῆς χώρας θεραπεύειν αὐτὴν δεῖ μειζόνως ἢ μητέρα παῖδας, τῷ καὶ δέσποιναν θεὸν αὐτὴν οὖσαν θνητῶν ὄντων γεγονέναι· ταὐτὰ δ' ἔχειν διανοήματα καὶ περὶ τοὺς ἐγχωρίους θεούς τε ἅμα καὶ δαίμονας. ὅπως δ' ἂν

ταῦτα εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον οὕτως ἔχοντα ὑπάρχῃ, τάδε προς- B
διανοητέον, ὅσαι εἰσὶ τὰ νῦν ἡμῖν ἑστίαι διανεμηθεῖσαι τὸν ἀριθμόν, ταύτας δεῖν ἀεὶ τοσαύτας εἶναι καὶ μήτε τι πλείους γίγνεσθαι μήτε τί ποτε ἐλάττους. ὧδ' οὖν ἂν τὸ τοιοῦτον βεβαίως γίγνοιτο περὶ πᾶσαν πόλιν· ὁ λαχὼν τὸν κλῆρον καταλειπέτω ἀεὶ ταύτης τῆς οἰκήσεως ἕνα μόνον κληρονόμον τῶν ἑαυτοῦ παίδων, ὃν ἂν αὐτῷ μάλιστα ᾖ φίλον, διάδοχον καὶ θεραπευτὴν θεῶν καὶ γένους καὶ πόλεως τῶν C
τε ζώντων καὶ ὅσους ἂν ἤδη τέλος εἰς τὸν τότε χρόνον ἔχῃ· τοὺς δὲ ἄλλους παῖδας, οἷς ἂν πλείους ἑνὸς γίγνωνται, θηλείας τε ἐκδόσθαι κατὰ νόμον τὸν ἐπιταχθησόμενον, ἄρρενάς τε, οἷς ἂν τῆς γενέσεως ἐλλείπῃ τῶν πολιτῶν, τούτοις υἱεῖς διανέμειν, κατὰ χάριν μὲν μάλιστα· ἐὰν δέ τισιν ἐλλείπωσι χάριτες, ἢ πλείους ἐπίγονοι γίγνωνται θήλεις ἤ τινες ἄρρενες ἑκάστων, ἢ καὶ τοὐναντίον ὅταν ἐλάττους ὦσι παίδων ἀφορίας γενομένης, πάντων τούτων ἀρχὴν ἣν ἂν D
θώμεθα μεγίστην καὶ τιμιωτάτην, αὕτη σκεψαμένη, τί χρὴ χρῆσθαι τοῖς περιγενομένοις ἢ τοῖς ἐλλείπουσι, ποριζέτω μηχανὴν ὅ τι μάλιστα ὅπως αἱ πεντακισχίλιαι καὶ τετταράκοντα οἰκήσεις ἀεὶ μόνον ἔσονται. μηχαναὶ δ' εἰσὶ πολλαί· καὶ γὰρ ἐπισχέσεις γενέσεως οἷς ἂν εὔρους ᾖ γένεσις, καὶ τοὐναντίον ἐπιμέλειαι καὶ σπουδαὶ πλήθους γεννημάτων [εἰσὶ] τιμαῖς τε καὶ ἀτιμίαις καὶ νουθετήσεσι πρεσβυτῶν περὶ νέους διὰ λόγων νουθετητικῶν ἀπαντῶ- E
σαι δύνανται ποιεῖν ὃ λέγομεν· καὶ δὴ καὶ τό γε τέλος, ἂν πᾶσα ἀπορία περὶ τὴν ἀνίσωσιν τῶν πεντακισχιλίων καὶ τετταράκοντα οἴκων γίγνηται, ἐπίχυσις δ' ὑπερβάλλουσα ἡμῖν πολιτῶν διὰ φιλοφροσύνην τὴν τῶν ξυνοικούντων ἀλλήλοις ξυμβαίνῃ καὶ ἀπορῶμεν, τὸ παλαιόν που ὑπάρχει μηχάνημα, ὃ πολλάκις εἴπομεν, ἐκπομπὴ ἀποικιῶν φίλη γιγνομένη παρὰ φίλων, ὧν ἂν ἐπιτήδειον εἶναι δοκῇ. ἐὰν δ' αὖ καὶ τοὐναντίον ἐπέλθῃ ποτὲ κῦμα

741 κατακλυσμὸν φέρον νόσων ἢ πολέμων φθορά, ἐλάττους δὲ πολὺ τοῦ τεταγμένου ἀριθμοῦ δι' ὀρφανίας γένωνται, ἑκόντας μὲν οὐ δεῖ πολίτας παρεμβάλλειν νόθῃ παιδείᾳ πεπαιδευμένους, ἀνάγκην δὲ οὐδὲ θεὸς εἶναι λέγεται δυνατὸς βιάζεσθαι.

XI. Ταῦτ' οὖν δὴ τὸν νῦν λεγόμενον λόγον ἡμῖν φῶμεν παραινεῖν λέγοντα· ὦ πάντων ἀνδρῶν ἄριστοι, τὴν ὁμοιότητα καὶ ἰσότητα καὶ τὸ ταὐτὸν καὶ ὁμολογούμενον τιμῶντες κατὰ φύσιν μὴ ἀνίετε κατά τε ἀριθμὸν
B καὶ πᾶσαν δύναμιν τὴν τῶν καλῶν κἀγαθῶν πραγμάτων· καὶ δὴ καὶ νῦν τὸν ἀριθμὸν μὲν πρῶτον διὰ βίου παντὸς φυλάξατε τὸν εἰρημένον, εἶτα τὸ τῆς οὐσίας ὕψος τε καὶ μέγεθος, ὃ τὸ πρῶτον ἐνείμασθε μέτριον ὄν, μὴ ἀτιμάσητε τῷ τε ὠνεῖσθαι καὶ τῷ πωλεῖν πρὸς ἀλλήλους. οὔτε γὰρ ὁ νείμας κλῆρος ὢν θεὸς ὑμῖν ξύμμαχος οὔτε ὁ νομοθέτης· νῦν γὰρ δὴ πρῶτον τῷ ἀπειθοῦντι νόμος προστάττει προειπὼν ἐπὶ τούτοις κληροῦσθαι τὸν ἐθέλοντα
C ἢ μὴ κληροῦσθαι, ὡς πρῶτον μὲν τῆς γῆς ἱερᾶς οὔσης τῶν πάντων θεῶν, εἶτα ἱερέων τε καὶ ἱερειῶν εὐχὰς ποιησομένων ἐπὶ τοῖς πρώτοις θύμασι καὶ δευτέροις καὶ μέχρι τριῶν, τὸν πριάμενον ἢ ἀποδόμενον ὧν ἔλαχεν οἰκοπέδων ἢ γηπέδων τὰ ἐπὶ τούτοις πρέποντα πάσχειν πάθη· γράψαντες δ' ἐν τοῖς ἱεροῖς θήσουσι κυπαριττίνας μνήμας εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καταγεγραμμένας, πρὸς τούτοις δ' ἔτι
D φυλακτήρια τούτων, ὅπως ἂν γίγνηται, καταστήσουσιν ἐν ταύτῃ τῶν ἀρχῶν, ἥτις ἂν ὀξύτατον ὁρᾶν δοκῇ, ἵν' αἱ παρὰ ταῦτα ἑκάστοτε παραγωγαὶ γιγνόμεναι μὴ λανθάνωσιν αὐτούς, ἀλλὰ κολάζωσι τὸν ἀπειθοῦντα ἅμα νόμῳ καὶ τῷ θεῷ. ὅσον γὰρ δὴ τὸ νῦν ἐπιταττόμενον ἀγαθὸν ὂν τυγχάνει πάσαις ταῖς πειθομέναις πόλεσι, τὴν ἑπομένην κατασκευὴν προσλαβόν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν οὐδεὶς εἴσεταί ποτε κακὸς ὤν, ἀλλ' ἔμπειρός τε καὶ ἐπιει-

κὴς ἔθεσι γενόμενος· χρηματισμὸς γὰρ οὔτ' ἔνεστι σφό- E
δρα ἐν τῇ τοιαύτῃ κατασκευῇ, ξυνέπεταί τε αὐτῇ μηδὲ δεῖν
μηδ' ἐξεῖναι χρηματίζεσθαι τῶν ἀνελευθέρων χρηματι-
σμῶν μηδενὶ μηδένα, καθ' ὅσον ἐπονείδιστος λεγομένη
βαναυσία ἦθος ἀποτρέπει ἐλεύθερον, μηδὲ τὸ παράπαν
ἀξιοῦν ἐκ τῶν τοιούτων ξυλλέγειν χρήματα.

XII. Πρὸς τούτοις δ' ἔτι νόμος ἕπεται πᾶσι τούτοις,
μηδ' ἐξεῖναι χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον κεκτῆσθαι μηδένα μη- 742
δενὶ ἰδιώτῃ, νόμισμα δ' ἕνεκα ἀλλαγῆς τῆς καθ' ἡμέραν,
ἣν δημιουργοῖς τε ἀλλάττεσθαι σχεδὸν ἀναγκαῖον, καὶ
πᾶσιν, ὁπόσων χρεία τῶν τοιούτων, μισθοὺς μισθωτοῖς
δούλοις καὶ ἐποίκοις ἀποτίνειν. ὧν ἕνεκά φαμεν τὸ νό-
μισμα κτητέον αὐτοῖς μὲν ἔντιμον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀνθρώ-
ποις ἀδόκιμον· κοινὸν δ' Ἑλληνικὸν νόμισμα ἕνεκά τε
στρατειῶν καὶ ἀποδημιῶν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους,
οἷον πρεσβειῶν ἤ καί τινος ἀναγκαίας ἄλλης τῇ πόλει κη- B
ρυκείας, ἐκπέμπειν τινὰ ἂν δέῃ, τούτων χάριν ἀνάγκη
ἑκάστοτε κεκτῆσθαι τῇ πόλει νόμισμα Ἑλληνικόν. ἰδιώτῃ
δ' ἂν ἄρα ποτὲ ἀνάγκη τις γίγνηται ἀποδημεῖν, παρέμε-
νος μὲν τοὺς ἄρχοντας ἀποδημείτω, νόμισμα δὲ ἄν ποθεν
ἔχων ξενικὸν οἴκαδε ἀφίκηται περιγενόμενον, τῇ πόλει
αὐτὸ καταβαλλέτω πρὸς λόγον ἀπολαμβάνων τὸ ἐπιχώ-
ριον· ἰδιούμενος δ' ἄν τις φαίνηται, δημόσιόν τε γιγνέ-
σθω καὶ ὁ ξυνειδὼς καὶ μὴ φράζων ἀρᾷ καὶ ὀνείδει μετὰ
τοῦ ἀγαγόντος ἔνοχος ἔστω, καὶ ζημίᾳ πρὸς τούτοις μὴ
ἐλάττονι τοῦ ξενικοῦ κομισθέντος νομίσματος. γαμοῦντα C
δὲ καὶ ἐκδιδόντα μήτ' οὖν διδόναι μήτε δέχεσθαι προῖκα
τὸ παράπαν μηδ' ἡντινοῦν, μηδὲ νόμισμα παρακατατί-
θεσθαι ὅτῳ μή τις πιστεύει, μηδὲ δανείζειν ἐπὶ τόκῳ, ὡς
ἐξὸν μὴ ἀποδιδόναι τὸ παράπαν τῷ δανεισαμένῳ μήτε
τόκον μήτε κεφάλαιον· ταῦτα δ' ὅτι βέλτιστά ἐστι πόλει
ἐπιτηδεύματα ἐπιτηδεύειν, ὧδε ἄν τις σκοπῶν ὀρθῶς ἂν

D αὐτὰ διακρίνοι, ἐπαναφέρων εἰς τὴν ἀρχὴν ἀεὶ καὶ τὴν
βούλησιν. ἔστι δὴ τοῦ νοῦν ἔχοντος πολιτικοῦ βούλησις,
φαμέν, οὐχ ἥνπερ ἂν οἱ πολλοὶ φαῖεν, δεῖν βούλεσθαι τὸν
ἀγαθὸν νομοθέτην ὡς μεγίστην τε εἶναι τὴν πόλιν, ἣ νο-
ῶν εὖ νομοθετοῖ, καὶ ὅ τι μάλιστα πλουσίαν, κεκτημένην
δ' αὖ χρυσία καὶ ἀργύρια καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατ-
ταν ἄρχουσαν ὅ τι πλείστων· προσθεῖεν δ' ἂν καὶ ὡς ἀρί-
στην δεῖν βούλεσθαι τὴν πόλιν εἶναι καὶ ὡς εὐδαιμονε-
E στάτην τόν γε ὀρθῶς νομοθετοῦντα. τούτων δὲ τὰ μὲν
δυνατά ἐστι γίγνεσθαι, τὰ δὲ οὐ δυνατά· τὰ μὲν οὖν δυ-
νατὰ βούλοιτ' ἂν ὁ διακοσμῶν, τὰ δὲ μὴ δυνατὰ οὔτ' ἂν
βούλοιτο ματαίας βουλήσεις οὔτ' ἂν ἐπιχειροῖ. σχεδὸν
μὲν γὰρ εὐδαίμονας ἅμα καὶ ἀγαθοὺς ἀνάγκη γίγνεσθαι·
τοῦτο μὲν οὖν βούλοιτ' ἄν· πλουσίους δ' αὖ σφόδρα καὶ
ἀγαθοὺς ἀδύνατον, οὕς γε δὴ πλουσίους οἱ πολλοὶ κατα-
λέγουσι· λέγουσι δὲ τοὺς κεκτημένους ἐν ὀλίγοις τῶν ἀν-
θρώπων πλείστου νομίσματος ἄξια κτήματα, ἃ καὶ κακός
743 τις κεκτῇτ' ἄν. εἰ δ' ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, οὐκ ἂν ἔγωγε
αὐτοῖς ποτε συγχωροίην τὸν πλούσιον εὐδαίμονα τῇ ἀλη-
θείᾳ γίγνεσθαι μὴ καὶ ἀγαθὸν ὄντα· ἀγαθὸν δὲ ὄντα δια-
φερόντως καὶ πλούσιον εἶναι διαφερόντως ἀδύνατον. τί
δή; φαίη τις ἂν ἴσως. ὅτι, φαῖμεν ἄν, ἥ τε ἐκ δικαίου καὶ
ἀδίκου κτῆσις πλέον ἢ διπλασία ἐστὶ τῆς ἐκ τοῦ δικαίου
μόνον, τά τε ἀναλώματα μήτε καλῶς μήτε αἰσχρῶς ἐθέ-
λοντα ἀναλίσκεσθαι τῶν καλῶν καὶ εἰς καλὰ ἐθελόντων
B δαπανᾶσθαι διπλασίῳ ἐλάττονα· οὔκουν ποτὲ ἂν τῶν ἐκ
διπλασίων μὲν κτημάτων, ἡμίσεων δὲ ἀναλωμάτων ὁ τὰ
ἐναντία τούτων πράττων γένοιτ' ἂν πλουσιώτερος. ἔστι
δὲ ὁ μὲν ἀγαθὸς τούτων, ὁ δὲ οὐ κακός, ὅταν ᾖ φειδωλός·
τοτὲ δέ ποτε καὶ πάγκακος· ἀγαθὸς δέ, ὅπερ εἴρηται τὰ
νῦν, οὐδέποτε· ὁ μὲν γὰρ δικαίως καὶ ἀδίκως λαμβάνων
καὶ μήτε δικαίως μήτε ἀδίκως ἀναλίσκων πλούσιος, ὅταν

καὶ φειδωλὸς ᾖ· ὁ δὲ πάγκακος ὡς τὰ πολλὰ ὢν ἄσωτος μάλα πένης· ὁ δὲ ἀναλίσκων τε εἰς τὰ καλὰ καὶ κτώμενος C
ἐκ τῶν δικαίων μόνον οὔτ' ἂν διαφέρων πλούτῳ ῥᾳδίως ἄν ποτε γένοιτο οὐδ' αὖ σφόδρα πένης. ὥστε ὁ λόγος ἡμῖν ὀρθός, ὡς οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί· εἰ δὲ μὴ ἀγαθοί, οὐδὲ εὐδαίμονες.

XIII. Ἡμῖν δὲ ἡ τῶν νόμων ὑπόθεσις ἐνταῦθα ἔβλεπεν, ὅπως ὡς εὐδαιμονέστατοι ἔσονται καὶ ὅ τι μάλιστα ἀλλήλοις φίλοι· εἶεν δὲ οὐκ ἄν ποτε πολῖται φίλοι, ὅπου πολλαὶ μὲν δίκαι ἐν ἀλλήλοις εἶεν, πολλαὶ δὲ ἀδικίαι, ἀλλ' D
ὅπου ὡς ὅ τι σμικρόταται καὶ ὀλίγισται. λέγομεν δὴ μήτε χρυσὸν εἶναι δεῖν μήτε ἄργυρον ἐν τῇ πόλει, μήτ' αὖ χρηματισμὸν πολὺν διὰ βαναυσίας καὶ τόκων μηδὲ βοσκημάτων αἰσχρῶν, ἀλλ' ὅσα γεωργία δίδωσι καὶ φέρει, καὶ τούτων ὁπόσα μὴ χρηματιζόμενον ἀναγκάσει ἀμελεῖν ὧν ἕνεκα πέφυκε τὰ χρήματα· ταῦτα δ' ἐστὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἃ χωρὶς γυμναστικῆς καὶ τῆς ἄλλης παιδείας οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἄξια λόγου. διὸ δὴ χρημάτων ἐπιμέλειαν οὐχ ἅπαξ E
εἰρήκαμεν ὡς χρὴ τελευταῖον τιμᾶν· ὄντων γὰρ τριῶν τῶν ἁπάντων, περὶ ἃ πᾶς ἄνθρωπος σπουδάζει, τελευταῖον καὶ τρίτον ἐστὶν ἡ τῶν χρημάτων ὀρθῶς σπουδαζομένη σπουδή, σώματος δὲ πέρι μέση, πρώτη δὲ ἡ τῆς ψυχῆς. καὶ δὴ καὶ νῦν ἣν διεξερχόμεθα πολιτείαν, εἰ μὲν τὰς τιμὰς οὕτω τάττεται, ὀρθῶς νενομοθέτηται· εἰ δέ τις τῶν προσταττομένων αὐτόθι νόμων σωφροσύνης ἔμπροσθεν ὑγίειαν ἐν τῇ πόλει φανεῖται ποιῶν τιμίαν ἢ πλοῦτον 744
ὑγιείας καὶ τοῦ σωφρονεῖν, οὐκ ὀρθῶς ἀναφανεῖται τιθέμενος. τοῦτ' οὖν δὴ πολλάκις ἐπισημαίνεσθαι χρὴ τὸν νομοθέτην, τί τε βούλομαι καὶ εἴ μοι ξυμβαίνει τοῦτο ἢ καὶ ἀποτυγχάνω τοῦ σκοποῦ· καὶ οὕτω τάχ' ἂν ἴσως ἐκ τῆς νομοθεσίας αὐτός τε ἐκβαίνοι καὶ τοὺς ἄλλους ἀπαλλάττοι, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον οὐδ' ἂν ἕνα ποτέ. ὁ δὴ

λαχὼν κεκτήσθω, φαμέν, τὸν κλῆρον ἐπὶ τούτοις οἷς εἰ-
B ρήκαμεν. ἦν μὲν δὴ καλὸν καὶ τἆλλα ἴσα πάντ' ἔχοντα
ἕνα ἕκαστον ἐλθεῖν εἰς τὴν ἀποικίαν· ἐπειδὴ δὲ οὐ δυνα-
τόν, ἀλλ' ὁ μέν τις πλείω κεκτημένος ἀφίξεται χρήματα, ὁ
δ' ἐλάττονα, δεῖ δὴ πολλῶν ἕνεκα τῶν τε κατὰ πόλιν και-
ρῶν ἰσότητος ἕνεκα τιμήματα ἄνισα γενέσθαι, ἵν' ἀρχαί
τε καὶ εἰσφοραὶ καὶ διανομαὶ τὴν τῆς ἀξίας ἑκάστοις τιμὴν
μὴ κατ' ἀρετὴν μόνον τήν τε προγόνων καὶ τὴν αὐτοῦ
C μηδὲ κατὰ σωμάτων ἰσχῦς καὶ εὐμορφίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ
πλούτου χρῆσιν καὶ πενίας τὰς τιμάς τε καὶ ἀρχὰς ὡς
ἰσαίτατα τῷ ἀνίσῳ ξυμμέτρῳ δὲ ἀπολαμβάνοντες μὴ δια-
φέρωνται· τούτων χάριν τέτταρα μεγέθει τῆς οὐσίας τιμή-
ματα ποιεῖσθαι χρεών, πρώτους καὶ δευτέρους καὶ τρίτους
καὶ τετάρτους, ἤ τισιν ἄλλοις προσαγορευομένους ὀνόμα-
σιν, ὅταν τε μένωσιν ἐν τῷ αὐτῷ τιμήματι καὶ ὅταν πλου-
σιώτεροι ἐκ πενήτων καὶ ἐκ πλουσίων πένητες γιγνόμενοι
D μεταβαίνωσιν εἰς τὸ προσῆκον ἕκαστοι ἑαυτοῖσι τίμημα.
τόδε δ' ἐπὶ τούτοις αὖ νόμου σχῆμα ἔγωγ' ἂν τιθείην ὡς
ἑπόμενον. δεῖ γὰρ ἐν πόλει που, φαμέν, τῇ τοῦ μεγίστου
νοσήματος οὐ μεθεξούσῃ, ὃ διάστασιν ἢ στάσιν ὀρθότε-
ρον ἂν εἴη κεκλῆσθαι, μήτε πενίαν τὴν χαλεπὴν ἐνεῖναι
παρά τισι τῶν πολιτῶν μήτ' αὖ πλοῦτον, ὡς ἀμφοτέρων
τικτόντων ταῦτα ἀμφότερα· νῦν οὖν ὅρον δεῖ τούτων
ἑκατέρου τὸν νομοθέτην φράζειν. ἔστω δὴ πενίας μὲν ὅρος
E ἡ τοῦ κλήρου τιμή, ὃν δεῖ μένειν καὶ ὃν ἄρχων οὐδεὶς οὐ-
δενί ποτε περιόψεται ἐλάττω γιγνόμενον, τῶν τε ἄλλων
κατὰ ταὐτὰ οὐδείς, ὅστις φιλότιμος ἐπ' ἀρετῇ· μέτρον δὲ
αὐτὸν θέμενος ὁ νομοθέτης διπλάσιον ἐάσει τούτου κτᾶ-
σθαι καὶ τριπλάσιον καὶ μέχρι τετραπλασίου. πλείονα δ'
ἄν τις κτᾶται τούτων εὑρὼν ἢ δοθέντων ποθὲν ἢ χρημα-
745 τισάμενος ἤ τινι τύχῃ τοιαύτῃ κτησάμενος ἄλλῃ τὰ περι-
γιγνόμενα τοῦ μέτρου, τῇ πόλει ἂν αὐτὰ καὶ τοῖς τὴν πό-

λιν ἔχουσι θεοῖς ἀπονέμων εὐδόκιμός τε καὶ ἀζήμιος ἂν εἴη· ἐὰν δέ τις ἀπειθῇ τούτῳ τῷ νόμῳ, φανεῖ μὲν ὁ βουλόμενος ἐπὶ τοῖς ἡμίσεσιν, ὁ δὲ ὄφλων ἄλλο τοσοῦτον μέρος ἀποτίσει τῆς αὑτοῦ κτήσεως, τὰ δ' ἡμίσεα τῶν θεῶν. ἡ δὲ κτῆσις χωρὶς τοῦ κλήρου πάντων πᾶσα ἐν τῷ φανερῷ γεγράφθω παρὰ φύλαξιν ἄρχουσιν, οἷς ἂν ὁ νόμος προστάξῃ, ὅπως ἂν αἱ δίκαι περὶ πάντων, ὅσαι εἰς χρήματα, B
ῥᾴδιαί τε ὦσι καὶ σφόδρα σαφεῖς.

XIV. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο πρῶτον μὲν τὴν πόλιν ἱδρῦσθαι δεῖ τῆς χώρας ὅ τι μάλιστα ἐν μέσῳ, καὶ τἆλλα ὅσα πρόσφορα πόλει τῶν ὑπαρχόντων ἔχοντα τόπον ἐκλεξάμενον, ἃ νοῆσαί τε καὶ εἰπεῖν οὐδὲν χαλεπόν· μετὰ δὲ ταῦτα μέρη δώδεκα διελέσθαι, θέμενον Ἑστίας πρῶτον καὶ Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς ἱερόν, ἀκρόπολιν ὀνομάζοντα, κύκλον περιβάλλοντα, ἀφ' οὗ τὰ δώδεκα μέρη τέμνειν τήν C
τε πόλιν αὐτὴν καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. ἴσα δὲ δεῖ γίγνεσθαι τὰ δώδεκα μέρη τῷ τὰ μὲν ἀγαθῆς γῆς εἶναι σμικρά, τὰ δὲ χείρονος μείζω. κλήρους δὲ διελεῖν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίους, τούτων τε αὖ δίχα τέμνειν ἕκαστον καὶ ξυγκληρῶσαι δύο τμήματα, τοῦ τ' ἐγγὺς καὶ τοῦ πόρρω μετέχοντα ἑκάτερον· τὸ πρὸς τῇ πόλει μέρος τῷ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις εἷς κλῆρος καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ πόλεως τῷ ἀπ' ἐσχάτων δευτέρῳ, καὶ τἆλλα οὕτω πάντα. D
μηχανᾶσθαι δὲ καὶ ἐν τοῖς δίχα τμήμασι τὸ νῦν δὴ λεγόμενον φαυλότητός τε καὶ ἀρετῆς χώρας, ἐπανισουμένους τῷ πλήθει τε καὶ ὀλιγότητι τῆς διανομῆς. νείμασθαι δὲ δεῖ καὶ τοὺς ἄνδρας δώδεκα μέρη, τὴν τῆς ἄλλης οὐσίας εἰς ἴσα ὅ τι μάλιστα τὰ δώδεκα μέρη συνταξάμενον, ἀπογραφῆς πάντων γενομένης· καὶ δὴ καὶ μετὰ τοῦτο δώδεκα θεοῖς δώδεκα κλήρους θέντας ἐπονομάσαι καὶ καθιερῶσαι τὸ λαχὸν μέρος ἑκάστῳ τῷ θεῷ, καὶ φυλὴν αὐτὴν ἐπο- E
νομάσαι· τέμνειν δὲ αὖ καὶ τὰ δώδεκα τῆς πόλεως τμή-

ματα τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ τὴν ἄλλην χώραν διέ-
νεμον· καὶ δύο νέμεσθαι ἕκαστον οἰκήσεις, τήν τε ἐγγὺς
τοῦ μέσου καὶ τὴν τῶν ἐσχάτων· καὶ τὴν μὲν κατοίκισιν
οὕτω τέλος ἔχειν.

XV. Ἐννοεῖν δὲ ἡμᾶς τὸ τοιόνδ' ἐστὶ χρεὼν ἐκ παν-
τὸς τρόπου, ὡς τὰ νῦν εἰρημένα πάντα οὐκ ἄν ποτε εἰς
τοιούτους καιροὺς ξυμπέσοι, ὥστε ξυμβῆναι κατὰ λόγον
746 οὕτω ξύμπαντα γενόμενα ἄνδρας τε, οἳ μὴ δυσχερανοῦσι
τὴν τοιαύτην ξυνοικίαν, ἀλλ' ὑπομενοῦσι χρήματά τε
ἔχοντες τακτὰ καὶ μέτρια διὰ βίου παντὸς καὶ παίδων γε-
νέσεις ἃς εἰρήκαμεν ἑκάστοις, καὶ χρυσοῦ στερόμενοι καὶ
ἑτέρων ὧν δῆλος ὁ νομοθέτης προστάξων ἐστὶν ἐκ τούτων
τῶν νῦν εἰρημένων, ἔτι δὲ χώρας τε καὶ ἄστεος, ὡς εἴρηκε,
μεσότητάς τε καὶ ἐν κύκλῳ οἰκήσεις, πάντη σχεδὸν οἷον
ὀνείρατα λέγων ἢ πλάττων καθάπερ ἐκ κηροῦ τινὰ πόλιν
B καὶ πολίτας. ἔχει δὴ τὰ τοιαῦτα οὐ κακῶς τινὰ τρόπον
εἰρημένα, χρὴ δ' ἐπαναλαμβάνειν πρὸς αὑτὸν τὰ τοιάδε.
πάλιν ἄρα ἡμῖν ὁ νομοθετῶν φράζει τόδε· ἐν τούτοις
τοῖς λόγοις, ὦ φίλοι, μηδ' αὐτὸν δοκεῖτέ με λεληθέναι
τὸ νῦν λεγόμενον, ὡς ἀληθῆ διεξέρχεταί τινα τρόπον·
ἀλλὰ γὰρ ἐν ἑκάστοις τῶν μελλόντων ἔσεσθαι δικαιότατον
οἶμαι τόδε εἶναι, τὸν τὸ παράδειγμα δεικνύντα, οἷον δεῖ
τὸ ἐπιχειρούμενον γίγνεσθαι, μηδὲν ἀπολείπειν τῶν καλ-
C λίστων τε καὶ ἀληθεστάτων· ᾧ δὲ ἀδύνατόν τι ξυμβαίνει
τούτων γίγνεσθαι, τοῦτο μὲν αὐτὸ ἐκκλίνειν καὶ μὴ πράτ-
τειν, ὅ τι δὲ τούτου τῶν λοιπῶν ἐγγύτατά ἐστι καὶ ξυγγε-
νέστατον ἔφυ τῶν προσηκόντων πράττειν, τοῦτ' αὐτὸ
διαμηχανᾶσθαι ὅπως ἂν γίγνηται· τὸν νομοθέτην δ'
ἐᾶσαι τέλος ἐπιθεῖναι τῇ βουλήσει, γενομένου δὲ τούτου,
τότ' ἤδη κοινῇ μετ' ἐκείνου σκοπεῖν, ὅ τί τε ξυμφέρει τῶν
εἰρημένων καὶ τί πρόσαντες εἴρηται τῆς νομοθεσίας· τὸ
γὰρ ὁμολογούμενον αὐτὸ αὑτῷ δεῖ που πανταχῇ ἀπεργά-

ζεσθαι καὶ τὸν τοῦ φαυλοτάτου δημιουργὸν ἄξιον ἐσόμε- D
νον λόγου.

XVI. Νῦν δὴ τοῦτ' αὐτὸ προθυμητέον ἰδεῖν μετὰ τὴν
δόξαν τῆς τῶν δώδεκα μερῶν διανομῆς, τὸ τίνα τρόπον
διελεῖν δεῖ τὰ δώδεκα μέρη, τῶν ἐντὸς αὐτοῦ πλείστας
ἔχοντα διανομάς, καὶ τὰ τούτοις ξυνεπόμενα καὶ ἐκ τού-
των γεννώμενα, μέχρι τῶν τετταράκοντά τε καὶ πεντακις-
χιλίων· ὅθεν φρατρίας καὶ δήμους καὶ κώμας, καὶ πρός
γε τὰς πολεμικὰς τάξεις τε καὶ ἀγωγάς, καὶ ἔτι νομίσματα
καὶ μέτρα ξηρά τε καὶ ὑγρὰ καὶ σταθμά, πάντα ταῦτα ἔμ- E
μετρά τε καὶ ἀλλήλοις σύμφωνα δεῖ τόν γε νόμον τάττειν.
πρὸς δὲ τούτοις οὐδ' ἐκεῖνα φοβητέα, δείσαντα τὴν δόξα-
σαν ἂν γίγνεσθαι σμικρολογίαν, ἄν τις προστάττῃ πάντα
ὁπόσ' ἂν σκεύη κτῶνται, μηδὲν ἄμετρον αὐτῶν ἐᾶν εἶναι,
καὶ κοινῷ λόγῳ νομίσαντα πρὸς πάντα εἶναι χρησίμους 747
τὰς τῶν ἀριθμῶν διανομὰς καὶ ποικίλσεις, ὅσα τε αὐτοὶ
ἐν ἑαυτοῖς ποικίλλονται καὶ ὅσα ἐν μήκεσι καὶ ἐν βάθεσι
ποικίλματα, καὶ δὴ καὶ ἐν φθόγγοις καὶ κινήσεσι ταῖς τε
κατὰ τὴν εὐθυπορίαν τῆς ἄνω καὶ κάτω φορᾶς καὶ τῆς
κύκλῳ περιφορᾶς· πρὸς γὰρ ταῦτα πάντα δεῖ βλέψαντα
τόν γε νομοθέτην προστάττειν τοῖς πολίταις πᾶσιν εἰς δύ-
ναμιν τούτων μὴ ἀπολείπεσθαι τῆς συντάξεως. πρός τε
γὰρ οἰκονομίαν καὶ πρὸς πολιτείαν καὶ πρὸς τὰς τέχνας B
πάσας ἓν οὐδὲν οὕτω δύναμιν ἔχει παίδειον μάθημα με-
γάλην, ὡς ἡ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς διατριβή· τὸ δὲ μέγιστον,
ὅτι τὸν νυστάζοντα καὶ ἀμαθῆ φύσει ἐγείρει καὶ εὐμαθῆ
καὶ μνήμονα καὶ ἀγχίνουν ἀπεργάζεται, παρὰ τὴν αὐτοῦ
φύσιν ἐπιδιδόντα θείᾳ τέχνῃ. ταῦτα δὴ πάντα, ἐὰν μὲν
ἄλλοις νόμοις τε καὶ ἐπιτηδεύμασιν ἀφαιρῇταί τις τὴν
ἀνελευθερίαν καὶ φιλοχρηματίαν ἐκ τῶν ψυχῶν τῶν μελ-
λόντων αὐτὰ ἱκανῶς τε καὶ ὀνησίμως κτήσεσθαι, καλὰ τὰ C
παιδεύματα καὶ προσήκοντα γίγνοιτ' ἄν· εἰ δὲ μή, τὴν

καλουμένην ἄν τις πανουργίαν ἀντὶ σοφίας ἀπεργασάμενος λάθοι, καθάπερ Αἰγυπτίους καὶ Φοίνικας καὶ πολλὰ ἕτερα ἀπειργασμένα γένη νῦν ἔστιν ἰδεῖν ὑπὸ τῆς τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων καὶ κτημάτων ἀνελευθερίας, εἴτε τις νομοθέτης αὐτοῖς φαῦλος ἂν γενόμενος ἐξειργάσατο
D τὰ τοιαῦτα εἴτε χαλεπὴ τύχη προσπεσοῦσα εἴτε καὶ φύσις ἄλλη τις τοιαύτη. καὶ γάρ, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, μηδὲ τοῦθ' ἡμᾶς λανθανέτω περὶ τόπων, ὡς οὐκ εἰσὶν ἄλλοι τινὲς διαφέροντες ἄλλων τόπων πρὸς τὸ γεννᾶν ἀνθρώπους ἀμείνους καὶ χείρους, οἷς οὐκ ἐναντία νομοθετητέον· οἱ μέν γέ που διὰ πνεύματα παντοῖα καὶ δι' εἱλήσεις ἀλλόκοτοί τ' εἰσὶ καὶ ἐναίσιοι αὐτῶν, οἱ δὲ δι' ὕδατα, οἱ δὲ καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφὴν ἀναδιδοῦσαν,
E οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἀμείνω καὶ χείρω, ταῖς δὲ ψυχαῖς οὐχ ἧττον δυναμένην πάντα τὰ τοιαῦτα ἐμποιεῖν· τούτων δ' αὖ πάντων μέγιστον διαφέροιεν ἂν τόποι χώρας, ἐν οἷς θεία τις ἐπίπνοια καὶ δαιμόνων λήξεις εἶεν, τοὺς ἀεὶ κατοικιζομένους ἵλεῳ δεχόμενοι καὶ τοὐναντίον· οἷς ὅ γε νοῦν ἔχων νομοθέτης ἐπισκεψάμενος, ὡς ἄνθρωπον οἷόν τ' ἐστὶ σκοπεῖν τὰ τοιαῦτα, οὕτω πειρῷτ' ἂν τιθέναι τοὺς νόμους. ὃ δὴ καὶ σοὶ ποιητέον, ὦ Κλεινία· πρῶτον τρεπτέον ἐπὶ τὰ τοιαῦτα μέλλοντί γε κατοικίζειν χώραν.

*ΚΛ.* Ἀλλ', ὦ ξένε Ἀθηναῖε, λέγεις τε παγκάλως ἐμοί τε οὕτω ποιητέον.

---

## Ϛ.

751 I. *ΑΘ.* Ἀλλὰ μὴν μετά γε πάντα τὰ νῦν εἰρημένα σχεδὸν ἂν ἀρχῶν εἶέν σοι καταστάσεις τῇ πόλει.

*ΚΛ.* Ἔχει γὰρ οὖν οὕτως.

*ΑΘ.* Δύο εἴδη ταῦτα περὶ πολιτείας κόσμον γιγνόμενα τυγχάνει, πρῶτον μὲν καταστάσεις ἀρχῶν τε καὶ ἀρξόντων, ὅσας τε αὐτὰς εἶναι δεῖ καὶ τρόπον ὅντινα καθισταμένας· ἔπειτα οὕτω δὴ τοὺς νόμους ταῖς ἀρχαῖς ἑκάσταις ἀποδοτέον, οὕστινάς τε αὖ καὶ ὅσους καὶ οἵους B προσῆκον ἂν ἑκάσταις εἴη. σμικρὸν δὲ ἐπισχόντες πρὸ τῆς αἱρέσεως εἴπωμεν προσήκοντά τινα λόγον περὶ αὐτῆς ῥηθῆναι.

*ΚΛ.* Τίνα δὴ τοῦτον;

*ΑΘ.* Τόνδε. παντί που δῆλον τὸ τοιοῦτον, ὅτι μεγάλου τῆς νομοθεσίας ὄντος ἔργου τῷ πόλιν εὖ παρεσκευασμένην ἀρχὰς ἀνεπιτηδείους ἐπιστῆσαι τοῖς εὖ κειμένοις νόμοις οὐ μόνον οὐδὲν πλέον εὖ τεθέντων, οὐδ' ὅτι γέλως ἂν πάμπολυς ξυμβαίνοι, σχεδὸν δὲ βλάβαι καὶ λῶ- C βαι πολὺ μέγισται ταῖς πόλεσι γίγνοιντ' ἂν ἐξ αὐτῶν.

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Τοῦτο τοίνυν νοήσωμέν σοι περὶ τῆς νῦν, ὦ φίλε, πολιτείας τε καὶ πόλεως ξυμβαῖνον· ὁρᾷς γάρ, ὅτι πρῶτον μὲν δεῖ τοὺς ὀρθῶς ἰόντας ἐπὶ τὰς τῶν ἀρχῶν δυνάμεις βάσανον ἱκανὴν αὐτούς τε καὶ γένος ἑκάστων ἐκ παίδων μέχρι τῆς αἱρέσεως εἶναι δεδωκότας, ἔπειτα αὖ τοὺς μέλλοντας αἱρήσεσθαι τεθράφθαι [τε] ἐν ἤθεσι νόμων εὖ πεπαιδευμένους πρὸς τὸ δυσχεραίνοντάς τε καὶ D ἀποδεχομένους ὀρθῶς κρίνειν καὶ ἀποκρίνειν δυνατοὺς γίγνεσθαι τοὺς ἀξίους ἑκατέρων· ταῦτα δὲ οἱ νεωστὶ ξυνεληλυθότες ὄντες τε ἀλλήλων ἀγνῶτες, ἔτι δ' ἀπαίδευτοι, πῶς ἄν ποτε δύναιντο ἀμέμπτως τὰς ἀρχὰς αἱρεῖσθαι;

*ΚΛ.* Σχεδὸν οὐκ ἄν ποτε.

*ΑΘ.* Ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις οὔ φασι δέχεσθαι· καὶ δὴ καὶ σοὶ τοῦτο νῦν καὶ ἐμοὶ ποιητέον, ἐπείπερ σὺ μὲν δὴ τὴν πόλιν ὑπέστης τῷ Κρητῶν ἔθνει προθύμως E

κατοικιεῖν δέκατος αὐτός, ὡς φῄς, τὰ νῦν, ἐγὼ δ' αὖ σοὶ
752 ξυλλήψεσθαι κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμῖν τὰ νῦν μυθολογίαν. οὔκουν δή που λέγων γε ἂν μῦθον ἀκέφαλον ἑκὼν καταλίποιμι· πλανώμενος γὰρ ἂν [ἁπάντῃ] τοιοῦτος ὢν ἄμορφος φαίνοιτο.

ΚΛ. Ἄριστ' εἴρηκας, ὦ ξένε.

ΑΘ. Οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ δράσω κατὰ δύναμιν οὕτως.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν ποιῶμεν, ᾗπερ καὶ λέγομεν.

ΑΘ. Ἔσται ταῦτ', ἂν θεὸς ἐθέλῃ καὶ γήρως ἐπικρατῶμεν τό γε τοσοῦτον.

B ΚΛ. Ἀλλ' εἰκὸς ἐθέλειν.

ΑΘ. Εἰκὸς γὰρ οὖν. ἑπόμενοι δὲ αὐτῷ λάβωμεν καὶ τόδε.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ὡς ἀνδρείως καὶ παρακεκινδυνευμένως ἐν τῷ νῦν ἡ πόλις ἡμῖν ἔσται κατῳκισμένη.

ΚΛ. Περὶ τί βλέπων καὶ ποῖ μάλιστα αὐτὸ εἴρηκας τὰ νῦν;

ΑΘ. Ὡς εὐκόλως καὶ ἀφόβως ἀπείροις ἀνδράσι νομοθετοῦμεν, ὅπως δέξονταί ποτε τοὺς νῦν τεθέντας νόμους. δῆλον δὲ τό γε τοσοῦτον, ὦ Κλεινία, παντὶ σχεδὸν
C καὶ τῷ μὴ πάνυ σοφῷ, τὸ μὴ ῥᾳδίως γε αὐτοὺς μηδένας προσδέξασθαι κατ' ἀρχάς, εἰ δὲ μείναιμέν πως τοσοῦτον χρόνον, ἕως οἱ γευσάμενοι παῖδες τῶν νόμων καὶ ξυντραφέντες ἱκανῶς ξυνήθεις τε αὐτοῖς γενόμενοι τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῇ πόλει πάσῃ κοινωνήσειαν· γενομένου γε μὴν οὗ λέγομεν, εἴπερ τινὶ τρόπῳ καὶ μηχανῇ γίγνοιτο ὀρθῶς, πολλὴν ἔγωγε ἀσφάλειαν οἶμαι καὶ μετὰ τὸν τότε παρόντα χρόνον ἂν γενέσθαι τοῦ μεῖναι τὴν παιδαγωγηθεῖσαν οὕτω πόλιν.

D ΚΛ. Ἔχει γοῦν λόγον.

*ΑΘ.* Ἴδωμεν τοίνυν πρὸς τοῦτο εἴ πῃ τινα πόρον ἱκανὸν πορίζοιμεν ἂν κατὰ τάδε. φημὶ γάρ, ὦ Κλεινία, Κνωσίους χρῆναι τῶν ἄλλων διαφερόντως Κρητῶν μὴ μόνον ἀφοσιώσασθαι περὶ τῆς χώρας ἣ νῦν κατοικίζεται, συντόνως δ' ἐπιμεληθῆναι, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἰς δύναμιν ὅπως ἂν ἱστῶσιν ὡς ἀσφαλέστατα καὶ ἄριστα. τὰς μὲν οὖν ἄλλας καὶ βραχύτερον ἔργον, νομοφύλακας δ' [ἂν] ἡμῖν
πρώτους αἱρεῖσθαι ἀναγκαιότατον ἁπάσῃ σπουδῇ. E

*ΚΛ.* Τίνα οὖν ἐπὶ τούτῳ πόρον καὶ λόγον ἀνευρίσκομεν;

*ΑΘ.* Τόνδε. φημί, ὦ παῖδες Κρητῶν, χρῆναι Κνωσίους διὰ τὸ πρεσβεύειν τῶν πολλῶν πόλεων κοινῇ μετὰ τῶν ἀφικομένων εἰς τὴν ξυνοίκησιν ταύτην ἐξ αὐτῶν τε καὶ ἐκείνων αἱρεῖσθαι τριάκοντα μὲν καὶ ἑπτὰ τοὺς πάντας, ἐννέα δὲ καὶ δέκα ἐκ τῶν ἐποικησάντων, τοὺς δὲ ἄλ-
λους ἐξ αὐτῆς Κνωσοῦ· τούτους δ' οἱ Κνώσιοι τῇ πόλει 753
σοι δόντων, καὶ αὐτόν σε, πολίτην εἶναι ταύτης τῆς ἀποικίας καὶ ἕνα τῶν ὀκτωκαίδεκα, πείσαντες ἢ τῇ μετρίᾳ δυνάμει βιασάμενοι.

*ΚΛ.* Τί δῆτα; οὐ καὶ σύ τε καὶ ὁ Μέγιλλος, ὦ ξένε, ἐκοινωνησάτην ἡμῖν τῆς πολιτείας;

II. *ΑΘ.* Μέγα μέν, ὦ Κλεινία, φρονοῦσιν αἱ Ἀθῆναι, μέγα δὲ καὶ ἡ Σπάρτη, καὶ μακρὰν ἀποικοῦσιν ἑκάτεραι· σοὶ δὲ κατὰ πάντα ἐμμελῶς ἔχει καὶ τοῖς ἄλλοις οἰκισταῖς
κατὰ ταὐτά, ὥσπερ τὰ περὶ σοῦ νῦν λεγόμενα. ὡς μὲν B
οὖν γένοιτ' ἂν ἐπιεικέστατα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν τὰ νῦν, εἰρήσθω· προελθόντος δὲ χρόνου καὶ μεινάσης τῆς πολιτείας, αἵρεσις αὐτῶν ἔστω τοιάδε τις· πάντες μὲν κοινωνούντων τῆς τῶν ἀρχόντων αἱρέσεως, ὁπόσοιπερ ἂν ὅπλα ἱππικὰ ἢ πεζικὰ τιθῶνται καὶ πολέμου κεκοινωνήκωσιν ἐν ταῖς σφετέραις αὐτῶν τῆς ἡλικίας δυνάμεσι· ποιεῖσθαι δὲ τὴν αἵρεσιν ἐν ἱερῷ, ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἡγῆται

C τιμιώτατον, φέρειν δ' ἐπὶ τὸν τοῦ θεοῦ βωμὸν ἕκαστον εἰς πινάκιον γράψαντα τοὔνομα πατρόθεν καὶ φυλῆς καὶ δήμου, ὁπόθεν ἂν δημοτεύηται, παρεγγράφειν δὲ καὶ τὸ αὑτοῦ κατὰ ταὐτὰ οὕτως ὄνομα. τῷ βουλομένῳ δ' ἐξέστω τῶν πινακίων ὅ τί περ ἂν φαίνηται μὴ κατὰ νοῦν αὐτῷ γεγραμμένον, ἀνελόντα εἰς ἀγορὰν θεῖναι μὴ ἔλαττον τριάκοντα ἡμερῶν· τὰ δὲ τῶν πινακίων κριθέντα ἐν πρώτοις μέχρι τριακοσίων δεῖξαι τοὺς ἄρχοντας ἰδεῖν πάσῃ τῇ πό-
D λει, τὴν δὲ πόλιν ὡσαύτως ἐκ τούτων φέρειν πάλιν ὃν ἂν ἕκαστος βούληται, τοὺς δὲ τὸ δεύτερον ἐξ αὐτῶν προκριθέντας ἑκατὸν δεῖξαι πάλιν ἅπασι. τὸ δὲ τρίτον φερέτω μὲν ἐκ τῶν ἑκατὸν ὁ βουληθεὶς ὃν ἂν βούληται, διὰ τομίων πορευόμενος· ἑπτὰ δὲ καὶ τριάκοντα, οἷς ἂν πλεῖσται γένωνται ψῆφοι, κρίναντες ἀποφηνάντων ἄρχοντας. τίνες οὖν, ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, πάντα ἡμῖν ταῦτ' ἐν τῇ
E πόλει καταστήσουσι τῶν ἀρχῶν τε πέρι καὶ δοκιμασιῶν αὐτῶν; ἆρα ἐννοοῦμεν, ὡς ταῖς πρῶτον οὕτω καταζευ-
γνυμέναις πόλεσιν ἀνάγκη μὲν εἶναί τινας, οἵτινες δὲ εἶεν ἂν πρὸ πασῶν τῶν ἀρχῶν γεγονότες, οὐκ ἔστι; δεῖ μὴν ἁμῶς γέ πως, καὶ ταῦτα οὐ φαύλους ἀλλ' ὅ τι μάλιστα ἄκρους· ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε· τὸ δ' ἔστι τε, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, πλέον
754 ἢ τὸ ἥμισυ καὶ οὐδεὶς αὐτὸ καλῶς γενόμενον ἐγκεκωμία-
κεν ἱκανῶς.

*ΚΛ.* Ὀρθότατα λέγεις.

*ΑΘ.* Μὴ τοίνυν γιγνώσκοντές γε παρῶμεν αὐτὸ ἄρρητον, μηδὲν διασαφήσαντες ἡμῖν αὐτοῖς, τίνα ἔσται τρόπον. ἐγὼ μὲν οὖν οὐδαμῶς εὐπορῶ πλήν γε ἑνὸς εἰπεῖν πρὸς τὸ παρὸν ἀναγκαίου καὶ ξυμφέροντος λόγου.

*ΚΛ.* Τίνος δή;

III. *ΑΘ.* Φημὶ ταύτῃ τῇ πόλει, ἣν οἰκίζειν μέλλομεν,

οἷον πατέρα καὶ μητέρα οὐκ εἶναι πλὴν τὴν κατοικίζουσαν αὐτὴν πόλιν, οὐκ ἀγνοῶν ὅτι πολλαὶ τῶν κατοικισθεισῶν B
διάφοροι ταῖς κατοικισάσαις πολλάκις ἔνιαι γεγόνασί τε καὶ ἔσονται· νῦν μὴν ἐν τῷ παρόντι καθάπερ παῖς, εἰ καί ποτε μέλλει διάφορος εἶναι τοῖς γεννήσασιν, ἔν γε τῇ παρούσῃ παιδείας ἀπορίᾳ στέργει τε καὶ στέργεται ὑπὸ τῶν γεννησάντων, καὶ φεύγων ἀεὶ πρὸς τοὺς οἰκείους ἀναγκαίους μόνους εὑρίσκει ξυμμάχους· ἃ δὴ νῦν φημὶ Κνωσίοις διὰ τὴν ἐπιμέλειαν πρὸς τὴν νέαν πόλιν καὶ τῇ νέᾳ πρὸς Κνωσὸν ὑπάρχειν ἑτοίμως γεγονότα. λέγω δὲ C
καθάπερ εἶπον νῦν δή, δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν οὐδὲν βλάπτει, Κνωσίους δεῖν ἐπιμεληθῆναι πάντων τούτων κοινῇ, προσελομένους τῶν εἰς τὴν ἀποικίαν ἀφικομένων, τοὺς πρεσβυτάτους τε καὶ ἀρίστους εἰς δύναμιν ἑλομένους, μὴ ἔλαττον ἑκατὸν ἀνδρῶν· καὶ αὐτῶν Κνωσίων ἔστωσαν ἑκατὸν ἕτεροι· τούτους δὲ ἐλθόντας φημὶ δεῖν εἰς τὴν καινὴν πόλιν συνεπιμεληθῆναι, ὅπως αἵ τε ἀρχαὶ καταστῶσι κατὰ νόμους καταστᾶσαί τε δοκιμασθῶσι· γε- D
νομένων δὲ τούτων τὴν μὲν Κνωσὸν τοὺς Κνωσίους οἰκεῖν, τὴν δὲ νέαν πόλιν αὐτὴν αὐτὴν πειρᾶσθαι σώζειν τε καὶ εὐτυχεῖν. οἱ δὲ δὴ γενόμενοι τῶν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἔπειτα ξύμπαντα χρόνον ἐπὶ τοῖσδε ἡμῖν ᾑρήσθωσαν· πρῶτον μὲν φύλακες ἔστωσαν τῶν νόμων, ἔπειτα τῶν γραμμάτων ὧν ἂν ἕκαστος ἀπογράψῃ τοῖς ἄρχουσι τὸ πλῆθος τῆς αὐτῶν οὐσίας, πλὴν ὁ μὲν μέγιστον τίμημα ἔχων τεττάρων μνῶν, ὁ δὲ τὸ δεύτερον E
τριῶν, ὁ δὲ τρίτος δυεῖν μναῖν, μνᾶς δὲ ὁ τέταρτος. ἐὰν δέ τις ἕτερον φαίνηταί τι παρὰ τὰ γεγραμμένα κεκτημένος, δημόσιον μὲν ἔστω τὸ τοιοῦτον ἅπαν, πρὸς τούτῳ δὲ δίκην ὑπεχέτω τῷ βουλομένῳ μετιέναι μὴ καλὴν μηδ' εὐώνυμον ἀλλ' αἰσχράν, ἐὰν ἁλίσκηται διὰ τὸ κέρδος τῶν νόμων καταφρονῶν. αἰσχροκερδείας οὖν αὐτὸν γραψάμενος ὁ

*βουληθεὶς ἐπεξίτω τῇ δίκῃ ἐν αὐτοῖς τοῖς νομοφύλαξιν·*
755 *ἐὰν δ' ὁ φεύγων ὄφλῃ, τῶν κοινῶν κτημάτων μὴ μετε-*
*χέτω, διανομὴ δὲ ὅταν τῇ πόλει γίγνηταί τις, ἄμοιρος ἔστω*
*πλήν γε τοῦ κλήρου, γεγράφθω δὲ ὠφληκώς, ἕως ἂν ζῇ,*
*ὅπου πᾶς ὁ βουλόμενος αὐτὰ ἀναγνώσεται. μὴ πλέον δὲ*
*εἴκοσιν ἐτῶν νομοφύλαξ ἀρχέτω, φερέσθω δ' εἰς τὴν ἀρ-*
*χὴν μὴ ἔλαττον ἢ πεντήκοντα γεγονὼς ἐτῶν· ἑξηκοντού-*
*της δὲ ἐνεχθεὶς δέκα μόνον ἀρχέτω ἔτη, καὶ κατὰ τοῦτον*
*τὸν λόγον, ὁπόσ' ἄν τις πλέον ὑπερβὰς ἑβδομήκοντα ζῇ,*
B *μηκέτι ἐν τούτοις τοῖς ἄρχουσι τὴν τηλικαύτην ἀρχὴν ὡς*
*ἄρξων διανοηθήτω.*

IV. *Τὰ μὲν οὖν περὶ τῶν νομοφυλάκων ταῦτα εἰρή-*
*σθω προστάγματα τρία, προϊόντων δὲ εἰς τοὔμπροσθε*
*τῶν νόμων ἕκαστος προστάξει τούτοις τοῖς ἀνδράσιν,*
*ὧντινων αὐτοὺς δεῖ πρὸς τοῖς νῦν εἰρημένοις προσεπιμε-*
*λεῖσθαι· νῦν δ' ἑξῆς ἄλλων ἀρχῶν αἱρέσεως πέρι λέγοι-*
*μεν ἄν. δεῖ γὰρ δὴ τὰ μετὰ ταῦτα στρατηγοὺς αἱρεῖσθαι,*
C *καὶ τούτοις εἰς τὸν πόλεμον οἷόν τινας ὑπηρεσίας ἱππάρ-*
*χους καὶ φυλάρχους καὶ τῶν πεζῶν φυλῶν κοσμητὰς τῶν*
*τάξεων, οἷς πρέπον ἂν εἴη τοῦτ' αὐτὸ τοὔνομα μάλιστα,*
*οἷον καὶ οἱ πολλοὶ ταξιάρχους αὐτοὺς ἐπονομάζουσι. τού-*
*των δὴ στρατηγοὺς μὲν ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως ταύτης οἱ νο-*
*μοφύλακες προβαλλέσθων, αἱρείσθων δ' ἐκ τῶν προβλη-*
*θέντων πάντες οἱ τοῦ πολέμου κοινωνοὶ γενόμενοί τε ἐν*
*ταῖς ἡλικίαις καὶ γιγνόμενοι ἑκάστοτε· ἐὰν δέ τις ἄρα*
D *δοκῇ τινι τῶν μὴ προβεβλημένων ἀμείνων εἶναι τῶν προ-*
*βληθέντων τινός, ἐπονομάσας ἀνθ' ὅτου ὅντινα προβάλ-*
*λεται, τοῦτ' αὐτὸ ὀμνὺς ἀντιπροβαλλέσθω τὸν ἕτερον·*
*ὁπότερος δ' ἂν δόξῃ διαχειροτονούμενος, εἰς τὴν αἵρεσιν*
*ἐγκρινέσθω. τρεῖς δέ, οἷς ἂν ἡ πλείστη χειροτονία γίγνη-*
*ται, τούτους εἶναι στρατηγούς τε καὶ ἐπιμελητὰς τῶν κατὰ*
*πόλεμον, δοκιμασθέντων καθάπερ οἱ νομοφύλακες· τα-*

ξιάρχους δὲ αὐτοῖσι προβάλλεσθαι μὲν τοὺς αἱρεθέντας
στρατηγοὺς δώδεκα, ἑκάστῃ φυλῇ ταξίαρχον· τὴν δ' ἀν- E
τιπροβολὴν εἶναι, καθάπερ τῶν στρατηγῶν ἐγίγνετο, τὴν
αὐτὴν καὶ περὶ τῶν ταξιαρχῶν καὶ τὴν ἐπιχειροτονίαν καὶ
τὴν κρίσιν. τὸν δὲ ξύλλογον τοῦτον ἐν τῷ παρόντι, πρὶν
πρυτάνεις τε καὶ βουλὴν ᾑρῆσθαι, τοὺς νομοφύλακας
συλλέξαντας εἰς χωρίον ὡς ἱερώτατόν τε καὶ ἱκανώτατον
καθίσαι χωρὶς μὲν τοὺς ὁπλίτας, χωρὶς δὲ τοὺς ἱππέας,
τρίτον δ' ἐφεξῆς τούτοις πᾶν ὅσον ἐμπολέμιον· χειροτο-
νούντων δὲ στρατηγοὺς μὲν καὶ ἱππάρχους πάντες, ταξι-
άρχους δὲ οἱ τὴν ἀσπίδα τιθέμενοι, φυλάρχους δὲ αὖ τού- 756
τοις πᾶν τὸ ἱππικὸν αἱρείσθω, ψιλῶν δὲ ἢ τοξοτῶν ἤ τινος
ἄλλου τῶν ἐμπολεμίων ἡγεμόνας οἱ στρατηγοὶ ἑαυτοῖς
καθιστάντων. [ἱππάρχων δὴ κατάστασις ἂν ἡμῖν ἔτι λοιπὴ
γίγνοιτο. τούτους οὖν προβαλλέσθων μὲν οἵπερ καὶ τοὺς
στρατηγοὺς προὐβάλλοντο, τὴν δὲ αἵρεσιν καὶ τὴν ἀντι-
προβολὴν τούτων τὴν αὐτὴν γίγνεσθαι, καθάπερ ἡ τῶν
στρατηγῶν ἐγίγνετο, χειροτονείτω δὲ τὸ ἱππικὸν αὐτοὺς
ἐναντίον ὁρώντων τῶν πεζῶν, δύο δὲ οἷς ἂν πλείστη χει- B
ροτονία γίγνηται, τούτους ἡγεμόνας εἶναι πάντων τῶν
ἱππευόντων.] τὰς δὲ ἀμφισβητήσεις τῶν χειροτονιῶν μέχρι
δυοῖν εἶναι· τὸ δὲ τρίτον ἐὰν ἀμφισβητῇ τις, διαψηφίζε-
σθαι τούτους, οἷσπερ τῆς χειροτονίας μέτρον ἑκάστοις ἕκα-
στον ἦν.

V. Βουλὴν δὲ εἶναι μὲν τριάκοντα δωδεκάδας, ἑξή-
κοντα δὲ καὶ τριακόσιοι γίγνοιντο ἂν πρέποντες ταῖς δια-
νομαῖς· μέρη δὲ διανείμαντας τέτταρα κατὰ ἐνενήκοντα
τὸν ἀριθμὸν τούτων ἐξ ἑκάστου τῶν τιμημάτων φέρειν C
ἐνενήκοντα βουλευτάς· πρῶτον μὲν ἐκ τῶν μεγίστων τι-
μημάτων ἅπαντας φέρειν ἐξ ἀνάγκης, ἢ ζημιοῦσθαι τὸν
μὴ πειθόμενον τῇ δοξάσῃ ζημίᾳ· ἐπειδὰν δ' ἐνεχθῶσι,
τούτους μὲν κατασημήνασθαι, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ φέρειν ἐκ

τῶν δευτέρων τιμημάτων κατὰ ταὐτὰ καθάπερ τῇ πρό-
σθεν, τρίτῃ δ' ἐκ τῶν τρίτων τιμημάτων φέρειν μὲν τὸν
D βουλόμενον, ἐπάναγκες δὲ εἶναι τοῖς τῶν τριῶν τιμημά-
των, τὸ δὲ τέταρτόν τε καὶ σμικρότατον ἐλεύθερον ἀφεῖ-
σθαι τῆς ζημίας, ὃς ἂν αὐτῶν μὴ βούληται φέρειν· τε-
τάρτῃ δὲ φέρειν μὲν ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ σμικροτάτου τι-
μήματος ἅπαντας, ἀζήμιον δ' εἶναι τὸν ἐκ τοῦ τετάρτου
καὶ τρίτου τιμήματος, ἐὰν ἐνεγκεῖν μὴ βούληται· τὸν δ'
ἐκ τοῦ δευτέρου καὶ πρώτου μὴ φέροντα ζημιοῦσθαι, τὸν
μὲν ἐκ τοῦ δευτέρου τριπλασίᾳ τῆς πρώτης ζημίας, τὸν δ'
E ἐκ τοῦ πρώτου τετραπλασίᾳ. πέμπτῃ δὲ ἡμέρᾳ τὰ κατα-
σημανθέντα ὀνόματα ἐξενεγκεῖν μὲν τοὺς ἄρχοντας ἰδεῖν
πᾶσι τοῖς πολίταις, φέρειν δ' ἐκ τούτων αὖ πάντα ἄνδρα
ἢ ζημιοῦσθαι τῇ πρώτῃ ζημίᾳ· ὀγδοήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν
ἐκλέξαντας ἀφ' ἑκάστων τῶν τιμημάτων, τοὺς ἡμίσεις
τούτων ἀποκληρώσαντας δοκιμάσαι, τούτους δ' εἶναι τὸν
ἐνιαυτὸν βουλευτάς. ἡ μὲν αἵρεσις οὕτω γιγνομένη μέσον
ἂν ἔχοι μοναρχικῆς καὶ δημοκρατικῆς πολιτείας, ἧς ἀεὶ
δεῖ μεσεύειν τὴν πολιτείαν· δοῦλοι γὰρ ἂν καὶ δεσπόται
757 οὐκ ἄν ποτε γένοιντο φίλοι, οὐδὲ ἐν ἴσαις τιμαῖς διαγο-
ρευόμενοι φαῦλοι καὶ σπουδαῖοι. τοῖς γὰρ ἀνίσοις τὰ ἴσα
ἄνισα γίγνοιτ' ἄν, εἰ μὴ τυγχάνοι τοῦ μέτρου· διὰ γὰρ
ἀμφότερα ταῦτα στάσεων αἱ πολιτεῖαι πληροῦνται. πα-
λαιὸς γὰρ λόγος ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργά-
ζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται καὶ ἐμμελῶς· ἥτις δ' ἐστί
ποτε ἰσότης ἡ τοῦτο αὐτὸ δυναμένη, διὰ τὸ μὴ σφόδρα
B σαφὴς εἶναι σφόδρα ἡμᾶς διαταράττει. δυοῖν γὰρ ἰσοτή-
τοιν οὔσαιν, ὁμωνύμοιν μέν, ἔργῳ δὲ εἰς πολλὰ σχεδὸν
ἐναντίαιν, τὴν μὲν ἑτέραν εἰς τὰς τιμὰς πᾶσα πόλις ἱκανὴ
παραγαγεῖν καὶ πᾶς νομοθέτης, τὴν μέτρῳ ἴσην καὶ σταθ-
μῷ καὶ ἀριθμῷ, κλήρῳ ἀπευθύνων εἰς τὰς διανομὰς
αὐτήν· τὴν δὲ ἀληθεστάτην καὶ ἀρίστην ἰσότητα οὐκέτι

ῥᾴδιον παντὶ ἰδεῖν. Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐστί, καὶ τοῖς ἀν-
θρώποις ἀεὶ σμικρὰ μὲν ἐπαρκεῖ, πᾶν δέ, ὅσον ἂν ἐπαρ-
κέσῃ πόλεσιν ἢ καὶ ἰδιώταις, πάντ' ἀγαθὰ ἀπεργάζεται·
τῷ μὲν γὰρ μείζονι πλείω, τῷ δ' ἐλάττονι σμικρότερα νέ- C
μει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ, καὶ
δὴ καὶ τιμὰς μείζοσι μὲν πρὸς ἀρετὴν ἀεὶ μείζους, τοῖς δὲ
τοὐναντίον ἔχουσιν ἀρετῆς τε καὶ παιδείας τὸ πρέπον ἑκα-
τέροις ἀπονέμει κατὰ λόγον. ἔστι γὰρ δή που καὶ τὸ πολι-
τικὸν ἡμῖν ἀεὶ τοῦτ' αὐτὸ τὸ δίκαιον· οὗ καὶ νῦν ἡμᾶς
ὀρεγομένους δεῖ καὶ πρὸς ταύτην τὴν ἰσότητα, ὦ Κλεινία,
ἀποβλέποντας τὴν νῦν φυομένην κατοικίζειν πόλιν· ἄλ- D
λην τε ἄν ποτέ τις οἰκίζῃ, πρὸς ταὐτὸ τοῦτο σκοπούμενον
χρεὼν νομοθετεῖν, ἀλλ' οὐ πρὸς ὀλίγους τυράννους ἢ
πρὸς ἕνα ἢ καὶ κράτος δήμου τι, πρὸς δὲ τὸ δίκαιον ἀεί.
τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ νῦν δὴ λεχθέν, τὸ κατὰ φύσιν ἴσον ἀνί-
σοις ἑκάστοτε δοθέν· ἀναγκαῖόν γε μὴν καὶ τούτοις παρ-
ωνυμίοισί ποτε προσχρήσασθαι πόλιν ἅπασαν, εἰ μέλλει
στάσεων ἑαυτῇ μὴ προσκοινωνήσειν κατά τι μέρος. τὸ γὰρ
ἐπιεικὲς καὶ ξύγγνωμον τοῦ τελέου καὶ ἀκριβοῦς παρὰ E
δίκην τὴν ὀρθήν ἐστι παρατεθραυμένον, ὅταν γίγνηται·
διὸ τῷ τοῦ κλήρου ἴσῳ ἀνάγκη προσχρήσασθαι δυσκολίας
τῶν πολλῶν ἕνεκα, θεὸν καὶ ἀγαθὴν τύχην καὶ τότε ἐν εὐ-
χαῖς ἐπικαλουμένους ἀπορθοῦν αὐτοὺς τὸν κλῆρον πρὸς
τὸ δικαιότατον. οὕτω δὴ χρηστέον ἀναγκαίως μὲν τοῖν ἰσο-
τήτοιν ἀμφοῖν, ὡς δ' ὅ τι μάλιστα ἐπ' ὀλιγίστοις τῇ ἑτέρᾳ, 758
τῇ τῆς τύχης δεομένῃ.

VI. Ταῦτα οὕτω διὰ ταῦτα, ὦ φίλοι, ἀναγκαῖον τὴν
μέλλουσαν σῴζεσθαι δρᾶν πόλιν· ἐπειδὴ δὲ ναῦς τε ἐν
θαλάττῃ πλέουσα φυλακῆς ἡμέρας δεῖται καὶ νυκτὸς ἀεί,
πόλις τε ὡσαύτως ἐν κλύδωνι τῶν ἄλλων πόλεων διαγο-
μένη καὶ παντοδαπαῖσιν ἐπιβουλαῖς οἰκεῖ κινδυνεύουσα
ἁλίσκεσθαι, δεῖ δὴ δι' ἡμέρας τε εἰς νύκτα καὶ ἐκ νυκτὸς

B συνάπτειν πρὸς ἡμέραν ἄρχοντας ἄρχουσι, φρουροῦντάς τε φρουροῦσι διαδεχομένους ἀεὶ καὶ παραδιδόντας μηδέποτε λήγειν. πλῆθος δὲ οὐ δυνατὸν ὀξέως οὐδέποτε οὐδὲν τούτων πράττειν· ἀναγκαῖον δὴ τοὺς μὲν πολλοὺς τῶν βουλευτῶν ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἐᾶν ἐπὶ τοῖς αὑτῶν ἰδίοισι μένοντας εὐθημονεῖσθαι τὰ κατὰ τὰς αὑτῶν οἰκήσεις, τὸ δὲ δωδέκατον μέρος αὐτῶν ἐπὶ δώδεκα μῆνας νείμαντας ἓν ἐφ' ἑνὶ παρέχειν αὐτοὺς φύλακας, ἰόντι τέ
C τινί ποθεν ἄλλοθεν εἴτε καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως ἑτοίμως ἐπιτυχεῖν, ἄν τε ἀγγέλλειν βούληταί τις ἐάν τ' αὖ πυνθάνεσθαί τι τῶν ὧν προσήκει πόλει πρὸς πόλεις ἄλλας ἀποκρίνεσθαί τε καὶ ἐρωτήσασαν ἑτέρας ἀποδέξασθαι τὰς ἀποκρίσεις, καὶ δὴ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἑκάστοτε νεωτερισμῶν ἕνεκα παντοδαπῶν εἰωθότων ἀεὶ γίγνεσθαι, ὅπως
D ἂν μάλιστα μὲν μὴ γίγνωνται, γενομένων δὲ ὅ τι τάχιστα αἰσθομένης τῆς πόλεως ἰαθῇ τὸ γενόμενον· διὸ ξυλλόγων τε ἀεὶ δεῖ τοῦτο εἶναι τὸ προκαθήμενον τῆς πόλεως κύριον καὶ διαλύσεων τῶν τε κατὰ νόμους τῶν τε ἐξαίφνης προσπιπτουσῶν τῇ πόλει. ταῦτα μὲν οὖν πάντα τὸ δωδέκατον ἂν μέρος τῆς βουλῆς εἴη τὸ διακοσμοῦν, τὰ ἕνδεκα ἀναπαυόμενον τοῦ ἐνιαυτοῦ μέρη· κοινῇ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχῶν δεῖ τὰς φυλακὰς ταύτας φυλάττειν κατὰ πόλιν τοῦτο τὸ μόριον τῆς βουλῆς ἀεί.

VII. Καὶ τὰ μὲν κατὰ πόλιν οὕτως ἔχοντα μετρίως ἂν
E εἴη διατεταγμένα· τῆς δὲ ἄλλης χώρας πάσης τίς ἐπιμέλεια καὶ τίς τάξις; ἆρ' οὐχ ἡνίκα πᾶσα μὲν ἡ πόλις, σύμπασα δὲ ἡ χώρα κατὰ δώδεκα μέρη διανενέμηται, τῆς πόλεως αὐτῆς ὁδῶν καὶ οἰκήσεων καὶ οἰκοδομιῶν καὶ λιμένων καὶ ἀγορᾶς καὶ κρηνῶν καὶ δὴ καὶ τεμενῶν καὶ ἱερῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων ἐπιμελητὰς δεῖ τινὰς ἀποδεδειγμένους εἶναι;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Λέγωμεν δή, τοῖς μὲν ἱεροῖς νεωκόρους τε καὶ 759
ἱερέας καὶ ἱερείας δεῖν γίγνεσθαι· ὁδῶν δὲ καὶ οἰκοδομιῶν
καὶ κόσμου τοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀνθρώπων τε, ἵνα μὴ
ἀδικῶσι, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων ἐν αὐτῷ τε τῷ τῆς πό-
λεως περιβόλῳ καὶ προαστείῳ, ὅπως ἂν τὰ προσήκοντα
πόλεσι γίγνηται, ἑλέσθαι δεῖ τρία μὲν ἀρχόντων εἴδη, περὶ
μὲν τὸ νῦν δὴ λεχθὲν ἀστυνόμους ἐπονομάζοντα, τὸ δὲ
περὶ ἀγορᾶς κόσμον ἀγορανόμους· ἱερῶν δὲ ἱερέας, οἷς
μέν εἰσι πάτριαι ἱερωσύναι καὶ αἷς, μὴ κινεῖν, εἰ δέ, οἷον B
τὸ πρῶτον κατοικιζομένοις εἰκὸς γίγνεσθαι περὶ τὰ τοι-
αῦτα, ἢ μηδενὶ ἢ τισιν ὀλίγοις, οἷς μὴ καθεστήκοι, κατα-
στατέον ἱερέας τε καὶ ἱερείας νεωκόρους γίγνεσθαι τοῖς
θεοῖς· τούτων δὲ πάντων τὰ μὲν αἱρετὰ χρή, τὰ δὲ κλη-
ρωτὰ ἐν ταῖς καταστάσεσι γίγνεσθαι, μιγνύντας πρὸς φι-
λίαν ἀλλήλοις δῆμον καὶ μὴ δῆμον ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ καὶ
πόλει, ὅπως ἂν μάλιστα ὁμονοῶν εἴη. τὰ μὲν οὖν τῶν
ἱερῶν, τῷ θεῷ ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὸ κεχαρισμένον γίγνε- C
σθαι, κληροῦν οὕτω τῇ θείᾳ τύχῃ ἀποδιδόντα, δοκιμάζειν
δὲ τὸν ἀεὶ λαγχάνοντα πρῶτον μὲν ὁλόκληρον καὶ γνή-
σιον, ἔπειτα ὡς ὅ τι μάλιστα ἐκ καθαρευουσῶν οἰκήσεων,
φόνου δὲ ἁγνὸν καὶ πάντων τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα εἰς τὰ
θεῖα ἁμαρτανομένων αὐτὸν καὶ πατέρα καὶ μητέρα κατὰ
ταὐτὰ βεβιωκότας· ἐκ Δελφῶν δὲ χρὴ νόμους περὶ τὰ
θεῖα πάντα κομισαμένους καὶ καταστήσαντας ἐπ᾽ αὐτοῖς
ἐξηγητὰς τούτοις χρῆσθαι. κατ᾽ ἐνιαυτὸν δὲ εἶναι καὶ μὴ D
μακρότερον τὴν ἱερωσύνην ἑκάστην, ἔτη δὲ μὴ ἔλαττον
ἑξήκοντα ἡμῖν εἴη γεγονὼς ὁ μέλλων καθ᾽ ἱεροὺς νόμους
περὶ τὰ θεῖα ἱκανῶς ἁγιστεύσειν· ταῦτα δὲ καὶ περὶ τῶν
ἱερειῶν ἔστω τὰ νόμιμα. τοὺς δὲ ἐξηγητὰς τρὶς φερέτω-
σαν μὲν αἱ τέτταρες φυλαὶ τέτταρας, ἕκαστον ἐξ αὑτῶν,
τρεῖς δέ, οἷς ἂν πλείστη γένηται ψῆφος, δοκιμάσαντας ἐν-
νέα πέμπειν εἰς Δελφοὺς ἀνελεῖν ἐξ ἑκάστης τριάδος ἕνα·

E τὴν δὲ δοκιμασίαν αὐτῶν καὶ τοῦ χρόνου τὴν ἡλικίαν
εἶναι καθάπερ τῶν ἱερέων. οὗτοι δὲ ἔστων ἐξηγηταὶ διὰ
βίου· τὸν δέ γε λιπόντα προσαιρείσθωσαν αἱ τέτταρες
φυλαί, ὅθεν ἂν ἐκλίπῃ. ταμίας δὲ δὴ τῶν τε ἱερῶν χρημά-
των ἑκάστοις τοῖς ἱεροῖς καὶ τεμενῶν καὶ καρπῶν τούτων
760 καὶ μισθώσεων κυρίους αἱρεῖσθαι μὲν ἐκ τῶν μεγίστων
τιμημάτων τρεῖς εἰς τὰ μέγιστα ἱερά, δύο δ' εἰς τὰ σμι-
κρότερα, πρὸς δὲ τὰ ἐμμελέστατα ἕνα· τὴν δὲ αἵρεσιν
τούτων καὶ τὴν δοκιμασίαν γίγνεσθαι καθάπερ ἡ τῶν
στρατηγῶν ἐγίγνετο. καὶ τὰ μὲν αὖ περὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα γι-
γνέσθω.

VIII. Ἀφρούρητον δὲ δὴ μηδὲν εἰς δύναμιν ἔστω. πό-
λεως μὲν οὖν αἱ φρουραὶ πέρι ταύτῃ γιγνέσθωσαν, στρα-
τηγῶν ἐπιμελουμένων καὶ ταξιαρχῶν καὶ ἱππάρχων καὶ
B φυλάρχων καὶ πρυτάνεων καὶ δὴ καὶ ἀστυνόμων καὶ ἀγο-
ρανόμων, ὁπόταν αἱρεθέντες ἡμῖν καταστῶσί τινες ἱκα-
νῶς· τὴν δὲ ἄλλην χώραν φυλάττειν πᾶσαν κατὰ τάδε.
δώδεκα μὲν ἡμῖν ἡ χώρα πᾶσα εἰς δύναμιν ἴσα μόρια νενέ-
μηται, φυλὴ δὲ μία τῷ μορίῳ ἑκάστῳ ἐπικληρωθεῖσα κατ'
ἐνιαυτὸν παρεχέτω πέντε οἷον ἀγρονόμους τε καὶ φρου-
ράρχους, τούτοις δ' ἔστω καταλέξασθαι τῆς αὐτῶν φυλῆς
C ἑκάστῳ δώδεκα τῶν πέντε ἐκ τῶν νέων, μὴ ἔλαττον ἢ
πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονότας, μὴ πλεῖον δὲ ἢ τριά-
κοντα. τούτοις δὲ διακληρωθήτω τὰ μόρια τῆς χώρας
κατὰ μῆνα ἕκαστα ἑκάστοις, ὅπως ἂν πάσης τῆς χωρας
ἔμπειροί τε καὶ ἐπιστήμονες γίγνωνται πάντες. δύο δ' ἔτη
τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν φρουρὰν γίγνεσθαι φρουροῖς τε καὶ
ἄρχουσιν· ὅπως δ' ἂν τὸ πρῶτον λάχωσι τὰ μέρη, τοὺς
τῆς χώρας τόπους μεταλλάττοντας ἀεὶ τὸν ἑξῆς τόπον ἑκά-
D στου μηνὸς ἡγεῖσθαι τοὺς φρουράρχους ἐπὶ δεξιὰ κύκλῳ·
τὸ δ' ἐπὶ δεξιὰ γιγνέσθω τὸ πρὸς ἕω. περιελθόντος δὲ τοῦ
ἐνιαυτοῦ τῷ δευτέρῳ ἔτει, ἵνα ὡς πλεῖστοι τῶν φρουρῶν

μὴ μόνον ἔμπειροι τῆς χώρας γίγνωνται κατὰ μίαν ὥραν
τοῦ ἐνιαυτοῦ, πρὸς τῇ χώρᾳ δὲ ἅμα καὶ τῆς ὥρας ἑκάστης
περὶ ἕκαστον τὸν τόπον τὸ γιγνόμενον ὡς πλεῖστοι κατα-
μάθωσιν, οἱ τότε ἡγούμενοι πάλιν ἀφηγείσθωσαν εἰς τὸν
εὐώνυμον ἀεὶ μεταβάλλοντες τόπον, ἕως ἂν τὸ δεύτερον E
διεξέλθωσιν ἔτος· τῷ τρίτῳ δὲ ἄλλους ἀγρονόμους αἱρεῖ-
σθαι καὶ φρουράρχους τοὺς πέντε τῶν δώδεκα ἐπιμελη-
τάς. ἐν δὲ δὴ ταῖς διατριβαῖς τῷ τόπῳ ἑκάστῳ τὴν ἐπιμέ-
λειαν εἶναι τοιάνδε τινά, πρῶτον μὲν ὅπως εὐερκὴς ἡ χώρα
πρὸς τοὺς πολεμίους ὅ τι μάλιστα ἔσται, ταφρεύοντάς τε
ὅσα ἂν τούτου δέῃ καὶ ἀποσκάπτοντας καὶ ἐνοικοδομή-
μασιν εἰς δύναμιν εἴργοντας τοὺς ἐπιχειροῦντας ὁτιοῦν
τὴν χώραν καὶ τὰ κτήματα κακουργεῖν, χρωμένους δ'
ὑποζυγίοις καὶ τοῖς οἰκέταις τοῖς ἐν τῷ τόπῳ ἑκάστῳ πρὸς 761
ταῦτα, δι' ἐκείνων ποιοῦντας, ἐκείνοις ἐπιστατοῦντας,
τῶν οἰκείων ἔργων αὐτῶν ἀργίας ὅ τι μάλιστα ἐκλεγομέ-
νους. δύσβατα δὲ δὴ πάντα ποιεῖν τοῖς ἐχθροῖς, τοῖς δὲ
φίλοις ὅ τι μάλιστα εὔβατα ἀνθρώποις τε καὶ ὑποζυγίοις
καὶ βοσκήμασιν, ὁδῶν τε ἐπιμελουμένους, ὅπως ὡς ἡμε-
ρώταται ἕκασται γίγνωνται, καὶ τῶν ἐκ Διὸς ὑδάτων, ἵνα
τὴν χώραν μὴ κακουργῇ, μᾶλλον δ' ὠφελῇ ῥέοντα ἐκ τῶν B
ὑψηλῶν εἰς τὰς ἐν τοῖς ὄρεσι νάπας ὅσαι κοῖλαι, τὰς ἐκ-
ροὰς αὐτῶν εἴργοντας οἰκοδομήμασί τε καὶ ταφρεύμασιν,
ὅπως ἂν τὰ παρὰ τοῦ Διὸς ὕδατα καταδεχόμεναι καὶ πί-
νουσαι, τοῖς ὑποκάτωθεν ἀγροῖς τε καὶ τόποις πᾶσι νά-
ματα καὶ κρήνας ποιοῦσαι, καὶ τοὺς αὐχμηροτάτους τό-
πους πολυύδρους τε καὶ εὐύδρους ἀπεργάζωνται· τά τε
πηγαῖα ὕδατα, ἐάν τέ τις ποταμὸς ἐάν τε καὶ κρήνη ᾖ, κο-
σμοῦντες φυτεύμασί τε καὶ οἰκοδομήμασιν εὐπρεπέστερα C
καὶ συνάγοντες μεταλλείαις νάματα πάντα ἄφθονα ποιῶ-
σιν ὑδρείαις τε καθ' ἑκάστας τὰς ὥρας, εἴ τί που ἄλσος ἢ
τέμενος περὶ ταῦτα ἀνειμένον ᾖ, τὰ ῥεύματα ἀφιέντες εἰς

*αὐτὰ τὰ τῶν θεῶν ἱερὰ κοσμῶσι. πανταχῇ δὲ ἐν τοῖς τοι-
ούτοις γυμνάσια χρὴ κατασκευάζειν τοὺς νέους αὑτοῖς τε
καὶ τοῖς γέρουσι γεροντικὰ λουτρὰ θερμὰ παρέχοντας,
ὕλην παρατιθέντας αὔην καὶ ξηρὰν ἄφθονον, ἐπ' ὀνήσει
D καμνόντων τε νόσοις καὶ πόνοις τετρυμένα γεωργικοῖς
σώματα δεχομένους εὐμενῶς ἰατροῦ δέξιν μὴ πάνυ σοφοῦ
βελτίονα συχνῷ.*

IX. *Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα κόσμος τε
καὶ ὠφέλεια τοῖς τόποις γίγνοιτ' ἂν μετὰ παιδιᾶς οὐδαμῇ
ἀχαρίτου· σπουδὴ δὲ περὶ ταῦτα ἥδε ἔστω. τοὺς ἑξή-
κοντα ἑκάστους τὸν αὑτῶν τόπον φυλάττειν μὴ μόνον πο-
λεμίων ἕνεκα ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων φασκόντων εἶναι· γει-
E τόνων δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἢν ἄλλος ἄλλον ἀδικῇ,
δοῦλος ἢ ἐλεύθερος, δικάζοντας τῷ ἀδικεῖσθαι φάσκοντι,
τὰ μὲν σμικρὰ αὐτοὺς τοὺς πέντε ἄρχοντας, τὰ δὲ μείζονα
μετὰ τῶν δώδεκα τοὺς ἑπτακαίδεκα δικάζειν μέχρι τριῶν
μνῶν, ὅσα ἂν ἕτερος ἑτέρῳ ἐπικαλῇ. δικαστὴν δὲ καὶ ἄρ-
χοντα ἀνυπεύθυνον οὐδένα δικάζειν καὶ ἄρχειν δεῖ πλὴν
τῶν τὸ τέλος ἐπιτιθέντων οἷον βασιλέων· καὶ δὴ καὶ τοὺς
ἀγρονόμους τούτους, ἐὰν ὑβρίζωσί τι περὶ τοὺς ὧν ἐπιμε-
762 λοῦνται, προστάξεις τε προστάττοντες ἀνίσους καὶ ἐπιχει-
ροῦντες λαμβάνειν τε καὶ φέρειν τῶν ἐν ταῖς γεωργίαις
μὴ πείσαντες, καὶ ἐὰν δέχωνταί τι κολακείας ἕνεκα διδόν-
των ἢ καὶ δίκας ἀδίκως διανέμωσι, ταῖς μὲν θωπείαις
ὑπείκοντες ὀνείδη φερέσθωσαν ἐν πάσῃ τῇ πόλει, τῶν δὲ
ἄλλων ἀδικημάτων ὅ τι ἂν ἀδικῶσι τοὺς ἐν τῷ τόπῳ, τῶν
μέχρι μνᾶς ἐν τοῖς κωμήταις καὶ γείτοσιν ὑπεχέτωσαν
ἑκόντες δίκας, τῶν δὲ μειζόνων ἑκάστοτε ἀδικημάτων ἢ
B καὶ τῶν ἐλαττόνων, ἐὰν μὴ 'θέλωσιν ὑπέχειν πιστεύοντες
τῷ μεθίστασθαι κατὰ μῆνας εἰς ἕτερον ἀεὶ τόπον φεύγον-
τες ἀποφεύξεσθαι, τούτων πέρι λαγχάνειν μὲν ἐν ταῖς
κοιναῖς δίκας τὸν ἀδικούμενον, ἐὰν δ' ἕλῃ, τὴν διπλασίαν*

πραττέσθω τὸν ὑποφεύγοντα καὶ μὴ ἐθελήσαντα ὑποσχεῖν
ἑκόντα τιμωρίαν. διαιτάσθων δὲ οἵ τε ἄρχοντες οἵ τε
ἀγρονόμοι τὰ δύο ἔτη τοιόνδε τινὰ τρόπον· πρῶτον μὲν
δὴ καθ' ἑκάστους τοὺς τόπους εἶναι ξυσσίτια, ἐν οἷς κοινῇ C
τὴν δίαιταν ποιητέον ἅπασιν· ὁ δὲ ἀποσυσσιτήσας κἂν
ἡντιναοῦν ἡμέραν ἢ νύκτα ἀποκοιμηθεὶς μὴ τῶν ἀρχόν-
των ταξάντων ἢ πάσης τινὸς ἀνάγκης ἐπιπεσούσης, ἐὰν
ἀποφήνωσιν αὐτὸν οἱ πέντε καὶ γράψαντες θῶσιν ἐν
ἀγορᾷ καταλελυκότα τὴν φρουράν, ὀνείδη τε ἐχέτω τὴν
πολιτείαν ὡς προδιδοὺς τὸ ἑαυτοῦ μέρος, κολαζέσθω τε
πληγαῖς ὑπὸ τοῦ συντυγχάνοντος καὶ ἐθέλοντος κολάζειν D
ἀτιμωρήτως. τῶν δὲ ἀρχόντων αὐτῶν ἐάν τίς τι δρᾷ τοι-
οῦτον αὐτός, ἐπιμελεῖσθαι μὲν τοῦ τοιούτου πάντας τοὺς
ἑξήκοντα χρεών, ὁ δὲ αἰσθόμενός τε καὶ πυθόμενος μὴ
ἐπεξιὼν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐνεχέσθω νόμοις καὶ πλέονι τῶν
νέων ζημιούσθω, περὶ τὰς τῶν νέων ἀρχὰς ἠτιμάσθω πά-
σας· τούτων δὲ οἱ νομοφύλακες ἐπίσκοποι ἀκριβεῖς ἔστω-
σαν, ὅπως ἢ μὴ γίγνηται τὴν ἀρχὴν ἢ γιγνόμενα τῆς ἀξίας
δίκης τυγχάνῃ. δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάν- E
των ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ' ἂν δεσπότης γέ-
νοιτο ἄξιος ἐπαίνου, καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς
δουλεῦσαι μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρξαι, πρῶτον μὲν τοῖς νό-
μοις, ὡς ταύτην τοῖς θεοῖς οὖσαν δουλείαν, ἔπειτα τοῖς
πρεσβυτέροις τε καὶ ἐντίμως βεβιωκόσι τοὺς νέους· μετὰ
δὲ ταῦτα τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης δεῖ τῆς ταπεινῆς καὶ
ἀπόρου γεγευμένον εἶναι τὰ δύο ἔτη ταῦτα τὸν τῶν ἀγρο-
νόμων γεγονότα. ἐπειδὰν γὰρ δὴ καταλεγῶσιν οἱ δώδεκα,
ξυνελθόντες μετὰ τῶν πέντε βουλευέσθωσαν ὡς οἷόνπερ 763
οἰκέται οὐχ ἕξουσιν αὐτοῖς ἄλλους οἰκέτας τε καὶ δούλους,
οὐδ' ἐκ τῶν ἄλλων γεωργῶν τε καὶ κωμητῶν τοῖς ἐκείνων
ἐπὶ τὰ ἴδια χρήσονται ὑπηρετήματα διακόνοις, ἀλλὰ μόνον
ὅσα εἰς τὰ δημόσια· τὰ δ' ἄλλα αὐτοὶ δι' αὐτῶν διανοη-

θήτωσαν ὡς βιωσόμενοι διακονοῦντές τε καὶ διακονούμε-
νοι ἑαυτοῖς, πρὸς δὲ τούτοις πᾶσαν τὴν χώραν διεξερευ-
νώμενοι θέρους καὶ χειμῶνος σὺν τοῖς ὅπλοις φυλακῆς τε
B καὶ γνωρίσεως ἕνεκα πάντων ἀεὶ τῶν τόπων. κινδυνεύει
γὰρ οὐδενὸς ἔλαττον μάθημα εἶναι δι' ἀκριβείας ἐπίστα-
σθαι πάντας τὴν αὑτῶν χώραν· οὗ δὴ χάριν κυνηγέσια
καὶ τὴν ἄλλην θήραν οὐχ ἧττον ἐπιτηδεύειν δεῖ τὸν
ἡβῶντα ἢ τῆς ἄλλης ἡδονῆς ἅμα καὶ ὠφελείας τῆς περὶ τὰ
τοιαῦτα γιγνομένης πᾶσι. τούτους οὖν αὐτούς τε καὶ τὸ
ἐπιτήδευμα εἴτε τις κρυπτοὺς εἴτε ἀγρονόμους εἴθ' ὅ τι
C καλῶν χαίρει τοῦτο προσαγορεύων, προθύμως πᾶς ἀνὴρ
εἰς δύναμιν ἐπιτηδευέτω, ὅσοι μέλλουσι τὴν αὑτῶν πόλιν
ἱκανῶς σώζειν.

X. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἀρχόντων αἱρέσεως ἀγορανόμων
πέρι καὶ ἀστυνόμων ἦν ἡμῖν ἑπόμενον. ἕποιντο δ' ἂν
ἀγρονόμοις [τε] ἀστυνόμοι τρεῖς ἑξήκοντα οὖσι, τριχῇ δώ-
δεκα μέρη τῆς πόλεως διαλαβόντες, μιμούμενοι ἐκείνους,
τῶν τε ὁδῶν ἐπιμελούμενοι τῶν κατὰ τὸ ἄστυ καὶ τῶν
ἐκ τῆς χώρας λεωφόρων εἰς τὴν πόλιν ἀεὶ τεταμένων καὶ
D τῶν οἰκοδομιῶν, ἵνα κατὰ νόμους γίγνωνται πᾶσαι, καὶ
δὴ καὶ τῶν ὑδάτων, ὁπόσ' ἂν αὐτοῖς πέμπωσι καὶ παρα-
διδῶσιν οἱ φρουροῦντες τεθεραπευμένα, ὅπως εἰς τὰς
κρήνας ἱκανὰ καὶ καθαρὰ πορευόμενα κοσμῇ τε ἅμα καὶ
ὠφελῇ τὴν πόλιν. δεῖ δὴ καὶ τούτους δυνατούς τε εἶναι
καὶ σχολάζοντας τῶν κοινῶν ἐπιμελεῖσθαι· διὸ προβαλλέ-
σθω μὲν πᾶς ἀνὴρ ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων ἀστυνό-
E μον ὃν ἂν βούληται, διαχειροτονηθέντων δὲ καὶ ἀφικο-
μένων εἰς ἓξ οἷς ἂν πλεῖσται γίγνωνται, τοὺς τρεῖς ἀπο-
κληρωσάντων οἷς τούτων ἐπιμελές· δοκιμασθέντες δὲ ἀρ-
χόντων κατὰ τοὺς τεθέντας αὐτοῖς νόμους. ἀγορανόμους
δ' ἑξῆς τούτοις αἱρεῖσθαι μὲν ἐκ τῶν δευτέρων καὶ πρώ-
των τιμημάτων πέντε, τὰ δ' ἄλλα αὐτῶν γίγνεσθαι τὴν

αἵρεσιν καθάπερ ἡ τῶν ἀστυνόμων, δέκα ἐκ τῶν ἄλλων χειροτονηθέντας τοὺς πέντε ἀποκληρῶσαι, καὶ δοκιμασθέντας αὐτοὺς ἄρχοντας ἀποφῆναι. χειροτονείτω δὲ πᾶς πάντα· ὁ δὲ μὴ 'θέλων, ἐὰν εἰσαγγελθῇ πρὸς τοὺς ἄρχον- 764
τας, ζημιούσθω πεντήκοντα δραχμαῖς πρὸς τῷ κακὸς εἶναι δοκεῖν. ἴτω δ' εἰς ἐκκλησίαν καὶ τὸν κοινὸν ξύλλογον ὁ βουλόμενος, ἐπάναγκες δ' ἔστω τῷ τῶν δευτέρων καὶ πρώτων τιμημάτων, δέκα δραχμαῖς ζημιουμένῳ, ἐὰν μὴ παρὼν ἐξετάζηται τοῖς ξυλλόγοις· τρίτῳ δὲ τιμήματι καὶ τῷ τετάρτῳ μὴ ἐπάναγκες, ἀλλὰ ἀζήμιος ἀφείσθω, ἐὰν μή τι παραγγείλωσιν οἱ ἄρχοντες πᾶσιν ἔκ τινος ἀνάγκης ξυνιέναι. τοὺς δὲ δὴ ἀγορανόμους τὸν περὶ τὴν ἀγορὰν κόσμον B
διαταχθέντα ὑπὸ νόμων φυλάττειν καὶ ἱερῶν καὶ κρηνῶν ἐπιμελεῖσθαι τῶν κατ' ἀγοράν, ὅπως μηδὲν ἀδικῇ μηδείς, τὸν ἀδικοῦντα δὲ κολάζειν, πληγαῖς μὲν καὶ δεσμοῖς δοῦλον καὶ ξένον, ἐὰν δ' ἐπιχώριος ὤν τις περὶ τὰ τοιαῦτα ἀκοσμῇ, μέχρι μὲν ἑκατὸν δραχμῶν νομίσματος αὐτοὺς εἶναι κυρίους διαδικάζοντας, μέχρι δὲ διπλασίου τούτου κοινῇ μετὰ ἀστυνόμων ζημιοῦν δικάζοντας τῷ ἀδικοῦντι· τὰ C
αὐτὰ δὲ καὶ ἀστυνόμοις ἔστω ζημιώματά τε καὶ κολάσεις ἐν τῇ ἑαυτῶν ἀρχῇ, μέχρι μὲν μνᾶς αὐτοὺς ζημιοῦντας, τὴν διπλασίαν δὲ μετὰ ἀγορανόμων.

XI. Μουσικῆς δὲ τὸ μετὰ τοῦτο καὶ γυμναστικῆς ἄρχοντας καθίστασθαι πρέπον ἂν εἴη, διττοὺς ἑκατέρων, τοὺς μὲν παιδείας αὐτῶν ἕνεκα, τοὺς δὲ ἀγωνιστικῆς. παιδείας μὲν βούλεται λέγειν ὁ νόμος γυμνασίων καὶ διδασκαλείων ἐπιμελητὰς κόσμου καὶ παιδεύσεως ἅμα καὶ τῆς D
περὶ ταῦτα ἐπιμελείας τῶν φοιτήσεών τε πέρι καὶ ἀσκήσεων ἀρρένων καὶ θηλειῶν κορῶν, ἀγωνίας δὲ ἔν τε τοῖς γυμνικοῖς καὶ περὶ τὴν μουσικὴν ἀθλοθέτας ἀθληταῖς, διττοὺς αὖ τούτους, περὶ μουσικὴν μὲν ἑτέρους, περὶ ἀγωνίαν δ' ἄλλους. ἀγωνιστικῆς μὲν οὖν ἀνθρώπων τε καὶ

ἵππων τοὺς αὐτούς, μουσικῆς δὲ ἑτέρους μὲν τοὺς περὶ
μονῳδίαν τε καὶ μιμητικήν, οἷον ῥαψῳδῶν καὶ κιθαρῳ-
E δῶν καὶ αὐλητῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων ἀθλοθέτας
ἑτέρους πρέπον ἂν εἴη γίγνεσθαι, τῶν δὲ περὶ χορῳδίαν
ἄλλους. πρῶτον δὴ περὶ τὴν τῶν χορῶν παιδιὰν παίδων
τε καὶ ἀνδρῶν καὶ θηλειῶν κορῶν ἐν ὀρχήσεσι καὶ τῇ τάξει
τῇ ἁπάσῃ γιγνομένῃ μουσικῇ τοὺς ἄρχοντας αἱρεῖσθαί
που χρεών· ἱκανὸς δὲ εἷς ἄρχων αὐτοῖς, μὴ ἔλαττον τεττα-
765 ράκοντα γεγονὼς ἐτῶν, ἱκανὸς δὲ καὶ περὶ μονῳδίαν εἷς,
μὴ ἔλαττον ἢ τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν, εἰσαγωγεύς τε εἶ-
ναι καὶ τοῖς ἁμιλλωμένοις τὴν διάκρισιν ἱκανῶς ἀποδιδούς.
τὸν δὴ χορῶν ἄρχοντα καὶ διαθετῆρα αἱρεῖσθαι χρὴ τοι-
όνδε τινὰ τρόπον· ὅσοι μὲν φιλοφρόνως ἐσχήκασι περὶ τὰ
τοιαῦτα, εἰς τὸν ξύλλογον ἴτωσαν, ἐπιζήμιοι ἐὰν μὴ ἴωσι·
τούτου δὲ οἱ νομοφύλακες κριταί· τοῖς δ' ἄλλοις, ἐὰν μὴ
B βούλωνται, μηδὲν ἐπάναγκες ἔστω· καὶ τὴν προβολὴν δὴ
τὸν αἱρούμενον ἐκ τῶν ἐμπείρων ποιητέον, ἔν τε τῇ δοκι-
μασίᾳ κατηγόρημα ἓν τοῦτ' ἔστω καὶ ἀπηγόρημα, τῶν μὲν
ὡς ἄπειρος ὁ λαχών, τῶν δ' ὡς ἔμπειρος· ὃς δ' ἂν εἷς ἐκ
προχειροτονηθέντων δέκα λάχῃ, δοκιμασθεὶς τὸν ἐνιαυ-
τὸν τῶν χορῶν ἀρχέτω κατὰ νόμον. κατὰ ταὐτὰ δὲ τού-
τοις καὶ ταύτῃ ὁ λαχὼν τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον τῶν ἀφικο-
μένων εἰς κρίσιν μονῳδιῶν τε καὶ συναυλιῶν ἀρχέτω, εἰς
C τοὺς κριτὰς ἀποδιδοὺς ὁ λαχὼν τὴν κρίσιν. μετὰ δὲ ταῦτα
χρεὼν ἀγωνίας ἀθλοθέτας αἱρεῖσθαι τῆς περὶ τὰ γυμνά-
σια ἵππων τε καὶ ἀνθρώπων ἐκ τῶν τρίτων τε καὶ ἔτι τῶν
δευτέρων τιμημάτων· εἰς δὲ τὴν αἵρεσιν ἔστω μὲν ἐπά-
ναγκες τοῖς τρισὶ πορεύεσθαι τιμήμασι, τὸ σμικρότατον
δὲ ἀζήμιον ἀφείσθω. τρεῖς δ' ἔστωσαν οἱ λαχόντες, [τῶν]
προχειροτονηθέντων μὲν εἴκοσι, λαχόντων δὲ ἐκ τῶν εἴ-
κοσι τριῶν, οὓς ἂν καὶ ψῆφος ἡ τῶν δοκιμαζόντων δοκι-
D μάσῃ· ἐὰν δέ τις ἀποδοκιμασθῇ καθ' ἡντιναοῦν ἀρχῆς

λῆξιν καὶ κρίσιν, ἄλλους ἀνθαιρεῖσθαι κατὰ ταὐτὰ καὶ τὴν
δοκιμασίαν ὡσαύτως αὐτῶν πέρι ποιεῖσθαι.
XII. Λοιπὸς δὲ ἄρχων περὶ τὰ προειρημένα ἡμῖν ὁ
τῆς παιδείας ἐπιμελητὴς πάσης θηλειῶν τε καὶ ἀρρένων.
εἷς μὲν δὴ καὶ ὁ τούτων ἄρξων ἔστω κατὰ νόμους, ἐτῶν
μὲν γεγονὼς μὴ ἔλαττον ἢ πεντήκοντα, παίδων δὲ γνη-
σίων πατήρ, μάλιστα μὲν υἱέων καὶ θυγατέρων, εἰ δὲ μή,
θάτερα· διανοηθήτω δὲ αὐτός τε ὁ προκριθεὶς καὶ ὁ προ- E
κρίνων ὡς οὖσαν ταύτην τὴν ἀρχὴν τῶν ἐν τῇ πόλει ἀκρο-
τάτων ἀρχῶν πολὺ μεγίστην. παντὸς γὰρ δὴ φυτοῦ ἡ
πρώτη βλάστη καλῶς ὁρμηθεῖσα πρὸς ἀρετὴν τῆς αὐτοῦ
φύσεως κυριωτάτη τέλος ἐπιθεῖναι τὸ πρόσφορον, τῶν τε
ἄλλων φυτῶν καὶ τὸν ζώων ἡμέρων καὶ ἀγρίων καὶ ἀν-
θρώπων· ἄνθρωπος δέ, ὥς φαμεν, ἥμερον, ὅμως μὴν 766
παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὸν καὶ φύσεως εὐτυχοῦς θειότατον
ἡμερώτατόν τε ζῶον γίγνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἱκανῶς δὲ ἢ μὴ
καλῶς τραφὲν ἀγριώτατον ὁπόσα φύει γῆ. ὧν ἕνεκα οὐ
δεύτερον οὐδὲ πάρεργον δεῖ τὴν παίδων τροφὴν τὸν νο-
μοθέτην ἐᾶν γίγνεσθαι· πρῶτον δὲ ἄρξασθαι χρεὼν τὸν
μέλλοντα αὐτῶν ἐπιμελήσεσθαι καλῶς [αἱρεθῆναι] τῶν
ἐν τῇ πόλει, ὃς ἂν ἄριστος εἰς πάντα ᾖ, τοῦτον κατὰ δύνα-
μιν ὅ τι μάλιστα αὐτοῖς καθιστάντα προστάτην καὶ ἐπι- B
μελητήν. αἱ πᾶσαι τοίνυν ἀρχαὶ πλὴν βουλῆς καὶ πρυτά-
νεων εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐλθοῦσαι φερόντων
ψῆφον κρύβδην, τῶν νομοφυλάκων ὅντιν' ἂν ἕκαστος
ἡγῆται κάλλιστ' ἂν τῶν περὶ παιδείαν ἄρξαι γενομένων·
ᾧ δ' ἂν πλεῖσται ψῆφοι ξυμβῶσι, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τῶν
ἄλλων ἀρχόντων τῶν ἑλομένων, πλὴν νομοφυλάκων, ἀρ-
χέτω ἔτη πέντε, ἕκτῳ δὲ κατὰ ταὐτὰ ἄλλον ἐπὶ ταύτην τὴν C
ἀρχὴν αἱρεῖσθαι. ἐὰν δέ τις δημοσίαν ἀρχὴν ἄρχων ἀπο-
θάνῃ, πρὶν ἐξήκειν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν πλεῖον ἢ τριάκοντα ἐπι-
δεομένην ἡμερῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἄλλον

καθιστάναι, οἷς ἦν τοῦτο προσηκόντως μέλον. καὶ ἐὰν
ὀρφανῶν ἐπίτροπος τελευτήσῃ τις, οἱ προσήκοντες καὶ
ἐπιδημοῦντες πρὸς πατρὸς καὶ μητρὸς μέχρι ἀνεψιῶν παί-
δων ἄλλον καθιστάντων ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ἢ ζημιού-
D σθων ἕκαστος δραχμῇ τῆς ἡμέρας, μέχριπερ ἂν καταστή-
σωσι τὸν ἐπίτροπον.

XIII. Πᾶσα δὲ δήπου πόλις ἄπολις ἂν γίγνοιτο, ἐν
ᾗ δικαστήρια μὴ καθεστῶτα εἴη κατὰ τρόπον· ἄφωνος
δ' αὖ δικαστὴς ἡμῖν καὶ μὴ πλείω τῶν ἀντιδίκων ἐν
ταῖς ἀνακρίσεσι φθεγγόμενος, καθάπερ ἐν ταῖς διαί-
ταις, οὐκ ἄν ποτε ἱκανὸς γένοιτο περὶ τὴν τῶν δικαίων
κρίσιν· ὧν ἕνεκα οὔτε πολλοὺς ὄντας ῥᾴδιον εὖ δικάζειν
οὔτε ὀλίγους φαύλους. σαφὲς δὲ ἀεὶ τὸ ἀμφισβητούμενον
E χρεὼν γίγνεσθαι παρ' ἑκατέρων, ὁ δὲ χρόνος ἅμα καὶ τὸ
βραδὺ τό τε πολλάκις ἀνακρίνειν πρὸς τὸ φανερὰν γίγνε-
σθαι τὴν ἀμφισβήτησιν ξύμφορον· ὧν ἕνεκα πρῶτον μὲν
εἰς γείτονας ἰέναι χρὴ τοὺς ἐπικαλοῦντας ἀλλήλοις καὶ
τοὺς φίλους τε καὶ ξυνειδότας ὅ τι μάλιστα τὰς ἀμφισβη-
767 τουμένας πράξεις· ἐὰν δ' ἄρα μὴ ἐν τούτοις τις ἱκανὴν
κρίσιν λαμβάνῃ, πρὸς ἄλλο δικαστήριον ἴτω· τὸ δὲ τρίτον,
ἂν τὰ δύο δικαστήρια μὴ δύνηται διαλλάξαι, τέλος ἐπι-
θέτω τῇ δίκῃ. τρόπον δή τινα καὶ τῶν δικαστηρίων αἱ κα-
ταστάσεις ἀρχόντων εἰσὶν αἱρέσεις· πάντα μὲν γὰρ ἄρ-
χοντα ἀναγκαῖον καὶ δικαστὴν εἶναί τινων, δικαστὴς δὲ
οὐκ ἄρχων καί τινα τρόπον ἄρχων οὐ πάνυ φαῦλος γίγνε-
ται τὴν τόθ' ἡμέραν, ἧπερ ἂν κρίνων τὴν δίκην ἀποτελῇ·
B θέντες δὴ καὶ τοὺς δικαστὰς ὡς ἄρχοντας λέγωμεν, τίνες
ἂν εἶεν πρέποντες καὶ τίνων ἄρα δικασταὶ καὶ πόσοι ἐφ'
ἕκαστον. κυριώτατον μὲν τοίνυν ἔστω δικαστήριον, ὅπερ
ἂν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀποφήνωσιν ἕκαστοι, κοινῇ τινὰς ἑλό-
μενοι· δύο δὴ τῶν λοιπῶν ἔστω κριτήρια, τὸ μὲν ὅταν
τίς τινα ἰδιώτην ἰδιώτης, ἐπαιτιώμενος ἀδικεῖν αὐτόν,

ἄγων εἰς δίκην βούληται διακριθῆναι, τὸ δ' ὁπόταν τὸ
δημόσιον ὑπό τινος τῶν πολιτῶν ἡγῆταί τις ἀδικεῖσθαι
καὶ βουληθῇ τῷ κοινῷ βοηθεῖν· λεκτέον δ' ὁποῖοί τ' εἰσὶ C
καὶ τίνες οἱ κριταί. πρῶτον δὴ δικαστήριον ἡμῖν γιγνέσθω
κοινὸν ἅπασι τοῖς τὸ τρίτον ἀμφισβητοῦσιν ἰδιώταις πρὸς
ἀλλήλους, γενόμενον τῇδέ πῃ. πάσας δὴ τὰς ἀρχάς, ὁπό-
σαι τε κατ' ἐνιαυτὸν καὶ ὁπόσαι πλείω χρόνον ἄρχουσιν,
ἐπειδὰν μέλλῃ νέος ἐνιαυτὸς μετὰ θερινὰς τροπὰς τῷ
ἐπιόντι μηνὶ γίγνεσθαι, ταύτης τῆς ἡμέρας τῇ πρόσθεν
πάντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας συνελθεῖν εἰς ἓν ἱερὸν καὶ τὸν
θεὸν ὀμόσαντας οἷον ἀπάρξασθαι πάσης ἀρχῆς ἕνα δικα- D
στήν, ὃς ἂν ἐν ἀρχῇ ἑκάστῃ ἄριστός τε εἶναι δόξῃ καὶ
ἄριστ' ἂν καὶ ὁσιώτατα τὰς δίκας τοῖς πολίταις αὐτῷ τὸν
ἐπιόντα ἐνιαυτὸν φαίνηται διακρίνειν· τούτων δὲ αἱρεθέν-
των γίγνεσθαι μὲν δοκιμασίαν ἐν τοῖς ἑλομένοις αὐτοῖς,
ἐὰν δὲ ἀποδοκιμασθῇ τις, ἕτερον ἀνθαιρεῖσθαι κατὰ
ταὐτά· τοὺς δὲ δοκιμασθέντας δικάζειν μὲν τοῖς τἄλλα
δικαστήρια φυγοῦσι, τὴν δὲ ψῆφον φανερὰν φέρειν· ἐπη-
κόους δ' εἶναι καὶ θεατὰς τούτων τῶν δικῶν ἐξ ἀνάγκης E
μὲν βουλευτὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας τοὺς ἑλομένους
αὐτούς, τῶν δὲ ἄλλων τὸν βουλόμενον. ἐὰν δέ τις ἐπαι-
τιᾶταί τινα ἑκόντα ἀδίκως κρῖναι τὴν δίκην, εἰς τοὺς νο-
μοφύλακας ἰὼν κατηγορείτω· ὁ δὲ ὄφλων τὴν τοιαύτην
δίκην ὑπεχέτω μὲν τοῦ βλάβους τῷ βλαφθέντι τὸ ἥμισυ
τίνειν, ἐὰν δὲ μείζονος ἄξιος εἶναι δόξῃ ζημίας, προστι-
μᾶν τοὺς κρίναντας τὴν δίκην, ὅ τι χρὴ πρὸς τούτῳ πα-
θεῖν αὐτὸν ἢ ἀποτίνειν τῷ κοινῷ καὶ τῷ τὴν δίκην δικα-
σαμένῳ. περὶ δὲ τῶν δημοσίων ἐγκλημάτων ἀναγκαῖον
πρῶτον μὲν τῷ πλήθει μεταδιδόναι τῆς κρίσεως· οἱ γὰρ 768
ἀδικούμενοι πάντες εἰσίν, ὁπόταν τις τὴν πόλιν ἀδικῇ,
καὶ χαλεπῶς ἂν ἐν δίκῃ φέροιεν ἄμοιροι γιγνόμενοι τῶν
τοιούτων διακρίσεων· ἀλλ' ἀρχήν τε εἶναι χρὴ τῆς τοι-

αὐτῆς δίκης καὶ τελευτὴν εἰς τὸν δῆμον ἀποδιδομένην,
τὴν δὲ βάσανον ἐν ταῖς μεγίσταις ἀρχαῖς τρισίν, ἃς ἂν ὅ τε
φεύγων καὶ ὁ διώκων ξυνομολογῆτον· ἐὰν δὲ μὴ δύνη-
σθον κοινωνῆσαι τῆς ὁμολογίας αὐτοί, τὴν βουλὴν ἐπι-
B κρίνειν αὐτῶν τὴν αἵρεσιν ἑκατέρου. δεῖ δὲ δὴ καὶ τῶν
ἰδίων δικῶν κοινωνεῖν κατὰ δύναμιν ἅπαντας· ὁ γὰρ
ἀκοινώνητος ὢν ἐξουσίας τοῦ συνδικάζειν ἡγεῖται τὸ πα-
ράπαν τῆς πόλεως οὐ μέτοχος εἶναι· διὰ ταῦτ' οὖν δὴ καὶ
κατὰ φυλὰς ἀναγκαῖον δικαστήριά τε γίγνεσθαι καὶ κλήρῳ
δικαστὰς ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἀδιαφθόρους ταῖς δεήσεσι
δικάζειν, τὸ δὲ τέλος κρίνειν πάντων τῶν τοιούτων ἐκεῖνο
τὸ δικαστήριον, ὅ φαμεν εἴς γε ἀνθρωπίνην δύναμιν ὡς
C οἷόν τε ἀδιαφθορώτατα παρεσκευάσθαι τοῖς μὴ δυναμέ-
νοις μήτε ἐν τοῖς γείτοσι μήτε ἐν τοῖς φυλετικοῖς δικαστη-
ρίοις ἀπαλλάττεσθαι.

XIV. Νῦν δὴ περὶ μὲν δικαστήρια ἡμῖν, ἃ δή φαμεν
οὔθ' ὡς ἀρχὰς οὔθ' ὡς μὴ ῥᾴδιον εἰπόντα ἀναμφισβητή-
τως εἰρηκέναι, περὶ μὲν ταῦτα οἷον περιγραφή τις ἔξωθεν
περιγεγραμμένη τὰ μὲν εἴρηκε, τὰ δ' ἀπολείπει σχεδόν·
πρὸς γὰρ τέλει νομοθεσίας ἡ δικῶν ἀκριβὴς νόμων θέσις
ἅμα καὶ διαίρεσις ὀρθότατα γίγνοιτ' ἂν μακρῷ. ταύταις
D μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τῷ τέλει περιμένειν ἡμᾶς, αἱ δὲ
περὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καταστάσεις σχεδὸν τὴν πλείστην
εἰλήφασι νομοθεσίαν· τὸ δὲ ὅλον καὶ ἀκριβὲς περὶ ἑνός
τε καὶ πάντων τῶν κατὰ πόλιν καὶ πολιτικὴν πᾶσαν δι-
οικήσεων οὐκ ἔστι γενέσθαι σαφές, πρὶν ἂν ἡ διέξοδος
ἀπ' ἀρχῆς τά τε δεύτερα καὶ τὰ μέσα καὶ πάντα μέρη τὰ
ἑαυτῆς ἀπολαβοῦσα πρὸς τέλος ἀφίκηται. νῦν μὴν ἐν τῷ
E παρόντι μέχρι τῆς τῶν ἀρχόντων αἱρέσεως γενομένης τε-
λευτὴ μὲν τῶν ἔμπροσθεν αὕτη γίγνοιτ' ἂν ἱκανή, νόμων
δὲ θέσεως ἀρχὴ καὶ ἀναβολῶν ἅμα καὶ ὄκνων οὐδὲν ἔτι
δεομένη.

*ΚΛ.* Πάντως μοι κατὰ νοῦν, ὦ ξένε, τὰ ἔμπροσθεν εἰρηκώς, τὴν ἀρχὴν νῦν τελευτῇ προσάψας περὶ τῶν τε εἰρημένων καὶ τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι, ταῦτα ἔτι μᾶλλον ἐκείνων εἴρηκας φιλίως.

*ΑΘ.* Καλῶς τοίνυν ἂν ἡμῖν ἡ πρεσβυτῶν ἔμφρων 769 παιδιὰ μέχρι δεῦρ' εἴη τὰ νῦν διαπεπαισμένη.

*ΚΛ.* Καλὴν τὴν σπουδὴν ἔοικας δηλοῦν τῶν ἀνδρῶν.

*ΑΘ.* Εἰκός γε· τόδε δ' ἐννοήσωμεν, εἰ σοὶ δοκεῖ καθάπερ ἐμοί.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον δὴ καὶ περὶ τίνων;

*ΑΘ.* Οἶσθ' ὅτι καθάπερ ζωγράφων οὐδὲν πέρας ἔχειν ἡ πραγματεία δοκεῖ περὶ ἑκάστων τῶν ζώων, ἀλλ' ἢ τοῦ χραίνειν ἢ ἀποχραίνειν, ἢ ὅ τι δή ποτε καλοῦσι τὸ τοιοῦ- B τον οἱ ζωγράφων παῖδες, οὐκ ἄν ποτε δοκεῖ παύσασθαι κοσμοῦσα, ὥστε ἐπίδοσιν μηκέτ' ἔχειν εἰς τὸ καλλίω τε καὶ φανερώτερα γίγνεσθαι τὰ γεγραμμένα.

*ΚΛ.* Σχεδὸν ἐννοῶ ἀκούων καὶ αὐτὸς ταῦτα ἃ λέγεις, ἐπεὶ ἐντριβής γε οὐδαμῶς γέγονα τῇ τοιαύτῃ τέχνῃ.

*ΑΘ.* Καὶ οὐδέν γε ἐβλάβης· χρησώμεθά γε μὴν τῷ νῦν παρατυχόντι περὶ αὐτῆς ἡμῖν λόγῳ τὸ τοιόνδε, ὡς εἴ ποτέ τις ἐπινοήσειε γράψαι τε ὡς κάλλιστον ζῶον καὶ τοῦτ' C αὖ μηδέποτε ἐπὶ τὸ φαυλότερον ἀλλ' ἐπὶ τὸ βέλτιον ἴσχειν τοῦ ἐπιόντος ἀεὶ χρόνου, ξυννοεῖς ὅτι θνητὸς ὤν, εἰ μή τινα καταλείψει διάδοχον, ὃς ἐπανορθοῦν τε, ἐάν τι σφάλληται τὸ ζῶον ὑπὸ χρόνων, καὶ τὸ παραλειφθὲν ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τέχνην οἷός τε εἰς τὸ πρόσθεν ἔσται φαιδρύνων ποιεῖν ἐπιδιδόναι, σμικρόν τινα χρόνον αὐτῷ πόνος παραμένει πάμπολυς;

*ΚΛ.* Ἀληθῆ.

*ΑΘ.* Τί οὖν; ἆρ' οὐ τοιοῦτον δοκεῖ σοι τὸ τοῦ νομο- D θέτου βούλημα εἶναι; πρῶτον μὲν γράψαι τοὺς νόμους πρὸς τὴν ἀκρίβειαν κατὰ δύναμιν ἱκανῶς· ἔπειτα προϊόν-

τος τοῦ χρόνου καὶ τῶν δοξάντων ἔργῳ πειρώμενον ἆρ' οἴει τινὰ οὕτως ἄφρονα γεγονέναι νομοθέτην, ὥστ' ἀγνοεῖν, ὅτι πάμπολλα ἀνάγκη παραλείπεσθαι τοιαῦτα, ἃ δεῖ τινὰ ξυνεπόμενον ἐπανορθοῦν, ἵνα μηδαμῇ χείρων, βελ-
E τίων δὲ ἡ πολιτεία καὶ ὁ κόσμος ἀεὶ γίγνηται περὶ τὴν ᾠκισμένην αὐτῷ πόλιν;

ΚΛ. Εἰκός, πῶς γὰρ οὔ; βούλεσθαι πάντα ὁντινοῦν τὸ τοιοῦτον.

ΑΘ. Οὐκοῦν εἴ τίς τινα μηχανὴν ἔχοι πρὸς τοῦτο ἔργῳ καὶ λόγοις, τίνα τρόπον διδάξειεν ἂν ἕτερον εἴτε μείζονα εἴτε ἐλάττω περὶ τοῦτ' ἔχειν ἔννοιαν, ὅπως χρὴ φυλάττειν καὶ ἐπανορθοῦν νόμους, οὐκ ἄν ποτε λέγων ἀπείποι τὸ τοιοῦτον πρὶν ἐπὶ τέλος ἐλθεῖν;

770 ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐν τῷ νῦν παρόντι ποιητέον ἐμοὶ καὶ σφῷν τοῦτο;

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Ἐπειδὴ νομοθετεῖν μὲν μέλλομεν, ᾕρηνται δὲ ἡμῖν νομοφύλακες, ἡμεῖς δ' ἐν δυσμαῖς τοῦ βίου, οἱ δ' ὡς πρὸς ἡμᾶς νέοι, ἅμα μέν, ὥς φαμεν, δεῖ νομοθετεῖν ἡμᾶς, ἅμα δὲ πειρᾶσθαι ποιεῖν καὶ τούτους αὐτοὺς νομοθέτας τε καὶ νομοφύλακας εἰς τὸ δυνατόν.

B ΚΛ. Τί μήν; εἴπερ οἷοί τέ γ' ἐσμὲν ἱκανῶς.

ΑΘ. Ἀλλ' οὖν πειρατέα γε καὶ προθυμητέα.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

XV. ΑΘ. Λέγωμεν δὴ πρὸς αὐτούς· ὦ φίλοι σωτῆρες νόμων, ἡμεῖς περὶ ἑκάστων ὧν τίθεμεν τοὺς νόμους πάμπολλα παραλείψομεν· ἀνάγκη γάρ· οὐ μὴν ἀλλ' ὅσα γε μὴ σμικρὰ καὶ τὸ ὅλον εἰς δύναμιν οὐκ ἀνήσομεν ἀπεριήγητον καθάπερ τινὶ περιγραφῇ· τοῦτο δὲ δεήσει συμπληροῦν ὑμᾶς τὸ περιηγηθέν. ὅποι δὲ βλέποντες δράσετε
C τὸ τοιοῦτον, ἀκούειν χρή. Μέγιλλος μὲν γὰρ καὶ ἐγὼ καὶ

Κλεινίας εἰρήκαμέν τε αὐτὰ ἀλλήλοις οὐκ ὀλιγάκις ὁμο-
λογοῦμέν τε λέγεσθαι καλῶς· ὑμᾶς δὲ ἡμῖν βουλόμεθα
ξυγγνώμονάς τε ἅμα καὶ μαθητὰς γίγνεσθαι, βλέποντας
πρὸς ταῦτα, εἰς ἅπερ ἡμεῖς ξυνεχωρήσαμεν ἀλλήλοις τὸν
νομοφύλακά τε καὶ νομοθέτην δεῖν βλέπειν. ἦν δὲ ἡ συγ-
χώρησις ἓν ἔχουσα κεφάλαιον, ὅπως ποτὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς
γίγνοιτ' ἂν τὴν ἀνθρώπῳ προσήκουσαν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς D
ἔχων ἔκ τινος ἐπιτηδεύματος ἤ τινος ἤθους ἢ ποιᾶς κτή-
σεως ἢ ἐπιθυμίας ἢ δόξης ἢ μαθημάτων ποτέ τινων, εἴτε
ἄρρην τις τῶν ξυνοικούντων οὖσα ἡ φύσις εἴτε θήλεια,
νέων ἢ γερόντων, ὅπως εἰς ταὐτὸν τοῦτο ὃ λέγομεν τετα-
μένη σπουδὴ πᾶσα ἔσται διὰ παντὸς τοῦ βίου, τῶν δ'
ἄλλων ὁπόσα ἐμπόδια τούτοις μηδὲν προτιμῶν φανεῖται
μηδ' ὁστισοῦν, τελευτῶν δὲ καὶ πόλεως, ἐὰν ἀνάστατον E
ἀνάγκη φαίνηται γίγνεσθαι, πρὶν ἐθέλειν δούλειον ὑπο-
μείνασα ζυγὸν ἄρχεσθαι ὑπὸ χειρόνων, ἢ λείπειν φυγῇ
τὴν πόλιν, ὡς πάντα τὰ τοιαῦτ' ἄρ' ἔσθ' ὑπομενετέον
πάσχοντας, πρὶν ἀλλάξασθαι πολιτείαν, ἢ χείρους ἀν-
θρώπους πέφυκε ποιεῖν. ταῦτα ἡμεῖς τε ἔμπροσθεν ξυν-
ωμολογησάμεθα, καὶ νῦν ὑμεῖς ἡμῶν εἰς ταῦτα ἑκάτερα
βλέποντες ἐπαινεῖτε καὶ ψέγετε τοὺς νόμους, ὅσοι μὴ 771
ταῦτα δυνατοί, τοὺς δὲ δυνατοὺς ἀσπάζεσθέ τε καὶ φιλο-
φρόνως δεχόμενοι ζῆτε ἐν αὐτοῖς· τὰ δ' ἄλλα ἐπιτηδεύ-
ματα καὶ πρὸς ἄλλα τείνοντα τῶν ἀγαθῶν λεγομένων
χαίρειν χρὴ προσαγορεύειν. ἀρχὴ δὲ ἔστω τῶν μετὰ ταῦτα
ἡμῖν νόμων ἥδε τις, ἀφ' ἱερῶν ἠργμένη. τὸν ἀριθμὸν γὰρ
δὴ δεῖ πρῶτον ἀναλαβεῖν ἡμᾶς τὸν τῶν πεντακισχιλίων
καὶ τετταράκοντα, ὅσας εἶχέ τε καὶ ἔχει τομὰς προσφόρους
ὅ τε ὅλος ἅμα καὶ ὁ κατὰ φυλάς, ὃ δὴ τοῦ παντὸς ἔθεμεν B
δωδεκατημόριον, ἓν καὶ εἴκοσιν εἰκοσάκις ὀρθότατα φύν.
ἔχει δὲ διανομὰς δώδεκα μὲν ὁ πᾶς ἀριθμὸς ἡμῖν, δώδεκα
δὲ καὶ ὁ τῆς φυλῆς. ἑκάστην δὴ τὴν μοῖραν διανοεῖσθαι

χρεὼν ὡς οὖσαν ἱερὸν θεοῦ δῶρον, ἑπομένην τοῖς μησὶ
καὶ τῇ τοῦ παντὸς περιόδῳ· διὸ καὶ πᾶσαν πόλιν ἄγει
μὲν τὸ ξύμφυτον ἱεροῦν αὐτάς, ἄλλοι δὲ ἄλλων ἴσως ὀρ-
C θότερον ἐνείμαντό τε καὶ εὐτυχέστερον ἐθείωσαν τὴν δια-
νομήν, ἡμεῖς δὲ οὖν νῦν φαμὲν ὀρθότατα προῃρῆσθαι
τὸν τῶν πεντακισχιλίων καὶ τετταράκοντα ἀριθμόν, ὃς
πάσας τὰς διανομὰς ἔχει μέχρι τῶν δώδεκα ἀπὸ μιᾶς ἀρ-
ξάμενος πλὴν ἑνδεκάδος· αὕτη δ' ἔχει σμικρότατον ἴαμα·
ἐπὶ θάτερα γὰρ ὑγιὴς γίγνεται δυοῖν ἑστίαιν ἀπονεμη-
θείσαιν. ὡς δ' ἐστὶ ταῦτα ἀληθῶς ὄντα, κατὰ σχολὴν οὐκ
ἂν πολὺς ἐπιδείξειε μῦθος. πιστεύσαντες δὴ τὰ νῦν τῇ
D παρούσῃ φήμῃ καὶ λόγῳ νείμωμέν τε ταύτην, καὶ ἑκάστῃ
μοίρᾳ θεὸν ἢ θεῶν παῖδα ἐπιφημίσαντες, βωμούς τε καὶ
τὰ τούτοις προσήκοντα ἀποδόντες, θυσιῶν πέρι ξυνόδους
ἐπ' αὐτοῖς ποιώμεθα δύο τοῦ μηνός, δώδεκα μὲν τῇ τῆς
φυλῆς διανομῇ, δώδεκα δὲ αὐτῷ τῷ τῆς πόλεως διαμερι-
σμῷ, θεῶν μὲν δὴ πρῶτον χάριτος ἕνεκα καὶ τῶν περὶ
θεούς, δεύτερον δὲ ἡμῶν αὐτῶν οἰκειότητός τε πέρι καὶ
E γνωρίσεως ἀλλήλων, ὡς φαῖμεν ἄν, καὶ ὁμιλίας ἕνεκα πά-
σης. πρὸς γὰρ δὴ τὴν τῶν γάμων κοινωνίαν καὶ ξύμμιξιν
ἀναγκαίως ἔχει τὴν ἄγνοιαν ἐξαιρεῖν, παρ' ὧν τέ τις ἄγε-
ται καὶ ἃ καὶ οἷς ἐκδίδωσι, περὶ παντὸς ποιούμενον ὅ τι
μάλιστα τὸ μὴ σφάλλεσθαι μηδαμῶς ἐν τοῖς τοιούτοις
κατὰ τὸ δυνατόν. τῆς οὖν τοιαύτης σπουδῆς ἕνεκα χρὴ
καὶ τὰς παιδιὰς ποιεῖσθαι χορεύοντάς τε καὶ χορευούσας
772 κόρους καὶ κόρας, καὶ ἅμα δὴ θεωροῦντάς τε καὶ θεωρου-
μένους μετὰ λόγου τε καὶ ἡλικίας τινὸς ἐχούσης εἰκυίας
προφάσεις, γυμνοὺς καὶ γυμνὰς μέχριπερ αἰδοῦς σώφρο-
νος ἑκάστων. τούτων δ' ἐπιμελητὰς πάντων καὶ κοσμη-
τὰς τοὺς τῶν χορῶν ἄρχοντας γίγνεσθαι καὶ νομοθέτας
μετὰ τῶν νομοφυλάκων, ὅσον ἂν ἡμεῖς ἐκλείπωμεν τάτ-
τοντας· ἀναγκαῖον δέ, ὅπερ εἴπομεν, περὶ τὰ τοιαῦτα

πάντα ὅσα σμικρὰ καὶ πολλὰ νομοθέτην μὲν ἐκλείπειν, B
τοὺς δ᾽ ἐμπείρους ἀεὶ κατ᾽ ἐνιαυτὸν γιγνομένους αὐτῶν ἀπὸ τῆς χρείας μανθάνοντας τάττεσθαι καὶ ἐπανορθουμένους κινεῖν κατ᾽ ἐνιαυτόν, ἕως ἂν ὅρος ἱκανὸς δόξῃ τῶν τοιούτων νομίμων καὶ ἐπιτηδευμάτων γεγονέναι. χρόνος μὲν οὖν μέτριος ἅμα καὶ ἱκανὸς γίγνοιτ᾽ ἂν τῆς ἐμπειρίας δεκαέτηρος θυσιῶν τε καὶ χορειῶν, ἐπὶ πάντα καὶ ἕκαστα ταχθείς, ζῶντος μὲν τοῦ τάξαντος νομοθέτου κοινῇ, τέλος C
δὲ σχόντος αὐτὰς ἑκάστας τὰς ἀρχὰς εἰς τοὺς νομοφύλακας εἰσφερούσας τὸ παραλειπόμενον τῆς αὐτῶν ἀρχῆς ἐπανορθοῦσθαι, μέχριπερ ἂν τέλος ἔχειν ἕκαστον δόξῃ τοῦ καλῶς ἐξειργάσθαι. τότε δὲ ἀκίνητα θεμένους ἤδη χρῆσθαι μετὰ τῶν ἄλλων νόμων, οὓς ἔταξε κατ᾽ ἀρχὰς ὁ θεὶς αὐτοῖς νομοθέτης, ὧν πέρι κινεῖν μὲν ἑκόντας μηδέποτε μηδέν· εἰ δέ τις ἀνάγκη δόξειέ ποτε καταλαβεῖν, πάσας μὲν τὰς ἀρχὰς χρὴ ξυμβούλους, πάντα δὲ τὸν δῆμον καὶ D
πάσας θεῶν μαντείας ἐπελθόντας, ἐὰν συμφωνῶσι πάντες, οὕτω κινεῖν, ἄλλως δὲ μηδέποτε μηδαμῶς, ἀλλὰ τὸν κωλύοντα ἀεὶ κατὰ νόμον κρατεῖν.

XVI. Ὁπότε τις οὖν καὶ ὁπηνίκα τῶν πέντε καὶ εἴκοσι γεγονότων ἔτη σκοπῶν καὶ σκοπούμενος ὑπ᾽ ἄλλων κατὰ νοῦν ἑαυτῷ καὶ πρέποντα εἰς παίδων κοινωνίαν καὶ γένεσιν ἐξευρηκέναι πιστεύει, γαμείτω μὲν πᾶς ἐντὸς τῶν πέντε καὶ τριάκοντα ἐτῶν, τὸ δὲ πρέπον καὶ τὸ ἁρμόττον E
ὡς χρὴ ζητεῖν, πρῶτον ἐπακουσάτω· δεῖ γάρ, ὥς φησι Κλεινίας, ἔμπροσθεν τοῦ νόμου προοίμιον οἰκεῖον ἑκάστῳ προτιθέναι.

ΚΛ. Κάλλιστα, ὦ ξένε, διεμνημόνευσας, ἔλαβές τε τοῦ λόγου καιρὸν καὶ μάλ᾽ ἐμοὶ δοκοῦντ᾽ εἶναι σύμμετρον.

ΑΘ. Εὖ λέγεις. ὦ παῖ, τοίνυν φῶμεν ἀγαθῶν πατέρων φύντι, τοὺς παρὰ τοῖς ἔμφροσιν εὐδόξους γάμους 773

χρὴ γαμεῖν, οἵ σοι παραινοῖεν ἂν μὴ φεύγειν τὸν τῶν
πενήτων μηδὲ τὸν τῶν πλουσίων διώκειν διαφερόντως
γάμον, ἀλλ' ἐὰν τἆλλα ἰσάζῃ, τὸν ὑποδεέστερον ἀεὶ τι-
μῶντα εἰς τὴν κοινωνίαν ξυνιέναι. τῇ τε γὰρ πόλει ξύμ-
φορον ἂν εἴη ταύτῃ ταῖς τε ξυνιούσαις ἑστίαις· τὸ γὰρ
ὁμαλὸν καὶ ξύμμετρον ἀκράτου μυρίον διαφέρει πρὸς
ἀρετήν. κοσμίων τε πατέρων χρὴ προθυμεῖσθαι γίγνε-
B σθαι κηδεστὴν τὸν αὑτῷ ξυνειδότα ἰταμώτερον ἅμα καὶ
θᾶττον τοῦ δέοντος πρὸς πάσας τὰς πράξεις φερόμενον·
τὸν δ' ἐναντίως πεφυκότα ἐπὶ τἀναντία χρὴ κηδεύματα
πορεύεσθαι. καὶ κατὰ παντὸς εἷς ἔστω μῦθος γάμου· τὸν
γὰρ τῇ πόλει δεῖ συμφέροντα μνηστεύειν γάμον ἕκαστον,
οὐ τὸν ἥδιστον αὑτῷ. φέρεται δέ πως πᾶς ἀεὶ κατὰ φύσιν
πρὸς τὸν ὁμοιότατον αὑτῷ, ὅθεν ἀνώμαλος ἡ πόλις ὅλη
C γίγνεται χρήμασί τε καὶ τρόπων ἤθεσιν· ἐξ ὧν ἃ μὴ βου-
λόμεθα ξυμβαίνειν ἡμῖν, καὶ μάλιστα ξυμβαίνει ταῖς πλεί-
σταις πόλεσι. ταῦτα δὴ διὰ λόγου μὲν νόμῳ προστάττειν,
μὴ γαμεῖν πλούσιον πλουσίου μηδὲ πολλὰ δυνάμενον
πράττειν ἄλλου τοιούτου, θάττους δὲ ἤθεσι πρὸς βραδυ-
τέρους καὶ βραδυτέρους πρὸς θάττους ἀναγκάζειν τῇ τῶν
γάμων κοινωνίᾳ πορεύεσθαι, πρὸς τῷ γελοῖα εἶναι θυμὸν
ἂν ἐγείραι πολλοῖς· οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἐννοεῖν, ὅτι πόλιν εἶναι
D δεῖ δίκην κρατῆρος κεκραμένην, οὗ μαινόμενος μὲν οἶνος
ἐγκεχυμένος ζεῖ, κολαζόμενος δὲ ὑπὸ νήφοντος ἑτέρου
θεοῦ καλὴν κοινωνίαν λαβὼν ἀγαθὸν πῶμα καὶ μέτριον
ἀπεργάζεται. τοῦτ' οὖν γιγνόμενον ἐν τῇ τῶν παίδων
μίξει διορᾶν ὡς ἔπος εἰπεῖν δυνατὸς οὐδείς· τούτων δὴ
χάριν ἐᾶν μὲν νόμῳ τὰ τοιαῦτα ἀναγκαῖον, ἐπᾴδοντα δὲ
πείθειν πειρᾶσθαι τὴν τῶν παίδων ὁμαλότητα αὐτῶν αὐ-
E τοῖς τῆς τῶν γάμων ἰσότητος ἀπλήστου χρημάτων οὔσης
περὶ πλείονος ἕκαστον ποιεῖσθαι, καὶ δι' ὀνείδους ἀποτρέ-

πειν τὸν περὶ τὰ χρήματα ἐν τοῖς γάμοις ἐσπουδακότα,
ἀλλὰ μὴ γραπτῷ νόμῳ βιαζόμενον.

XVII. Περὶ γάμων δὴ ταῦτ' ἔστω παραμύθια λεγό-
μενα, καὶ δὴ καὶ τὰ ἔμπροσθε τούτων ῥηθέντα, ὡς χρὴ
τῆς ἀειγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι τῷ παῖδας παίδων κα-
ταλείποντα ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὑτοῦ παραδιδό-
ναι. πάντα οὖν ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τις ἂν εἴποι περὶ γά- 774
μων, ὡς χρὴ γαμεῖν, προοιμιαζόμενος ὀρθῶς· ἂν δ' ἄρα
τις μὴ πείθηται ἑκών, ἀλλότριον δὲ αὑτὸν καὶ ἀκοινώνη-
τον ἐν τῇ πόλει ἔχῃ καὶ ἄγαμος ὢν γένηται πεντεκαιτρια-
κοντούτης, ζημιούσθω κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον, ὁ μέγιστον
μὲν τίμημα κεκτημένος ἑκατὸν δραχμαῖς, ὁ δὲ τὸ δεύτερον
ἑβδομήκοντα, τρίτον δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τὸ τέταρτον τριά-
κοντα. τοῦτο δ' ἔστω τῆς Ἥρας ἱερόν· ὁ δὲ μὴ ἐκτίνων
κατ' ἐνιαυτὸν δεκαπλάσιον ὀφειλέτω· πραττέσθω δὲ ὁ B
ταμίας τῆς θεοῦ, μὴ ἐκπράξας δὲ αὐτὸς ὀφειλέτω καὶ ἐν
ταῖς εὐθύναις τοῦ τοιούτου λόγον ὑπεχέτω πᾶσι. εἰς μὲν
οὖν χρήματα ὁ μὴ 'θέλων γαμεῖν ταῦτα ζημιούσθω, τιμῆς
δὲ παρὰ τῶν νεωτέρων ἄτιμος πάσης ἔστω, καὶ μηδεὶς
ὑπακουέτω μηδὲν αὐτῷ ἑκὼν τῶν νέων· ἐὰν δὲ κολάζειν
τινὰ ἐπιχειρῇ, πᾶς τῷ ἀδικουμένῳ βοηθείτω καὶ ἀμυ-
νέτω, μὴ βοηθῶν δὲ ὁ παραγενόμενος δειλός τε ἅμα καὶ C
κακὸς ὑπὸ τοῦ νόμου πολίτης εἶναι λεγέσθω. περὶ δὲ
προικὸς εἴρηται μὲν καὶ πρότερον, εἰρήσθω δὲ πάλιν, ὡς
ἴσα ἀντὶ ἴσων ἐστὶ τῷ μήτε λαμβάνοντι μήτ' ἐκδιδόντι
διὰ χρημάτων ἀπορίαν γηράσκειν τοὺς πένητας· τὰ γὰρ
ἀναγκαῖα ὑπάρχοντά ἐστι πᾶσι τῶν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει,
ὕβρις δὲ ἧττον γυναιξὶ καὶ δουλεία ταπεινὴ καὶ ἀνελεύ-
θερος διὰ χρήματα τοῖς γήμασι γίγνοιτ' ἄν. καὶ ὁ μὲν πει- D
θόμενος ἓν τῶν καλῶν δρῴη τοῦτ' ἄν· ὁ δὲ μὴ πειθόμε-
νος ἢ διδοὺς ἢ λαμβάνων πλέον ἢ πεντήκοντα ἄξια δραχ-
μῶν ἐσθῆτος χάριν, ὁ δὲ μνᾶς, ὁ δὲ τριῶν ἡμιμναίων, ὁ

δὲ δυεῖν μναῖν ὁ τὸ μέγιστον τίμημα κεκτημένος, ὀφειλέτω μὲν τῷ δημοσίῳ τοσοῦτον ἕτερον, τὸ δὲ δοθὲν ἢ ληφθὲν ἱερὸν ἔστω τῆς Ἥρας τε καὶ τοῦ Διός, πραττόντων
E δὲ οἱ ταμίαι τούτοιν τοῖν θεοῖν, καθάπερ ἐρρήθη τῶν μὴ γαμούντων πέρι τοὺς ταμίας ἐκπράττειν ἑκάστοτε τοὺς τῆς Ἥρας ἢ παρ' αὑτῶν ἑκάστους τὴν ζημίαν ἐκτίνειν. ἐγγύην δὲ εἶναι κυρίαν πατρὸς μὲν πρῶτον, δευτέραν πάππου, τρίτην δὲ ἀδελφῶν ὁμοπατρίων· ἐὰν δὲ μηδὲ εἷς ᾖ τούτων, τὴν πρὸς μητρὸς μετὰ τοῦτο εἶναι κυρίαν ὡσαύτως· ἐὰν δ' ἄρα τύχῃ τις ἀήθης συμβαίνῃ, τοὺς ἐγγύτατα γένους ἀεὶ κυρίους εἶναι μετὰ τῶν ἐπιτρόπων. ὅσα δὲ προτέλεια γάμων ἤ τις ἄλλη περὶ τὰ τοιαῦτα ἱε-
775 ρουργία μελλόντων ἢ γιγνομένων ἢ γεγονότων προσήκουσά ἐστι τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς ἐρωτῶντα χρὴ καὶ πειθόμενον ἐκείνοις ἕκαστον ἡγεῖσθαι πάντα ἑαυτῷ μετρίως γίγνεσθαι.

XVIII. Περὶ δὲ τῶν ἑστιάσεων, φίλους μὲν χρὴ καὶ φίλας μὴ πλείους πέντε ἑκατέρων συγκαλεῖν, συγγενῶν δὲ καὶ οἰκείων ὡσαύτως τοσούτους ἄλλους ἑκατέρων· ἀνάλωμα δὲ μὴ γίγνεσθαι πλέον ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν μηδενί, τῷ μὲν εἰς χρήματα μεγίστῳ μνᾶν, τῷ δ' ἥμισυ τοῦ το-
B σούτου, τῷ δ' ἐφεξῆς οὕτω, καθάπερ ὑποβέβηκεν ἑκάστῳ τὸ τίμημα· καὶ τὸν μὲν πειθόμενον τῷ νόμῳ ἐπαινεῖν χρὴ πάντας, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα κολαζόντων οἱ νομοφύλακες ὡς ἀπειρόκαλόν τε ὄντα καὶ ἀπαίδευτον τῶν περὶ τὰς νυμφικὰς Μούσας νόμων. πίνειν δὲ εἰς μέθην οὔτε ἄλλοθί που πρέπει, πλὴν ἐν ταῖς τοῦ τὸν οἶνον δόντος θεοῦ ἑορταῖς, οὐδ' ἀσφαλές, οὔτ' οὖν δὴ περὶ γάμους ἐσπουδακότα, ἐν οἷς ἔμφρονα μάλιστα εἶναι πρέπει νύμ-
C φην καὶ νυμφίον μεταβολὴν οὐ σμικρὰν βίου μεταλλάττοντας, ἅμα δὲ καὶ τὸ γεννώμενον ὅπως ὅ τι μάλιστα ἐξ ἐμφρόνων ἀεὶ γίγνηται· σχεδὸν γὰρ ἄδηλον, ὁποία νὺξ

ἢ φῶς αὐτὸ γεννήσει μετὰ θεοῦ. καὶ πρὸς τούτοις δεῖ μὴ
τῶν σωμάτων διακεχυμένων ὑπὸ μέθης γίγνεσθαι τὴν
παιδουργίαν, ἀλλ᾽ εὐπαγὲς ἀπλανὲς ἡσυχαῖόν τε ἐν μοίρᾳ
ξυνίστασθαι τὸ φυόμενον· ὁ δὲ διῳνωμένος αὐτός τε φέ-
ρεται πάντῃ καὶ φέρει, λυττῶν κατά τε σῶμα καὶ ψυχήν· D
σπείρειν οὖν παράφορος ἅμα καὶ κακὸς ὁ μεθύων, ὥστ᾽
ἀνώμαλα καὶ ἄπιστα καὶ οὐδὲν εὐθύπορον ἦθος οὐδὲ
σῶμα ἐκ τῶν εἰκότων γεννῴη ποτ᾽ ἄν. διὸ μᾶλλον μὲν
ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν καὶ βίον χρή, μάλιστα δὲ ὁπόσον ἂν
γεννᾷ χρόνον, εὐλαβεῖσθαι καὶ μὴ πράττειν μήτε ὅσα νο-
σώδη ἑκόντα εἶναι μήτε ὅσα ὕβρεως ἢ ἀδικίας ἐχόμενα·
εἰς γὰρ τὰς τῶν γεννωμένων ψυχὰς καὶ σώματα ἀναγ-
καῖον ἐξομοργνύμενον ἐκτυποῦσθαι καὶ τίκτειν πάντῃ E
φαυλότερα· διαφερόντως δὲ ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ νύκτα
ἀπέχεσθαι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρχὴ γὰρ καὶ θεὸς ἐν
ἀνθρώποις ἱδρυμένη σώζει πάντα, τιμῆς ἐὰν τῆς προση-
κούσης αὐτῇ παρ᾽ ἑκάστου τῶν χρωμένων λαγχάνῃ. νο-
μίσαντα δ᾽ εἶναι χρὴ τὸν γαμοῦντα ταῖν οἰκίαιν ταῖν ἐν τῷ
κλήρῳ τὴν ἑτέραν οἷον νεοττῶν ἐγγέννησιν καὶ τροφήν, 776
χωρισθέντα ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς τὸν γάμον ἐκεῖ ποι-
εῖσθαι καὶ τὴν οἴκησιν καὶ τὴν τροφὴν αὐτοῦ καὶ τῶν τέ-
κνων. ἐν γὰρ ταῖς φιλίαις ἐὰν μὲν πόθος ἐνῇ τις, κολλᾷ
καὶ συνδεῖ πάντα ἤθη· κατακορὴς δὲ ξυνουσία καὶ οὐκ
ἴσχουσα τὸν διὰ χρόνου πόθον ἀπορρεῖν ἀλλήλων ποιεῖ
ὑπερβολαῖς πλησμονῆς. ὧν δὴ χάριν μητρὶ καὶ πατρὶ καὶ
τοῖς τῆς γυναικὸς οἰκείοις παρέντας χρὴ τὰς αὐτῶν οἰκή-
σεις οἷον εἰς ἀποικίαν ἀφικομένους αὐτοὺς ἐπισκοποῦν- B
τάς τε ἅμα καὶ ἐπισκοπουμένους οἰκεῖν, γεννῶντάς τε καὶ
ἐκτρέφοντας παῖδας, καθάπερ λαμπάδα τὸν βίον παραδι-
δόντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων, θεραπεύοντας ἀεὶ θεοὺς κατὰ
νόμους.

XIX. *Κτήματα δὲ τὸ μετὰ τοῦτο ποῖα ἄν τις κεκτημέ-*

νος ἐμμελεστάτην οὐσίαν κεκτῇτο; τὰ μὲν οὖν πολλὰ οὔτε νοῆσαι χαλεπὸν οὔτε κτήσασθαι, τὰ δὲ δὴ τῶν οἰκετῶν
C χαλεπὰ πάντη. τὸ δ᾽ αἴτιον οὐκ ὀρθῶς πως καί τινα τρόπον ὀρθῶς περὶ αὐτῶν λέγομεν· ἐναντία γὰρ ταῖς χρείαις καὶ κατὰ τὰς χρείας αὖ ποιούμεθα περὶ δούλων καὶ τὰ λεγόμενα.

*ΜΕ.* Πῶς δ᾽ αὖ τοῦτο λέγομεν; οὐ γάρ πω μανθάνομεν, ὦ ξένε, ὅ τι τὰ νῦν φράζεις.

*ΑΘ.* Καὶ μάλα γε, ὦ Μέγιλλε, εἰκότως· σχεδὸν γὰρ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἡ Λακεδαιμονίων εἱλωτεία πλείστην ἀπορίαν παράσχοιτ᾽ ἂν καὶ ἔριν τοῖς μὲν ὡς εὖ, τοῖς δ᾽ ὡς οὐκ εὖ γεγονυῖά ἐστιν· ἐλάττω δὲ ἥ τε Ἡρακλεωτῶν
D δουλεία τῆς τῶν Μαριανδυνῶν καταδουλώσεως ἔριν ἂν ἔχοι, τὸ Θετταλῶν τ᾽ αὖ πενεστικὸν ἔθνος· εἰς ἃ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα βλέψαντας ἡμᾶς τί χρὴ ποιεῖν περὶ κτήσεως οἰκετῶν; ὃ δὴ παριὼν τῷ λόγῳ ἔτυχον εἰπών, καὶ σύ με εἰκότως τί ποτε φράζοιμι ἠρώτησας, τόδ᾽ ἐστίν· ἴσμεν ὅτι που πάντες εἴποιμεν ἄν, ὡς χρὴ δούλους ὡς εὐμενεστάτους ἐκτῆσθαι καὶ ἀρίστους· πολλοὶ γὰρ ἀδελφῶν ἤδη δοῦλοι καὶ υἱέων τισὶ κρείττους πρὸς ἀρετὴν πᾶσαν γενόμενοι
E σεσώκασι δεσπότας καὶ κτήματα τάς τε οἰκήσεις αὐτῶν ὅλας. ταῦτα γὰρ ἴσμεν που περὶ δούλων λεγόμενα.

*ΜΕ.* Τί μήν;

*ΑΘ.* Οὐκοῦν καὶ τοὐναντίον, ὡς ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης οὐδὲ πιστεύειν οὐδέποτ᾽ οὐδὲν τῷ γένει δεῖ τὸν νοῦν κεκτημένον; ὁ δὲ σοφώτατος ἡμῖν τῶν ποιητῶν καὶ
777 ἀπεφήνατο ὑπὲρ τοῦ Διὸς ἀγορεύων, ὡς

ἥμισυ γάρ τε νόου, φησίν, ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

ταῦτα δὴ διαλαβόντες ἕκαστοι τοῖς διανοήμασιν οἱ μὲν πιστεύουσί τε οὐδὲν γένει οἰκετῶν, κατὰ δὲ θηρίων φύσιν κέντροις καὶ μάστιξιν οὐ τρὶς μόνον ἀλλὰ πολλάκις ἀπερ-

γάζονται δούλας τὰς ψυχὰς τῶν οἰκετῶν· οἱ δ' αὖ τἀναντία τούτων δρῶσι πάντα.

ΜΕ. Τί μήν;

ΚΛ. Τί οὖν δὴ χρὴ ποιεῖν τούτων, ὦ ξένε, διαφερομένων οὕτω περὶ τῆς ἡμετέρας αὖ χώρας ἡμᾶς, τῆς τε κτήσεως ἅμα καὶ κολάσεως τῶν δούλων πέρι; B

ΑΘ. Τί δ', ὦ Κλεινία; δῆλον ὡς ἐπειδὴ δύσκολόν ἐστι τὸ θρέμμα ἄνθρωπος καὶ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν διόρισιν, τὸ δοῦλόν τε ἔργῳ διορίζεσθαι καὶ ἐλεύθερον καὶ δεσπότην οὐδαμῶς εὔχρηστον ἐθέλει εἶναί τε καὶ γίγνεσθαι.

ΚΛ. Φαίνεται.

ΑΘ. Χαλεπὸν δὴ τὸ κτῆμα· ἔργῳ γὰρ πολλάκις ἐπιδέδεικται περὶ τας Μεσσηνίων συχνὰς εἰωθυίας ἀποστάσεις γίγνεσθαι, καὶ περί γε τὰς τῶν ἐκ μιᾶς φωνῆς πολλοὺς οἰκέτας κτωμένων πόλεις ὅσα κακὰ ξυμβαίνει, καὶ ἔτι τὰ τῶν λεγομένων περιδίνων τῶν περὶ τὴν Ἰταλίαν γιγνομένων παντοδαπὰ κλοπῶν ἔργα τε καὶ παθήματα· πρὸς ἅ τις ἅπαντα βλέψας *ἂν* διαπορήσειε, τί χρὴ δρᾷν περὶ ἁπάντων τῶν τοιούτων. δύο δὴ λείπεσθον μόνω μηχανά, μήτε πατριώτας ἀλλήλων εἶναι τοὺς μέλλοντας ῥᾷον δουλεύσειν ἀσυμφώνους τε εἰς δύναμιν ὅ τι μάλιστα, τρέφειν δ' αὐτοὺς ὀρθῶς μὴ μόνον ἐκείνων ἕνεκα, πλέον δὲ αὑτῶν προτιμῶντας· ἡ δὲ τροφὴ τῶν τοιούτων μήτε τινὰ ὕβριν ὑβρίζειν εἰς τοὺς οἰκέτας, ἧττον δέ, εἰ δυνατόν, ἀδικεῖν ἢ τοὺς ἐξ ἴσου. διάδηλος γὰρ ὁ φύσει καὶ μὴ πλαστῶς σέβων τὴν δίκην, μισῶν δὲ ὄντως τὸ ἄδικον ἐν τούτοις τῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς αὐτῷ ῥᾴδιον ἀδικεῖν· ὁ περὶ τὰ τῶν δούλων οὖν ἤθη καὶ πράξεις γιγνόμενός τις ἀμίαντος τοῦ τε ἀνοσίου πέρι καὶ ἀδίκου σπείρειν εἰς ἀρετῆς ἔκφυσιν ἱκανώτατος ἂν εἴη· ταὐτὸν δ' ἔστ' εἰπεῖν τοῦτο ὀρθῶς ἅμα λέγοντα ἐπί τε δεσπότῃ καὶ τυράννῳ καὶ

πᾶσαν δυναστείαν δυναστεύοντι πρὸς ἀσθενέστερον ἑαυτοῦ. κολάζειν γε μὴν ἐν δίκῃ δούλους δεῖ, καὶ μὴ νουθετοῦντας ὡς ἐλευθέρους θρύπτεσθαι ποιεῖν· τὴν δὲ οἰκέτου πρόσρησιν χρὴ σχεδὸν ἐπίταξιν πᾶσαν γίγνεσθαι, μὴ
778 προσπαίζοντας μηδαμῇ μηδαμῶς οἰκέταις, μήτ' οὖν θηλείαις μήτε ἄρρεσιν· ἃ δὴ πρὸς δούλους φιλοῦσι πολλοὶ σφόδρα ἀνοήτως θρύπτοντες χαλεπώτερον ἀπεργάζεσθαι τὸν βίον ἐκείνοις τε ἄρχεσθαι καὶ ἑαυτοῖς ἄρχειν.

*ΚΛ.* Ὀρθῶς λέγεις.

*ΑΘ.* Οὐκοῦν ὅτε τις οἰκέταις κατεσκευασμένος εἰς δύναμιν εἴη πλήθει καὶ ἐπιτηδειότητι πρὸς ἑκάστας τὰς τῶν ἔργων παραβοηθείας, τὸ δὴ μετὰ τοῦτο οἰκήσεις χρὴ διαγράφειν τῷ λόγῳ;

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

B XX. *ΑΘ.* Καὶ ξυμπάσης γε ὡς ἔπος εἰπεῖν ἔοικε τῆς οἰκοδομικῆς πέρι τήν γε δὴ νέαν καὶ ἀοίκητον ἐν τῷ πρόσθεν πόλιν ἐπιμελητέον εἶναι, τίνα τρόπον ἕκαστα ἕξει τούτων περί τε ἱερὰ καὶ τείχη. γάμων δ' ἦν ἔμπροσθεν ταῦτα, ὦ Κλεινία· νῦν δέ γ' ὕστερα λόγῳ γίγνεται, καὶ μάλ' ἐγχωρεῖ ταύτῃ γίγνεσθαι τὰ νῦν· ἔργῳ μὴν ὅταν γίγνηται, ταῦτ' ἔμπροσθεν τῶν γάμων, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ,
C ποιήσαντες ἐκεῖνα ἤδη τότε ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἀποτελοῦμεν. νῦν δὲ μόνον ὅσον τινὰ τύπον αὐτῶν δι' ὀλίγων ἐπεξέλθωμεν.

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Τὰ μὲν τοίνυν ἱερὰ πᾶσαν πέριξ τήν τε ἀγορὰν χρὴ κατασκευάζειν καὶ τὴν πόλιν ὅλην ἐν κύκλῳ πρὸς τοῖς ὑψηλοῖς τῶν τόπων, εὐερκείας τε καὶ καθαρότητος χάριν· πρὸς δὲ αὐτοῖς οἰκήσεις τε ἀρχόντων καὶ δικαστηρίων, ἐν οἷς τὰς δίκας ὡς ἱερωτάτοις οὖσι λήψονταί τε καὶ
D δώσουσι, τὰ μὲν ὡς ὁσίων πέρι, τὰ δὲ καὶ τοιούτων θεῶν ἱδρύματα· καὶ ἐν τούτοις δικαστήρια, ἐν οἷς αἵ τε τῶν

φόνων πρέπουσαι δίκαι γίγνοιντ' ἂν καὶ ὅσα θανάτων
ἄξια ἀδικήματα. περὶ δὲ τειχῶν, ὦ Μέγιλλε, ἔγωγ' ἂν τῇ
Σπάρτῃ ξυμφεροίμην τὸ καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῇ γῇ κατα-
κείμενα τὰ τείχη καὶ μὴ ἐπανιστάναι, τῶνδε εἵνεκα· κα-
λῶς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ
χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον ἢ γήϊνα· τὸ
δ' ἡμέτερον ἔτι πρὸς τούτοις γέλωτ' ἂν δικαίως πάμπο- E
λυν ὄφλοι, τὸ κατ' ἐνιαυτὸν μὲν ἐκπέμπειν εἰς τὴν χώραν
τοὺς νέους, τὰ μὲν σκάψοντας, τὰ δὲ ταφρεύσοντας, τὰ δὲ
καὶ διά τινων οἰκοδομήσεων εἴρξοντας τοὺς πολεμίους,
ὡς δὴ τῶν ὅρων τῆς χώρας οὐκ ἐάσοντας ἐπιβαίνειν·
τεῖχος δὲ περιβαλοίμεθα, ὃ πρῶτον μὲν πρὸς ὑγίειαν ταῖς
πόλεσιν οὐδαμῶς συμφέρει, πρὸς δέ τινα μαλθακὴν ἕξιν
ταῖς ψυχαῖς τῶν ἐνοικούντων εἴωθε ποιεῖν, προκαλούμε-
νον εἰς αὐτὸ καταφεύγοντας μὴ ἀμύνεσθαι τοὺς πολε- 779
μίους, μηδὲ τῷ φρουρεῖν ἀεί τινας ἐν αὐτῇ νύκτωρ καὶ
μεθ' ἡμέραν, τούτῳ τῆς σωτηρίας τυγχάνειν, τείχεσι δὲ
καὶ πύλαις διανοεῖσθαι φραχθέντας τε καὶ καθεύδοντας
σωτηρίας ὄντως ἕξειν μηχανάς, ὡς ἐπὶ τὸ μὴ πονεῖν γεγο-
νότας, ἀγνοοῦντας δ' αὖ τὴν ῥᾳστώνην, ὡς ὄντως ἐστὶν ἐκ
τῶν πόνων· ἐκ ῥᾳστώνης δέ γε, οἶμαι, τῆς αἰσχρᾶς οἱ πό-
νοι καὶ ῥᾳθυμίας πεφύκασι γίγνεσθαι πάλιν. ἀλλ' εἰ δὴ
τεῖχός γέ τι χρεὼν ἀνθρώποις εἶναι, τὰς οἰκοδομίας χρὴ B
τὰς τῶν ἰδίων οἰκήσεων οὕτως ἐξ ἀρχῆς βάλλεσθαι, ὅπως
ἂν ᾖ πᾶσα ἡ πόλις ἓν τεῖχος, ὁμαλότητί τε καὶ ὁμοιότησιν
εἰς τὰς ὁδοὺς πασῶν τῶν οἰκήσεων ἐχουσῶν εὐέρκειαν,
ἰδεῖν τε οὐκ ἀηδὲς μιᾶς οἰκίας σχῆμα ἐχούσης αὐτῆς, εἴς
τε τὴν τῆς φυλακῆς ῥᾳστώνην ὅλῳ καὶ παντὶ πρὸς σωτη-
ρίαν γίγνοιτ' ἂν διάφορος· τούτων δέ, ἕως ἂν μὲν ᾖ τὰ
κατ' ἀρχὰς οἰκοδομηθέντα, μέλειν μὲν μάλιστα τοῖς ἐνοι-
κοῦσι πρέπον ἂν εἴη, τοὺς δὲ ἀστυνόμους ἐπιμελεῖσθαι καὶ C
προσαναγκάζοντας τὸν ὀλιγωροῦντα ζημιοῦντας, καὶ πάν-

των δὴ τῶν κατὰ τὸ ἄστυ καθαρότητός τ' ἐπιμελεῖσθαι,
καὶ ὅπως ἰδιώτης μηδεὶς μηδὲν τῶν τῆς πόλεως μήτε οἰκο-
δομήμασι μήτε οὖν ὀρύγμασιν ἐπιλήψεται. καὶ δὴ καὶ ὑδά-
των τῶν ἐκ Διὸς εὐροίας τούτους ἐπιμελεῖσθαι χρεών, καὶ
ὅσα ἐντὸς πόλεως ἢ ὁπόσα ἔξω πρέπον ἂν οἰκεῖν εἴη· ταῦτα
D δὲ πάντα ξυνιδόντες ταῖς χρείαις οἱ νομοφύλακες ἐπινο-
μοθετούντων καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἂν ὁ νόμος ἐκλείπῃ δι'
ἀπορίαν. ὅτε δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ περὶ ἀγορὰν οἰκοδομήματα
καὶ τὰ περὶ τὰ γυμνάσια καὶ πάντα ὅσα διδασκαλεῖα κατε-
σκευασμένα περιμένει τοὺς φοιτητὰς καὶ θεατὰς θέατρα,
πορευώμεθα ἐπὶ τὰ μετὰ τοὺς γάμους, τῆς νομοθεσίας
ἑξῆς ἐχόμενοι.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

XXI. ΑΘ. Γάμοι μὲν τοίνυν ἡμῖν ἔστωσαν γεγονό-
τες, ὦ Κλεινία· δίαιτα δὲ πρὸ παιδογονίας οὐκ ἐλάττων
E ἐνιαυσίας γίγνοιτ' ἂν τὸ μετὰ τοῦτο, ἣν δὴ τίνα τρόπον
χρὴ ζῆν νυμφίον καὶ νύμφην ἐν πόλει διαφερούσῃ τῶν
πολλῶν ἐσομένῃ; τὸ δὴ τῶν νῦν εἰρημένων ἐχόμενον εἰ-
πεῖν οὐ πάντων εὐκολώτατον, ἀλλὰ ὄντων οὐκ ὀλίγων
τῶν ἔμπροσθεν τοιούτων τοῦτο ἔτι ἐκείνων τῶν πολλῶν
δυσχερέστερον ἀποδέχεσθαι τῷ πλήθει. τό γε μὴν δοκοῦν
ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς εἶναι πάντως ῥητέον, ὦ Κλεινία.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

780 ΑΘ. Ὅστις δὴ διανοεῖται πόλεσιν ἀποφαίνεσθαι νό-
μους, πῇ τὰ δημόσια καὶ κοινὰ αὐτοὺς χρὴ ζῆν πράττον-
τας, τῶν δὲ ἰδίων ὅσον ἀνάγκη μηδὲ οἴεται δεῖν, ἐξουσίαν
δὲ ἑκάστοις εἶναι τὴν ἡμέραν ζῆν ὅπως ἂν ἐθέλῃ, καὶ μὴ
πάντα διὰ τάξεως δεῖν γίγνεσθαι, προέμενος δὲ τὰ ἴδια
ἀνομοθέτητα ἡγεῖται τά γε κοινὰ καὶ δημόσια ἐθελήσειν
αὐτοὺς ζῆν διὰ νόμων, οὐκ ὀρθῶς διανοεῖται. τίνος δὴ
χάριν ταῦτα εἴρηται; τοῦδε, ὅτι φήσομεν δεῖν ἡμῖν τοὺς
B νυμφίους μηδὲν διαφερόντως μηδὲ ἧττον ἐν ξυσσιτίοις

τὴν δίαιταν ποιεῖσθαι τοῦ πρὸ τῶν γάμων χρόνου γενομένου· καὶ τοῦτο μὲν δὴ θαυμαστὸν ὄν, ὅτε κατ' ἀρχὰς πρῶτον ἐγένετο ἐν τοῖς παρ' ὑμῖν τόποις, πολέμου τινὸς αὐτό, ὥς γ' εἰκός, νομοθετήσαντος ἤ τινος ἑτέρου τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχοντος πράγματος ἐν ὀλιγανθρωπίαις ὑπὸ πολλῆς ἀπορίας ἐχομένοις· γευσαμένοις δὲ καὶ ἀναγκασθεῖσι χρήσασθαι τοῖς ξυσσιτίοις ἔδοξε μέγα διαφέρειν εἰς σωτηρίαν τὸ νόμιμον, καὶ κατέστη δὴ τρόπῳ τινὶ τοι- C
ούτῳ τὸ ἐπιτήδευμα ὑμῖν τὸ τῶν ξυσσιτίων.

ΚΛ. Ἔοικε γοῦν.

ΑΘ. Ὃ δὴ ἔλεγον, ὅτι θαυμαστὸν ὂν τοῦτό ποτε καὶ φοβερὸν ἐπιτάξαι τισὶ νῦν οὐχ ὁμοίως τῷ προστάττοντι δυσχερὲς ἂν εἴη νομοθετεῖν αὐτό· τὸ δ' ἑξῆς τούτῳ, πεφυκός τε ὀρθῶς ἂν γίγνεσθαι γιγνόμενον, νῦν δὲ οὐδαμῇ γιγνόμενον, ὀλίγου τε ποιοῦν τὸν νομοθέτην, τὸ τῶν παιζόντων, εἰς πῦρ ξαίνειν καὶ μυρία ἕτερα τοιαῦτα ἀνήνυτα ποιοῦντα δρᾶν, οὐ ῥᾴδιον οὔτ' εἰπεῖν οὔτ' εἰπόντα ἀπο- D
τελεῖν.

ΚΛ. Τί δὴ τοῦτο, ὦ ξένε, ἐπιχειρῶν λέγειν ἔοικας σφόδρα ἀποκνεῖν;

ΑΘ. Ἀκούοιτ' ἄν, ἵνα μὴ πολλὴ διατριβὴ γίγνηται περὶ τοῦτ' αὐτὸ μάτην. πᾶν μὲν γάρ, ὅ τί περ ἂν τάξεως καὶ νόμου μετέχον ἐν πόλει γίγνηται, πάντα ἀγαθὰ ἀπεργάζεται, τῶν δὲ ἀτάκτων ἢ τῶν κακῶς ταχθέντων λύει τὰ πολλὰ τῶν εὖ τεταγμένων ἄλλα ἕτερα. οὗ δὴ καὶ νῦν ἐφέστηκε πέρι τὸ λεγόμενον. ὑμῖν γάρ, ὦ Κλεινία καὶ E
Μέγιλλε, τὰ μὲν περὶ τοὺς ἄνδρας ξυσσίτια καλῶς ἅμα καὶ ὅπερ εἶπον θαυμαστῶς καθέστηκεν ἐκ θείας τινὸς ἀνάγκης, τὸ δὲ περὶ τὰς γυναῖκας οὐδαμῶς ὀρθῶς ἀνομο- 781
θέτητον μεθεῖται καὶ οὐκ εἰς τὸ φῶς ἦκται τὸ τῆς ξυσσιτίας αὐτῶν ἐπιτήδευμα, ἀλλ' ὃ καὶ ἄλλως γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων λαθραιότερον μᾶλλον καὶ ἐπικλοπώτερον ἔφυ,

τὸ θῆλυ, διὰ τὸ ἀσθενές, οὐκ ὀρθῶς τοῦτο εἴξαντος τοῦ
νομοθέτου δύστακτον ὂν ἀφείθη. διὰ δὲ τούτου μεθει-
μένου πολλὰ ὑμῖν παρέρρει πολὺ ἄμεινον ἂν ἔχοντα, εἰ
νόμων ἔτυχεν, ἢ τὰ νῦν· οὐ γὰρ ἥμισυ μόνον ἐστίν, ὡς
B δόξειεν ἄν, τὸ περὶ τὰς γυναῖκας ἀκοσμήτως περιορώμε-
νον, ὅσῳ δὲ ἡ θήλεια ἡμῖν φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν χείρων
τῆς τῶν ἀρρένων, τοσούτῳ διαφέρει πρὸς τὸ πλέον ἢ δι-
πλάσιον εἶναι. τοῦτ' οὖν ἐπαναλαβεῖν καὶ ἐπανορθώσα-
σθαι καὶ πάντα συντάξασθαι κοινῇ γυναιξί τε καὶ ἀνδρά-
σιν ἐπιτηδεύματα βέλτιον πρὸς πόλεως εὐδαιμονίαν· νῦν
δὲ οὕτως ἦκται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος οὐδαμῶς εἰς
τοῦτο εὐτυχῶς, ὥστε οὐδὲ μνησθῆναι περὶ αὐτοῦ ἐν ἄλ-
C λοις γ' ἐστὶ τόποις καὶ πόλεσι νοῦν ἔχοντος, ὅπου μηδὲ
ξυσσίτια ὑπάρχει τὸ παράπαν δεδογμένα κατὰ πόλιν εἶ-
ναι. πόθεν δή τίς γε ἔργῳ μὴ καταγελάστως ἐπιχειρήσει
γυναῖκας προσβιάζεσθαι τὴν σίτων καὶ ποτῶν ἀνάλωσιν
φανερὰν θεωρεῖσθαι; τούτου γὰρ οὐκ ἔστιν ὅ τι χαλε-
πώτερον ἂν ὑπομείνειε τοῦτο τὸ γένος· εἰθισμένον γὰρ
δεδυκὸς καὶ σκοτεινὸν ζῆν, ἀγόμενον δ' εἰς φῶς βίᾳ πᾶ-
σαν ἀντίτασιν ἀντιτεῖνον πολὺ κρατήσει τοῦ νομοθέτου·
D τοῦτ' οὖν ἄλλοθι μέν, ἧπερ εἶπον, οὐδ' ἂν τὸν λόγον
ὑπομείνειε τὸν ὀρθὸν ῥηθέντα ἄνευ πάσης βοῆς, ἐνθάδε
δὲ ἴσως ἄν. εἰ δὴ δοκεῖ λόγου γ' ἕνεκα μὴ ἀτυχῆ τὸν περὶ
πάσης τῆς πολιτείας γενέσθαι λόγον, ἐθέλω λέγειν, ὡς
ἀγαθόν ἐστι καὶ πρέπον, εἰ καὶ σφῷν ξυνδοκεῖ ἀκούειν·
εἰ δὲ μή, ἐᾶν.

*ΚΛ.* Ἀλλ', ὦ ξένε, θαυμαστῶς τό γε ἀκοῦσαι νῷν
πάντως που ξυνδοκεῖ.

XXII. *ΑΘ.* Ἀκούωμεν δή. θαυμάσητε δὲ μηδέν, ἐὰν
ὑμῖν ἄνωθέν ποθεν ἐπιχειρεῖν δόξω· σχολῆς γὰρ ἀπο-
E λαύομεν καὶ οὐδὲν ἡμᾶς ἐστὶ τὸ κατεπεῖγον τὸ μὴ πάντῃ
πάντως σκοπεῖν τὰ περὶ τοὺς νόμους.

*ΚΛ.* Ὀρθῶς εἴρηκας.

*ΑΘ.* Πάλιν τοίνυν ἐπὶ τὰ πρῶτα ἐπαναχωρήσωμεν λεχθέντα. εὖ γὰρ δὴ τό γε τοσοῦτον χρὴ πάντ' ἄνδρα ξυννοεῖν, ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων γένεσις ἢ τὸ παράπαν ἀρχὴν οὐδεμίαν εἴληχεν οὐδ' ἕξει ποτέ γε τελευτήν, ἀλλ' ἦν 782
τε ἀεὶ καὶ ἔσται πάντως, ἢ μῆκός τι τῆς ἀρχῆς ἀφ' οὗ γέγονεν ἀμήχανον ἂν χρόνον ὅσον γεγονὸς ἂν εἴη.

*ΚΛ.* Τί μήν;

*ΑΘ.* Τί οὖν; πόλεων συστάσεις καὶ φθορὰς καὶ ἐπιτηδεύματα παντοῖα τάξεώς τε καὶ ἀταξίας καὶ ἡμερώσεως καὶ πωμάτων τε ἅμα καὶ βρωμάτων ἐπιθυμήματα παντοδαπὰ πάντως καὶ περὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἆρ' οὐκ οἰόμεθα γεγονέναι, καὶ στροφὰς ὡρῶν παντοίας, ἐν αἷς τὰ ζῶα μεταβάλλειν αὐτῶν παμπληθεῖς μεταβολὰς εἰκός; B

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Τί οὖν; πιστεύομεν ἀμπέλους τε φανῆναί πού ποτε πρότερον οὐκ οὔσας; ὡσαύτως δὲ καὶ ἐλάας καὶ τὰ Δήμητρός τε καὶ Κόρης δῶρα; Τριπτόλεμόν τέ τινα τῶν τοιούτων γενέσθαι διάκονον; ἐν ᾧ δὲ μηδὲ ταῦτα ἦν τῷ χρόνῳ, μῶν οὐκ οἰόμεθα τὰ ζῶα, καθάπερ νῦν, ἐπὶ τὴν ἀλλήλων ἐδωδὴν τρέπεσθαι;

*ΚΛ.* Τί μήν;

*ΑΘ.* Τὸ δὲ μὴν θύειν ἀνθρώπους ἀλλήλους ἔτι καὶ C
νῦν παραμένον ὁρῶμεν πολλοῖς· καὶ τοὐναντίον ἀκούομεν ἐν ἄλλοις, ὅτε οὐδὲ βοὸς ἐτολμῶμεν γεύεσθαι θύματά τε οὐκ ἦν τοῖς θεοῖσι ζῶα, πέλανοι δὲ καὶ μέλιτι καρποὶ δεδευμένοι καὶ τοιαῦτα ἄλλα ἁγνὰ θύματα, σαρκῶν δ' ἀπείχοντο ὡς οὐχ ὅσιον ὂν ἐσθίειν οὐδὲ τοὺς τῶν θεῶν βωμοὺς αἵματι μιαίνειν, ἀλλὰ Ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγίγνοντο ἡμῶν τοῖς τότε, ἀψύχων μὲν ἐχόμενοι πάντων, ἐμψύχων δὲ τοὐναντίον πάντων ἀπεχόμενοι. D

*ΚΛ. Καὶ σφόδρα λεγόμενά [ἅ] τ' εἴρηκας, καὶ πι-
στεύεσθαι πιθανά.*
*ΑΘ. Πρὸς οὖν δὴ τί ταῦτα, εἴποι τις ἄν, ὑμῖν πάντ'
ἐρρήθη τὰ νῦν;*
*ΚΛ. Ὀρθῶς ὑπέλαβες, ὦ ξένε.*
*ΑΘ. Καὶ τοίνυν, ἐὰν δύνωμαι, τὰ τούτοις ἑξῆς, ὦ
Κλεινία, πειράσομαι φράζειν.*
*ΚΛ. Λέγοις ἄν.*
*ΑΘ. Ὁρῶ πάντα τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τριττῆς χρείας
καὶ ἐπιθυμίας ἠρτημένα, δι' ὧν ἀρετή τε αὐτοῖς ἀγομένοις
E ὀρθῶς καὶ τοὐναντίον ἀποβαίνει κακῶς ἀχθεῖσι. ταῦτα δ'
ἐστὶν ἐδωδὴ μὲν καὶ πόσις εὐθὺς γενομένοις, ἣν πέρι ἅπα-
σαν πᾶν ζῷον ἔμφυτον ἔρωτα ἔχον μεστὸν οἴστρου τ'
ἐστὶ καὶ ἀνηκουστίας τοῦ λέγοντος ἄλλο τι δεῖν πράττειν,
πλὴν τὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τὰς περὶ ἅπαντα ταῦτα
ἀποπληροῦντα λύπης τῆς ἁπάσης ἀεὶ δεῖν σφᾶς ἀπαλλάτ-
783 τειν· τρίτη δὲ ἡμῖν καὶ μεγίστη χρεία καὶ ἔρως ὀξύτατος
ὕστατος μὲν ὁρμᾶται, διαπυρωτάτους δὲ τοὺς ἀνθρώπους
μανίαις ἀπεργάζεται πάντως, ὁ περὶ τὴν τοῦ γένους σπο-
ρὰν ὕβρει πλείστῃ καόμενος. ἃ δὴ δεῖ τρία νοσήματα τρέ-
ποντα εἰς τὸ βέλτιστον παρὰ τὸ λεγόμενον ἥδιστον τρισὶ
μὲν τοῖς μεγίστοις πειρᾶσθαι κατέχειν, φόβῳ καὶ νόμῳ καὶ
τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, προσχρωμένους μέντοι Μούσαις τε καὶ
B ἀγωνίοισι θεοῖς, σβεννύντων τὴν αὔξην τε καὶ ἐπιρροήν.
παίδων δὲ δὴ γένεσιν μετὰ τοὺς γάμους θῶμεν, καὶ μετὰ
γένεσιν τροφὴν καὶ παιδείαν· καὶ τάχ' ἂν οὕτω προϊόν-
των τῶν λόγων ὅ τε νόμος ἡμῖν ἕκαστος περαίνοιτο εἰς
τοὔμπροσθεν ἐπὶ ξυσσίτια, ἵνα καὶ ἀφικόμενοι εἰς τὰς τοι-
αύτας κοινωνίας, εἴτε ἄρα γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν δεῖ μό-
νων γίγνεσθαι, προσμίξαντες αὐτοῖς ἐγγύθεν ἴσως μᾶλ-
λον κατοψόμεθα, τά τε ἐπίπροσθεν αὐτῶν, ἔτι νῦν ὄντα
C ἀνομοθέτητα, τάξαντες αὐτὰ ἐπίπροσθεν ποιησόμεθα, καὶ*

ὅπερ ἐρρήθη νῦν δή, κατοψόμεθά τε αὐτὰ ἀκριβέστερον μᾶλλόν τε τοὺς προσήκοντας αὐτοῖς καὶ πρέποντας νόμους ἂν θείημεν.

*ΚΛ.* Ὀρθότατα λέγεις.

*ΑΘ.* Φυλάξωμεν τοίνυν τῇ μνήμῃ τὰ νῦν δὴ λεχθέντα· ἴσως γὰρ χρείαν ποτ' αὐτῶν πάντων ἕξομεν.

*ΚΛ.* Τὰ ποῖα δὴ διακελεύει;

*ΑΘ.* Ἃ τοῖς τρισὶ διωριζόμεθα ῥήμασι· βρῶσιν μὲν ἐλέγομέν που, καὶ δεύτερον πόσιν, καὶ ἀφροδισίων δέ τινα διαπτόησιν τρίτον. D

*ΚΛ.* Πάντως, ὦ ξένε, μεμνησόμεθά που ὧν τὰ νῦν διακελεύει.

*ΑΘ.* Καλῶς. ἔλθωμεν δ' ἐπὶ τὰ νυμφικά, διδάξοντές τε αὐτοὺς πῶς χρὴ καὶ τίνα τρόπον τοὺς παῖδας ποιεῖσθαι, καὶ ἐὰν ἄρα μὴ πείθωμεν, ἀπειλήσοντές τισι νόμοις.

*ΚΛ.* Πῶς;

XXIII. *ΑΘ.* Νύμφην χρὴ διανοεῖσθαι καὶ νυμφίον ὡς ὅ τι καλλίστους καὶ ἀρίστους εἰς δύναμιν ἀποδειξομένους παῖδας τῇ πόλει. πάντες δ' ἄνθρωποι κοινωνοὶ πάσης πράξεως, ἡνίκα μὲν ἂν προσέχωσιν αὐτοῖς τε καὶ τῇ E πράξει τὸν νοῦν, πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀπεργάζονται, μὴ προσέχοντες δὲ ἢ μὴ ἔχοντες νοῦν τἀναντία. προσεχέτω δὴ καὶ ὁ νυμφίος τῇ τε νύμφῃ καὶ τῇ παιδοποιίᾳ τὸν νοῦν, κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἡ νύμφη, τοῦτον τὸν χρόνον διαφερόντως, ὃν ἂν μήπω παῖδες αὐτοῖς ὦσι γεγονότες. ἐπί- 784 σκοποι δ' ἔστωσαν τούτων ἃς εἰλόμεθα γυναῖκες, πλείους εἴτ' ἐλάττους, τοῖς ἄρχουσιν ὁπόσας ἂν δοκῇ προστάττειν τε καὶ ὁπόταν, πρὸς τὸ τῆς Εἰλειθυίας ἱερὸν ἑκάστης ἡμέρας ξυλλεγόμεναι μέχρι τρίτου μέρους ὥρας, οἷ δὴ συλλεχθεῖσαι διαγγελλόντων ἀλλήλαις, εἴ τίς τινα ὁρᾷ πρὸς ἄλλ' ἄττα βλέποντα ἄνδρα ἢ καὶ γυναῖκα τῶν παιδοποιουμένων ἢ πρὸς τὰ τεταγμένα ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς γάμοις

B θυσιῶν τε καὶ ἱερῶν γενομένων. ἡ δὲ παιδοποιία καὶ φυ-
λακὴ τῶν παιδοποιουμένων δεκέτις ἔστω, μὴ πλείω δὲ
χρόνον, ὅταν εὔροια ᾖ τῆς γενέσεως· ἂν δὲ ἄγονοί τινες
εἰς τοῦτον γίγνωνται τὸν χρόνον, μετὰ τῶν οἰκείων καὶ
ἀρχουσῶν γυναικῶν διαζεύγνυσθαι κοινῇ βουλευομένους
εἰς τὰ πρόσφορα ἑκατέροις. ἐὰν δ' ἀμφισβήτησίς τις γίγνη-
ται περὶ τῶν ἑκατέροις πρεπόντων καὶ προσφόρων, δέκα
C τῶν νομοφυλάκων ἑλομένους, οἷς ἂν ἐπιτρέψωσιν οἵδε
[καὶ τάξωσι], τούτοις ἐμμένειν. εἰσιοῦσαι δ' εἰς τὰς οἰκίας
τῶν νέων αἱ γυναῖκες τὰ μὲν νουθετοῦσαι, τὰ δὲ καὶ ἀπει
λοῦσαι παυόντων αὐτοὺς τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀμαθίας· ἐὰν
δ' ἀδυνατῶσι, πρὸς τοὺς νομοφύλακας ἰοῦσαι φραζόντων,
οἱ δ' εἰργόντων. ἂν δὲ καὶ ἐκεῖνοί πως ἀδυνατήσωσι, πρὸς
τὸ δημόσιον ἀποφηνάντων, ἀναγράψαντές τε καὶ ὀμό-
D σαντες ἦ μὴν ἀδυνατεῖν τὸν καὶ τὸν βελτίω ποιεῖν· ὁ δὲ
ἀναγραφεὶς ἄτιμος ἔστω, μὴ ἑλὼν ἐν δικαστηρίῳ τοὺς ἐγ-
γράψαντας, τῶνδε· μήτε γὰρ εἰς γάμους ἴτω μήτε εἰς τὰς
τῶν παίδων ἐπιτελειώσεις, ἂν δὲ ἴῃ, πληγαῖς ὁ βουληθεὶς
ἀθῷος αὐτὸν κολαζέτω. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ γυναικὸς
ἔστω νόμιμα· τῶν ἐξόδων γὰρ τῶν γυναικείων καὶ τιμῶν
καὶ τῶν εἰς τοὺς γάμους καὶ γενέσεις τῶν παίδων φοιτή-
σεων μὴ μετεχέτω, ἐὰν ἀκοσμοῦσα ὡσαύτως ἀναγραφῇ
E καὶ μὴ ἕλῃ τὴν δίκην. ὅταν δὲ δὴ παῖδας γεννήσωνται
κατὰ νόμους, ἐὰν ἀλλοτρίᾳ τις περὶ τὰ τοιαῦτα κοινωνῇ
γυναικὶ ἢ γυνὴ ἀνδρί, ἐὰν μὲν παιδοποιουμένοις ἔτι, τὰ
αὐτὰ ἐπιζήμια αὐτοῖς ἔστω καθάπερ τοῖς ἔτι γεννωμένοις
εἴρηται· μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν σωφρονῶν καὶ σωφρονοῦσα
εἰς τὰ τοιαῦτα ἔστω πάντα εὐδόκιμος, ὁ δὲ τοὐναντίον
ἐναντίως τιμάσθω, μᾶλλον δὲ ἀτιμαζέσθω· καὶ μετρια-
785 ζόντων μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν πλειόνων ἀνομοθέτητα
σιγῇ κείσθω, ἀκοσμούντων δὲ νομοθετηθέντα ταύτῃ πραττέσθω κατὰ τοὺς τότε τεθέντας νόμους. βίου μὲν ἀρχὴ

τοῦ παντὸς ἑκάστοις ὁ πρῶτος ἐνιαυτός· ὃν γεγράφθαι χρεὼν ἐν ἱεροῖσι πατρῴοις ζωῆς ἀρχὴν κόρῳ καὶ κόρῃ· παραγεγράφθαι δ' ἐν τοίχῳ λελευκωμένῳ ἐν πάσῃ φρατρίᾳ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπὶ τοῖς ἔτεσιν ἀριθμουμένων· τῆς δὲ φρατρίας ἀεὶ τοὺς ζῶντας μὲν γεγράφθαι πλησίον, τοὺς δ' ὑπεκχωροῦντας τοῦ βίου ἐξαλεί- B
φειν. γάμου δὲ ὅρον εἶναι κόρῃ μὲν ἀπὸ ἑκκαίδεκα ἐτῶν εἰς εἴκοσι, τὸν μακρότατον χρόνον ἀφωρισμένον, κόρῳ δὲ ἀπὸ τριάκοντα μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· εἰς δὲ ἀρχὰς γυναικὶ μὲν τετταράκοντα, ἀνδρὶ δὲ τριάκοντα ἔτη· πρὸς πόλεμον δὲ ἀνδρὶ μὲν εἴκοσι μέχρι τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν· γυναικὶ δέ, ἣν ἂν δοκῇ χρείαν δεῖν χρῆσθαι πρὸς τὰ πολεμικά, ἐπειδὰν παῖδας γεννήσῃ, τὸ δυνατὸν καὶ πρέπον ἑκάσταις προστάττειν μέχρι τῶν πεντήκοντα ἐτῶν.

---

## Ζ.

I. ΑΘ. Γενομένων δὲ παίδων ἀρρένων καὶ θηλειῶν 788
τροφὴν μέν που καὶ παιδείαν τὸ μετὰ ταῦτα λέγειν ὀρθότατ' ἂν γίγνοιθ' ἡμῖν, ἣν εἶναι μὲν ἄρρητον πάντως ἀδύνατον, λεγομένη δὲ διδαχῇ τινὶ καὶ νουθετήσει μᾶλλον ἢ νόμοις εἰκυῖ' ἂν ἡμῖν φαίνοιτο. ἰδίᾳ γὰρ καὶ κατ' οἰκίας πολλὰ καὶ σμικρὰ καὶ οὐκ ἐκφανῆ πᾶσι γιγνόμενα, ῥᾳδίως ὑπὸ τῆς ἑκάστων λύπης τε καὶ ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας ἕτερα B
παρὰ τὰς τοῦ νομοθέτου ξυμβουλὰς παραγενόμενα, παντοδαπὰ καὶ οὐχ ὅμοια ἀλλήλοις ἀπεργάζοιτ' ἂν τὰ τῶν πολιτῶν ἤθη· τοῦτο δὲ κακὸν ταῖς πόλεσι. καὶ γὰρ διὰ σμικρότητα αὐτῶν καὶ πυκνότητα ἐπιζήμια τιθέντα ποιεῖν νόμους ἀπρεπὲς ἅμα καὶ ἄσχημον· διαφθείρει δὲ καὶ

τοὺς γραφῇ τεθέντας νόμους, ἐν τοῖς σμικροῖς καὶ πυκνοῖς
C ἐθισθέντων τῶν ἀνθρώπων παρανομεῖν· ὥστε ἀπορία
μὲν περὶ αὐτὰ νομοθετεῖν, σιγᾶν δὲ ἀδύνατον. ἃ δὲ λέγω,
δηλῶσαι πειρατέον οἷον δείγματα ἐξενεγκόντα εἰς φῶς·
νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε κατά τι σκότος.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν ὅτι μὲν σώματα καὶ ψυχὰς τήν γε ὀρθὴν πάντως δεῖ τροφὴν φαίνεσθαι δυναμένην ὡς κάλλιστα καὶ ἄριστα ἐξεργάζεσθαι, τοῦτο μὲν ὀρθῶς εἴρηταί που.

ΚΛ. Τί μήν;

D ΑΘ. Σώματα δὲ κάλλιστα, οἶμαι, τό γε ἁπλούστατον, ὡς ὀρθότατα δεῖ νέων ὄντων εὐθὺς φύεσθαι τῶν παίδων.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τί δέ; τόδε οὐκ ἐννοοῦμεν, ὡς ἡ πρώτη βλάστη παντὸς ζώου πολὺ μεγίστη καὶ πλείστη φύεται, ὥστε καὶ ἔριν πολλοῖς παρέσχηκε, μὴ γίγνεσθαι τά γ' ἀνθρώπινα μήκη διπλάσια ἀπὸ πέντε ἐτῶν ἐν τοῖς λοιποῖς εἴκοσιν ἔτεσιν αὐξανόμενα;

ΚΛ. Ἀληθῆ.

ΑΘ. Τί οὖν; πολλὴ αὔξη ὅταν ἐπιρρέῃ πόνων χωρὶς
789 πολλῶν καὶ συμμέτρων, οὐκ ἴσμεν, ὅτι μυρία κακὰ ἐν τοῖς
σώμασιν ἀποτελεῖ;

ΚΛ. Πάνυ γε.

ΑΘ. Οὐκοῦν τότε δεῖται πλείστων πόνων, ὅταν ἡ πλείστη τροφὴ προσγίγνηται τοῖς σώμασιν.

ΚΛ. Τί δῆτα, ὦ ξένε; ἢ τοῖς ἄρτι γεγονόσι καὶ νεωτάτοις πόνους πλείστους προστάξομεν;

ΑΘ. Οὐδαμῶς γε, ἀλλ' ἔτι καὶ πρότερον τοῖς ἐντὸς τῶν αὐτῶν μητέρων τρεφομένοις.

ΚΛ. Πῶς λέγεις, ὦ λῷστε; ἦ ταῖς κυουμέναισι φράζεις;

ΑΘ. Ναί. θαυμαστὸν δ' οὐδέν ἐστιν ἀγνοεῖν ὑμᾶς B
τὴν τῶν τηλικούτων γυμναστικήν, ἣν βουλοίμην ἂν ὑμῖν καίπερ ἄτοπον οὖσαν δηλῶσαι.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἔστι τοίνυν παρ' ἡμῖν μᾶλλον τὸ τοιοῦτον κατανοεῖν διὰ τὸ τὰς παιδιὰς αὐτόθι μειζόνως τινὰς παίζειν ἢ δεῖ· τρέφουσι γὰρ δὴ παρ' ἡμῖν οὐ μόνον παῖδες ἀλλὰ καὶ πρεσβύτεροί τινες ὀρνίθων θρέμματα, ἐπὶ τὰς μάχας τὰς πρὸς ἄλληλα ἀσκοῦντες τὰ τοιαῦτα τῶν θηρίων. πολλοῦ δὴ δέουσιν ἡγεῖσθαι τοὺς πόνους αὐτοῖς εἶναι τοὺς C
πρὸς ἄλληλα μετρίους, ἐν οἷς αὐτὰ ἀνακινοῦσι γυμνάζοντες· πρὸς γὰρ τούτοις λαβόντες ὑπὸ μάλης ἕκαστος, τοὺς μὲν ἐλάττονας εἰς τὰς χεῖρας, μείζους δ' ὑπὸ τὴν ἀγκάλην ἐντός, πορεύονται περιπατοῦντες σταδίους παμπόλλους ἕνεκα τῆς εὐεξίας οὔ τι τῆς τῶν αὑτῶν σωμάτων, ἀλλὰ τῆς τούτων τῶν θρεμμάτων· καὶ τό γε τοσοῦτον δηλοῦσι τῷ δυναμένῳ καταμαθεῖν, ὅτι τὰ σώματα πάντα ὑπὸ τῶν σεισμῶν τε καὶ κινήσεων κινούμενα ἄκοπα ὀνί- D
ναται πάντων, ὅσα τε ὑπὸ ἑαυτῶν ἢ καὶ ἐν αἰώραις ἢ καὶ κατὰ θάλατταν ἢ καὶ ἐφ' ἵππων ὀχούμενα καὶ ὑπ' ἄλλων ὁπωσοῦν δὴ φερομένων τῶν σωμάτων κινεῖται, καὶ διὰ ταῦτα τὰς τῶν σίτων τροφὰς καὶ ποτῶν κατακρατοῦντα ὑγίειαν καὶ κάλλος καὶ τὴν ἄλλην ῥώμην ἡμῖν δυνατά ἐστι παραδιδόναι.

II. Τί οὖν ἂν φαῖμεν ἐχόντων οὕτω τούτων τὸ μετὰ τοῦτο ἡμᾶς δεῖν ποιεῖν; βούλεσθε ἅμα γέλωτι φράζωμεν E
τιθέντες νόμους, τὴν μὲν κύουσαν περιπατεῖν, τὸ γενόμενον δὲ πλάττειν τε οἷον κήρινον, ἕως ὑγρόν, καὶ μέχρι δυοῖν ἐτοῖν σπαργανᾶν; καὶ δὴ καὶ τὰς τροφοὺς ἀναγκάζωμεν νόμῳ ζημιοῦντες τὰ παιδία ἢ πρὸς ἀγροὺς ἢ πρὸς

ἱερὰ ἢ πρὸς οἰκείους ἀεί πῃ φέρειν, μέχριπερ ἂν ἱκανῶς
ἵστασθαι δυνατὰ γίγνηται, καὶ τότε διευλαβουμένας, ἔτι
νέων ὄντων μή πῃ βίᾳ ἐπερειδομένων στρέφηται τὰ κῶλα,
ἐπιπονεῖν φερούσας, ἕως ἂν τριετὲς ἀποτελεσθῇ τὸ γενό-
μενον· εἰς δύναμιν δὲ ἰσχυρὰς αὐτὰς εἶναι χρεὼν καὶ μὴ
790 μίαν· ἐπὶ δὲ τούτοις ἑκάστοις, ἂν μὴ γίγνηται, ζημίαν τοῖς
μὴ ποιοῦσι γράφωμεν; ἢ πολλοῦ γε δεῖ; τὸ γὰρ ἄρτι ῥη-
θὲν γίγνοιτ' ἂν πολὺ καὶ ἄφθονον.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ γέλωτα ἂν πολὺν ὀφλεῖν ἡμᾶς πρὸς τῷ
μὴ ἐθέλειν ἂν πείθεσθαι γυναικεῖά τε καὶ δούλεια ἤθη
τροφῶν.

ΚΛ. Ἀλλὰ τίνος δὴ χάριν ἔφαμεν αὐτὰ δεῖν ῥηθῆναι;

ΑΘ. Τοῦδε· τὰ τῶν δεσποτῶν τε καὶ ἐλευθέρων ἐν
B ταῖς πόλεσιν ἤθη τάχ' ἂν ἀκούσαντα εἰς σύννοιαν ἀφί-
κοιτ' ἂν τὴν ὀρθήν, ὅτι χωρὶς τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐν ταῖς
πόλεσιν ὀρθῆς γιγνομένης μάτην ἂν τὰ κοινά τις οἴοιτο
ἕξειν τινὰ βεβαιότητα θέσεως νόμων, καὶ ταῦτα ἐννοῶν
αὐτὸς νόμοις ἂν τοῖς νῦν ῥηθεῖσι χρῷτο, καὶ χρώμενος
εὖ τήν τε οἰκίαν καὶ πόλιν ἅμα τὴν αὐτοῦ διοικῶν εὐ-
δαιμονοῖ.

ΚΛ. Καὶ μάλ' εἰκότως εἴρηκας.

ΑΘ. Τοιγαροῦν μήπω λήξωμεν τῆς τοιαύτης νομο-
θεσίας, πρὶν ἂν καὶ τὰ περὶ τὰς ψυχὰς τῶν πάνυ νέων
C παίδων ἐπιτηδεύματα ἀποδῶμεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον,
ὅνπερ ἠργμεθα τῶν περὶ τὰ σώματα μύθων λεχθέντων
διαπεραίνειν.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς.

ΑΘ. Λάβωμεν τοίνυν τοῦτο οἷον στοιχεῖον ἐπ' ἀμ-
φότερα σώματός τε καὶ ψυχῆς τῶν πάνυ νέων, τὴν τιθή-
νησιν καὶ κίνησιν γιγνομένην ὅ τι μάλιστα διὰ πάσης
νυκτός τε καὶ ἡμέρας, ὡς ἔστι ξύμφορος ἅπασι μέν, οὐχ

ἥκιστα δὲ τοῖς ὅ τι νεωτάτοισι, καὶ οἰκεῖν, εἰ δυνατὸν ἦν,
οἷον ἀεὶ πλέοντας· νῦν δ᾽ ὡς ἐγγύτατα τούτου ποιεῖν D
δεῖ περὶ τὰ νεογενῆ παίδων θρέμματα. τεκμαίρεσθαι δὲ
χρὴ καὶ ἀπὸ τῶνδε, ὡς ἐξ ἐμπειρίας αὐτὸ εἰλήφασι καὶ
ἐγνώκασιν ὂν χρήσιμον αἵ τε τροφοὶ τῶν σμικρῶν καὶ αἱ
περὶ τὰ τῶν Κορυβάντων ἰάματα τελοῦσαι· ἡνίκα γὰρ ἄν
που βουληθῶσι κατακοιμίζειν τὰ δυσυπνοῦντα τῶν παι-
δίων αἱ μητέρες, οὐχ ἡσυχίαν αὐτοῖς προσφέρουσιν ἀλλὰ
τοὐναντίον κίνησιν, ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἀεὶ σείουσαι, καὶ
οὐ σιγὴν ἀλλά τινα μελῳδίαν, καὶ ἀτεχνῶς οἷον καταυ- E
λοῦσι τῶν παιδίων, καθάπερ αἱ τῶν ἐκφρόνων βακχειῶν
ἰάσεις, ταύτῃ τῇ τῆς κινήσεως ἅμα χορείᾳ καὶ μούσῃ
χρώμεναι.

*ΚΛ.* Τίς οὖν αἰτία τούτων, ὦ ξένε, μάλιστ᾽ ἔσθ᾽
ἡμῖν;

*ΑΘ.* Οὐ πάνυ χαλεπὴ γιγνώσκειν.

*ΚΛ.* Πῶς δή;

*ΑΘ.* Δειμαίνειν ἐστί που ταῦτ᾽ ἀμφότερα τὰ πάθη,
καὶ ἔστι δείματα δι᾽ ἕξιν φαύλην τῆς ψυχῆς τινά. ὅταν
οὖν ἔξωθέν τις προσφέρῃ τοῖς τοιούτοις πάθεσι σεισμόν,
ἡ τῶν ἔξωθεν κρατεῖ κίνησις προσφερομένη τὴν ἐντὸς 791
φοβερὰν οὖσαν καὶ μανικὴν κίνησιν, κρατήσασα δὲ γαλή-
νην ἡσυχίαν τε ἐν τῇ ψυχῇ φαίνεται ἀπεργασαμένη τῆς
περὶ τὰ τῆς καρδίας χαλεπῆς γενομένης ἑκάστων πηδή-
σεως, παντάπασιν ἀγαπητόν τι, τοὺς μὲν ὕπνου λαγχάνειν
ποιεῖ, τοὺς δ᾽ ἐγρηγορότας ὀρχουμένους τε καὶ αὐλουμέ-
νους μετὰ θεῶν, οἷς ἂν καλλιεροῦντες ἕκαστοι θύωσι, κατ-
ειργάσατο ἀντὶ μανικῶν ἡμῖν διαθέσεων ἕξεις ἔμφρονας B
ἔχειν. καὶ ταῦτα, ὡς διὰ βραχέων γε οὕτως εἰπεῖν, πιθα-
νὸν λόγον ἔχει τινά.

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Εἰ δέ γε οὕτω τοιαύτην τινὰ δύναμιν ἔχει ταῦτα,

ἐννοεῖν χρὴ τόδε παρ' αὐτοῖς, ὡς ἅπασα ψυχὴ δείμασι ξυνοῦσα ἐκ νέων μᾶλλον ἂν διὰ φόβων ἐθίζοιτο γίγνεσθαι· τοῦτο δέ που πᾶς ἂν φαίη δειλίας ἄσκησιν, ἀλλ' οὐκ ἀνδρείας γίγνεσθαι.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Τὸ δέ γε ἐναντίον ἀνδρείας ἂν φαῖμεν ἐκ νέων
C εὐθὺς ἐπιτήδευμα εἶναι τὸ νικᾶν τὰ προσπίπτονθ' ἡμῖν δείματά τε καὶ φόβους.

ΚΛ. Ὀρθῶς.

ΑΘ. Ἓν δὴ καὶ τοῦτο εἰς ψυχῆς μόριον ἀρετῆς τὴν τῶν παντελῶς παίδων γυμναστικὴν ἐν ταῖς κινήσεσι μέγα ἡμῖν φῶμεν ξυμβάλλεσθαι.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ μὴν τό γε μὴ δύσκολον ἐν ψυχῇ καὶ τὸ δύσκολον οὐ σμικρὸν μόριον εὐψυχίας καὶ κακοψυχίας ἑκάτερον γιγνόμενον γίγνοιτ' ἄν.

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

D ΑΘ. Τίνα οὖν ἂν τρόπον εὐθὺς ἐμφύοιθ' ἡμῖν ὁπότερον βουληθεῖμεν τῷ νεογενεῖ, φράζειν δὴ πειρατέον ὅπως τις καὶ καθ' ὅσον εὐπορεῖ τούτων.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

III. ΑΘ. Λέγω δὴ τό γε παρ' ἡμῖν δόγμα, ὡς ἡ μὲν τρυφὴ δύσκολα καὶ ἀκράχολα καὶ σφόδρα ἀπὸ σμικρῶν κινούμενα τὰ τῶν νέων ἤθη ἀπεργάζεται, τὸ δὲ τούτων ἐναντίον, ἥ τε σφοδρὰ καὶ ἀγρία δούλωσις, ταπεινοὺς καὶ ἀνελευθέρους καὶ μισανθρώπους ποιοῦσα ἀνεπιτηδείους ξυνοίκους ἀποτελεῖ.

E ΚΛ. Πῶς οὖν δὴ χρὴ τὰ μήπω φωνῆς ξυνιέντα μηδὲ παιδείας τῆς ἄλλης δυνατὰ γεύεσθαί πω τρέφειν τὴν πόλιν ἅπασαν;

ΑΘ. Ὧδέ πως· φθέγγεσθαί που μετὰ βοῆς εὐθὺς πᾶν εἴωθε τὸ γεννώμενον, καὶ οὐχ ἥκιστα τὸ τῶν ἀνθρώ-

πων γένος· καὶ δὴ καὶ τῷ κλαίειν πρὸς τῇ βοῇ μᾶλλον τῶν ἄλλων συνέχεται.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν αἱ τροφοὶ σκοποῦσαι, τίνος ἐπιθυμεῖ, τούτοις αὐτοῖς ἐν τῇ προσφορᾷ τεκμαίρονται· οὗ μὲν γὰρ 792
ἂν προσφερομένου σιγᾷ, καλῶς οἴονται προσφέρειν, οὗ δ' ἂν κλαίῃ καὶ βοᾷ, οὐ καλῶς. τοῖς δὴ παιδίοις τὸ δήλωμα ὧν ἐρᾷ καὶ μισεῖ κλαυμοναὶ καὶ βοαί, σημεῖα οὐδαμῶς εὐτυχῆ· ἔστι δὲ ὁ χρόνος οὗτος τριῶν οὐκ ἐλάττων ἐτῶν, μόριον οὐ σμικρὸν τοῦ βίου διαγαγεῖν χεῖρον ἢ μὴ χεῖρον.

ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Ὁ δὴ δύσκολος οὐδαμῶς τε ἵλεως ἆρ' οὐ δοκεῖ σφῷν θρηνώδης τε εἶναι καὶ ὀδυρμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ B
πλήρης μᾶλλον ἢ χρεών ἐστι τὸν ἀγαθόν;

ΚΛ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ.

ΑΘ. Τί οὖν; εἴ τις τὰ τρί' ἔτη πειρῷτο πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων, ὅπως τὸ τρεφόμενον ἡμῖν ὡς ὀλιγίστῃ προσχρήσεται ἀλγηδόνι καὶ φόβοις καὶ λύπῃ πάσῃ κατὰ δύναμιν, ἆρ' οὐκ οἰόμεθα εὔθυμον μᾶλλόν τε καὶ ἵλεων ἀπεργάζεσθαι τηνικαῦτα τὴν ψυχὴν τοῦ τρεφομένου;

ΚΛ. Δῆλον δή, καὶ μάλιστά γ' ἄν, ὦ ξένε, εἴ τις πολλὰς ἡδονὰς αὐτῷ παρασκευάζοι. C

ΑΘ. Τοῦτ' οὐκέτ' ἂν ἐγὼ Κλεινίᾳ ξυνακολουθήσαιμ' ἄν, ὦ θαυμάσιε. ἔστι γὰρ οὖν ἡμῖν ἡ τοιαύτη πρᾶξις διαφθορὰ μεγίστη πασῶν· ἐν ἀρχῇ γὰρ γίγνεται ἑκάστοτε τροφῆς. ὁρῶμεν δὲ εἰ τὶ λέγομεν.

ΚΛ. Λέγε τί φῄς.

ΑΘ. Οὐ σμικροῦ πέρι νῦν εἶναι νῷν τὸν λόγον. ὅρα δὲ καὶ σύ, ξυνεπίκρινέ τε ἡμᾶς, ὦ Μέγιλλε. ὁ μὲν γὰρ ἐμὸς δὴ λόγος οὔθ' ἡδονάς φησι δεῖν διώκειν τὸν ὀρθὸν βίον οὔτ' αὖ τὸ παράπαν φεύγειν τὰς λύπας, ἀλλ' αὐτὸ D

ἀσπάζεσθαι τὸ μέσον, ὃ νῦν δὴ προσεῖπον ὡς ἵλεων ὀνο-
μάσας, ἣν δὴ διάθεσιν καὶ θεοῦ κατά τινα μαντείας φή-
μην εὐστόχως πάντες προσαγορεύομεν. ταύτην τὴν ἕξιν
διώκειν φημὶ δεῖν ἡμῶν καὶ τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι θεῖον,
μήτ' οὖν αὐτὸν προπετῆ πρὸς τὰς ἡδονὰς γιγνόμενον
ὅλως, ὡς οὐδ' ἐκτὸς λυπῶν ἐσόμενον, μήτε ἄλλον, γέροντα
ἢ νέον, ἐᾶν πάσχειν ταὐτὸν τοῦθ' ἡμῖν, ἄρρενα ἢ θῆλυν,
E ἁπάντων δὲ ἥκιστα εἰς δύναμιν τὸν ἀρτίως νεογενῆ· κυ-
ριώτατον γὰρ οὖν ἐμφύεται πᾶσι τότε τὸ πᾶν ἦθος διὰ
ἔθος. ἔτι δ' ἔγωγ', εἰ μὴ μέλλοιμι δόξειν παίζειν, φαίην
ἂν δεῖν καὶ τὰς φερούσας ἐν γαστρὶ πασῶν τῶν γυναικῶν
μάλιστα θεραπεύειν ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτόν, ὅπως μήτε
ἡδοναῖς τισὶ πολλαῖς ἅμα καὶ μάργοις προσχρήσεται ἡ
κύουσα μήτε αὖ λύπαις, τὸ δὲ ἵλεων καὶ εὐμενὲς πρᾶόν τε
τιμῶσα διαζήσει τὸν τότε χρόνον.

793 *ΚΛ.* Οὐδὲν δεῖ σε, ὦ ξένε, Μέγιλλον ἀνερωτᾶν, πό-
τερος ἡμῶν ὀρθότερον εἴρηκεν· ἐγὼ γὰρ αὐτός σοι συγ-
χωρῶ τὸν λύπης τε καὶ ἡδονῆς ἀκράτου βίον φεύγειν δεῖν
πάντας, μέσον δέ τινα τέμνειν ἀεί. καλῶς τοίνυν εἴρηκάς
τε καὶ ἀκήκοας ἅμα.

*ΑΘ.* Μάλα μὲν οὖν ὀρθῶς, ὦ Κλεινία. τόδε τοίνυν
ἐπὶ τούτοις τρεῖς ὄντες διανοηθῶμεν.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον;

IV. *ΑΘ.* Ὅτι ταῦτ' ἐστὶ πάντα, ὅσα νῦν διεξερχό-
μεθα, τὰ καλούμενα ὑπὸ τῶν πολλῶν ἄγραφα νόμιμα· καὶ
B οὓς πατρίους νόμους ἐπονομάζουσιν, οὐκ ἄλλα ἐστὶν ἢ τὰ
τοιαῦτα ξύμπαντα. καὶ ἔτι γε ὁ νῦν δὴ λόγος ἡμῖν ἐπιχυ-
θείς, ὡς οὔτε νόμους δεῖ προσαγορεύειν αὐτὰ οὔτε ἄρ-
ρητα ἐᾶν, εἴρηται καλῶς· δεσμοὶ γὰρ οὗτοι πάσης εἰσὶ
πολιτείας, μεταξὺ πάντων ὄντες τῶν ἐν γράμμασι τεθέν-
των τε καὶ κειμένων καὶ τῶν ἔτι τεθησομένων, ἀτεχνῶς
οἷον πάτρια καὶ παντάπασιν ἀρχαῖα νόμιμα, ἃ καλῶς μὲν

τεθέντα καὶ ἐθισθέντα πάσῃ σωτηρίᾳ περικαλύψαντα ἔχει
τοὺς τότε γραφέντας νόμους· ἂν δ' ἐκτὸς τοῦ καλοῦ βαίνῃ C
πλημμελῶς, οἷον τεκτόνων ἐν οἰκοδομήμασιν ἐρείσματα
ἐκ μέσου ὑπορρέοντα, συμπίπτειν εἰς ταὐτὸν ποιεῖ τὰ
ξύμπαντα κεῖσθαί τε ἄλλα ὑφ' ἑτέρων αὐτά τε καὶ τὰ κα-
λῶς ὕστερον ἐποικοδομηθέντα, τῶν ἀρχαίων ὑποπεσόν-
των. ἃ δὴ διανοουμένους ἡμᾶς, ὦ Κλεινία, σοὶ δεῖ τὴν
πόλιν καινὴν οὖσαν πάντῃ ξυνδεῖν, μήτε μέγα μήτε σμι-
κρὸν παραλιπόντας εἰς δύναμιν, ὅσα νόμους ἢ ἔθη τις ἢ D
ἐπιτηδεύματα καλεῖ· πᾶσι γὰρ τοῖς τοιούτοις πόλις ξυν-
δεῖται, ἄνευ δὲ ἀλλήλων ἑκάτερα τούτων οὐκ ἔστι μόνιμα,
ὥστε οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἐὰν ἡμῖν πολλὰ ἅμα καὶ σμικρὰ
δοκοῦντα εἶναι νόμιμα ἢ καὶ ἐθίσματα ἐπιρρέοντα μακρο-
τέρους ποιῇ τοὺς νόμους.

*ΚΛ.* Ἀλλ' ὀρθῶς σύ τε λέγεις ἡμεῖς τε οὕτω διανοη-
σόμεθα.

*ΑΘ.* Εἰς μὲν τοίνυν τὴν τοῦ τρί' ἔτη γεγονότος ἡλι-
κίαν, κόρου καὶ κόρης, ταῦτα εἴ τις ἀκριβῶς ἀποτελοῖ καὶ E
μὴ παρέργως τοῖς εἰρημένοις χρῷτο, οὐ σμικρὰ εἰς ὠφέ-
λειαν γίγνοιτ' ἂν τοῖς νεωστὶ τρεφομένοις· τριετεῖ δὲ δὴ
καὶ τετραετεῖ καὶ πενταετεῖ καὶ ἔτι ἑξετεῖ ἤθει ψυχῆς παι-
διῶν δέον ἂν εἴη· τρυφῆς δ' ἤδη παραλυτέον κολάζοντα,
μὴ ἀτίμως, ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ τῶν δούλων γ' ἐλέγομεν, τὸ μὴ
μεθ' ὕβρεως κολάζοντας ὀργὴν ἐμποιεῖν δεῖν τοῖς κολα-
σθεῖσι μηδ' ἀκολάστους ἐῶντας τρυφήν, ταὐτὸν δραστέον 794
τοῦτό γε καὶ ἐπ' ἐλευθέροισι. παιδιαὶ δ' εἰσὶ τοῖς τηλικού-
τοις αὐτοφυεῖς τινές, ἃς ἐπειδὰν ξυνέλθωσιν αὐτοὶ σχεδὸν
ἀνευρίσκουσι· ξυνιέναι δὲ εἰς τὰ κατὰ κώμας ἱερὰ δεῖ
πάντα ἤδη τὰ τηλικαῦτα παιδία, ἀπὸ τριετοῦς μέχρι τῶν
ἓξ ἐτῶν, κοινῇ τὰ τῶν κωμητῶν εἰς ταὐτὸν ἕκαστα· τὰς δὲ
τροφοὺς ἔτι τῶν τηλικούτων κοσμιότητός τε καὶ ἀκολα-
σίας ἐπιμελεῖσθαι, τῶν δὲ τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης

B ξυμπάσης, τῶν δώδεκα γυναικῶν μίαν ἐφ' ἑκάστῃ τετάχθαι κοσμοῦσαν κατ' ἐνιαυτὸν τῶν προειρημένων ἃς ἂν τάξωσιν οἱ νομοφύλακες. ταύτας δὲ αἱρείσθωσαν μὲν αἱ τῶν γάμων κύριαι τῆς ἐπιμελείας, ἐξ ἑκάστης τῆς φυλῆς μίαν, ἥλικας αὑταῖς· ἡ δὲ καταστᾶσα ἀρχέτω φοιτῶσα εἰς τὸ ἱερὸν ἑκάστης ἡμέρας καὶ κολάζουσα ἀεὶ τὸν ἀδικοῦντα, δοῦλον μὲν καὶ δούλην καὶ ξένον καὶ ξένην αὐτὴ διά τινων τῆς πόλεως οἰκετῶν, πολίτην δὲ ἀμφισβητοῦντα μὲν τῇ
C κολάσει πρὸς τοὺς ἀστυνόμους ἐπὶ δίκην ἄγουσα, ἀναμφισβήτητον δὲ ὄντα καὶ τὸν πολίτην αὐτὴ κολαζέτω. μετὰ δὲ τὸν ἑξέτη καὶ τὴν ἑξέτιν διακρινέσθω μὲν ἤδη τὸ γένος ἑκατέρων· κόροι μὲν μετὰ κόρων, παρθένοι δὲ ὡσαύτως μετ' ἀλλήλων τὴν διατριβὴν ποιείσθωσαν· πρὸς δὲ τὰ μαθήματα τρέπεσθαι χρεὼν ἑκατέρους, τοὺς μὲν ἄρρενας ἐφ' ἵππων διδασκάλους καὶ τόξων καὶ ἀκοντίων καὶ σφεν-
D δονήσεως, ἐὰν δέ πῃ ξυγχωρῶσι, μέχρι γε μαθήσεως καὶ τὰ θήλεα, καὶ δὴ τά γε μάλιστα πρὸς τὴν τῶν ὅπλων χρείαν. τὸ γὰρ δὴ νῦν καθεστὸς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖται παρὰ τοῖς πᾶσιν ὀλίγου.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

V. ΑΘ. Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων τὰ περὶ τὰς χεῖρας, ἐπεὶ τά γε περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τοὺς πόνους φαί-
E νεται· τὰ δὲ κατὰ χεῖρας ἀνοίᾳ τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. τῆς φύσεως γὰρ ἑκατέρων τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ ἔθη διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μέγα διαφέρει, λύρᾳ μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλήκτρῳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα οὐδέν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον καὶ εἰς ἄλλα μὴ
795 δέον οὕτω χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν

Σκυθῶν νόμος, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν
δεξιᾷ δὲ οἰστὸν προσαγόμενος μόνον, ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέ-
ραις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος· πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα
παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τ' ἐστὶ καὶ ἐν ἑτέροις, ἐν οἷσι
μαθεῖν δυνατόν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ
ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενέστερα κατασκευάζοντες. ταῦτα
δ', ὅπερ εἴπομεν, ἐν μὲν κερατίνοις πλήκτροις καὶ ἐν ὀρ-
γάνοις τοιούτοις οὐδὲν μέγα· σιδηροῖς δ' εἰς τὸν πόλε- B
μον ὅταν δέῃ χρῆσθαι, μέγα διαφέρει, καὶ τόξοις καὶ ἀκον-
τίοις καὶ ἑκάστοις τούτων· πολὺ δὲ μέγιστον, ὅταν ὅπλοις
δέῃ πρὸς ὅπλα χρῆσθαι. διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ
μαθόντος καὶ ὁ γυμνασάμενος τοῦ μὴ γεγυμνασμένου.
καθάπερ γὰρ ὁ τελέως παγκράτιον ἠσκηκὼς ἢ πυγμὴν ἢ
πάλην οὐκ ἀπὸ μὲν τῶν ἀριστερῶν ἀδύνατός ἐστι μάχε-
σθαι, χωλαίνει δὲ καὶ ἐφέλκεται πλημμελῶν, ὁπόταν αὐ-
τόν τις μεταβιβάζων ἐπὶ θάτερα ἀναγκάζῃ διαπονεῖν, C
ταὐτὸν δὴ τοῦτ', οἶμαι, καὶ ἐν ὅπλοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις
πᾶσι χρὴ προσδοκᾶν ὀρθόν, ὅτι τὸν διττὰ δεῖ κεκτημέ-
νον, οἷς ἀμύνοιτό τ' ἂν καὶ ἐπιτιθεῖτο ἄλλοις, μηδὲν ἀρ-
γὸν τούτων μηδὲ ἀνεπιστῆμον ἐᾶν εἶναι κατὰ δύναμιν·
Γηρυόνου δέ γε εἴ τις φύσιν ἔχων ἢ καὶ τὴν Βριάρεω
φύοιτο, ταῖς ἑκατὸν χερσὶν ἑκατὸν δεῖ βέλη ῥίπτειν δυνα-
τὸν εἶναι. τούτων δὴ πάντων τὴν ἐπιμέλειαν ἀρχούσαις
τε καὶ ἄρχουσι δεῖ γίγνεσθαι, ταῖς μὲν ἐν παιδιαῖς τε καὶ D
τροφαῖς ἐπισκόποις γιγνομέναις, τοῖς δὲ περὶ μαθήματα,
ὅπως ἀρτίποδές τε καὶ ἀρτίχειρες πάντες τε καὶ πᾶσαι γι-
γνόμενοι μηδὲν τοῖς ἔθεσιν ἀποβλάπτωσι τὰς φύσεις εἰς
τὸ δυνατόν.

VI. Τὰ δὲ μαθήματά που διττά, ὥς γ' εἰπεῖν, χρή-
σασθαι ξυμβαίνοι ἄν, τὰ μὲν ὅσα περὶ τὸ σῶμα γυμνα-
στικῆς, τὰ δ' εὐψυχίας χάριν μουσικῆς. τὰ δὲ γυμναστι-
κῆς αὖ δύο, τὸ μὲν ὄρχησις, τὸ δὲ πάλη. τῆς ὀρχήσεως δὲ E

ἄλλη μὲν Μούσης λέξιν μιμουμένων, τό τε μεγαλοπρεπὲς
φυλάττοντας ἅμα καὶ ἐλεύθερον· ἄλλη δὲ εὐεξίας ἐλα-
φρότητός τε ἕνεκα καὶ κάλλους τῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ
μελῶν καὶ μερῶν, τὸ προσῆκον καμπῆς τε καὶ ἐκτάσεως
[καὶ] ἀποδιδοῦσα ἑκάστοις αὐτοῖς αὐτῶν, εὐρύθμου κι-
νήσεως διασπειρομένης ἅμα καὶ ξυνακολουθούσης εἰς πᾶ-
796 σαν τὴν ὄρχησιν ἱκανῶς. καὶ δὴ τά γε κατὰ πάλην ἃ μὲν
Ἀνταῖος ἢ Κερκύων ἐν τέχναις ἑαυτῶν ξυνεστήσαντο φι-
λονεικίας ἀχρήστου χάριν, ἢ πυγμῆς Ἐπειὸς ἢ Ἄμυκος,
οὐδὲν χρήσιμα ἐπὶ πολέμου κοινωνίαν ὄντα, οὐκ ἄξια λόγῳ
κοσμεῖν· τὰ δὲ ἀπ᾽ ὀρθῆς πάλης, ἀπ᾽ αὐχένων καὶ χειρῶν
καὶ πλευρῶν ἐξειλήσεως, μετὰ φιλονεικίας τε καὶ κατα-
στάσεως διαπονούμενα [μετ᾽] εὐσχήμονος, ῥώμης τε καὶ
ὑγιείας ἕνεκα, ταῦτ᾽ εἰς πάντα ὄντα χρήσιμα οὐ παρετέον,
B ἀλλὰ προστακτέον μαθηταῖς τε ἅμα καὶ τοῖς διδάξουσιν,
ὅταν ἐνταῦθ᾽ ὦμεν τῶν νόμων, τοῖς μὲν πάντα τὰ τοι-
αῦτα εὐμενῶς δωρεῖσθαι, τοῖς δὲ παραλαμβάνειν ἐν χά-
ρισιν. οὐδ᾽ ὅσα ἐν τοῖς χοροῖς ἐστὶν αὖ μιμήματα προσή-
κοντα μιμεῖσθαι, παρετέον, κατὰ μὲν τὸν τόπον τόνδε
Κουρήτων ἐνόπλια παίγνια, κατὰ δὲ Λακεδαίμονα Διοσ-
κόρων· ἡ δὲ αὖ που παρ᾽ ἡμῖν Κόρη καὶ δέσποινα, εὐ-
φρανθεῖσα τῇ τῆς χορείας παιδιᾷ, κεναῖς χερσὶν οὐκ ᾠήθη
C δεῖν ἀθύρειν, πανοπλίᾳ δὲ παντελεῖ κοσμηθεῖσα οὕτω τὴν
ὄρχησιν διαπεραίνειν· ἃ δὴ πάντως μιμεῖσθαι πρέπον ἂν
εἴη κόρους τε ἅμα καὶ κόρας, τὴν τῆς θεοῦ χάριν τιμῶν-
τας, πολέμου τ᾽ ἐν χρείᾳ καὶ ἑορτῶν ἕνεκα. τοῖς δέ που
παισὶν εὐθύς τε καὶ ὅσον ἂν χρόνον μήπω εἰς πόλεμον
ἴωσι, πᾶσι θεοῖς προσόδους τε καὶ πομπὰς ποιουμένους
μεθ᾽ ὅπλων τε καὶ ἵππων ἀεὶ κοσμεῖσθαι δέον ἂν εἴη,
θάττους τε καὶ βραδυτέρας ἐν ὀρχήσεσι καὶ ἐν πορείᾳ τὰς
D ἱκετείας ποιουμένους πρὸς θεούς τε καὶ θεῶν παῖδας· καὶ
ἀγῶνας δὴ καὶ προαγῶνας εἴ τινων οὐκ ἄλλων ἢ τούτων

ἕνεκα προαγωνιστέον· οὗτοι γὰρ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ κατὰ πόλεμον χρήσιμοι εἴς τε πολιτείαν καὶ ἰδίους οἴκους, οἱ δὲ ἄλλοι πόνοι τε καὶ παιδιαὶ καὶ σπουδαὶ κατὰ σώματα οὐκ ἐλευθέρων, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία.

VII. Ἣν εἶπον γυμναστικὴν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις ὅτι δέοι διεξελθεῖν, σχεδὸν δὴ διελήλυθα τὰ νῦν καὶ ἔσθ' αὕτη παντελής· εἰ δέ τινα ταύτης ὑμεῖς ἔχετε βελτίω, θέντες εἰς κοινὸν λέγετε. E

*ΚΛ.* Οὐ ῥᾴδιον, ὦ ξένε, παρέντας ταῦτα ἄλλα ἔχειν βελτίω τούτων περὶ γυμναστικῆς ἅμα καὶ ἀγωνίας εἰπεῖν.

*ΑΘ.* Τὸ τοίνυν τούτοις ἑξῆς περὶ τὰ τῶν Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος δῶρα, τότε μέν, ὡς ἅπαντα εἰρηκότες, ᾠόμεθα καταλείπειν μόνα τὰ περὶ γυμναστικῆς· νῦν δ' ἔστι δῆλα ἅ τ' ἐστὶ καὶ ὅτι πρῶτα πᾶσι ῥητέα. λέγωμεν τοίνυν ἑξῆς αὐτά.

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν λεκτέον.

*ΑΘ.* Ἀκούσατε δέ μου, προακηκοότες μὲν καὶ ἐν τοῖς 797 πρόσθεν· ὅμως δὲ τό γε σφόδρα ἄτοπον καὶ ἄηθες διευλαβεῖσθαι δεῖ λέγοντα καὶ ἀκούοντα, καὶ δὴ καὶ νῦν. ἐρῶ μὲν γὰρ ἐγὼ λόγον οὐκ ἄφοβον εἰπεῖν, ὅμως δέ πῃ θαρρήσας οὐκ ἀποστήσομαι.

*ΚΛ.* Τίνα δὴ τοῦτον, ὦ ξένε, λέγεις;

*ΑΘ.* Φημὶ κατὰ πάσας πόλεις τὸ τῶν παιδιῶν γένος ἠγνοῆσθαι ξύμπασιν ὅτι κυριώτατόν ἐστι περὶ θέσεως νόμων, ἢ μονίμους εἶναι τοὺς τεθέντας ἢ μή. ταχθὲν μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ μετασχὸν τοῦ τὰ αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ B ὡσαύτως ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς παίζειν τε καὶ εὐθυμεῖσθαι τοῖς αὐτοῖς παιγνίοις ἐᾷ καὶ τὰ σπουδῇ κείμενα νόμιμα μένειν ἡσυχῇ, κινούμενα δὲ τὰ αὐτὰ καὶ καινοτομούμενα, μεταβολαῖς τε ἄλλαις ἀεὶ χρώμενα καὶ μηδέποτε ταὐτὰ φίλα προσαγορευόντων τῶν νέων μήτ' ἐν σχήμασι τοῖς τῶν αὑτῶν σωμάτων μήτε ἐν τοῖς ἄλλοις σκεύεσιν ὁμολογουμέ-

νως αὐτοῖς ἀεὶ κεῖσθαι τό τ' εὔσχημον καὶ ἄσχημον, ἀλλὰ
C τόν τι νέον ἀεὶ καινοτομοῦντα καὶ εἰσφέροντα τῶν εἰω-
θότων ἕτερον κατά τε σχήματα καὶ χρώματα καὶ πάντα
ὅσα τοιαῦτα, τοῦτον τιμᾶσθαι διαφερόντως, τούτου πό-
λει λώβην οὐκ εἶναι μείζω φαῖμεν ἂν ὀρθότατα λέγοντες·
λανθάνειν γὰρ τῶν νέων τὰ ἤθη μεθιστάντα καὶ ποιεῖν
τὸ μὲν ἀρχαῖον παρ' αὐτοῖς ἄτιμον, τὸ δὲ νέον ἔντιμον.
τούτου δὲ πάλιν αὖ λέγω τοῦ τε ῥήματος καὶ τοῦ δόγματος
οὐκ εἶναι ζημίαν μείζω πάσαις πόλεσιν· ἀκούσατε δέ, ὅσον
φημὶ αὔτ' εἶναι κακόν.

D ΚΛ. Ἢ τὸ ψέγεσθαι την ἀρχαιότητα λέγεις ἐν ταῖς
πόλεσιν;

ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΚΛ. Οὐ φαύλους τοίνυν ἡμᾶς ἂν ἀκροατὰς πρὸς
αὐτὸν τὸν λόγον ἔχοις ἂν τοῦτον, ἀλλ' ὡς δυνατὸν εὐμε-
νεστάτους.

ΑΘ. Εἰκὸς γοῦν.

ΚΛ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Ἴτε δή, μειζόνως αὐτὸν ἀκούσωμέν τε ἡμῶν αὐ-
τῶν καὶ πρὸς ἀλλήλους οὕτως εἴπωμεν. μεταβολὴν γὰρ
E δὴ πάντων πλὴν κακῶν πολὺ σφαλερώτατον εὑρήσομεν
ἐν ὥραις πάσαις, ἐν πνεύμασιν, ἐν διαίταις σωμάτων, ἐν
τρόποις ψυχῶν, ἐν ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐ τοῖς μέν, τοῖς δ' οὔ,
πλήν, ὅ τί περ εἶπον νῦν δή, κακοῖς· ὥστε, εἴ τις ἀποβλέ-
ψειε πρὸς σώματα, ὡς πᾶσι μὲν σιτίοις, πᾶσι δ' αὖ ποτοῖς
καὶ πόνοις ξυνήθη γιγνόμενα, καὶ τὸ πρῶτον ταραχθέντα
ὑπ' αὐτῶν, ἔπειτ' ἐξ αὐτῶν τούτων ὑπὸ χρόνου σάρκας
φύσαντα οἰκείας τούτοις, φίλα τε καὶ συνήθη καὶ γνώριμα
798 γενόμενα ἁπάσῃ ταύτῃ τῇ διαίτῃ πρὸς ἡδονὴν καὶ ὑγίειαν
ἄριστα διάγει, καὶ ἄν ποτ' ἄρα ἀναγκασθῇ μεταβάλλειν
αὖθις ἡντινοῦν τῶν εὐδοκίμων διαιτῶν, τό γε κατ' ἀρχὰς
συνταραχθεὶς ὑπὸ νόσων μόγις ποτὲ κατέστη τὴν συνή-

θειαν τῇ τροφῇ πάλιν ἀπολαβών· ταὐτὸν δὴ δεῖ νομίζειν
τοῦτο γίγνεσθαι καὶ περὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων διανοίας τε
ἅμα καὶ τὰς τῶν ψυχῶν φύσεις· οἷς γὰρ ἂν ἐντραφῶσι
νόμοις καὶ κατά τινα θείαν εὐτυχίαν ἀκίνητοι γένωνται B
μακρῶν καὶ πολλῶν χρόνων, ὡς μηδένα ἔχειν μνείαν μηδὲ
ἀκοὴν τοῦ ποτὲ ἄλλως αὐτὰ σχεῖν ἢ καθάπερ νῦν ἔχει,
σέβεται καὶ φοβεῖται πᾶσα ἡ ψυχὴ τό τι κινεῖν τῶν τότε
καθεστώτων. μηχανὴν δὴ δεῖ τὸν νομοθέτην ἐννοεῖν ἁμό-
θεν γέ ποθεν, ὅντινα τρόπον τοῦτ' ἔσται τῇ πόλει. τῇδ'
οὖν ἔγωγε εὑρίσκω. τὰς παιδιὰς πάντες διανοοῦνται κι-
νουμένας τῶν νέων, ὅπερ ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, παιδιὰς
ὄντως εἶναι καὶ οὐ τὴν μεγίστην ἐξ αὐτῶν σπουδὴν καὶ C
βλάβην ξυμβαίνειν, ὥστε οὐκ ἀποτρέπουσιν, ἀλλὰ ξυνέ-
πονται ὑπείκοντες, καὶ οὐ λογίζονται τόδε, ὅτι τούτους
ἀνάγκη τοὺς παῖδας τοὺς ἐν ταῖς παιδιαῖς νεωτερίζοντας
ἑτέρους ἄνδρας τῶν ἔμπροσθεν γενέσθαι παίδων, γενο-
μένους δὲ ἄλλους ἄλλον βίον ζητεῖν, ζητήσαντας δὲ ἑτέ-
ρων ἐπιτηδευμάτων καὶ νόμων ἐπιθυμῆσαι, καὶ μετὰ
τοῦτο ὡς ἥξοντος τοῦ νῦν δὴ λεγομένου μεγίστου κακοῦ
πόλεσιν οὐδεὶς αὐτῶν φοβεῖται. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἐλάττω D
μεταβαλλόμενα κακὰ διεξεργάζοιτ' ἄν, ὅσα περὶ σχήματα
πάσχει τὸ τοιοῦτον· ὅσα δὲ περὶ τὰ τῶν ἠθῶν ἐπαίνου τε
καὶ ψόγου πέρι πυκνὰ μεταπίπτει, πάντων, οἶμαι, μέγι-
στά τε καὶ πλείστης εὐλαβείας δεόμενα ἂν εἴη.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

VIII. ΑΘ. Τί οὖν; τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις πιστεύο-
μεν, οἷς ἐλέγομεν, ὡς τὰ περὶ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ πᾶσαν μου-
σικήν ἐστι τρόπων μιμήματα βελτιόνων καὶ χειρόνων ἀν-
θρώπων, ἢ πῶς; E

ΚΛ. Οὐδαμῶς ἄλλως πως τό γε παρ' ἡμῖν δόγμα
ἔχον ἂν εἴη.

ΑΘ. Οὐκοῦν, φαμέν, ἅπασαν μηχανητέον μηχανήν,

ὅπως ἂν ἡμῖν οἱ παῖδες μήτε ἐπιθυμῶσιν ἄλλων μιμημάτων ἅπτεσθαι κατὰ ὀρχήσεις ἢ κατὰ μελῳδίας, μήτε τις αὐτοὺς πείσῃ προσάγων παντοίας ἡδονάς;

ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις.

799 ΑΘ. Ἔχει τις οὖν ἡμῶν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα βελτίω τινὰ τέχνην τῆς τῶν Αἰγυπτίων;

ΚΛ. Ποίας δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τοῦ καθιερῶσαι πᾶσαν μὲν ὄρχησιν, πάντα δὲ μέλη, τάξαντας πρῶτον μὲν τὰς ἑορτὰς συλλογισαμένους εἰς τὸν ἐνιαυτόν, ἅστινας ἐν οἷς χρόνοις καὶ οἷστισιν ἑκάστοις τῶν θεῶν καὶ παισὶ τούτων καὶ δαίμοσι γίγνεσθαι χρεών, μετὰ δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῖς τῶν θεῶν θύμασιν ἑκάστοις ἣν ᾠδὴν δεῖ ἐφυμνεῖσθαι, καὶ χορείαις ποίαισι γεραίρειν
B τὴν τότε θυσίαν, τάξαι μὲν πρῶτόν τινας, ἃ δ' ἂν ταχθῇ, Μοίραις καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεοῖς θύσαντας κοινῇ πάντας τοὺς πολίτας σπένδοντας καθιεροῦν ἑκάστας τὰς ᾠδὰς ἑκάστοις τῶν θεῶν καὶ τῶν ἄλλων· ἂν δὲ παρ' αὐτά τίς τῳ θεῶν ἄλλους ὕμνους ἢ χορείας προσάγῃ, τοὺς ἱερέας τε καὶ τὰς ἱερείας μετὰ νομοφυλάκων ἐξείργοντας ὁσίως ἐξείργειν καὶ κατὰ νόμον, τὸν δὲ ἐξειργόμενον, ἂν μὴ ἑκὼν ἐξείργηται, δίκας ἀσεβείας διὰ βίου παντὸς τῷ ἐθελήσαντι παρέχειν.

ΚΛ. Ὀρθῶς.

C ΑΘ. Πρὸς τούτῳ δὴ νῦν γενόμενοι τῷ λόγῳ πάθωμεν τὸ πρέπον ἡμῖν αὐτοῖς.

ΚΛ. Τοῦ πέρι λέγεις;

ΑΘ. Πᾶς που νέος, μὴ ὅτι πρεσβύτης, ἰδὼν ἂν ἢ καὶ ἀκούσας ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων καὶ μηδαμῇ πω ξυνήθων οὐκ ἄν ποτέ που τὸ ἀπορηθὲν περὶ αὐτῶν συγχωρήσειεν ἐπιδραμὼν οὕτως εὐθύς, στὰς δ' ἂν καθάπερ ἐν τριόδῳ γενόμενος καὶ μὴ σφόδρα κατειδὼς ὁδόν, εἴτε μόνος εἴτε
D μετ' ἄλλων τύχοι πορευόμενος, ἀνέροιτ' ἂν αὑτὸν καὶ

τοὺς ἄλλους τὸ ἀπορούμενον, καὶ οὐκ ἂν πρότερον ὁρμήσειε, πρίν πῃ βεβαιώσαιτο τὴν σκέψιν τῆς πορείας, ὅπῃ ποτὲ φέρει. καὶ δὴ καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν ὡσαύτως ποιητέον· ἀτόπου γὰρ τὰ νῦν ἐμπεπτωκότος λόγου περὶ νόμων, ἀνάγκη που σκέψιν πᾶσαν ποιήσασθαι καὶ μὴ ῥᾳδίως οὕτω περὶ τοσούτων τηλικούτους ὄντας φάναι, διισχυριζομένους ἐν τῷ παραχρῆμά τι σαφὲς ἂν εἰπεῖν ἔχειν.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν τούτῳ μὲν χρόνον δώσομεν, βεβαιώσομεν δὲ τότε αὐτό, ὁπόταν σκεψώμεθα ἱκανῶς· ἵνα δὲ μὴ E
τὴν ἑπομένην τάξιν τοῖς νόμοις τοῖς νῦν ἡμῖν παροῦσι διαπεράνασθαι κωλυθῶμεν μάτην, ἴωμεν πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν. τάχα γὰρ ἴσως, εἰ θεὸς ἐθέλοι, κἂν ἡ διέξοδος αὕτη ὅλη σχοῦσα τέλος ἱκανῶς ἂν μηνύσειε καὶ τὸ νῦν διαπορούμενον.

ΚΛ. Ἄριστ', ὦ ξένε, λέγεις, καὶ ποιῶμεν οὕτως ὡς εἴρηκας.

ΑΘ. Δεδόχθω μὲν δή, φαμέν, τὸ ἄτοπον τοῦτο, νόμους τὰς ᾠδὰς ἡμῖν γεγονέναι καὶ καθάπερ οἱ παλαιοὶ τότε περὶ κιθαρῳδίαν οὕτω πως, ὡς ἔοικεν, ὠνόμασαν, ὥστε τάχ' ἂν οὐδ' ἐκεῖνοι παντάπασί γ' ἂν ἀφεστῶτες 800
εἶεν τοῦ νῦν λεγομένου, καθ' ὕπνον δὲ οἷόν πού τις ἢ καὶ ὕπαρ ἐγρηγορὼς ὠνείρωξε μαντευόμενος αὐτό· τὸ δ' οὖν δόγμα περὶ αὐτοῦ τοῦτ' ἔστω· παρὰ τὰ δημόσια μέλη τε καὶ ἱερὰ καὶ τὴν τῶν νέων ξύμπασαν χορείαν μηδεὶς μᾶλλον ἢ παρ' ὀντινοῦν ἄλλον τῶν νόμων φθεγγέσθω μηδ' ἐν ὀρχήσει κινείσθω· καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος ἀζήμιος ἀπαλλαττέσθω, τὸν δὲ μὴ πειθόμενον, καθάπερ ἐρρήθη νῦν δή, νομοφύλακές τε καὶ ἱέρειαι καὶ ἱερεῖς κολαζόντων. κεί- B
σθω δὲ νῦν ἡμῖν ταῦτα τῷ λόγῳ;

ΚΛ. Κείσθω.

IX. ΑΘ. Τίνα δὴ τρόπον αὐτὰ νομοθετῶν τις μὴ

παντάπασι καταγέλαστος γίγνοιτ' ἄν; ἴδωμεν δὴ τὸ τοιόνδ' ἔτι περὶ αὐτά. ἀσφαλέστατον καθάπερ ἐκμαγεῖ' ἄττ' αὐτοῖσι πρῶτον πλάσασθαι τῷ λόγῳ· λέγω δὲ ἓν μὲν τῶν ἐκμαγείων εἶναι τοιόνδε τι· θυσίας γενομένης καὶ ἱερῶν καυθέντων κατὰ νόμον, εἴ τῳ τις, φαμέν, ἰδίᾳ παραστὰς
C τοῖς βωμοῖς τε καὶ ἱεροῖς, υἱὸς ἢ καὶ ἀδελφός, βλασφημοῖ πᾶσαν βλασφημίαν, ἆρ' οὐκ ἂν φαῖμεν ἀθυμίαν καὶ κακὴν ὄτταν καὶ μαντείαν πατρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν οἰκείοις φθέγγοιτο ἐντιθείς;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Ἐν τοίνυν τοῖς παρ' ἡμῖν τόποις τοῦτ' ἐστὶ ταῖς πόλεσι γιγνόμενον ὡς ἔπος εἰπεῖν σχεδὸν ὀλίγου πάσαις· δημοσίᾳ γάρ τινα θυσίαν ὅταν ἀρχή τις θύσῃ, μετὰ ταῦτα χορὸς οὐχ εἷς ἀλλὰ πλῆθος χορῶν ἥκει, καὶ στάντες οὐ
D πόρρω τῶν βωμῶν, ἀλλὰ παρ' αὐτοὺς ἐνίοτε πᾶσαν βλασφημίαν τῶν ἱερῶν καταχέουσι, ῥήμασί τε καὶ ῥυθμοῖς καὶ γοωδεστάταις ἁρμονίαις συντείνοντες τὰς τῶν ἀκροωμένων ψυχάς, καὶ ὃς ἂν δακρῦσαι μάλιστα τὴν θύσασαν παραχρῆμα ποιήσῃ πόλιν, οὗτος τὰ νικητήρια φέρει· τοῦτον δὴ τὸν νόμον ἆρ' οὐκ ἀποψηφιζόμεθα; καὶ εἴ ποτ' ἄρα δεῖ τοιούτων οἴκτων γίγνεσθαι τοὺς πολίτας ἐπηκόους, ὁπόταν ἡμέραι μὴ καθαραί τινες ἀλλὰ ἀποφράδες
E ὦσι, τόθ' ἥκειν δέον ἂν εἴη μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν μεμισθωμένους ᾠδούς, οἷον οἱ περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι Καρικῇ τινὶ μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας, τοιοῦτόν που πρέπον ἂν εἴη καὶ περὶ τὰς τοιαύτας ᾠδὰς γιγνόμενον, καὶ δὴ καὶ στολή γέ που ταῖς ἐπικηδείοις ᾠδαῖς οὐ στέφανοι πρέποιεν ἂν οὐδ' ἐπίχρυσοι κόσμοι, πᾶν δὲ τοὐναντίον, ἵν' ὅ τι τάχιστα περὶ αὐτῶν λέγων ἀπαλλάττωμαι· τὸ δὲ τοσοῦτον ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπανερωτῶ πάλιν, τῶν ἐκμαγείων ταῖς ᾠδαῖς εἰ πρῶτον ἓν τοῦθ' ἡμῖν ἀρέσκον κείσθω.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;
ΑΘ. Εὐφημία, καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς ᾠδῆς γένος εὔφη-
μον ἡμῖν πάντη πάντως ὑπαρχέτω; ἢ μηδὲν ἐπανερωτῶ, 801
τιθῶ δὲ τοῦτο οὕτως;
ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν τίθει· νικᾷ γὰρ πάσαισι
ταῖς ψήφοις οὗτος ὁ νόμος.
ΑΘ. Τίς δὴ μετ' εὐφημίαν δεύτερος ἂν εἴη νόμος
μουσικῆς; ἆρ' οὐκ εὐχὰς εἶναι τοῖς θεοῖς, οἷς θύομεν
ἑκάστοτε;
ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;
ΑΘ. Τρίτος δ', οἶμαι, νόμος, ὅτι γνόντας δεῖ τοὺς
ποιητάς, ὡς εὐχαὶ παρὰ θεῶν αἰτήσεις εἰσί, δεῖ δὴ τὸν
νοῦν αὐτοὺς σφόδρα προσέχειν, μή ποτε λάθωσι κακὸν B
ὡς ἀγαθὸν αἰτούμενοι· γελοῖον γὰρ δὴ τὸ πάθος, οἶμαι,
τοῦτ' ἂν γίγνοιτο, εὐχῆς τοιαύτης γενομένης.
ΚΛ. Τί μήν;
ΑΘ. Οὐκοῦν ἡμεῖς ἔμπροσθεν σμικρὸν τῷ λόγῳ ἐπεί-
σθημεν, ὡς οὔτε ἀργυροῦν δεῖ πλοῦτον οὔτε χρυσοῦν ἐν
πόλει ἱδρυμένον ἐνοικεῖν;
ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.
ΑΘ. Τίνος οὖν ποτὲ παράδειγμα εἰρῆσθαι φῶμεν
τοῦτον τὸν λόγον; ἆρ' οὐ τοῦδε, ὅτι τὸ τῶν ποιητῶν γέ-
νος οὐ πᾶν ἱκανόν ἐστι γιγνώσκειν σφόδρα τά τε ἀγαθὰ
καὶ μή; ποιήσας οὖν δή πού τις ποιητὴς ῥήμασιν ἢ καὶ C
κατὰ μέλος τοῦτο ἡμαρτημένον, εὐχὰς οὐκ ὀρθάς, ἡμῖν
τοὺς πολίτας περὶ τῶν μεγίστων εὔχεσθαι τἀναντία ποι-
ήσει· καίτοι τούτου, καθάπερ ἐλέγομεν, οὐ πολλὰ ἁμαρ-
τήματα ἀνευρήσομεν μείζω. θῶμεν δὴ καὶ τοῦτον τῶν
περὶ μοῦσαν νόμων καὶ τύπων ἕνα;
ΚΛ. Τίνα; σαφέστερον εἰπὲ ἡμῖν.
ΑΘ. Τὸν ποιητὴν παρὰ τὰ τῆς πόλεως νόμιμα καὶ
δίκαια ἢ καλὰ ἢ ἀγαθὰ μηδὲν ποιεῖν ἄλλο, τὰ δὲ ποιη- D

θέντα μὴ ἐξεῖναι τῶν ἰδιωτῶν μηδενὶ πρότερον δεικνύναι, πρὶν ἂν αὐτοῖς τοῖς περὶ ταῦτα ἀποδεδειγμένοις κριταῖς καὶ τοῖς νομοφύλαξι δειχθῇ καὶ ἀρέσῃ· σχεδὸν δὲ ἀποδεδειγμένοι εἰσὶν ἡμῖν οὓς εἱλόμεθα νομοθέτας περὶ τὰ μουσικὰ καὶ τὸν τῆς παιδείας ἐπιμελητήν. τί οὖν; ὃ πολλάκις ἐρωτῶ, κείσθω νόμος ἡμῖν καὶ τύπος ἐκμαγεῖόν τε τρίτον τοῦτο, ἢ πῶς δοκεῖ;

ΚΛ. Κείσθω· τί μήν;

E Χ. ΑΘ. Μετά γε μὴν ταῦτα ὕμνοι θεῶν καὶ ἐγκώμια κεκοινωνημένα εὐχαῖς ᾄδοιτ' ἂν ὀρθότατα, καὶ μετὰ θεοὺς ὡσαύτως περὶ δαίμονάς τε καὶ ἥρωας μετ' ἐγκωμίων εὐχαὶ γίγνοιντ' ἂν τούτοις πᾶσι πρέπουσαι.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Μετά γε μὴν ταῦτ' ἤδη νόμος ἄνευ φθόνων εὐθὺς γίγνοιτ' ἂν ὅδε· τῶν πολιτῶν ὁπόσοι τέλος ἔχοιεν τοῦ βίου κατὰ σώματα ἢ κατὰ ψυχὰς ἔργα ἐξειργασμένοι καλὰ καὶ ἐπίπονα καὶ τοῖς νόμοις εὐπειθεῖς γεγονότες, ἐγκωμίων αὐτοὺς τυγχάνειν πρέπον ἂν εἴη.

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

802 ΑΘ. Τούς γε μὴν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ ἀσφαλές, πρὶν ἂν ἅπαντά τις τὸν βίον διαδραμὼν τέλος ἐπιστήσηται καλόν· ταῦτα δὲ πάντα ἡμῖν ἔστω κοινὰ ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶν ἀγαθοῖς καὶ ἀγαθαῖς διαφανῶς γενομένοις. τὰς δὲ ᾠδάς τε καὶ ὀρχήσεις οὑτωσὶ χρὴ καθίστασθαι· πολλὰ ἔστι παλαιῶν παλαιὰ περὶ μουσικὴν καὶ καλὰ ποιήματα, καὶ δὴ καὶ τοῖς σώμασιν ὀρχήσεις ὡσαύτως, ὧν οὐδεὶς φθόνος ἐκλέξασθαι τῇ καθισταμένῃ

B πολιτείᾳ τὸ πρέπον καὶ ἁρμόττον· δοκιμαστὰς δὲ τούτων ἑλομένους τὴν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι μὴ νεωτέρους πεντήκοντα ἐτῶν, καὶ ὅ τι μὲν ἂν ἱκανὸν εἶναι δόξῃ τῶν παλαιῶν ποιημάτων, ἐγκρίνειν, ὅ τι δ' ἂν ἐνδεὲς ἢ τὸ παράπαν ἀνεπιτήδειον, τὸ μὲν ἀποβάλλεσθαι παντάπασι,

τὸ δ' ἐπαναιρόμενον ἐπιρρυθμίζειν, ποιητικοὺς ἅμα καὶ μουσικοὺς ἄνδρας παραλαβόντας, χρωμένους αὐτῶν ταῖς δυνάμεσι τῆς ποιήσεως, ταῖς δὲ ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις μὴ ἐπιτρέποντας ἀλλ' ἤ τισιν ὀλίγαις, ἐξηγουμένους δὲ τὰ C τοῦ νομοθέτου βουλήματα ὅ τι μάλιστα ὄρχησίν τε καὶ ᾠδὴν καὶ πᾶσαν χορείαν συστήσασθαι κατὰ τὸν αὐτῶν νοῦν. πᾶσα δ' ἄτακτός γε τάξιν λαβοῦσα περὶ μοῦσαν διατριβὴ καὶ μὴ παρατιθεμένης τῆς γλυκείας μούσης ἀμείνων μυρίῳ· τὸ δ' ἡδὺ κοινὸν πάσαις. ἐν ᾗ γὰρ ἂν ἐκ παίδων τις μέχρι τῆς ἑστηκυίας τε καὶ ἔμφρονος ἡλικίας διαβιῷ, σώφρονι μὲν μούσῃ καὶ τεταγμένῃ ἀκούων [δὲ] τῆς ἐναντίας μισεῖ καὶ ἀνελεύθερον αὐτὴν προσαγορεύει, D τραφεὶς δ' ἐν τῇ κοινῇ καὶ γλυκείᾳ ψυχρὰν καὶ ἀηδῆ τὴν ταύτῃ ἐναντίαν εἶναι φησίν· ὥστε, ὅπερ ἐρρήθη νῦν δή, τό γε τῆς ἡδονῆς ἢ ἀηδίας περὶ ἑκατέρας οὐδὲν πεπλεονέκτηκεν, ἐκ περιττοῦ δὲ ἡ μὲν βελτίους, ἡ δὲ χείρους τοὺς ἐν αὐτῇ τραφέντας ἑκάστοτε παρέχεται.

ΚΛ. Καλῶς εἴρηκας.

ΑΘ. Ἔτι δὲ θηλείαις τε πρεπούσας ᾠδὰς ἄρρεσί τε χωρίσαι που δέον ἂν εἴη τύπῳ τινὶ διορισάμενον, καὶ ἁρ- E μονίαισι δὴ καὶ ῥυθμοῖς προσαρμόττειν ἀναγκαῖον· δεινὸν γὰρ ὅλῃ γε ἁρμονίᾳ ἀπᾴδειν ἢ ῥυθμῷ ἀρρυθμεῖν, μηδὲν προσήκοντα τούτων ἑκάστοις ἀποδιδόντα τοῖς μέλεσιν. ἀναγκαῖον δὴ καὶ τούτων τὰ σχήματά γε νομοθετεῖν. ἔστι δὲ ἀμφοτέροις μὲν ἀμφότερα ἀνάγκῃ κατεχόμενα ἀποδιδόναι, τὰ δὲ τῶν θηλειῶν αὐτῷ τῷ τῆς φύσεως ἑκατέρου διαφέροντι τούτῳ δεῖ καὶ διασαφεῖν. τὸ δὴ μεγαλοπρεπὲς οὖν καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀνδρείαν ῥέπον ἀρρενωπὸν φατέον εἶναι, τὸ δὲ πρὸς τὸ κόσμιον καὶ σῶφρον μᾶλλον ἀποκλῖνον θηλυγενέστερον ὡς ὂν παραδοτέον ἔν τε τῷ νόμῳ καὶ λόγῳ. τάξις μὲν δή τις αὕτη· τούτων δὲ αὐ- 803 τῶν διδασκαλία καὶ παράδοσις λεγέσθω τὸ μετὰ τοῦτο,

τίνα τρόπον χρὴ καὶ οἷστισι καὶ πότε πράττειν ἕκαστα αὐτῶν· οἷον δή τις ναυπηγὸς τὴν τῆς ναυπηγίας ἀρχὴν καταβαλλόμενος τὰ τροπιδεῖα ὑπογράφεται τῶν πλοίων σχήματα, ταὐτὸν δή μοι κἀγὼ φαίνομαι ἐμαυτῷ δρᾶν, τὰ τῶν βίων πειρώμενος σχήματα διαστήσασθαι κατὰ τρόπους τοὺς τῶν ψυχῶν ὄντως αὐτῶν τὰ τροπιδεῖα κατα-
B βάλλεσθαι, ποίᾳ μηχανῇ καὶ τίσι ποτὲ τρόποις ξυνόντες τὸν βίον ἄριστα διὰ τοῦ πλοῦ τούτου τῆς ζωῆς διακομισθησόμεθα, τοῦτο σκοπεῖν ὀρθῶς. ἔστι δὴ τοίνυν τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα μεγάλης μὲν σπουδῆς οὐκ ἄξια, ἀναγκαῖόν γε μὴν σπουδάζειν· τοῦτο δὲ οὐκ εὐτυχές· ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθά ἐσμεν, εἴ πως διὰ προσήκοντός τινος αὐτὸ πράττοιμεν, ἴσως ἂν ἡμῖν σύμμετρον ἂν εἴη. λέγω δὲ δὴ τί ποτε; ἴσως μέντ' ἄν τίς μοι τοῦτ' αὐτὸ ὑπολαβὼν ὀρθῶς ὑπολάβοι.

C ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Φημὶ χρῆναι τὸ μὲν σπουδαῖον σπουδάζειν, τὸ δὲ μὴ σπουδαῖον μή· φύσει δὲ εἶναι θεὸν μὲν πάσης μακαρίου σπουδῆς ἄξιον, ἄνθρωπον δέ, ὅπερ εἴπομεν ἔμπροσθεν, θεοῦ τι παίγνιον εἶναι μεμηχανημένον, καὶ ὄντως τοῦτο αὐτοῦ τὸ βέλτιστον γεγονέναι· τούτῳ δὴ δεῖν τῷ τρόπῳ ξυνεπόμενον καὶ παίζοντα ὅ τι καλλίστας παιδιὰς πάντ' ἄνδρα καὶ γυναῖκα οὕτω διαβιῶναι, τοὐναντίον ἢ νῦν διανοηθέντας.

D ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Νῦν μέν που τὰς σπουδὰς οἴονται δεῖν ἕνεκα τῶν παιδιῶν γίγνεσθαι· τὰ γὰρ περὶ τὸν πόλεμον ἡγοῦνται σπουδαῖα ὄντα τῆς εἰρήνης ἕνεκα δεῖν εὖ τίθεσθαι. τὸ δ' ἦν ἐν πολέμῳ μὲν ἄρα οὔτ' οὖν παιδιὰ πεφυκυῖα οὔτ' αὖ παιδεία ποτὲ ἡμῖν ἀξιόλογος, οὔτε οὖσα οὔτ' ἐσομένη, ὃ δή φαμεν ἡμῖν γε εἶναι σπουδαιότατον· δεῖ δὴ τὸν κατ' εἰρήνην βίον ἕκαστον πλεῖστόν τε καὶ ἄριστον

διεξελθεῖν. τίς οὖν ὀρθότης; παίζοντα ἐστὶ διαβιωτέον E τινὰς δὴ παιδιὰς θύοντα καὶ ᾄδοντα καὶ ὀρχούμενον, ὥστε τοὺς μὲν θεοὺς ἵλεως αὐτῷ παρασκευάζειν δυνατὸν εἶναι, τοὺς δ' ἐχθροὺς ἀμύνεσθαι καὶ νικᾶν μαχόμενον· ὁποῖα δὲ ᾄδων ἄν τις καὶ ὀρχούμενος ἀμφότερα ταῦτα πράττοι, τὸ μὲν τῶν τύπων εἴρηται καὶ καθάπερ ὁδοὶ τέτμηνται, καθ' ἃς ἰτέον προσδοκῶντα καὶ τὸν ποιητὴν εὖ λέγειν τὸ -

Τηλέμαχ', ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις, 804
ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται· οὐ γὰρ ὀΐω
οὔ σε θεῶν ἀέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε.

ταὐτὸν δὴ καὶ τοὺς ἡμετέρους τροφίμους δεῖ διανοουμένους τὰ μὲν εἰρημένα ἀποχρώντως νομίζειν εἰρῆσθαι, τὰ δὲ καὶ τὸν δαίμονά τε καὶ θεὸν αὐτοῖσιν ὑποθήσεσθαι θυσιῶν τε πέρι καὶ χορειῶν, οἷστισί τε καὶ ὁπότε ἕκαστα B ἑκάστοις προσπαίζοντές τε καὶ ἱλεούμενοι κατὰ τὸν τρόπον τῆς φύσεως διαβιώσονται, θαύματα ὄντες τὸ πολύ, σμικρὰ δὲ ἀληθείας ἄττα μετέχοντες.

ΜΕ. Παντάπασι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἡμῖν, ὦ ξένε, διαφαυλίζεις.

ΑΘ. Μὴ θαυμάσῃς, ὦ Μέγιλλε, ἀλλὰ ξύγγνωθί μοι· πρὸς γὰρ τὸν θεὸν ἀπιδὼν καὶ παθὼν εἶπον ὅπερ εἴρηκα νῦν. ἔστω δ' οὖν τὸ γένος ἡμῶν μὴ φαῦλον, εἴ σοι φίλον, σπουδῆς δέ τινος ἄξιον. C

XI. Τὸ δ' ἑξῆς τούτοις, οἰκοδομίαι μὲν εἴρηνται γυμνασίων ἅμα καὶ διδασκαλείων κοινῶν τριχῇ κατὰ μέσην τὴν πόλιν, ἔξωθεν δὲ ἵππων αὖ τριχῇ περὶ τὸ ἄστυ γυμνάσιά τε καὶ εὐρυχώρια, τοξικῆς τε καὶ τῶν ἄλλων ἀκροβολισμῶν ἕνεκα διακεκοσμημένα, μαθήσεώς τε ἅμα καὶ μελέτης τῶν νέων· εἰ δ' ἄρα μὴ τότε ἱκανῶς ἐρρήθησαν, νῦν εἰρήσθω τῷ λόγῳ μετὰ νόμων. ἐν δὲ τούτοις πᾶσι διδασκάλους ἑκάστων πεπεισμένους μισθοῖς οἰκοῦντας D

ξένους διδάσκειν τε πάντα ὅσα πρὸς τὸν πόλεμόν ἐστι
μαθήματα τοὺς φοιτῶντας ὅσα τε πρὸς μουσικήν, οὐχ
ὃν μὲν ἂν ὁ πατὴρ βούληται, φοιτῶντα, ὃν δ' ἂν μή, ἐῶντα
τὰς παιδείας, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντ' ἄνδρα καὶ παῖδα
κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς τῆς πόλεως μᾶλλον ἢ τῶν γεννητό-
ρων ὄντας, παιδευτέον ἐξ ἀνάγκης. τὰ αὐτὰ δὲ δὴ καὶ
περὶ θηλειῶν ὁ μὲν ἐμὸς νόμος ἂν εἴποι πάντα, ὅσαπερ
E καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν·
καὶ οὐδὲν φοβηθεὶς εἴποιμ' ἂν τοῦτον τὸν λόγον οὔτε
ἱππικῆς οὔτε γυμναστικῆς, ὡς ἀνδράσι μὲν πρέπον ἂν
εἴη, γυναιξὶ δὲ οὐκ ἂν πρέπον. ἀκούων μὲν γὰρ δὴ μύ-
θους παλαιοὺς πέπεισμαι, τὰ δὲ νῦν ὡς ἔπος εἰπεῖν οἶδα,
ὅτι μυριάδες ἀναρίθμητοι γυναικῶν εἰσὶ τῶν περὶ τὸν
Πόντον, ἃς Σαυρομάτιδας καλοῦσιν, αἷς οὐχ ἵππων μό-
805 νον ἀλλὰ καὶ τόξων καὶ τῶν ἄλλων ὅπλων κοινωνία καὶ
τοῖς ἀνδράσιν ἴση προστεταγμένη ἴσως ἀσκεῖται· λογισμὸν
δὲ πρὸς τούτοις περὶ τούτων τοιόνδε τινὰ ἔχω· φημί, εἴπερ
ταῦτα οὕτω ξυμβαίνειν ἐστὶ δυνατά, πάντων ἀνοητότατα
τὰ νῦν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν τόποις γίγνεσθαι τὸ μὴ πάσῃ
ῥώμῃ πάντας ὁμοθυμαδὸν ἐπιτηδεύειν ἄνδρας γυναιξὶ
ταὐτά. σχεδὸν γὰρ ὀλίγου πᾶσα ἡμίσεια πόλις ἀντὶ δι-
B πλασίας οὕτως ἔστι τε καὶ γίγνεται ἐκ τῶν αὐτῶν τελῶν
καὶ πόνων· καί τοι θαυμαστὸν ἂν ἁμάρτημα νομοθέτῃ
τοῦτ' αὐτὸ γίγνοιτο.

*ΚΛ.* Ἔοικέ γε· ἔστι μέντοι πάμπολλα ἡμῖν, ὦ ξένε,
παρὰ τὰς εἰωθυίας πολιτείας τῶν νῦν λεγομένων.

*ΑΘ.* Ἀλλὰ γὰρ εἶπον τὸν μὲν λόγον ἐᾶσαι διεξελθεῖν,
εὖ διελθόντος δὲ οὕτω τὸ δοκοῦν αἱρεῖσθαι δεῖν.

*ΚΛ.* Μάλα εἶπές τε ἐμμελῶς πεποίηκάς τ' ἐμὲ τὰ νῦν
αὐτὸν ἐμαυτῷ ἐπιπλήττειν, ὅτι ταῦτα εἴρηκα· λέγε οὖν
C το μετὰ ταῦτα, ὅ τι σοι κεχαρισμένον ἐστίν.

XII. *ΑΘ.* Τόδε ἔμοιγε, ὦ Κλεινία, ὃ καὶ πρόσθεν εἰ-

που, ὡς, εἰ μὲν ταῦτα ἦν μὴ ἱκανῶς ἔργοις ἐληλεγμένα ὅτι δυνατά ἐστι γίγνεσθαι, τάχα ἦν ἄν τι καὶ ἀντειπεῖν τῷ λόγῳ, νῦν δὲ ἄλλο τί που ζητητέον ἐκείνῳ τῷ τοῦτον τὸν νόμον μηδαμῇ δεχομένῳ, τὸ δ' ἡμέτερον διακέλευμα ἐν τούτοις οὐκ ἀποσβήσεται τὸ μὴ οὐ λέγειν, ὡς δεῖ παιδείας τε καὶ τῶν ἄλλων ὅ τι μάλιστα κοινωνεῖν τὸ θῆλυ γένος D ἡμῖν τῷ τῶν ἀρρένων γένει. καὶ γὰρ οὖν οὑτωσί πως δεῖ περὶ αὐτῶν διανοηθῆναι. φέρε, μὴ μετεχουσῶν ἀνδράσι γυναικῶν κοινῇ τῆς ζωῆς πάσης, μῶν οὐκ ἀνάγκη γενέσθαι γέ τινα τάξιν ἑτέραν αὐταῖς;

*ΚΛ.* Ἀνάγκη μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Τίνα οὖν ἔμπροσθεν τῶν νῦν ἀποδεδειγμένων θεῖμεν ἂν τῆς κοινωνίας ταύτης, ἣν νῦν αὐταῖς ἡμεῖς προστάττομεν; πότερον ἣν Θρᾷκες ταῖς γυναιξὶ χρῶνται καὶ πολλὰ ἕτερα γένη, γεωργεῖν τε καὶ βουκολεῖν καὶ ποιμαίνειν E καὶ διακονεῖν μηδὲν διαφερόντως τῶν δούλων; ἢ καθάπερ ἡμεῖς ἅπαντές τε οἱ περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον; νῦν γὰρ δὴ τό γε παρ' ἡμῖν ὧδέ ἐστι περὶ τούτων γιγνόμενον· εἴς τινα μίαν οἴκησιν ξυμφορήσαντες τὸ λεγόμενον πάντα χρήματα παρέδομεν ταῖς γυναιξὶ διαταμιεύειν τε καὶ κερκίδων ἄρχειν καὶ πάσης ταλασίας. ἢ τὸ τούτων δὴ διὰ μέσου φῶμεν, ὦ Μέγιλλε, τὸ Λακωνικόν; κόρας μὲν γυμνα- 806 σίων μετόχους οὔσας ἅμα καὶ μουσικῆς ζῆν δεῖν, γυναῖκας δὲ ἀργοὺς μὲν ταλασίας, ἀσκητικὸν δέ τινα βίον καὶ οὐδαμῶς φαῦλον οὐδ' εὐτελῆ διαπλέκειν, θεραπείας δὲ καὶ ταμιείας αὖ καὶ παιδοτροφίας εἴς τι μέσον ἀφικνεῖσθαι· τῶν δὲ εἰς τὸν πόλεμον μὴ κοινωνούσας, ὥστ' οὐδ' εἴ τίς ποτε διαμάχεσθαι περὶ πόλεώς τε καὶ παίδων ἀναγκαία τύχη γίγνοιτο, οὔτ' ἂν τόξων ὥς τινες Ἀμαζόνες οὔτ' ἄλλης κοινωνῆσαί ποτε βολῆς μετὰ τέχνης δυνάμεναι, B οὐδὲ ἀσπίδα καὶ δόρυ λαβούσαι μιμήσασθαι τὴν θεόν, ὡς πορθουμένης αὐταῖς τῆς πατρίδος γενναίως ἀντιστάσας

φόβον γε, εἰ μηδὲν μεῖζον, πολεμίοισι δύνασθαι παρασχεῖν ἐν τάξει τινὶ κατοφθείσας; Σαυρομάτιδας δὲ οὐδ' ἂν το παράπαν τολμήσειαν μιμήσασθαι τοῦτον τὸν τρόπον διαβιοῦσαι, παρὰ γυναῖκας δὲ αὐτὰς ἄνδρες ἂν αἱ
C ἐκείνων γυναῖκες φανεῖεν. ταῦτ' οὖν ὑμῶν τοὺς νομοθέτας ὁ μὲν βουλόμενος ἐπαινεῖν ἐπαινείτω· τὸ δ' ἐμὸν οὐκ ἄλλως ἂν λεχθείη· τέλεον γὰρ καὶ οὐχὶ ἥμισυν δεῖν τὸν νομοθέτην εἶναι, τὸ θῆλυ μὲν ἀφιέντα τρυφᾶν καὶ ἀναλίσκειν διαίταις ἀτάκτως χρώμενον, τοῦ δὲ ἄρρενος ἐπιμεληθέντα, τελέως σχεδὸν εὐδαίμονος ἥμισυ βίου καταλείπειν ἀντὶ διπλασίου τῇ πόλει.

ΜΕ. Τί δράσομεν, ὦ Κλεινία; τὸν ξένον ἐάσομεν τὴν Σπάρτην ἡμῖν οὕτω καταδραμεῖν;

D ΚΛ. Ναί· δεδομένης γὰρ αὐτῷ παρρησίας ἐατέον, ἕως ἂν διεξέλθωμεν πάντη ἱκανῶς τοὺς νόμους.

ΜΕ. Ὀρθῶς λέγεις.

XIII. ΑΘ. Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα ἤδη σχεδὸν ἐμὸν πειρᾶσθαι φράζειν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Τίς δὴ τρόπος ἀνθρώποις γίγνοιτ' ἂν τοῦ βίου, οἷσι τὰ μὲν ἀναγκαῖα εἴη κατεσκευασμένα μέτρια, τὰ δὲ τῶν τεχνῶν ἄλλοις παραδεδομένα, γεωργίαι δὲ ἐκδεδομέ-
E ναι δούλοις ἀπαρχὴν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀποτελοῦσιν ἱκανὴν ἀνθρώποις ζῶσι κοσμίως, ξυσσίτια δὲ κατεσκευασμένα εἴη χωρὶς μὲν τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἐγγὺς δ' ἐχόμενα τὰ τῶν αὐτοῖς οἰκείων, παίδων τε ἅμα θηλειῶν καὶ τῶν μητέρων αὐταῖς· ἄρχουσι δὲ καὶ ἀρχούσαις εἴη προστεταγμένα λύειν ταῦτα ἑκάστοις τὰ ξυσσίτια πάντα καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεασαμένους καὶ ἰδόντας τὴν διαγωγὴν τὴν τῶν ξυσσίτων, μετὰ δὲ ταῦτα σπείσαντας τόν τε ἄρχοντα καὶ
807 τοὺς ἄλλους, οἷς ἂν τυγχάνῃ θεοῖς ἡ τότε νὺξ τε καὶ ἡμέρα καθιερωμένη, κατὰ ταῦτα οὕτως οἴκαδε πορεύεσθαι; τοῖς

δὴ ταύτῃ κεκοσμημένοις ἆρα οὐδὲν λειπόμενόν ἐστιν ἀναγ-
καῖόν τε ἔργον καὶ παντάπασι προσῆκον, ἀλλ' ἐν τρόπῳ
βοσκήματος ἕκαστον πιαινόμενον αὐτῶν δεῖ ζῆν; οὔκουν
τό γε δίκαιον φαμὲν οὐδὲ καλόν, οὐδ' οἷόν τε τὸν ζῶντα
οὕτως ἀτυχῆσαι τοῦ προσήκοντος, προσήκει δὲ ἀργῷ καὶ
ῥαθύμως καταπεπιασμένῳ ζῴῳ σχεδὸν ὑπ' ἄλλου διαρ- B
πασθῆναι ζῴου τῶν σφόδρα τετρυχωμένων μετὰ ἀνδρείας
τε ἅμα καὶ τῶν πόνων. ταῦτα οὖν δὴ δι' ἀκριβείας μὲν
ἱκανῆς, ὡς καὶ νῦν, εἰ ζητοῖμεν ἄν, ἴσως οὐκ ἄν ποτε γέ-
νοιτο, μέχριπερ ἂν γυναῖκές τε καὶ παῖδες οἰκήσεις τε ἴδιαι
καὶ ἰδίως ἅπαντ' ᾖ τὰ τοιαῦτα ἑκάστοις ἡμῶν κατεσκευα-
σμένα· τὰ δὲ μετ' ἐκεῖν' αὖ δεύτερα τὰ νῦν λεγόμενα εἰ
γίγνοιτο ἡμῖν, γίγνοιτο ἂν καὶ μάλα μετρίως· ἔργον δὲ δὴ C
τοῖς οὕτω ζῶσί φαμεν οὐ τὸ σμικρότατον οὐδὲ τὸ φαυλό-
τατον λείπεσθαι, μέγιστον δὲ πάντων εἶναι προστεταγμέ-
νον ὑπὸ δικαίου νόμου· τοῦ γὰρ πᾶσαν τῶν ἄλλων πάν-
των ἔργων βίου ἀσχολίαν παρασκευάζοντος, τοῦ Πυθιά-
δος τε καὶ Ὀλυμπιάδος νίκης ὀρεγομένου, διπλασίας τε
καὶ ἔτι πολλῷ πλέονος ἀσχολίας ἐστὶ γέμων ὁ περὶ τὴν τοῦ
σώματος πάντως καὶ ψυχῆς εἰς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν βίος εἰ-
ρημένος ὀρθότατα. πάρεργον γὰρ οὐδὲν δεῖ τῶν ἄλλων D
ἔργων διακώλυμα γίγνεσθαι τῶν τῷ σώματι προσηκόν-
των εἰς ἀπόδοσιν πόνων καὶ τροφῆς, οὐδ' αὖ ψυχῇ μαθη-
μάτων τε καὶ ἐθῶν, πᾶσα δὲ νύξ τε καὶ ἡμέρα σχεδὸν οὐκ
ἔστιν ἱκανὴ τοῦτ' αὐτὸ πράττοντι τὸ τέλεόν τε καὶ ἱκανὸν
αὐτῶν ἐκλαμβάνειν· οὕτω δὴ τούτων πεφυκότων τάξιν
δεῖ γίγνεσθαι πᾶσι τοῖς ἐλευθέροις τῆς διατριβῆς περὶ τὸν
χρόνον ἅπαντα, σχεδὸν ἀρξάμενον ἐξ ἕω μέχρι τῆς ἑτέρας E
ἀεὶ ξυνεχῶς ἕω τε καὶ ἡλίου ἀνατολῆς. πολλὰ μὲν οὖν καὶ
πυκνὰ καὶ σμικρὰ λέγων ἄν τις νομοθέτης ἀσχήμων φαί-
νοιτο περὶ τῶν κατ' οἰκίαν διοικήσεων, τά τε ἄλλα καὶ
ὅσα νύκτωρ ἀϋπνίας πέρι πρέπει τοῖς μέλλουσι διὰ τέλους

φυλάξειν πᾶσαν πόλιν ἀκριβῶς. τὸ γὰρ ὅλην διατελεῖν
ἡντινοῦν νύκτα εὕδοντα καὶ ὁντινοῦν τῶν πολιτῶν, καὶ
808 μὴ φανερὸν εἶναι πᾶσι τοῖς οἰκέταις ἐγειρόμενόν τε καὶ
ἐξανιστάμενον ἀεὶ πρῶτον, τοῦτο αἰσχρὸν δεῖ δεδόχθαι
πᾶσι καὶ οὐκ ἐλευθέρου, εἴτ' οὖν νόμον εἴτ' ἐπιτήδευμα
τὸ τοιοῦτον καλεῖν ἐστὶ χρεών· καὶ δὴ καὶ δέσποιναν ἐν
οἰκίᾳ ὑπὸ θεραπαινίδων ἐγείρεσθαί τινων καὶ μὴ πρώτην
αὐτὴν ἐγείρειν τὰς ἄλλας, αἰσχρὸν λέγειν χρὴ πρὸς αὐ-
τοὺς δοῦλόν τε καὶ δούλην καὶ παῖδα καὶ εἴ πως ἦν οἷόν
τε ὅλην καὶ πᾶσαν τὴν οἰκίαν. ἐγειρομένους δὲ νύκτωρ
B δεῖ πάντας πράττειν τῶν τε πολιτικῶν μέρη πολλὰ καὶ
τῶν οἰκονομικῶν, ἄρχοντας μὲν κατὰ πόλιν, δεσποίνας δὲ
καὶ δεσπότας ἐν ἰδίαις οἰκίαις. ὕπνος γὰρ δὴ πολὺς οὔτε
τοῖς σώμασιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν οὐδ' αὖ ταῖς πρά-
ξεσι ταῖς περὶ ταῦτα πάντα ἁρμόττων ἐστὶ κατὰ φύσιν.
καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ
μὴ ζῶντος· ἀλλ' ὅστις τοῦ ζῆν ἡμῶν καὶ τοῦ φρονεῖν
μάλιστά ἐστι κηδεμών, ἐγρήγορε χρόνον ὡς πλεῖστον, τὸ
C πρὸς ὑγίειαν αὐτοῦ μόνον φυλάττων χρήσιμον· ἔστι δ'
οὐ πολύ, καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες
ἐν πόλεσι νύκτωρ φοβεροὶ μὲν κακοῖς πολεμίοις τε ἅμα
καὶ πολίταις, ἀγαστοὶ δὲ καὶ τίμιοι τοῖς δικαίοις τε καὶ
σώφροσιν, ὠφέλιμοι δὲ αὑτοῖς τε καὶ ξυμπάσῃ τῇ πόλει.

XIV. Νὺξ μὲν δὴ διαγομένη τοιαύτη τις πρὸς πᾶσι
τοῖς εἰρημένοις ἀνδρείαν ἄν τινα προσπαρέχοιτο ταῖς
ψυχαῖς ἑκάστων τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν· ἡμέρας δὲ ὄρθρου
D τε ἐπανιόντων παῖδας μὲν πρὸς διδασκάλους που τρέπε-
σθαι χρεών, ἄνευ ποιμένος δὲ οὔτε πρόβατα οὔτ' ἄλλο
οὐδέν πω βιωτέον, οὐδὲ δὴ παῖδας ἄνευ τινῶν παιδαγω-
γῶν οὐδὲ δούλους ἄνευ δεσποτῶν. ὁ δὲ παῖς πάντων θη-
ρίων ἐστὶ δυσμεταχειριστότατον· ὅσῳ γὰρ μάλιστα ἔχει
πηγὴν τοῦ φρονεῖν μήπω κατηρτυμένην, ἐπίβουλον καὶ

δριμὺ καὶ ὑβριστότατον θηρίων γίγνεται· διὸ δὴ πολλοῖς
αὐτὸ οἷον χαλινοῖς τισὶ δεῖ δεσμεύειν, πρῶτον μέν, τρο- E
φῶν καὶ μητέρων ὅταν ἀπαλλάττηται, παιδαγωγοῖς παι-
δίας καὶ νηπιότητος χάριν, ἔτι δ' αὖ τοῖς διδάσκουσι καὶ
ὁτιοῦν καὶ μαθήμασιν ὡς ἐλεύθερον· ὡς δ' αὖ δοῦλον,
πᾶς ὁ προστυγχάνων τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν κολαζέτω
τόν τε παῖδα αὐτὸν καὶ τὸν παιδαγωγὸν καὶ τὸν διδάσκα-
λον, ἐὰν ἐξαμαρτάνῃ τίς τι τούτων. ἂν δ' αὖ προστυγχά-
νων τις μὴ κολάζῃ τῇ δίκῃ, ὀνείδει μὲν ἐνεχέσθω πρῶτον
τῷ μεγίστῳ, ὁ δὲ τῶν νομοφυλάκων ἐπὶ τὴν τῶν παίδων
ἀρχὴν ᾑρημένος ἐπισκοπείτω τοῦτον τὸν ἐντυγχάνοντα 809
οἷς λέγομεν καὶ μὴ κολάζοντα δέον κολάζειν ἢ κολάζοντα
μὴ κατὰ τρόπον, βλέπων δὲ ἡμῖν ὀξὺ καὶ διαφερόντως
ἐπιμελούμενος τῆς τῶν παίδων τροφῆς κατευθυνέτω τὰς
φύσεις αὐτῶν, ἀεὶ τρέπων πρὸς τἀγαθὸν κατὰ νόμους.
τοῦτον δὲ αὐτὸν αὖ πῶς ἂν ἡμῖν ὁ νόμος αὐτὸς παιδεύ-
σειεν ἱκανῶς; νῦν μὲν γὰρ δὴ εἴρηκεν οὐδέν πω σαφὲς
οὐδὲ ἱκανόν, ἀλλὰ τὰ μέν, τὰ δ' οὔ· δεῖ δὲ εἰς δύναμιν B
μηδὲν παραλείπειν αὐτῷ, πάντα δὲ λόγον ἀφερμηνεύειν,
ἵνα οὗτος τοῖς ἄλλοις μηνυτής τε ἅμα καὶ τροφεὺς γίγνη-
ται. τὰ μὲν οὖν δὴ χορείας πέρι μελῶν τε καὶ ὀρχήσεως
ἐρρήθη, τίνα τύπον ἔχοντα ἐκλεκτέα τέ ἐστι καὶ ἐπανορ-
θωτέα καὶ καθιερωτέα· τὰ δὲ ἐν γράμμασι μὲν ὄντα, ἄνευ
δὲ μέτρων, ποῖα καὶ τίνα μεταχειρίζεσθαι χρήσοι τρόπον,
ὦ ἄριστε τῶν παίδων ἐπιμελητά, τοὺς ὑπὸ σοῦ τρεφομέ- C
νους, οὐκ εἰρήκαμεν. καί τοι τὰ μὲν περὶ τὸν πόλεμον, ἃ
δεῖ μανθάνειν τε αὐτοὺς καὶ μελετᾶν, ἔχεις τῷ λόγῳ, τὰ
δὲ περὶ τὰ γράμματα πρῶτον καὶ δεύτερον λύρας πέρι καὶ
λογισμῶν, ὧν ἔφαμεν δεῖν, ὅσα τε πρὸς πόλεμον καὶ οἰκονο-
μίαν καὶ τὴν κατὰ πόλιν διοίκησιν χρῆναι ἑκάστους λαβεῖν,
καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ ταῦτα ἔτι τὰ χρήσιμα τῶν ἐν ταῖς περιό-
δοις τῶν θείων, ἄστρων τε πέρι καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, ὅσα

D διοικεῖν ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ ταῦτα πάσῃ πόλει — τίνων δὴ πέρι λέγομεν; ἡμερῶν τάξεως εἰς μηνῶν περιόδους καὶ μηνῶν εἰς ἕκαστον τὸν ἐνιαυτόν, ἵνα ὧραι καὶ θυσίαι καὶ ἑορταὶ τὰ προσήκοντ᾽ ἀπολαμβάνουσαι ἑαυταῖς ἕκασται τῷ κατὰ φύσιν ἄγεσθαι, ζῶσαν τὴν πόλιν καὶ ἐγρηγορυῖαν παρεχόμεναι, θεοῖς μὲν τὰς τιμὰς ἀποδιδῶσι, τοὺς δὲ ἀνθρώπους περὶ αὐτὰ μᾶλλον ἔμφρονας ἀπεργάζωνται — ταῦτα οὔπω σοι πάντα ἱκανῶς, ὦ φίλε, παρὰ τοῦ νομο-
E θέτου διείρηται· πρόσεχε δὴ τὸν νοῦν τοῖς μετὰ ταῦτα μέλλουσι ῥηθήσεσθαι. γραμμάτων εἴπομεν ὡς οὐχ ἱκανῶς ἔχεις πέρι τὸ πρῶτον, ἐπικαλοῦντές τι τῇ λέξει τόδε, ὡς οὔπω διείρηκέ σοι, πότερον εἰς ἀκρίβειαν τοῦ μαθήματος ἰτέον τὸν μέλλοντα πολίτην ἔσεσθαι μέτριον ἢ τὸ παράπαν οὐδὲ προσοιστέον· ὡς δ᾽ αὔτως καὶ περὶ λύραν· προσοιστέον μέντοι νῦν φαμέν. εἰς μὲν γράμματα παιδὶ δεκετεῖ σχεδὸν ἐνιαυτοὶ τρεῖς, λύρας δὲ ἅψασθαι τρία μὲν
810 ἔτη καὶ δέκα γεγονόσιν ἄρχεσθαι μέτριος ὁ χρόνος, ἐμμεῖναι δὲ ἕτερα τρία. καὶ μήτε πλείω τούτων μήτ᾽ ἐλάττω πατρὶ μηδ᾽ αὐτῷ, φιλομαθοῦντι μηδὲ μισοῦντι, περὶ ταῦτα ἐξέστω μείζω μηδ᾽ ἐλάττω διατριβὴν ποιεῖσθαι παράνομον· ὁ δὲ μὴ πειθόμενος ἄτιμος τῶν παιδείων ἔστω τιμῶν, ἃς ὀλίγον ὕστερον ῥητέον. μανθάνειν δὲ ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις δή τί ποτε δεῖ τοὺς νέους καὶ διδάσκειν αὖ τοὺς διδασκάλους, τοῦτο αὐτὸ πρῶτον μάνθανε.
B γράμματα μὲν τοίνυν χρὴ τὸ μέχρι τοῦ γράψαι τε καὶ ἀναγνῶναι δυνατὸν εἶναι διαπονεῖν· πρὸς τάχος δὲ ἢ κάλλος ἀπηκριβῶσθαί τισιν, οἷς μὴ φύσις ἐπέσπευσεν ἐν τοῖς τεταγμένοις ἔτεσι, χαίρειν ἐᾶν. πρὸς δὲ δὴ μαθήματα ἄλυρα ποιητῶν κείμενα ἐν γράμμασι, τοῖς μὲν μετὰ μέτρων, τοῖς δ᾽ ἄνευ ῥυθμῶν τμημάτων, ἃ δὴ συγγράμματα κατὰ λόγον εἰρημένα μόνον, τητώμενα ῥυθμοῦ τε καὶ ἁρ-
C μονίας, σφαλερὰ γράμμαθ᾽ ἡμῖν ἐστι παρά τινων τῶν

πολλῶν τοιούτων ἀνθρώπων καταλελειμμένα· οἷς, ὦ πάντων βέλτιστοι νομοφύλακες, τί χρήσεσθε; ἢ τί ποθ' ὑμῖν ὁ νομοθέτης χρῆσθαι προστάξας ὀρθῶς ἂν τάξειε; καὶ μάλα ἀπορήσειν αὐτὸν προσδοκῶ.

ΚΛ. Τί ποτε τοῦτ', ὦ ξένε, φαίνει πρὸς σαυτὸν ὄντως ἠπορηκὼς λέγειν;

ΑΘ. Ὀρθῶς ὑπέλαβες, ὦ Κλεινία. πρὸς δὲ δὴ κοινωνοὺς ὑμᾶς ὄντας περὶ νόμων ἀνάγκη τό τε φαινόμενον εὔπορον καὶ τὸ μὴ φράζειν.

ΚΛ. Τί οὖν; τί περὶ τούτων νῦν καὶ ποῖόν τι πεπονθὼς λέγεις; D

ΑΘ. Ἐρῶ δή· στόμασι γὰρ πολλάκις μυρίοις ἐναντία λέγειν οὐδαμῶς εὔπορον.

ΚΛ. Τί δέ; σμικρὰ καὶ ὀλίγον δοκεῖ σοι τὰ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένα περὶ νόμων κεῖσθαι τοῖς πολλοῖς ὑπεναντία;

ΑΘ. Καὶ μάλα ἀληθὲς τοῦτό γε λέγεις· κελεύεις γάρ δή με, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐχθοδοποῦ γεγονυίας πολλοῖς, ἴσως δ' οὐκ ἐλάττοσιν ἑτέροις προσφιλοῦς, E εἰ δὲ ἐλάττοσιν, οὔκουν χείροσί γε, μεθ' ὧν διακελεύει με παρακινδυνεύοντά τε καὶ θαρροῦντα τὴν νῦν ἐκ τῶν παρόντων λόγων τετμημένην ὁδὸν τῆς νομοθεσίας πορεύεσθαι μηδὲν ἀνιέντα.

ΚΛ. Τί μήν;

XV. ΑΘ. Οὐ τοίνυν ἀνίημι· λέγω μήν, ὅτι ποιηταί τε ἡμῖν εἰσί τινες ἐπῶν ἑξαμέτρων πάμπολλοι καὶ τριμέτρων καὶ πάντων δὴ τῶν λεγομένων μέτρων, οἱ μὲν ἐπὶ σπουδήν, οἱ δ' ἐπὶ γέλωτα ὡρμηκότες, ἐν οἷς φασὶ δεῖν οἱ πολλάκις μυρίοι τοὺς ὀρθῶς παιδευομένους τῶν νέων τρέφειν καὶ διακορεῖς ποιεῖν, πολυηκόους τ' ἐν ταῖς ἀναγνώσεσι ποιοῦντας καὶ πολυμαθεῖς, ὅλους ποιητὰς ἐκμαν- 811
θάνοντας· οἱ δὲ ἐκ πάντων κεφάλαια ἐκλέξαντες καί τινας

ὅλας ῥήσεις εἰς ταὐτὸ ξυναγαγόντες ἐκμανθάνειν φασὶ
δεῖν εἰς μνήμην τιθεμένους, εἰ μέλλει τις ἀγαθὸς ἡμῖν καὶ
σοφὸς ἐκ πολυπειρίας καὶ πολυμαθίας γενέσθαι. τούτοις
δὴ σὺ κελεύεις ἐμὲ τὰ νῦν παρρησιαζόμενον ἀποφαίνε-
σθαι, τί τε καλῶς λέγουσι καὶ τί μή;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Τί δή ποτ' ἂν οὖν περὶ ἁπάντων τούτων ἑνὶ
B λόγῳ φράζων εἴποιμ' ἂν ἱκανόν; οἶμαι μὲν τὸ τοιόνδε
σχεδόν, ὃ καὶ πᾶς ἄν μοι συγχωρήσειε, πολλὰ μὲν ἕκαστον
τούτων εἰρηκέναι καλῶς, πολλὰ δὲ καὶ τοὐναντίον· εἰ δ'
οὕτω τοῦτ' ἔχει, κίνδυνόν φημι εἶναι φέρουσαν τοῖς παισὶ
τὴν πολυμαθίαν.

ΚΛ. Πῶς οὖν καὶ τί παραινοίης ἂν τῷ νομοφύλακι;

ΑΘ. Τοῦ πέρι λέγεις;

ΚΛ. Τοῦ πρὸς τί παράδειγμά ποτε ἀποβλέψας ἂν τὸ
μὲν ἐῷ πάντας μανθάνειν τοὺς νέους, τὸ δ' ἀποκωλύοι.
C λέγε καὶ μηδὲν ἀπόκνει λέγων.

ΑΘ. Ὦ 'γαθὲ Κλεινία, κινδυνεύω κατά γέ τινα τρό-
πον εὐτυχηκέναι.

ΚΛ. Τοῦ δὴ πέρι;

ΑΘ. Τοῦ μὴ παντάπασι παραδείγματος ἀπορεῖν.
νῦν γὰρ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς λόγους, οὓς ἐξ ἕω μέχρι
δεῦρο δὴ διεληλύθαμεν ἡμεῖς, ὡς μὲν ἐμοὶ φαινόμεθα,
οὐκ ἄνευ τινὸς ἐπιπνοίας θεῶν, ἔδοξαν δ' οὖν μοι παντά-
πασι ποιήσει τινὶ προσομοίως εἰρῆσθαι· καί μοι ἴσως
D οὐδὲν θαυμαστὸν πάθος ἐπῆλθε, λόγους οἰκείους οἷον
ἀθρόους ἐπιβλέψαντι μάλα ἡσθῆναι· τῶν γὰρ δὴ πλεί-
στων λόγων, οὓς ἐν ποιήμασιν ἢ χύδην οὕτως εἰρημένους
μεμάθηκα καὶ ἀκήκοα, πάντων μοι μετριώτατοί γε εἶναι
κατεφάνησαν καὶ προσήκοντες τὰ μάλιστα ἀκούειν νέοις.
τῷ δὴ νομοφύλακί τε καὶ παιδευτῇ παράδειγμα οὐκ ἂν
ἔχοιμι, ὡς οἶμαι, τούτου βέλτιον φράζειν, ἢ ταῦτά τε δι-

διδάσκειν παρακελεύεσθαι τοῖσι διδασκάλοις τοὺς παῖδας
τά τε τούτων ἐχόμενα καὶ ὅμοια, ἂν ἄρα που περιτυγχάνῃ E
ποιητῶν τε ποιήματα διεξιὼν καὶ γεγραμμένα καταλογά-
δην ἢ καὶ ψιλῶς οὕτως ἄνευ τοῦ γεγράφθαι λεγόμενα,
ἀδελφά που τούτων τῶν λόγων, μὴ μεθιέναι τρόπῳ μη-
δενί, γράφεσθαι δέ· καὶ πρῶτον μὲν τοὺς διδασκάλους
αὐτοὺς ἀναγκάζειν μανθάνειν καὶ ἐπαινεῖν, οὓς δ' ἂν μὴ
ἀρέσκῃ τῶν διδασκάλων, μὴ χρῆσθαι τούτοις συνεργοῖς,
οὓς δ' ἂν τῷ ἐπαίνῳ συμψήφους ἔχῃ, τούτοις χρώμενον
τοὺς νέους αὐτοῖς παραδιδόναι διδάσκειν τε καὶ παιδεύειν.
οὗτός μοι μῦθος ἐνταῦθα καὶ οὕτω τελευτάτω, περὶ γραμ- 812
ματιστῶν τε εἰρημένος ἅμα καὶ γραμμάτων.

ΚΛ. Κατὰ μὲν τὴν ὑπόθεσιν, ὦ ξένε, ἔμοιγε οὐ φαινόμεθα ἐκτὸς πορεύεσθαι τῶν ὑποτεθέντων λόγων· εἰ δὲ τὸ ὅλον κατορθοῦμεν ἢ μή, χαλεπὸν ἴσως διισχυρίζεσθαι.

ΑΘ. Τότε γάρ, ὦ Κλεινία, τοῦτό γ' αὐτὸ ἔσται καταφανέστερον, ὡς εἰκός, ὅταν, ὃ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἐπὶ τέλος ἀφικώμεθα πάσης τῆς διεξόδου περὶ νόμων.

ΚΛ. Ὀρθῶς. B

XVI. ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ μετὰ τὸν γραμματιστὴν ὁ κιθαριστὴς ἡμῖν προσρητέος;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Τοῖς κιθαρισταῖς μὲν τοίνυν ἡμᾶς δοκῶ τῶν ἔμπροσθεν λόγων ἀναμνησθέντας τὸ προσῆκον νεῖμαι τῆς τε διδασκαλίας ἅμα καὶ πάσης τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα παιδεύσεως.

ΚΛ. Ποίων δὴ πέρι λέγεις;

ΑΘ. Ἔφαμεν, οἶμαι, τοὺς τοῦ Διονύσου τοὺς ἑξη-
κοντούτας ᾠδοὺς διαφερόντως εὐαισθήτους δεῖν γεγονέ-
ναι περί τε τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰς τῶν ἁρμονιῶν συστά- C
σεις, ἵνα τὴν τῶν μελῶν μίμησιν τὴν εὖ καὶ τὴν κακῶς

μεμιμημένην, ἐν τοῖς παθήμασιν ὅταν ψυχὴ γίγνηται, τά τε τῆς ἀγαθῆς ὁμοιώματα καὶ τὰ τῆς ἐναντίας ἐκλέξασθαι δυνατὸς ὢν τις τὰ μὲν ἀποβάλλῃ, τὰ δὲ προφέρων εἰς μέσον ὑμνῇ καὶ ἐπᾴδῃ ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς, προκαλούμενος ἑκάστους εἰς ἀρετῆς ἕπεσθαι κτῆσιν συνακολουθοῦντας διὰ τῶν μιμήσεων.

ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

D ΑΘ. Τούτων τοίνυν δεῖ χάριν τοῖς φθόγγοις τῆς λύρας προσχρῆσθαι, σαφηνείας ἕνεκα τῶν χορδῶν, τόν τε κιθαριστὴν καὶ τὸν παιδευόμενον, ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι· τὴν δ' ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελῳδίαν ξυνθέντος ποιητοῦ, καὶ δὴ καὶ πυκνότητα μανότητι καὶ τάχος βραδυτῆτι καὶ ὀξύτητα βαρύτητι ξύμφωνον καὶ ἀντίφωνον παρεχομένους,
E καὶ τῶν ῥυθμῶν ὡσαύτως παντοδαπὰ ποικίλματα προσαρμόττοντας τοῖσι φθόγγοις τῆς λύρας, πάντα οὖν τὰ τοιαῦτα μὴ προσφέρειν τοῖς μέλλουσιν ἐν τρισὶν ἔτεσι τὸ τῆς μουσικῆς χρήσιμον ἐκλήψεσθαι διὰ τάχους. τὰ γὰρ ἐναντία ἄλληλα ταράττοντα δυσμάθειαν παρέχει, δεῖ δὲ ὅ τι μάλιστα εὐμαθεῖς εἶναι τοὺς νέους· τὰ γὰρ ἀναγκαῖα οὐ σμικρὰ οὐδ' ὀλίγα αὐτοῖς ἐστὶ προστεταγμένα μαθήματα, δείξει δὲ αὐτὰ προϊὼν ὁ λόγος ἅμα τῷ χρόνῳ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω περὶ τῆς μουσικῆς ἡμῖν ὁ παιδευτὴς ἐπιμελείσθω· τὰ δὲ μελῶν αὐτῶν αὖ καὶ ῥημάτων, οἷα τοὺς χορο-
813 διδασκάλους καὶ ἃ δεῖ διδάσκειν, καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν διείρηται πάντα, ἃ δὴ καθιερωθέντα ἔφαμεν δεῖν, ταῖς ἑορταῖς ἕκαστα ἁρμόττοντα, ἡδονὴν εὐτυχῆ ταῖς πόλεσι παραδιδόντα ὠφελεῖν.

ΚΛ. Ἀληθῆ καὶ ταῦτα διείρηκας.

ΑΘ. Ἀληθέστατα τοίνυν καὶ ταῦθ' ἡμῖν παραλαβὼν ὁ περὶ τὴν μοῦσαν ἄρχων αἱρεθεὶς ἐπιμελείσθω μετὰ

τύχης εὐμενοῦς, ἡμεῖς δὲ ὀρχήσεώς τε πέρι καὶ ὅλης τῆς περὶ τὸ σῶμα γυμναστικῆς πρὸς τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις ἀποδῶμεν· καθάπερ μουσικῆς τὸ διδασκαλικὸν ὑπό- B
λοιπον ὂν ἀπέδομεν, ὡσαύτως ποιῶμεν καὶ γυμναστικῆς. τοὺς γὰρ παῖδάς τε καὶ τὰς παῖδας ὀρχεῖσθαι δὴ δεῖ καὶ γυμνάζεσθαι μανθάνειν· ἢ γάρ;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τοῖς μὲν τοίνυν παισὶν ὀρχησταί, ταῖς δὲ ὀρχηστρίδες ἂν εἶεν πρὸς τὸ διαπονεῖν οὐκ ἀνεπιτηδειότερον.

ΚΛ. Ἔστω δὴ ταύτῃ.

ΑΘ. Πάλιν δὴ τὸν τὰ πλεῖστα ἕξοντα πράγματα καλῶμεν, τὸν τῶν παίδων ἐπιμελητήν, ὃς τῶν τε περὶ μου- C
σικὴν τῶν τε περὶ γυμναστικὴν ἐπιμελούμενος οὐ πολλὴν ἕξει σχολήν.

ΚΛ. Πῶς οὖν δυνατὸς ἔσται πρεσβύτερος ὢν τοσούτων ἐπιμελεῖσθαι;

XVII. ΑΘ. Ῥᾳδίως, ὦ φίλε. ὁ νόμος γὰρ αὐτῷ δέδωκε καὶ δώσει προσλαμβάνειν εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πολιτῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν οὓς ἂν ἐθέλῃ, γνώσεται δὲ οὓς δεῖ καὶ βουλήσεται μὴ πλημμελεῖν εἰς ταῦτα αἰδούμενος ἐμφρόνως καὶ γιγνώσκων τῆς ἀρχῆς τὸ μέγεθος, D
λογισμῷ τε ξυνών, ὡς εὖ μὲν τραφέντων καὶ τρεφομένων τῶν νέων πάντα ἡμῖν κατ' ὀρθὸν πλεῖ, μὴ δέ, οὔτ' εἰπεῖν ἄξιον οὔθ' ἡμεῖς λέγομεν, ἐπὶ καινῇ πόλει τοὺς σφόδρα φιλομαντευτὰς σεβόμενοι. πολλὰ μὲν οὖν ἡμῖν καὶ περὶ τούτων εἴρηται, τῶν περὶ τὰς ὀρχήσεις καὶ περὶ πᾶσαν τὴν τῶν γυμνασίων κίνησιν· γυμνάσια γὰρ τίθεμεν καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἅπαντα τοῖς σώμασι διαπονήματα τοξικῆς τε καὶ πάσης ῥίψεως καὶ πελταστικῆς καὶ πάσης ὁπλο- E
μαχίας καὶ διεξόδων τακτικῶν καὶ ἁπάσης πορείας στρατοπέδων καὶ στρατοπεδεύσεων καὶ ὅσα εἰς ἱππικὴν μαθή-

ματα συντείνει. πάντων γὰρ τούτων διδασκάλους τε εἶναι
δεῖ κοινούς, ἀρνυμένους μισθὸν παρὰ τῆς πόλεως, καὶ
τούτων μαθητὰς τοὺς ἐν τῇ πόλει παῖδάς τε καὶ ἄνδρας,
καὶ κόρας καὶ γυναῖκας πάντων τούτων ἐπιστήμονας, κό-
ρας μὲν οὔσας ἔτι πᾶσαν τὴν ἐν ὅπλοις ὄρχησιν καὶ μάχην
μεμελετηκυίας, γυναῖκας δὲ διεξόδων καὶ τάξεων καὶ θέ-
814 σεως καὶ ἀναιρέσεως ὅπλων ἡμμένας, εἰ μηδενὸς ἕνεκα,
ἀλλ' εἴ ποτε δεήσειε πανδημεὶ πάσῃ τῇ δυνάμει καταλεί-
ποντας τὴν πόλιν ἔξω στρατεύεσθαι, τοὺς φυλάξοντας
παῖδάς τε καὶ τὴν ἄλλην πόλιν ἱκανοὺς εἶναι τό γε τοσοῦ-
τον, ἢ καὶ τοὐναντίον, ὧν οὐδὲν ἀπώμοτον, ἔξωθεν πο-
λεμίους εἰσπεσόντας ῥώμῃ τινὶ μεγάλῃ καὶ βίᾳ, βαρβάρους
εἴτε Ἕλληνας, ἀνάγκην παρασχεῖν περὶ αὐτῆς τῆς πόλεως
B τὴν διαμάχην γίγνεσθαι, πολλή που κακία πολιτείας, οὕ-
τως αἰσχρῶς τὰς γυναῖκας εἶναι τεθραμμένας, ὡς μηδ'
ὥσπερ ὄρνιθας περὶ τέκνων μαχομένας πρὸς ὁτιοῦν τῶν
ἰσχυροτάτων θηρίων ἐθέλειν ἀποθνήσκειν τε καὶ πάντας
κινδύνους κινδυνεύειν, ἀλλ' εὐθὺς πρὸς ἱερὰ φερομένας
πάντας βωμούς τε καὶ ναοὺς ἐμπιπλάναι καὶ δόξαν τοῦ
τῶν ἀνθρώπων γένους καταχεῖν, ὡς πάντων δειλότατον
φύσει θηρίων ἐστίν.

*ΚΛ.* Οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ ξένε, οὐδαμῶς εὔσχημον
C γίγνοιτ' ἄν, τοῦ κακοῦ χωρίς, τοῦτο ἐν πόλει ὅπου γί-
γνοιτο.

*ΑΘ.* Οὐκοῦν τιθῶμεν τὸν νόμον τοῦτον, μέχρι γε
τοσούτου μὴ ἀμελεῖσθαι τὰ περὶ τὸν πόλεμον γυναιξὶ
δεῖν, ἐπιμελεῖσθαι δὲ πάντας τοὺς πολίτας καὶ τὰς πο-
λίτιδας;

*ΚΛ.* Ἐγὼ γοῦν συγχωρῶ.

*ΑΘ.* Πάλης τοίνυν τὰ μὲν εἴπομεν, ὃ δ' ἐστὶ μέγι-
στον, ὡς ἐγὼ φαίην ἄν, οὐκ εἰρήκαμεν, οὐδ' ἔστι ῥάδιον
ἄνευ τοῦ τῷ σώματι δεικνύντα ἅμα καὶ τῷ λόγῳ φράζειν.

τοῦτ᾽ οὖν τότε κρινοῦμεν, ὅταν ἔργῳ λόγος ἀκολουθήσας D μηνύσῃ τι σαφὲς τῶν τε ἄλλων ὧν εἴρηκε πέρι καὶ ὅτι τῇ πολεμικῇ μάχῃ πασῶν κινήσεων ὄντως ἐστὶ ξυγγενὴς πολὺ μάλισθ᾽ ἡμῖν ἡ τοιαύτη πάλη, καὶ δὴ καὶ ὅτι δεῖ ταύτην ἐκείνης χάριν ἐπιτηδεύειν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκείνην ταύτης ἕνεκα μανθάνειν.

*ΚΛ.* Καλῶς τοῦτό γε λέγεις.

XVIII. *ΑΘ.* Νῦν δὴ τῆς μὲν περὶ παλαίστραν δυνάμεως τὸ μέχρι δεῦρ᾽ ἡμῖν εἰρήσθω· περὶ δὲ τῆς ἄλλης κινήσεως παντὸς τοῦ σώματος, ἧς τὸ πλεῖστον μέρος ὄρχησίν τινά τις προσαγορεύων ὀρθῶς ἂν φθέγγοιτο, δύο μὲν E αὐτῆς εἴδη χρὴ νομίζειν εἶναι, τὴν μὲν τῶν καλλιόνων σωμάτων ἐπὶ τὸ σεμνὸν μιμουμένην, τὴν δὲ τῶν αἰσχιόνων ἐπὶ τὸ φαῦλον, καὶ πάλιν τοῦ φαύλου τε δύο καὶ τοῦ σπουδαίου δύο ἕτερα. τοῦ δὴ σπουδαίου τὴν μὲν κατὰ πόλεμον καὶ ἐν βιαίοις ἐμπλακέντων πόνοις σωμάτων μὲν καλῶν, ψυχῆς δ᾽ ἀνδρικῆς, τὴν δ᾽ ἐν εὐπραγίαις τε οὔσης ψυχῆς σώφρονος ἐν ἡδοναῖς τε ἐμμέτροις· εἰρηνικὴν ἂν τις λέγων κατὰ φύσιν τὴν τοιαύτην ὄρχησιν λέγοι. τὴν πολεμικὴν δὴ τούτων, ἄλλην οὖσαν τῆς εἰρηνικῆς, πυρρίχην 815 ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι, τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ ὑπείξει πάσῃ καὶ ἐκπηδήσεσιν ἐν ὕψει καὶ ξὺν ταπεινώσει μιμουμένην, καὶ τὰς ταύταις ἐναντίας, τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα ἔν τε ταῖς τῶν τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειρούσας μιμεῖσθαι· τό τε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὔτονον, τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν B ὁπόταν γίγνηται μίμημα, εὐθυφερὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, τὸ δὲ τούτοις *που* ἐναντίον οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενος. τὴν δὲ εἰρηνικὴν ὄρχησιν τῇδ᾽ αὖ θεωρητέον ἑκάστων, εἴτε ὀρθῶς εἴτε μὴ κατὰ φύσιν τις τῆς καλῆς ὀρχήσεως ἀντι-

λαμβανόμενος ἐν χορείαις πρεπόντως εὐνόμων ἀνδρῶν
διατελεῖ. τὴν τοίνυν ἀμφισβητουμένην ὄρχησιν δεῖ πρῶ-
C τον χωρὶς τῆς ἀναμφισβητήτου διατεμεῖν. τίς οὖν αὕτη,
καὶ πῇ δεῖ χωρὶς τέμνειν ἑκατέραν; ὅση μὲν βακχεία τ'
ἐστὶ καὶ τῶν ταύταις ἑπομένων, ἃς Νύμφας τε καὶ Πᾶνας
καὶ Σειληνοὺς καὶ Σατύρους ἐπονομάζοντες, ὥς φασι,
μιμοῦνται κατῳνωμένους, περὶ καθαρμούς τε καὶ τελετάς
τινας ἀποτελούντων, ξύμπαν τοῦτο τῆς ὀρχήσεως τὸ γένος
οὔθ' ὡς εἰρηνικὸν οὔθ' ὡς πολεμικὸν οὔθ' ὅ τί ποτε βού-
λεται ῥᾴδιον ἀφορίσασθαι· διορίσασθαι μήν μοι ταύτῃ
D δοκεῖ σχεδὸν ὀρθότατον αὐτὸ εἶναι, χωρὶς μὲν πολεμικοῦ,
χωρὶς δὲ εἰρηνικοῦ θέντας εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἔστι πολιτικὸν
τοῦτο τῆς ὀρχήσεως τὸ γένος, ἐνταῦθα δὲ κείμενον ἐάσαντα
κεῖσθαι νῦν ἐπὶ τὸ πολεμικὸν ἅμα καὶ εἰρηνικὸν ὡς ἀναμ-
φισβητήτως ἡμέτερον ὂν ἐπανιέναι. τὸ δὲ τῆς ἀπολέμου
μούσης, ἐν ὀρχήσεσι δὲ τούς τε θεοὺς καὶ τοὺς τῶν θεῶν
παῖδας τιμῶν, ἓν μὲν ξύμπαν γίγνοιτ' ἂν γένος ἐν δόξῃ
τοῦ πράττειν εὖ γιγνόμενον, τοῦτο δὲ διχῇ διαιροῖμεν ἄν,
E τὸ μὲν ἐκ πόνων τινῶν αὐτοῦ καὶ κινδύνων διαπεφευγό-
των εἰς ἀγαθά, μείζους ἡδονὰς ἔχον, τὸ δὲ τῶν ἔμπροσθεν
ἀγαθῶν σωτηρίας οὔσης καὶ ἐπαύξης, πρᾳοτέρας τὰς ἡδο-
νὰς κεκτημένον ἐκείνων. ἐν δὲ δὴ τοῖς τοιούτοις που πᾶς
ἄνθρωπος τὰς κινήσεις τοῦ σώματος μειζόνων μὲν τῶν
ἡδονῶν οὐσῶν μείζους, ἐλαττόνων δὲ ἐλάττους κινεῖται,
καὶ κοσμιώτερος μὲν ὢν πρός τε ἀνδρείαν μᾶλλον γεγυ-
816 μνασμένος ἐλάττους αὖ, δειλὸς δὲ καὶ ἀγύμναστος γεγο-
νὼς πρὸς τὸ σωφρονεῖν μείζους καὶ σφοδροτέρας παρέχε-
ται μεταβολὰς τῆς κινήσεως· ὅλως δὲ φθεγγόμενος, εἴτ'
ἐν ᾠδαῖς εἴτ' ἐν λόγοις, ἡσυχίαν οὐ πάνυ δυνατὸς τῷ σώ-
ματι παρέχεσθαι πᾶς· διὸ μίμησις τῶν λεγομένων σχή-
μασι γενομένη τὴν ὀρχηστικὴν ἐξειργάσατο τέχνην ξύμ-
πασαν. ὁ μὲν οὖν ἐμμελῶς ἡμῶν, ὁ δὲ πλημμελῶς ἐν τού-

τοις πᾶσι κινεῖται. πολλὰ μὲν δὴ τοίνυν ἄλλα ἡμῖν τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ὡς εὖ καὶ κατὰ φύσιν κείμενα δεῖ B διανοούμενον ἐπαινεῖν, τούτων δὲ ἓν καὶ τὸ περὶ τὰς ὀρχήσεις τὰς τῶν εὖ πραττόντων, ὄντων δὲ μετρίων αὐτῶν πρὸς τὰς ἡδονάς, ὡς ὀρθῶς ἅμα καὶ μουσικῶς ὠνόμασεν ὅστις ποτ' ἦν, καὶ κατὰ λόγον αὐταῖς θέμενος ὄνομα ξυμπάσαις ἐμμελείας ἐπωνόμασε, καὶ δύο δὴ τῶν ὀρχήσεων τῶν καλῶν εἴδη κατεστήσατο, τὸ μὲν πολεμικὸν πυρρίχην, τὸ δὲ εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν, ἑκατέρῳ τὸ πρέπον τε καὶ ἁρμόττον ἐπιθεὶς ὄνομα. ἃ δὴ δεῖ τὸν μὲν νομοθέτην ἐξηγεῖσθαι τύποις, τὸν δὲ νομοφύλακα ζητεῖν τε καὶ ἀνερευνησάμενον, μετὰ τῆς ἄλλης μουσικῆς τὴν ὄρχησιν συνθέντα καὶ νείμαντα ἐπὶ πάσας ἑορτὰς τῶν θυσιῶν ἑκάστῃ τὸ πρόσφορον, οὕτω καθιερώσαντα αὐτὰ πάντα ἐν τάξει τοῦ λοιποῦ μὴ κινεῖν μηδὲν μήτε ὀρχήσεως ἐχόμενον μήτε ᾠδῆς, ἐν ταῖς δ' αὐταῖς ἡδοναῖς ὡσαύτως τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ πολίτας διάγοντας, ὁμοίους εἰς δύναμιν ὄντας, ζῆν εὖ D τε καὶ εὐδαιμόνως.

XIX. Τὰ μὲν οὖν τῶν καλῶν σωμάτων καὶ γενναίων ψυχῶν εἰς τὰς χορείας, οἵας εἴρηται δεῖν αὐτὰς εἶναι, διαπεπέρανται· τὰ δὲ τῶν αἰσχρῶν σωμάτων καὶ διανοημάτων καὶ τῶν ἐπὶ τὰ τοῦ γέλωτος κωμῳδήματα τετραμμένων, κατὰ λέξιν τε καὶ ᾠδὴν καὶ κατὰ ὄρχησιν καὶ κατὰ τὰ τούτων πάντων μιμήματα κεκωμῳδημένα, ἀνάγκη μὲν θεάσασθαι καὶ γνωρίζειν· ἄνευ γὰρ γελοίων τὰ σπουδαῖα καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία μαθεῖν μὲν οὐ δυνατόν, εἰ μέλλει τις φρόνιμος ἔσεσθαι· ποιεῖν δὲ οὐκ ἂν E δυνατὸν ἀμφότερα, εἴ τις αὖ μέλλει καὶ σμικρὸν ἀρετῆς μεθέξειν, ἀλλὰ αὐτῶν ἕνεκα τούτων καὶ μανθάνειν αὐτὰ δεῖ, τοῦ μή ποτε δι' ἄγνοιαν δρᾶν ἢ λέγειν ὅσα γελοῖα, μηδὲν δέον, δούλοις δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ ξένοις ἐμμίσθοις προστάττειν μιμεῖσθαι, σπουδὴν δὲ περὶ αὐτὰ εἶναι μη-

δέποτε μηδ' ἥντινοῦν μηδέ τινα μανθάνοντα αὐτὰ γίγνε-
σθαι φανερὸν τῶν ἐλευθέρων, μήτε γυναῖκα μήτε ἄνδρα,
καινὸν δὲ ἀεί τι περὶ αὐτὰ φαίνεσθαι τῶν μιμημάτων.
ὅσα μὲν οὖν περὶ γέλωτά ἐστι παίγνια, ἃ δὴ κωμῳδίαν
817 πάντες λέγομεν, οὕτω τῷ νόμῳ καὶ λόγῳ κείσθω· τῶν δὲ
σπουδαίων, ὥς φασι, τῶν περὶ τραγῳδίαν ἡμῖν ποιητῶν,
ἐάν ποτέ τινες αὐτῶν ἡμᾶς ἐλθόντες ἐπανερωτήσωσιν
οὑτωσί πως· ὦ ξένοι, πότερον φοιτῶμεν ὑμῖν εἰς τὴν πό-
λιν τε καὶ χώραν ἢ μή, καὶ τὴν ποίησιν φέρωμέν τε καὶ
ἄγωμεν, ἢ πῶς ὑμῖν δέδοκται περὶ τὰ τοιαῦτα δρᾶν; τί
οὖν ἂν πρὸς ταῦτα ὀρθῶς ἀποκριναίμεθα τοῖς θείοις
B ἀνδράσιν; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ τάδε· ὦ ἄριστοι, φάναι,
τῶν ξένων, ἡμεῖς ἐσμὲν τραγῳδίας αὐτοὶ ποιηταὶ κατὰ
δύναμιν ὅ τι καλλίστης ἅμα καὶ ἀρίστης· πᾶσα οὖν ἡμῖν
ἡ πολιτεία ξυνέστηκε μίμησις τοῦ καλλίστου καὶ ἀρίστου
βίου, ὃ δή φαμεν ἡμεῖς γε ὄντως εἶναι τραγῳδίαν τὴν ἀλη-
θεστάτην. ποιηταὶ μὲν οὖν ὑμεῖς, ποιηταὶ δὲ καὶ ἡμεῖς
ἐσμὲν τῶν αὐτῶν, ὑμῖν ἀντίτεχνοί τε καὶ ἀνταγωνισταὶ
τοῦ καλλίστου δράματος, ὃ δὴ νόμος ἀληθὴς μόνος ἀπο-
C τελεῖν πέφυκεν, ὡς ἡ παρ' ἡμῶν ἐστιν ἐλπίς· μὴ δὴ δόξητε
ἡμᾶς ῥᾳδίως γε οὕτως ὑμᾶς ποτὲ παρ' ἡμῖν ἐάσειν σκηνάς
τε πήξαντας κατ' ἀγορὰν καὶ καλλιφώνους ὑποκριτὰς
εἰσαγαγομένους, μεῖζον φθεγγομένους ἡμῶν, ἐπιτρέψειν
ὑμῖν δημηγορεῖν πρὸς παῖδάς τε καὶ γυναῖκας καὶ τὸν
πάντα ὄχλον, τῶν αὐτῶν λέγοντας ἐπιτηδευμάτων πέρι
μὴ τὰ αὐτὰ ἅπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ καὶ ἐναντία τὰ
D πλεῖστα. σχεδὸν γάρ τοι κἂν μαινοίμεθα τελέως ἡμεῖς τε
καὶ ἅπασα ἡ πόλις, ἥτις οὖν ὑμῖν ἐπιτρέποι δρᾶν τὰ νῦν
λεγόμενα, πρὶν κρῖναι τὰς ἀρχάς, εἴτε ῥητὰ καὶ ἐπιτήδεια
πεποιήκατε λέγειν εἰς τὸ μέσον εἴτε μή· νῦν οὖν, ὦ παῖ-
δες μαλακῶν Μουσῶν ἔκγονοι, ἐπιδείξαντες τοῖς ἄρχουσι
πρῶτον τὰς ὑμετέρας παρὰ τὰς ἡμετέρας ᾠδάς, ἂν μὲν τὰ

αὐτά γε ἢ καὶ βελτίω τὰ παρ' ὑμῶν φαίνηται λεγόμενα,
δώσομεν ὑμῖν χορόν, εἰ δὲ μή, ὦ φίλοι, οὐκ ἄν ποτε δυ-
ναίμεθα. ταῦτ' οὖν ἔστω περὶ πᾶσαν χορείαν καὶ μάθη- E
σιν τούτων πέρι συντεταγμένα νόμοις ἔθη, χωρὶς μὲν τὰ
τῶν δούλων, χωρὶς δὲ τὰ τῶν δεσποτῶν, εἰ ξυνδοκεῖ.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ ξυνδοκεῖ νῦν γε οὕτως;

XX. ΑΘ. Ἔτι δὴ τοίνυν τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ τρία
μαθήματα, λογισμοὶ μὲν καὶ τὰ περὶ ἀριθμοὺς ἓν μάθημα,
μετρητικὴ δὲ μήκους καὶ ἐπιπέδου καὶ βάθους ὡς ἓν αὖ
δεύτερον, τρίτον δὲ τῆς τῶν ἄστρων περιόδου πρὸς ἄλ-
ληλα ὡς πέφυκε πορεύεσθαι· ταῦτα δὲ ξύμπαντα οὐχ ὡς 818
ἀκριβείας ἐχόμενα δεῖ διαπονεῖν τοὺς πολλοὺς ἀλλά τινας
ὀλίγους· οὓς δέ, προϊόντες ἐπὶ τῷ τέλει φράσομεν. οὕτω
γὰρ πρέπον ἂν εἴη· τῷ πλήθει δὲ ὅσα αὐτῶν ἀναγκαῖα
καὶ πῶς ὀρθότατα λέγεται, μὴ ἐπίστασθαι μὲν τοῖς πολ-
λοῖς αἰσχρόν, δι' ἀκριβείας δὲ ζητεῖν πάντα οὔτε ῥᾴδιον
οὔτε τὸ παράπαν δυνατόν· τὸ δὲ ἀναγκαῖον αὐτῶν οὐχ
οἷόν τε ἀποβάλλειν, ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον πα- B
ροιμιασάμενος εἰς ταῦτα ἀποβλέψας εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ θεὸς
ἀνάγκῃ μή ποτε φανῇ μαχόμενος, ὅσαι θεῖαί γε, οἶμαι, τῶν
[τε] ἀναγκῶν εἰσίν· ἐπεὶ τῶν γε ἀνθρωπίνων, εἰς ἃς οἱ
πολλοὶ βλέποντες λέγουσι τὸ τοιοῦτον, οὗτος πάντων τῶν
λόγων εὐηθέστατός ἐστι μακρῷ.

ΚΛ. Τίνες οὖν, ὦ ξένε, αἱ μὴ τοιαῦται ἀνάγκαι τῶν
μαθημάτων, θεῖαι δέ;

ΑΘ. Δοκῶ μέν, ἃς μή τις πράξας μηδὲ αὖ μαθὼν τὸ
παράπαν οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἀνθρώποις θεὸς οὐδὲ δαί- C
μων οὐδὲ ἥρως, οἷος δυνατὸς ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν σὺν
σπουδῇ ποιεῖσθαι. πολλοῦ δ' ἂν δεήσειεν ἄνθρωπός γε
θεῖος γενέσθαι μήτε ἓν μήτε δύο μήτε τρία μήθ' ὅλως
ἄρτια καὶ περιττὰ δυνάμενος γιγνώσκειν, μηδὲ ἀριθμεῖν
τὸ παράπαν εἰδώς, μηδὲ νύκτα καὶ ἡμέραν διαριθμεῖσθαι

δυνατὸς ὤν, σελήνης δὲ καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων
D περιφορᾶς ἀπείρως ἔχων· ταῦτ' οὖν δὴ πάντα ὡς μὲν οὐκ ἀναγκαῖά ἐστι μαθήματα τῷ μέλλοντι σχεδὸν ὁτιοῦν τῶν καλλίστων μαθημάτων εἴσεσθαι, πολλὴ καὶ μωρία τοῦ διανοήματος· ποῖα δὲ ἕκαστα τούτων καὶ πόσα καὶ πότε μαθητέον, καὶ τί μετὰ τίνος καὶ τί χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ πᾶσαν τὴν τούτων κρᾶσιν, ταῦτά ἐστιν ἃ δεῖ λαβόντα ὀρθῶς πρῶτα ἐπὶ τἆλλα ἰόντα τούτων ἡγουμένων τῶν μαθημάτων μανθάνειν· οὕτω γὰρ ἀνάγκη φύσει κατεί-
E ληφεν, ᾗ φαμὲν οὐδένα θεῶν οὔτε μάχεσθαι τὰ νῦν οὔτε μαχεῖσθαί ποτε.

ΚΛ. Ἔοικέ γε, ὦ ξένε, νῦν οὕτω πως ῥηθέντα ὀρθῶς εἰρῆσθαι καὶ κατὰ φύσιν ἃ λέγεις.

ΑΘ. Ἔχει μὲν γὰρ οὕτως, ὦ Κλεινία, χαλεπὸν δὲ αὐτὰ προταξάμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ νομοθετεῖν· ἀλλ' εἰς ἄλλον, εἰ δοκεῖ, χρόνον ἀκριβέστερον ἂν νομοθετησαίμεθα.

ΚΛ. Δοκεῖς ἡμῖν, ὦ ξένε, φοβεῖσθαι τὸ τῆς ἡμετέρας περὶ τῶν τοιούτων ἀπειρίας ἔθος. οὔκουν ὀρθῶς φοβεῖ· πειρῶ δὴ λέγειν μηδὲν ἀποκρυπτόμενος ἕνεκα τούτων.

819 ΑΘ. Φοβοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα, ἃ σὺ νῦν λέγεις, μᾶλλον δ' ἔτι δέδοικα τοὺς ἡμμένους μὲν αὐτῶν τούτων τῶν μαθημάτων, κακῶς δ' ἡμμένους. οὐδαμοῦ γὰρ δεινὸν οὐδὲ σφοδρὸν ἀπειρία τῶν πάντων οὐδὲ μέγιστον κακόν, ἀλλ' ἡ πολυπειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίγνεται πολὺ τούτων μείζων ζημία.

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

XXI. ΑΘ. Τοσάδε τοίνυν ἑκάστων χρὴ φάναι μανθάνειν δεῖν τοὺς ἐλευθέρους, ὅσα καὶ πάμπολυς ἐν Αἰγύ-
B πτῳ παίδων ὄχλος ἅμα γράμμασι μανθάνει. πρῶτον μὲν γὰρ περὶ λογισμοὺς ἀτεχνῶς παισὶν ἐξευρημένα μαθήματα

μετὰ παιδιᾶς τε καὶ ἡδονῆς μανθάνειν, μήλων τέ τινων διανομαὶ καὶ στεφάνων πλείοσιν ἅμα καὶ ἐλάττοσιν ἁρμοττόντων ἀριθμῶν τῶν αὐτῶν, καὶ πυκτῶν καὶ παλαιστῶν ἐφεδρείας τε καὶ συλλήξεως ἐν μέρει καὶ ἐφεξῆς καὶ ὡς πεφύκασι γίγνεσθαι. καὶ δὴ καὶ παίζοντες, φιάλας ἅμα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων C κεραννύντες, οἱ δὲ καὶ ὅλας πως διαδιδόντες, ὅπερ εἶπον, εἰς παιδιὰν ἐναρμόττοντες τὰς τῶν ἀναγκαίων ἀριθμῶν χρήσεις ὠφελοῦσι τοὺς μανθάνοντας εἴς τε τὰς τῶν στρατοπέδων τάξεις καὶ ἀγωγὰς καὶ στρατείας καὶ εἰς οἰκονομίας αὖ, καὶ πάντως χρησιμωτέρους αὐτοὺς αὑτοῖς καὶ ἐγρηγορότας μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους ἀπεργάζονται· μετὰ δὲ ταῦτα ἐν ταῖς μετρήσεσιν, ὅσα ἔχει μήκη καὶ πλάτη καὶ βάθη, περὶ ἅπαντα ταῦτα ἐνοῦσάν τινα φύσει γελοίαν τε D καὶ αἰσχρὰν ἄγνοιαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι, ταύτης ἀπαλλάττουσιν.

ΚΛ. Ποίαν δὴ καὶ τίνα λέγεις ταύτην;

ΑΘ. Ὦ φίλε Κλεινία, παντάπασί γε μὴν καὶ αὐτὸς ἀκούσας ὀψέ ποτε τὸ περὶ ταῦτα ἡμῶν πάθος ἐθαύμασα, καὶ ἔδοξέ μοι τοῦτο οὐκ ἀνθρώπινον ἀλλὰ ὑηνῶν τινῶν εἶναι μᾶλλον θρεμμάτων, ᾐσχύνθην τε οὐχ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. E

ΚΛ. Τοῦ πέρι; λέγ' ὅ τι καὶ φῄς, ὦ ξένε.

ΑΘ. Λέγω δή· μᾶλλον δὲ ἐρωτῶν σοι δείξω. καί μοι σμικρὸν ἀπόκριναι· γιγνώσκεις που μῆκος;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Τί δέ; πλάτος;

ΚΛ. Πάντως.

ΑΘ. Ἦ καὶ ταῦτα ὅτι δύ' ἐστὸν καὶ τρίτον τούτων βάθος;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ δοκεῖ σοι ταῦτα εἶναι πάντα μετρη-
τὰ πρὸς ἄλληλα;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Μῆκός τε, οἶμαι, πρὸς μῆκος, καὶ πλάτος πρὸς
820 πλάτος, καὶ βάθος ὡσαύτως δυνατὸν εἶναι μετρεῖν φύσει.

ΚΛ. Σφόδρα γε.

ΑΘ. Εἰ δ' ἔστι μήτε σφόδρα μήτε ἠρέμα δυνατὰ
ἔνια, ἀλλὰ τὰ μέν, τὰ δὲ μή, σὺ δὲ πάντα ἡγεῖ, πῶς οἴει
πρὸς ταῦτα διακεῖσθαι;

ΚΛ. Δῆλον ὅτι φαύλως.

ΑΘ. Τί δ' αὖ; μῆκός τε καὶ πλάτος πρὸς βάθος, ἢ
πλάτος τε καὶ μῆκος πρὸς ἄλληλα, ἆρ' οὐ διανοούμεθα
περὶ ταῦτα οὕτως Ἕλληνες πάντες, ὡς δυνατά ἐστι με-
τρεῖσθαι πρὸς ἄλληλα ἁμῶς γέ πως;

B ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Εἰ δ' ἔστιν αὖ μηδαμῶς μηδαμῇ δυνατά, πάντες
δ', ὅπερ εἶπον, Ἕλληνες διανοούμεθα ὡς δυνατά, μῶν
οὐκ ἄξιον ὑπὲρ πάντων αἰσχυνθέντα εἰπεῖν πρὸς αὐτούς·
ὦ βέλτιστοι τῶν Ἑλλήνων, ἓν ἐκείνων τοῦτ' ἐστὶν ὧν
ἔφαμεν αἰσχρὸν μὲν γεγονέναι τὸ μὴ ἐπίστασθαι, τὸ δ'
ἐπίστασθαι τἀναγκαῖα οὐδὲν πάνυ καλόν;

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Καὶ πρὸς τούτοις γε ἄλλα ἔστι τούτων ξυγγενῆ,
C ἐν οἷς αὖ πολλὰ ἁμαρτήματα ἐκείνων ἀδελφὰ ἡμῖν ἐγγί-
γνεται τῶν ἁμαρτημάτων.

ΚΛ. Ποῖα δή;

ΑΘ. Τὰ τῶν μετρητῶν τε καὶ ἀμέτρων πρὸς ἄλληλα,
ἥτινι φύσει γέγονε. ταῦτα γὰρ δὴ σκοποῦντα διαγιγνώ-
σκειν ἀναγκαῖον ἢ παντάπασιν εἶναι φαῦλον, προβάλ-
λοντά τε ἀλλήλοις ἀεί, διατριβὴν τῆς πεττείας πολὺ χαριε-
στέραν πρεσβυτῶν διατρίβοντα, φιλονεικεῖν ἐν ταῖς τού-
των ἀξίαισι σχολαῖς.

ΚΛ. Ἴσως· ἔοικε γοῦν ἥ τε πεττεία καὶ ταῦτα ἀλλή- D
λων τὰ μαθήματα οὐ πάμπολυ κεχωρίσθαι.

ΑΘ. Ταῦτα τοίνυν ἐγὼ μέν, ὦ Κλεινία, φημὶ τους νέους δεῖν μανθάνειν· καὶ γὰρ οὔτε βλαβερὰ οὔτε χαλεπά ἐστι, μετὰ δὲ παιδιᾶς ἅμα μανθανόμενα ὠφελήσει μέν, βλάψει δὲ ἡμῖν τὴν πόλιν οὐδέν. εἰ δέ τις ἄλλως λέγει, ἀκουστέον.

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν ἂν οὕτω ταῦτα ἔχοντα φαίνηται, δῆλον ὡς ἐγκρινοῦμεν αὐτά, μὴ ταύτῃ δὲ φαινόμενα ἔχειν ἀποκριθήσεται.

ΚΛ. Δῆλον· τί μήν; οὐκοῦν νῦν, ὦ ξένε, κείσθω E
ταῦτα ὡς ὄντα τῶν δεόντων μαθημάτων, ἵνα μὴ διάκενα ἡμῖν ᾖ τὰ τῶν νόμων.

ΑΘ. Κείσθω μέντοι καθάπερ ἐνέχυρα λύσιμα ἐκ τῆς ἄλλης πολιτείας, ἐὰν ἢ τοὺς θέντας ἡμᾶς ἢ καὶ τοὺς θεμένους ὑμᾶς μηδαμῶς φιλοφρονῆται.

ΚΛ. Δικαίαν λέγεις τὴν θέσιν.

XXII. ΑΘ. Ἄστρων δὴ τὸ μετὰ ταῦτα ὅρα τὴν μάθησιν τοῖς νέοις, ἂν ἡμᾶς ἀρέσκῃ λεχθεῖσα ἢ καὶ τοὐναντίον.

ΚΛ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Καὶ μὴν θαῦμά γε περὶ αὐτά ἐστι μέγα καὶ οὐδαμῶς οὐδαμῇ ἀνεκτόν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δή; 821

ΑΘ. Τὸν μέγιστον θεὸν καὶ ὅλον τὸν κόσμον φαμὲν οὔτε ζητεῖν δεῖν οὔτε πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας ἐρευνῶντας· οὐ γὰρ οὐδ' ὅσιον εἶναι· τὸ δὲ ἔοικε πᾶν τούτου τοὐναντίον γιγνόμενον ὀρθῶς ἂν γίγνεσθαι.

ΚΛ. Πῶς εἶπες;

ΑΘ. Παράδοξον μὲν τὸ λεγόμενον, καὶ οὐκ ἂν πρεσβύταις τις οἰηθείη πρέπειν τόδε· ἐπεὶ δ' ἄν τίς τι καλόν

τε οἰηθῇ καὶ ἀληθὲς μάθημα εἶναι καὶ πόλει ξυμφέρον
B καὶ τῷ θεῷ παντάπασι φίλον, οὐδενὶ δὴ τρόπῳ δυνατόν
ἐστιν ἔτι μὴ φράζειν.

ΚΛ. Εἰκότα λέγεις· ἀλλ' ἄστρων πέρι μάθημα τί τοιοῦτον ἀνευρήσομεν;

ΑΘ. Ὦ ἀγαθοί, καταψευδόμεθα νῦν ὡς ἔπος εἰπεῖν Ἕλληνες πάντες μεγάλων θεῶν, ἡλίου τε ἅμα καὶ σελήνης.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ ψεῦδος;

ΑΘ. Φαμὲν αὐτὰ οὐδέποτε τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἰέναι, καὶ ἄλλ' ἄττα ἄστρα μετὰ τούτων, ἐπονομάζοντες πλανητὰ αὐτά.

C ΚΛ. Νὴ τὸν Δία, ὦ ξένε, ἀληθὲς τοῦτο λέγεις· ἐν
γὰρ δὴ τῷ βίῳ πολλάκις ἑώρακα καὶ αὐτὸς τόν τε ἑωσφόρον καὶ τὸν ἕσπερον καὶ ἄλλους τινὰς οὐδέποτε ἰόντας εἰς τὸν αὐτὸν δρόμον, ἀλλὰ πάντη πλανωμένους· τὸν δὲ ἥλιόν που καὶ σελήνην δρῶντας ταῦτα ἀεὶ πάντες ξυνεπιστάμεθα.

ΑΘ. Ταῦτ' ἔστι τοίνυν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, νῦν ἃ δή φημι δεῖν περὶ θεῶν τῶν κατ' οὐρανὸν τούς γε ἡμετέρους πολίτας τε καὶ τοὺς νέους τὸ μέχρι τοσούτου
D μαθεῖν περὶ ἁπάντων τούτων, μέχρι τοῦ μὴ βλασφημεῖν
περὶ αὐτά, εὐφημεῖν δὲ ἀεὶ θύοντάς τε καὶ ἐν εὐχαῖς εὐχομένους εὐσεβῶς.

ΚΛ. Τοῦτο μὲν ὀρθόν, εἴ γε πρῶτον μὲν δυνατόν ἐστιν ὃ λέγεις μαθεῖν· εἶτα, εἰ μὴ λεγομέν τι περὶ αὐτῶν ὀρθῶς νῦν, μαθόντες δὲ λέξομεν, συγχωρῶ κἀγὼ τό γε τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον ὂν μαθητέον εἶναι. ταῦτ' οὖν ὡς ἔχοντά ἐσθ' οὕτω, πειρῶ σὺ μὲν ἐξηγεῖσθαι πάντως, ἡμεῖς δὲ ξυνέπεσθαί σοι μανθάνοντες.

E ΑΘ. Ἀλλ' ἔστι μὲν οὐ ῥᾴδιον ὃ λέγω μαθεῖν, οὐδ'
αὖ παντάπασι χαλεπόν, οὐδέ γέ τινος χρόνου παμπόλλου

τεκμήριον δέ· ἐγὼ τούτων οὔτε νέος οὔτε πάλαι ἀκηκοὼς σφῷν ἂν νῦν οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ δηλῶσαι δυναίμην· καίτοι χαλεπά γε ὄντα οὐκ ἄν ποτε οἷός τ' ἦν δηλοῦν τηλικούτοις οὖσι τηλικοῦτος.

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις. ἀλλὰ τί καὶ φῂς τοῦτο τὸ μάθημα, ὃ θαυμαστὸν μὲν λέγεις, προσῆκον δ' αὖ μαθεῖν τοῖς νέοις, 822
οὐ γιγνώσκειν δὲ ἡμᾶς; πειρῶ περὶ αὐτοῦ τό γε τοσοῦτον φράζειν ὡς σαφέστατα.

ΑΘ. Πειρατέον. οὐ γάρ ἐστι τοῦτο, ὦ ἄριστοι, τὸ δόγμα ὀρθὸν περὶ σελήνης τε καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων, ὡς ἄρα πλανᾶταί ποτε, πᾶν δὲ τοὐναντίον ἔχει τούτου· τὴν αὐτὴν γὰρ αὐτῶν ὁδὸν ἕκαστον καὶ οὐ πολλὰς ἀλλὰ μίαν ἀεὶ κύκλῳ διεξέρχεται, φαίνεται δὲ πολλὰς φερόμενον· τὸ δὲ τάχιστον αὐτῶν ὂν βραδύτατον οὐκ ὀρθῶς αὖ δοξάζεται, τὸ δ' ἐναντίον ἐναντίως. ταῦτ' οὖν B
εἰ πέφυκε μὲν οὕτως, ἡμεῖς δὲ μὴ ταύτῃ δόξομεν, εἰ μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ θεόντων ἵππων οὕτως ἢ δολιχοδρόμων ἀνδρῶν διενοούμεθα πέρι, καὶ προσηγορεύομεν τὸν τάχιστον μὲν ὡς βραδύτατον, τὸν δὲ βραδύτατον ὡς τάχιστον, ἐγκώμιά τε ποιοῦντες ᾔδομεν τὸν ἡττώμενον νενικηκότα, οὔτε ὀρθῶς ἂν οὔτ' οἶμαι προσφιλῶς τοῖς δρομεῦσιν ἡμᾶς ἂν τὰ ἐγκώμια προσάπτειν ἀνθρώποις οὖσι· νῦν δὲ δὴ περὶ θεοὺς τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐξαμαρτανόντων ἡμῶν ἆρ' οὐκ C
οἰόμεθα γελοῖόν τε καὶ οὐκ ὀρθὸν *ὃ* ἐκεῖ γιγνόμενον ἦν ἂν τότε, νῦν ἐνταυθοῖ καὶ ἐν τούτοισι γίγνεσθαι γελοῖον μὲν οὐδαμῶς, οὐ μὴν οὐδὲ θεοφιλές γε, ψευδῆ φήμην ἡμῶν κατὰ θεῶν ὑμνούντων.

ΚΛ. Ἀληθέστατα, εἴπερ γε οὕτω ταῦτ' ἐστίν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἂν μὲν δείξωμεν οὕτω ταῦτ' ἔχοντα, μαθητέα μέχρι γε τούτου τὰ τοιαῦτα πάντα, μὴ δειχθέντων δὲ ἐατέον; καὶ ταῦτα ἡμῖν οὕτω ξυγκείσθω;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. D

XXIII. *ΑΘ.* Ἤδη τοίνυν χρὴ φάναι τέλος ἔχειν τά γε
παιδείας μαθημάτων πέρι νόμιμα· περὶ δὲ θήρας ὡσαύ-
τως διανοηθῆναι χρὴ καὶ περὶ ἁπάντων ὁπόσα τοιαῦτα.
κινδυνεύει γὰρ δὴ νομοθέτῃ τὸ προσταττόμενον ἐπὶ μεῖ-
ζον εἶναι τοῦ νόμους θέντα ἀπηλλάχθαι, ἕτερον δέ τι πρὸς
τοῖς νόμοις εἶναι μεταξύ τι νουθετήσεώς τε πεφυκὸς ἅμα
E καὶ νόμων, ὃ δὴ πολλάκις ἡμῶν ἐμπέπτωκε τοῖς λόγοις,
οἷον περὶ τὴν τῶν σφόδρα νέων παίδων τροφήν· οὐ γὰρ
ἄρρητά φαμεν εἶναι, λέγοντές τε αὐτὰ ὡς νόμους οἴεσθαι
τιθεμένους εἶναι πολλῆς ἀνοίας γέμειν. γεγραμμένων δὴ
ταύτῃ τῶν νόμων τε καὶ ὅλης τῆς πολιτείας οὐ τέλεος ὁ
τοῦ διαφέροντος πολίτου πρὸς ἀρετὴν γίγνεται ἔπαινος,
ὅταν αὐτόν τις φῇ τὸν ὑπηρετήσαντα τοῖς νόμοις ἄριστα
καὶ πειθόμενον μάλιστα τοῦτον εἶναι τὸν ἀγαθόν· τελεώ-
τερον δὲ ὧδε εἰρημένον, ὡς ἄρα ὃς ἂν τοῖς τοῦ νομοθέτου
823 νομοθετοῦντός τε καὶ ἐπαινοῦντος καὶ ψέγοντος πειθόμε-
νος γράμμασι διεξέλθῃ τὸν βίον ἄκρατον. οὗτος ὅ τε
λόγος ὀρθότατος εἰς ἔπαινον πολίτου, τόν τε νομοθέτην
ὄντως δεῖ μὴ μόνον γράφειν τοὺς νόμους, πρὸς δὲ τοῖς
νόμοις ὅσα καλὰ αὐτῷ δοκεῖ καὶ μὴ καλὰ εἶναι νόμοις ἐμ-
πεπλεγμένα γράφειν, τὸν δὲ ἄκρον πολίτην μηδὲν ἧττον
ταῦτα ἐμπεδοῦν ἢ τὰ ταῖς ζημίαις ὑπὸ νόμων κατειλημ-
μένα. τὸ δὲ δὴ παρὸν ἡμῖν τὰ νῦν οἷον μάρτυρα ἐπαγό-
B μεθα· δηλοῖ μὲν ἂν ὃ βουλόμεθα μᾶλλον. θήρα γὰρ πάμ-
πολύ τι πρᾶγμά ἐστι, περιειλημμένον ὀνόματι νῦν σχεδὸν
ἑνί· πολλὴ μὲν γὰρ ἡ τῶν ἐνύδρων, πολλὴ δὲ ἡ τῶν πτη-
νῶν, πάμπολυ δὲ καὶ τὸ περὶ τὰ πεζὰ θηρεύματα, οὐ μό-
νον θηρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἄξιον ἐννοεῖν
θήραν, τήν τε κατὰ πόλεμον, πολλὴ δὲ καὶ ἡ κατὰ φιλίαν
θηρεύουσα ἡ μὲν ἔπαινον, ἡ δὲ ψόγον ἔχει· καὶ κλωπεῖαι
καὶ λῃστῶν καὶ στρατοπέδων στρατοπέδοις θῆραι. θήρας
C δὲ πέρι τιθέντι τῷ νομοθέτῃ τοὺς νόμους οὔτε μὴ δηλοῦν

ταῦθ' οἷόν τε, οὔτε ἐπὶ πᾶσι τάξεις καὶ ζημίας ἐπιτιθέντα ἀπειλητικὰ νόμιμα τιθέναι. τί δὴ δραστέον περὶ τὰ τοιαῦτα; τὸν μέν, τὸν νομοθέτην, ἐπαινέσαι καὶ ψέξαι χρεὼν τὰ περὶ θήρας πρὸς τοὺς τῶν νέων πόνους τε καὶ ἐπιτηδεύματα, τὸν δ' αὖ νέον ἀκούσαντα πείθεσθαι, καὶ μήθ' ἡδονὴν μήτε πόνον ἐξείργειν αὐτόν, τῶν δὲ περὶ ἕκαστα ἀπειληθέντων μετὰ ζημίας καὶ νομοθετηθέντων τὰ μετ' ἐπαίνου ῥηθέντα μᾶλλον τιμᾶν καὶ προσταχθέντα ἀποτε- D
λεῖν. τούτων δὴ προρρηθέντων ἑξῆς ἂν γίγνοιτο ἔμμετρος ἔπαινος θήρας καὶ ψόγος, ἥτις μὲν βελτίους ἀποτελεῖ τὰς ψυχὰς τῶν νέων ἐπαινοῦντος, ψέγοντος δὲ ἣ τἀναντία. λέγωμεν τοίνυν τὸ μετὰ τοῦτο ἑξῆς προσαγορεύοντες δι' εὐχῆς τοὺς νέους· ὦ φίλοι, εἴθ' ὑμᾶς μήτε τις ἐπιθυμία μήτ' ἔρως τῆς περὶ θάλατταν θήρας ποτὲ λάβοι μηδὲ ἀγκιστρείας μηδ' ὅλως τῆς τῶν ἐνύδρων ζώων, μήτε ἐγρη- E
γορόσι μήτε εὕδουσι κύρτοις ἀργὸν θήραν διαπονουμένοις· μηδ' αὖ ἄγρας ἀνθρώπων κατὰ θάλατταν λῃστείας τε ἵμερος ἐπελθὼν ὑμῖν θηρευτὰς ὠμοὺς καὶ ἀνόμους ἀποτελοῖ· κλωπείας δ' ἐν χώρᾳ καὶ πόλει μηδὲ εἰς τὸν ἔσχατον ἐπέλθοι νοῦν ἅψασθαι· μηδ' αὖ πτηνῶν θήρας αἱμύλος ἔρως οὐ σφόδρα ἐλευθέριος ἐπέλθοι τινὶ νέων. πεζῶν δὴ μόνον θήρευσίς τε καὶ ἄγρα λοιπὴ τοῖς 824
παρ' ἡμῖν ἀθληταῖς, ὧν ἡ μὲν τῶν εὑδόντων αὖ κατὰ μέρη, νυκτερεία κληθεῖσα, ἀργῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἀξία ἐπαίνου, οὐδ' ἡ τῶν διαπαύματα πόνων ἔχουσα, ἄρκυσί τε καὶ πάγαις ἀλλ' οὐ φιλοπόνου ψυχῆς νίκῃ χειρουμένων τὴν ἄγριον τῶν θηρίων ῥώμην· μόνη δὴ πᾶσι λοιπὴ καὶ ἀρίστη ἡ τῶν τετραπόδων ἵπποις καὶ κυσὶ καὶ τοῖς ἑαυτῶν θήρα σώμασιν, ὧν ἁπάντων κρατοῦσι δρόμοις καὶ πληγαῖς καὶ βολαῖς, αὐτόχειρες θηρεύοντες, ὅσοις ἀνδρείας τῆς θείας ἐπιμελές. τούτων δὴ πάντων ἔπαινος μὲν πέρι καὶ ψόγος ὁ διειρημένος ἂν εἴη λόγος, νόμος δὲ ὅδε· τού- B

τους μηδεὶς τοὺς ἱεροὺς ὄντως θηρευτὰς κωλυέτω, ὅπου καὶ ὅπῃ περ ἂν ἐθέλωσι κυνηγετεῖν· νυκτερευτὴν δὲ ἄρκυσι καὶ πλεκταῖς πιστὸν μηδεὶς μηδέποτε ἐάσῃ μηδαμοῦ θηρεῦσαι· τὸν ὀρνιθευτὴν δὲ ἐν ἀργοῖς μὲν καὶ ὄρεσι μὴ κωλυέτω, ἐν ἐργασίμοις δὲ καὶ ἱεροῖς ἀγρίοις ἐξειργέτω ὁ προστυγχάνων· ἐνυγροθηρευτὴν δέ, πλὴν ἐν λιμέσι καὶ ἱεροῖς ποταμοῖς τε καὶ ἕλεσι καὶ λίμναις, ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ ἐξέστω θηρεύειν μὴ χρώμενον ὀπῶν ἀναθολώσει μόνον. νῦν οὖν ἤδη πάντα χρὴ φάναι τέλος ἔχειν τά γε παιδείας πέρι νόμιμα.

ΚΛ. Καλῶς ἂν λέγοις.

---

## Η.

828 Ι. ΑΘ. Τούτων μὴν ἐχόμενά ἐστι τάξασθαι μὲν καὶ νομοθετήσασθαι ἑορτὰς μετὰ τῶν ἐκ Δελφῶν μαντειῶν, αἵτινες θυσίαι καὶ θεοῖς οἷστισιν ἄμεινον καὶ λῷον θυούσῃ τῇ πόλει γίγνοιντ' ἄν· πότε δὲ καὶ πόσαι τὸν ἀριθμόν, σχεδὸν ἴσως ἡμέτερον ἂν νομοθετεῖν ἔνιά γ' αὐτῶν εἴη.

ΚΛ. Τάχ' ἂν τὸν ἀριθμόν.

ΑΘ. Τὸν ἀριθμὸν δὴ λέγωμεν πρῶτον· ἔστωσαν γὰρ
B τῶν μὲν πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων μηδὲν ἀπολείπουσαι, ὅπως ἂν μία γέ τις ἀρχὴ θύῃ θεῶν ἢ δαιμόνων τινὶ ἀεὶ ὑπὲρ πόλεώς τε καὶ αὐτῶν καὶ κτημάτων. ταῦτα δὲ ξυνελθόντες ἐξηγηταὶ καὶ ἱερεῖς ἱέρειαί τε καὶ μάντεις μετὰ νομοφυλάκων ταξάντων, ἃ παραλείπειν ἀνάγκη τῷ νομοθέτῃ· καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ τούτου χρὴ γίγνεσθαι ἐπιγνώμονας τοῦ παραλειπομένου τούτους τοὺς αὐτούς. ὁ μὲν γὰρ δὴ νόμος ἐρεῖ δώδεκα μὲν ἑορτὰς εἶναι τοῖς δώ-

δεκα θεοῖς, ὧν ἂν ἡ φυλὴ ἑκάστη ἐπώνυμος ᾖ, θύοντας C
τούτων ἑκάστοις ἔμμηνα ἱερά, χορούς τε καὶ ἀγῶνας μου-
σικούς, τοὺς δὲ γυμνικούς, κατὰ τὸ πρέπον προσνέμον-
τας τοῖς θεοῖς τε αὐτοῖς ἅμα καὶ ταῖς ὥραις ἑκάσταις, γυ-
ναικείας τε ἑορτάς, ὅσαις χωρὶς ἀνδρῶν προσήκει καὶ
ὅσαις μή, διανέμοντας. ἔτι δὲ καὶ τὸ τῶν χθονίων καὶ
ὅσους αὖ θεοὺς οὐρανίους ἐπονομαστέον καὶ τὸ τῶν τού-
τοις ἑπομένων οὐ ξυμμικτέον, ἀλλὰ χωριστέον ἐν τῷ τοῦ
Πλούτωνος μηνὶ τῷ δωδεκάτῳ κατὰ τὸν νόμον ἀποδιδόν- D
τας, καὶ οὐ δυσχεραντέον πολεμικοῖς ἀνθρώποις τὸν τοι-
οῦτον θεόν, ἀλλὰ τιμητέον ὡς ὄντα ἀεὶ τῷ τῶν ἀνθρώ-
πων γένει ἄριστον· κοινωνία γὰρ ψυχῇ καὶ σώματι δια-
λύσεως οὐκ ἔστιν ἥ κρεῖττον, ὡς ἐγὼ φαίην ἂν σπουδῇ
λέγων. πρὸς τούτοις δὲ διάνοιαν χρὴ σχεῖν τοὺς διαιρή-
σοντας ἱκανῶς ταῦτα τοιάνδε, ὡς ἔσθ' ἡμῖν ἡ πόλις οἵαν
οὐκ ἄν τις ἑτέραν εὕροι τῶν νῦν περὶ χρόνου σχολῆς καὶ
τῶν ἀναγκαίων ἐξουσίας, δεῖ δὲ αὐτήν, καθάπερ ἕνα ἄν-
θρωπον, ζῆν εὖ· τοῖς δὲ εὐδαιμόνως ζῶσιν ὑπάρχειν ἀνάγ- 829
κη πρῶτον τὸ μήτε ἀδικεῖν ἄλλους μήθ' ὑφ' ἑτέρων αὐ-
τοὺς ἀδικεῖσθαι. τούτοιν δὲ τὸ μὲν οὐ πάνυ χαλεπόν, τοῦ
δὲ μὴ ἀδικεῖσθαι κτήσασθαι δύναμιν παγχάλεπον, καὶ οὐκ
ἔστιν αὐτὸ τελέως σχεῖν ἄλλως ἢ τελέως γενόμενον ἀγα-
θόν· ταὐτὸν δὴ τοῦτο ἔστι καὶ πόλει ὑπάρχειν, γενομένῃ
μὲν ἀγαθῇ βίος εἰρηνικός, πολεμικὸς δὲ ἔξωθέν τε καὶ ἔν-
δοθεν, ἂν ᾖ κακή. τούτων δὲ ταύτῃ σχεδὸν ἐχόντων οὐκ
ἐν πολέμῳ τὸν πόλεμον ἑκάστοις γυμναστέον, ἀλλ' ἐν τῷ B
τῆς εἰρήνης βίῳ. δεῖ τοίνυν πόλιν ἑκάστου μηνὸς νοῦν
κεκτημένην στρατεύεσθαι μὴ ἔλαττον μιᾶς ἡμέρας, πλεί-
ους δέ, ὡς ἂν καὶ τοῖς ἄρχουσι ξυνδοκῇ, μηδὲν χειμῶνας
ἢ καύματα διευλαβουμένους, αὐτούς τε ἅμα καὶ γυναῖκας
καὶ παῖδας, ὅταν ὡς πανδημίαν ἐξάγειν δόξῃ τοῖς ἄρχουσι,
τοτὲ δὲ καὶ κατὰ μέρη· καί τινας ἀεὶ παιδιὰς μηχανᾶσθαι

καλὰς ἅμα θυσίαις, ὅπως ἂν γίγνωνται μάχαι τινὲς ἑορ-
C ταστικαί, μιμούμεναι τὰς πολεμικὰς ὅ τι μάλιστα ἐναργῶς
μάχας. νικητήρια δὲ καὶ ἀριστεῖα ἑκάστοισι τούτων δεῖ
διανέμειν ἐγκώμιά τε καὶ ψόγους ποιεῖν ἀλλήλοις, ὁποῖός
τις ἂν ἕκαστος γίγνηται κατά τε τοὺς ἀγῶνας ἐν παντί τε
αὖ τῷ βίῳ, τόν τε ἄριστον δοκοῦντα εἶναι κοσμοῦντας καὶ
τὸν μὴ ψέγοντας. ποιητὴς δὲ ἔστω τῶν τοιούτων μὴ ἅπας,
ἀλλὰ γεγονὼς πρῶτον μὲν μὴ ἔλαττον πεντήκοντα ἐτῶν,
μηδ' αὖ τῶν ὁπόσοι ποίησιν μὲν καὶ μοῦσαν ἱκανῶς κε-
κτημένοι ἐν αὑτοῖς εἰσί, καλὸν δὲ ἔργον καὶ ἐπιφανὲς
D μηδὲν δράσαντες πώποτε· ὅσοι δὲ ἀγαθοί τε αὐτοὶ καὶ
τίμιοι ἐν τῇ πόλει, ἔργων ὄντες δημιουργοὶ καλῶν, τὰ τῶν
τοιούτων ᾀδέσθω ποιήματα, ἐὰν καὶ μὴ μουσικὰ πεφύκῃ.
κρίσις δὲ αὐτῶν ἔστω παρά τε τῷ παιδευτῇ καὶ τοῖς ἄλλοις
νομοφύλαξι, τοῦτο ἀποδιδόντων αὐτοῖς γέρας, παρρησίαν
ἐν μούσαις εἶναι μόνοις, τοῖς δὲ ἄλλοις μηδεμίαν ἐξουσίαν
γίγνεσθαι μηδέ τινα τολμᾶν ᾄδειν ἀδόκιμον μοῦσαν μὴ
E κρινάντων τῶν νομοφυλάκων, μηδ' ἂν ἡδίων ᾖ τῶν Θα-
μύρου τε καὶ Ὀρφείων ὕμνων, ἀλλ' ὅσα τε ἱερὰ κριθέντα
ποιήματα ἐδόθη τοῖς θεοῖς καὶ ὅσα ἀγαθῶν ὄντα ἀνδρῶν
ψέγοντα ἢ ἐπαινοῦντά τινας ἐκρίθη μετρίως δρᾶν τὸ τοι-
οῦτον.

II. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγω στρατείας τε πέρι καὶ τῆς ἐν
ποιήσεσι παρρησίας γυναιξί τε καὶ ἀνδράσιν ὁμοίως γί-
γνεσθαι δεῖν· χρὴ δὲ ἀναφέρειν παραδεικνύντα ἑαυτῷ
τὸν νομοθέτην τῷ λόγῳ· φέρε, τίνας ποτὲ τρέφω τὴν πό-
830 λιν ὅλην παρασκευάσας; ἆρ' οὐκ ἀθλητὰς τῶν μεγίστων
ἀγώνων, οἷς ἀνταγωνισταὶ μυρίοι ὑπάρχουσι; καὶ πάνυ
γε, φαίη τις ἂν ὀρθῶς λέγων. τί δῆτα; εἰ πύκτας ἢ παγ-
κρατιαστὰς ἐτρέφομεν ἤ τι τῶν τοιούτων ἕτερον ἀγωνι-
σμάτων ἀθλοῦντας, ἆρα εἰς αὐτὸν ἂν ἀπηντῶμεν τὸν
ἀγῶνα, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ οὐδενὶ καθ' ἡμέραν προς-

μαχόμενοι; ἢ πύκται γε ὄντες παμπόλλας ἂν ἡμέρας ἔμ-
προσθεν τοῦ ἀγῶνος ἐμανθάνομέν τε ἂν μάχεσθαι καὶ
διεπονούμεθα, μιμούμενοι πάντα ἐκεῖνα, ὁπόσοις ἐμέλ- B
λομεν εἰς τότε χρήσεσθαι περὶ τῆς νίκης διαμαχόμενοι· καὶ
ὡς ἐγγύτατα τοῦ ὁμοίου ἰόντες ἀντὶ ἱμάντων σφαίρας ἂν
περιεδούμεθα, ὅπως αἱ πληγαί τε καὶ αἱ τῶν πληγῶν εὐ-
λάβειαι διεμελετῶντο εἰς τὸ δυνατὸν ἱκανῶς, εἴτε τις ἡμῖν
συγγυμναστῶν συνέβαινεν ἀπορία πλείων, ἆρ' ἂν δεί-
σαντες τὸν τῶν ἀνοήτων γέλωτα οὐκ ἂν ἐτολμῶμεν κρε-
μαννύντες εἴδωλον ἄψυχον γυμνάζεσθαι πρὸς αὐτό; καὶ
ἔτι πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων ἀπορή- C
σαντές ποτε, ἐν ἐρημίᾳ συγγυμναστῶν ἆρά γε οὐκ ἐτολ-
μήσαμεν ἂν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σκιαμαχεῖν ὄντως; ἢ
τί ποτε ἄλλο τὴν τοῦ χειρονομεῖν μελέτην ἄν τις φαίη γε-
γονέναι;

ΚΛ. Σχεδόν, ὦ ξένε, οὐδὲν ἄλλο γε πλὴν τοῦτο αὐτὸ
ὃ σὺ νῦν ἔφθεγξαι.

ΑΘ. Τί οὖν; τὸ τῆς πόλεως ἡμῖν μάχιμον ἢ χεῖρόν τι
παρασκευασάμενον τῶν τοιούτων ἀγωνιστῶν εἰς τὸν μέ-
γιστον τῶν ἀγώνων ἑκάστοτε τολμήσει παριέναι, διαμα-
χούμενον περὶ ψυχῆς καὶ παίδων καὶ χρημάτων καὶ ὅλης D
τῆς πόλεως; καὶ ταῦτα δὴ φοβηθεὶς αὐτῶν ὁ νομοθέτης,
τὰ πρὸς ἀλλήλους γυμνάσια μὴ φαίνηταί τισι γελοῖα, οὐκ
ἄρα νομοθετήσει στρατεύεσθαι προστάττων μάλιστα μὲν
ἑκάστης ἡμέρας τά γε σμικρὰ χωρὶς τῶν ὅπλων, χορούς τε
εἰς ταῦτα ἅμα καὶ γυμναστικὴν πᾶσαν ξυντείνων; τὰς δὲ
οἷόν τινας μείζους [τε καὶ ἐλάττους] γυμνασίας μὴ ἔλαττον
ἢ κατὰ μῆνα ἕκαστον ποιεῖσθαι προστάξει, ἁμίλλας τε
πρὸς ἀλλήλους ποιουμένους κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν, ἐπὶ E
κατάληψιν χωρίων ἁμιλλωμένους καὶ ἐνέδρας, καὶ πᾶσαν
μιμουμένους τὴν πολεμικὴν ὄντως σφαιρομαχεῖν τε καὶ
βολαῖς ὡς ἐγγύτατα τῶν ἀληθῶν χρωμένους ὑποκινδύ-

*νοις βέλεσιν, ὅπως μὴ παντάπασιν ἄφοβος ἡ πρὸς ἀλλή-
λους γίγνηται παιδιά, δείματα δὲ παρέχῃ καί τινα τρόπον
δηλοῖ τόν τε εὔψυχον καὶ τὸν μή, καὶ τοῖς μὲν τιμάς, τοῖς
831 δὲ καὶ ἀτιμίας διανέμων ὀρθῶς τὴν πόλιν ὅλην εἰς τὸν
ἀληθινὸν ἀγῶνα διὰ βίου παρασκευάζῃ χρησίμην· καὶ δὴ
καί τινος ἀποθανόντος οὕτως, ὡς ἀκουσίου τοῦ φόνου
γενομένου, τιθῇ τὸν ἀποκτείναντα κατὰ νόμον καθαρ-
θέντα καθαρὸν εἶναι χεῖρας, ἡγούμενος ἀνθρώπων μὲν
τελευτησάντων μὴ πολλῶν ἑτέρους πάλιν οὐ χείρους φύ-
σεσθαι, φόβου δὲ οἷον τελευτήσαντος ἐν πᾶσι τοῖς τοιού-
τοις βάσανον οὐχ εὑρήσειν τῶν τε ἀμεινόνων καὶ χειρό-
B νων, οὐ σμικρῷ πόλει μεῖζον κακὸν ἐκείνου.*

*ΚΛ. Ξυμφαῖμεν ἂν ἡμεῖς γε, ὦ ξένε, τὰ τοιαῦτα δεῖν
καὶ νομοθετεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν πόλιν ἅπασαν.*

III. *ΑΘ. Ἆρ' οὖν γιγνώσκομεν ἅπαντες τὴν αἰτίαν,
διότι ποτὲ νῦν ἐν ταῖς πόλεσιν ἡ τοιαύτη χορεία καὶ ἀγω-
νία σχεδὸν οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἐστίν, εἰ μὴ πάνυ τις μικρά;
ἢ φῶμεν δι' ἀμαθίαν τῶν πολλῶν καὶ τῶν τιθέντων αὐ-
τοῖς τοὺς νόμους;*

*ΚΛ. Τάχ' ἄν.*

*ΑΘ. Οὐδαμῶς, ὦ μακάριε Κλεινία· δύο δὲ χρὴ φά-
ναι τούτων αἰτίας εἶναι, καὶ μάλα ἱκανάς.*

C *ΚΛ. Ποίας;*

*ΑΘ. Τὴν μέν, ὑπ' ἔρωτος πλούτου πάντα χρόνον
ἄσχολον ποιοῦντος τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι πλὴν τῶν
ἰδίων κτημάτων, ἐξ ὧν κρεμαμένη πᾶσα ψυχὴ πολίτου
παντὸς οὐκ ἄν ποτε δύναιτο τῶν ἄλλων ἐπιμέλειαν ἴσχειν
πλὴν τοῦ καθ' ἡμέραν κέρδους· καὶ ὅ τι μὲν πρὸς τοῦτο
φέρει μάθημα ἢ καὶ ἐπιτήδευμα, ἰδίᾳ πᾶς μανθάνειν τε
καὶ ἀσκεῖν ἑτοιμότατός ἐστι, τῶν δὲ ἄλλων καταγελᾷ.
τοῦτο μὲν ἓν καὶ ταύτην μίαν αἰτίαν χρὴ φάναι τοῦ μήτε
D τοῦτο μήτ' ἄλλο μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ἐθέλειν ἐπιτήδευμα*

πόλιν σπουδάζειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀπληστίαν πᾶσαν μὲν τέχνην καὶ μηχανὴν καλλίω τε καὶ ἀσχημονεστέραν ἐθέλειν ὑπομένειν πάντα ἄνδρα, εἰ μέλλει πλούσιος ἔσεσθαι, καὶ πρᾶξιν πράττειν ὅσιόν τε καὶ ἀνόσιον καὶ πάντως αἰσχράν, μηδὲν δυσχεραίνοντα, ἐὰν μόνον ἔχῃ δύναμιν καθάπερ θηρίῳ τοῦ φαγεῖν παντοδαπὰ E
καὶ πιεῖν ὡσαύτως καὶ ἀφροδισίων πᾶσαν πάντως παρασχεῖν πλησμονήν.

ΚΛ. Ὀρθῶς.

ΑΘ. Αὕτη μὲν τοίνυν, ἣν λέγω, μία κείσθω διακωλύουσα αἰτία τοῦ μήτε ἄλλο καλὸν μήτε τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἱκανῶς [ἐῶσα] ἀσκεῖν τὰς πόλεις, ἀλλ' ἐμπόρους τε καὶ ναυκλήρους καὶ διακόνους πάντως τοὺς φύσει κοσμίους τῶν ἀνθρώπων ἀπεργαζομένη, τοὺς δὲ ἀνδρείους λῃστὰς καὶ τοιχωρύχους καὶ ἱεροσύλους καὶ πολεμικοὺς καὶ τυραννικοὺς ποιοῦσα, καὶ μάλ' ἐνίοτε οὐκ ἀφυεῖς 832
ὄντας, δυστυχοῦντάς γε μήν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Πῶς μὲν οὖν αὐτοὺς οὐ λέγοιμ' ἂν τὸ παράπαν δυστυχεῖς, οἷς γε ἀνάγκη διὰ βίου πεινῶσι τὴν ψυχὴν ἀεὶ τὴν αὑτῶν διεξελθεῖν;

ΜΕ. Αὕτη μὲν τοίνυν μία· τὴν δὲ δὴ δευτέραν αἰτίαν τίνα λέγεις, ὦ ξένε;

ΑΘ. Καλῶς ὑπέμνησας.

ΚΛ. Αὕτη μὲν δή, φῂς σύ, μία διὰ βίου ἄπληστος ζήτησις, παρέχουσα ἄσχολον ἕκαστον, ἐμπόδιος γίγνεται B
τοῦ μὴ καλῶς ἀσκεῖν τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἑκάστους. ἔστω· τὴν δὲ δὴ δευτέραν λέγε.

ΑΘ. Μῶν οὐ λέγειν ἀλλὰ διατρίβειν δοκῶ δι' ἀπορίαν;

ΜΕ. Οὔκ, ἀλλὰ οἷον μισῶν δοκεῖς ἡμῖν κολάζειν τὸ

τοιοῦτον ἦθος μᾶλλον τοῦ δέοντος τῷ παραπεπτωκότι λόγῳ.

ΑΘ. Κάλλιστα, ὦ ξένοι, ἐπεπλήξατε· καὶ τὸ μετὰ τοῦτο ἀκούοιτ' ἄν, ὡς ἔοικεν.

ΚΛ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Τὰς οὐ πολιτείας ἔγωγε αἰτίας εἶναί φημι, ἃς
C πολλάκις εἴρηκα ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις, δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν καὶ τυραννίδα. τούτων γὰρ δὴ πολιτεία μὲν οὐδεμία, στασιωτεῖαι δὲ πᾶσαι λέγοιντ' ἂν ὀρθότατα· ἑκόντων γὰρ ἑκοῦσα οὐδεμία, ἀλλ' ἀκόντων ἑκοῦσα ἄρχει σὺν ἀεί τινι βίᾳ, φοβούμενος δὲ ἄρχων ἀρχόμενον οὔτε καλὸν οὔτε πλούσιον οὔτε ἰσχυρὸν οὔτ' ἀνδρεῖον οὔτε τὸ παράπαν πολεμικὸν ἑκὼν ἐάσει γίγνεσθαι ποτέ. ταῦτ' οὖν ἐστὶ τὰ δύο πάντων μὲν σμικροῦ διαφερόντως αἴτια, τούτων δ' οὖν ὄντως διαφέρει· τὸ δὲ τῆς νῦν πολιτείας, ἣν
D νομοθετούμενοι λέγομεν, ἐκπέφευγεν ἀμφότερα· σχολήν τε γὰρ ἄγει που μεγίστην, ἐλεύθεροί τε ἀπ' ἀλλήλων εἰσί, φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστ' ἄν, οἶμαι, γίγνοιντ' ἂν ἐκ τούτων τῶν νόμων· ὥστ' εἰκότως ἅμα καὶ κατὰ λόγον ἡ τοιαύτη κατάστασις πολιτείας μόνη δέξαιτ' ἂν τῶν νῦν τὴν διαπερανθεῖσαν παιδείαν τε ἅμα καὶ παιδιὰν πολεμικὴν ἀποτελεσθεῖσαν ὀρθῶς τῷ λόγῳ.

ΚΛ. Καλῶς.

IV. ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ τούτοις ἐφεξῆς ἐστὶ μνησθῆναί
E ποτε περὶ ἁπάντων τῶν ἀγώνων τῶν γυμνικῶν, ὡς ὅσα μὲν αὐτῶν πρὸς πόλεμόν ἐστιν ἀγωνίσματα, ἐπιτηδευτέον καὶ θετέον ἆθλα νικητήρια, ὅσα δὲ μή, χαίρειν ἐατέον; ἃ δ' ἔστιν, ἐξ ἀρχῆς ἄμεινον ῥηθῆναί τε καὶ νομοθετηθῆναι. καὶ πρῶτον μὲν τὰ περὶ δρόμον καὶ τάχος ὅλως ἆρ' οὐ θετέον;

ΚΛ. Θετέον.

ΑΘ. Ἔστι γοῦν πάντων πολεμικώτατον ἡ σώματος

ὀξύτης πάντως, ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ποδῶν, ἡ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν· φυγεῖν μὲν καὶ ἑλεῖν ἡ τῶν ποδῶν, ἡ δ' ἐν 833 ταῖς συμπλοκαῖς μάχη καὶ σύστασις ἰσχύος καὶ ῥώμης δεομένη.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Οὐ μὴν χωρίς γε ὅπλων οὐδετέρα τὴν μεγίστην ἔχει χρείαν.

ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΑΘ. Σταδιοδρόμον δὴ πρῶτον ὁ κήρυξ ἡμῖν, καθάπερ νῦν, ἐν τοῖς ἀγῶσι παρακαλεῖ· ὁ δὲ εἴσεισιν ὅπλα ἔχων· ψιλῷ δὲ ἄθλα οὐ θήσομεν ἀγωνιστῇ. πρῶτος δὲ εἴσεισιν ὁ τὸ στάδιον ἁμιλλησόμενος σὺν τοῖς ὅπλοις, δεύτερος δὲ ὁ τὸν δίαυλον, καὶ τρίτος ὁ τὸν ἐφίππιον, καὶ δὴ B καὶ τέταρτος ὁ τὸν δόλιχον, καὶ πέμπτος δὲ ὃν ἀφήσομεν πρῶτον ὡπλισμένον, ἑξήκοντα μὲν σταδίων μῆκος, πρὸς ἱερὸν Ἄρεώς τι, καὶ πάλιν βαρύτερον ὁπλίτην ἐπονομάζοντες λειοτέρας ὁδοῦ διαμιλλώμενον, τὸν δὲ ἄλλον τοξότην πᾶσαν τοξικὴν ἔχοντα στολήν, σταδίων δὲ ἑκατὸν πρὸς Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν τὴν δι' ὀρῶν τε καὶ παντοίας χώρας ἁμιλλώμενον· καὶ τιθέντες τὸν ἀγῶνα C μενοῦμεν τούτους, ἕως ἂν ἔλθωσι, καὶ τῷ νικῶντι τὰ νικητήρια δώσομεν ἑκάστων.

ΚΛ. Ὀρθῶς.

ΑΘ. Τριττὰ δὴ ταῦτα ἀθλήματα διανοηθῶμεν, ἓν μὲν παιδικόν, ἓν δὲ ἀγενείων, ἓν δὲ ἀνδρῶν· καὶ τοῖς μὲν τῶν ἀγενείων τὰ δύο τῶν τριῶν τοῦ μήκους τοῦ δρόμου θήσομεν, τοῖς δὲ παισὶ τὰ τούτων ἡμίσεα, τοξόταις τε καὶ ὁπλίταις ἁμιλλωμένοις· γυναιξὶ δέ, κόραις μὲν ἀνήβοις γυμναῖς στάδιον καὶ δίαυλον καὶ ἐφίππιον καὶ δόλιχον, ἐν D αὐτῷ τῷ δρόμῳ ἁμιλλωμέναις· ταῖς δὲ τριακαιδεκέτεσι μέχρι γάμου μενούσης κοινωνίας μὴ μακρότερον εἴκοσιν ἐτῶν μηδ' ἔλαττον ὀκτωκαίδεκα· πρεπούσῃ δὲ στολῇ ταύ-

τας ἐσταλμένας καταβατέον ἐπὶ τὴν ἅμιλλαν τούτων τῶν
δρόμων. καὶ τὰ μὲν περὶ δρόμους ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ
ταῦτα ἔστω· τὰ δὲ κατ' ἰσχύν, ἀντὶ μὲν πάλης καὶ τῶν
τοιούτων, τὰ νῦν ὅσα βαρέα, τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις μάχην,
E ἕνα τε πρὸς ἕνα διαμαχομένους καὶ δύο πρὸς δύο, καὶ
μέχρι δέκα πρὸς δέκα διαμιλλωμένους ἀλλήλοις· ἃ δὲ τὸν
μὴ παθόντα ἢ ποιήσαντα δεῖ νικᾶν καὶ εἰς ὁπόσα, καθά-
περ νῦν ἐν τῇ πάλῃ διενομοθετήσαντο οἱ περὶ τὴν πάλην
αὐτήν, τί τοῦ καλῶς παλαίοντος ἔργον καὶ μὴ καλῶς, ταὐ-
τὸν δὴ καὶ τοὺς περὶ ὁπλομαχίαν ἄκρους παρακαλοῦντας
χρὴ τούτους συννομοθετεῖν κελεύειν, τίς νικᾶν ἄρα δί-
καιος περὶ ταύτας αὖ τὰς μάχας, ὅ τι μὴ παθὼν ἢ δράσας,
834 καὶ τὸν ἡττώμενον ὡσαύτως ἥτις διακρίνει τάξις. ταὐτὰ
δὲ καὶ περὶ τῶν θηλειῶν ἔστω νομοθετούμενα τῶν μέχρι
γάμου. πελταστικὴν δὲ ὅλην ἀντιστήσαντας δεῖ τῇ τοῦ
παγκρατίου μάχῃ, τόξοις καὶ πέλταις καὶ ἀκοντίοις καὶ
λίθων βολῇ ἐκ χειρός τε καὶ σφενδόναις ἁμιλλωμένων,
διαθεμένους αὖ περὶ τούτων νόμους, τῷ κάλλιστα ἀποδι-
δόντι τὰ περὶ ταῦτα νόμιμα τὰ γέρα καὶ τὰς νίκας διανέ-
B μειν. τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἵππων δὴ περὶ ἀγῶνος γίγνοιτο
ἑξῆς ἂν νομοθετούμενα· ἵππων δὲ ἡμῖν χρεία μὲν οὔτε τις
πολλῶν οὔτε πολλή, κατά γε δὴ Κρήτην, ὥστε ἀναγκαῖον
καὶ τὰς σπουδὰς ἐλάττους γίγνεσθαι τάς τε ἐν τῇ τροφῇ
καὶ τὰς περὶ ἀγωνίαν αὐτῶν. ἅρματος μὲν οὖν καὶ τὸ
παράπαν οὔτε τις τροφεὺς ἡμῖν ἐστὶν οὔτε τις φιλοτιμία
πρὸς ταῦτα οὐδενὶ γίγνοιτ' ἂν λόγου ἔχουσα, ὥστε τού-
του μὲν ἀγωνιστὰς οὐκ ἐπιχώριον ἔσται τιθέντας νοῦν
C μήτε ἔχειν μήτε δοκεῖν κεκτῆσθαι· μονίπποις δὲ ἆθλα τι-
θέντες, πώλοις τε ἀβόλοις καὶ τελείων τε καὶ ἀβόλων τοῖς
μέσοις καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς τέλος ἔχουσι, κατὰ φύσιν τῆς
χώρας ἂν τὴν ἱππικὴν παιδιὰν ἀποδιδοῖμεν. ἔστω δὴ
τούτων τε αὐτῶν κατὰ νόμον ἅμιλλά τε καὶ φιλονεικία,

φυλάρχοις τε καὶ ἱππάρχοις δεδομένη κοινὴ κρίσις ἁπάν-
των τῶν τε δρόμων αὐτῶν καὶ τῶν καταβαινόντων μεθ'
ὅπλων· ψιλοῖς δὲ ὅπλων οὔτ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς οὔτ' ἐν-
ταῦθα τιθέντες ἀγωνίας ὀρθῶς ἂν νομοθετοῖμεν. τοξό- D
της δὲ ἀφ' ἵππων Κρὴς οὐκ ἄχρηστος, οὐδ' ἀκοντιστής,
ὥστε ἔστω καὶ τούτων παιδιᾶς χάριν ἔρις τε καὶ ἀγωνία.
θηλείας δὲ περὶ τούτων νόμοις μὲν καὶ ἐπιτάξεσιν οὐκ
ἄξια βιάζεσθαι τῆς κοινωνίας· ἐὰν δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔμ-
προσθεν παιδευμάτων εἰς ἔθος ἰόντων ἡ φύσις ἐνδέχηται
καὶ μὴ δυσχεραίνῃ παῖδας ἢ παρθένους κοινωνεῖν, ἐᾷν
καὶ μὴ ψέγειν.

V. Ἀγωνία δὴ νῦν ἤδη καὶ μάθησις γυμναστικῆς,
ὅσα τε ἐν ἀγῶσι καὶ ὅσα καθ' ἡμέραν *ἐν* διδασκάλων
ἐκπονούμεθα, πάντως ἤδη πέρας ἔχει· καὶ δὴ καὶ μουσι- E
κῆς τὰ μὲν πλεῖστα ὡσαύτως διαπεπέρανται, τὰ δὲ ῥαψῳ-
δῶν καὶ τῶν τούτοις ἑπομένων, καὶ ὅσαι ἐν ἑορταῖς ἅμιλ-
λαι χορῶν ἀναγκαῖαι γίγνεσθαι ταχθέντων τοῖς θεοῖς τε
καὶ τοῖς μετὰ θεῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν καὶ ἐνιαυτῶν κο-
σμηθήσονται τότε, εἴτε τριετηρίδες εἴτε αὖ καὶ διὰ πέμ-
πτων ἐτῶν εἴθ' ὅπῃ καὶ ὅπως ἔννοιαν διδόντων τῶν θεῶν 835
τάξεως πέρι διανεμηθῶσι· τότε καὶ τοὺς μουσικῆς ἀγῶ-
νας χρὴ προσδοκᾷν κατὰ μέρος ἀγωνιεῖσθαι ταχθέντας
ὑπό τε ἀθλοθετῶν καὶ τοῦ παιδευτοῦ τῶν νέων καὶ τῶν
νομοφυλάκων, εἰς κοινὸν περὶ αὐτῶν τούτων συνελθόν-
των καὶ γενομένων νομοθετῶν αὐτῶν, τοῦ τε πότε καὶ
τίνες καὶ μετὰ τίνων τοὺς ἀγῶνας ποιήσονται περὶ ἁπάν-
των χορῶν καὶ χορείας. οἷα δὲ ἕκαστα αὐτῶν εἶναι δεῖ
κατὰ λόγον καὶ κατ' ᾠδὰς καὶ καθ' ἁρμονίας ῥυθμοῖς
κραθείσας καὶ ὀρχήσεσι, πολλάκις εἴρηται τῷ πρώτῳ νο- B
μοθέτῃ, καθ' ἃ τοὺς δευτέρους δεῖ μεταδιώκοντας νομο-
θετεῖν, καὶ τοὺς ἀγῶνας πρεπόντως ἑκάστοις θύμασιν ἐν
χρόνοις προσήκουσι νείμαντας ἑορτὰς ἀποδοῦναι τῇ πό-

λει ἑορτάζειν. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἄλλα τοιαῦτα οὔτε χαλεπὸν γνῶναι, τίνα τρόπον χρὴ τάξεως ἐννόμου λαγχάνειν, οὐδ' αὖ μετατιθέμενα ἔνθα ἢ ἔνθα μέγα τῇ πόλει κέρδος
C ἢ ζημίαν ἂν φέροι· ἃ δὲ μὴ σμικρὸν διαφέρει πείθειν τε χαλεπόν, θεοῦ μὲν μάλιστα ἔργον, εἴ πως οἷόν τε ἦν ἐπιτάξεις αὐτὰς παρ' ἐκείνου γίγνεσθαι, νῦν δὲ ἀνθρώπου τολμηροῦ κινδυνεύει δεῖσθαί τινος, ὃς παρρησίαν διαφερόντως τιμῶν ἐρεῖ τὰ δοκοῦντα ἄριστ' εἶναι πόλει καὶ πολίταις, ἐν ψυχαῖς διεφθαρμέναις τὸ πρέπον καὶ ἑπόμενον πάσῃ τῇ πολιτείᾳ τάττων, ἐναντία λέγων ταῖς μεγίσταισιν ἐπιθυμίαις καὶ οὐκ ἔχων βοηθὸν ἄνθρωπον οὐδένα, λόγῳ ἑπόμενος μόνῳ μόνος.

D *ΚΛ.* Τίν' αὖ νῦν, ὦ ξένε, λόγον λέγομεν; οὐ γάρ πω μανθάνομεν.

*ΑΘ.* Εἰκότως γε· ἀλλὰ δὴ πειράσομαι ἐγὼ φράζειν ὑμῖν ἔτι σαφέστερον. ὡς γὰρ εἰς παιδείαν ἦλθον τῷ λόγῳ, εἶδον νέους τε καὶ νέας ὁμιλοῦντας φιλοφρόνως ἀλλήλοις· εἰσῆλθε δή με, οἷον εἰκός, φοβηθῆναι ξυννοήσαντα, τί τις χρήσεται τῇ τοιαύτῃ πόλει, ἐν ᾗ δὴ νέοι μὲν νέαι τε εὐτρεφεῖς εἰσί, πόνων τε σφοδρῶν καὶ ἀνελευθέρων, οἳ
E μάλιστα ὕβριν σβεννύασιν, ἀργοί, θυσίαι δὲ καὶ ἑορταὶ καὶ χοροὶ πᾶσι μέλουσι διὰ βίου· τίνα δή ποτε τρόπον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἀφέξονται τῶν πολλοὺς δὴ καὶ πολλὰς ἐπιθυμιῶν εἰς ἔσχατα βαλλουσῶν, ὧν ἂν ὁ λόγος προστάττῃ ἀπέχεσθαι, νόμος ἐπιχειρῶν γίγνεσθαι; καὶ τῶν μὲν πολλῶν οὐ θαυμαστὸν ἐπιθυμιῶν εἰ κρατοῖ τὰ πρό-
836 σθεν νόμιμα ταχθέντα· τὸ γὰρ μὴ πλουτεῖν τε ἐξεῖναι ὑπερβαλλόντως ἀγαθὸν πρὸς τὸ σωφρονεῖν οὐ σμικρόν, καὶ πᾶσα ἡ παιδεία μετρίους πρὸς τὰ τοιαῦτ' εἴληφε νόμους, καὶ πρὸς τούτοις ἡ τῶν ἀρχόντων ὄψις διηναγκασμένη μὴ ἀποβλέπειν ἄλλοσε, τηρεῖν δὲ ἀεὶ τοὺς νέους. ταῦτ' οὖν πρὸς μὲν τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας, ὅσα γε ἀνθρώ-

πινα, μέτρον ἔχει· τὰ δὲ δὴ τῶν ἐρώτων παίδων τε ἀρρένων καὶ θηλειῶν καὶ γυναικῶν ἀνδρῶν καὶ ἀνδρῶν γυναικῶν, ὅθεν δὴ μυρία γέγονεν ἀνθρώποις ἰδίᾳ καὶ ὅλαις B
πόλεσι κακά, πῶς τις τοῦτο διευλαβοῖτ' ἄν, καὶ τί τεμὼν φάρμακον τούτοις ἑκάστοις τοῦ τοιούτου κινδύνου διαφυγὴν εὑρήσει; πάντως οὐ ῥάδιον, ὦ Κλεινία. καὶ γὰρ οὖν πρὸς μὲν ἄλλα οὐκ ὀλίγα ἡ Κρήτη τε ἡμῖν ὅλη καὶ ἡ Λακεδαίμων βοήθειαν ἐπιεικῶς οὐ σμικρὰν ξυμβάλλονται τιθεῖσι νόμους ἀλλοίους τῶν πολλῶν τρόπων, περὶ δὲ τῶν ἐρώτων, αὐτοὶ γάρ ἐσμεν, ἐναντιοῦνται παντάπασιν. εἰ γάρ τις ἀκολουθῶν τῇ φύσει θήσει τὸν πρὸ [τοῦ] Λαΐου C
νόμον, λέγων ὡς ὀρθῶς εἶχε τὸ τῶν ἀρρένων καὶ νέων μὴ κοινωνεῖν καθάπερ θηλειῶν πρὸς μῖξιν ἀφροδισίων, μάρτυρα παραγόμενος τὴν τῶν θηρίων φύσιν καὶ δεικνὺς πρὸς τὰ τοιαῦτα οὐχ ἁπτόμενον ἄρρενα ἄρρενος διὰ τὸ μὴ φύσει τοῦτο εἶναι, τάχ' ἂν χρῷτο πιθανῷ λόγῳ, *εἰ* καὶ ταῖς ὑμετέραις πόλεσιν οὐδαμῶς ξυμφωνοῖ· πρὸς δὲ τούτοις, ὃ διὰ παντός φαμεν δεῖν τὸν νομοθέτην τηρεῖν, τοῦτο ἐν τούτοις οὐχ ὁμολογεῖ. ζητοῦμεν γὰρ ἀεὶ δή, τί τῶν τι- D
θεμένων πρὸς ἀρετὴν φέρει καὶ τί μή· φέρε δή, τοῦτο ἐὰν συγχωρῶμεν καλὸν ἢ μηδαμῶς αἰσχρὸν νομοθετεῖσθαι τὰ νῦν, τί μέρος ἡμῖν ξυμβάλλοιτ' ἂν πρὸς ἀρετήν; πότερον ἐν τῇ τοῦ πεισθέντος ψυχῇ γιγνόμενον ἐμφύσεται τὸ τῆς ἀνδρείας ἦθος, ἢ ἐν τῇ τοῦ πείσαντος τὸ τῆς σώφρονος ἰδέας γένος; ἢ ταῦτα μὲν οὐδεὶς ἂν πεισθείη ποτέ, μᾶλλον δὲ ἅπαν τούτου τοὐναντίον τοῦ μὲν ταῖς ἡδοναῖς ὑπείκοντος καὶ καρτερεῖν οὐ δυναμένου ψέξει πᾶς τὴν μαλα- E
κίαν, τοῦ δ' εἰς μίμησιν τοῦ θήλεος ἰόντος τὴν τῆς εἰκόνος ὁμοιότητα ἆρ' οὐ μέμψεται; τίς οὖν ἀνθρώπων τοῦτο ὂν τοιοῦτον νομοθετήσει; σχεδὸν οὐδείς, ἔχων γε ἐν τῷ νῷ νόμον ἀληθῆ. πῶς οὖν φαμὲν ἀληθὲς τοῦτο εἶναι; τὴν τῆς φιλίας τε καὶ ἐπιθυμίας ἅμα καὶ τῶν λεγομένων ἐρώτων 837

φύσιν ἰδεῖν ἀναγκαῖον, εἰ μέλλει τις ταῦτα ὀρθῶς διανοηθήσεσθαι· δύο γὰρ ὄντα αὐτὰ καὶ ἐξ ἀμφοῖν τρίτον ἄλλο εἶδος ἓν ὄνομα περιλαβὸν πᾶσαν ἀπορίαν καὶ σκότον ἀπεργάζεται.

ΚΛ. Πῶς;

VI. ΑΘ. Φίλον μέν που καλοῦμεν ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν καὶ ἴσον ἴσῳ, φίλον δ' αὖ καὶ τὸ δεόμενον τοῦ πεπλουτηκότος, ἐναντίον ὂν τῷ γένει· ὅταν δὲ ἑκάτερον γίγνηται σφοδρόν, ἔρωτα ἐπονομάζομεν.

B ΚΛ. Ὀρθῶς.

ΑΘ. Φιλία τοίνυν ἡ μὲν ἀπὸ ἐναντίων δεινὴ καὶ ἀγρία καὶ τὸ κοινὸν οὐ πολλάκις ἔχουσα ἐν ἡμῖν, ἡ δ' ἐκ τῶν ὁμοίων ἥμερός τε καὶ κοινὴ διὰ βίου· μικτὴ δὲ ἐκ τούτων γενομένη πρῶτον μὲν καταμαθεῖν οὐ ῥᾳδία, τί ποτε βούλοιτ' ἂν αὑτῷ γενέσθαι τὸν τρίτον ἔρωτά τις ἔχων τοῦτον, ἔπειτα εἰς τοὐναντίον ὑπ' ἀμφοῖν ἑλκόμενος ἀπορεῖ, τοῦ μὲν κελεύοντος τῆς ὥρας ἅπτεσθαι, τοῦ δὲ ἀπαγορεύοντος. ὁ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἐρῶν καὶ τῆς
C ὥρας καθάπερ ὀπώρας πεινῶν ἐμπλησθῆναι παρακελεύεται ἑαυτῷ, τιμὴν οὐδεμίαν ἀπονέμων τῷ τῆς ψυχῆς ἤθει τοῦ ἐρωμένου· ὁ δὲ πάρεργον μὲν τὴν τοῦ σώματος ἐπιθυμίαν ἔχων, ὁρῶν δὲ μᾶλλον ἢ ἐρῶν τῇ ψυχῇ, δεόντως τῆς ψυχῆς ἐπιτεθυμηκὼς ὕβριν ἥγηται τὴν περὶ τὸ σῶμα τοῦ σώματος πλησμονήν, τὸ σῶφρον δὲ καὶ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ φρόνιμον αἰδούμενος ἅμα καὶ σεβόμενος ἁγνεύειν ἀεὶ μεθ' ἁγνεύοντος τοῦ ἐρω-
D μένου βούλοιτ' ἄν· ὁ δὲ μιχθεὶς ἐξ ἀμφοῖν τρίτος ἔρως οὗτός ἐσθ' ὃν νῦν διεληλύθαμεν ὡς τρίτον. ὄντων δὲ τούτων τοσούτων πότερον ἅπαντας δεῖ κωλύειν τὸν νόμον, ἀπείργοντα μὴ γίγνεσθαι ἐν ἡμῖν, ἢ δῆλον, ὅτι τὸν μὲν ἀρετῆς ὄντα καὶ τὸν νέον ἐπιθυμοῦντα ὡς ἄριστον γίγνεσθαι βουλοίμεθ' ἂν ἡμῖν ἐν τῇ πόλει ἐνεῖναι, τοὺς δὲ δύο,

εἰ δυνατὸν εἴη, κωλύοιμεν ἄν; ἢ πῶς λέγομεν, ὦ φίλε Μέγιλλε;

ΜΕ. Πάντη τοι καλῶς, ὦ ξένε, περὶ αὐτῶν τούτων εἴρηκας τὰ νῦν. E

ΑΘ. Ἔοικά γε, ὅπερ καὶ ἐτόπαζον, τυχεῖν τῆς σῆς, ὦ φίλε, ξυνῳδίας· τὸν δὲ νόμον ὑμῶν, ὅ τι νοεῖ περὶ τὰ τοιαῦτα, οὐδέν με ἐξετάζειν δεῖ, δέχεσθαι δὲ τὴν τῷ λόγῳ συγχώρησιν. Κλεινίᾳ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰσαῦθις περὶ αὐτῶν τούτων πειράσομαι ἐπᾴδων πείθειν. τὸ δέ μοι δεδομένον ὑπὸ σφῷν ἴτω, καὶ διεξέλθωμεν πάντως τοὺς νόμους.

ΜΕ. Ὀρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Τέχνην δή τιν᾽ αὖ τούτου τοῦ νόμου τῆς θέσεως ἐν τῷ νῦν παρόντι τῇ μὲν ῥᾳδίαν ἔχω, τῇ δ᾽ αὖ τινὰ τρό- 838
πον παντάπασιν ὡς οἷόν τε χαλεπωτάτην.

ΜΕ. Πῶς δὴ λέγεις;

ΑΘ. Ἴσμεν που καὶ τὰ νῦν τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, καίπερ παρανόμους ὄντας, ὡς εὖ τε καὶ ἀκριβῶς εἴργονται τῆς τῶν καλῶν συνουσίας οὐκ ἄκοντες, ὡς οἷόν τε δὲ μάλιστα ἑκόντες.

ΜΕ. Πότε λέγεις;

ΑΘ. Ὅταν ἀδελφὸς ἢ ἀδελφή τῳ γένωνται καλοί·
καὶ περὶ υἱέος ἢ θυγατρὸς ὁ αὐτὸς νόμος ἄγραφος ὢν ὡς B
οἷόν τε ἱκανώτατα φυλάττει μήτε φανερῶς μήτε λάθρᾳ συγκαθεύδοντα ἢ πως ἄλλως ἀσπαζόμενον ἅπτεσθαι τούτων· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐπιθυμία ταύτης τῆς συνουσίας τὸ παράπαν εἰσέρχεται τοὺς πολλούς.

ΜΕ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν σμικρὸν ῥῆμα κατασβέννυσι πάσας τὰς τοιαύτας ἡδονάς;

ΜΕ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τὸ ταῦτα εἶναι φάναι μηδαμῶς ὅσια, θεομισῆ

C δὲ καὶ αἴσχρῶν αἴσχιστα. τὸ δ' αἴτιον ἆρ' οὐ τοῦτ' ἐστί,
τὸ μηδένα ἄλλως λέγειν αὐτά, ἀλλ' εὐθὺς γενόμενον ἡμῶν
ἕκαστον ἀκούειν τε λεγόντων ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ταῦτα,
ἐν γελοίοις τε ἅμα ἐν πάσῃ τε σπουδῇ τραγικῇ λεγόμενα
πολλάκις, ὅταν ἢ Θυέστας ἤ τινας Οἰδίποδας εἰσάγωσιν,
ἢ Μακαρέας τινὰς ἀδελφαῖς μιχθέντας λαθραίως, ὀφθέν-
τας δὲ ἑτοίμως θάνατον αὐτοῖς ἐπιτιθέντας δίκην τῆς
ἁμαρτίας;

ΜΕ. Ὀρθότατα λέγεις τό γε τοσοῦτον, ὅτι τὸ τῆς
D φήμης θαυμαστήν τινα δύναμιν εἴληχεν, ὅταν μηδεὶς μη-
δαμῶς ἄλλως ἀναπνεῖν ἐπιχειρήσῃ ποτὲ παρὰ τὸν νόμον.

VII. ΑΘ. Οὐκοῦν ὀρθὸν τὸ νῦν δὴ ῥηθέν, ὅτι νομο-
θέτῃ βουλομένῳ τινὰ ἐπιθυμίαν δουλώσασθαι τῶν δια-
φερόντως τοὺς ἀνθρώπους δουλουμένων ῥᾴδιον γνῶναί
γε ὅντινα τρόπον χειρώσαιτ' ἄν· ὅτι καθιερώσας ταύ-
την τὴν φήμην παρὰ πᾶσι δούλοις τε καὶ ἐλευθέροις καὶ
παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ ὅλῃ τῇ πόλει κατὰ τὰ αὐτὰ οὕτω
E τὸ βεβαιότατον ἀπειργασμένος ἔσται περὶ τοῦτον τὸν
νόμον.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν· πῶς δὲ αὖ τὸ τοιοῦτον ἐθέλον-
τας λέγειν πάντας δυνατὸν ἔσται ποτὲ παρασχεῖν;

ΑΘ. Καλῶς ὑπέλαβες· αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἦν τὸ παρ'
ἐμοῦ λεχθέν, ὅτι τέχνην ἐγὼ πρὸς τοῦτον τὸν νόμον
ἔχοιμι τοῦ κατὰ φύσιν χρῆσθαι τῇ τῆς παιδογονίας συν-
ουσίᾳ, τοῦ μὲν ἄρρενος ἀπεχομένους μὴ κτείνοντάς τε ἐκ
προνοίας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, μηδ' εἰς πέτρας τε καὶ
839 λίθους σπείροντας, οὗ μήποτε φύσιν τὴν αὑτοῦ ῥιζωθὲν
λήψεται γόνιμον, ἀπεχομένους δὲ ἀρούρας θηλείας πάσης,
ἐν ᾗ μὴ βούλοιο ἄν σοι φύεσθαι τὸ σπαρέν. ὁ δὴ νόμος
οὗτος διηνεκὴς μὲν γενόμενος ἅμα καὶ κρατήσας, καθάπερ
νῦν περὶ τὰς τῶν γονέων συμμίξεις κρατεῖ, ἐὰν καὶ περὶ
τὰς ἄλλας νικήσῃ δικαίως, μυρία ἀγαθὰ ἔχει. κατὰ φύσιν

μὲν γὰρ πρῶτον κεῖται, λύττης δὲ ἐρωτικῆς καὶ μανίας καὶ μοιχειῶν πασῶν καὶ πωμάτων καὶ σιτίων εἴργεσθαι ποιεῖ τῶν ἀμέτρων πάντων, γυναιξί τε αὑτῶν οἰκείους εἶναι καὶ B
φίλους, ἄλλα τε πάμπολλα ἀγαθὰ γίγνοιτ' ἄν, εἰ τοῦ νόμου τις τούτου δύναιτο ἐγκρατὴς εἶναι. τάχα δ' ἂν ἡμῖν τις παραστὰς ἀνὴρ σφοδρὸς καὶ νέος, πολλοῦ σπέρματος μεστός, ἀκούων τιθεμένου τοῦ νόμου λοιδορήσειεν ἂν ὡς ἀνόητα καὶ ἀδύνατα τιθέντων νόμιμα, καὶ βοῆς πάντα ἐμπλήσειε. πρὸς ἃ δὴ καὶ βλέψας ἐγὼ τοῦτο εἶπον τὸ ῥῆμα, ὥς τινα τέχνην κεκτήμην, τῇ μὲν ῥᾴστην ἁπασῶν, τῇ δὲ C
χαλεπωτάτην, πρὸς τὸ τοῦτον τεθέντα ἐμμεῖναι τὸν νόμον. νοῆσαι μὲν γὰρ δὴ ῥᾷστον, ὡς δυνατόν τέ ἐστι καὶ ὅπῃ· φαμὲν γὰρ δὴ καθιερωθὲν τοῦτο ἱκανῶς τὸ νόμιμον πᾶσαν ψυχὴν δουλώσεσθαι καὶ παντάπασι μετὰ φόβου ποιήσειν πείθεσθαι τοῖς τεθεῖσι νόμοις· ἀλλὰ γὰρ εἰς τοῦτο προβέβηκε νῦν, ὥστ' οὐδ' ἂν ποτε γενέσθαι δοκεῖ, καθάπερ τὸ τῶν ξυσσιτίων ἐπιτήδευμα ἀπιστεῖται μὴ δυνατὸν εἶναι [δύνασθαι] διὰ βίου πόλιν ὅλην ζῆν πράττου- D
σαν τοῦτο, ἐλεγχθὲν δ' ἔργῳ καὶ γενόμενον παρ' ὑμῖν, ὅμως ἔτι τό γε γυναικῶν οὐδὲ ἐν ταῖς ὑμετέραις πόλεσι δοκεῖ φύσιν ἔχειν γίγνεσθαι. ταύτῃ δ' αὖ διὰ τὴν τῆς ἀπιστίας ῥώμην εἴρηκα ἀμφότερα ταῦτα εἶναι παγχάλεπα μεῖναι κατὰ νόμον.

ΜΕ. Ὀρθῶς γε σὺ λέγων.

ΑΘ. Ὡς δ' οὖν οὐκ ἔστιν ὑπὲρ ἄνθρωπον, οἷόν τε δὲ γενέσθαι, βούλεσθε ὑμῖν πειραθῶ τινὰ λόγον ἐχόμενον πιθανότητος εἰπεῖν τινός;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Πότερον οὖν τις ἀφροδισίων ῥᾷον ἂν ἀπέχοιτο, E
καὶ τὸ ταχθὲν ἐθέλοι περὶ αὐτὰ μετρίως ποιεῖν, εὖ τὸ σῶμα ἔχων καὶ μὴ ἰδιωτικῶς ἢ φαύλως;

ΚΛ. Πολύ που μᾶλλον μὴ ἰδιωτικῶς.

*ΑΘ.* Ἆρ' οὖν οὐκ ἴσμεν τὸν Ταραντῖνον Ἴκκον ἀκοῇ
840 διὰ τὸν Ὀλυμπίασί τε ἀγῶνα καὶ τούς [τε] ἄλλους ὡς διὰ
φιλονικίαν καὶ τέχνην καὶ τὸ μετὰ τοῦ σωφρονεῖν ἀν-
δρεῖον ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένος, ὡς λόγος, οὔτε τινὸς πώ-
ποτε γυναικὸς ἥψατο οὐδ' αὖ παιδὸς ἐν ὅλῃ τῇ τῆς ἀσκή-
σεως ἀκμῇ; καὶ δὴ καὶ Κρίσωνα καὶ Ἀστύλον καὶ Διό-
πομπον καὶ ἄλλους παμπόλλους ὁ αὐτός που λόγος ἔχει.
καί τοι τῶν γ' ἐμῶν καὶ σῶν πολιτῶν, ὦ Κλεινία, πολὺ
κάκιον ἦσαν πεπαιδευμένοι τὰς ψυχάς, τὰ δὲ σώματα πολὺ
B μᾶλλον σφριγῶντες.

*ΚΛ.* Ἀληθῆ ταῦτα λέγεις, ὅτι σφόδρα ὑπὸ τῶν πα-
λαιῶν ἐστὶν εἰρημένα περὶ τούτων τῶν ἀθλητῶν ὡς ὄντως
ποτὲ γενόμενα.

*ΑΘ.* Τί οὖν; οἱ μὲν ἄρα νίκης ἕνεκα πάλης καὶ δρό-
μων καὶ τῶν τοιούτων ἐτόλμησαν ἀπέχεσθαι λεγομένου
πράγματος ὑπὸ τῶν πολλῶν εὐδαίμονος, οἱ δὲ ἡμέτεροι
παῖδες ἀδυνατήσουσι καρτερεῖν πολὺ καλλίονος ἕνεκα νί-
κης, ἣν ἡμεῖς καλλίστην ἐκ παίδων πρὸς αὐτοὺς λέγοντες
C ἐν μύθοις τε καὶ ἐν ῥήμασι καὶ ἐν μέλεσιν ᾄδοντες, ὡς
εἰκός, κηλήσομεν;

*ΚΛ.* Ποίας;

*ΑΘ.* Τῆς τῶν ἡδονῶν νίκης ἐγκρατεῖς ὄντας ἂν ζῆν
εὐδαιμόνως, ἡττωμένους δὲ τοὐναντίον ἅπαν. πρὸς δὲ
τούτοις ἔτι φόβος ὁ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὅσιον αὐτὸ εἶναι
δύναμιν ἡμῖν οὐκ ἄρα ἕξει κρατεῖν ὧν ἄλλοι κεκρατήκασι
τούτων ὄντες χείρονες;

*ΚΛ.* Εἰκός γ' οὖν.

VIII. *ΑΘ.* Ἐπειδὴ τοίνυν ἐνταῦθά ἐσμεν τούτου τοῦ
D νομίμου πέρι, διὰ κάκην δὲ τὴν τῶν πολλῶν εἰς ἀπορίαν
ἐπέσομεν, φημὶ τὸ μὲν ἡμέτερον νόμιμον ἀτεχνῶς δεῖν
περὶ αὐτῶν τούτων πορεύεσθαι λέγον, ὡς οὐ δεῖ χείρους
ἡμῖν εἶναι τοὺς πολίτας ὀρνίθων καὶ ἄλλων θηρίων πολ-

*λων, οἳ κατὰ μεγάλας ἀγέλας γεννηθέντες μέχρι μὲν παι-
δογονίας ἤϊθεοι καὶ ἀκήρατοι γάμων τε ἁγνοὶ ζῶσιν, ὅταν
δ' εἰς τοῦτο ἡλικίας ἔλθωσι, συνδυασθέντες ἄρρην θηλείᾳ
κατὰ χάριν καὶ θήλεια ἄρρενι τὸν λοιπὸν χρόνον ὁσίως
καὶ δικαίως ζῶσιν, ἐμμένοντες βεβαίως ταῖς πρώταις τῆς* E
*φιλίας ὁμολογίαις· δεῖν δὴ θηρίων γε αὐτοὺς ἀμείνους
εἶναι. ἐὰν δ' οὖν ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων
τῶν πλείστων διαφθείρωνται, τὴν λεγομένην ἄτακτον
Ἀφροδίτην ἐν αὐτοῖς ὁρῶντές τε καὶ ἀκούοντες μέγιστον
δυναμένην, καὶ οὕτω δὴ μὴ δυνατοὶ γίγνωνται καταρα-
τεῖν, δεύτερον νόμον ἐπ' αὐτοῖς μηχανᾶσθαι χρὴ τοὺς νο-
μοφύλακας νομοθέτας γενομένους.*

*ΚΛ. Τίνα δὴ συμβουλεύεις αὐτοῖς τίθεσθαι νόμον,* 841
*ἐὰν ὁ νῦν τιθέμενος αὐτοὺς ἐκφύγῃ;*

*ΑΘ. Δῆλον ὅτι τὸν ἐχόμενον τούτου δεύτερον, ὦ
Κλεινία.*

*ΚΛ. Τίνα λέγεις;*

*ΑΘ. Ἀγύμναστον ὅ τι μάλιστα ποιεῖν τὴν τῶν ἡδο-
νῶν ῥώμην, τὴν ἐπίχυσιν καὶ τροφὴν αὐτῆς διὰ πόνων
ἄλλοσε τρέποντα τοῦ σώματος. εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ ἀναί-
δεια μὴ ἐνείη τῇ τῶν ἀφροδισίων χρήσει· σπανίῳ γὰρ αὖ
τῷ τοιούτῳ δι' αἰσχύνην χρώμενοι ἀσθενεστέραν ἂν αὐ-* B
*τὴν δέσποιναν κτῷντο ὀλιγάκις χρώμενοι. τὸ δὴ λανθά-
νειν τούτων δρῶντά τι καλὸν παρ' αὐτοῖς ἔστω [νόμιμον]
ἔθει καὶ ἀγράφῳ νομισθὲν νόμῳ, τὸ δὲ μὴ λανθάνειν αἰ-
σχρόν, ἀλλ' οὐ τὸ μὴ πάντως δρᾶν. οὕτω τοῦτο αἰσχρὸν
αὖ καὶ καλὸν δευτέρως ἂν ἡμῖν ἐν νόμῳ γενόμενον κέοιτο,
ὀρθότητα ἔχον δευτέραν, καὶ τοὺς τὰς φύσεις διεφθαρμέ-
νους, οὓς ἥττους αὐτῶν προσαγορεύομεν, ἓν γένος ὂν* C
*περιλαβόντα τρία γένη βιάζοιτ' ἂν μὴ παρανομεῖν.*

*ΚΛ. Ποῖα δή;*

*ΑΘ. Τό τε θεοσεβὲς ἅμα καὶ φιλότιμον καὶ τὸ μὴ*

τῶν σωμάτων ἀλλὰ τῶν τρόπων τῆς ψυχῆς ὄντων καλῶν γεγονὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ. ταῦτα δὴ καθάπερ ἴσως ἐν μύθῳ τὰ νῦν λεγόμεν' ἐστὶν εὐχαί, πολύ γε μὴν ἄριστα, εἴπερ γίγνοιτο ἐν πάσαις πόλεσι, γίγνοιτο ἄν. τάχα δ' ἄν, εἰ
D θεὸς ἐθέλοι, κἂν δυοῖν θάτερα βιασαίμεθα περὶ ἐρωτικῶν, ἢ μηδένα τολμᾶν μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν γενναίων ἅμα καὶ ἐλευθέρων πλὴν γαμετῆς ἑαυτοῦ γυναικός, ἄθυτα δὲ παλλακῶν σπέρματα καὶ νόθα μὴ σπείρειν μηδὲ ἄγονα ἀρρένων παρὰ φύσιν· ἢ τὸ μὲν τῶν ἀρρένων πάμπαν ἀφελοίμεθ' ἄν, τὸ δὲ γυναικῶν, εἴ τις συγγίγνοιτό τινι πλὴν ταῖς μετὰ θεῶν καὶ ἱερῶν γάμων ἐλθούσαις εἰς τὴν οἰκίαν,
E ὠνηταῖς εἴτε ἄλλῳ ὁτῳοῦν τρόπῳ κτηταῖς, μὴ λανθάνων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας πάσας, τάχ' ἂν ἄτιμον αὐτὸν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπαίνων νομοθετοῦντες ὀρθῶς ἂν δόξαιμεν νομοθετεῖν, ὡς ὄντως ὄντα ξενικόν. οὗτος δὴ νόμος, εἴτε εἷς εἴτε δύο αὐτοὺς χρὴ προσαγορεύειν, κείσθω περὶ ἀφροδισίων καὶ ἁπάντων τῶν ἐρωτικῶν, ὅσα πρὸς ἀλλήλους
842 διὰ τὰς τοιαύτας ἐπιθυμίας ὁμιλοῦντες ὀρθῶς τε καὶ οὐκ ὀρθῶς πράττομεν.

ΜΕ. Καὶ τοίνυν, ὦ ξένε, ἐγὼ μέν τοι σφόδρα δεχοίμην ἂν τοῦτον τὸν νόμον, ὁ δὲ δὴ Κλεινίας αὐτὸς φραζέτω, τί ποτε περὶ αὐτῶν διανοεῖται.

ΚΛ. Ἔσται ταῦτα, ὦ Μέγιλλε, ὁπόταν γε δή μοι δόξῃ τις παραπεπτωκέναι καιρός· νῦν μὴν ἐῶμεν τὸν ξένον ἔτι εἰς τὸ πρόσθεν προϊέναι τῶν νόμων.

ΜΕ. Ὀρθῶς.

B IX. ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν νῦν γε προϊόντες ἤδη σχεδόν ἐσμεν ἐν τῷ κατεσκευάσθαι μὲν ξυσσίτια, ὅ φαμεν ἄλλοθι μὲν ἂν χαλεπὸν εἶναι, ἐν Κρήτῃ δὲ οὐδεὶς ἄλλως ἂν ὑπολάβοι δεῖν γίγνεσθαι· τὸ δὲ τίνα τρόπον, πότερον ὡς ἐνθάδε ἢ καθάπερ ἐν Λακεδαίμονι ἢ παρὰ ταῦτα ἔστι τι τρίτον εἶδος ξυσσιτίων ἀμφοῖν τούτοιν ἄμεινον ἂν ἔχον,

τοῦτο οὔτ' ἐξευρεῖν μοι χαλεπὸν εἶναι δοκεῖ μέγα τε ἀγα-
θὸν εὑρεθὲν οὐδὲν ἀπεργάσεσθαι· καὶ γὰρ νῦν ἐμμελῶς
ἔχειν κατεσκευασμένα. τούτοις δ' ἐστὶν ἀκόλουθον ἡ τοῦ C
βίου κατασκευή, τίν' αὐτοῖς ἂν τρόπον ἕποιτο. βίος δὴ
ἄλλαις μὲν πόλεσι παντοδαπῶς ἂν καὶ πολλαχόθεν εἴη,
μάλιστα δὲ ἐκ διπλασίων ἢ τούτοις· ἐκ γῆς γὰρ καὶ ἐκ
θαλάττης τοῖς πλείστοις τῶν Ἑλλήνων ἐστὶ κατεσκευα-
σμένα τὰ περὶ τὴν τροφήν, τούτοις δὲ μόνον ἐκ γῆς. τῷ
μὲν οὖν νομοθέτῃ τοῦτο ῥᾷον· οὐ γὰρ μόνον ἡμίσεις αὖ
γίγνονται νόμοι μέτριοι, πολὺ δ' ἐλάττους, ἔτι δ' ἐλευθέ- D
ροις ἀνθρώποις μᾶλλον πρέποντες. ναυκληρικῶν μὲν γὰρ
καὶ ἐμπορικῶν καὶ καπηλευτικῶν καὶ πανδοκεύσεων καὶ
τελωνικῶν καὶ μεταλλειῶν καὶ δανεισμῶν καὶ ἐπιτόκων
τόκων καὶ ἄλλων μυρίων τοιούτων τὰ πολλὰ ἀπήλλακται,
χαίρειν αὐτοῖς εἰπών, ὁ περὶ ταύτην τὴν πόλιν νομοθέτης,
γεωργοῖς δὲ καὶ νομεῦσι καὶ μελιττουργοῖς καὶ τοῖς περὶ
τὰ τοιαῦτα φυλακτηρίοις τε καὶ ἐπιστάταις ὀργάνων νο- E
μοθετήσει, τὰ μέγιστα ἤδη νενομοθετηκὼς περὶ γάμους
ἅμα καὶ γενέσεις παίδων καὶ τροφάς, ἔτι δὲ καὶ παιδείας
ἀρχῶν τε καταστάσεις ἐν τῇ πόλει· νῦν δ' ἐπὶ τοὺς τὴν
τροφὴν καὶ ὅσοι περὶ αὐτὴν ταύτην συνδιαπονοῦσιν
ἀναγκαῖον νομοθετοῦντά ἐστι τρέπεσθαι. πρῶτον δὴ νό-
μοι ἔστωσαν λεγόμενοι τοὔνομα γεωργικοί. Διὸς ὁρίου
μὲν πρῶτος νόμος ὅδε εἰρήσθω· μὴ κινείτω γῆς ὅρια μη-
δεὶς μήτε οἰκείου πολίτου γείτονος μήτε ὁμοτέρμονος ἐπ'
ἐσχατιᾶς κεκτημένος ἄλλῳ ξένῳ γειτονῶν, νομίσας τὸ
τἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτο εἶναι· βουλέσθω δὲ πᾶς 843
πέτρον ἐπιχειρῆσαι κινεῖν τὸν μέγιστον ἄλλον [πλὴν ὅρον]
μᾶλλον ἢ σμικρὸν λίθον ὁρίζοντα φιλίαν τε καὶ ἔχθραν,
ἔνορκον παρὰ θεῶν. τοῦ μὲν γὰρ ὁμόφυλος Ζεὺς μάρτυς,
τοῦ δὲ ξένιος, οἳ μετὰ πολέμων τῶν ἐχθίστων ἐγείρονται·
καὶ ὁ μὲν πεισθεὶς τῷ νόμῳ ἀναίσθητος τῶν ἀπ' αὐτοῦ

κακῶν γίγνοιτ' ἄν, καταφρονήσας δὲ διτταῖς δίκαις ἔνοχος ἔστω, μιᾷ μὲν παρὰ θεῶν καὶ πρώτῃ, δευτέρᾳ δὲ ὑπὸ νόB μου. μηδεὶς γὰρ ἑκὼν κινείτω γῆς ὅρια γειτόνων· ὃς δ' ἂν κινήσῃ, μηνυέτω μὲν ὁ βουλόμενος τοῖς γεωμόροις, οἱ δὲ εἰς τὸ δικαστήριον ἀγόντων· ἣν δέ τις ὄφλῃ τὴν τοιαύτην δίκην, ὡς ἀνάδαστον γῆν λάθρᾳ καὶ βίᾳ ποιοῦντος τοῦ ὄφλοντος τιμάτω τὸ δικαστήριον ὅ τι ἂν δέῃ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν τὸν ἡττηθέντα. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο βλάβαι πολλαὶ καὶ σμικραὶ γειτόνων γιγνόμεναι διὰ τὸ θαμίζειν C ἔχθρας ὄγκον μέγαν ἐντίκτουσαι χαλεπὴν καὶ σφόδρα πικρὰν γειτονίαν ἀπεργάζονται· διὸ χρὴ πάντως εὐλαβεῖσθαι γείτονα γείτονι μηδὲν ποιεῖν διάφορον, τῶν τε ἄλλων πέρι καὶ δὴ καὶ ἐπεργασίας ξυμπάσης σφόδρα διευλαβούμενον· τὸ μὲν γὰρ βλάπτειν οὐδὲν χαλεπὸν ἀλλ' ἀνθρώπου παντός, τὸ δ' ἐπωφελεῖν οὐδαμῇ ἅπαντος. ὃς δ' ἂν ἐπεργάζηται τὰ τοῦ γείτονος ὑπερβαίνων τοὺς ὅρους, τὸ μὲν βλάβος ἀποτινέτω, τῆς δὲ ἀναιδείας ἅμα καὶ ἀνεD λευθερίας ἕνεκα ἰατρευόμενος διπλάσιον τοῦ βλάβους ἄλλο ἐκτισάτω τῷ βλαφθέντι· τούτων δὲ καὶ ἁπάντων τῶν τοιούτων ἐπιγνώμονές τε καὶ δικασταὶ καὶ τιμηταὶ γιγνέσθων ἀγρονόμοι, τῶν μὲν μειζόνων, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, πᾶσα ἡ τοῦ δωδεκατημορίου τάξις, τῶν ἐλαττόνων δὲ οἱ φρούραρχοι τούτων. καὶ ἐάν τις βοσκήματα ἐπινέμῃ, τὰς βλάβας ὁρῶντες κρινόντων καὶ τιμώντων, καὶ ἐὰν ἐσμοὺς ἀλλοτρίους σφετερίζῃ τις τῇ τῶν E μελιττῶν ἡδονῇ ξυνεπόμενος καὶ κατακρούων οὕτως οἰκειῶται, τινέτω τὴν βλάβην· καὶ ἐὰν πυρεύων τὴν ὕλην μὴ διευλαβηθῇ τῶν τοῦ γείτονος, τὴν δόξασαν ζημίαν τοῖς ἄρχουσι ζημιούσθω, καὶ ἐὰν φυτεύων μὴ ἀπολείπῃ τὸ μέτρον τῶν τοῦ γείτονος χωρίων, καθάπερ εἴρηται καὶ πολλοῖς νομοθέταις ἱκανῶς, ὧν τοῖς νόμοις χρὴ προσχρῆσθαι καὶ μὴ πάντα ἀξιοῦν πολλὰ καὶ σμικρὰ καὶ τοῦ ἐπι-

τυχόντος νομοθέτου γιγνόμενα τὸν μείζω πόλεως κοσμη-
τὴν νομοθετεῖν· ἐπεὶ καὶ τῶν ὑδάτων πέρι γεωργοῖσι 844
παλαιοὶ καὶ καλοὶ νόμοι κείμενοι οὐκ ἄξιοι παροχετεύειν
λόγοις, ἀλλ' ὁ βουληθεὶς ἐπὶ τὸν αὑτοῦ τόπον ἄγειν ὕδωρ
ἀγέτω μὲν ἀρχόμενος ἐκ τῶν κοινῶν ναμάτων, μὴ ὑπο-
τέμνων πηγὰς φανερὰς ἰδιώτου μηδενός, ᾗ δ' ἂν βούλη-
ται ἄγειν, πλὴν δι' οἰκίας ἢ ἱερῶν τινῶν ἢ καὶ μνημάτων,
ἀγέτω, μὴ βλάπτων πλὴν αὐτῆς τῆς ὀχεταγωγίας· ἀϋδρία
δὲ εἴ τισι τόποις ξύμφυτος ἐκ γῆς τὰ ἐκ Διὸς ἰόντα ἀπο- B
στέγει νάματα καὶ ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων πωμάτων,
ὀρυττέτω μὲν ἐν τῷ αὑτοῦ χωρίῳ μέχρι τῆς κεραμίδος
γῆς, ἐὰν δ' ἐν τούτῳ τῷ βάθει μηδαμῶς ὕδατι προστυγ-
χάνῃ, παρὰ τῶν γειτόνων ὑδρευέσθω μέχρι τοῦ ἀναγκαίου
πώματος ἑκάστοις τῶν οἰκετῶν· ἐὰν δὲ δι' ἀκριβείας ᾖ
καὶ τοῖς γείτοσι, τάξιν τῆς ὑδρείας ταξάμενος παρὰ τοῖς
ἀγρονόμοις, ταύτην ἡμέρας ἑκάστης κομιζόμενος οὕτω C
κοινωνείτω τοῖς γείτοσιν ὕδατος. ἐὰν δὲ ἐκ Διὸς ὕδατα
γιγνόμενα τὸν ἐπάνω γεωργοῦντα ἢ καὶ ὁμότοιχον οἰ-
κοῦντα τῶν ὑποκάτω βλάπτῃ τις μὴ διδοὺς ἐκροήν, ἢ
τοὐναντίον ὁ ἐπάνω μεθιεὶς εἰκῇ τὰ ῥεύματα βλάπτῃ τὸν
κάτω, καὶ περὶ ταῦτα μὴ ἐθέλωσι διὰ ταῦτα κοινωνεῖν
ἀλλήλοις, ἐν ἄστει μὲν ἀστυνόμον, ἐν ἀγρῷ δὲ ἀγρονόμον
ἐπάγων ὁ βουλόμενος ταξάσθω, τί χρὴ ποιεῖν ἑκάτερον·
ὁ δὲ μὴ ἐμμένων ἐν τῇ τάξει φθόνου θ' ἅμα καὶ δυσκό-
λου ψυχῆς ὑπεχέτω δίκην, καὶ ὄφλων διπλάσιον τὸ βλά- D
βος ἀποτινέτω τῷ βλαφθέντι, μὴ ἐθελήσας τοῖς ἄρχουσι
πείθεσθαι.

X. Ὀπώρας δὲ δὴ χρὴ κοινωνίαν ποιεῖσθαι πάντας τοιάνδε τινά. διττὰς ἡμῖν δωρεὰς ἡ θεὸς ἔχει χάριτος αὕτη, τὴν μὲν παιδείαν Διονυσιάδα ἀθησαύριστον, τὴν δ' εἰς ἀπόθεσιν γενομένην κατὰ φύσιν· ἔστω δὴ περὶ ὀπώρας ὅδε νόμος ταχθείς· ὃς ἂν ἀγροίκου ὀπώρας γεύ-

σηται, βοτρύων εἴτε καὶ σύκων, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ὥραν τὴν
E τοῦ τρυγᾶν ἀρκτούρῳ ξύνδρομον, εἴτ' ἐν τοῖς αὐτοῦ χωρί-
οις εἴτε καὶ ἐν ἄλλων, ἱερὰς μὲν πεντήκοντα ὀφειλέτω τῷ
Διονύσῳ δραχμάς, ἐὰν ἐκ τῶν ἑαυτοῦ δρέπῃ, ἐὰν δ' ἐκ
τῶν γειτόνων, μνᾶν, ἐὰν δ' ἐξ ἄλλων, δύο μέρη τῆς μνᾶς.
ὃς δ' ἂν τὴν γενναίαν νῦν λεγομένην σταφυλὴν ἢ τὰ γεν-
ναῖα σῦκα ἐπονομαζόμενα ὀπωρίζειν βούληται, ἐὰν μὲν ἐκ
τῶν οἰκείων λαμβάνῃ, ὅπως ἂν ἐθέλῃ καὶ ὁπόταν βούλη-
ται καρπούσθω, ἐὰν δ' ἐξ ἄλλων μὴ πείσας, ἑπομένως τῷ
845 νόμῳ, τῷ μὴ κινεῖν ὅ τι μὴ κατέθετο, ἐκείνως ἀεὶ ζημιού-
σθω· ἐὰν δὲ δὴ δοῦλος μὴ πείσας τὸν δεσπότην τῶν χω-
ρίων ἅπτηταί του τῶν τοιούτων, κατὰ ῥᾶγα βοτρύων καὶ
σῦκον συκῆς ἰσαρίθμους πληγὰς τούτοις μαστιγούσθω.
μέτοικος δὲ ὠνούμενος τὴν γενναίαν ὀπώραν ὀπωριζέτω,
ἐὰν βούληται· ἐὰν δὲ ξένος ἐπιδημήσας ὀπώρας ἐπιθυμῇ
φαγεῖν διαπορευόμενος τὰς ὁδούς, τῆς μὲν γενναίας ἁπτέ-
σθω, ἐὰν βούληται, μεθ' ἑνὸς ἀκολούθου χωρὶς τιμῆς,
B ξένια δεχόμενος, τῆς δὲ ἀγροίκου λεγομένης καὶ τῶν τοι-
ούτων ὁ νόμος εἰργέτω μὴ κοινωνεῖν ἡμῖν τοὺς ξένους·
ἐὰν δέ τις αἴστωρ ὢν αὐτὸς ἢ δοῦλος ἅψηται, τὸν μὲν δοῦ-
λον πληγαῖς κολάζειν, τὸν δὲ ἐλεύθερον ἀποπέμπειν νου-
θετήσαντα καὶ διδάξαντα τῆς ἄλλης ὀπώρας ἅπτεσθαι τῆς
εἰς ἀπόθεσιν ὀσταφίδος οἶνου τε καὶ ξηρῶν σύκων ἀνε-
πιτηδείου κεκτῆσθαι. ἀπίων δὲ πέρι καὶ μήλων καὶ ῥοῶν
C καὶ πάντων τῶν τοιούτων, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν ἔστω λάθρᾳ
λαμβάνειν, ὁ δὲ ληφθεὶς ἐντὸς τριάκοντα ἐτῶν γεγονὼς
τυπτέσθω καὶ ἀμυνέσθω ἄνευ τραυμάτων, δίκην δ' εἶναι
ἐλευθέρῳ τῶν τοιούτων πληγῶν μηδεμίαν· ξένῳ δὲ κα-
θάπερ ὀπώρας ἐξέστω καὶ τῶν τοιούτων μέτοχον εἶναι·
ἐὰν δὲ πρεσβύτερος ὢν ἅπτηται τούτων, φαγὼν αὐτοῦ
καὶ ἀποφέρων μηδέν, καθάπερ ὁ ξένος ταύτῃ κοινωνείτω
τῶν τοιούτων ἁπάντων, μὴ πειθόμενος δὲ τῷ νόμῳ

κινδυνευέτω ἀναγώνιστος γίγνεσθαι περὶ ἀρετῆς, ἐὰν εἰς D
τότε τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ τοὺς τότε κριτάς τις ἀναμιμνήσκῃ.

XI. Ὕδωρ δὲ πάντων μὲν τὸ περὶ τὰς κηπείας διαφερόντως τρόφιμον, εὐδιάφθαρτον δέ· οὔτε γὰρ γῆν οὔτε ἥλιον οὔτε πνεύματα τοῖς ὕδασι ξύντροφα τῶν ἐκ γῆς ἀναβλαστανόντων ῥᾴδιον φθείρειν φαρμακεύσεσιν ἢ ἀποτροπαῖς ἢ καὶ κλοπαῖς, περὶ δὲ τὴν ὕδατος φύσιν ἐστὶ τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα δυνατὰ γίγνεσθαι· διὸ δὴ βοηθοῦ E
δεῖται νόμου. ἔστω τοίνυν ὅδε περὶ αὐτοῦ· ἄν τις διαφθείρῃ ἑκὼν ὕδωρ ἀλλότριον, εἴτε καὶ πηγαῖον εἴτε καὶ συναγυρτόν, φαρμακείαις ἢ σκάμμασιν ἢ κλοπαῖς, ὁ βλαπτόμενος δικαζέσθω πρὸς τοὺς ἀστυνόμους, τὴν ἀξίαν τῆς βλάβης ἀπογραφόμενος· ἂν δέ τις ὄφλῃ φαρμακείαις τισὶ βλάπτων, πρὸς τῷ τιμήματι καθηράτω τὰς πηγὰς ἢ τἀγγεῖον τοῦ ὕδατος, ὅπῃπερ ἂν οἱ τῶν ἐξηγητῶν νόμοι ἀφηγῶνται δεῖν γίγνεσθαι τὴν κάθαρσιν ἑκάστοτε καὶ ἑκάστοις. περὶ δὲ ξυγκομιδῆς τῶν ὡραίων ἁπάντων, ἐξέστω τῷ βουλομένῳ τὸ ἑαυτοῦ διὰ παντὸς τόπου κομίζε- 846
σθαι, ὅπῃπερ ἂν ἢ μηδὲν μηδένα ζημιοῖ ἢ τριπλάσιον αὐτὸς κέρδος τῆς τοῦ γείτονος ζημίας κερδαίνῃ· τούτων δὲ ἐπιγνώμονας τοὺς ἄρχοντας γίγνεσθαι καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα τις ἂν ἑκὼν ἄκοντα βλάπτῃ βίᾳ ἢ λάθρᾳ αὐτὸν ἢ τῶν αὐτοῦ τι διὰ τῶν αὐτοῦ κτημάτων. πάντα τὰ τοιαῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιδεικνὺς τιμωρείσθω μέχρι τριῶν μνῶν ὄντος τοῦ βλάβους· ἐὰν δ' ἔγκλημά τῳ μεῖζον ἄλλῳ πρὸς ἄλλον γίγνηται, πρὸς τὰ κοινὰ δικαστήρια φέ- B
ρων τὴν δίκην τιμωρείσθω τὸν ἀδικοῦντα. ἐὰν δέ τις τῶν ἀρχόντων δοκῇ μετ' ἀδίκου γνώμης κρίνειν τὰς ζημίας, τῶν διπλασίων ὑπόδικος ἔστω τῷ βλαφθέντι· τὰ δὲ αὖ τῶν ἀρχόντων ἀδικήματα εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια ἐπανάγειν τὸν βουλόμενον ἑκάστων τῶν ἐγκλημάτων. μυρία δὲ

ταῦτα ὄντα καὶ σμικρὰ νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ τὰς τιμωρίας
γίγνεσθαι, λήξεών τε πέρι δικῶν καὶ προσκλήσεων καὶ
C κλητήρων, εἴτ' ἐπὶ δυεῖν εἴτ' ἐφ' ὁπόσων δεῖ καλεῖσθαι,
καὶ πάντα ὁπόσα τοιαῦτά ἐστιν, οὔτ' ἀνομοθέτητα οἷόν τ'
εἶναι γέροντός τε οὐκ ἄξια νομοθέτου, νομοθετούντων δ'
αὐτὰ οἱ νέοι πρὸς τὰ τῶν πρόσθεν νομοθετήματα ἀπομι-
μούμενοι σμικρὰ πρὸς μεγάλα, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν
χρείας ἐμπείρως ἴσχοντες, μέχριπερ ἂν πάντα ἱκανῶς δόξῃ
κεῖσθαι· τότε δὲ ἀκίνητα ποιησάμενοι ζώντων τούτοις ἤδη
χρώμενοι μέτρον ἔχουσι.

D XII. Τὸ δὲ τῶν ἄλλων δημιουργῶν ποιεῖν χρὴ κατὰ
τάδε. πρῶτον μὲν ἐπιχώριος μηδεὶς ἔστω τῶν περὶ τὰ δη-
μιουργικὰ τεχνήματα διαπονούντων, μηδὲ οἰκέτης ἀνδρὸς
ἐπιχωρίου. τέχνην γὰρ ἱκανὴν πολλῆς ἀσκήσεως ἅμα καὶ
μαθημάτων πολλῶν δεομένην κέκτηται πολίτης ἀνὴρ τὸν
κοινὸν τῆς πόλεως κόσμον σώζων καὶ κτώμενος, οὐκ ἐν
παρέργῳ δεόμενον ἐπιτηδεύειν· δύο δὲ ἐπιτηδεύματα ἢ
δύο τέχνας ἀκριβῶς διαπονεῖσθαι σχεδὸν οὐδεμία φύσις
E ἱκανὴ τῶν ἀνθρωπίνων, οὐδ' αὖ τὴν μὲν αὐτὸς ἱκανῶς
ἀσκεῖν, τὴν δὲ ἄλλον ἀσκοῦντα ἐπιτροπεύειν. τοῦτ' οὖν
ἐν πόλει ὑπάρχον δεῖ πρῶτον γίγνεσθαι· μηδεὶς χαλκεύων
ἅμα τεκταινέσθω, μηδ' αὖ τεκταινόμενος χαλκευόντων
ἄλλων ἐπιμελείσθω μᾶλλον ἢ τῆς αὑτοῦ τέχνης, πρόφα-
σιν ἔχων, ὡς πολλῶν οἰκετῶν ἐπιμελούμενος ἑαυτῷ δημι-
ουργούντων εἰκότως μᾶλλον ἐπιμελεῖται ἐκείνων διὰ τὸ
847 τὴν πρόσοδον ἐκεῖθεν αὐτῷ πλείω γίγνεσθαι τῆς αὑτοῦ
τέχνης, ἀλλ' εἷς μίαν ἕκαστος τέχνην ἐν πόλει κεκτημένος
ἀπὸ ταύτης ἅμα καὶ τὸ ζῆν κτάσθω. τοῦτον δὴ τὸν νό-
μον ἀστυνόμοι διαπονούμενοι σωζόντων, καὶ τὸν μὲν ἐπι-
χώριον, ἐὰν εἴς τινα τέχνην ἀποκλίνῃ μᾶλλον ἢ τὴν τῆς
ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, κολαζόντων ὀνείδεσί τε καὶ ἀτιμίαις,
μέχριπερ ἂν κατευθύνωσιν εἰς τὸν αὑτοῦ δρόμον, ξένων

δὲ ἄν τις ἐπιτηδεύῃ δύο τέχνας, δεσμοῖσί τε καὶ χρημάτων ζημίαις καὶ ἐκβολαῖς ἐκ τῆς πόλεως κολάζοντες ἀναγκα- B
ζόντων ἕνα μόνον ἀλλὰ μὴ πολλοὺς εἶναι. μισθῶν δὲ αὐτοῖς πέρι καὶ τῶν ἀναιρέσεων τῶν ἔργων, καὶ ἐάν τις αὐτοὺς ἕτερος ἢ 'κεῖνοί τινα ἄλλον ἀδικῶσι, μέχρι δραχμῶν πεντήκοντα ἀστυνόμοι διαδικαζόντων, τὸ δὲ πλέον τούτου τὰ κοινὰ δικαστήρια διακρινόντων κατὰ νόμον. τέλος δὲ ἐν τῇ πόλει μηδένα μηδὲν τελεῖν μήτε ἐξαγομένων χρημάτων μήτ' εἰσαγομένων· λιβανωτὸν δὲ καὶ ὅσα πρὸς θεοὺς τὰ τοιαῦτ' ἐστὶ ξενικὰ θυμιάματα, καὶ πορφύραν καὶ ὅσα C
βαπτὰ χρώματα μὴ φερούσης τῆς χώρας, ἢ περί τινα ἄλλην τέχνην δεομένην ξενικῶν τινῶν εἰσαγωγίμων μηδενὸς ἀναγκαίου χάριν μήτε τις ἀγέτω, μήτε αὖ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἀναγκαίων ἐμμένειν ἐξαγέτω· τούτων δ' αὖ πάντων ἐπιγνώμονας εἶναι καὶ ἐπιμελητὰς τῶν νομοφυλάκων πέντε ἀφαιρεθέντων τῶν πρεσβυτέρων τοὺς ἑξῆς δώδεκα. περὶ δὲ ὅπλων καὶ ὅσα περὶ τὸν πόλεμον ἅπαντα D
ὄργανα, ἐάν τινος ἢ τέχνης εἰσαγωγίμου δέῃ γίγνεσθαι ἢ φυτοῦ ἢ μεταλλευτικοῦ κτήματος ἢ δεσμευτικοῦ ἢ ζώων τινῶν ἕνεκα τῆς τοιαύτης χρείας, ἵππαρχοι καὶ στρατηγοὶ τούτων ἔστωσαν κύριοι εἰσαγωγῆς τε καὶ ἐξαγωγῆς, διδούσης τε ἅμα καὶ δεχομένης τῆς πόλεως, νόμους δὲ περὶ τούτων νομοφύλακες τοὺς πρέποντάς τε καὶ ἱκανοὺς θήσουσι· καπηλείαν δὲ ἕνεκα χρηματισμῶν μήτε οὖν τούτου μήτε ἄλλου μηδενὸς ἐν τῇ χώρᾳ ὅλῃ καὶ πόλει ἡμῖν E
γίγνεσθαι.

XIII. Τροφῆς δὲ καὶ διανομῆς τῶν ἐκ τῆς χώρας ἐγγὺς τῆς τοῦ Κρητικοῦ νόμου ἔοικεν ὀρθότης ἄν τις γιγνομένη κατὰ τρόπον γίγνεσθαι. δώδεκα μὲν γὰρ δὴ μέρη τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενα νέμειν χρεὼν πάντας, ᾗπερ καὶ ἀναλωτέα· τὸ δὲ δωδέκατον μέρος ἕκαστον οἷον πυρῶν καὶ κριθῶν, οἷσι δὴ καὶ τὰ ἅπαντα ἀκολουθείτω τὰ ἄλλα

848 ὡραῖα νεμόμενα, καὶ ὅσα ζῷα ξύμπαντα πράσιμ' ἂν ἑκάστοις ᾖ, τριχῇ διαιρείσθω κατὰ λόγον, ἓν μὲν μέρος τοῖς ἐλευθέροις, ἓν δὲ τοῖς τούτων οἰκέταις, τὸ δὲ τρίτον δημιουργοῖς τε καὶ πάντως τοῖς ξένοις, οἵ τέ τινες ἂν τῶν μετοικούντων ὦσι ξυνοικοῦντες τροφῆς ἀναγκαίου δεόμενοι, καὶ ὅσοι χρείᾳ τινὶ πόλεως ἤ τινος ἰδιωτῶν εἰσαφικνοῦνται ἑκάστοτε, πάντων τῶν ἀναγκαίων ἀπονεμηθὲν τρίτον μέρος ὤνιον ἐξ ἀνάγκης ἔστω τοῦτο μόνον, τῶν δὲ δύο μερῶν μηδὲν ἐπάναγκες ἔστω πωλεῖν. πῶς οὖν δὴ
B ταῦτα ὀρθότατα νέμοιτ' ἄν; πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι τῇ μὲν ἴσα, τῇ δ' οὐκ ἴσα νέμομεν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Χείρω που καὶ βελτίω τούτων ἕκαστα ἀνάγκη φύειν καὶ ἐκτρέφειν τὴν γῆν.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Τῷ μὲν τοίνυν τοιούτῳ τῶν μερῶν τριῶν ὄντων μηδὲν πλέον ἐχέτω μήτε τὸ τοῖς δεσπόταις ἢ δούλοις νεμόμενον, μήτε αὖ τὸ τῶν ξένων, ἀλλὰ τὴν τῆς ὁμοιότητος ἰσότητα ἡ νομὴ πᾶσιν ἀποδιδότω τὴν αὐτήν, λαβὼν δ'
C ἕκαστος τῶν πολιτῶν τὰ δύο μέρη κύριος ἔστω τῆς νομῆς δούλοις τε καὶ ἐλευθέροις, ὁπόσ' ἂν καὶ ὁποῖα βούληται διανέμειν· τὸ δὲ πλέον τούτων μέτροις τε καὶ ἀριθμῷ τῇδε χρὴ διανέμεσθαι, λαβόντα τὸν ἀριθμὸν πάντων τῶν ζώων, οἷς ἐκ τῆς γῆς δεῖ τὴν τροφὴν γίγνεσθαι, [διανέμειν]. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο αὐτοῖς οἰκήσεις δεῖ χωρὶς διατεταγμένας εἶναι· τάξις δὲ ἥδε πρέπει τοῖς τοιούτοις. δώδεκα κώμας εἶναι χρή, κατὰ μέσον τὸ δωδεκατημόριον ἕκαστον μίαν,
D ἐν τῇ κώμῃ δὲ ἑκάστῃ πρῶτον μὲν ἱερὰ καὶ ἀγορὰν ἐξῃρῆσθαι θεῶν τε καὶ τῶν ἑπομένων θεοῖς δαιμόνων, εἴτε τινὲς ἔντοποι Μαγνήτων εἴτ' ἄλλων ἱδρύματα παλαιῶν μνήμῃ διασεσωμένων εἰσί, τούτοις ἀποδιδόντας τὰς τῶν πάλαι τιμὰς ἀνθρώπων, Ἑστίας δὲ καὶ Διὸς Ἀθηνᾶς τε

καὶ ὃς ἂν ἀρχηγὸς ᾖ τῶν ἄλλων τοῦ δωδεκάτου ἑκάστου μέρους, ἱερὰ πανταχοῦ ἱδρύσασθαι. πρῶτον δὲ οἰκοδομίας εἶναι περὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα, ὅπῃ ἂν ὁ τόπος ὑψηλότατος ᾖ, τοῖς φρουροῖς ὑποδοχὴν ὅ τι μάλιστα εὐερκῆ· τὴν δὲ E
ἄλλην χώραν κατασκευάζειν πᾶσαν δημιουργῶν τριακαίδεκα μέρη διελομένους, καὶ τὸ μὲν ἐν ἄστει κατοικίζειν, διελομένους αὖ καὶ τοῦτο εἰς τὰ δώδεκα μέρη τῆς πόλεως ἁπάσης, ἔξω τε καὶ ἐν κύκλῳ κατανεμηθέντας, ἐν τῇ κώμῃ δὲ ἑκάστῃ τὰ πρόσφορα γεωργοῖσι γένη τῶν δημιουργῶν συνοικίζειν. τοὺς δ' ἐπιμελητὰς εἶναι τούτων πάντων τοὺς τῶν ἀγρονόμων ἄρχοντας, ὅσων τε καὶ ὥντινων ὁ τόπος ἕκαστος δεῖται, καὶ ὅπου κατοικοῦντες ἀλυπότατοί τε καὶ ὠφελιμώτατοι ἔσονται τοῖσι γεωργοῦσι. τῶν δὲ ἐν ἄστει 849
κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπιμεληθῆναι καὶ ἐπιμελεῖσθαι τὴν τῶν ἀστυνόμων ἀρχήν.

XIV. Τοῖς δὲ δὴ ἀγορανόμοις τὰ περὶ ἀγοράν που δεῖ ἕκαστα μέλειν· ἡ δ' ἐπιμέλεια μετὰ τὴν τῶν ἱερῶν ἐπίσκεψιν τῶν κατ'-ἀγοράν, μή τις ἀδικῇ τι, τῆς τῶν ἀνθρώπων χρείας τὸ δεύτερον ἂν εἴη σωφροσύνης τε καὶ ὕβρεως ἐπισκόπους ὄντας κολάζειν τὸν δεόμενον κολάσεως. τῶν δὲ ὠνίων, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς ξένους ταχθέντα πωλεῖν τοῖς ἀστοῖς σκοπεῖν εἰ γίγνεται κατὰ τὸν B
νόμον ἕκαστα· νόμος δέ ἑκάστου, μηνὸς τῇ νέᾳ ὧν δεῖ πραθῆναι τὸ μέρος τοῖς ξένοις ἐξάγειν τοὺς ἐπιτρόπους, ὅσοι τοῖς ἀστοῖς ξένοι ἢ καὶ δοῦλοι ἐπιτροπεύουσι, δωδεκατημόριον πρῶτον τοῦ σίτου, τὸν δὲ ξένον εἰς πάντα τὸν μῆνα ὠνεῖσθαι σῖτον μὲν καὶ ὅσα περὶ σῖτον ἀγορᾷ τῇ πρώτῃ· δεκάτῃ δὲ τοῦ μηνὸς τὴν τῶν ὑγρῶν οἱ μὲν πρᾶσιν, οἱ δὲ ὠνὴν ποιείσθωσαν δι' ὅλου τοῦ μηνὸς ἱκανήν· τρίτῃ δὲ εἰκάδι τῶν ζώων ἔστω πρᾶσις, ὅσα πρατέα ἑκά- C
στοις ἢ ὠνητέα αὐτοῖς δεομένοις, καὶ ὁπόσων σκευῶν ἢ χρημάτων γεωργοῖς μὲν πρᾶσις, οἷον δερμάτων ἢ καὶ πά-

σης ἐσθῆτος ἢ πλοκῆς ἢ πιλήσεως ἤ τινων ἄλλων τοιου-
των, ξένοις δὲ ἀναγκαῖον ὠνεῖσθαι παρ' ἄλλων κτωμέ-
νοις. καπηλείας δὲ τούτων ἢ κριθῶν ἢ πυρῶν εἰς ἄλφιτα
νεμηθέντων, ἢ καὶ τὴν ἄλλην ξύμπασαν τροφὴν ἀστοῖς
μὲν καὶ τούτων δούλοις μήτε τις πωλείτω μήτε ὠνείσθω
D παρὰ τοιούτου μηδεὶς μηδενός, ἐν δὲ ταῖς τῶν ξένων ξένος
ἀγοραῖς πωλείτω τοῖς δημιουργοῖς τε καὶ τούτων δούλοις,
οἴνου τε μεταβαλλόμενος καὶ σίτου πρᾶσιν, ὃ δὴ καπη-
λείαν ἐπονομάζουσιν οἱ πλεῖστοι, καὶ ζώων διαμερισθέν-
των μάγειροι διατιθέσθων ξένοις τε καὶ δημιουργοῖς καὶ
τούτων οἰκέταις. πᾶσαν δὲ ὕλην καύσιμον ὁσημέραι ξένος
ὁ βουληθεὶς ὠνείσθω μὲν ἀθρόαν παρὰ τῶν ἐν τοῖς χω-
ρίοις ἐπιτρόπων, πωλείτω δὲ αὐτὸς τοῖς ξένοις, καθ' ὅσον
ἂν βούληται καὶ ὁπόταν βούληται· τῶν δὲ ἄλλων χρημά-
E των πάντων καὶ σκευῶν, ὁπόσων ἑκάστοισι χρεία, πωλεῖν
εἰς τὴν κοινὴν ἀγορὰν φέροντας εἰς τὸν τόπον ἕκαστον,
ἐν οἷς ἂν νομοφύλακές τε καὶ ἀγορανόμοι μετ' ἀστυνόμων
τεκμηράμενοι ἕδρας πρεπούσας ὅρους θῶνται τῶν ὠνίων·
ἐν τούτοις ἀλλάττεσθαι νόμισμά τε χρημάτων καὶ χρή-
ματα νομίσματος, μὴ προϊέμενον ἄλλον ἑτέρῳ τὴν ἀλλα-
γήν· ὁ δὲ προέμενος ὡς πιστεύων, ἐάν τε κομίσηται καὶ
ἂν μή, στεργέτω ὡς οὐκέτι δίκης οὔσης τῶν τοιούτων
850 περὶ συναλλάξεων. τὸ δὲ ὠνηθὲν ἢ πραθὲν ὅσῳ πλέον ἂν
ᾖ καὶ πλέονος ἢ κατὰ τὸν νόμον, ὃς εἴρηκε πόσου προσγε-
νομένου καὶ ἀπογενομένου δεῖ μηδέτερα τούτων ποιεῖν,
ἀναγραφήτω τότ' ἤδη παρὰ τοῖς νομοφύλαξι τὸ πλέον,
ἐξαλειφέσθω δὲ τὸ ἐναντίον· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ μετοί-
κων ἔστω τῆς ἀναγραφῆς πέρι τῆς οὐσίας. ἰέναι δὲ τὸν
βουλόμενον εἰς τὴν μετοίκησιν ἐπὶ ῥητοῖς, ὡς οἰκήσεως
οὔσης τῶν ξένων τῷ βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ μετοικεῖν,
B τέχνην κεκτημένῳ καὶ ἐπιδημοῦντι μὴ πλέον ἐτῶν εἴκο-
σιν, ἀφ' ἧς ἂν γράψηται, μετοίκιον μηδὲ σμικρὸν τελοῦντι

πλὴν τοῦ σωφρονεῖν, μηδὲ ἄλλο αὖ τέλος ἕνεκά τινος ὠνῆς
ἢ καὶ πράσεως· ὅταν δ' ἐξήκωσιν οἱ χρόνοι, τὴν αὑτοῦ
λαβόντα οὐσίαν ἀπιέναι, ἐὰν δ' ἐν τοῖς ἔτεσι τούτοις αὐτῷ
ξυμβῇ λόγου ἀξίῳ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς πόλεως γεγονέναι
τινὰ ἱκανήν, καὶ πιστεύῃ πείσειν βουλὴν καὶ ἐκκλησίαν ἤ
τινα ἀναβολὴν τῆς ἐξοικήσεως ἀξιῶν αὑτῷ γίγνεσθαι κυ- C
ρίως ἢ καὶ τὸ παράπαν διὰ βίου τινὰ μονήν, ἐπελθὼν καὶ
πείσας τὴν πόλιν, ἅπερ ἂν πείσῃ, ταῦτα αὐτῷ τέλεα γιγνέ-
σθω. παισὶ δὲ μετοίκων, δημιουργοῖς οὖσι καὶ γενομένοις
ἐτῶν πεντεκαίδεκα, τῆς μὲν μετοικίας ἀρχέτω χρόνος ὁ
μετὰ τὸ πέμπτον καὶ δέκατον ἔτος, ἐπὶ τούτοις δὲ εἴκοσιν
ἔτη μείνας ἴτω ὅπῃ αὐτῷ φίλον, μένειν δὲ ἂν βούληται,
κατὰ τὰ αὐτὰ μενέτω πείσας· ὁ δὲ ἀπιὼν ἐξαλειψάμενος
ἴτω τὰς ἀπογραφάς, αἵτινες ἂν αὐτῷ παρὰ τοῖς ἄρχουσι D
γεγραμμέναι πρότερον ὦσιν.

---

## Θ.

I. *ΑΘ.* *Δίκαι δὴ τὰ μετὰ ταῦτα ἀκόλουθοι ταῖς ἔμ-* 853
*προσθεν πράξεσιν ἁπάσαις οὖσαι κατὰ φύσιν γίγνοιντο*
*ἂν τὴν τῆς διακοσμήσεως τῶν νόμων. ὧντινων οὖν δὴ*
*πέρι δεῖ γίγνεσθαι δίκας, τὰ μὲν εἴρηται, τὰ κατὰ γεωργίας*
*τε καὶ ὅσα τούτοις εἵπετο, τὰ δὲ μέγιστα οὔτε εἴρηταί πω,*
*καθ' ἓν ἕκαστόν τε λεγόμενον [ῥηθέν], ἣν δεῖ λαμβάνειν*
*αὐτὸ τιμωρίαν καὶ τίνων ποτὲ δικαστῶν τυγχάνειν, μετ'* B
*ἐκεῖν' αὐτὰ ἑξῆς ταῦτα ῥητέον.*

*ΚΛ.* Ὀρθῶς.

*ΑΘ.* *Αἰσχρὸν μὲν δή τινα τρόπον καὶ νομοθετεῖν*
*πάντα, ὁπόσα νῦν μέλλομεν τοῦτο δρᾶν ἐν τοιαύτῃ πόλει,*
*ἥν φαμεν οἰκήσεσθαί τε εὖ καὶ τεύξεσθαι πάσης ὀρθότη-*

τος πρὸς ἐπιτήδευσιν ἀρετῆς· ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ τὸ καὶ
ἀξιοῦν τῆς τῶν ἄλλων μοχθηρίας τῶν μεγίστων ἐμφύε-
σθαί τινα μεθέξοντα, ὥστε δεῖν νομοθετεῖν προκαταλαμ-
C βάνοντα καὶ ἀπειλοῦντα, ἐάν τις τοιοῦτος γίγνηται, καὶ
τούτων ἀποτροπῆς τε ἕνεκα καὶ γενομένων κολάσεως τι-
θέναι ἐπ' αὐτοῖς νόμους ὡς ἐσομένοις, ὅπερ εἶπον, αἰσχρὸν
μέν τινα τρόπον· ἐπειδὴ δὲ οὐ, καθάπερ οἱ παλαιοὶ νομο-
θέται θεῶν παισὶ νομοθετούμενοι τοῖς ἥρωσιν, ὡς ὁ νῦν
λόγος, αὐτοί τ' ἐκ θεῶν ὄντες ἄλλοις τε ἐκ τοιούτων γεγο-
νόσιν ἐνομοθέτουν, ἀλλ' ἄνθρωποί τε καὶ ἀνθρώπων
σπέρμασι νομοθετοῦμεν τὰ νῦν, ἀνεμέσητον δὴ φοβεῖ-
D σθαι, μή τις ἐγγίγνηται τῶν πολιτῶν ἡμῖν οἷον κερασβό-
λος, ὃς ἀτεράμων εἰς τοσοῦτον φύσει γίγνοιτ' ἂν ὥστε μὴ
τήκεσθαι, *καὶ* καθάπερ ἐκεῖνα τὰ σπέρματα πυρί, νό-
μοις οὗτοι καίπερ οὕτως ἰσχυροῖς οὖσιν ἄτηκτοι γίγνων-
ται. ὧν δὴ χάριν οὐκ ἐπίχαριν λέγοιμ' ἂν πρῶτον νόμον
ἱερῶν περὶ συλήσεως, ἄν τις τοῦτο δρᾶν τολμᾷ. καὶ πολί-
την μὲν τῶν τεθραμμένων ὀρθῶς οὔτ' ἂν βουλοίμεθα
οὔτε ἐλπιστὸν πάνυ τι νοσῆσαί ποτε ἂν ταύτην τὴν νόσον,
οἰκέται δὲ ἂν τούτων καὶ ξένοι καὶ ξένων δοῦλοι πολλὰ ἂν
ἐπιχειρήσειαν τοιαῦτα· ὧν ἕνεκα μὲν μάλιστα, ὅμως δὲ
854 καὶ ξύμπασαν τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθένειαν εὐ-
λαβούμενος, ἐρῶ τὸν τῶν ἱεροσύλων πέρι νόμον καὶ τῶν
ἄλλων πάντων τῶν τοιούτων, ὅσα δυσίατα καὶ ἀνίατα.
προοίμια δὲ τούτοισι κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ὁμολο-
γηθέντα προρρητέον ἅπασιν ὡς βραχύτατα. λέγοι δή τις
ἂν ἐκείνῳ διαλεγόμενος ἅμα καὶ παραμυθούμενος, ὃν ἐπι-
θυμία κακὴ παρακαλοῦσα μεθ' ἡμέραν τε καὶ ἐπεγείρουσα
νύκτωρ ἐπί τι τῶν ἱερῶν ἄγει συλήσοντα, τάδε· ὦ θαυ-
B μάσιε, οὐκ ἀνθρώπινόν σε κακὸν οὐδὲ θεῖον κινεῖ τὸ νῦν
ἐπὶ τὴν ἱεροσυλίαν προτρέπον ἰέναι, οἶστρος δέ σέ τις ἐμ-
φυόμενος ἐκ παλαιῶν καὶ ἀκαθάρτων τοῖς ἀνθρώποις

ἀδικημάτων, περιφερόμενος ἀλιτηριώδης, ὃν εὐλαβεῖσθαι
χρεὼν παντὶ σθένει· τίς δ' ἐστὶν εὐλάβεια, μαθέ. ὅταν
σοι προσπίπτῃ τι τῶν τοιούτων δογμάτων, ἴθι ἐπὶ τὰς
ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἱκέτης,
ἴθι ἐπὶ τὰς τῶν λεγομένων ἀνδρῶν ὑμῖν ἀγαθῶν ξυνου-
σίας, καὶ τὰ μὲν ἄκουε, τὰ δὲ πειρῶ λέγειν αὐτός, ὡς δεῖ C
τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια πάντα ἄνδρα τιμᾶν· τὰς δὲ τῶν κα-
κῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί· καὶ ἐὰν μέν σοι δρῶντι
ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα — εἰ δὲ μή, καλλίω θάνατον σκε-
ψάμενος ἀπαλλάττου τοῦ βίου.

II. Ταῦτα ἡμῶν ᾀδόντων προοίμια τοῖς πάντα ταῦτα
ἐπινοοῦσιν ὅσα ἀνόσια ἔργα καὶ πολιτοφθόρα, τῷ μὲν πει-
θομένῳ τὸν νόμον ἐᾶν σιγῇ δεῖ, τῷ δὲ ἀπειθοῦντι μετὰ
τὸ προοίμιον ᾄδειν μέγα· ὃς δ' ἂν ἱεροσυλῶν ληφθῇ, ἐὰν D
μὲν ᾖ δοῦλος ἢ ξένος, ἐν τῷ προσώπῳ καὶ ταῖς χερσὶ γρα-
φεὶς τὴν συμφορὰν καὶ μαστιγωθεὶς ὁπόσας ἂν δόξῃ τοῖς
δικασταῖς, ἐκτὸς τῶν ὅρων τῆς χώρας γυμνὸς ἐκβληθήτω·
τάχα γὰρ ἂν δοὺς ταύτην τὴν δίκην γένοιτ' ἂν βελτίων,
σωφρονισθείς. οὐ γὰρ ἐπὶ κακῷ δίκη γίγνεται οὐδεμία,
γενομένη κατὰ νόμον, δυοῖν δὲ θάτερον ἀπεργάζεται σχε-
δόν· ἢ γὰρ βελτίονα ἢ μοχθηρότερον ἧττον ἐξειργάσατο E
τὸν τὴν δίκην παρασχόντα. πολίτης δὲ ἄν τίς ποτέ τι τοι-
οῦτον δρῶν ἀναφανῇ, περὶ θεοὺς ἢ περὶ γονέας ἢ περὶ
πόλιν ἠδικηκὼς τῶν μεγάλων τινὰ καὶ ἀπορρήτων ἀδι-
κιῶν, ὡς ἀνίατον ἤδη τοῦτον ὄντα ὁ δικαστὴς διανοείσθω,
λογιζόμενος οἵας παιδείας τε καὶ τροφῆς ἐκ παιδὸς τυγ-
χάνων οὐκ ἀπέσχετο τῶν μεγίστων κακῶν· δίκη δὴ τού-
τῳ θάνατος ἐλάχιστον τῶν κακῶν, τοὺς δὲ ἄλλους παρά-
δειγμα ὀνήσει γενόμενος ἀκλεὴς καὶ ὑπὲρ τοὺς τῆς χώρας 855
ὅρους ἀφανισθείς· παισὶ δὲ καὶ γένει, ἐὰν φύγωσι τὰ πα-
τρῷα ἤθη, κλέος ἔστω καὶ λόγος ἔντιμος λεγόμενος, ὡς εὖ
τε καὶ ἀνδρείως εἰς ἀγαθὸν ἐκ κακοῦ διαπεφευγότων.

δημόσια δὲ χρήματα οὐδενὸς τῶν τοιούτων τῇ πολιτείᾳ
πρέπον ἂν εἴη γίγνεσθαι, ἐν ᾗ δεῖ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ καὶ
ἴσους ὄντας διατελεῖν κλήρους· ζημίας δ' ἐκτίσεις, ὅταν
ἀδικεῖν ἄξια δοκῇ τις χρημάτων, ἐκτίνειν, ἂν ᾖ τι τῶν τοῦ
B κλήρου κατεσκευασμένου περιττεῦον, μέχρι τοσούτου ζη-
μιωθέντα, τὸ δὲ πλέον μή· τὰς δ' εἰς ταῦτα ἀκριβείας ἐκ
τῶν ἀπογραφῶν νομοφύλακες σκοποῦντες τὸ σαφὲς ἐξαγ-
γελλόντων ἀεὶ τοῖς δικασταῖς, ὅπως ἂν τῶν κλήρων ἀργὸς
μηδεὶς μηδέποτε γίγνηται δι' ἀπορίαν χρημάτων. ζημίας
δὲ ἄν τις πλέονος ἄξιος εἶναι δοκῇ, ἐὰν ἄρα μή τινες ἐθέ-
λωσιν αὐτὸν τῶν φίλων ἐγγυᾶσθαί τε καὶ ξυνεκτίνοντες
ἀπελευθεροῦν, δεσμοῖς τε χρονίοις καὶ ἐμφανέσι καί τισι
C προπηλακισμοῖς κολάζειν, ἄτιμον δὲ παντάπασι μηδένα
εἶναι μηδέποτε μηδ' ἐφ' ἑνὶ τῶν ἁμαρτημάτων, μηδ' ὑπερ-
όριον φυγάδα· θάνατον δὲ ἢ δεσμοὺς ἢ πληγὰς ἤ τινας
ἀμόρφους ἕδρας ἢ στάσεις ἢ παραστάσεις εἰς ἱερὰ ἐπὶ τὰ
τῆς χώρας ἔσχατα, ἢ χρημάτων καθάπερ ἔμπροσθεν εἴπο-
μεν ἐκτίσεις γίγνεσθαι δεῖν, τὴν δίκην ταύτην γίγνεσθαι.
δικασταὶ δὲ ἔστωσαν θανάτου πέρι νομοφύλακές τε καὶ
τὸ τῶν περυσινῶν ἀρχόντων ἀριστίνδην ἀπομερισθὲν δι-
D καστήριον· εἰσαγωγὰς δὲ τούτων καὶ προσκλήσεις καὶ ὅσα
τοιαῦτα καὶ ὡς δεῖ γίγνεσθαι, τοῖς νεωτέροις νομοθέταις
χρὴ μέλειν· τὴν διαψήφισιν δὲ ἡμέτερον ἔργον νομοθετεῖν.
ἔστω δὴ φανερὰ μὲν ἡ ψῆφος τιθεμένη, πρὸ τούτου δὲ
κατὰ τὸ στόμα τοῦ διώκοντός τε καὶ φεύγοντος ὁ δικα-
στὴς ἑξῆς ἡμῖν ἐγγύτατα κατὰ πρέσβιν ἱζέσθω, πάντες δ'
οἱ πολῖται, ὅσοιπερ ἂν ἄγωσι σχολήν, ἐπήκοοι ἔστωσαν
σπουδῇ τῶν τοιούτων δικῶν. λέγειν δὲ ἕνα λόγον, πρῶ-
E τον μὲν τὸν διώκοντα, τὸν δὲ φεύγοντα δεύτερον· μετὰ δὲ
τοὺς λόγους τούτους ἄρχεσθαι μὲν τὸν γεραίτατον ἀνα-
κρίνοντα, ἰόντα εἰς τὴν τῶν λεχθέντων σκέψιν ἱκανήν,
μετὰ δὲ τὸν πρεσβύτατον ἑξῆς ἅπαντας χρὴ διεξελθεῖν, ὅ

τι ἂν παρ' ἑκατέρου τις τῶν ἀντιδίκων ῥηθὲν ἢ μὴ ῥηθὲν
ἐπιποθῇ τινὰ τρόπον· ὁ δὲ μηδὲν ποθῶν ἄλλῳ τὴν ἀνά-
κρισιν παραδιδότω. τῶν δὲ ῥηθέντων ἐπισφραγισαμένους
ὅσα ἂν εἶναι καίρια δοκῇ, γράμμασι σημεῖα ἐπιβάλλοντας 856
πάντων τῶν δικαστῶν, θεῖναι ἐπὶ τὴν ἑστίαν, καὶ πάλιν
αὔριον εἰς ταὐτὸν ξυνελθόντας ὡσαύτως τε ἀνακρίνοντας
διεξελθεῖν τὴν δίκην, καὶ σημεῖα ἐπιβάλλοντας αὖ τοῖς
λεχθεῖσι· καὶ τρὶς δράσαντας τοῦτο, τεκμήριά τε καὶ μάρ-
τυρας ἱκανῶς παραλαβόντας, ψῆφον ἱερὰν ἕκαστον φέ-
ροντα καὶ ὑποσχόμενον πρὸς τῆς ἑστίας εἰς δύναμιν τὰ
δίκαια καὶ ἀληθῆ κρίνειν οὕτω τέλος ἐπιθεῖναι τῇ τοι-
αύτῃ δίκῃ.

III. *Μετὰ* δὲ τὰ περὶ θεοὺς τὰ περὶ κατάλυσιν τῆς B
πολιτείας· ὃς ἂν ἄγων εἰς ἀρχὴν ἄνθρωπον δουλῶται μὲν
τοὺς νόμους, ἑταιρείαις δὲ τὴν πόλιν ὑπήκοον ποιῇ, καὶ
βιαίως δὴ πᾶν τοῦτο πράττων καὶ στάσιν ἐγείρων παρα-
νομῇ, τοῦτον δὴ διανοεῖσθαι δεῖ πάντων πολεμιώτατον
ὅλῃ τῇ πόλει· τὸν δὲ κοινωνοῦντα μὲν τῶν τοιούτων μη-
δενί, τῶν μεγίστων δὲ μετέχοντα ἀρχῶν ἐν τῇ πόλει, λελη-
θότα τε ταῦτα αὐτόν, ἢ μὴ λεληθότα, δειλίᾳ δ' ὑπὲρ πα-
τρίδος αὐτοῦ μὴ τιμωρούμενον, δεῖ δεύτερον ἡγεῖσθαι τὸν C
τοιοῦτον πολίτην κάκῃ. πᾶς δὲ ἀνήρ, οὗ καὶ σμικρὸν ὄφε-
λος, ἐνδεικνύτω ταῖς ἀρχαῖς εἰς κρίσιν ἄγων τὸν ἐπιβου-
λεύοντα βιαίου πολιτείας μεταστάσεως ἅμα καὶ παρανό-
μου· δικασταὶ δὲ ἔστωσαν τούτοις οἵπερ τοῖς ἱεροσύλοις,
καὶ πᾶσαν τὴν κρίσιν ὡσαύτως αὐτοῖς γίγνεσθαι καθάπερ
ἐκείνοις, τὴν ψῆφον δὲ θάνατον φέρειν τὴν πλήθει νικῶ-
σαν. ἑνὶ δὲ λόγῳ πατρὸς ὀνείδη καὶ τιμωρίας παίδων μη-
δενὶ ξυνέπεσθαι, πλὴν ἐάν τινι πατὴρ καὶ πάππος καὶ D
πάππου πατὴρ ἐφεξῆς ὄφλωσι θανάτου δίκην· τούτους δὲ
ἡ πόλις ἔχοντας τὴν αὑτῶν οὐσίαν, πλὴν ὅσον κατεσκευα-
σμένου τοῦ κλήρου παντελῶς, εἰς τὴν αὑτῶν ἀρχαίαν ἐκ-

πεμπέσθω πατρίδα καὶ πόλιν· οἷς δ' ἂν τῶν πολιτῶν υἱεῖς
ὄντες τυγχάνωσι πλείους ἑνός, μὴ ἔλαττον δέκα ἔτη γεγο-
νότες, κληρῶσαι μὲν τούτων δέκα, οὓς ἂν ἀποφήνῃ πατὴρ
ἢ πάππος ὁ πρὸς πατρὸς ἢ μητρός, τῶν δὲ λαχόντων τὰ
E ὀνόματα εἰς Δελφοὺς πεμφθέντων ὃν· δ' ἂν ὁ θεὸς ἀνέλῃ,
κληρονόμον εἰς τὸν οἶκον καταστῆσαι τὸν τῶν ἐκλιπόν-
των τύχῃ ἀμείνονι.

ΚΛ. Καλῶς.

ΑΘ. Κοινὸς δ' ἔτι τρίτος εἷς ἔστω νόμος περὶ δικα-
στῶν τε, οὓς δεῖ δικάζειν αὐτοῖς, καὶ ὁ τρόπος τῶν δικῶν,
οἷς ἂν προδόσεως αἰτίαν ἐπιφέρων τις εἰς δικαστήριον
ἄγῃ· καὶ μονῆς ὡσαύτως ἐκγόνοις καὶ ἐξόδου τῆς πατρί-
857 δος εἷς ἔστω περὶ ταῦτα νόμος οὗτος τρισί, προδότῃ καὶ
ἱεροσύλῳ καὶ τῷ τοὺς τῆς πόλεως νόμους βίᾳ ἀπολλύντι.
κλέπτῃ δέ, ἐάν τε μέγα ἐάν τε σμικρὸν κλέπτῃ τις, εἷς αὖ
νόμος κείσθω καὶ μία δίκης τιμωρία ξύμπασι· τὸ μὲν γὰρ
κλαπὲν δὴ χρεὼν διπλάσιον πρῶτον ἐκτίνειν, ἐὰν ὄφλῃ τις
τὴν τοιαύτην δίκην καὶ ἱκανὴν ἔχῃ τὴν ἄλλην οὐσίαν ἀπο-
τίνειν ὑπὲρ τὸν κλῆρον, ἐὰν δὲ μή, δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτίσῃ
B ἢ πείσῃ τὸν καταδικασάμενον· ἐὰν δέ τις ὄφλῃ κλοπῆς δη-
μοσίᾳ δίκην, πείσας τὴν πόλιν ἢ τὸ κλέμμα ἐκτίσας δι-
πλοῦν ἀπαλλαττέσθω τῶν δεσμῶν.

ΚΛ. Πῶς δὴ λέγομεν, ὦ ξένε, μηδὲν διαφέρειν τῷ
κλέπτοντι μέγα ἢ σμικρὸν ὑφελομένῳ καὶ ἐξ ἱερῶν ἢ ὁσίων
καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶ περὶ κλοπὴν πᾶσαν ἀνομοιότητα ἔχοντα,
οἷς δεῖ ποικίλοις οὖσιν ἕπεσθαι τὸν νομοθέτην μηδὲν
ὁμοίαις ζημίαις ζημιοῦντα;

IV. ΑΘ. Ἄριστ', ὦ Κλεινία, σχεδόν τί με ὥσπερ φε-
C ρόμενον ἀντικρούσας ἀνήγειρας, ἐννενοηκότα δὲ καὶ πρό-
τερον ὑπέμνησας, ὅτι τὰ περὶ τὴν τῶν νόμων θέσιν οὐ-
δενὶ τρόπῳ πώποτε γέγονεν ὀρθῶς διαπεπονημένα, ὥς γε
ἐν τῷ νῦν παραπεπτωκότι λέγειν. πῶς δ' αὖ καὶ τοῦτο

λέγομεν; οὐ κακῶς ἀπεικάσαμεν, ὅτε δούλοις ὡς ἰατρευομένοις ὑπὸ δούλων ἀπεικάζομεν πάντας τοὺς νῦν νομοθετουμένους. εὖ γὰρ ἐπίστασθαι δεῖ τὸ τοιόνδε, ὡς εἰ καταλάβοι ποτέ τις ἰατρὸς τῶν ταῖς ἐμπειρίαις ἄνευ λόγου τὴν ἰατρικὴν μεταχειριζομένων ἐλεύθερον ἐλευθέρῳ νοσοῦντι D
διαλεγόμενον ἰατρόν, καὶ τοῦ φιλοσοφεῖν ἐγγὺς χρώμενον μὲν τοῖς λόγοις, ἐξ ἀρχῆς τε ἁπτόμενον τοῦ νοσήματος, περὶ φύσεως πάσης ἐπανιόντα τῆς τῶν σωμάτων, ταχὺ καὶ σφόδρα γελάσειεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἄλλους εἴποι λόγους ἢ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτ' ἀεὶ προχείρους ὄντας τοῖς πλείστοις λεγομένοις ἰατροῖς· φαίη γὰρ ἂν ὦ μῶρε, οὐκ ἰατρεύεις τὸν νοσοῦντα, ἀλλὰ σχεδὸν παιδεύεις, ὡς ἰατρὸν ἀλλ' οὐχ ὑγιῆ δεόμενον γίγνεσθαι. E

ΚΛ. Οὐκοῦν λέγων τὰ τοιαῦτα ὀρθῶς ἂν λέγοι;

ΑΘ. Τάχ' ἄν, εἰ προσδιανοοῖτό γε, ὡς ὅστις περὶ νόμων οὕτω διεξέρχεται, καθάπερ ἡμεῖς τὰ νῦν, παιδεύει τοὺς πολίτας ἀλλ' οὐ νομοθετεῖ. ἆρ' οὖν οὐ καὶ τοῦτ' ἂν πρὸς τρόπου λέγειν φαίνοιτο;

ΚΛ. Ἴσως.

ΑΘ. Εὐτυχὲς δὲ ἡμῶν τὸ παρὸν γέγονεν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δή;

ΑΘ. Τὸ μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι νομοθετεῖν, ἀλλ' αὐτοὺς ἐν σκέψει γενομένους περὶ πάσης πολιτείας πει- 858
ρᾶσθαι κατιδεῖν τό τε ἄριστον καὶ τὸ ἀναγκαιότατον, τίνα τρόπον ἂν γιγνόμενον γίγνοιτο. καὶ δὴ καὶ τὸ νῦν ἔξεστιν ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, εἰ μὲν βουλόμεθα, τὸ βέλτιστον σκοπεῖν, εἰ δὲ βουλόμεθα, τὸ ἀναγκαιότατον περὶ νόμων· αἱρώμεθα οὖν, ὁπότερον δοκεῖ.

ΚΛ. Γελοίαν, ὦ ξένε, προτιθέμεθα τὴν αἵρεσιν, καὶ ἀτεχνῶς ὥσπερ κατεχομένοις νομοθέταις ὅμοιοι γιγνοίμεθ' ἂν ὑπὸ μεγάλης τινὸς ἀνάγκης ἤδη νομοθετεῖν, ὡς οὐκέτ' ἐξὸν εἰς αὔριον· ἡμῖν δ' — εἰπεῖν σὺν θεῷ — ἔξε- B

στι καθάπερ ἢ λιθολόγοις ἢ καί τινος ἑτέρας ἀρχομένοις συστάσεως παραφορήσασθαι χύδην, ἐξ ὧν ἐκλεξόμεθα τὰ πρόσφορα τῇ μελλούσῃ γενήσεσθαι συστάσει, καὶ δὴ καὶ κατὰ σχολὴν ἐκλέξασθαι. τιθῶμεν οὖν ἡμᾶς νῦν εἶναι μὴ τοὺς ἐξ ἀνάγκης οἰκοδομοῦντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπὶ σχολῆς ἔτι τὰ μὲν παρατιθεμένους, τὰ δὲ ξυνιστάντας· ὥστε ὀρθῶς
C ἔχει τὰ μὲν ἤδη τῶν νόμων λέγειν ὡς τιθέμενα, τὰ δ' ὡς παρατιθέμενα.

ΑΘ. Γένοιτο γοῦν ἄν, ὦ Κλεινία, κατὰ φύσιν μᾶλλον ἡμῖν ἡ σύνοψις τῶν νόμων. ἴδωμεν γὰρ οὖν, ὦ πρὸς θεῶν, τὸ τοιόνδε περὶ νομοθετῶν.

ΚΛ. Τὸ ποῖον δή;

ΑΘ. Γράμματα μέν που καὶ ἐν γράμμασι λόγοι καὶ ἄλλων εἰσὶ πολλῶν ἐν ταῖς πόλεσι γεγραμμένοι, γράμματα δὲ καὶ τὰ τοῦ νομοθέτου καὶ λόγοι.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Πότερον οὖν τοῖς μὲν τῶν ἄλλων συγγράμμασι
D ποιητῶν καὶ ὅσοι ἄνευ μέτρων καὶ μετὰ μέτρων τὴν αὑτῶν εἰς μνήμην ξυμβουλὴν περὶ βίου κατέθεντο συγγράψαντες, προσέχωμεν τὸν νοῦν, τοῖς δὲ τῶν νομοθετῶν μὴ προσέχωμεν; ἢ πάντων μάλιστα;

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Ἀλλὰ δῆτα οὐ χρὴ τὸν νομοθέτην μόνον τῶν γραφόντων περὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων ξυμβουλεύειν διδάσκοντα, οἷά τέ ἐστι καὶ ὡς ἐπιτηδευτέον αὐτὰ τοῖς μέλλουσιν εὐδαίμοσιν ἔσεσθαι;

ΚΛ. Καὶ πῶς οὔ;

E ΑΘ. Ἀλλὰ αἰσχρὸν δὴ μᾶλλον Ὁμήρῳ τε καὶ Τυρταίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς περὶ βίου τε καὶ ἐπιτηδευμάτων κακῶς θέσθαι γράψαντας, Λυκούργῳ δὲ ἧττον καὶ Σόλωνι καὶ ὅσοι δὴ νομοθέται γενόμενοι γράμματα ἔγραψαν; ἢ τό γε ὀρθὸν πάντων δεῖ γραμμάτων τῶν ἐν

ταῖς πόλεσι τὰ περὶ τοὺς νόμους γεγραμμένα φαίνεσθαι διαπτυττόμενα μακρῷ κάλλιστά τε καὶ ἄριστα, τὰ δὲ τῶν ἄλλων κατ' ἐκεῖνα ξυνεπόμενα, ἢ διαφωνοῦντα αὐτοῖς 859
εἶναι καταγέλαστα; οὕτω διανοώμεθα περὶ νόμων δεῖν γραφῆς γίγνεσθαι ταῖς πόλεσιν, ἐν πατρός τε καὶ μητρὸς σχήμασι φιλούντων τε καὶ νοῦν ἐχόντων φαίνεσθαι τὰ γεγραμμένα, ἢ κατὰ τύραννον καὶ δεσπότην, τάξαντα καὶ ἀπειλήσαντα, γράψαντα ἐν τοίχοις ἀπηλλάχθαι; σκοπῶμεν οὖν δὴ καὶ τὰ νῦν ἡμεῖς, πότερα ταύτῃ πειρώμεθα λέγειν διανοηθέντες περὶ νόμων, εἴτ' οὖν δυνάμεθα εἴτε μή, ἀλλ' οὖν τό γε πρόθυμον παρεχόμενοι· καὶ κατὰ B
ταύτην τὴν ὁδὸν ἰόντες, ἂν ἄρα τι καὶ δέῃ πάσχειν, πάσχωμεν. ἀγαθὸν δ' εἴη τε, καὶ ἂν θεὸς ἐθέλῃ, γίγνοιτ' ἂν ταύτῃ.

ΚΛ. Καλῶς εἴρηκας, ποιῶμέν τε ὡς λέγεις.

V. ΑΘ. Διασκεπτέον ἄρα πρῶτον, ὥσπερ ἐπεχειρήσαμεν, ἀκριβῶς περὶ τῶν τε ἱεροσυλούντων καὶ κλοπῆς πάσης πέρι καὶ ἀδικημάτων ξυμπάντων, καὶ οὐ δυσχεραντέον, εἰ μεταξὺ νομοθετοῦντες τὰ μὲν ἔθεμεν, τῶν δ' ἔτι διασκοπο[illegible]οι· νομοθέται γὰρ γιγνόμεθα ἀλλ' C
οὐκ ἐσμέν[illegible]ὲ ἴσως ἂν γενοίμεθα. εἰ δὴ δοκεῖ περὶ ὧν εἴρ[illegible]κα σκοπεῖσθαι, σκοπώμεθα.

ΚΛ. Παν[illegible]σι μὲν οὖν.

ΑΘ. Περὶ δὴ καλῶν καὶ δικαίων ξυμπάντων πειρώμεθα κατιδεῖν τὸ τοιόνδε, ὅπῃ ποτὲ ὁμολογοῦμεν νῦν καὶ ὅπῃ διαφερόμεθα ἡμεῖς τε ἡμῖν αὐτοῖς, οἵ δὴ φαῖμεν ἂν προθυμεῖσθαί γε, εἰ μηδὲν ἄλλο, διαφέρειν τῶν πλείστων, οἵ πολλοί τε αὐτοὶ πρὸς αὑτοὺς αὖ. D

ΚΛ. Τὰς ποίας δὲ δὴ διαφορὰς ἡμῶν ἐννοηθεὶς λέγεις;

ΑΘ. Ἐγὼ πειράσομαι φράζειν. περὶ δικαιοσύνης ὅλως καὶ τῶν δικαίων ἀνθρώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ

*πράξεων πάντες πως ξυνομολογοῦμεν πάντα εἶναι ταῦτα καλά, ὥστε οὐδ' εἴ τις διισχυρίζοιτο [εἶναι] τοὺς δικαίους ἀνθρώπους, ἂν καὶ τυγχάνωσιν ὄντες αἰσχροὶ τὰ σώματα, κατ' αὐτό γε τὸ δικαιότατον ἦθος ταύτῃ παγκάλους εἶναι,*
E *σχεδὸν οὐδεὶς ἂν λέγων οὕτω πλημμελῶς δόξειε λέγειν.*

*ΚΛ. Οὐκοῦν ὀρθῶς;*

*ΑΘ. Ἴσως· ἴδωμεν δέ, ὡς εἰ πάντ' ἐστὶ καλά, ὅσα δικαιοσύνης ἔχεται, τῶν πάντων τοι καὶ τὰ παθήματα ἡμῖν ἐστὶ σχεδὸν τοῖς ποιήμασιν ἴσα.*

*ΚΛ. Τί οὖν δή;*

*ΑΘ. Ποίημα μέν, ὅπερ ἂν ᾖ δίκαιον, σχεδὸν ὅσονπερ ἂν τοῦ δικαίου κοινωνῇ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ καλοῦ μετέχον ἐστίν.*

*ΚΛ. Τί μήν;*

*ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ πάθος, ὅπερ ἂν δικαίου κοινωνῇ,*
860 *κατὰ τοσοῦτον γίγνεσθαι καλὸν ὁμολογούμενον οὐκ ἂν διαφωνοῦντα παρέχοι τὸν λόγον;*

*ΚΛ. Ἀληθῆ.*

*ΑΘ. Ἐὰν δέ γε δίκαιον μὲν ὁμολογῶμεν, αἰσχρὸν δὲ εἶναι πάθος, διαφωνήσει τό τε δίκαιον καὶ τὸ καλόν, λεχθέντων τῶν δικαίων αἰσχίστων εἰ[illegible]*

*ΚΛ. Πῶς τοῦτο εἴρηκας;*

*ΑΘ. Οὐδὲν χαλεπὸν ἐννοεῖν· οἱ γὰρ ὀλίγῳ πρόσθεν τεθέντες ἡμῖν νόμοι πάντων ἐναντιώτατα παραγγέλλειν δόξειαν ἂν τοῖς νῦν λεγομένοις.*

*ΚΛ. Ποίοις;*

B *ΑΘ. Τὸν ἱερόσυλόν που ἐτίθεμεν δικαίως ἂν ἀποθνήσκειν καὶ τὸν τῶν εὖ κειμένων νόμων πολέμιον, καὶ μέλλοντες δὴ νόμιμα τοιαῦτα τιθέναι πάμπολλα ἐπέσχομεν ἰδόντες, ὡς ταῦτα ἐστὶ μὲν ἄπειρα παθήματα πλήθει καὶ μεγέθεσι, δικαιότατα δὲ πάντων παθημάτων καὶ ξυμπάντων αἴσχιστα. μῶν οὐχ οὕτως ἡμῖν τά τε δίκαια καὶ*

τὰ καλὰ τοτὲ μὲν ὡς ταὐτὰ ξύμπαντα, τοτὲ δὲ ὡς ἐναν-
τιώτατα φανεῖται;

ΚΛ. Κινδυνεύει.

ΑΘ. Τοῖς μὲν τοίνυν πολλοῖς οὕτω περὶ τὰ τοιαῦτα C
ἀσυμφώνως τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια διερριμμένα προσαγο-
ρεύεται.

ΚΛ. Φαίνεται γοῦν, ὦ ξένε.

ΑΘ. Τὸ τοίνυν ἡμέτερον, ὦ Κλεινία, πάλιν ἴδωμεν,
πῶς αὖ περὶ αὐτὰ ταῦτα ἔχει τῆς συμφωνίας.

ΚΛ. Ποίας δὴ πρὸς ποίαν;

ΑΘ. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις οἶμαι διαρρήδην ἐμὲ
εἰρηκέναι πως, εἰ δ' οὖν μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν ὡς λέ-
γοντά με τίθετε.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Ὡς οἱ κακοὶ πάντες εἰς πάντα εἰσὶν ἄκοντες κα- D
κοί· τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος ἀνάγκη που τούτῳ ξυνέπε-
σθαι τὸν ἑξῆς λόγον.

ΚΛ. Τίνα λέγεις;

ΑΘ. Ὡς ὁ μὲν ἄδικός που κακός, ὁ δὲ κακὸς ἄκων
τοιοῦτος· ἀκουσίως δὲ ἑκούσιον οὐκ ἔχει πράττεσθαί ποτε
λόγον· ἄκων οὖν ἐκείνῳ φαίνοιτ' ἂν ἀδικεῖν ὁ ἀδικῶν τῷ
τὴν ἀδικίαν ἀκούσιον τιθεμένῳ. καὶ δὴ καὶ νῦν ὁμολο-
γητέον ἐμοί· ξύμφημι γὰρ ἄκοντας ἀδικεῖν πάντας· εἰ καί
τις φιλονεικίας ἢ φιλοτιμίας ἕνεκα ἄκοντας μὲν ἀδίκους E
εἶναι φησίν, ἀδικεῖν μὴν ἑκόντας πολλούς, ὅ γ' ἐμὸς λόγος
ἐκεῖνος ἀλλ' οὐχ οὗτος. τίνα οὖν αὖ τρόπον ἔγωγε ξυμ-
φωνοίην ἂν τοῖς ἐμαυτοῦ λόγοις, εἴ με, ὦ Κλεινία καὶ
Μέγιλλε, ἐρωτῷτε· εἰ δὴ ταῦτα οὕτως ἔχοντά ἐστιν, ὦ
ξένε, τί συμβουλεύεις ἡμῖν περὶ τῆς νομοθεσίας τῇ τῶν
Μαγνήτων πόλει; πότερον νομοθετεῖν ἢ μή; πῶς γὰρ οὔ;
φήσω. διοριεῖς οὖν αὐτοῖς ἀκούσιά τε καὶ ἑκούσια ἀδική-
ματα, καὶ τῶν μὲν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων τε καὶ ἀδικη-

861 μάτων μείζους τὰς ζημίας θήσομεν, τῶν δ' ἐλάττους; ἢ πάντων ἐξ ἴσης, ὡς οὐκ ὄντων ἀδικημάτων τὸ παράπαν ἑκουσίων;

ΚΛ. Ὀρθῶς μέντοι λέγεις, ὦ ξένε· καὶ τούτοις δὴ τί χρησόμεθα τοῖς νῦν λεγομένοις;

ΑΘ. Καλῶς ἤρου. πρῶτον μὲν τοίνυν αὐτοῖς τόδε χρησώμεθα.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

VI. ΑΘ. Ἀναμνησθῶμεν, ὡς ἔμπροσθεν νῦν δὴ καλῶς ἐλέγομεν, ὅτι περὶ τὰ δίκαια εἴη παμπόλλη τις ἡμῶν ταραχή τε καὶ ἀσυμφωνία. τοῦτο δὲ λαβόντες πάλιν ἐρω-
B τῶμεν ἡμᾶς αὐτούς· ἆρ' οὖν περὶ τὴν τούτων ἀπορίαν οὔτ' ἐξευπορήσαντες οὔτε διορισάμενοι, τί ποτ' ἐστὶ ταῦτα ἀλλήλων διαφέροντα, ἃ δὴ κατὰ πάσας τὰς πόλεις ὑπὸ νομοθετῶν πάντων τῶν πώποτε γενομένων ὡς δύο εἴδη τῶν ἀδικημάτων ὄντα, τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ δὲ ἀκούσια, ταύτῃ καὶ νομοθετεῖται· ὁ δὲ παρ' ἡμῶν νῦν δὴ ῥηθεὶς λόγος, ὥσπερ παρὰ θεοῦ λεχθείς, τοσοῦτον μόνον εἰπὼν ἀπαλλάξεται, δοὺς δὲ οὐδένα λόγον, ὡς ὀρθῶς εἴρηκε,
C κατανομοθετήσει τινὰ τρόπον; οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ἀνάγκη πως ταῦτα ἔμπροσθεν τοῦ νομοθετεῖν δηλῶσαι δύο τε ὄντα καὶ τὴν διαφορὰν ἀλλήλων, ἵνα, ὅταν ἑκατέρῳ τις τὴν δίκην ἐπιτιθῇ, πᾶς ἐπακολουθῇ τοῖς λεγομένοις καὶ δυνατὸς ᾖ τό τε πρεπόντως τεθὲν ἁμῇ γέ πῃ κρῖναι καὶ τὸ μή.

ΚΛ. Καλῶς ἡμῖν φαίνει λέγειν, ὦ ξένε· δυοῖν γὰρ θάτερον ἡμᾶς χρεών, ἢ μὴ λέγειν ὡς πάντα ἀκούσια τὰ ἀδικήματα, ἢ τοῦτο ὡς ὀρθῶς εἴρηται πρῶτον διορίσαν-
D τας δηλῶσαι.

ΑΘ. Τούτοιν τοίνυν τοῖν δυοῖν τὸ μὲν οὐκ ἀνεκτὸν ἐμοὶ πάντως που γίγνεσθαι, τό γε δὴ μὴ λέγειν οὕτως οἰόμενον ἔχειν τἀληθές· οὐ γὰρ ἂν νόμιμον οὐδ' ὅσιον ἂν

εἴη· κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἐστὸν δύο, εἰ μὴ τῷ τε ἀκουσίῳ
καὶ τῷ ἑκουσίῳ διαφέρετον ἑκάτερον, ἀλλὰ ἄλλῳ τινὶ δή
ποτε, πειρατέον ἀμῶς γέ πως δηλοῦν.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ ξένε, τοῦτό γε οὐχ οἷόν
τε ἄλλως πως ἡμᾶς διανοηθῆναι.

ΑΘ. Ταῦτα ἔσται. φέρε δή, βλάβαι μέν, ὡς ἔοικεν, E
ἀλλήλων τῶν πολιτῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις τε καὶ ὁμιλίαις
πολλαὶ γίγνονται, καὶ τό γε ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον ἐν
αὐταῖς ἄφθονόν ἐστιν.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Μὴ τοίνυν τις τὰς βλάβας πάσας ἀδικίας τιθεὶς
οὕτως οἴηται καὶ τὰ ἄδικα ἐν αὐταῖσι ταύτῃ γίγνεσθαι
διπλᾶ, τὰ μὲν ἑκούσια δή, τὰ δ' ἀκούσια· βλάβαι γὰρ
ἀκούσιοι τῶν πάντων οὔτ' ἀριθμοῖς οὔτε μεγέθεσιν ἐλάτ-
τους εἰσὶ τῶν ἑκουσίων. σκοπεῖσθε δέ, εἴτε τὶ λέγω λέγων
ἃ μέλλω λέγειν, εἴτε καὶ μηδὲν τὸ παράπαν. οὐ γάρ φημι 862
ἔγωγε, ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, εἴ τίς τινά τι πημαίνει μὴ
βουλόμενος ἀλλ' ἄκων, ἀδικεῖν μέν, ἄκοντα μήν, καὶ
ταύτῃ μὲν δὴ νομοθετήσω τοῦτο ὡς ἀκούσιον ἀδίκημα
νομοθετῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀδικίαν τὸ παράπαν θήσω τὴν τοι-
αύτην βλάβην, οὔτε ἂν μείζων οὔτε ἂν ἐλάττων τῳ γίγνη-
ται· πολλάκις δὲ ὠφέλειαν οὐκ ὀρθὴν γενομένην τὸν
τῆς ὠφελείας αἴτιον ἀδικεῖν φήσομεν, ἐὰν ᾖ γ' ἐμὴ νικᾷ. B
σχεδὸν γάρ, ὦ φίλοι, οὔτ' εἴ τίς τῳ δίδωσί τι τῶν ὄντων
οὔτ' εἰ τοὐναντίον ἀφαιρεῖται, δίκαιον ἁπλῶς ἢ ἄδικον
χρὴ τὸ τοιοῦτον οὕτω λέγειν, ἀλλ' ἐὰν ἤθει καὶ δικαίῳ
τρόπῳ χρώμενός τις ὠφελῇ τινά τι καὶ βλάπτῃ, τοῦτό
ἐστι τῷ νομοθέτῃ θεατέον, καὶ πρὸς δύο ταῦτα δὴ βλε-
πτέον, πρός τε ἀδικίαν καὶ βλάβην, καὶ τὸ μὲν ἀβλαβὲς
[ὑγιὲς] τοῖς νόμοις εἰς τὸ δυνατὸν ποιητέον, τό τε ἀπο-
λόμενον σώζοντα καὶ τὸ πεσὸν ὑπό του πάλιν ἐξορθοῦντα C
καὶ τὸ θανατωθὲν ἢ τρωθὲν ὑγιές, τὸ δὲ ἀποίνοις ἐξι-

λασθὲν τοῖς δρῶσι καὶ πάσχουσιν ἑκάστας τῶν βλάψεων ἐκ διαφορᾶς εἰς φιλίαν πειρατέον ἀεὶ καθιστάναι τοῖς νόμοις.

*ΚΛ.* Καλῶς ταῦτά γε.

*ΑΘ.* Τὰς τοίνυν ἀδίκους αὖ βλάβας καὶ κέρδη, ἐάν τις ἀδικῶν τινὰ κερδαίνειν ποιῇ, τούτων ὁπόσα μὲν ἰατά, ὡς οὐσῶν ἐν ψυχῇ νόσων, ἰᾶσθαι· τὸ δὲ τῆς ἰάσεως ἡμῖν τῆς ἀδικίας τῇδε ῥέπειν χρὴ φάναι.

*ΚΛ.* Πῇ;

D *ΑΘ.* Ὅπως ὅ τί τις ἂν ἀδικήσῃ μέγα ἢ σμικρόν, ὁ νόμος αὐτὸν διδάξει καὶ ἀναγκάσει τὸ παράπαν εἰς αὖθις τὸ τοιοῦτον ἢ μηδέποτε ἑκόντα τολμῆσαι ποιεῖν ἢ διαφερόντως ἧττον πολύ, πρὸς τῇ τῆς βλάβης ἐκτίσει. ταῦτα εἴτε ἔργοις ἢ λόγοις, ἢ μεθ' ἡδονῶν ἢ λυπῶν, ἢ τιμῶν ἢ ἀτιμιῶν, καὶ χρημάτων ζημίας ἢ καὶ δώρων, ἢ καὶ τὸ παράπαν ᾧτινι τρόπῳ ποιήσει τις μισῆσαι μὲν τὴν ἀδικίαν, στέρξαι δὲ ἢ μὴ μισεῖν τὴν τοῦ δικαίου φύσιν, αὐτό ἐστι
E τοῦτο ἔργον τῶν καλλίστων νόμων. ὃν δ' ἂν ἀνιάτως εἰς ταῦτα ἔχοντα αἴσθηται νομοθέτης, δίκην τούτοισι καὶ νόμον θήσει τινὰ γιγνώσκων που, τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ὡς οὔτε αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον τούς τε ἄλλους ἂν διπλῇ ὠφελοῖεν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βίου, παράδειγμα μὲν τοῦ μὴ ἀδικεῖν τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ποιοῦντες δὲ ἀνδρῶν κα-
863 κῶν ἔρημον τὴν πόλιν. οὕτω δὴ τῶν τοιούτων πέρι νομοθέτῃ κολαστὴν τῶν ἁμαρτημάτων θάνατον ἀνάγκη νέμειν, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς.

*ΚΛ.* Ἔοικε μέν πως λέγεσθαι τὰ παρὰ σοῦ καὶ μάλα μετρίως, ἥδιον δ' ἂν ἔτι σαφέστερον ἀκούσαιμεν ταῦτα ῥηθέντα, τό τῆς ἀδικίας τε καὶ βλάβης διάφορον καὶ τὸ τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ὡς ἐν τούτοις διαπεποίκιλται.

VII. *ΑΘ.* Πειρατέον τοίνυν ὡς κελεύετε δρᾶν καὶ λέ-

γειν. δῆλον γάρ, ὅτι τοσόνδε γε περὶ ψυχῆς καὶ λέγετε B.
πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀκούετε, ὡς ἓν μὲν ἐν αὐτῇ τῆς φύσεως εἴτε τι πάθος εἴτε τι μέρος ὢν ὁ θυμός, δύσερι καὶ δύσμαχον κτῆμα ἐμπεφυκός, ἀλογίστῳ βίᾳ πολλὰ ἀνατρέπει.

ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

ΑΘ. Καὶ μὴν ἡδονήν γε οὐ ταὐτὸν τῷ θυμῷ προσαγορεύομεν, ἐξ ἐναντίας δὲ αὐτῷ φαμὲν ῥώμης δυναστεύουσαν πειθοῖ μετὰ ἀπάτης βιαίου πράττειν, ὅ τί περ ἂν αὐτῆς ἡ βούλησις ἐθελήσῃ.

ΚΛ. Καὶ μάλα.

ΑΘ. Τρίτον μὴν ἄγνοιαν λέγων ἄν τις τῶν ἁμαρτη- C
μάτων αἰτίαν οὐκ ἂν ψεύδοιτο· διχῇ μὴν διελόμενος αὐτὸ ὁ νομοθέτης ἂν βελτίων εἴη, τὸ μὲν ἁπλοῦν αὐτοῦ κούφων ἁμαρτημάτων αἴτιον ἡγούμενος, τὸ δὲ διπλοῦν, ὅταν ἀμαθαίνῃ τις μὴ μόνον ἀγνοίᾳ ξυνεχόμενος, ἀλλὰ καὶ δόξῃ σοφίας, ὡς εἰδὼς παντελῶς περὶ ἃ μηδαμῶς οἶδε, μετὰ μὲν ἰσχύος καὶ ῥώμης ἑπομένης μεγάλων καὶ ἀμούσων ἁμαρ-
τημάτων τιθεὶς αἴτια τὰ τοιαῦτα, ἀσθενείας δὲ ἑπομένης D
παίδειά τε ἁμαρτήματα καὶ πρεσβυτέρων γιγνόμενα θήσει μὲν ἁμαρτήματα καὶ ὡς ἁμαρτάνουσι νόμους τάξει, πρᾳοτάτους γε μὴν πάντων καὶ συγγνώμης πλείστης ἐχομένους.

ΚΛ. Εἰκότα λέγεις.

ΑΘ. Ἡδονῆς μὲν τοίνυν καὶ θυμοῦ λέγομεν σχεδὸν ἅπαντες ὡς ὁ μὲν κρείττων ἡμῶν, ὁ δὲ ἥττων ἐστί· καὶ ἔχει ταύτῃ.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἀγνοίας δέ γε ὡς ὁ μὲν ἡμῶν κρείττων, ὁ δὲ ἥττων, οὐκ ἠκούσαμεν πώποτε

ΚΛ. Ἀληθέστατα. E

ΑΘ. Πάντα δέ γε προτρέπειν ταῦτά φαμεν εἰς τὴν

αὐτοῦ βούλησιν ἐπισπώμενον ἕκαστον εἰς τἀναντία πολλάκις ἅμα.

ΚΛ. Πλειστάκις μὲν οὖν.

ΑΘ. Νῦν δή σοι τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, ὅ γε ἐγὼ λέγω, σαφῶς ἂν διορισαίμην οὐδὲν ποικίλλων. τὴν γὰρ τοῦ θυμοῦ καὶ φόβου καὶ ἡδονῆς καὶ λύπης καὶ φθόνων καὶ ἐπιθυμιῶν ἐν ψυχῇ τυραννίδα, ἐάν τέ τι βλάπτῃ
864 καὶ ἐὰν μή, πάντως ἀδικίαν προσαγορεύω· τὴν δὲ τοῦ ἀρίστου δόξαν, ὅπῃπερ ἂν ἔσεσθαι τοῦτό γ' ἡγήσωνται πόλις εἴτε ἰδιῶταί τινες, ἐὰν αὕτη κρατοῦσα ἐν ψυχαῖς διακοσμῇ πάντα ἄνδρα, κἂν σφάλληταί τι, δίκαιον μὲν πᾶν εἶναι φατέον τὸ ταύτῃ πραχθὲν καὶ τὸ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς γιγνόμενον ὑπήκοον ἑκάστων καὶ ἐπὶ τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον ἄριστον, δοξάζεσθαι δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀκούσιον ἀδικίαν εἶναι τὴν τοιαύτην βλάβην. ἡμῖν δὲ οὐκ
B ἔστι τὰ νῦν ὀνομάτων πέρι δύσερις λόγος, ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἁμαρτανομένων τρία εἴδη δεδήλωται γιγνόμενα, ταῦτα εἰς μνήμην πρῶτον ἔτι μᾶλλον ἀναληπτέον. λύπης μὲν οὖν, ἣν θυμὸν καὶ φόβον ἐπονομάζομεν, ἓν εἶδος ἡμῖν ἐστίν.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἡδονῆς δ' αὖ καὶ ἐπιθυμιῶν δεύτερον, ἐλπίδων δὲ καὶ δόξης τῆς ἀληθοῦς περὶ τὸ ἄριστον ἔφεσις τρίτον ἕτερον. τούτου δὲ αὖ τοῦ τρίτου διχῇ τμηθέντος πέντε εἴδη γέγονεν, ὡς νῦν φαμέν· οἷς νόμους διαφέροντας ἀλ-
C λήλων πέντε εἴδεσι θετέον ἐν δυοῖν γένεσιν.

ΚΛ. Τίσι τούτοις;

ΑΘ. Τὸ μὲν διὰ βιαίων καὶ ξυμφανῶν πράξεων πραττόμενον ἑκάστοτε, τὸ δὲ μετὰ σκότους καὶ ἀπάτης λαθραίως γιγνόμενον, ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ἀμφοῖν τούτοιν πραχθέν· ᾧ δὴ καὶ νόμοι τραχύτατοι γίγνοιντο ἄν, εἰ τὸ προσῆκον μέρος ἔχοιεν.

ΚΛ. Εἰκὸς γοῦν.

VIII. ΑΘ. Ἴωμεν δὴ τὰ μετὰ ταῦτα ἐκεῖσε, ὁπόθεν ἐξέβημεν δεῦρο, περαίνοντες τὴν θέσιν τῶν νόμων. ἦν δὲ ἡμῖν κείμενα περί τε τῶν συλώντων, οἶμαι, τοὺς θεοὺς D
καὶ τὰ περὶ τῶν προδοτῶν, ἔτι δὲ τοὺς νόμους διαφθειρόντων ἐπὶ καταλύσει τῆς παρούσης πολιτείας. τούτων δή τις ἂν ἴσως πράξειέ τι μανεὶς ἢ νόσοις ἢ γήρᾳ ὑπερμέτρῳ ξυνεχόμενος ἢ παιδίᾳ χρώμενος, οὐδέν πω τῶν τοιούτων διαφέρων· ὧν ἂν γίγνηταί τι φανερὸν τοῖς ἐκλεχθεῖσιν ἑκάστοτε δικασταῖς, ἀναφέροντος τοῦ δράσαντος ἢ τοῦ σκηπτομένου ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντος, κριθῇ δὲ οὕτω διατεθεὶς παρανομῆσαι, τὴν μὲν βλάβην, ἣν ἄν τινα κα- E
ταβλάψῃ, πάντως ἁπλῆν ἀποτινέτω, τῶν δὲ ἄλλων δικαιωμάτων ἀφείσθω, πλὴν ἂν ἄρα τινὰ ἀποκτείνας μὴ καθαρὸς ᾖ τὰς χεῖρας φόνου· οὕτω δ' εἰς ἄλλην χώραν καὶ τόπον ἀπελθὼν οἰκείτω τὸν ἐνιαυτὸν ἐκδημῶν, πρότερον δὲ ἐλθὼν τοῦ χρόνου, ὃν ὁ νόμος ὥρισεν, ἢ καὶ πάσης ἐπιβὰς τῆς οἰκείας χώρας, ἐν δημοσίῳ δεσμῷ δεθεὶς ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων δύο ἐνιαυτοὺς οὕτως ἀπαλλαττέσθω τῶν δεσμῶν. φόνου δή, καθάπερ ἠρξάμεθα, πειρώμεθα διὰ 865
τέλους παντὸς εἴδους πέρι [φόνου] θεῖναι τοὺς νόμους, καὶ πρῶτον μὲν τὰ βίαια καὶ ἀκούσια λέγωμεν. εἴ τις ἐν ἀγῶνι καὶ ἄθλοις δημοσίοις ἄκων, εἴτε παραχρῆμα εἴτε καὶ ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐκ τῶν πληγῶν, ἀπέκτεινέ τινα φίλιον, ἢ κατὰ πόλεμον ὡσαύτως ἢ κατὰ μελέτην τὴν πρὸς πόλεμον, ποιουμένων ἄσκησιν τῶν ἀρχόντων, ψιλοῖς σώμασιν ἢ μετά τινων ὅπλων ἀπομιμουμένων τὴν πολεμικὴν πρᾶ- B
ξιν, καθαρθεὶς κατὰ τὸν ἐκ Δελφῶν κομισθέντα περὶ τούτων νόμον ἔστω καθαρός· ἰατρῶν δὲ πέρι πάντων, ἂν ὁ θεραπευόμενος ὑπ' αὐτῶν ἀκόντων τελευτᾷ, καθαρὸς ἔστω κατὰ νόμον. ἐὰν δὲ αὐτόχειρ μέν, ἄκων δὲ ἀποκτείνῃ τις ἕτερος ἕτερον, εἴτε τῷ ἑαυτοῦ σώματι ψιλῷ εἴτε ὀρ-

γάνῳ ἢ βέλει ἢ πώματος ἢ σίτου δόσει ἢ πυρὸς ἢ χειμῶνος
C προσβολῇ ἢ στερήσει πνεύματος, αὐτὸς τῷ ἑαυτοῦ σώματι
ἢ δι᾽ ἑτέρων σωμάτων, πάντως ἔστω μὲν ὡς αὐτόχειρ,
δίκας δὲ τινέτω τὰς τοιάσδε· ἐὰν μὲν δοῦλον κτείνῃ νο-
μίζων τὸν ἑαυτοῦ διειργάσθαι, τὸν τοῦ τελευτήσαντος
δεσπότην ἀβλαβῆ παρεχέτω καὶ ἀζήμιον, ἢ δίκην εἰς τὴν
ἀξίαν τοῦ τελευτήσαντος ὑπεχέτω διπλῆν· τῆς δὲ ἀξίας οἱ
δικασταὶ διάγνωσιν ποιείσθωσαν· καθαρμοῖς δὲ χρήσα-
σθαι μείζοσί τε καὶ πλείοσι τῶν περὶ τὰ ἆθλα ἀποκτεινάν-
D των· τούτων δ᾽ ἐξηγητὰς εἶναι κυρίους οὓς ἂν ὁ θεὸς
ἀνέλῃ· ἐὰν δὲ αὑτοῦ δοῦλον, καθηράμενος ἀπαλλαττέσθω
τοῦ φόνου κατὰ νόμον. ἐὰν δέ τις ἐλεύθερον ἄκων ἀπο-
κτείνῃ, τοὺς μὲν καθαρμοὺς τοὺς αὐτοὺς καθαρθήτω τῷ
τὸν δοῦλον ἀποκτείναντι, παλαιὸν δέ τινα τῶν ἀρχαίων
μύθων λεγόμενον μὴ ἀτιμαζέτω. λέγεται δέ, ὡς ὁ θανα-
τωθεὶς ἄρα βιαίως, ἐν ἐλευθέρῳ φρονήματι βεβιωκώς,
E θυμοῦταί τε τῷ δράσαντι νεοθνὴς ὤν, καὶ φόβου καὶ δεί-
ματος ἅμα διὰ τὴν βίαιον πάθην αὐτὸς πεπληρωμένος,
ὁρῶν τε τὸν ἑαυτοῦ φονέα ἐν τοῖς ἤθεσι τοῖς τῆς ἑαυτοῦ
συνηθείας ἀναστρεφόμενον δειμαίνει, καὶ ταραττόμενος
αὐτὸς ταράττει κατὰ δύναμιν πᾶσαν τὸν δράσαντα, μνή-
μην ξύμμαχον ἔχων, αὐτόν τε καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ· διὸ
δὴ χρεών ἐστιν ἄρα ὑπεξελθεῖν τῷ παθόντι τὸν δράσαντα
τὰς ὥρας πάσας τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἐρημῶσαι πάντας τοὺς
οἰκείους τόπους ξυμπάσης τῆς πατρίδος· ἐὰν δὲ ξένος ὁ
866 τελευτήσας ᾖ, καὶ τῆς τοῦ ξένου χώρας εἰργέσθω τοὺς αὐ-
τοὺς χρόνους. τούτῳ δὴ τῷ νόμῳ ἐὰν μὲν ἑκὼν πείθηταί
τις, ὁ τοῦ τελευτήσαντος γένει ἐγγύτατα, ἐπίσκοπος ὢν
τούτων πάντων γενομένων, ἐχέτω συγγνώμην τε καὶ ἄγων
πρὸς αὐτὸν εἰρήνην μέτριος ἂν εἴη πάντως· ἐὰν δέ τις
ἀπειθῇ καὶ πρῶτον μὲν ἀκάθαρτος ὢν εἰς τὰ ἱερὰ τολμᾷ
πορεύεσθαι καὶ θύειν, ἔτι δὲ τοὺς χρόνους μὴ ἐθέλῃ πλη-

ροῦν ἀποξενούμενος τοὺς εἰρημένους, ὁ τοῦ τελευτήσαντος γένει ἐγγύτατα ἐπεξίτω μὲν φόνου τῷ κτείναντι, δι- B
πλᾶ δὲ πάντα ἔστω τὰ τιμωρήματα τῷ ὄφλοντι· ἐὰν δ' ὁ προσήκων ἐγγύτατα μὴ ἐπεξίῃ τῷ παθήματι, τὸ μίασμα ὡς εἰς αὐτὸν περιεληλυθὸς τοῦ παθόντος προστρεπομένου τὴν πάθην, ὁ βουλόμενος ἐπεξελθὼν τούτῳ δίκην πέντε ἔτη ἀποσχέσθαι τῆς αὐτοῦ πατρίδος ἀναγκαζέτω κατὰ νόμον. ἐὰν δὲ ξένος ἄκων ξένον κτείνῃ τῶν ἐν τῇ
πόλει, ἐπεξίτω μὲν ὁ βουλόμενος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις, C
μέτοικος δὲ ὢν ἀπενιαυτησάτω, ξένος δὲ ἂν ᾖ παντάπασι, πρὸς τῷ καθαρμῷ, ἐάν τε ξένον ἐάν τε μέτοικον ἐάν τε ἀστὸν κτείνῃ, τὸν βίον ἅπαντα τῆς χώρας τῆς τῶν νόμων τῶνδε κυρίας εἰργέσθω· ἐὰν δ' ἔλθῃ παρανόμως, οἱ νομοφύλακες θανάτῳ ζημιούντων αὐτόν, καὶ ἐὰν ἔχῃ οὐσίαν τινά, τῷ τοῦ παθόντος ἐγγύτατα γένει παραδιδόντων.
ἐὰν δὲ ἄκων ἔλθῃ, ἂν μὲν κατὰ θάλατταν ἐκπίπτῃ πρὸς D
τὴν χώραν, σκηνησάμενος ἐν θαλάττῃ τέγγων τοὺς πόδας πλοῦν ἐπιφυλαττέτω, κατὰ γῆν δὲ ἂν βίᾳ ὑπό τινων ἀχθῇ, ἡ πρώτη προστυχοῦσα ἀρχὴ τῶν ἐν τῇ πόλει λύσασα εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπεμπέτω ἄσυλον. ἐὰν δ' ἄρα τις αὐτόχειρ μὲν κτείνῃ ἐλεύθερον, θυμῷ δὲ ᾖ τὸ πεπραγμένον ἐκπραχθέν, διχῇ δεῖ πρῶτον τὸ τοιοῦτον διαλαβεῖν. θυμῷ
γὰρ δὴ πέπρακται καὶ τοῖς ὅσοι ἂν ἐξαίφνης μὲν καὶ ἀπρο- E
βουλεύτως τοῦ ἀποκτεῖναι πληγαῖς ἤ τινι τοιούτῳ διαφθείρωσί τινα παραχρῆμα τῆς ὁρμῆς γενομένης, μεταμέλειά τε εὐθὺς τοῦ πεπραγμένου γίγνηται· θυμῷ δὲ καὶ ὅσοι προπηλακισθέντες λόγοις ἢ καὶ ἀτίμοις ἔργοις, μεταδιώκοντες τὴν τιμωρίαν, ὕστερον ἀποκτείνωσί τινα βουληθέντες κτεῖναι, καὶ τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς ἀμεταμέλητον γίγνηται. διττοὺς μὲν δὴ τοὺς φόνους, ὡς ἔοικε,
θετέον, καὶ σχεδὸν ἀμφοτέρους θυμῷ γεγονότας, μεταξὺ 867
δέ που τοῦ τε ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου δικαιότατ' ἂν λεγο-

*μένους· οὐ μὴν ἀλλ' εἰκὼν ἐσθ' ἑκάτερος· ὁ μὲν τὸν θυμὸν φυλάττων καὶ οὐκ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐξαίφνης ἀλλὰ μετὰ ἐπιβουλῆς ὕστερον χρόνῳ τιμωρούμενος ἑκουσίῳ ἔοικεν, ὁ δὲ ἀταμιεύτως ταῖς ὀργαῖς καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα εὐθὺς χρώμενος ἀπροβουλεύτως ὅμοιος μὲν ἀκουσίῳ, ἔστι δὲ οὐδ' οὗτος αὖ παντάπασιν ἀκούσιος ἀλλ'*
B *εἰκὼν ἀκουσίου. διὸ χαλεποὶ διορίζειν οἱ τῷ θυμῷ πραχθέντες φόνοι, πότερον ἑκουσίους αὐτοὺς ἤ τινας ὡς ἀκουσίους νομοθετητέον· βέλτιστον μὴν καὶ ἀληθέστατον εἰς εἰκόνα μὲν ἄμφω θεῖναι, τεμεῖν δὲ αὐτὼ χωρὶς τῇ ἐπιβουλῇ καὶ ἀπροβουλίᾳ, καὶ τοῖς μὲν μετ' ἐπιβουλῆς τε καὶ ὀργῇ κτείνασι τὰς τιμωρίας χαλεπωτέρας, τοῖς δὲ ἀπροβουλεύτως τε καὶ ἐξαίφνης πρᾳοτέρας νομοθετεῖν·*
C *τὸ γὰρ ἐοικὸς μείζονι κακῷ μειζόνως, τὸ δ' ἐλάττονι τιμωρητέον ἐλαττόνως. ποιητέον δὴ καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις οὕτως.*

*ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.*

IX. *ΑΘ. Πάλιν ἐπανελθόντες τοίνυν λέγωμεν, ἂν ἄρα τις αὐτόχειρ μὲν κτείνῃ ἐλεύθερον, τὸ δὲ πεπραγμένον ἀπροβουλεύτως ὀργῇ τινὶ γένηται πραχθέν, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ ἄνευ θυμοῦ κτείναντι προσῆκέ τῳ πάσχειν, πασχέτω, δύο δ' ἐξ ἀνάγκης ἔτη φευγέτω κολάζων τὸν αὑτοῦ*
D *θυμόν. ὁ δὲ θυμῷ μέν, μετ' ἐπιβουλῆς δὲ κτείνας τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν πρόσθεν αὖ, τρία δὲ ἔτη, καθάπερ ἅτερος ἔφευγε τὰ δύο, φευγέτω μεγέθει θυμοῦ πλείω τιμωρηθεὶς χρόνον. καθόδου δὲ πέρι τούτοις ὧδ' ἔστω. χαλεπὸν μὲν ἀκριβῶς νομοθετεῖν· ἔστι γὰρ ὅτε τούτοιν ὁ τῷ νόμῳ ταχθεὶς χαλεπώτερος ἡμερώτερος ἄν, ὁ δὲ ἡμερώτερος χαλεπώτερος ἂν εἴη, καὶ περὶ τὸν φόνον ἀγριωτέρως ἂν πράξειεν,*
E *ὁ δὲ ἡμερωτέρως· ὡς δὲ τὸ πολὺ κατὰ τὰ νῦν εἰρημένα ξυμβαίνει γιγνόμενα. τούτων οὖν πάντων ἐπιγνώμονας εἶναι χρὴ νομοφύλακας, ἐπειδὰν δὲ ὁ χρόνος ἔλθῃ*

τῆς φυγῆς ἑκατέρῳ, πέμπειν αὐτῶν δικαστὰς δώδεκα ἐπὶ τοὺς ὅρους τῆς χώρας, ἐσκεμμένους ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ τὰς τῶν φυγόντων πράξεις ἔτι σαφέστερον, καὶ τῆς αἰδοῦς τε πέρι καὶ καταδοχῆς τούτων δικαστὰς γίγνεσθαι· τοὺς δὲ αὖ τοῖς δικασθεῖσιν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀρχόντων ἐμμένειν. ἐὰν δ' αὖθίς ποτε κατελθὼν ὁπότερος αὐτοῖν 868
ἡττηθεὶς ὀργῇ πράξῃ ταὐτὸν τοῦτο, φυγὼν μηκέτι κατέλθῃ, κατελθὼν δὲ κατὰ τὴν τοῦ ξένου ἄφιξιν ταύτῃ πασχέτω. δοῦλον ὁ κτείνας ἑαυτοῦ μὲν καθηράσθω, ἐὰν δὲ ἀλλότριον θυμῷ, διπλῇ τὸ βλάβος ἐκτισάτω τῷ κεκτημένῳ. ὅστις δ' ἂν τῶν ἀποκτεινάντων πάντων μὴ πείθηται τῷ νόμῳ, ἀλλ' ἀκάθαρτος ὢν ἀγοράν τε καὶ ἆθλα καὶ τὰ ἄλλα ἱερὰ μιαίνῃ, ὁ βουλόμενος τόν τε ἐπιτρέποντα B
τῶν προσηκόντων τῷ τελευτήσαντι καὶ τὸν ἀποκτείναντα εἰς δίκην καταστήσας τὴν διπλασίαν χρημάτων τε καὶ τῶν ἄλλων πράξεων ἀναγκαζέτω πράττειν τε καὶ ἐκτίνειν, τὸ δὲ ἔκτισμα αὐτὸς αὑτῷ κομιζέσθω κατὰ τὸν νόμον. ἐὰν δέ τις θυμῷ δοῦλος δεσπότην αὐτοῦ κτείνῃ, τοὺς προσήκοντας τοῦ τελευτήσαντος χρωμένους τῷ κτείναντι χρείαν ἣν ἂν ἐθέλωσι, πλὴν μηδαμῇ μηδαμῶς ζωγροῦντας, καθα- C
ροὺς εἶναι· ἐὰν δὲ ἄλλον τις δοῦλος ἐλεύθερον ἀποκτείνῃ θυμῷ, παραδιδόντων οἱ δεσπόται τὸν δοῦλον τοῖς προσήκουσι τοῦ τελευτήσαντος, οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης μὲν θανατωσάντων τὸν δράσαντα, τρόπῳ δὲ ᾧ ἂν ἐθέλωσιν. ἐὰν δέ, ὃ γίγνεται μέν, ὀλιγάκις δέ, διὰ θυμὸν πατὴρ ἢ μήτηρ υἱὸν ἢ θυγατέρα πληγαῖς ἤ τινι τρόπῳ βιαίῳ κτείνῃ, καθάρσεις μὲν τὰς αὐτὰς τοῖς ἄλλοις καθαίρεσθαι καὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ἀπενιαυτεῖν, κατελθόντων δὲ τῶν κτεινάν- D
των ἀπαλλάττεσθαι γυναῖκά τε ἀπ' ἀνδρὸς καὶ τὸν ἄνδρα ἀπὸ γυναικός, καὶ μή ποτ' ἔτι κοινῇ παιδοποιήσασθαι, μηδὲ ξυνέστιον ὧν ἔκγονον ἢ ἀδελφὸν ἀπεστέρηκε γίγνεσθαί ποτε μηδὲ κοινωνὸν ἱερῶν· ὁ δὲ ἀσεβῶν τε περὶ

ταῦτα καὶ ἀπειθῶν ὑπόδικος ἀσεβείας γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι. γυναῖκα δὲ γαμετὴν ἐὰν ἀνὴρ δι' ὀργὴν κτείνῃ
E τινά τις, ἢ γυνὴ ἑαυτῆς ἄνδρα ταὐτὸν τοῦτο ὡσαύτως ἐργάσηται, καθαίρεσθαι μὲν τοὺς αὐτοὺς καθαρμούς, τριετεῖς δὲ ἀπενιαυτήσεις διατελεῖν· κατελθὼν δὲ ὅ τι τοιοῦτον δράσας τοῖς αὑτοῦ παισὶν ἱερῶν μὴ κοινωνείτω μηδὲ ὁμοτράπεζος γιγνέσθω ποτέ· ἀπειθῶν δὲ ὁ γεννήτωρ ἢ ὁ γεννηθεὶς ἀσεβείας αὖ ὑπόδικος γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι. καὶ ἂν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν θυμῷ κτείνῃ, τὰ μὲν τῶν καθαρμῶν καὶ ἀπενιαυτήσεων ὡσαύτως, καθάπερ εἴρηται τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς ἐκγόνοις, εἰρήσθω δεῖν γίγνεσθαι, καὶ τούτοις, ὧν ἀδελφούς τε ἀδελφῶν καὶ γονέας ἐστέρηκε παίδων, τούτοις δὲ ξυνέστιος αὐτοῖς μηδέποτε γιγνέσθω μηδὲ κοινω-
869 νὸς ἱερῶν· ἐὰν δέ τις ἀπειθῇ, τῷ τῆς περὶ ταῦτα ἀσεβείας εἰρημένῳ νόμῳ ὑπόδικος ὀρθῶς ἂν γίγνοιτο μετὰ δίκης. ἐὰν δ' ἄρα τις εἰς τοσοῦτον ἀκρατὴς θυμοῦ γίγνηται πρὸς τοὺς γεννήσαντας, ὥστε μανίαις ὀργῆς τῶν γεννητόρων τολμῆσαι κτεῖναί τινα, ἐὰν μὲν ὁ τελευτήσας πρὶν τελευτῆσαι τὸν δράσαντα φόνου ἀφιῇ ἑκών, καθάπερ οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον ἐξεργασάμενοι καθαρθεὶς καὶ τἆλλα ὅσα-
B περ ἐκεῖνοι πράξας καθαρὸς ἔστω, ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇ, πολλοῖς ἔνοχος ἔστω νόμοις ὁ δράσας τι τοιοῦτον· καὶ γὰρ αἰκίας δίκαις ταῖς ἐσχάταις ἔνοχος ἂν γίγνοιτο καὶ ἀσεβείας ὡσαύτως καὶ ἱεροσυλίας, τὴν τοῦ γεννητοῦ ψυχὴν συλήσας, ὥστ' εἴπερ οἷόν τ' ἦν τὸ πολλάκις ἀποθνήσκειν τὸν αὐτόν, καὶ τὸν πατροφόνον ἢ μητροκτόνον, ἐξεργασάμενον θυμῷ τοῦτο, δικαιότατον θανάτων πολλῶν ἦν τυγχάνειν. ᾧ γὰρ μόνῳ οὐδ' ἀμυνομένῳ θάνατον, μέλλοντι ὑπὸ τῶν γο-
C νέων τελευτήσεσθαι, παρέξει νόμος οὐδεὶς κτεῖναι τὸν πατέρα ἢ μητέρα, τοὺς εἰς φῶς τὴν ἐκείνου φύσιν ἀγαγόντας, ἀλλ' ὑπομείναντα τὰ πάντα πάσχειν πρίν τι δρᾷν

τοιοῦτον νομοθετήσει, πῶς τούτῳ δίκης γε ἄλλως προσῆκον τυγχάνειν ἂν γίγνοιτο ἐν νόμῳ; κείσθω δὴ τῷ πατέρα ἢ μητέρα ἀποκτείναντι θυμῷ θάνατος ἡ ζημία. ἀδελφὸς δ' ἐὰν ἀδελφὸν κτείνῃ ἐν στάσεσι μάχης γενομένης ἤ τινι τρόπῳ τοιούτῳ, ἀμυνόμενος ἄρχοντα χειρῶν πρότερον, καθάπερ πολέμιον ἀποκτείνας ἔστω καθαρός· καὶ D
ἐὰν πολίτης πολίτην, ὡσαύτως, ἢ ξένος ξένον· ἐὰν δὲ ἀστὸς ξένον ἢ ξένος ἀστὸν ἀμυνόμενος κτείνῃ, κατὰ ταὐτὰ ἔστω τοῦ καθαρὸς εἶναι. καὶ ἐὰν δοῦλος δοῦλον, ὡσαύτως· ἐὰν δὲ αὖ δοῦλος ἐλεύθερον ἀμυνόμενος ἀποκτείνῃ, καθάπερ ὁ κτείνας πατέρα, τοῖς αὐτοῖς ἔνοχος ἔστω νόμοις. ὃ δὲ περὶ τῆς ἀφέσεως εἴρηται φόνου πατρί, ταὐτὸν τοῦτο ἔστω περὶ ἁπάσης τῶν τοιούτων ἀφέσεως, ἐὰν ὁστισοῦν ὁτῳοῦν E
ἀφιῇ τοῦτο ἑκών, ὡς ἀκουσίου γεγονότος τοῦ φόνου οἵ τε καθαρμοὶ γιγνέσθωσαν τῷ δράσαντι καὶ ἐνιαυτὸς εἷς ἔστω τῆς ἐκδημίας ἐν νόμῳ. καὶ τὰ μὲν δὴ βίαιά τε καὶ ἀκούσια καὶ κατὰ τὸν θυμὸν γιγνόμενα περὶ φόνους μετρίως εἰρήσθω· τὰ δὲ περὶ τὰ ἑκούσια καὶ κατ' ἀδικίαν πᾶσαν γιγνόμενα τούτων πέρι καὶ ἐπιβουλῆς δι' ἥττας ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ φθόνων, ταῦτα μετ' ἐκεῖνα ἡμῖν λεκτέον.

ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις.

X. ΑΘ. Πάλιν δὴ πρῶτον περὶ τῶν τοιούτων εἰς δύναμιν εἴπωμεν, ὁπόσα ἂν εἴη. τὸ μὲν δὴ μέγιστον ἐπι- 870
θυμία κρατοῦσα ψυχῆς ἐξηγριωμένης ὑπὸ πόθων· τοῦτο δ' ἐστὶ μάλιστα ἐνταῦθα, οὗ πλεῖστός τε καὶ ἰσχυρότατος ἵμερος ὢν τυγχάνει τοῖς πολλοῖς, ἡ τῶν χρημάτων τῆς ἀπλήστου καὶ ἀπείρου κτήσεως ἔρωτας μυρίους ἐντίκτουσα δύναμις διὰ φύσιν τε καὶ ἀπαιδευσίαν τὴν κακήν· τῆς δὲ ἀπαιδευσίας ἡ τοῦ κακῶς ἐπαινεῖσθαι πλοῦτον αἰτία φήμη πρὸς τῶν Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων. πρῶτον γὰρ τῶν ἀγαθῶν αὐτὸ προκρίνοντες, τρίτον ὄν, τούς τ' ἐπιγιγνο- B

μένους λωβῶνται καὶ ἑαυτούς. τὸ γὰρ ἀληθὲς λέγεσθαι
περὶ τοῦ πλούτου κατὰ πόλεις πάσας, πάντων κάλλιστον
καὶ ἄριστον, ὡς ἕνεκα σώματός ἐστι, καὶ σῶμα ψυχῆς
ἕνεκα· ἀγαθῶν μὲν οὖν ὄντων, ὧν ἕνεκα ὁ πλοῦτος εἶναι
πέφυκε, τρίτον ἂν εἴη μετὰ σώματος ἀρετὴν καὶ ψυχῆς.
διδάσκαλος οὖν ἂν ὁ λόγος οὗτος γίγνοιτο, ὡς οὐ χρὴ
πλουτεῖν ζητεῖν τὸν εὐδαίμονα ἐσόμενον, ἀλλὰ δικαίως
C πλουτεῖν καὶ σωφρόνως· καὶ φόνοι οὕτως οὐκ ἂν γί-
γνοιντο ἐν πόλεσι φόνοις δεόμενοι καθαίρεσθαι. νῦν δέ,
ὅπερ ἀρχόμενοι τούτων εἴπομεν, ἓν μὲν τοῦτ' ἐστὶ καὶ μέ-
γιστον, ὃ ποιεῖ φόνου ἑκουσίου τὰς μεγίστας δίκας· δεύ-
τερον δὲ φιλοτίμου ψυχῆς ἕξις, φθόνους ἐντίκτουσα χαλε-
ποὺς ξυνοίκους μάλιστα μὲν αὐτῷ τῷ κεκτημένῳ τὸν φθό-
νον, δευτέροις δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐν τῇ πόλει. τρίτον δὲ
οἱ δειλοὶ καὶ ἄδικοι φόβοι πολλοὺς δὴ φόνους εἰσὶν ἐξειρ-
D γασμένοι, ὅταν ἤ τῳ πραττόμενα ἢ πεπραγμένα, ἃ μηδένα
βούλονταί σφισι ξυνειδέναι γιγνόμενα ἢ γεγονότα· τοὺς
οὖν τούτων μηνυτὰς ἀναιροῦσι θανάτοις, ὅταν ἄλλῳ μη-
δενὶ δύνωνται τρόπῳ· τούτων δὴ πάντων πέρι προοίμια
μὲν εἰρημένα ταῦτ' ἔστω, καὶ πρὸς τούτοις ὃν καὶ πολλοὶ
λόγον τῶν ἐν ταῖς τελεταῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακότων
ἀκούοντες σφόδρα πείθονται, τὸ τῶν τοιούτων τίσιν ἐν
E Ἅιδου γίγνεσθαι καὶ πάλιν ἀφικομένοις δεῦρο ἀναγκαῖον
εἶναι τὴν κατὰ φύσιν δίκην ἐκτῖσαι, τὴν τοῦ παθόντος
ἅπερ αὐτὸς ἔδρασεν, ὑπ' ἄλλου τοιαύτῃ μοίρᾳ τελευτῆσαι
τὸν τότε βίον.

XI. Πειθομένῳ μὲν δὴ καὶ πάντως φοβουμένῳ ἐξ αὐ-
τοῦ τοῦ προοιμίου τὴν τοιαύτην δίκην οὐδὲν δεῖ τὸν ἐπὶ
871 τούτῳ νόμον ὑμνεῖν, ἀπειθοῦντι δὲ νόμος ὅδε εἰρήσθω τῇ
γραφῇ· ὃς ἂν ἐκ προνοίας τε καὶ ἀδίκως ὁντιναοῦν τῶν
ἐμφυλίων αὐτόχειρ κτείνῃ, πρῶτον μὲν τῶν νομίμων εἰρ-
γέσθω, μήτε ἱερὰ μήτε ἀγορὰν μήτε λιμένας μήτε ἄλλον

κοινὸν ξύλλογον μηδένα μιαίνων, ἐάν τέ τις ἀπαγορεύῃ
τῷ δράσαντι ταῦτα ἀνθρώπων καὶ ἐὰν μή· ὁ γὰρ νόμος
ἀπαγορεύει καὶ ἀπαγορεύων ὑπὲρ πάσης τῆς πόλεως ἀεὶ
φαίνεταί τε καὶ φανεῖται· ὁ δὲ μὴ ἐπεξιὼν δέον ἢ μὴ B
προαγορεύων εἴργεσθαι τῶν ἐντὸς ἀνεψιότητος, πρὸς ἀν-
δρῶν τε καὶ γυναικῶν προσήκων τῷ τελευτήσαντι, πρῶ-
τον μὲν τὸ μίασμα εἰς αὐτὸν καὶ τὴν τῶν θεῶν ἔχθραν
δέχοιτο, ὡς ἡ τοῦ νόμου ἀρὰ τὴν φήμην προτρέπεται, τὸ
δὲ δεύτερον ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι τιμωρεῖν ὑπὲρ τοῦ τε-
λευτήσαντος γιγνέσθω. ὁ δὲ ἐθέλων τιμωρεῖν τῶν τε ἐπὶ
τούτοις λουτρῶν φυλακῆς πέρι καὶ ὅσων ἂν ἑτέρων ὁ θεὸς C
περὶ ταῦτα νόμιμα παραδῷ πάντα ἀποτελῶν καὶ τὴν πρόρ-
ρησιν προαγορεύων ἴτω ἀναγκάζων τὸν δράσαντα ὑπέχειν
τὴν τῆς δίκης πρᾶξιν κατὰ νόμον. ταῦτα δὲ ὅτι μὲν γίγνε-
σθαι χρεών ἐστι διά τινων ἐπευχῶν καὶ θυσιῶν θεοῖς
τισίν, οἷς τῶν τοιούτων μέλει, φόνους μὴ γίγνεσθαι κατὰ
πόλεις, ῥᾴδιον ἀποφαίνεσθαι νομοθέτῃ· τίνες δ' εἰσὶν οἱ
θεοὶ καὶ τίς ὁ τρόπος τῶν τοιούτων δικῶν τῆς εἰσαγωγῆς
ὀρθότατα πρὸς τὸ θεῖον ἂν γιγνόμενος εἴη, νομοφύλακες
μετ' ἐξηγητῶν καὶ μάντεων καὶ τοῦ θεοῦ νομοθετησάμε- D
νοι τὰς δίκας εἰσαγόντων ταύτας. δικαστὰς δὲ αὐτῶν εἶναι
τοὺς αὐτούς, οὕσπερ τοῖς τὰ ἱερὰ συλῶσι διαδικάζειν ἐρ-
ρήθη κυρίως· ὁ δὲ ὄφλων θανάτῳ ζημιούσθω καὶ μὴ ἐν
τῇ τοῦ παθόντος χώρᾳ θαπτέσθω, ἀναιδείας ἕνεκα πρὸς
τῷ ἀσεβεῖν. φυγὼν δὲ καὶ μὴ 'θελήσας κρίσιν ὑποσχεῖν
φευγέτω ἀειφυγίαν. ἐὰν δέ τις ἐπιβῇ τούτων τῆς τοῦ φο-
νευθέντος χώρας, ὁ προστυχὼν πρῶτος τῶν οἰκείων τοῦ
ἀποθανόντος ἢ καὶ τῶν πολιτῶν ἀνατὶ κτεινέτω ἢ δήσας E
τοῖς ἄρχουσι τῶν τὴν δίκην κρινάντων κτεῖναι παραδότω.
ὁ δὲ ἐπισκηπτόμενος ἅμα καὶ κατεγγυάτω τὸν ᾧ ἂν ἐπι-
σκήπτηται· ὁ δὲ παρεχέτω [τοὺς ἐγγυητὰς ἀξιόχρεως] οὓς
ἂν ἡ τῶν περὶ ταῦτα δικαστῶν ἀρχὴ κρίνῃ τρεῖς ἐγγυη-

τὰς ἀξιόχρεως παρέξειν ἐγγυωμένους εἰς δίκην· ἐὰν δὲ ἢ μὴ ἐθέλῃ ἢ ἀδυνατῇ τις καθιστάναι, τὴν ἀρχὴν παραλαβοῦσαν δήσασαν φυλάττειν καὶ παρέχειν εἰς τὴν κρίσιν
872 τῆς δίκης. ἐὰν δὲ αὐτόχειρ μὲν μή, βουλεύσῃ δὲ θάνατόν τις ἄλλος ἑτέρῳ καὶ τῇ βουλήσει τε καὶ ἐπιβουλεύσει ἀποκτείνας αἴτιος ὢν καὶ μὴ καθαρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ φόνου ἐν πόλει ἐνοικῇ, γιγνέσθων καὶ τούτῳ κατὰ ταὐτὰ αἱ κρίσεις τούτων πέρι πλὴν τῆς ἐγγύης, τῷ δὲ ὄφλοντι ταφῆς τῆς οἰκείας ἐξέστω τυχεῖν, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως τῷ πρόσθεν ῥηθέντι περὶ αὐτὸν γιγνέσθω· τὰ αὐτὰ δὲ ἔστω ταῦτα ξένοισί τε πρὸς ξένους καὶ ἀστοῖσι καὶ ξένοις
B πρὸς ἀλλήλους, δούλοις τε αὖ πρὸς δούλους, τῆς τε αὐτοχειρίας πέρι καὶ ἐπιβουλεύσεως, πλὴν τῆς ἐγγύης· ταύτην δέ, καθάπερ εἴρηται, τοὺς αὐτόχειρας κατεγγυᾶσθαι. τὸν δὲ προαγορεύοντα τὸν φόνον ἅμα κατεγγυᾶν καὶ τούτους. ἐὰν δὲ δοῦλος ἐλεύθερον ἑκὼν εἴτε αὐτόχειρ εἴτε βουλεύσας ἀποκτείνῃ καὶ ὄφλῃ τὴν δίκην, ὁ τῆς πόλεως κοινὸς δήμιος ἄγων πρὸς τὸ μνῆμα τοῦ ἀποθανόντος, ὅθεν ἂν ὁρᾷ τὸν τύμβον, μαστιγώσας ὁπόσας ἂν ὁ ἑλὼν
C προστάττῃ, ἐάνπερ βιῷ παιόμενος ὁ φονεύς, θανατωσάτω. ἐὰν δέ τις δοῦλον κτείνῃ μηδὲν ἀδικοῦντα, φόβῳ δέ, μὴ μηνυτὴς αἰσχρῶν ἔργων καὶ κακῶν αὐτοῦ γίγνηται, ἤ τινος ἕνεκα ἄλλου τοιούτου, καθάπερ ἂν εἰ πολίτην κτείνας ὑπεῖχε φόνου δίκας, ὡσαύτως καὶ τοῦ τοιούτου δούλου κατὰ τὰ αὐτὰ ἀποθανόντος οὕτως ὑπεχέτω.

XII. Ἐὰν δὲ δὴ γίγνηται ἐφ᾽ οἷσι καὶ νομοθετεῖν δεινὸν καὶ οὐδαμῶς προσφιλές, μὴ νομοθετεῖν δὲ ἀδύνατον
D ξυγγενῶν αὐτόχειρας φόνους ἢ δι᾽ ἐπιβουλεύσεως γενομένους, ἑκουσίους τε καὶ ἀδίκους πάντως, οἳ τὰ μὲν πολλὰ ἐν κακῶς οἰκούσαις καὶ τρεφομέναις γίγνονται πόλεσι, γένοιντο δ᾽ ἂν πού τι καὶ ἐν ᾗ μή ποτέ τις ἂν προσδοκήσειε χώρᾳ, λέγειν μὲν δὴ χρεὼν αὖ πάλιν τὸν ἔμπροσθε σμι-

κρῷ ῥηθέντα λόγον, ἂν ἄρα τις ἀκούων ἡμῶν οἷος ἀπο-
σχέσθαι γένηται μᾶλλον ἑκὼν διὰ τὰ τοιαῦτα φόνων τῶν
πάντη ἀνοσιωτάτων. ὁ γὰρ δὴ μῦθος, ἢ λόγος ἢ ὅ τι χρὴ
προσαγορεύειν αὐτόν, ἐκ παλαιῶν ἱερέων εἴρηται σαφῶς, E
ὡς ἡ τῶν ξυγγενῶν αἱμάτων τιμωρὸς δίκη ἐπίσκοπος
νόμῳ χρῆται τῷ νῦν δὴ λεχθέντι καὶ ἔταξεν ἄρα δράσαντί
τι τοιοῦτον παθεῖν ταὐτὰ ἀναγκαίως ἅπερ ἔδρασεν· εἰ
πατέρα ἀπέκτεινέ ποτέ τις, αὐτὸν τοῦτο ὑπὸ τέκνων τολ-
μῆσαι βίᾳ πάσχοντα ἔν τισι χρόνοις, κἂν [ἢ] μητέρα, γε-
νέσθαι τε αὐτὸν θηλείας μετασχόντα φύσεως ἀναγκαῖον
γενόμενόν τε ὑπὸ τῶν γεννηθέντων λιπεῖν τὸν βίον ἐν
χρόνοις ὑστέροις· τοῦ γὰρ κοινοῦ μιανθέντος αἵματος οὐκ
εἶναι κάθαρσιν ἄλλην οὐδὲ ἔκπλυτον ἐθέλειν γίγνεσθαι
τὸ μιανθέν, πρὶν φόνον φόνῳ ὁμοίῳ ὅμοιον ἡ δράσασα 873
ψυχὴ τίσῃ καὶ πάσης τῆς ξυγγενείας τὸν θυμὸν ἀφιλασα-
μένη κοιμίσῃ. ταῦτα δὴ παρὰ θεῶν μέν τινα φοβούμενον
τὰς τιμωρίας εἴργεσθαι χρὴ τὰς τοιαύτας· εἰ δέ τινας
οὕτως ἀθλία ξυμφορὰ καταλάβοι, ὥστε πατρὸς ἢ μητρὸς
ἢ ἀδελφῶν ἢ τέκνων ἐκ προνοίας ἑκουσίως ψυχὴν τολμῆ-
σαι ἀποστερεῖν σώματος, ὁ παρὰ τοῦ θνητοῦ νομοθέτου
νόμος ὧδε περὶ τῶν τοιούτων νομοθετεῖ, προρρήσεις μὲν
τὰς περὶ τῶν νομίμων εἴργεσθαι καὶ ἐγγύας τὰς αὐτὰς εἶ- B
ναι, καθάπερ ἐρρήθη τοῖς ἔμπροσθεν, ἐὰν δέ τις ὄφλῃ
φόνου τοιούτου, τούτων κτείνας τινά, οἱ μὲν τῶν δικα-
στῶν ὑπηρέται καὶ ἄρχοντες ἀποκτείναντες εἰς τεταγμένην
τρίοδον ἔξω τῆς πόλεως ἐκβαλλόντων γυμνόν, αἱ δὲ ἀρχαὶ
πᾶσαι ὑπὲρ ὅλης τῆς πόλεως, λίθον ἕκαστος φέρων ἐπὶ
τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ βάλλων ἀφοσιούτω τὴν πόλιν
ὅλην, μετὰ δὲ τοῦτο εἰς τὰ τῆς χώρας ὅρια φέροντες ἐκ- C
βαλλόντων τῷ νόμῳ ἄταφον. τὸν δὲ δὴ πάντων οἰκειότα-
τον καὶ λεγόμενον φίλτατον ὃς ἂν ἀποκτείνῃ, τί χρὴ πά-
σχειν; λέγω δὲ ὃς ἂν ἑαυτὸν κτείνῃ, τὴν τῆς εἱμαρμένης

βίᾳ ἀποστερῶν μοῖραν, μήτε πόλεως ταξάσης δίκῃ, μήτε
περιωδύνῳ ἀφύκτῳ προσπεσούσῃ τύχῃ ἀναγκασθεὶς μηδὲ
αἰσχύνης τινὸς ἀπόρου καὶ ἀβίου μεταλαχών, ἀργίᾳ δὲ καὶ
ἀνανδρίας δειλίᾳ ἑαυτῷ δίκην ἄδικον ἐπιθῇ. τούτῳ δὴ
D τὰ μὲν ἄλλα θεὸς οἶδεν ἃ χρὴ νόμιμα γίγνεσθαι περὶ κα-
θαρμούς τε καὶ ταφάς, ὧν ἐξηγητάς τε ἅμα καὶ τοὺς περὶ
ταῦτα νόμους ἐπανερομένους χρὴ τοὺς ἐγγύτατα γένει
ποιεῖν αὐτοῖσι κατα τὰ προσταττόμενα· τάφους δ' εἶναι
τοῖς οὕτω φθαρεῖσι πρῶτον μὲν κατὰ μόνας μηδὲ μεθ'
ἑνὸς ξυντάφου, εἶτα ἐν τοῖς τῶν δώδεκα ὁρίοισι μερῶν
τῶν ὅσα ἀργὰ καὶ ἀνώνυμα, θάπτειν ἀκλεεῖς αὐτούς,
μήτε στήλαις μήτε ὀνόμασι δηλοῦντας τοὺς τάφους. ἐὰν
E δ' ἄρα ὑποζύγιον ἢ ζῷον ἄλλο τι φονεύσῃ τινά, πλὴν
τῶν ὅσα ἐν ἀγῶνι τῶν δημοσίᾳ τιθεμένων ἀθλεύοντά τι
τοιοῦτον δράσῃ, ἐπεξίτωσαν μὲν οἱ προσήκοντες τοῦ φό-
νου τῷ κτείναντι, διαδικαζόντων δὲ τῶν ἀγρονόμων οἷσιν
ἂν καὶ ὁπόσοις προστάξῃ ὁ προσήκων, τὸ δὲ ὄφλον ἔξω
τῶν ὅρων τῆς χώρας ἀποκτείναντας διορίσαι. ἐὰν δὲ ἄψυ-
χόν τι ψυχῆς ἄνθρωπον στερήσῃ, πλὴν ὅσα κεραυνὸς ἤ τι
παρὰ θεοῦ τοιοῦτον βέλος ἰόν, τῶν δὲ ἄλλων ὅσα τινὸς
προσπεσόντος ἢ αὐτὸ ἐμπεσὸν κτείνῃ τινά, δικαστὴν μὲν
874 αὐτῷ καθιζέτω τῶν γειτόνων τὸν ἐγγύτατα ὁ προσήκων
γένει, ἀφοσιούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ ὑπὲρ τῆς συγγε-
νείας ὅλης, τὸ δὲ ὄφλον ἐξορίζειν, καθάπερ ἐρρήθη τὸ
τῶν ζῴων γένος. ἐὰν δὲ τεθνεὼς μὲν αὖ τις φανῇ, ἄδηλος
δὲ ὁ κτείνας ᾖ καὶ μὴ ἀμελῶς ζητοῦσιν ἀνεύρετος γίγνη-
ται, τὰς μὲν προρρήσεις τὰς αὐτὰς γίγνεσθαι καθάπερ
τοῖς ἄλλοις, προαγορεύειν δὲ τὸν φόνον τῷ δράσαντι καὶ
ἐπιδικασάμενον ἐν ἀγορᾷ κηρῦξαι τῷ κτείναντι τὸν καὶ
B τὸν καὶ ὠφληκότι φόνου μὴ ἐπιβαίνειν ἱερῶν μηδὲ ὅλης
χώρας τῆς τοῦ παθόντος, ὡς, ἂν φανῇ καὶ γνωσθῇ, ἀπο-
θανούμενον καὶ ἔξω τῆς τοῦ παθόντος χώρας ἐκβληθησό-

μενον ἄταφον. οὗτος δὴ νόμος εἷς ἡμῖν ἔστω κύριος περὶ φόνου κείμενος, καὶ τὰ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα μέχρι τούτων οὕτως· ὧν δὲ ὁ κτείνας ἐφ' οἷς τε ὀρθῶς ἂν καθαρὸς εἴη, τάδ' ἔστω· νύκτωρ φῶρα εἰς οἰκίαν εἰσιόντα ἐπὶ κλοπῇ χρημάτων ἐὰν ἑλὼν κτείνῃ τις, καθαρὸς ἔστω· καὶ ἐὰν λωποδύτην ἀμυνόμενος ἀποκτείνῃ, καθαρὸς ἔστω· καὶ C ἐὰν ἐλευθέραν γυναῖκα βιάζηταί τις ἢ παῖδα περὶ τὰ ἀφροδίσια, νηποινὶ τεθνάτω ὑπό τε τοῦ ὑβρισθέντος βίᾳ καὶ ὑπὸ πατρὸς ἢ ἀδελφῶν ἢ υἱέων· ἐάν τε ἀνὴρ ἐπιτύχῃ γαμετῇ γυναικὶ βιαζομένῃ, κτείνας τὸν βιαζόμενον ἔστω καθαρὸς ἐν τῷ νόμῳ· καὶ ἐάν τις πατρὶ βοηθῶν θάνατον, μηδὲν ἀνόσιον δρῶντι, κτείνῃ τινά, ἢ μητρὶ ἢ τέκνοις ἢ ἀδελφοῖς ἢ ξυγγεννήτορι τέκνων, πάντως καθαρὸς D ἔστω.

XIII. Τὰ μὲν τοίνυν περὶ τροφήν τε ζώσης ψυχῆς καὶ παιδείαν, ὧν αὐτῇ τυχούσῃ μὲν βιωτόν, ἀτυχησάσῃ δὲ τοὐναντίον, καὶ περὶ θανάτων τῶν βιαίων ἃς δεῖ τιμωρίας γίγνεσθαι νενομοθετήσθω· τὰ δὲ περὶ τὴν τῶν σωμάτων τροφὴν μὲν καὶ παιδείαν εἴρηται, τὸ δ' ἐχόμενον τούτων, αἱ βίαιοι πράξεις ὑπ' ἀλλήλων ἀκούσιοί τε καὶ ἑκούσιοι γιγνόμεναι διοριστέον εἰς δύναμιν αἵ τέ εἰσι καὶ ὅσαι, καὶ ὧν ἂν τυγχάνουσαι τιμωρήσεων τὸ πρόσφορον ἔχοιεν ἂν E ἕκασται. ταῦτα μετ' ἐκεῖνα, ὡς ἔοικεν, ὀρθῶς ἂν νομοθετοῖτο. τραύματα [illegible] καὶ πηρώσεις ἐκ τραυμάτων τά γε δεύτερα μετὰ θανάτους καὶ ὁ φαυλότατος ἂν τάξειε τῶν ἐπὶ νόμον τρεπομένων. τὰ δὴ τραύματα, καθάπερ οἱ φόνοι διῄρηντο, διαιρετέον, τὰ μὲν ἀκούσια, τὰ δὲ θυμῷ, τὰ δὲ φόβῳ, τὰ δὲ ὁπόσα ἐκ προνοίας ἑκούσια ξυμβαίνει γιγνόμενα· προρρητέον δή τι περὶ πάντων τῶν τοιούτων τοιόνδε, ὡς ἄρα νόμους ἀνθρώποις ἀναγκαῖον τίθεσθαι καὶ ζῆν κατὰ νόμους, ἢ μηδὲν διαφέρειν τῶν πάντῃ ἀγριωτάτων θηρίων. ἡ δὲ αἰτία τούτων ἥδε, ὅτι φύσις ἀνθρώ- 875

πων οὐδενὸς ἱκανὴ φύεται ὥστε γνῶναί τε τὰ συμφέροντα ἀνθρώποις εἰς πολιτείαν καὶ γνοῦσα τὸ βέλτιστον ἀεὶ δύνασθαί τε καὶ ἐθέλειν πράττειν. γνῶναι μὲν γὰρ πρῶτον χαλεπόν, ὅτι πολιτικῇ καὶ ἀληθεῖ τέχνῃ οὐ τὸ ἴδιον ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἀνάγκη μέλειν — τὸ μὲν γὰρ κοινὸν ξυνδεῖ, τὸ δὲ ἴδιον διασπᾷ τὰς πόλεις — καὶ ὅτι ξυμφέρει τῷ κοινῷ
B τε καὶ ἰδίῳ, τοῖν ἀμφοῖν ἢν τὸ κοινὸν τιθῆται καλῶς, μᾶλλον ἢ τὸ ἴδιον· δεύτερον δέ, ἐὰν ἄρα καὶ τὸ γνῶναί τις, ὅτι ταῦτα οὕτω πέφυκε, λάβῃ ἱκανῶς ἐν τέχνῃ, μετὰ δὲ τοῦτο ἀνυπεύθυνός τε καὶ αὐτοκράτωρ ἄρξῃ πόλεως, οὐκ ἄν ποτε δύναιτο ἐμμεῖναι τούτῳ τῷ δόγματι καὶ διαβιῶναι τὸ μὲν κοινὸν ἡγούμενον τρέφων ἐν τῇ πόλει, τὸ δὲ ἴδιον ἑπόμενον τῷ κοινῷ, ἀλλ' ἐπὶ πλεονεξίαν καὶ ἰδιοπραγίαν ἡ θνητὴ φύσις αὐτὸν ὁρμήσει ἀεί, φεύγουσα μὲν
C ἀλόγως τὴν λύπην, διώκουσα δὲ τὴν ἡδονήν, τοῦ δὲ δικαιοτέρου τε καὶ ἀμείνονος ἐπίπροσθεν ἄμφω τούτω προστήσεται, καὶ σκότος ἀπεργαζομένη ἐν αὐτῇ πάντων κακῶν ἐμπλήσει πρὸς τὸ τέλος αὐτήν τε καὶ τὴν πόλιν ὅλην. ἐπεὶ ταῦτα εἴ ποτέ τις ἀνθρώπων φύσει ἱκανός, θείᾳ μοίρᾳ γεννηθείς, παραλαβεῖν δυνατὸς εἴη, νόμων οὐδὲν ἂν δέοιτο τῶν ἀρξόντων ἑαυτοῦ· ἐπιστήμης γὰρ οὔτε νόμος οὔτε τάξις οὐδεμία κρείττων, οὐδὲ θέμις ἐστὶ νοῦν οὐδενὸς
D ὑπήκοον οὐδὲ δοῦλον ἀλλὰ πάντων ἄρχοντα εἶναι, ἐάνπερ ἀληθινὸς ἐλεύθερός τε ὄντως ᾖ κατὰ φύσιν· νῦν δὲ — οὐ γάρ ἐστιν οὐδαμοῦ οὐδαμῶς, ἀλλ' ἢ κατὰ βραχύ· διὸ δὴ τὸ δεύτερον αἱρετέον, τάξιν τε καὶ νόμον, ἃ δὴ τὸ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁρᾷ καὶ βλέπει, τὸ δ' ἐπὶ πᾶν ἀδυνατεῖ. ταῦτα δὴ τῶνδε εἵνεκα εἴρηται· νῦν ἡμεῖς τάξομεν, τί χρὴ τὸν τρώσαντα ἢ τι βλάψαντα ἕτερον ἄλλον παθεῖν ἢ ἀποτίνειν. πρόχειρον δὴ παντὶ περὶ παντὸς ὑπολαβεῖν ὀρθῶς,
E τὸν τί τρώσαντα ἢ τίνα ἢ πῶς ἢ πότ' ἄρα λέγεις; μυρία γὰρ ἕκαστά ἐστι τούτων καὶ πάμπολυ διαφέροντα ἀλλή-

λων. ταῦτ' οὖν δὴ δικαστηρίοις ἐπιτρέπειν κρίνειν πάντα ἢ μηδὲν ἀδύνατον· ἓν μὲν γὰρ κατὰ πάντων ἀναγκαῖον ἐπιτρέπειν κρῖναι, τὸ πότερον ἐγένετο ἢ οὐκ ἐγένετο ἕκαστον τούτων· τὸ δὲ μηδὲν ἐπιτρέπειν αὖ περὶ τοῦ τί δεῖ ζημιοῦσθαι καὶ πάσχειν τί χρεὼν τὸν ἀδικήσαντα τούτων 876 τι, ἀλλ' αὐτὸν περὶ πάντων νομοθετῆσαι σμικρῶν καὶ μεγάλων, σχεδὸν ἀδύνατον.

*ΚΛ.* Τίς οὖν ὁ μετὰ τοῦτον λόγος;

*ΑΘ.* Ὅδε, ὅτι τὰ μὲν ἐπιτρεπτέον δικαστηρίοις, τὰ δὲ οὐκ ἐπιτρεπτέον, ἀλλ' αὐτῷ νομοθετητέον.

*ΚΛ.* Ποῖα δὴ νομοθετητέον τε καὶ ποῖα ἀποδοτέον κρίνειν τοῖς δικαστηρίοις;

XIV. *ΑΘ.* Τάδε δὴ μετὰ ταῦτα ὀρθότατ' ἂν εἰπεῖν εἴη, ὡς ἐν πόλει, ἐν ᾗ δικαστήρια φαῦλα καὶ ἄφωνα κλέ- B πτοντα τὰς αὐτῶν δόξας κρύβδην τὰς κρίσεις διαδικάζει, καὶ ὃ τούτου δεινότερον, ὅταν μηδὲ σιγῶντα ἀλλὰ θορύβου μεστὰ καθάπερ θέατρα ἐπαινοῦντά τε βοῇ καὶ ψέγοντα τῶν ῥητόρων ἑκάτερον ἐν μέρει κρίνῃ, χαλεπὸν τότε πάθος ὅλῃ τῇ πόλει γίγνεσθαι φιλεῖ. τοῖς οὖν δὴ τοιούτοις δικαστηρίοις νομοθετεῖν ὑπό τινος ἀνάγκης ληφθέντα οὐκ εὐτυχὲς μέν, ὅμως δὲ ἐξ ἀνάγκης εἰλημμένον ὅ τι περὶ σμικρότατα ἐπιτρεπτέον αὐτοῖς τάττειν τὰς ζημίας, τὰ δὲ C πλεῖστα αὐτὸν νομοθετεῖν διαρρήδην, ἄν τις ἄρα τοιαύτῃ πολιτείᾳ νομοθετῇ ποτέ· ἐν ᾗ δὲ ἂν πόλει δικαστήρια εἰς δύναμιν ὀρθῶς καθεστῶτα ᾖ τραφέντων τε εὖ τῶν μελλόντων δικάζειν δοκιμασθέντων τε διὰ πάσης ἀκριβείας, ἐνταῦθα ὀρθὸν καὶ ἔχον εὖ καὶ καλῶς τὰ πολλὰ ἐπιτρέπειν κρίνειν τοῖς τοιούτοις δικασταῖς τῶν ὀφλόντων πέρι, τί χρὴ πάσχειν αὐτοὺς ἢ ἀποτίνειν. ἡμῖν δὴ τὰ νῦν ἀνεμέσητον τὸ μὴ νομοθετεῖν αὐτοῖς τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, D ἃ καὶ φαυλοτέρως ἂν πεπαιδευμένοι δικασταὶ δύναιντο κατιδεῖν καὶ προσάπτειν ἑκάστῳ τῶν ἁμαρτημάτων τὴν

ἀξίαν τοῦ πάθους τε καὶ πράξεως· ἐπειδὴ δὲ οἷς ἡμεῖς
νομοθετοῦμεν, οὐχ ἥκιστα ἐμμελεῖς αὐτοὺς οἰόμεθ' ἂν
τῶν τοιούτων γίγνεσθαι κριτάς, ἐπιτρεπτέον δὴ τὰ πλεῖ-
στα. οὐ μὴν ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἴπομέν τε καὶ ἐδράσαμεν
ἐν τῇ τῶν ἔμπροσθεν νομοθετήσει νόμων, τὸ περιγραφήν
E τε καὶ τοὺς τύπους τῶν τιμωριῶν εἰπόντας δοῦναι τὰ πα-
ραδείγματα τοῖσι δικασταῖς τοῦ μήποτε βαίνειν ἔξω τῆς
δίκης, τότε τε ἦν ὀρθότατα ἔχον καὶ δὴ καὶ νῦν τοῦτ' αὐτὸ
ποιητέον, ἐπανελθόντας ἤδη πάλιν ἐπὶ τοὺς νόμους. ἡ δὴ
γραφὴ περὶ τραύματος ὧδε ἡμῖν κείσθω· ἐάν τις διανοη-
θεὶς τῇ βουλήσει κτεῖναί τινα φίλιον, πλὴν ὧν ὁ νόμος
ἐφίησι, τρώσῃ μέν, ἀποκτεῖναι δὲ ἀδυνατήσῃ, τὸν διανοη-
877 θέντα τε καὶ τρώσαντα οὕτως οὐκ ἄξιον ἐλεεῖν οὐδὲ αἰ-
δούμενον ἄλλως ἢ καθάπερ ἀποκτείναντα ὑπέχειν τὴν
δίκην φόνου ἀναγκάζειν· τὴν δὲ οὐ παντάπασι κακὴν
τύχην αὐτοῦ σεβόμενον καὶ τὸν δαίμονα, ὃς αὐτὸν καὶ τὸν
τρωθέντα ἐλεήσας ἀπότροπος αὐτοῖς ἐγένετο μὴ τῷ μὲν
ἀνίατον ἕλκος γενέσθαι, τῷ δὲ ἐπάρατον τύχην καὶ ξυμ-
φοράν, τούτῳ δὴ χάριν τῷ δαίμονι διδόντα καὶ μὴ ἐναν-
τιούμενον τὸν μὲν θάνατον ἀφελεῖν τοῦ τρώσαντος, με-
B τάστασιν δὲ εἰς τὴν γείτονα πόλιν αὐτῷ γίγνεσθαι διὰ
βίου, καρπούμενον ἅπασαν τὴν αὑτοῦ κτῆσιν. βλάβος δέ,
εἰ κατέβλαψε τὸν τρωθέντα, ἐκτίνειν τῷ βλαφθέντι· τιμᾶν
δὲ τὸ δικαστήριον, ὅπερ ἂν τὴν δίκην κρίνῃ· κρίνειν δὲ
οἵπερ ἂν τοῦ φόνου ἐδίκασαν, εἰ ἐτελεύτησεν ἐκ τῆς πλη-
γῆς τοῦ τραύματος. γονέας δ' ἂν παῖς ἢ δοῦλος δεσπότην
ὡσαύτως ἐκ προνοίας τρώσῃ, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν·
καὶ ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ
C ἀδελφὴν ὡσαύτως τρώσῃ, καὶ ὄφλῃ τραύματος ἐκ προ-
νοίας, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν. γυνὴ δὲ ἄνδρα ἑαυτῆς
ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀποκτεῖναι τρώσασα, ἢ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ
γυναῖκα, φευγέτω ἀειφυγίαν· τὴν δὲ κτῆσιν, ἐὰν μὲν υἱεῖς

ἢ θυγατέρες αὐτοῖς ὦσι παῖδες ἔτι, τοὺς ἐπιτρόπους ἐπι-
τροπεύειν καὶ ὡς ὀρφανῶν τῶν παίδων ἐπιμελεῖσθαι· ἐὰν
δὲ ἄνδρες, μὴ ἐπάναγκες ἔστω τρέφεσθαι τὸν φεύγοντα
ὑπὸ τῶν ἐκγόνων, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοὺς κεκτῆσθαι. ἄπαις
δὲ ὅστις ἂν τοιαύταις ξυμφοραῖς περιπέσῃ, τοὺς συγγενεῖς
συνελθόντας μέχρι ἀνεψιῶν παίδων τοῦ πεφευγότος, ἀμ- D
φοτέρωθεν πρός τε ἀνδρῶν καὶ πρὸς γυναικῶν, κληρονό-
μον εἰς τὸν οἶκον τοῦτον τῇ πόλει τετταρακοντακαιπεντα-
κισχιλιοστὸν καταστῆσαι βουλευομένους μετὰ νομοφυλά-
κων καὶ ἱερέων, διανοηθέντας τρόπῳ καὶ λόγῳ τοιῷδε, ὡς
οὐδεὶς οἶκος τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων τοῦ
ἐνοικοῦντος ἐστὶν οὐδὲ ξύμπαντος τοῦ γένους οὕτως ὡς
τῆς πόλεως δημόσιός τε καὶ ἴδιος. δεῖ δὴ τήν γε πόλιν τοὺς
αὐτῆς οἴκους ὡς ὁσιωτάτους τε καὶ εὐτυχεστάτους κεκτῆ- E
σθαι κατὰ δύναμιν. ὅταν οὖν τις ἅμα δυστυχηθῇ καὶ ἀσε-
βηθῇ τῶν οἴκων, ὥστε τὸν κεκτημένον ἐν αὐτῷ παῖδας
μὲν μὴ καταλιπεῖν, ἠΐθεον δὲ ἢ καὶ γεγαμηκότα ἄπαιδα
τελευτῆσαι φόνου ὄφλοντα ἑκουσίου ἤ τινος ἁμαρτήματος
ἄλλου τῶν περὶ θεοὺς ἢ πολίτας, ὧν ἂν θάνατος ἐν τῷ
νόμῳ ζημία διαρρήδην ᾖ κειμένη, ἢ καὶ ἐν ἀειφυγίᾳ τις
φεύγῃ τῶν ἀνδρῶν ἄπαις, τοῦτον πρῶτον μὲν καθήρα-
σθαι καὶ ἀποδιοπομπήσασθαι τὸν οἶκον χρεὼν ἔστω κατὰ
νόμον, ἔπειτα συνελθόντας, καθάπερ εἴπομεν νῦν δή,
τοὺς οἰκείους ἅμα νομοφύλαξι σκέψασθαι γένος ὅ τί περ 878
ἂν ᾖ τῶν ἐν τῇ πόλει εὐδοκιμώτατον πρὸς ἀρετὴν καὶ ἅμα
εὐτυχές, ἐν ᾧ ἂν παῖδες γεγονότες ὦσι πλείους· ὅθεν ἕνα
τῷ τοῦ τελευτήσαντος πατρὶ καὶ τοῖς ἄνω τοῦ γένους υἱὸν
ὡς ἐκείνων εἰσποιοῦντας, φήμης ἕνεκα ἐπονομάζοντας
γεννήτορά τε αὐτοῖς καὶ ἑστιοῦχον καὶ θεραπευτὴν ὁσίων
τε καὶ ἱερῶν ἐπ᾽ ἀμείνοσι τύχαις γίγνεσθαι τοῦ πατρός,
τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπευξαμένους αὐτὸν κληρονόμον κατα-
στῆσαι κατὰ νόμον, τὸν δ᾽ ἐξαμαρτόντα ἀνώνυμον ἐᾶν καὶ B

ἄπαιδα καὶ ἄμοιρον κεῖσθαι, ὁπόταν αὐτὸν καταλάβωσιν αἱ τοιαῦται ξυμφοραί.

**XV.** Ἔστι δὲ οὐ πάντων, ὡς ἔοικε, τῶν ὄντων ὅρος ὅρῳ προσμιγνύς, ἀλλ' οἷς ἔστι μεθόριον, τοῦτο ἐν μέσῳ ὅρων πρότερον ἑκατέρῳ προσβάλλον γίγνοιτ' ἂν ἀμφοῖν μεταξύ· καὶ δὴ καὶ τῶν ἀκουσίων τε καὶ ἑκουσίων τὸ θυμῷ γιγνόμενον ἔφαμεν εἶναι τοιοῦτον. τραυμάτων οὖν ἐνεστώτων ὀργῇ γενομένων ἐὰν ὄφλῃ τις, πρῶτον μὲν
C τίνειν τοῦ βλάβους τὴν διπλασίαν, ἂν τὸ τραῦμα ἰάσιμον ἀποβῇ, τῶν δὲ ἀνιάτων τὴν τετραπλασίαν· ἐὰν δὲ ἰάσιμον μέν, αἰσχύνην δὲ μεγάλην τινὰ προσβάλλῃ τῷ τρωθέντι καὶ ἐπονείδιστον, τὴν τριπλασίαν ἐκτίνειν. ὅσα δέ τις τρώσας τινὰ μὴ μόνον βλάπτῃ τὸν παθόντα ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν, ποιήσας ἀδύνατον τῇ πατρίδι πρὸς πολεμίους βοηθεῖν, τοῦτον δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ζημιῶν ἐκτίνειν καὶ τῇ πόλει τὴν βλάβην· πρὸς γὰρ ταῖς αὑτοῦ στρατείαις καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδυνατοῦντος στρατευέσθω καὶ τὰς ὑπὲρ
D ἐκείνου πολεμικὰς ταττέσθω τάξεις, ἢ μὴ δρῶν ταῦτα ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι τῆς ἀστρατείας γιγνέσθω κατὰ νόμον. τὴν δὲ δὴ τῆς βλάβης ἀξίαν, εἴτε διπλῆν εἴτε τριπλῆν εἴτε καὶ τετραπλασίαν, οἱ καταψηφισάμενοι δικασταὶ ταττόντων. ἐὰν δὲ ὁμόγονος ὁμόγονον τὸν αὐτὸν τρόπον τούτῳ τρώσῃ, τοὺς γεννήτας καὶ τοὺς συγγενεῖς, μέχρι ἀνεψιῶν παίδων πρὸς γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, γυναῖκάς τε
E καὶ ἄνδρας συνελθόντας κρίναντας παραδιδόναι τιμᾶν τοῖς γεννήσασι κατὰ φύσιν· ἐὰν δὲ ἀμφισβητήσιμος ἡ τίμησις γίγνηται, τοὺς πρὸς ἀνδρῶν εἶναι τιμῶντας κυρίους· ἐὰν δὲ ἀδυνατῶσιν αὐτοί, τοῖς νομοφύλαξι τελευτῶντας ἐπιτρέπειν. ἐκγόνοις δὲ πρὸς γονέας εἶναι τῶν τοιούτων τραυμάτων δικαστὰς μὲν τοὺς ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη γεγονότας ἐπάναγκες, οἷς ἂν παῖδες μὴ ποιητοί, ἀληθινοὶ δὲ ὦσιν· ἂν δέ τις ὄφλῃ, τιμᾶν εἰ τεθνάναι χρὴ τὸν τοιοῦ-

τον εἴτε τι μεῖζον ἕτερον τούτου πάσχειν ἢ καὶ μὴ πολλῷ σμικρότερον· καὶ τῶν ξυγγενῶν τοῦ δράσαντος μηδένα δικάζειν, μηδ' ἐὰν γεγονὼς ᾖ τὸν χρόνον ὅσον ὁ νόμος 879
εἴρηκε. δοῦλος δ' ἐάν τις ἐλεύθερον ὀργῇ τρώσῃ, παραδότω τὸν δοῦλον ὁ κεκτημένος τῷ τρωθέντι χρῆσθαι ὅ τι ἂν ἐθέλῃ· ἐὰν δὲ μὴ παραδιδῷ, αὐτὸς τὴν βλάβην ἐξιάσθω. ἐὰν δὲ ἐκ συνθήκης αἰτιᾶταί τοῦ δούλου καὶ τοῦ τρωθέντος μηχανὴν εἶναί τις τὸ γεγονός, ἀμφισβητησάτω· ἐὰν δὲ μὴ ἕλῃ, τριπλασίαν ἐκτισάτω τὴν βλάβην, ἑλὼν δὲ ἀνδραποδισμοῦ ὑπόδικον ἐχέτω τὸν τεχνάζοντα μετὰ τοῦ δούλου. ὃς δ' ἂν ἄκων ἄλλος ἄλλον τρώσῃ, τὸ B
βλάβος ἁπλοῦν ἀποτινέτω· τύχης γὰρ νομοθέτης οὐδεὶς ἱκανὸς ἄρχειν· δικασταὶ δὲ ὄντων οἵπερ τοῖς ἐκγόνοις πρὸς τοὺς γεννήτορας ἐρρήθησαν, καὶ τιμώντων τὴν ἀξίαν τῆς βλάβης.

XVI. Βίαια μὲν δὴ πάνθ' ἡμῖν τὰ προειρημένα πάθη, βίαιον δὲ καὶ τὸ τῆς αἰκίας πᾶν γένος. ὧδε οὖν χρὴ περὶ τῶν τοιούτων πάντα ἄνδρα καὶ παῖδα καὶ γυναῖκα ἀεὶ διανοεῖσθαι, τὸ πρεσβύτερον ὡς οὐ σμικρῷ τοῦ νεωτέρου ἐστὶ πρεσβευόμενον ἔν τε θεοῖσι καὶ ἐν ἀνθρώποις τοῖς C
μέλλουσι σώζεσθαι καὶ εὐδαιμονεῖν. αἰκίαν οὖν περὶ πρεσβύτερον ἐν πόλει γενομένην ὑπὸ νεωτέρου ἰδεῖν αἰσχρὸν καὶ θεομισές· ἔοικε δὲ νέῳ παντὶ ὑπὸ γέροντος πληγέντι ῥαθύμως ὀργὴν ὑποφέρειν, αὑτῷ τιθεμένῳ τιμὴν ταύτην εἰς γῆρας. ὧδε οὖν ἔστω· πᾶς ἡμῖν αἰδείσθω τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον ἔργῳ τε καὶ ἔπει· τὸν δὲ προέχοντα εἴκοσιν ἡλικίας ἔτεσιν, ἄρρενα ἢ θῆλυν, νομίζων ὡς πατέρα ἢ μητέρα διευλαβείσθω, καὶ πάσης τῆς δυνατῆς ἡλικίας αὐτὸν φιτῦσαι καὶ τεκεῖν ἀπέχοιτο ἀεὶ θεῶν γενεθλίων D
χάριν· ὡς δ' αὔτως καὶ ξένου ἀπείργοιτο εἴτε πάλαι ἐνοικοῦντος εἴτε νεήλυδος ἀφιγμένου· μήτε γὰρ ὑπάρχων μήτε ἀμυνόμενος τὸ παράπαν τολμάτω πληγαῖς τὸν τοι-

οὗτον νουθετεῖν. ξένον δὲ ἂν ἀσελγαίνοντα καὶ θρασυνόμενον ἑαυτὸν τύπτοντα οἴηται δεῖν κολασθῆναι, λαβὼν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀστυνόμων ἀπαγέτω, τοῦ τύπτειν δὲ εἰργέσθω, ἵνα πόρρω γίγνηται τοῦ τὸν ἐπιχώριον ἄν τολ-
E μῆσαί ποτε πατάξαι· οἱ δ' ἀστυνόμοι παραλαβόντες τε καὶ ἀνακρίναντες, τὸν ξενικὸν αὖ θεὸν εὐλαβούμενοι, ἐὰν ἄρα ἀδίκως δοκῇ ὁ ξένος τὸν ἐπιχώριον τύπτειν, τῇ μάστιγι τὸν ξένον ὅσας ἂν αὐτὸς πατάξῃ τοσαύτας δόντες τῆς θρασυξενίας παυόντων· ἐὰν δὲ μὴ ἀδικῇ, ἀπειλήσαντές τε καὶ ὀνειδίσαντες τῷ ἀπαγαγόντι μεθιέντων ἄμφω. ἧλιξ δὲ ἥλικα καὶ τὸν ἄπαιδα προέχοντα ἡλικίᾳ ἑαυτοῦ
880 ἐὰν τύπτῃ, γέρων τε γέροντα καὶ ἐὰν νέος νέον, ἀμυνέσθω κατὰ φύσιν ἄνευ βέλους ψιλαῖς ταῖς χερσίν· ὁ δὲ ὑπὲρ τετταράκοντα γεγονὼς ἔτη ἐὰν τολμᾷ τῳ μάχεσθαι εἴτε ἄρχων εἴτε ἀμυνόμενος, ἄγροικος καὶ ἀνελεύθερος ἂν λεγόμενος ἀνδραποδώδης τε δίκης ἂν ἐπονειδίστου τυγχάνων τὸ πρέπον ἔχοι. καὶ ἐὰν μέν τις τοιούτοις παραμυθίοις εὐπειθὴς γίγνηται, εὐήνιος ἂν εἴη· ὁ δὲ δυσπειθὴς καὶ μηδὲν προοιμίου φροντίζων δέχοιτ' ἂν τὸν
B τοιόνδε ἑτοίμως νόμον· ἐάν τις τύπτῃ τὸν πρεσβύτερον εἴκοσιν ἔτεσιν ἢ πλείοσιν ἑαυτοῦ, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων, ἐὰν μὴ ἧλιξ μηδὲ νεώτερος ἢ τῶν μαχομένων, διειργέτω ἢ κακὸς ἔστω κατὰ νόμον· ἐὰν δὲ ἐν τῇ τοῦ πληγέντος ἡλικίᾳ ἢ ἔτι νεώτερος, ἀμυνέτω ὡς ἀδελφῷ ἢ πατρὶ ἢ ἔτι ἀνωτέρω τῷ ἀδικουμένῳ. πρὸς δ' ἔτι δίκην ὑπεχέτω τῆς αἰκίας ὁ τὸν πρεσβύτερον, ὡς εἴρηται, τολμήσας τύπτειν, καὶ ἐὰν ὄφλῃ τὴν δίκην, δεδέσθω μηδὲν ἐνιαυτοῦ
C σμικρότερον· ἐὰν δὲ οἱ δικασταὶ τιμήσωσι πλείονος, ἔστω κύριος ὁ τιμηθεὶς αὐτῷ χρόνος. ἐὰν δὲ ξένος ἢ τῶν μετοίκων τις τύπτῃ τὸν πρεσβύτερον εἴκοσιν ἔτεσιν ἢ πλείοσιν ἑαυτοῦ, περὶ μὲν τῶν παραγενομένων τῆς βοηθείας ὁ αὐτὸς νόμος ἐχέτω τὴν αὐτὴν δύναμιν, ὁ δὲ τὴν τοιαύτην

δίκην ἡττηθείς, ξένος μὲν ὢν καὶ μὴ ξύνοικος, δύο ἔτη δεδεμένος ἐκτινέτω ταύτην αὐτὴν τὴν δίκην, ὁ δὲ μέτοικός τε ὢν καὶ ἀπειθῶν τοῖς νόμοις τρία ἔτη δεδέσθω, ἐὰν μὴ τὸ δικαστήριον πλείονος αὐτῷ χρόνου τιμήσῃ τὴν δίκην. D
ζημιούσθω δὲ καὶ ὁ παραγενόμενος ὁτῳοῦν τούτων καὶ μὴ βοηθήσας κατὰ νόμον, ὁ μὲν μεγίστου τιμήματος ὢν μνᾷ, δευτέρου δὲ ὢν πεντήκοντα δραχμαῖς, τρίτου δὲ τριάκοντα, εἴκοσι δὲ τοῦ τετάρτου· δικαστήριον δὲ γιγνέσθω τοῖς τοιούτοισι στρατηγοὶ καὶ ταξίαρχοι φύλαρχοί τε καὶ ἵππαρχοι.

XVII. Νόμοι δέ, ὡς ἔοικεν, οἱ μὲν τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνονται, διδαχῆς χάριν τοῦ τίνα τρόπον ὁμιλοῦντες ἀλλήλοις ἂν φιλοφρόνως οἰκοῖεν, οἱ δὲ τῶν E
τὴν παιδείαν διαφυγόντων, ἀτεράμονι χρωμένων τινὶ φύσει καὶ μηδὲν τεγχθέντων, ὥστε μὴ οὐκ ἐπὶ πᾶσαν ἰέναι κάκην. οὗτοι τοὺς μέλλοντας λόγους ῥηθήσεσθαι πεποιηκότες ἂν εἶεν· οἷς δὴ τοὺς νόμους ἐξ ἀνάγκης ὁ νομοθέτης ἂν νομοθετοῖ, βουλόμενος αὐτῶν μηδέποτε χρείαν γίγνεσθαι. πατρὸς γὰρ ἢ μητρὸς ἢ τούτων ἔτι προγόνων ὅστις τολμήσει ἅψασθαί ποτε βιαζόμενος αἰκίᾳ τινί, μήτε τῶν ἄνω δείσας θεῶν μῆνιν μήτε τῶν ὑπὸ γῆς τιμωριῶν λεγομένων, ἀλλὰ ὡς εἰδὼς ἃ μηδαμῶς οἶδε, καταφρονῶν 881
τῶν παλαιῶν καὶ ὑπὸ πάντων εἰρημένων, παρανομεῖ, τούτῳ δεῖ τινὸς ἀποτροπῆς ἐσχάτης. θάνατος μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἔσχατον, οἱ δὲ ἐν Ἅιδου τούτοισι λεγόμενοι πόνοι ἔτι τε τούτων εἰσὶ μᾶλλον ἐν ἐσχάτοις, καὶ ἀληθέστατα λέγοντες οὐδὲν ἀνύτουσι ταῖς τοιαύταις ψυχαῖς ἀποτροπῆς· οὐ γὰρ ἂν ἐγίγνοντό ποτε μητραλοῖαί τε καὶ τῶν ἄλλων γεννητόρων ἀνόσιοι πληγῶν τόλμαι· δεῖ δὴ τὰς ἐνθάδε κολάσεις περὶ τὰ τοιαῦτα τούτοισι τὰς ἐν τῷ ζῆν μηδὲν B
τῶν ἐν Ἅιδου λείπεσθαι κατὰ δύναμιν. ἔστω δὴ λεγόμενον τὸ μετὰ τοῦτο τῇδε· ὃς ἂν τολμήσῃ πατέρα ἢ μητέρα

ἢ τούτων πατέρας ἢ μητέρας τύπτειν μὴ μανίαις ἐχόμενος, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν βοηθείτω, καὶ ὁ μὲν μέτοικος ἢ ξένος εἰς προεδρίαν τῶν ἀγώνων καλείσθω βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ ἀειφυγίαν ἐκ
C τῆς χώρας φευγέτω· ὁ δὲ μὴ μέτοικος βοηθῶν μὲν ἔπαινον ἐχέτω, μὴ βοηθῶν δὲ ψόγον· δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν ἐλεύθερος γιγνέσθω, μὴ βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατὸν τῇ μάστιγι τυπτέσθω, ἐν ἀγορᾷ μὲν ἂν γίγνηται τὸ γιγνόμενον, ὑπ' ἀγορανόμων, ἐὰν δ' ἐκτὸς ἀγορᾶς ἐν ἄστει, τῶν ἀστυνόμων κολάζειν τὸν ἐπιδημοῦντα, ἐὰν δὲ κατ' ἀγροὺς τῆς χώρας που, τοὺς τῶν ἀγρονόμων ἄρχοντας. ἐὰν δ' ἐπιχώριος ὁ παρατυγχάνων ἤ τις, ἐάν τε παῖς ἐάν τε ἀνὴρ
D ἐάν τ' οὖν γυνή, ἀμυνέτω πᾶς τὸν ἀνόσιον ἐπονομάζων· ὁ δὲ μὴ ἀμύνων ἀρᾷ ἐνεχέσθω Διὸς ὁμογνίου καὶ πατρῴου κατὰ νόμον. ἐὰν δέ τις ὄφλῃ δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεος εἰς τὴν ἄλλην χώραν καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέσθω· μὴ δὲ εἰργόμενον κολαζόντων αὐτὸν ἀγρονόμοι πληγαῖς καὶ πάντως ὡς ἂν ἐθέλωσι· κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω. ἐὰν δέ τις τῷ τοιούτῳ, ὅσοι
E ἐλεύθεροι, συμφάγῃ ἢ συμπίῃ ἤ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ, ἢ καὶ μόνον ἐντυγχάνων που προσάπτηται ἑκών, μήτε εἰς ἱερὸν ἔλθῃ μηδὲν μήτ' εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὅλως πρότερον ἢ καθήρηται, νομίζων κεκοινωνηκέναι ἀλιτηριώδους τύχης· ἐὰν δὲ ἀπειθῶν νόμῳ ἱερὰ καὶ πόλιν μιαίνῃ παρανόμως, ὃς ἂν τῶν ἀρχόντων αἰσθόμενος μὴ ἐπάγῃ δίκην τῷ τοιούτῳ, ἐν εὐθύναις ἔστω
882 τῶν κατηγορημάτων τῶν μεγίστων ἓν τοῦτο αὐτῷ. ἐὰν δὲ αὖ δοῦλος τύπτῃ τὸν ἐλεύθερον, εἴτ' οὖν ξένον εἴτε ἀστόν, βοηθείτω μὲν ὁ προστυγχάνων ἢ κατὰ τὸ τίμημα τὴν εἰρημένην ζημίαν ἀποτινέτω, συνδήσαντες δὲ οἱ προστυγχάνοντες μετὰ τοῦ πληγέντος παραδόντων τῷ ἀδικουμένῳ
B μένῳ· ὁ δὲ παραλαβών, δήσας ἐν πέδαις καὶ μαστιγώσας

ὁπόσας ἂν ἐθέλῃ, μηδὲν βλάπτων τὸν δεσπότην, παραδότω ἐκείνῳ κεκτῆσθαι κατὰ νόμον, ὁ δὲ νόμος ἔστω· ὃς ἂν ἐλεύθερον δοῦλος ὢν τύπτῃ μὴ τῶν ἀρχόντων κελευόντων, παραλαβὼν ὁ κεκτημένος παρὰ τοῦ πληγέντος δεδεμένον αὐτὸν μὴ λύσῃ, πρὶν ἂν ὁ δοῦλος πείσῃ τὸν πλη- C
γέντα ἄξιος εἶναι τοῦ λελυμένος ζῆν. τὰ αὐτὰ δὲ γυναιξί τε ἔστω πρὸς ἀλλήλας περὶ πάντων τῶν τοιούτων νόμιμα, καὶ πρὸς ἄνδρας γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι πρὸς γυναῖκας.

---

## I.

I. *ΑΘ.* Μετα δὲ τὰς αἰκίας περὶ παντὸς ἓν εἰρήσθω 884
τοιόνδε τι νόμιμον βιαίων πέρι· τῶν ἀλλοτρίων μηδένα μηδὲν φέρειν μηδὲ ἄγειν, μηδ' αὖ χρῆσθαι μηδενὶ τῶν τοῦ πέλας, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν κεκτημένον· ἐκ γὰρ δὴ τοῦ τοιούτου πάντα ἠρτημένα τά [τε] εἰρημένα κακὰ γέγονε καὶ ἔστι καὶ ἔσται. μέγιστα δὲ δὴ τῶν λοιπῶν αἱ τῶν νέων ἀκολασίαι τε καὶ ὕβρεις· εἰς μέγιστα δέ, ὅταν εἰς ἱερὰ γίγνωνται, καὶ διαφερόντως αὖ μεγάλα, ὅταν εἰς δημόσια καὶ ἅγια ἢ κατὰ μέρη κοινὰ φυλετῶν ἤ τινων ἄλλων τοιούτων κεκοινωνηκότων· εἰς ἱερὰ δὲ ἴδια καὶ τάφους δεύ- 885
τερα καὶ δευτέρως, εἰς δὲ γονέας τρίτα, χωρὶς τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, ὅταν ὑβρίζῃ τις. τέταρτον δὲ γένος ὕβρεως, ὅταν ἀφροντιστῶν τις τῶν ἀρχόντων ἄγῃ ἢ φέρῃ ἢ χρῆταί τινι τῶν ἐκείνων μὴ πείσας αὐτούς· πέμπτον δὲ τὸ πολιτικὸν ἂν εἴη ἑκάστου τῶν πολιτῶν ὑβρισθὲν δίκην ἐπικαλούμενον· οἷς δὴ δοτέον εἰς κοινὸν νόμον ἑκάστοις. ἱεροσυλία μὲν γὰρ εἴρηται ξυλλήβδην, βίαιός τε καὶ λάθρᾳ ἐὰν γίγνηται, τί χρὴ πάσχειν· ὅσα δὲ λόγῳ καὶ ὅσα ἔργῳ B

περὶ θεοὺς ὑβρίζει τις λέγων ἢ πράττων, τὸ παραμύθιον
ὑποθεμένῳ ῥητέον ἃ δεῖ πάσχειν. ἔστω δὴ τόδε. θεοὺς
ἡγούμενος εἶναι κατὰ νόμους οὐδεὶς πώποτε οὔτε ἔργον
ἀσεβὲς εἰργάσατο ἑκὼν οὔτε λόγον ἀφῆκεν ἄνομον, ἀλλὰ
ἕν δή τι τῶν τριῶν πάσχων, ἢ τοῦτο ὅπερ εἶπον οὐχ ἡγού-
μενος, ἢ τὸ δεύτερον ὄντας οὐ φροντίζειν ἀνθρώπων, ἢ
τρίτον εὐπαραμυθήτους εἶναι θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς παρ-
αγομένους.

C *ΚΛ.* Τί οὖν δὴ δρῷμεν ἂν ἢ καὶ λέγοιμεν πρὸς αὐ-
τούς;

*ΑΘ.* Ὦ 'γαθέ, ἐπακούσωμεν αὐτῶν πρῶτον, ἃ τῷ
καταφρονεῖν ἡμῶν προσπαίζοντας αὐτοὺς λέγειν μαν-
τεύομαι.

*ΚΛ.* Ποῖα δή;

*ΑΘ.* Ταῦτα τάχ' ἂν ἐρεσχηλοῦντες εἴποιεν· ὦ ξένε
'Αθηναῖε καὶ Λακεδαιμόνιε καὶ Κνώσιε, ἀληθῆ λέγετε.
ἡμῶν γὰρ οἱ μὲν τὸ παράπαν θεοὺς οὐδαμῶς νομίζομεν,
οἱ δὲ οἵους ὑμεῖς λέγετε. ἀξιοῦμεν δή, καθάπερ ὑμεῖς ἠξι-
D ώκατε περὶ νόμων, πρὶν ἀπειλεῖν ἡμῖν σκληρῶς ὑμᾶς,
πρότερον ἐπιχειρεῖν πείθειν καὶ διδάσκειν ὡς εἰσὶ θεοί,
τεκμήρια λέγοντες ἱκανά, καὶ ὅτι βελτίους ἢ παρὰ τὸ δί-
καιον ὑπό τινων δώρων παρατρέπεσθαι κηλούμενοι. νῦν
μὲν γὰρ ταῦτα ἀκούοντές τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα τῶν λεγο-
μένων ἀρίστων εἶναι ποιητῶν τε καὶ ῥητόρων καὶ μάντεων
καὶ ἱερέων καὶ ἄλλων μυριάκις μυρίων οὐκ ἐπὶ τὸ μὴ δρᾶν
τὰ ἄδικα τρεπόμεθα οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δ' ἐξακεῖσθαι
E πειρώμεθα· παρὰ δὲ δὴ νομοθετῶν φασκόντων εἶναι μὴ
ἀγρίων ἀλλὰ ἡμέρων ἀξιοῦμεν πειθοῖ πρῶτον χρῆσθαι
πρὸς ἡμᾶς, εἰ μὴ πολλῷ βελτίω τῶν ἄλλων λέγοντας περὶ
θεῶν ὡς εἰσίν, ἀλλ' οὖν βελτίω γε πρὸς ἀλήθειαν· καὶ
τάχα πειθοίμεθ' ἂν ἴσως ὑμῖν. ἀλλ' ἐπιχειρεῖτε, εἴ τι μέ-
τριον λέγομεν, εἰπεῖν ἃ προκαλούμεθα.

*ΚΛ.* Οὐκοῦν, ὦ ξένε, δοκεῖ ῥᾴδιον εἶναι ἀληθεύοντας λέγειν, ὡς εἰσὶ θεοί;

*ΑΘ.* Πῶς; 886

*ΚΛ.* Πρῶτον μὲν γῆ καὶ ἥλιος ἄστρα τε [καὶ] τὰ ξύμπαντα καὶ τὰ τῶν ὡρῶν διακεκοσμημένα καλῶς οὕτως, ἐνιαυτοῖς τε καὶ μησὶ διειλημμένα· καὶ ὅτι πάντες Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι νομίζουσιν εἶναι θεούς.

*ΑΘ.* Φοβοῦμαί γε, ὦ μακάριε, τοὺς μοχθηρούς, οὐ γὰρ δή ποτε εἴποιμ' ἂν ὥς γε αἰδοῦμαι, μή πως ὑμῶν καταφρονήσωσιν· ὑμεῖς μὲν γὰρ οὐκ ἴστε αὐτῶν πέρι τὴν τῆς διαφορᾶς αἰτίαν, ἀλλ' ἡγεῖσθε ἀκρατείᾳ μόνον ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν ἐπὶ τὸν ἀσεβῆ βίον ὁρμᾶσθαι τὰς B ψυχὰς αὐτῶν.

*ΚΛ.* Τὸ δὲ τί πρὸς τούτοις αἴτιον ἄν, ὦ ξένε, εἴη;

*ΑΘ.* Σχεδὸν ὃ παντάπασιν ὑμεῖς ἔξω ζῶντες οὐκ ἂν εἰδείητε, ἀλλὰ ὑμᾶς ἂν λανθάνοι.

*ΚΛ.* Τί δὴ τοῦτο φράζεις τὰ νῦν;

*ΑΘ.* Ἀμαθία τις μάλα χαλεπή, δοκοῦσα εἶναι μεγίστη φρόνησις.

*ΚΛ.* Πῶς λέγεις;

II. *ΑΘ.* Εἰσὶν ἡμῖν ἐν γράμμασι λόγοι κείμενοι, οἳ παρ' ὑμῖν οὐκ εἰσὶ δι' ἀρετὴν πολιτείας, ὡς ἐγὼ μανθάνω, οἱ μὲν ἔν τισι μέτροις, οἱ δὲ καὶ ἄνευ μέτρων λέγοντες περὶ C θεῶν, οἱ μὲν παλαιότατοι, ὡς γέγονεν ἡ πρώτη φύσις οὐρανοῦ τῶν τε ἄλλων, προϊόντες δὲ τῆς ἀρχῆς οὐ πολὺ θεογονίαν διεξέρχονται γενόμενοί τε ὡς πρὸς ἀλλήλους ὡμίλησαν· ἃ τοῖς ἀκούουσιν εἰ μὲν εἰς ἄλλο τι καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἔχει, οὐ ῥᾴδιον ἐπιτιμᾶν παλαιοῖς οὖσιν, εἰς μέντοι γονέων τε θεραπείας καὶ τιμὰς οὐκ ἂν ἔγωγέ ποτε ἐπαινῶν εἴποιμι οὔτε ὡς ὠφέλιμα οὔτε ὡς τὸ παράπαν ὄντως εἴρηται. τὰ μὲν οὖν δὴ τῶν ἀρχαίων πέρι μεθείσθω D καὶ χαιρέτω, καὶ ὅπῃ θεοῖσι φίλον, λεγέσθω ταύτῃ·

τὰ δὲ τῶν νέων ἡμῖν καὶ σοφῶν αἰτιαθήτω ὅπῃ κακῶν αἴτια. τόδε οὖν οἱ τῶν τοιούτων ἐξεργάζονται λόγοι· ἐμοῦ γὰρ καὶ σοῦ, ὅταν τεκμήρια λέγωμεν ὡς εἰσὶ θεοί, ταῦτα αὐτὰ προφέροντες, ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ ἄστρα καὶ γῆν ὡς θεοὺς καὶ θεῖα ὄντα, ὑπὸ τῶν σοφῶν τούτων ἀναπεπεισμένοι ἂν λέγοιεν ὡς γῆν τε καὶ λίθους ὄντα
E αὐτὰ καὶ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων φροντίζειν δυνάμενα, λόγοισι δὲ ταῦτα εὖ πως εἰς τὸ πιθανὸν περιπεπεμμένα.

ΚΛ. Χαλεπόν γε λόγον, ὦ ξένε, εἰρηκὼς τυγχάνεις, εἴ γε εἷς ἦν μόνον· νῦν δὲ ὅτε πάμπολλοι τυγχάνουσιν, ἔτι χαλεπώτερον ἂν εἴη.

ΑΘ. Τί οὖν δή; τί λέγομεν; τί χρὴ δρᾶν ἡμᾶς; πότερον ἀπολογησώμεθα οἷον κατηγορήσαντός τινος ἐν ἀσεβέσιν ἀνθρώποις ἡμῶν, φεύγουσι περὶ τῆς νομοθεσίας,
887 λέγουσιν ὡς δεινὰ ἐργαζόμεθα νομοθετοῦντες ὡς ὄντων θεῶν; ἢ χαίρειν ἐάσαντες ἐπὶ τοὺς νόμους τρεπώμεθα πάλιν, μὴ καὶ τὸ προοίμιον ἡμῖν μακρότερον γίγνηται τῶν νόμων; οὐ γάρ τι βραχὺς ὁ λόγος ἐκταθεὶς ἂν γίγνοιτο, εἰ τοῖσιν ἐπιθυμοῦσιν ἀσεβεῖν τὰ μὲν ἀποδείξαιμεν μετρίως τοῖς λόγοις, ὧν ἔφραζον δεῖν πέρι λέγειν, τῶν δὲ εἰς φόβον τρέψαιμεν, τὰ δὲ δυσχεραίνειν ποιήσαντες ὅσα πρέπει μετὰ ταῦτα ἤδη νομοθετοῖμεν.

B ΚΛ. Ἀλλ', ὦ ξένε, πολλάκις μὲν ὥς γε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοῦτ' αὐτὸ εἰρήκαμεν, ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μῆκος· οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς, τὸ λεγόμενον, ἐπείγων διώκει· γελοῖον δὴ καὶ φαῦλον τὸ πρὸ τῶν βελτίστων τὰ βραχύτερα αἱρουμένους φαίνεσθαι. διαφέρει δ' οὐ σμικρὸν ἁμῶς γέ πως πιθανότητά τινα τοὺς λόγους ἡμῶν ἔχειν, ὡς θεοί τ' εἰσὶ καὶ ἀγαθοί, δίκην τιμῶντες διαφερόντως ἀνθρώπων· σχεδὸν γὰρ
C τοῦτο ἡμῖν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν νόμων κάλλιστόν τε καὶ

*ἄριστον προοίμιον ἂν εἴη. μηδὲν οὖν δυσχεράναντες μηδὲ
ἐπειχθέντες, ἥντινά ποτε ἔχομεν δύναμιν εἰς πειθὼ τῶν
τοιούτων λόγων, μηδὲν ἀποθέμενοι διεξέλθωμεν εἰς τὸ
δυνατὸν ἱκανῶς.*

III. *ΑΘ. Εὐχήν μοι δοκεῖ παρακαλεῖν ὁ λεγόμενος
ὑπὸ σοῦ νῦν λόγος, ἐπειδὴ προθύμως συντείνεις· μέλλειν
δὲ οὐκέτι ἐγχωρεῖ λέγειν. φέρε δή, πῶς ἄν τις μὴ θυμῷ
λέγοι περὶ θεῶν ὡς εἰσίν; ἀνάγκη γὰρ δὴ χαλεπῶς φέρειν
καὶ μισεῖν ἐκείνους, οἳ τούτων ἡμῖν αἴτιοι τῶν λόγων γε-* D
*γένηνται καὶ γίγνονται νῦν, οὐ πειθόμενοι τοῖς μύθοις,
οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξι τρεφόμενοι τροφῶν τε
ἤκουον καὶ μητέρων, οἷον ἐν ἐπῳδαῖς μετά τε παιδιᾶς καὶ
μετὰ σπουδῆς λεγομένων, καὶ μετὰ θυσιῶν ἐν εὐχαῖς αὐ-
τούς, ἀκούοντές τε, καὶ ὄψεις ὁρῶντες ἑπομένας αὐτοῖς
ἃς ἥδιστα ὅ γε νέος ὁρᾷ τε καὶ ἀκούει πραττομένας θυόν-
των, ἐν σπουδῇ τῇ μεγίστῃ τοὺς αὐτῶν γονέας ὑπὲρ αὑ-
τῶν τε καὶ ἐκείνων [ἐσπουδακότας] ὡς ὅ τι μάλιστα οὖσι
θεοῖς εὐχαῖς προσδιαλεγομένους καὶ ἱκετείαις, ἀνατέλλον-* E
*τός τε ἡλίου καὶ σελήνης καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων προκυ-
λίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις ἀκούοντές τε καὶ ὁρῶντες
Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων ἐν συμφοραῖς παντοί-
αις ἐχομένων καὶ ἐν εὐπραγίαις, οὐχ ὡς οὐκ ὄντων ἀλλ'
ὡς ὅ τι μάλιστα ὄντων καὶ οὐδαμῇ ὑποψίαν ἐνδιδόντων
ὡς οὐκ εἰσὶ θεοί· τούτων δὴ πάντων ὅσοι καταφρονή-
σαντες οὐδὲ ἐξ ἑνὸς ἱκανοῦ λόγου, ὡς φαῖεν ἂν ὅσοι καὶ
σμικρὸν νοῦ κέκτηνται, νῦν ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς λέγειν ἃ
λέγομεν, πῶς τούτους ἄν τις ἐν πραέσι λόγοις δύναιτο* 888
*νουθετῶν ἅμα διδάσκειν περὶ θεῶν πρῶτον ὡς εἰσί; τολ-
μητέον δέ· οὐ γὰρ ἅμα γε δεῖ μανῆναι τοὺς μὲν ὑπὸ λαι-
μαργίας ἡδονῆς ἡμῶν, τοὺς δ' ὑπὸ τοῦ θυμοῦσθαι τοῖς
τοιούτοις. ἴτω δὴ πρόρρησις τοιάδε τις ἄθυμος τοῖς οὕτω
τὴν διάνοιαν διεφθαρμένοις, καὶ λέγωμεν πράως, σβέ-*

σαντες τὸν θυμόν, ὡς ἑνὶ διαλεγόμενοι τῶν τοιούτων· ὦ παῖ, νέος εἶ· προϊὼν δέ σε ὁ χρόνος ποιήσει πολλὰ ὧν
B νῦν δοξάζεις μεταβαλόντα ἐπὶ τἀναντία τίθεσθαι· περίμεινον οὖν εἰς τότε κριτὴς περὶ τῶν μεγίστων γίγνεσθαι. μέγιστον δέ, ὃ νῦν οὐδὲν ἡγεῖ σύ, τὸ περὶ τοὺς θεοὺς ὀρθῶς διανοηθέντα ζῆν καλῶς ἢ μή. πρῶτον δὲ περὶ αὐτῶν ἕν τι μέγα σοι μηνύων οὐκ ἄν ποτε φανείην ψευδής, τὸ τοιόνδε. οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι καὶ πρῶτον ταύτην δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε, γίγνονται δὲ ἀεὶ πλείους ἢ ἐλάττους ταύτην τὴν νόσον ἔχοντες· τόδε τοίνυν σοι παραγεγονὼς αὐτῶν πολλοῖσι φράζοιμ' ἄν, τὸ μηδένα
C πώποτε λαβόντα ἐκ νέου ταύτην τὴν δόξαν περὶ θεῶν, ὡς οὐκ εἰσί, διατελέσαι πρὸς γῆρας μείναντα ἐν ταύτῃ τῇ διανοήσει· τὰ δύο μέντοι πάθη περὶ θεοὺς μεῖναι, πολλοῖσι μὲν οὔ, μεῖναι δὲ οὖν τισί, τὸ τοὺς θεοὺς εἶναι μέν, φροντίζειν δὲ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς φροντίζουσι μέν, εὐπαραμύθητοι δ' εἰσὶ θύμασι καὶ εὐχαῖς. τὸ δὴ σαφὲς ἂν γενόμενόν σοι περὶ αὐτῶν κατὰ δύναμιν δόγμα, ἂν ἐμοὶ πείθῃ, περιμενεῖς
D ἀνασκοπῶν, εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ἔχει, πυνθανόμενος παρά τε τῶν ἄλλων καὶ δὴ καὶ μάλιστα καὶ παρὰ τοῦ νομοθέτου· ἐν δὲ δὴ τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ τολμήσῃς περὶ θεοὺς μηδὲν ἀσεβῆσαι. πειρατέον γὰρ τῷ τοὺς νόμους σοι τιθέντι νῦν καὶ εἰς αὖθις διδάσκειν περὶ αὐτῶν τούτων ὡς ἔχει.

*ΚΛ.* Κάλλισθ' ἡμῖν, ὦ ξένε, μέχρι γε τοῦ νῦν εἴρηται.

*ΑΘ.* Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία· λελήθαμεν δ' ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς θαυμαστὸν λόγον ἐμπεπτωκότες.

*ΚΛ.* Τὸν ποῖον δὴ λέγεις;

*ΑΘ.* Τὸν παρὰ πολλοῖς δοξαζόμενον εἶναι σοφώτα- E
τον ἁπάντων λόγων.

*ΚΛ.* Φράζ' ἔτι σαφέστερον.

IV. *ΑΘ.* Λέγουσί πού τινες, ὡς πάντα ἐστὶ τὰ πράγ-
ματα γιγνόμενα καὶ γενόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν
φύσει, τὰ δὲ τύχῃ, τὰ δὲ διὰ τέχνην.

*ΚΛ.* Οὐκοῦν καλῶς;

*ΑΘ.* Εἰκός γέ τοί που σοφοὺς ἄνδρας ὀρθῶς λέγειν·
ἑπόμενοί γε μὴν αὐτοῖς σκεψώμεθα τοὺς ἐκεῖθεν, τί ποτε 889
καὶ τυγχάνουσι διανοούμενοι.

*ΚΛ.* Πάντως.

*ΑΘ.* Ἔοικε, φασί, τὰ μὲν μέγιστα αὐτῶν καὶ κάλ-
λιστα ἀπεργάζεσθαι φύσιν καὶ τύχην, τὰ δὲ σμικρότερα
τέχνην, ἣν δὴ παρὰ φύσεως λαμβάνουσαν τὴν τῶν μεγά-
λων καὶ πρώτων γένεσιν ἔργων πλάττειν καὶ τεκταίνε-
σθαι πάντα τὰ σμικρότερα, ἃ δὴ τεχνικὰ πάντες προσαγο-
ρεύομεν.

*ΚΛ.* Πῶς λέγεις;

*ΑΘ.* Ὧδ' ἔτι σαφέστερον ἐρῶ. πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν B
καὶ ἀέρα φύσει πάντα εἶναι καὶ τύχῃ φασί, τέχνῃ δὲ οὐδὲν
τούτων, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα αὖ σώματα, γῆς τε καὶ ἡλίου
καὶ σελήνης ἄστρων τε πέρι, διὰ τούτων γεγονέναι παντε-
λῶς ὄντων ἀψύχων· τύχῃ δὲ φερόμενα τῇ τῆς δυνάμεως
ἕκαστα ἑκάστων, ᾗ ξυμπέπτωκεν ἁρμόττοντα οἰκείως
πως, θερμὰ ψυχροῖς ἢ ξηρὰ πρὸς ὑγρὰ καὶ μαλακὰ πρὸς
σκληρά, καὶ πάντα ὁπόσα τῇ τῶν ἐναντίων κράσει κατὰ C
τύχην ἐξ ἀνάγκης συνεκεράσθη, ταύτῃ καὶ κατὰ ταῦτα
οὕτω γεγεννηκέναι τόν τε οὐρανὸν ὅλον καὶ πάντα ὁπόσα
κατ' οὐρανόν, καὶ ζῶα αὖ καὶ φυτὰ ξύμπαντα, ὡρῶν πα-
σῶν ἐκ τούτων γενομένων, οὐ διὰ νοῦν, φασίν, οὐδὲ διά
τινα θεὸν οὐδὲ διὰ τέχνην, ἀλλὰ ὃ λέγομεν, φύσει καὶ
τύχῃ. τέχνην δὲ ὕστερον ἐκ τούτων ὑστέραν γενομένην,

D αὐτὴν θνητὴν ἐκ θνητῶν, ὕστερα γεγεννηκέναι παιδιάς
τινας ἀληθείας οὐ σφόδρα μετεχούσας, ἀλλὰ εἴδωλ᾽ ἄττα
ξυγγενῆ ἑαυτῶν, οἷ᾽ ἡ γραφικὴ γεννᾷ καὶ μουσικὴ καὶ
ὅσαι ταύταις εἰσὶ συνέριθοι τέχναι· αἳ δέ τι καὶ σπου-
δαῖον ἄρα γεννῶσι τῶν τεχνῶν, εἶναι ταύτας, ὁπόσαι τῇ
φύσει ἐκοίνωσαν τὴν αὑτῶν δύναμιν, οἷον αὖ ἰατρικὴ καὶ
γεωργικὴ καὶ γυμναστική, καὶ δὴ καὶ τὴν πολιτικὴν σμι-
κρόν τι μέρος εἶναί φασι κοινωνοῦν φύσει, τέχνῃ δὲ τὸ
E πολύ· οὕτω δὲ καὶ τὴν νομοθεσίαν πᾶσαν οὐ φύσει, τέχνῃ
δέ· ἧς οὐκ ἀληθεῖς εἶναι τὰς θέσεις.
ΚΛ. Πῶς λέγεις;
ΑΘ. Θεούς, ὦ μακάριε, εἶναι πρῶτόν φασιν οὗτοι
τέχνῃ, οὐ φύσει, ἀλλά τισι νόμοις, καὶ τούτους ἄλλους
ἄλλῃ, ὅπῃ ἕκαστοι ἑαυτοῖσι συνωμολόγησαν νομοθετού-
μενοι· καὶ δὴ καὶ τὰ καλὰ φύσει μὲν ἄλλα εἶναι, νόμῳ δὲ
ἕτερα, τὰ δὲ δίκαια οὐδ᾽ εἶναι τὸ παράπαν φύσει, ἀλλ᾽
ἀμφισβητοῦντας διατελεῖν ἀλλήλοις καὶ μετατιθεμένους
ἀεὶ ταῦτα· ἃ δ᾽ ἂν μετάθωνται καὶ ὅταν, τότε κύρια ἕκα-
890 στα εἶναι, γιγνόμενα τέχνῃ καὶ τοῖς νόμοις, ἀλλ᾽ οὐ δή τινι
φύσει. ταῦτ᾽ ἐστίν, ὦ φίλοι, ἅπαντα ἀνδρῶν σοφῶν παρὰ
νέοις ἀνθρώποις, ἰδιωτῶν τε καὶ ποιητῶν, φασκόντων εἶ-
ναι τὸ δικαιότατον ὅ τί τις ἂν νικᾷ βιαζόμενος, ὅθεν
ἀσέβειαί τε ἀνθρώποις ἐμπίπτουσι νέοις, ὡς οὐκ ὄντων
θεῶν οἵους ὁ νόμος προστάττει διανοεῖσθαι δεῖν, στάσεις
τε διὰ ταῦτα, ἑλκόντων πρὸς τὸν κατὰ φύσιν ὀρθὸν βίον,
ὅς ἐστι τῇ ἀληθείᾳ κρατοῦντα ζῆν τῶν ἄλλων καὶ μὴ δου-
λεύοντα ἑτέροισι κατὰ νόμον.
B ΚΛ. Οἷον διελήλυθας, ὦ ξένε, λόγον καὶ ὅσην λώ-
βην ἀνθρώπων νέων δημοσίᾳ πόλεσί τε καὶ ἰδίοις οἴκοις!
ΑΘ. Ἀληθῆ μέντοι λέγεις, ὦ Κλεινία. τί οὖν οἴει
χρῆναι δρᾶν τὸν νομοθέτην, οὕτω τούτων πάλαι παρε-
σκευασμένων; ἢ μόνον ἀπειλεῖν στάντα ἐν τῇ πόλει ξύμ-

πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, ὡς εἰ μὴ φήσουσιν εἶναι θεοὺς καὶ διανοηθήσονται δοξάζοντες τοιούτους οἵους φησὶν ὁ νόμος; καὶ περὶ καλῶν καὶ δικαίων καὶ περὶ ἁπάντων τῶν μεγίστων ὁ αὐτὸς λόγος, ὅσα τε πρὸς ἀρετὴν τείνει καὶ C
κακίαν, ὡς δεῖ ταῦτα οὕτω πράττειν διανοουμένους, ὅπηπερ ἂν ὁ νομοθέτης ὑφηγήσηται γράφων· ὃς δ' ἂν μὴ παρέχηται ἑαυτὸν τοῖς νόμοις εὐπειθῆ, τὸν μὲν δεῖν τεθνάναι, τὸν δέ τινα πληγαῖς καὶ δεσμοῖς, τὸν δὲ ἀτιμίαις, ἄλλους δὲ πενίαις κολάζεσθαι καὶ φυγαῖς· πειθὼ δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἅμα τιθέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους μηδεμίαν ἔχειν τοῖς λόγοις προσάπτοντα εἰς δύναμιν ἡμεροῦν;

ΚΛ. Μηδαμῶς, ὦ ξένε, ἀλλ' εἴπερ τυγχάνει γε οὖσα D
καὶ σμικρὰ πειθώ τις περὶ τὰ τοιαῦτα, δεῖ μηδαμῇ κάμνειν τόν γε ἄξιον καὶ σμικροῦ νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν, τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα τῷ παλαιῷ νόμῳ ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ, ὡς εἰσὶ θεοὶ καὶ ὅσα νῦν δὴ διῆλθες σύ, καὶ δὴ καὶ νόμῳ αὐτῷ βοηθῆσαι καὶ τέχνῃ, ὡς ἐστὸν φύσει ἢ φύσεως οὐχ ἧττονι, εἴπερ νοῦ γέ ἐστι γεννήματα κατὰ λόγον ὀρθόν, ὃν σύ τε λέγειν μοι φαίνει καὶ ἐγώ σοι πιστεύω τὰ νῦν.

ΑΘ. Ὦ προθυμότατε Κλεινία, τί δ' οὐ χαλεπά τέ E
ἐστι ξυνακολουθεῖν λόγοις οὕτως εἰς πλήθη λεγόμενα, μήκη τε αὖ κέκτηται διωλύγια;

ΚΛ. Τί δέ, ὦ ξένε; περὶ μέθης μὲν καὶ μουσικῆς οὕτω μακρὰ λέγοντας ἡμᾶς αὐτοὺς περιεμείναμεν, περὶ θεῶν δὲ καὶ τῶν τοιούτων οὐχ ὑπομενοῦμεν; καὶ μὴν καὶ νομοθεσίᾳ γέ ἐστί που τῇ μετὰ φρονήσεως μεγίστη βοήθεια, διότι τὰ περὶ νόμους προστάγματα ἐν γράμμασι 891
τεθέντα, ὡς δώσοντα εἰς πάντα χρόνον ἔλεγχον, πάντως ἠρεμεῖ, ὥστε οὔτ' εἰ χαλεπὰ κατ' ἀρχὰς ἀκούειν ἐστὶ φοβητέον, ἅ γ' ἔσται καὶ τῷ δυσμαθεῖ πολλάκις ἐπανιόντι σκοπεῖν, οὔτε εἰ μακρά, ὠφέλιμα δέ, διὰ ταῦτα λόγον οὐ-

δαμῇ ἔχει οὐδὲ ὅσιον ἔμοιγε εἶναι φαίνεται τὸ μὴ οὐ βοηθεῖν τούτοις τοῖς λόγοις πάντα ἄνδρα κατὰ δύναμιν.

*ΜΕ.* Ἄριστα, ὦ ξένε, δοκεῖ μοι λέγειν Κλεινίας.

B *ΑΘ.* Καὶ μάλα γε, ὦ Μέγιλλε, ποιητέον τε ὡς λέγει. καὶ γὰρ εἰ μὴ κατεσπαρμένοι ἦσαν οἱ τοιοῦτοι λόγοι ἐν τοῖς πᾶσιν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀνθρώποις, οὐδὲν ἂν ἔδει τῶν ἐπαμυνούντων λόγων ὡς εἰσὶ θεοί· νῦν δὲ ἀνάγκη. νόμοις οὖν διαφθειρομένοις τοῖς μεγίστοις ὑπὸ κακῶν ἀνθρώπων τίνα καὶ μᾶλλον προσήκει βοηθεῖν ἢ νομοθέτην;

*ΚΛ.* Οὐκ ἔστιν.

V. *ΑΘ.* Ἀλλὰ δὴ λέγε μοι πάλιν, Κλεινία, καὶ σύ·
C κοινωνὸν γὰρ δεῖ σε εἶναι τῶν λόγων· κινδυνεύει γὰρ ὁ λέγων ταῦτα πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα πρῶτα ἡγεῖσθαι τῶν πάντων εἶναι, καὶ τὴν φύσιν ὀνομάζειν ταῦτα αὐτά, ψυχὴν δὲ ἐκ τούτων ὕστερον. ἔοικε δὲ οὐ κινδυνεύειν ἀλλὰ ὄντως σημαίνειν ταῦτα ἡμῖν τῷ λόγῳ.

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Ἆρ' οὖν πρὸς Διὸς οἷόν πηγήν τινα ἀνοήτου δόξης ἀνευρήκαμεν ἀνθρώπων, ὁπόσοι πώποτε τῶν περὶ φύσεως ἐφήψαντο ζητημάτων; σκόπει πάντα λόγον ἐξε-
D τάζων· οὐ γὰρ δὴ σμικρόν γε τὸ διαφέρον, εἰ φανεῖεν οἱ λόγων ἁπτόμενοι ἀσεβῶν ἄλλοις τε ἐξάρχοντες μηδὲ εὖ τοῖς λόγοις ἀλλ' ἐξημαρτημένως χρώμενοι. δοκεῖ τοίνυν μοι ταῦτα οὕτως ἔχειν.

*ΚΛ.* Εὖ λέγεις· ἀλλ' ὅπῃ, πειρῶ φράζειν.

*ΑΘ.* Ἔοικε τοίνυν ἀηθεστέρων ἁπτέον εἶναι λόγων.

*ΚΛ.* Οὐκ ὀκνητέον, ὦ ξένε. μανθάνω γὰρ ὡς νομοθεσίας ἐκτὸς οἰήσει βαίνειν, ἐὰν τῶν τοιούτων ἁπτώμεθα
E λόγων. εἰ δὲ ἔστι μηδαμῇ ἑτέρως συμφωνῆσαι τοῖς νῦν κατὰ νόμον λεγομένοις θεοῖς ὡς ὀρθῶς ἔχουσιν ἢ ταύτῃ, λεκτέον, ὦ θαυμάσιε, καὶ ταύτῃ.

*ΑΘ.* Λέγοιμ' ἄν, ὡς ἔοικεν, ἤδη σχεδὸν οὐκ εἰωθότα

λόγον τινὰ τόνδε. ὃ πρῶτον γενέσεως καὶ φθορᾶς αἴτιον ἁπάντων, τοῦτο οὐ πρῶτον ἀλλὰ ὕστερον ἀπεφήναντο εἶναι γεγονὸς οἱ τὴν τῶν ἀσεβῶν ψυχὴν ἀπεργασάμενοι λόγοι, ὃ δὲ ὕστερον, πρότερον, ὅθεν ἡμαρτήκασι περὶ θεῶν τῆς ὄντως οὐσίας.

*ΚΛ.* Οὔπω μανθάνω. 892

*ΑΘ.* Ψυχήν, ὦ ἑταῖρε, ἠγνοηκέναι κινδυνεύουσι μὲν ὀλίγου ξύμπαντες, οἷόν τε ὂν τυγχάνει καὶ δύναμιν ἣν ἔχει, τῶν τε ἄλλων αὐτῆς πέρι καὶ δὴ καὶ γενέσεως, ὡς ἐν πρώτοις ἐστὶ σωμάτων ἔμπροσθεν πάντων γενομένη καὶ μεταβολῆς τε αὐτῶν καὶ μετακοσμήσεως ἁπάσης ἄρχει παντὸς μᾶλλον· εἰ δὲ ἔστι ταῦτα οὕτως, ἆρ᾽ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ ψυχῆς συγγενῆ πρότερα ἂν εἴη γεγονότα τῶν σώματι προσηκόντων, οὔσης ταύτης πρεσβυτέρας ἢ σώ- B
ματος;

*ΚΛ.* Ἀνάγκη.

*ΑΘ.* Δόξα δὴ καὶ ἐπιμέλεια καὶ νοῦς καὶ τέχνη καὶ νόμος σκληρῶν καὶ μαλακῶν καὶ βαρέων καὶ κούφων πρότερα ἂν εἴη· καὶ δὴ καὶ τὰ μεγάλα καὶ πρῶτα ἔργα καὶ πράξεις τέχνης ἂν γίγνοιτο, ὄντα ἐν πρώτοις, τὰ δὲ φύσει καὶ φύσις, ἣν οὐκ ὀρθῶς ἐπονομάζουσιν αὐτὸ τοῦτο, ὕστερα καὶ ἀρχόμενα ἂν ἐκ τέχνης εἴη καὶ νοῦ. C

*ΚΛ.* Πῶς οὐκ ὀρθῶς;

*ΑΘ.* Φύσιν βούλονται λέγειν γένεσιν τὴν περὶ τὰ πρῶτα· εἰ δὲ φανήσεται ψυχὴ πρῶτον, οὐ πῦρ οὐδὲ ἀήρ, ψυχὴ δ᾽ ἐν πρώτοις γεγενημένη, σχεδὸν ὀρθότατα λέγοιτ᾽ ἂν εἶναι διαφερόντως φύσει. ταῦτ᾽ ἔσθ᾽ οὕτως ἔχοντα, ἂν ψυχήν τις ἐπιδείξῃ πρεσβυτέραν οὖσαν σώματος, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς.

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα λέγεις.

*ΑΘ.* Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα ἐπ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο στελ- D
λώμεθα;

*ΚΛ. Τί μήν;*

*ΑΘ. Φυλάττωμεν δὴ παντάπασιν ἀπατηλὸν λόγον, μή πῃ πρεσβύτας ἡμᾶς ὄντας νεοπρεπὴς ὢν παραπείσῃ καὶ διαφυγὼν καταγελάστους ποιήσῃ, καὶ δόξωμεν μείζονα ἐπιβαλλόμενοι καὶ τῶν σμικρῶν ἀποτυχεῖν. σκοπεῖτε οὖν· εἰ καθάπερ ποταμὸν ἡμᾶς ἔδει τρεῖς ὄντας διαβαίνειν ῥέοντα σφόδρα, νεώτατος δ' ἐγὼ τυγχάνων ἡμῶν καὶ*
E *πολλῶν ἔμπειρος ῥευμάτων εἶπον ὅτι πρῶτον ἐμὲ χρῆναι πειραθῆναι κατ' ἐμαυτόν, καταλιπόντα ὑμᾶς ἐν ἀσφαλεῖ σκέψασθαι εἰ διαβατός ἐστι πρεσβυτέροις οὖσι καὶ ὑμῖν, ἢ πῶς ἔχει, καὶ φανέντος μὲν ταύτῃ καλεῖν ὑμᾶς τότε καὶ συνδιαβιβάζειν ἐμπειρίᾳ, εἰ δὲ ἄβατος ἦν ὡς ὑμῖν, ἐν ἐμοὶ τὸν κίνδυνον γεγονέναι, μετρίως ἂν ἐδόκουν λέγειν. καὶ δὴ καὶ νῦν ὁ μέλλων ἐστὶ λόγος σφοδρότερος καὶ σχεδὸν ἴσως ἄβατος ὡς τῇ σφῷν ῥώμῃ· μὴ δὴ σκοτοδινίαν ἰλιγ-*
893 *γόν τε ὑμῖν ἐμποιήσῃ παραφερόμενός τε καὶ ἐρωτῶν ἀήθεις ὄντας ἀποκρίσεων, εἶτ' ἀσχημοσύνην ἀπρέπειάν τε ἐντέκῃ ἀηδῆ, δοκεῖ δή μοι χρῆναι ποιεῖν οὑτωσὶ τὰ νῦν ἐμέ, ἀνερωτᾶν πρῶτον ἐμαυτὸν ἀκουόντων ὑμῶν ἐν ἀσφαλεῖ, καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκρίνασθαι πάλιν ἐμέ, καὶ τὸν λόγον ἅπαντα οὕτω διεξελθεῖν, μέχριπερ ἂν ψυχῆς πέρι διαπεράνηται καὶ δείξῃ πρότερον ὂν ψυχὴν σώματος.*

*ΚΛ. Ἄριστ', ὦ ξένε, δοκεῖς ἡμῖν εἰρηκέναι, ποίει τε ὡς λέγεις.*

B VI. *ΑΘ. Ἄγε δή, θεὸν εἴ ποτε παρακλητέον ἡμῖν, νῦν ἔστω τοῦτο οὕτω γενόμενον· ἐπί γε ἀπόδειξιν ὡς εἰσὶ τὴν αὐτῶν σπουδῇ πάσῃ παρακεκλήσθων· ἐχόμενοι δὲ ὥς τινος ἀσφαλοῦς πείσματος ἐπεισβαίνωμεν εἰς τὸν νῦν λόγον. καί μοι ἐλεγχομένῳ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐρωτήσεσι τοιαῖσδε ἀσφαλέστατα ἀποκρίνεσθαι φαίνεται κατὰ τάδε· ὦ ξένε, ὁπόταν φῇ τις, ἆρα ἕστηκε μὲν πάντα, κινεῖται δὲ οὐδέν; ἢ τούτῳ πᾶν τοὐναντίον; ἢ τὰ μὲν αὐτῶν κινεῖ-*

ται, τὰ δὲ μένει; τὰ μὲν κινεῖταί που, φήσω, τὰ δὲ μένει. C
μῶν οὖν οὐκ ἐν χώρᾳ τινὶ τά τε ἑστῶτα ἕστηκε καὶ τὰ κι-
νούμενα κινεῖται; πῶς γὰρ οὔ; καὶ τὰ μέν γε ἐν μιᾷ ἕδρᾳ
που τοῦτο ἂν δρῴη, τὰ δὲ ἐν πλείοσι. τὰ τὴν τῶν ἑστώ-
των ἐν μέσῳ λαμβάνοντα δύναμιν λέγεις, φήσομεν, ἐν ἑνὶ
κινεῖσθαι, καθάπερ ἡ τῶν ἑστάναι λεγομένων κύκλων
στρέφεται περιφορά; ναί. μανθάνομεν δέ γε, ὡς ἐν ταύτῃ
τῇ περιφορᾷ τὸν μέγιστον καὶ τὸν σμικρότατον κύκλον
ἅμα περιάγουσα ἡ τοιαύτη κίνησις ἀνὰ λόγον ἑαυτὴν δια- D
νέμει σμικροῖς τε καὶ μείζοσιν, ἐλάττων τε οὖσα καὶ πλείων
κατὰ λόγον· διὸ δὴ τῶν θαυμαστῶν ἁπάντων πηγὴ γέ-
γονεν, ἅμα μεγάλοις καὶ σμικροῖς κύκλοις βραδυτῆτάς τε
καὶ τάχη ὁμολογούμενα πορεύουσα, ἀδύνατον ὡς ἄν τις
ἐλπίσειε γίγνεσθαι πάθος. ἀληθέστατα λέγεις. τὰ δέ γε
κινούμενα ἐν πολλοῖς φαίνει μοι λέγειν, ὅσα φορᾷ κινεῖ-
ται μεταβαίνοντα εἰς ἕτερον ἀεὶ τόπον, καὶ τοτὲ μὲν ἔστιν
ὅτε βάσιν ἑνὸς κεκτημένα τινὸς κέντρου, τοτὲ δὲ πλείονα E
τῷ περικυλινδεῖσθαι. προστυγχάνοντα δ' ἑκάστοτε ἑκά-
στοις τοῖς ἑστῶσι μὲν διασχίζεται, τοῖς δ' ἄλλοις ἐξ ἐναντίας
ἀπαντῶσι καὶ φερομένοις εἰς ἓν γιγνόμενα μέσα τε καὶ με-
ταξὺ τῶν τοιούτων συγκρίνεται. λέγω γὰρ οὖν ταῦτα οὕ-
τως ἔχοντα, ὡς σὺ λέγεις. καὶ μὴν καὶ συγκρινόμενα μὲν
αὐξάνεται, διακρινόμενα δὲ φθίνει τότε, ὅταν ἡ καθεστη-
κυῖα ἑκάστων ἕξις διαμένῃ, μὴ μενούσης δὲ αὐτῆς δι' ἀμ-
φότερα ἀπόλλυται· γίγνεται δὴ πάντων γένεσις, ἡνίκ' ἂν 894
τί πάθος ᾖ; δῆλον ὡς ὁπόταν ἀρχὴ λαβοῦσα αὔξην εἰς τὴν
δευτέραν ἔλθῃ μετάβασιν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν πλησίον,
καὶ μέχρι τριῶν ἐλθοῦσα αἴσθησιν σχῇ τοῖς αἰσθανομέ-
νοις. μεταβάλλον μὲν οὖν οὕτω καὶ μετακινούμενον γί-
γνεται πᾶν· ἔστι δὲ ὄντως ὄν, ὁπόταν μένῃ· μεταβαλὸν δὲ
εἰς ἄλλην ἕξιν διέφθαρται παντελῶς. ἆρ' οὖν κινήσεις πά-

σας εἰρήκαμεν ὡς ἐν εἴδεσι λαβεῖν μετ' ἀριθμοῦ, πλήν γε,
B ὦ φίλοι, δυοῖν;

ΚΛ. Ποίαιν δή;

ΑΘ. Σχεδόν, ὦ 'γαθέ, ἐκείναιν, ὧν ἕνεκα πᾶσα ἡμῖν ἐστὶν ἡ σκέψις τὰ νῦν.

ΚΛ. Λέγε σαφέστερον.

ΑΘ. Ψυχῆς ἦν ἕνεκά που;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Ἔστω τοίνυν ἡ μὲν ἕτερα δυναμένη κινεῖν κίνησις, ἑαυτὴν δὲ ἀδυνατοῦσα ἀεὶ μία τις, ἡ δὲ ἑαυτήν τ' ἀεὶ καὶ ἕτερα δυναμένη κατά τε συγκρίσεις ἔν τε διακρίσεσιν αὔξαις τε καὶ τῷ ἐναντίῳ καὶ γενέσεσι καὶ φθοραῖς ἄλλη
C μία τις αὖ τῶν πασῶν κινήσεων.

ΚΛ. Ἔστω γὰρ οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἕτερον ἀεὶ κινοῦσαν καὶ μεταβαλλομένην ὑφ' ἑτέρου θήσομεν ἐνάτην αὖ, τὴν δὲ ἑαυτὴν κινοῦσαν καὶ ἕτερα, ἐναρμόττουσαν πᾶσι μὲν ποιήμασι, πᾶσι δὲ παθήμασι, καλουμένην δὲ ὄντως τῶν ὄντων πάντων μεταβολὴν καὶ κίνησιν, ταύτην δὲ δεκάτην σχεδὸν ἐροῦμεν.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Τῶν δὴ δέκα μάλιστα ἡμῖν κινήσεων τίν' ἂν προ-
D κρίναιμεν ὀρθότατα πασῶν ἐρρωμενεστάτην τε εἶναι καὶ πρακτικὴν διαφερόντως;

ΚΛ. Μυρίῳ ἀνάγκη που φάναι διαφέρειν τὴν αὐτὴν αὐτὴν δυναμένην κινεῖν, τὰς δὲ ἄλλας πάσας ὑστέρας.

ΑΘ. Εὖ λέγεις. ἆρ' οὖν ἡμῖν τῶν νῦν οὐκ ὀρθῶς ῥηθέντων μεταθετέον ἓν ἢ καὶ δύο;

ΚΛ. Ποῖα φῄς;

ΑΘ. Τὸ τῆς δεκάτης ῥηθὲν σχεδὸν οὐκ ὀρθῶς εἴρηται.

ΚΛ. Πῇ;

*ΑΘ.* Πρῶτον γενέσει τ' ἐστὶ καὶ ῥώμῃ κατὰ λόγον·
τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἔχομεν τούτου δεύτερον, ἄρτι ῥηθὲν
ἀτόπως ἔνατον. E

*ΚΛ.* Πῶς λέγεις;

VII. *ΑΘ.* Ὧδε. ὅταν ἕτερον ἄλλο ἡμῖν μεταβάλῃ
καὶ τοῦτο ἄλλο ἕτερον ἀεί, τῶν τοιούτων ἆρα ἔσται ποτέ
τι πρῶτον μεταβάλλον; καὶ πῶς, ὅταν ὑπ' ἄλλου κινῆται,
τοῦτ' ἔσται ποτὲ τῶν ἀλλοιούντων πρῶτον; ἀδύνατον
γάρ. ἀλλ' ὅταν ἄρα αὐτὸ αὑτὸ κινῆσαν ἕτερον ἀλλοιώσῃ,
τὸ δ' ἕτερον ἄλλο, καὶ οὕτω δὴ χίλια ἐπὶ μυρίοις γίγνη-
ται τὰ κινηθέντα, μῶν ἀρχή τις αὐτῶν ἔσται τῆς κινή- 895
σεως ἁπάσης ἄλλη πλὴν ἡ τῆς αὐτῆς αὑτὴν κινησάσης με-
ταβολή;

*ΚΛ.* Κάλλιστα εἶπες, συγχωρητέα τε τούτοις.

*ΑΘ.* Ἔτι δὴ καὶ τῇδε εἴπωμεν, καὶ ἀποκρινώμεθα
πάλιν ἡμῖν αὐτοῖσιν. εἰ σταίη πως τὰ πάντα ὁμοῦ γενό-
μενα, καθάπερ οἱ πλεῖστοι τῶν τοιούτων τολμῶσι λέγειν,
τίν' ἄρα ἐν αὐτοῖς ἀνάγκη πρώτην κίνησιν γενέσθαι τῶν
εἰρημένων; τὴν αὐτὴν δή που κινοῦσαν· ὑπ' ἄλλου γὰρ B
οὐ μήποτε ἔμπροσθεν μεταπέσῃ, μηδεμιᾶς γε ἐν αὐτοῖς
οὔσης ἔμπροσθεν μεταπτώσεως. ἀρχὴν ἄρα κινήσεων πα-
σῶν καὶ πρώτην ἔν τε ἑστῶσι γενομένην καὶ ἐν κινουμέ-
νοις οὖσαν τὴν αὑτὴν κινοῦσαν φήσομεν ἀναγκαίως εἶναι
πρεσβυτάτην καὶ κρατίστην μεταβολὴν πασῶν, τὴν δὲ ἀλ-
λοιουμένην ὑφ' ἑτέρου, κινοῦσαν δὲ ἕτερα δευτέραν.

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα λέγεις.

*ΑΘ.* Ὁπότε δὴ τοίνυν ἐνταῦθά ἐσμεν τοῦ λόγου, τόδε C
ἀποκρινώμεθα.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον;

*ΑΘ.* Ἐὰν ἴδωμέν που ταύτην γενομένην ἐν τῷ γηΐνῳ
ἢ ἐνύδρῳ ἢ πυροειδεῖ, κεχωρισμένῳ ἢ καὶ ξυμμιγεῖ, τί
ποτε φήσομεν ἐν τῷ τοιούτῳ πάθος εἶναι;

ΚΛ. Μῶν ἄρα με ἐρωτᾷς, εἰ ζῆν αὐτὰ προσεροῦμεν, ὅταν αὐτὸ αὑτὸ κινῇ;

ΑΘ. Ναί.

ΚΛ. Ζῆν· πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Τί δέ; ὁπόταν ψυχὴν ἔν τισιν ὁρῶμεν, μῶν ἄλλο ἢ ταὐτὸν τούτῳ ζῆν ὁμολογητέον;

ΚΛ. Οὐκ ἄλλο.

D ΑΘ. Ἔχε δὴ πρὸς Διός· ἆρ' οὐκ ἂν ἐθέλοις περὶ ἕκαστον τρία νοεῖν;

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἓν μὲν τὴν οὐσίαν, ἓν δὲ τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἓν δὲ τὸ ὄνομα· καὶ δὴ καὶ ἐρωτήσεις εἶναι περὶ τὸ ὂν ἅπαν δύο.

ΚΛ. Πῶς δύο;

ΑΘ. Τοτὲ μὲν ἡμῶν ἕκαστον τοὔνομα προτεινόμενον αὐτὸ τὸν λόγον ἀπαιτεῖν, τοτὲ δὲ τὸν λόγον αὐτὸν προτεινόμενον ἐρωτᾶν αὖ τοὔνομα. ἆρά γε τὸ τοιόνδε αὖ βουλόμεθα νῦν λέγειν;

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

E ΑΘ. Ἔστι που δίχα διαιρούμενον ἔν ἄλλοις τε καὶ ἐν ἀριθμῷ. τούτῳ δὴ τῷ κατ' ἀριθμὸν ὄνομα μὲν ἄρτιον, λόγος δὲ ἀριθμὸς διαιρούμενος εἰς ἴσα δύο μέρη.

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τὸ τοιοῦτον φράζω. μῶν οὖν οὐ ταὐτὸν ἑκατέρως προσαγορεύομεν, ἄν τε τὸν λόγον ἐρωτώμενοι τοὔνομα ἀποδιδῶμεν, ἄν τε τοὔνομα τὸν λόγον, ἄρτιον ὀνόματι καὶ λόγῳ δίχα διαιρούμενον ἀριθμὸν προσαγορεύοντες ταὐτὸν ὄν;

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Ὧι δὴ ψυχὴ τοὔνομα, τίς τούτου λόγος; ἔχομεν
896 ἄλλον πλὴν τὸν νῦν δὴ ῥηθέντα, τὴν δυναμένην αὐτὴν αὑτὴν κινεῖν κίνησιν;

ΚΛ. Τὸ αὐτὴν κινεῖν φῂς λόγον ἔχειν τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἥνπερ τοὔνομα [ὃ] δὴ πάντες ψυχὴν προσαγορεύομεν;

ΑΘ. Φημί γε· εἰ δ' ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, ἆρα ἔτι ποθοῦμεν μὴ ἱκανῶς δεδεῖχθαι ψυχὴν ταὐτὸν ὂν καὶ τὴν πρώτην γένεσιν καὶ κίνησιν τῶν τε ὄντων καὶ γεγονότων καὶ ἐσομένων καὶ πάντων αὖ τῶν ἐναντίων τούτοις, ἐπειδή γε ἀνεφάνη μεταβολῆς τε καὶ κινήσεως ἁπάσης αἰτία B ἅπασιν;

ΚΛ. Οὔκ, ἀλλὰ ἱκανώτατα δέδεικται ψυχὴ τῶν πάντων πρεσβυτάτη, φανεῖσά γε ἀρχὴ κινήσεως.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐχ ἡ δι' ἕτερον ἐν ἄλλῳ γιγνομένη κίνησις, αὐτὸ δὲ ἐν αὐτῷ μηδέποτε παρέχουσα κινεῖσθαι μηδέν, δευτέρα τε καὶ ὁπόσων ἀριθμῶν βούλοιτο ἄν τις ἀριθμεῖν αὐτὴν πολλοστὴν τοσούτων, σώματος οὖσα ὄντως ἀψύχου μεταβολή;

ΚΛ. Ὀρθῶς.

ΑΘ. Ὀρθῶς ἄρα καὶ κυρίως ἀληθέστατά τε καὶ τελεώτατα εἰρηκότες ἂν εἶμεν ψυχὴν μὲν προτέραν γεγονέναι σώματος ἡμῖν, σῶμα δὲ δεύτερόν τε καὶ ὕστερον ψυχῆς ἀρχούσης, ἀρχόμενον κατὰ φύσιν. C

ΚΛ. Ἀληθέστατα μὲν οὖν.

VIII. ΑΘ. Μεμνήμεθά γε μὴν ὁμολογήσαντες ἐν τοῖς πρόσθεν, ὡς εἰ ψυχὴ φανείη πρεσβυτέρα σώματος οὖσα, καὶ τὰ ψυχῆς τῶν τοῦ σώματος ἔσοιτο πρεσβύτερα.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Τρόποι δὲ καὶ ἤθη καὶ βουλήσεις καὶ λογισμοὶ καὶ δόξαι ἀληθεῖς ἐπιμέλειαί τε καὶ μνῆμαι πρότερα μή- D κους σωμάτων καὶ πλάτους καὶ βάθους καὶ ῥώμης εἴη γεγονότα ἄν, εἴπερ καὶ ψυχὴ σώματος.

ΚΛ. Ἀνάγκη.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν τὸ μετὰ τοῦτο ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον,

τῶν τε ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι ψυχὴν καὶ τῶν κακῶν καὶ
καλῶν καὶ αἰσχρῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων καὶ πάντων
τῶν ἐναντίων, εἴπερ τῶν πάντων γε αὐτὴν θήσομεν
αἰτίαν;

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Ψυχὴν δὴ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν ἐν ἅπασι
E τοῖς πάντῃ κινουμένοις μῶν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνάγκη
διοικεῖν φάναι;

*ΚΛ.* Τί μήν;

*ΑΘ.* Μίαν ἢ πλείους; πλείους· ἐγὼ ὑπὲρ σφῷν ἀπο-
κρινοῦμαι. δυοῖν μέν γέ που ἔλαττον μηδὲν τιθῶμεν,
τῆς τε εὐεργέτιδος καὶ τῆς τἀναντία δυναμένης ἐξεργά-
ζεσθαι.

*ΚΛ.* Σφόδρα ὀρθῶς εἴρηκας.

*ΑΘ.* Εἶεν. ἄγει μὲν δὴ ψυχὴ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν
καὶ γῆν καὶ θάλατταν ταῖς αὐτῆς κινήσεσιν, αἷς ὀνόματά
897 ἐστι βούλεσθαι, σκοπεῖσθαι, ἐπιμελεῖσθαι, βουλεύεσθαι,
δοξάζειν ὀρθῶς, ἐψευσμένως, χαίρουσαν, λυπουμένην,
θαρροῦσαν, φοβουμένην, μισοῦσαν, στέργουσαν, καὶ πά-
σαις ὅσαι τούτων ξυγγενεῖς ἢ πρωτουργοὶ κινήσεις τὰς
δευτερουργοὺς αὖ παραλαμβάνουσαι κινήσεις σωμάτων
ἄγουσι πάντα εἰς αὔξησιν καὶ φθίσιν καὶ διάκρισιν καὶ
σύγκρισιν καὶ τούτοις ἑπομένας θερμότητας, ψύξεις, βα-
ρύτητας, κουφότητας, σκληρὸν καὶ μαλακόν, λευκὸν καὶ
B μέλαν, αὐστηρὸν καὶ γλυκύ, καὶ πᾶσιν οἷς ψυχὴ χρωμένη,
νοῦν μὲν προσλαβοῦσα αἰεὶ θεῖον ὀρθῶς θέουσα, ὀρθὰ
καὶ εὐδαίμονα παιδαγωγεῖ πάντα, ἀνοίᾳ δὲ ξυγγενομένη
πάντα αὖ τἀναντία τούτοις ἀπεργάζεται. τιθῶμεν ταῦτα
οὕτως ἔχειν, ἢ ἔτι διστάζομεν εἰ ἑτέρως πως ἔχει;

*ΚΛ.* Οὐδαμῶς.

*ΑΘ.* Πότερον οὖν δὴ ψυχῆς γένος ἐγκρατὲς οὐρανοῦ
καὶ γῆς καὶ πάσης τῆς περιόδου γεγονέναι φῶμεν, τὸ φρό-

νιμον καὶ ἀρετῆς πλῆρες ἢ τὸ μηδέτερα κεκτημένον; βού- C
λεσθε οὖν πρὸς ταῦτα ὧδε ἀποκρινώμεθα;

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Εἰ μέν, ὦ θαυμάσιε, φῶμεν, ἡ ξύμπασα οὐρανοῦ ὁδὸς ἅμα καὶ φορὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων ἁπάντων νοῦ κινήσει καὶ περιφορᾷ καὶ λογισμοῖς ὁμοίαν φύσιν ἔχει καὶ ξυγγενῶς ἔρχεται, δῆλον ὡς τὴν ἀρίστην ψυχὴν φατέον ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κόσμου παντὸς καὶ ἄγειν αὐτὸν τὴν τοιαύτην ὁδὸν ἐκείνην.

ΚΛ. Ὀρθῶς.

ΑΘ. Εἰ δὲ μανικῶς τε καὶ ἀτάκτως ἔρχεται, τὴν D
κακήν.

ΚΛ. Καὶ ταῦτα ὀρθῶς.

ΑΘ. Τίνα οὖν δὴ νοῦ κίνησις φύσιν ἔχει; τοῦτο ἤδη χαλεπόν, ὦ φίλοι, ἐρώτημα ἀποκρινόμενον εἰπεῖν ἐμφρόνως· διὸ δὴ καὶ ἐμὲ τῆς ἀποκρίσεως ὑμῖν δίκαιον τὰ νῦν προσλαμβάνειν.

ΚΛ. Εὖ λέγεις.

ΑΘ. Μὴ τοίνυν ἐξ ἐναντίας οἷον εἰς ἥλιον ἀποβλέποντες, νύκτα ἐν μεσημβρίᾳ ἐπαγόμενοι, ποιησώμεθα τὴν ἀπόκρισιν, ὡς νοῦν ποτὲ θνητοῖς ὄμμασιν ὀψόμενοί τε καὶ γνωσόμενοι ἱκανῶς· πρὸς δὲ εἰκόνα τοῦ ἐρωτωμένου E
βλέποντας ἀσφαλέστερον ὁρᾶν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἧι προσέοικε κινήσει νοῦς τῶν δέκα ἐκείνων κινήσεων, τὴν εἰκόνα λάβωμεν· ἣν συναναμνησθεὶς ὑμῖν ἐγὼ κοινῇ τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι.

ΚΛ. Κάλλιστα ἂν λέγοις.

ΑΘ. Μεμνήμεθα τοίνυν [γε τοσοῦτον] τῶν τότε ἔτι τοῦτό γε, ὅτι τῶν πάντων τὰ μὲν κινεῖσθαι, τὰ δὲ μένειν ἔθεμεν.

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τῶν δ' αὖ κινουμένων τὰ μὲν ἐν ἑνὶ τόπῳ κι-
898 νεῖσθαι, τὰ δ' ἐν πλείοσι φερόμενα.

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα.

ΑΘ. Τούτοιν δὴ τοῖν κινήσεοιν τὴν ἐν ἑνὶ φερομένην ἀεὶ περί γέ τι μέσον ἀνάγκη κινεῖσθαι, τῶν ἐντόρνων οὖσαν μίμημά τι κύκλων, εἶναί τε αὐτὴν τῇ τοῦ νοῦ περιόδῳ πάντως ὡς δυνατὸν οἰκειοτάτην τε καὶ ὁμοίαν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Τὸ κατὰ ταὐτὰ δή που καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ περὶ τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ ἕνα λόγον καὶ
B τάξιν μίαν ἄμφω κινεῖσθαι λέγοντες νοῦν τήν τε ἐν ἑνὶ φερομένην κίνησιν, σφαίρας ἐντόρνου ἀπεικασμένα φοραῖς, οὐκ ἄν ποτε φανεῖμεν φαῦλοι δημιουργοὶ λόγῳ καλῶν εἰκόνων.

ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Οὐκοῦν αὖ ἥ γε μηδέποτε ὡσαύτως μηδὲ κατὰ τὰ αὐτὰ μηδὲ ἐν ταὐτῷ μηδὲ περὶ ταὐτὰ μηδὲ πρὸς ταὐτὰ μηδ' ἐν ἑνὶ φερομένη μηδ' ἐν κόσμῳ μηδ' ἐν τάξει μηδὲ ἔν τινι λόγῳ κίνησις ἀνοίας ἂν ἁπάσης εἴη ξυγγενής;

ΚΛ. Εἴη γὰρ ἂν ἀληθέστατα.

C ΑΘ. Νῦν δὴ χαλεπὸν οὐδὲν ἔτι διαρρήδην εἰπεῖν, ὡς, ἐπειδὴ ψυχὴ μέν ἐστιν ἡ περιάγουσα ἡμῖν πάντα, τὴν δὲ οὐρανοῦ περιφορὰν ἐξ ἀνάγκης περιάγειν φατέον ἐπιμελουμένην καὶ κοσμοῦσαν ἤτοι τὴν ἀρίστην ψυχὴν ἢ τὴν ἐναντίαν.

ΚΛ. Ὦ ξένε, ἀλλὰ ἔκ γε τῶν νῦν εἰρημένων οὐδ' ὅσιον ἄλλως λέγειν, ἢ πᾶσαν ἀρετὴν ἔχουσαν ψυχὴν μίαν ἢ πλείους περιάγειν αὐτά.

ΑΘ. Κάλλιστα, ὦ Κλεινία, ὑπήκουσας τοῖς λόγοις·
D τόδε δὲ προσάκουσον ἔτι.

*ΚΛ.* Τὸ ποῖον;

IX. *ΑΘ.* Ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα, εἴπερ ψυχὴ περιάγει πάντα, ἆρ' οὐ καὶ ἓν ἕκαστον;

*ΚΛ.* Τί μήν;

*ΑΘ.* Περὶ ἑνὸς δὴ ποιησώμεθα λόγους, οἳ καὶ ἐπὶ πάντα ἡμῖν ἄστρα ἁρμόττοντες φανοῦνται.

*ΚΛ.* Τίνος;

*ΑΘ.* Ἡλίου πᾶς ἄνθρωπος σῶμα μὲν ὁρᾷ, ψυχὴν δὲ οὐδείς· οὐδὲ γὰρ ἄλλου σώματος οὐδενὸς οὔτε ζῶντος οὔτε ἀποθνήσκοντος τῶν ζώων, ἀλλὰ ἐλπὶς πολλὴ τὸ παράπαν τὸ γένος ἡμῖν τοῦτο ἀναίσθητον πάσαις ταῖς τοῦ E σώματος αἰσθήσεσι περιπεφυκέναι, νοητὸν δ' εἶναι νῷ μόνῳ. *μόνῳ* δὴ καὶ διανοήματι λάβωμεν αὐτοῦ πέρι τὸ τοιόνδε.

*ΚΛ.* Ποῖον;

*ΑΘ.* Ἥλιον εἰ περιάγει ψυχή, τριῶν αὐτὴν ἓν λέγοντες δρᾶν σχεδὸν οὐκ ἀποτευξόμεθα.

*ΚΛ.* Τίνων;

*ΑΘ.* Ὡς ἢ ἐνοῦσα ἐντὸς τῷ περιφερεῖ τούτῳ φαινομένῳ σώματι πάντῃ διακομίζει τὸ τοιοῦτον, καθάπερ ἡμᾶς ἡ παρ' ἡμῖν ψυχὴ πάντῃ περιφέρει· ἤ ποθεν ἔξωθεν σῶμα αὐτῇ πορισαμένη πυρὸς ἤ τινος ἀέρος, ὥς λόγος 899 ἐστί τινων, ὠθεῖ βίᾳ σώματι σῶμα· ἢ τρίτον αὐτὴ ψιλὴ σώματος οὖσα, ἔχουσα δὲ δυνάμεις ἄλλας τινὰς ὑπερβαλλούσας θαύματι ποδηγεῖ.

*ΚΛ.* Ναί, τοῦτο μὲν ἀνάγκη, τούτων ἕν γέ τι δρῶσαν ψυχὴν πάντα διάγειν.

*ΑΘ.* Αὐτοῦ δὴ ἄμεινον ταύτην τὴν ψυχήν, εἴτε ἐν ἅρμασιν ἔχουσα ἡμῖν ἥλιον ἄγει φῶς τοῖς ἅπασιν εἴτ' ἔξωθεν εἴθ' ὅπως εἴθ' ὅπῃ, θεὸν ἡγεῖσθαι χρεὼν πάντα ἄνδρα. ἢ πῶς;

B *ΚΛ.* Ναί, τόν γέ που μὴ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀφιγμένον ἀνοίας.

*ΑΘ.* Ἄστρων δὲ δὴ πέρι πάντων καὶ σελήνης ἐνιαυτῶν τε καὶ μηνῶν καὶ πασῶν ὡρῶν πέρι τίνα ἄλλον λόγον ἐροῦμεν ἢ τὸν αὐτὸν τοῦτον, ὡς ἐπειδὴ ψυχὴ μὲν ἢ ψυχαὶ πάντων τούτων αἴτιαι ἐφάνησαν, ἀγαθαὶ δὲ πᾶσαν ἀρετήν, θεοὺς αὐτὰς εἶναι φήσομεν, εἴτε ἐν σώμασιν ἐνοῦσαι, ζῷα ὄντα, κοσμοῦσι πάντα οὐρανὸν εἴτε ὅπῃ τε καὶ ὅπως; ἔσθ' ὅστις ταῦτα ὁμολογῶν ὑπομενεῖ μὴ θεῶν εἶναι πλήρη πάντα;

C *ΚΛ.* Οὐκ ἔστιν οὕτως, ὦ ξένε, παραφρονῶν οὐδείς.

*ΑΘ.* Τῷ μὲν τοίνυν μὴ νομίζοντι θεοὺς ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, εἰπόντες ὅρους ἀπαλλαττώμεθα.

*ΚΛ.* Τίνας;

*ΑΘ.* Ἢ διδάσκειν ἡμᾶς, ὡς οὐκ ὀρθῶς λέγομεν τιθέμενοι ψυχὴν γένεσιν ἁπάντων εἶναι πρώτην καὶ τἆλλα ὁπόσα τούτῳ ξυνεπόμενα εἴπομεν, ἢ μὴ δυνάμενον βέλτιον λέγειν ἡμῶν ἡμῖν πείθεσθαι καὶ ζῆν θεοὺς ἡγούμε-
D νον εἰς τὸν ἐπίλοιπον βίον. ὁρῶμεν οὖν, εἴτε ἱκανῶς ἤδη τοῖς οὐχ ἡγουμένοις θεοὺς εἰρήκαμεν, ὡς εἰσὶ θεοί, εἴτε ἐπιδεῶς.

*ΚΛ.* Ἥκιστά γε, ὦ ξένε, πάντων ἐπιδεῶς.

X. *ΑΘ.* Τούτοις μὲν τοίνυν ἡμῖν τὸ λόγων τέλος ἐχέτω· τὸν δὲ ἡγούμενον μὲν θεοὺς εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ αὐτοὺς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, παραμυθητέον. ὦ ἄριστε δὴ φῶμεν, ὅτι μὲν ἡγεῖ θεούς, συγγένειά τις ἴσως σε θεία πρὸς τὸ ξύμφυτον ἄγει τιμᾶν καὶ νομίζειν εἶναι·
E κακῶν δὲ ἀνθρώπων καὶ ἀδίκων τύχαι ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀληθείᾳ μὲν οὐκ εὐδαίμονες, δόξαις δὲ εὐδαιμονιζόμεναι σφόδρα ἀλλ' οὐκ ἐμμελῶς ἄγουσί σε πρὸς ἀσέβειαν, ἔν τε μούσαις οὐκ ὀρθῶς ὑμνούμεναι ἅμα καὶ ἐν παντοίοις λό-

γοις· ἢ καὶ πρὸς τέλος ἴσως ἀνοσίους ἀνθρώπους ὁρῶν
ἐλθόντας γηραιούς, παῖδας παίδων καταλιπόντας ἐν τιμαῖς 900
ταῖς μεγίσταις, ταράττει τὸ νῦν ἐν ἅπασι τούτοις ἰδὼν ἢ
δι' ἀκοῆς αἰσθόμενος ἢ καὶ παντάπασιν [αὐτὸς] αὐτόπτης
προστυχὼν πολλῶν ἀσεβημάτων καὶ δεινῶν γενομένων
τισὶ δι' αὐτὰ ταῦτα ἐκ σμικρῶν εἰς τυραννίδας τε καὶ τὰ
μέγιστα ἀφικομένους· τότε διὰ πάντα τὰ τοιαῦτα δῆλος
εἶ μέμφεσθαι μὲν θεοὺς ὡς αἰτίους ὄντας τῶν τοιούτων
διὰ ξυγγένειαν οὐκ ἂν ἐθέλων, ἀγόμενος δὲ ὑπό τινος
ἀλογίας ἅμα καὶ οὐ δυνάμενος δυσχεραίνειν θεοὺς εἰς B
τοῦτο νῦν τὸ πάθος ἐλήλυθας, ὥστ' εἶναι μὲν δοκεῖν αὐτούς, τῶν δὲ ἀνθρωπίνων καταφρονεῖν καὶ ἀμελεῖν πραγμάτων. ἵνα οὖν μὴ ἐπὶ μεῖζον ἔλθῃ σοι πάθος πρὸς ἀσέβειαν τὸ νῦν παρὸν δόγμα, ἀλλ' ἐάν πως οἷον ἀποδιοπομπήσασθαι λόγοις αὐτὸ προσιὸν γενώμεθα δυνατοί,
πειρώμεθα, συνάψαντες τὸν ἑξῆς λόγον ᾧ πρὸς τὸν τὸ
παράπαν οὐχ ἡγούμενον θεοὺς ἐξ ἀρχῆς διεπερανάμεθα,
τούτῳ τὰ νῦν προσχρήσασθαι. σὺ δ', ὦ Κλεινία τε καὶ C
Μέγιλλε, ὑπὲρ τοῦ νέου καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποκρινόμενοι διαδέχεσθε· ἂν δέ τι δύσκολον ἐμπίπτῃ τοῖς
λόγοις, ἐγὼ σφῷν ὥσπερ νῦν δὴ δεξάμενος διαβιβῶ τὸν
ποταμόν.

*ΚΛ.* Ὀρθῶς λέγεις· καὶ σύ τε οὕτω ταῦτα δρᾶ ποιήσομέν τε ἡμεῖς εἰς τὸ δυνατὸν ἃ λέγεις.

*ΑΘ.* Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσὶ θεοὶ οὐχ ἧττον
ἢ τῶν μεγέθει διαφερόντων. ἤκουε γάρ που καὶ παρῆν
τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρε- D
τὴν τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν οὖσαν
κέκτηνται.

*ΚΛ.* Καὶ σφόδρα γε ἐπήκουεν.

*ΑΘ.* Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν κοινῇ συνεξετάζωμεν,

τίνα λέγοντες ἀρετὴν αὐτῶν ὁμολογοῦμεν αὐτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. φέρε, τὸ σωφρονεῖν νοῦν τε κεκτῆσθαι φαμὲν ἀρετῆς, τὰ δ' ἐναντία κακίας;

ΚΛ. Φαμέν.

E ΑΘ. Τί δαί; ἀρετῆς μὲν ἀνδρείαν εἶναι, δειλίαν δὲ κακίας;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ τὰ μὲν αἰσχρὰ τούτων, τὰ δὲ καλὰ φήσομεν;

ΚΛ. Ἀνάγκη.

ΑΘ. Καὶ τῶν μὲν προσήκειν ἡμῖν, εἴπερ, ὁπόσα φλαῦρα, θεοῖς δὲ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν τῶν τοιούτων μετὸν ἐροῦμεν;

ΚΛ. Καὶ ταῦθ' οὕτως ὁμολογοῖ πᾶς ἄν.

ΑΘ. Τί δαί; ἀμέλειάν τε καὶ ἀργίαν καὶ τρυφὴν εἰς ἀρετὴν ψυχῆς θήσομεν, ἢ πῶς λέγεις;

ΚΛ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Ἀλλ' εἰς τοὐναντίον;

ΚΛ. Ναί.

901 ΑΘ. Τἀναντία ἄρα τούτοις εἰς τοὐναντίον.

ΚΛ. Τοὐναντίον.

ΑΘ. Τί οὖν δή; τρυφῶν καὶ ἀμελὴς ἀργός τε, ὃν ὁ ποιητὴς κηφῆσι κοθούροισι μάλιστα εἴκελον ἔφασκεν εἶναι, γίγνοιτ' ἂν ὁ τοιοῦτος πᾶς * ἐν * ἡμῖν;

ΚΛ. Ὀρθότατά γε εἰπών.

ΑΘ. Οὐκοῦν τόν γε θεὸν οὐ ῥητέον ἔχειν ἦθος τοιοῦτον, ὅ γέ τοι αὐτὸς μισεῖ, τῷ τέ τι τοιοῦτον φθέγγεσθαι πειρωμένῳ οὐκ ἐπιτρεπτέον.

ΚΛ. Οὐ μὲν δή· πῶς γὰρ ἄν;

B ΑΘ. Ὧι δὴ προσήκει μὲν πράττειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι διαφερόντως τινός, ὁ δὲ τούτου γε νοῦς τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελεῖται, τῶν σμικρῶν δὲ ἀμελεῖ, κατὰ τίνα ἐπαινοῦντες τὸν τοιοῦτον λόγον οὐκ ἂν παντάπασι πλημμελοῖμεν;

σκοπῶμεν δὲ ὧδε. ἆρ' οὐ κατὰ δύο εἴδη τὸ τοιοῦτον πράττει ὁ πράττων, εἴτε θεὸς εἴτ' ἄνθρωπος;

*ΚΛ.* Ποίω δὴ λέγομεν;

*ΑΘ.* Ἢ διαφέρον οὐδὲν οἰόμενος εἶναι τῷ ὅλῳ ἀμελουμένων τῶν σμικρῶν, ἢ ῥᾳθυμίᾳ καὶ τρυφῇ, εἰ διαφέρει, ὁ δὲ ἀμελεῖ. ἢ ἔστιν ἄλλως πως γιγνομένη ἀμέλεια; C
οὐ γάρ που, ὅταν γε ἀδύνατον ᾖ τῶν ἁπάντων ἐπιμελεῖσθαι, τότε ἀμέλεια ἔσται τῶν σμικρῶν ἢ μεγάλων μὴ ἐπιμελουμένῳ, ὧν ἂν δυνάμει θεὸς ἢ φαῦλός τις ὢν ἐλλιπὴς καὶ μὴ δυνατὸς ἐπιμελεῖσθαι γίγνηται.

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ ἄν;

XI. *ΑΘ.* Νῦν δὴ δύ' ὄντες τρισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀποκρινάσθωσαν οἱ θεοὺς μὲν ἀμφότεροι ὁμολογοῦντες εἶναι, παραιτητοὺς δὲ ἅτερος, ὁ δὲ ἀμελεῖς τῶν σμικρῶν. D
πρῶτον μὲν θεοὺς ἀμφότεροί φατε γιγνώσκειν καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν πάντα, λαθεῖν δὲ αὐτοὺς οὐδὲν δυνατὸν εἶναι τῶν ὁπόσων εἰσὶν [αἱ] αἰσθήσεις τε καὶ ἐπιστῆμαι· ταύτῃ λέγετε ἔχειν ταῦτα, ἢ πῶς;

*ΚΛ.* Οὕτως.

*ΑΘ.* Τί δαί; δύνασθαι πάντα, ὁπόσων αὖ δύναμίς ἐστι θνητοῖς τε καὶ ἀθανάτοις;

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὐ συγχωρήσονται καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν;

*ΑΘ.* Καὶ μὴν ἀγαθούς γε καὶ ἀρίστους ὡμολογήκαμεν αὐτοὺς εἶναι πέντε ὄντες. E

*ΚΛ.* Σφόδρα γε.

*ΑΘ.* Ἆρ' οὖν οὐ ῥᾳθυμίᾳ μὲν καὶ τρυφῇ ἀδύνατον αὐτοὺς ὁμολογεῖν πράττειν ὁτιοῦν τὸ παράπαν, ὄντας γε οἵους ὁμολογοῦμεν; δειλίας γὰρ ἔκγονος ἔν γε ἡμῖν ἀργία, ῥᾳθυμία δὲ ἀργίας καὶ τρυφῆς.

*ΚΛ.* Ἀληθέστατα λέγεις.

ΑΘ. Ἀργίᾳ μὲν δὴ καὶ ῥᾳθυμίᾳ οὐδεὶς ἀμελεῖ θεῶν· οὐ γὰρ μέτεστιν αὐτῷ που δειλίας.

ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις.

902 ΑΘ. Οὐκοῦν τὸ λοιπόν, εἴπερ ἀμελοῦσι τῶν σμικρῶν καὶ ὀλίγων τῶν περὶ τὸ πᾶν, ἢ γιγνώσκοντες, ὡς τὸ παράπαν οὐδενὸς τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, δρῷεν ἂν τοῦτο, ἢ τί τὸ λοιπὸν πλὴν τῷ γιγνώσκειν τοὐναντίον;

ΚΛ. Οὐδέν.

ΑΘ. Πότερον οὖν, ὦ ἄριστε καὶ βέλτιστε, θῶμέν σε λέγοντα ὡς ἀγνοοῦντάς τε καὶ δέον ἐπιμελεῖσθαι δι' ἄγνοιαν ἀμελοῦντας, ἢ γιγνώσκοντας ὅτι δεῖ, καθάπερ οἱ φαυλότατοι τῶν ἀνθρώπων λέγονται [ποιεῖν] εἰδότες ἄλλα·
B εἶναι βελτίω πράττειν ὧν δὴ πράττουσι διά τινας ἥττας ἡδονῶν ἢ λυπῶν οὐ ποιεῖν;

ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν;

ΑΘ. Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως ἅμα καὶ θεοσεβέστατον αὐτό ἐστι πάντων ζώων ἄνθρωπος;

ΚΛ. Ἔοικε γοῦν.

ΑΘ. Θεῶν γε μὴν κτήματά φαμεν εἶναι πάντα, ὁπόσα θνητὰ ζῷα, ὧνπερ καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΑΘ. Ἤδη τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα
C εἶναι τοῖς θεοῖς· οὐδετέρως γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη προσῆκον, ἐπιμελεστάτοις γε οὖσι καὶ ἀρίστοις. σκοπῶμεν γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔτι πρὸς τούτοις.

ΚΛ. Τὸ ποῖον;

ΑΘ. Τὸ περί τε αἰσθήσεως καὶ δυνάμεως, ἆρ' οὐκ ἐναντίως ἀλλήλοιν πρὸς ῥᾳστώνην καὶ χαλεπότητά ἐστον πεφυκότε;

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

*ΑΘ.* Ὁρᾶν μέν που καὶ ἀκούειν τὰ σμικρὰ χαλεπώτερον ἢ τὰ μεγάλα, φέρειν δὲ αὖ καὶ κρατεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν σμικρῶν καὶ ὀλίγων παντὶ ῥᾷον ἢ τῶν ἐναντίων.

*ΚΛ.* Καὶ πολύ γε. D

*ΑΘ.* Ἰατρῷ δὲ προστεταγμένον ὅλον τι θεραπεύειν βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ, τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελουμένῳ, τῶν μορίων δὲ καὶ σμικρῶν ἀμελοῦντι, ἕξει ποτὲ καλῶς αὐτῷ τὸ πᾶν;

*ΚΛ.* Οὐδαμῶς.

*ΑΘ.* Οὐ μὴν οὐδὲ κυβερνήταις οὐδὲ στρατηγοῖς οὐδ' οἰκονόμοις οὐδ' αὖ τισὶ πολιτικοῖς οὐδ' ἄλλῳ τῶν τοιούτων οὐδενὶ χωρὶς τῶν ὀλίγων καὶ σμικρῶν πολλὰ ἢ μεγάλα· E οὐδὲ γὰρ ἄνευ σμικρῶν τοὺς μεγάλους φασὶν οἱ λιθολόγοι λίθους εὖ κεῖσθαι.

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ ἄν;

*ΑΘ.* Μὴ τοίνυν τόν γε θεὸν ἀξιώσωμέν ποτε θνητῶν δημιουργῶν φαυλότερον, οἳ τὰ προσήκοντα αὑτοῖς ἔργα, ὅσῳπερ ἂν ἀμείνους ὦσι, τόσῳ ἀκριβέστερα καὶ τελεώτερα μιᾷ τέχνῃ σμικρὰ καὶ μεγάλα ἀπεργάζονται· τὸν δὲ θεὸν ὄντα τε σοφώτατον βουλόμενόν τ' ἐπιμελεῖσθαι καὶ δυνάμενον, ὧν μὲν ῥᾷον ἦν ἐπιμεληθῆναι σμικρῶν ὄντων, 903 μηδαμῇ ἐπιμελεῖσθαι καθάπερ ἀργὸν ἢ δειλόν τινα διὰ πόνους ῥαθυμοῦντα, τῶν δὲ μεγάλων.

*ΚΛ.* Μηδαμῶς δόξαν τοιαύτην περὶ θεῶν, ὦ ξένε, ἀποδεχώμεθα· οὐδαμῇ γὰρ οὔτε ὅσιον οὔτ' ἀληθὲς τὸ διανόημα διανοοίμεθ' ἄν. δοκοῦμεν δέ μοι νῦν ἤδη καὶ μάλα μετρίως διειλέχθαι τῷ φιλαιτίῳ τῆς ἀμελείας πέρι θεῶν.

*ΑΘ.* Ναί, τῷ γε βιάζεσθαι τοῖς λόγοις ὁμολογεῖν αὐτὸν μὴ λέγειν ὀρθῶς· ἐπῳδῶν γε μὴν προσδεῖσθαί μοι B δοκεῖ μύθων ἔτι τινῶν.

ΚΛ. Ποίων, ὦ 'γαθέ;

XII. ΑΘ. Πείθωμεν τὸν νεανίαν τοῖς λόγοις, ὡς τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένῳ πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀρετὴν τοῦ ὅλου πάντ' ἐστὶ συντεταγμένα, ὧν καὶ τὸ μέρος εἰς δύναμιν ἕκαστον τὸ προσῆκον πάσχει καὶ ποιεῖ. τούτοις δ' εἰσὶν ἄρχοντες προστεταγμένοι ἑκάστοις ἐπὶ τὸ σμικρότατον ἀεὶ πάθης καὶ πράξεως, εἰς μερισμὸν τὸν ἔσχατον τέ-
C λος ἀπειργασμένοι· ὧν ἓν καὶ τὸ σόν, ὦ σχέτλιε, μόριον εἰς τὸ πᾶν ξυντείνει βλέπον ἀεί, καίπερ πάνσμικρον ὄν, σὲ δὲ λέληθε περὶ τοῦτο αὐτὸ ὡς γένεσις ἕνεκα ἐκείνου γίγνεται πᾶσα, ὅπως *ᾖ* ἡ τῷ τοῦ παντὸς βίῳ ὑπάρχουσα εὐδαίμων οὐσία, οὐχ ἕνεκα σοῦ γιγνομένη, σὺ δὲ ἕνεκα ἐκείνου. πᾶς γὰρ ἰατρὸς καὶ πᾶς ἔντεχνος δημιουργὸς παντὸς μὲν ἕνεκα πάντα ἐργάζεται, πρὸς τὸ κοινῇ ξυντεινων βέλτιστον, μέρος μὴν ἕνεκα ὅλου καὶ οὐχ ὅλον μέ-
D ρους ἕνεκα ἀπεργάζεται· σὺ δὲ ἀγανακτεῖς ἀγνοῶν, ὅπῃ τὸ περὶ σὲ ἄριστον τῷ παντὶ ξυμβαίνει καὶ σοὶ κατὰ δύναμιν τὴν τῆς κοινῆς γενέσεως. ἐπεὶ δὲ ἀεὶ ψυχὴ συντεταγμένη σώματι τοτὲ μὲν ἄλλῳ, τοτὲ δὲ ἄλλῳ, μεταβάλλει παντοίας μεταβολὰς δι' ἑαυτὴν ἢ δι' ἑτέραν ψυχήν, οὐδὲν ἄλλο ἔργον τῷ πεττευτῇ λείπεται πλὴν μετατιθέναι τὸ μὲν ἄμεινον γιγνόμενον ἦθος εἰς βελτίω τόπον, χεῖρον δὲ εἰς τὸν χείρονα, κατὰ τὸ πρέπον αὐτῶν ἕκαστον, ἵνα τῆς προσ-
E ηκούσης μοίρας λαγχάνῃ.

ΚΛ. Πῇ λέγεις;

ΑΘ. Ἧιπερ ἂν ἔχοι λόγον ῥᾳστώνη ἐπιμελείας θεοῖς τῶν πάντων, ταύτῃ μοι δοκῶ φράζειν. εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ὅλον ἀεὶ βλέπων πλάττοι τις μετασχηματίζων τὰ πάντα, οἷον ἐκ πυρὸς ὕδωρ ἔμψυχον, καὶ μὴ ξύμπολλα ἐξ ἑνὸς ἢ
904 ἐκ πολλῶν ἕν, πρώτης ἢ δευτέρας ἢ καὶ τρίτης γενέσεως μετειληφότα πλήθεσιν ἄπειρ' ἂν εἴη τῆς μετατιθεμένης

κοσμήσεως· νῦν δ' ἔστι θαυμαστὴ ῥᾳστώνη τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένῳ.

ΚΛ. Πῶς αὖ λέγεις;

ΑΘ. Ὧδε. ἐπειδὴ κατεῖδεν ἡμῶν ὁ βασιλεὺς ἐμψύχους οὔσας τὰς πράξεις ἁπάσας καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐν αὐταῖς οὖσαν, πολλὴν δὲ κακίαν, ἀνώλεθρον δὲ ὂν *τὸ* γενόμενον, ἀλλ' οὐκ αἰώνιον, ψυχὴν καὶ σῶμα, καθάπερ οἱ κατὰ νόμον ὄντες θεοί — γένεσις γὰρ οὐκ ἄν ποτε ἦν ζώων ἀπολομένου τούτοιν θατέρου — καὶ τὸ μὲν ὠφελεῖν ἀεὶ πεφυκός, ὅσον ἀγαθὸν ψυχῆς, διενοήθη, τὸ δὲ κακὸν βλάπτειν· ταῦτα πάντα ξυνιδὼν ἐμηχανήσατο, ποῦ κείμενον ἕκαστον τῶν μερῶν νικῶσαν ἀρετήν, ἡττωμένην δὲ κακίαν ἐν τῷ παντὶ παρέχοι μάλιστ' ἂν καὶ ῥᾷστα καὶ ἄριστα. μεμηχάνηται δὴ πρὸς πᾶν τοῦτο τὸ ποῖόν τι γιγνόμενον ἀεὶ ποίαν ἕδραν δεῖ μεταλαμβάνον οἰκίζεσθαι καὶ τίνας ποτὲ τόπους· τῆς δὲ γενέσεως τὸ ποίου τινὸς ἀφῆκε ταῖς βουλήσεσιν ἑκάστων ἡμῶν τὰς αἰτίας. ὅπῃ γὰρ ἂν ἐπιθυμῇ καὶ ὁποῖός τις ὢν τὴν ψυχήν, ταύτῃ σχεδὸν ἑκάστοτε καὶ τοιοῦτος γίγνεται ἅπας ἡμῶν ὡς τὸ πολύ.

ΚΛ. Τὸ γοῦν εἰκός.

ΑΘ. Μεταβάλλει μὲν τοίνυν πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν· μεταβάλλοντα δὲ φέρεται κατὰ τὴν τῆς εἱμαρμένης τάξιν καὶ νόμον· σμικρότερα μὲν τῶν ἠθῶν μεταβάλλοντα [ἐλάττω] κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μεταπορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικώτερα μεταπεσόντα εἰς βάθος τά τε κάτω λεγόμενα τῶν τόπων, ὅσα Ἅιδην τε καὶ τὰ τούτων ἐχόμενα τῶν ὀνομάτων ἐπονομάζοντες σφόδρα φοβοῦνται καὶ ὀνειροπολοῦσι ζῶντες διαλυθέντες τε τῶν σωμάτων· μείζω δὲ δὴ ψυχὴ κακίας ἢ ἀρετῆς ὁπόταν μεταβάλῃ διὰ τὴν αὑτῆς βούλησίν τε καὶ ὁμιλίαν γενομένην ἰσχυράν,

*ὁπόταν μὲν ἀρετῇ θείᾳ προσμίξασα γίγνηται διαφερόν-
τως τοιαύτη, διαφέροντα καὶ μετέβαλε τόπον ἅγιον ὅλον,
E μετακομισθεῖσα εἰς ἀμείνω τινὰ τόπον ἕτερον· ὅταν δὲ
τἀναντία, ἐπὶ τἀναντία μεθιδρύσασα τὸν αὑτῆς βίον.
αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν,
ὦ παῖ καὶ νεανίσκε ἀμελεῖσθαι δοκῶν ὑπὸ θεῶν, κακίω
μὲν γιγνόμενον πρὸς τὰς κακίους ψυχάς, ἀμείνω δὲ πρὸς
τὰς ἀμείνους πορευόμενον ἔν τε ζωῇ καὶ ἐν πᾶσι θανά-
τοις πάσχειν τε ἃ προσῆκον δρᾶν ἐστὶ τοῖς προσφερέσι
905 τοὺς προσφερεῖς καὶ ποιεῖν. ταύτης τῆς δίκης οὔτε σὺ μή
ποτε οὔτε [εἰ] ἄλλος ἀτυχὴς γενόμενος ἐπεύξηται περιγε-
νέσθαι θεῶν· ἣν πασῶν δικῶν διαφερόντως ἔταξάν τε
οἱ τάξαντες χρεών τε ἐξευλαβεῖσθαι τὸ παράπαν. οὐ γὰρ
ἀμεληθήσει ποτὲ ὑπ' αὐτῆς· οὐχ οὕτω σμικρὸς ὢν δύσει
κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος, οὐδ' ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν
οὐρανὸν ἀναπτήσει, τίσεις δὲ αὐτῶν τὴν προσήκουσαν
τιμωρίαν εἴτ' ἐνθάδε μένων εἴτε καὶ ἐν Ἅιδου διαπορευ-
B θεὶς εἴτε καὶ τούτων εἰς ἀγριώτερον ἔτι διακομισθεὶς τό-
πον. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος σοι καὶ περὶ ἐκείνων ἂν εἴη, τῶν
οὓς συ κατιδὼν ἐκ σμικρῶν μεγάλους γεγονότας ἀνοσι-
ουργήσαντας ἤ τι τοιοῦτον πράξαντας ᾠήθης ἐξ ἀθλίων
εὐδαίμονας γεγονέναι, κατα ὡς ἐν κατόπτροις αὐτῶν ταῖς
πράξεσιν ἡγήσω καθεωρακέναι τὴν πάντων ἀμέλειαν
θεῶν, οὐκ εἰδὼς αὐτῶν τὴν συντέλειαν, ὅπη ποτὲ τῷ
C παντὶ ξυμβάλλεται· γιγνώσκειν δὲ αὐτήν, ὦ πάντων ἀν-
δρειότατε, πῶς οὐ δεῖν δοκεῖς; ἥν τις μὴ γιγνώσκων οὐδ'
ἂν τύπον ἴδοι ποτέ, οὐδὲ λόγον ξυμβάλλεσθαι περὶ βίου
δυνατὸς ἂν γένοιτο εἰς εὐδαιμονίαν τε καὶ δυσδαίμονα
τύχην. ταῦτα εἰ μέν σε πείθει Κλεινίας ὅδε καὶ ξύμπασα
ἡμῶν ἥδε ἡ γερουσία, περὶ θεῶν ὡς οὐκ οἶσθα ὅ τι λέγεις,
καλῶς ἄν σοι θεὸς αὐτὸς ξυλλαμβάνοι· εἰ δ' ἐπιδεὴς ἔτι
D λόγου τινὸς ἂν εἴης, λεγόντων ἡμῶν πρὸς τὸν τρίτον ἐπά-*

κουε, εἰ νοῦν καὶ ὁπωσοῦν ἔχεις. ὅτι μὲν γὰρ θεοί τ' εἰσὶ καὶ ἀνθρώπων ἐπιμελοῦνται, ἔγωγε οὐ παντάπασι φαύλως ἂν φαίην ἡμῖν ἀποδεδεῖχθαι· τὸ δὲ παραιτητοὺς αὖ θεοὺς εἶναι τοῖσιν ἀδικοῦσι, δεχομένους δῶρα, οὔτε τινὶ συγχωρητέον παντί τ' αὖ κατὰ δύναμιν τρόπῳ ἐλεγκτέον.

ΚΛ. Κάλλιστ' εἶπες, ποιῶμέν τε ὡς λέγεις.

XIII. ΑΘ. Φέρε δὴ πρὸς θεῶν αὐτῶν, τίνα τρόπον παραιτητοὶ γίγνοιντ' ἂν ἡμῖν, εἰ γίγνοιντο αὖ; καὶ τίνες ἢ ποῖοί τινες ὄντες; ἄρχοντας μὲν ἀναγκαῖόν που γί- E γνεσθαι τούς γε διοικήσοντας τὸν ἅπαντα ἐνδελεχῶς οὐρανόν.

ΚΛ. Οὕτως.

ΑΘ. Ἀλλ' ἄρα τίσι προσφερεῖς τῶν ἀρχόντων; ἢ τίνες τούτοις, ὧν δυνατὸν ἡμῖν ἀπεικάζουσι τυγχάνειν μείζοσιν ἐλάττονας; πότερον ἡνίοχοί τινες ἂν εἶεν τοιοῦτοι ζευγῶν ἁμιλλωμένων ἢ πλοίων κυβερνῆται; τάχα δὲ κἂν ἀπεικασθεῖεν στρατοπέδων ἄρχουσί τισιν· εἴη δ' ἂν καὶ νόσων πόλεμον εὐλαβουμένοις ἰατροῖς ἐοικέναι περὶ σώματα, ἢ γεωργοῖς περὶ φυτῶν γένεσιν εἰωθυίας ὥρας χα- 906 λεπὰς διὰ φόβων προσδεχομένοις, ἢ καὶ ποιμνίων ἐπιστάταις. ἐπειδὴ γὰρ συγκεχωρήκαμεν ἡμῖν αὐτοῖς, εἶναι μὲν τὸν οὐρανὸν πολλῶν μεστὸν ἀγαθῶν, εἶναι δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, πλειόνων δὲ τῶν μή, μάχη δή, φαμέν, ἀθάνατός ἐστιν ἡ τοιαύτη καὶ φυλακῆς θαυμαστῆς δεομένη, ξύμμαχοι δὲ ἡμῖν θεοί τε ἅμα καὶ δαίμονες, ἡμεῖς δ' αὖ κτήματα θεῶν καὶ δαιμόνων· φθείρει δὲ ἡμᾶς ἀδικία καὶ ὕβρις μετὰ ἀφροσύνης, σώζει δὲ δικαιοσύνη καὶ σωφρο- B σύνη μετὰ φρονήσεως, ἐν ταῖς τῶν θεῶν ἐμψύχοις οἰκοῦσαι δυνάμεσι, βραχὺ δέ τι καὶ τῇδε ἄν τις τῶν τοιούτων ἐνοικοῦν ἡμῖν σαφὲς ἴδοι. ψυχαὶ δή τινες ἐπὶ γῆς οἰκοῦσαι καὶ ἄδικον λῆμμα κεκτημέναι δῆλον ὅτι θηριώδεις πρὸς

τὰς τῶν φυλάκων ψυχὰς ἄρα κυνῶν ἢ τὰς τῶν νομέων ἢ πρὸς τὰς τῶν παντάπασιν ἀκροτάτων δεσποτῶν προσπίπτουσαι πείθουσι θωπείαις λόγων καὶ ἐν εὐκταίαις τι-
C σὶν ἐπῳδαῖς, ὡς αἱ φῆμαί φασιν αἱ τῶν κακῶν, ἐξεῖναι πλεονεκτοῦσι σφίσιν ἐν ἀνθρώποις πάσχειν μηδὲν χαλεπόν· φαμὲν δ' εἶναί που τὸ νῦν ὀνομαζόμενον ἁμάρτημα, τὴν πλεονεξίαν, ἐν μὲν σαρκίνοις σώμασι νόσημα καλούμενον, ἐν δὲ ὥραις ἐτῶν καὶ ἐνιαυτῶν λοιμόν, ἐν δὲ πόλεσι καὶ πολιτείαις τοῦτο αὖ τὸ ῥῆμα μετεσχηματισμένον ἀδικίαν.

*ΚΛ.* Παντάπασι μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἀναγκαῖον λέγειν τὸν λέγοντα, ὡς εἰσὶ συγγνώμονες ἀεὶ θεοὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων
D ἀδίκοις καὶ ἀδικοῦσιν, ἂν αὐτοῖς τῶν ἀδικημάτων τις ἀπονέμῃ, καθάπερ * εἰ* κυσὶ λύκοι τῶν ἁρπασμάτων σμικρὰ ἀπονέμοιεν, οἱ δὲ ἡμερούμενοι τοῖς δώροις συγχωροῖεν τὰ ποίμνια διαρπάζειν. ἆρ' οὐχ οὗτος ὁ λόγος ὁ τῶν φασκόντων παραιτητοὺς εἶναι θεούς;

*ΚΛ.* Οὗτος μὲν οὖν.

XIV. *ΑΘ.* Τίσιν οὖν δὴ τῶν προρρηθέντων ἀπεικάζων ὁμοίους φύλακας εἶναι θεοὺς οὐκ ἂν καταγέλαστος γίγνοιτο ἀνθρώπων ὁστισοῦν; πότερον κυβερνήταις, λοιβῇ
E τε οἴνου κνίσῃ τε παρατρεπομένοις αὐτοῖς, ἀνατρέπουσι δὲ ναῦς τε καὶ ναύτας;

*ΚΛ.* Μηδαμῶς.

*ΑΘ.* Ἀλλ' οὔ τι μὴν ἡνιόχοισί γε ἐν ἁμίλλῃ συντεταγμένοις, πεισθεῖσιν ὑπὸ δωρεᾶς ἑτέροισι τὴν νίκην ξεύγεσι προδοῦναι.

*ΚΛ.* Δεινὴν γὰρ εἰκόνα λέγοις ἂν λέγων τὸν λόγον τοῦτον.

*ΑΘ.* Οὐ μὴν οὐδὲ στρατηγοῖς γε οὐδ' ἰατροῖς οὐδὲ

γεωργοῖς οὐδὲ νομεῦσιν, οὐ μὴν οὐδέ τισι κυσὶ κεκλημένοις ὑπὸ λύκων.

ΚΛ. Εὔφημει· πῶς γὰρ ἄν; 907

ΑΘ. Ἀλλ' οὐ πάντων φυλάκων εἰσὶ μέγιστοι καὶ περὶ τὰ μέγιστα ἡμῖν οἱ πάντες θεοί;

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Τοὺς δὴ κάλλιστά τε πράγματα φυλάττοντας διαφέροντάς τε αὐτοὺς φυλακῇ πρὸς ἀρετὴν κυνῶν χείρους καὶ ἀνθρώπων μέσων εἶναι φήσομεν, οἳ τὸ δίκαιον οὐκ ἄν ποτε προδοῖεν ἕνεκα δώρων παρὰ ἀδίκων ἀνδρῶν ἀνοσίως διδομένων;

ΚΛ. Οὐδαμῶς· οὔτε ἀνεκτὸς ὁ λόγος τῶν τε περὶ B
πᾶσαν ἀσέβειαν ὄντων κινδυνεύει πως ὁ ταύτης τῆς δόξης ἀντεχόμενος πάντων ἂν τῶν ἀσεβῶν κεκρίσθαι δικαιότατα κάκιστός τε εἶναι καὶ ἀσεβέστατος.

ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ προτεθέντα τρία, θεοί τε ὡς εἰσὶ καὶ ὡς ἐπιμελεῖς καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ὡς παντάπασιν ἀπαραίτητοι, φῶμεν ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαί που;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; καὶ σύμψηφοί γε τούτοις τοῖς λόγοις ἐσμέν.

ΑΘ. Καὶ μὴν εἴρηνταί γέ πως σφοδρότερον διὰ φι- C
λονεικίαν τῶν κακῶν ἀνθρώπων· τούτου γε μὴν ἕνεκα, ὦ φίλε Κλεινία, πεφιλονείκηνται, μή ποτε λόγοις ἡγῶνται κρατοῦντες ἐξουσίαν εἶναι σφίσιν ἃ βούλονται πράττειν οἱ κακοί, ἃ δὴ καὶ ὅσα καὶ οἷα περὶ θεοὺς διανοοῦνται. προθυμία μὲν δὴ διὰ ταῦτα νεωτέρως εἰπεῖν ἡμῖν γέγονεν· εἰ δέ τι καὶ βραχὺ προὔργου πεποιήκαμεν εἰς τὸ πείθειν πη τοὺς ἄνδρας ἑαυτοὺς μὲν μισῆσαι, τὰ δ' ἐναντία πως ἤθη στέρξαι, καλῶς ἡμῖν εἰρημένον ἂν εἴη τὸ
προοίμιον ἀσεβείας πέρι νόμων. D

ΚΛ. Ἀλλ' ἐλπίς· εἰ δὲ μή, τό γε τοῦ λόγου γένος οὐκ αἰτιάσεται τὸν νομοθέτην.

XV. *ΑΘ. Μετὰ τὸ προοίμιον τοίνυν λόγος, οἷος ἂν
τῶν νόμων ἑρμηνεὺς ὀρθῶς γίγνοιτο ἡμῖν, προαγορεύων
ἐξίστασθαι πᾶσι τοῖς ἀσεβέσι τρόπων τῶν αὑτῶν εἰς τοὺς
εὐσεβεῖς, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις ἀσεβείας ὅδε ἔστω πέρι
νόμος· ἐάν τις ἀσεβῇ λόγοις εἴτ' ἔργοις, ὁ παρατυγχά-
E νων ἀμυνέτω σημαίνων πρὸς ἄρχοντας, τῶν δὲ ἀρχόντων
οἱ πρῶτοι πυθόμενοι πρὸς τὸ περὶ τούτων ἀποδεδειγμέ-
νον κρίνειν δικαστήριον εἰσαγαγόντων κατὰ τοὺς νόμους·
ἐὰν δέ τις ἀκούσασα ἀρχὴ μὴ δρᾷ ταῦτα, αὐτὴ ἀσεβείας
ὑπόδικος γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι τιμωρεῖν ὑπὲρ τῶν νό-
μων. ἐὰν δέ τις ὄφλῃ, τιμάτω τὸ δικαστήριον ἓν ἑκάστῳ
908 τῶν καθ' ἓν ἀσεβούντων τίμημα. δεσμὸς μὲν οὖν ὑπαρ-
χέτω πᾶσι· δεσμωτηρίων δὲ ὄντων ἐν τῇ πόλει τριῶν,
ἑνὸς μὲν κοινοῦ τοῖς πλείστοις περὶ ἀγοράν, σωτηρίας
ἕνεκα τοῖς πολλοῖς τῶν σωμάτων, ἑνὸς δὲ περὶ τὸν τῶν
νύκτωρ συλλεγομένων ξύλλογον, σωφρονιστήριον ἐπονο-
μαζόμενον, ἑνὸς δὲ αὖ κατὰ μέσην τὴν χώραν, ὅπηπερ ἂν
ἐρημός τε καὶ ὡς ὅ τι μάλιστα ἀγριώτατος ᾖ τόπος, τιμω-
ρίας ἔχων ἐπωνυμίαν φήμην τινά· περὶ ἀσέβειαν δὲ ὄν-
B των αἰτίαις μὲν τρισίν, αἷσπερ καὶ διήλθομεν, δύο δὲ ἐξ
ἑκάστης τῆς τοιαύτης αἰτίας γενομένων, ἓξ ἂν γίγνοιντο,
ἃ καὶ διακρίσεως ἄξια γένη τῶν περὶ τὰ θεῖα ἐξαμαρτα-
νόντων, οὐκ ἴσης οὐδ' ὁμοίας δίκης δεόμενα. ᾧ γὰρ ἂν
μὴ νομίζοντι θεοὺς εἶναι τὰ παράπαν ἦθος φύσει προσγέ-
νηται δίκαιον, μισοῦντές τε γίγνονται τοὺς κακούς, καὶ
τῷ δυσχεραίνειν τὴν ἀδικίαν οὔτε τὰς τοιαύτας πράξεις
προσίενται πράττειν, τούς τε μὴ δικαίους τῶν ἀνθρώπων
C φεύγουσι καὶ τοὺς δικαίους στέργουσιν· οἷς δ' ἂν πρὸς
τῇ δόξῃ τῇ θεῶν ἔρημα εἶναι πάντα ἀκράτειαί τε ἡδονῶν
καὶ λυπῶν προσπέσωσι, μνῆμαί τε ἰσχυραὶ καὶ μαθήσεις
ὀξεῖαι παρῶσι, τὸ μὲν μὴ νομίζειν θεοὺς ἀμφοῖν ἂν ἐν
ὑπάρχοι κοινὸν πάθος, τῇ δὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων λώβῃ*

τὸ μὲν ἐλάττω, τὸ δὲ πλείω κακὰ ἐργάζοιτ' ἄν. ὁ μὲν γὰρ
λόγῳ τε ἂν περὶ θεοὺς παρρησίας εἴη μεστὸς καὶ περὶ θυ-
σίας τε καὶ ὅρκους, καὶ ὡς τῶν ἄλλων καταγελῶν τάχ' ἂν
ἑτέρους τοιούτους ἀπεργάζοιτο, δίκης μὴ τυγχάνων· ὁ δὲ D
δὴ δοξάζων μὲν καθάπερ ἅτερος, εὐφυὴς δὲ ἐπικαλούμε-
νος, δόλου [δὲ] καὶ ἐνέδρας πλήρης, ἐξ ὧν μάντεις τε κα-
τασκευάζονται πολλοὶ καὶ περὶ πᾶσαν τὴν μαγγανείαν κε-
κινημένοι, γίγνονται δὲ ἐξ αὐτῶν ἔστιν ὅτε καὶ τύραννοι
καὶ δημηγόροι καὶ στρατηγοί, καὶ τελεταῖς δὲ ἰδίαις ἐπιβε-
βουλευκότες σοφιστῶν τε ἐπικαλουμένων μηχαναί. τού-
των δὴ πολλὰ μὲν εἴδη γένοιτ' ἄν· τὰ δὲ νόμων ἄξια θέ-
σεως δύο, ὧν τὸ μὲν εἰρωνικὸν οὐχ ἑνὸς οὐδὲ δυοῖν ἄξια E
θανάτοιν ἁμαρτάνον, τὸ δὲ νουθετήσεως ἅμα καὶ δεσμῶν
δεόμενον. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ θεοὺς νομίζον ἀμελεῖν δύ'
ἕτερα γεννᾷ καὶ τὸ παραιτητοὺς ἄλλα δύο. τούτων δὴ
ταύτῃ διεστηκότων τοὺς μὲν ὑπ' ἀνοίας ἄνευ κάκης ὀργῆς
τε καὶ ἤθους γεγενημένους εἰς τὸ σωφρονιστήριον ὁ δικα-
στὴς τιθέμενος νόμῳ τιθέσθω μηδὲν ἔλαττον ἐτῶν πέντε, 909
ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ μηδεὶς τῶν πολιτῶν αὐτοῖς ἄλλος
συγγιγνέσθω πλὴν οἱ τοῦ νυκτερινοῦ ξυλλόγου κοινω-
νοῦντες, ἐπὶ νουθετήσει τε καὶ τῇ τῆς ψυχῆς σωτηρίᾳ
ὁμιλοῦντες· ὅταν δ' ὁ χρόνος αὐτοῖς ἐξέλθῃ τῶν δεσμῶν,
ἐὰν μὲν δοκῇ τις σωφρονεῖν αὐτῶν, οἰκείτω μετὰ τῶν σω-
φρόνων, ἐὰν δὲ μή, ὀφείλῃ δ' αὖθις τὴν τοιαύτην δίκην,
θανάτῳ ζημιούσθω. ὅσοι δ' ἂν θηριώδεις γένωνται πρὸς
τῷ θεοὺς [μὴ] νομίζειν ἢ ἀμελεῖς ἢ παραιτητοὺς εἶναι, κα- B
ταφρονοῦντες δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχαγωγῶσι μὲν πολ-
λοὺς τῶν ζώντων, τοὺς δὲ τεθνεῶτας φάσκοντες ψυχαγω-
γεῖν καὶ θεοὺς ὑπισχνούμενοι πείθειν, ὡς θυσίαις τε καὶ
εὐχαῖς καὶ ἐπῳδαῖς γοητεύοντες, ἰδιώτας τε καὶ ὅλας οἰ-
κίας καὶ πόλεις χρημάτων χάριν ἐπιχειρῶσι κατ' ἄκρας
ἐξαιρεῖν, τούτων δὲ ὃς ἂν ὄφλων εἶναι δόξῃ, τιμάτω τὸ

δικαστήριον αὐτῷ κατὰ νόμον δεδέσθαι μὲν ἐν τῷ τῶν με-
C σογείων δεσμωτηρίῳ, προσιέναι δὲ αὐτῷ μηδένα ἐλεύθε-
ρον μηδέποτε, τακτὴν δὲ ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων αὐτοὺς
τροφὴν παρὰ τῶν οἰκετῶν λαμβάνειν· ἀποθανόντα δὲ
ἔξω τῶν ὁρίων ἐκβάλλειν ἄταφον· ἐὰν δέ τις ἐλεύθερος
συνθάπτῃ, δίκας ἀσεβείας τῷ ἐθέλοντι λαγχάνειν ὑπε-
χέτω· παῖδας δὲ ἂν μὲν καταλίπῃ τῇ πόλει ἱκανούς, οἱ τῶν
ὀρφανῶν ἐπιμελούμενοι καὶ τούτων ὡς ὄντων ὀρφανῶν
ἐπιμελείσθων μηδὲν χεῖρον τῶν ἄλλων ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς
ἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν ὄφλῃ τὴν δίκην.

D XVI. Κοινὸν δ' ἐπὶ τούτοις πᾶσι νόμον κεῖσθαι χρεών,
ὃς ἐλάττω τε εἰς θεοὺς αὐτῶν τοὺς πολλοὺς ἔργῳ καὶ λόγῳ
πλημμελεῖν ἂν ποιοῖ, καὶ δὴ καὶ ἀνοήτους ἧττον γίγνε-
σθαι, διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι θεοπολεῖν παρὰ νόμον. ἔστω γὰρ
νόμος ὅδε τοῖς ξύμπασι κείμενος ἁπλῶς· ἱερὰ μηδὲ εἷς ἐν
ἰδίαις οἰκίαις ἐκτήσθω· θύειν δ' ὅταν ἐπὶ νοῦν ἴῃ τινί,
πρὸς τὰ δημόσια ἴτω θύσων, καὶ τοῖς ἱερεῦσί τε καὶ ἱερεί-
αις ἐγχειριζέτω τὰ θύματα, οἷς ἁγνεία τούτων ἐπιμελής·
συνευξάσθω δὲ αὐτός τε καὶ ὃς ἂν ἐθέλῃ μετ' αὐτοῦ ξυν-
E εύχεσθαι. ταῦτα δὲ γιγνόμενα τῶν τοιῶνδε χάριν ἔστω.
ἱερὰ καὶ θεοὺς οὐ ῥᾴδιον ἱδρύεσθαι, μεγάλης δὲ διανοίας
τινὸς ὀρθῶς δρᾶν τὸ τοιοῦτον, ἔθος τε γυναιξί τε δὴ δια-
φερόντως πάσαις καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι πάντῃ καὶ κινδυ-
νεύουσι καὶ ἀποροῦσιν, ὅπῃ τις ἂν ἀπορῇ, καὶ τοὐναντίον
ὅταν εὐπορίας τινὸς λάβωνται, καθιεροῦν τε τὸ παρὸν
910 ἀεὶ καὶ θυσίας εὔχεσθαι καὶ ἱδρύσεις ὑπισχνεῖσθαι θεοῖς
καὶ δαίμοσι καὶ παισὶ θεῶν, ἔν τε φάσμασιν ἐγρηγορότας
διὰ φόβους καὶ ἐν ὀνείροις, ὡς δ' αὔτως ὄψεις πολλὰς
ἀπομνημονεύοντας, ἑκάστοισί τε αὐτῶν ἄκη ποιουμένους
βωμοὺς καὶ ἱερὰ πάσας μὲν οἰκίας, πάσας δὲ κώμας ἔν τε
καθαροῖς ἱδρυομένους ἐμπιπλάναι καὶ ὅπῃ τις ἔτυχε τῶν
τοιούτων. ὧν ἕνεκα χρὴ πάντων ποιεῖν κατὰ τὸν νῦν λε-

γόμενον νόμον· πρὸς τούτοις δὲ ἕνεκα τῶν ἀσεβούντων,
ἵνα μὴ καὶ ταῦτα κλέπτοντες ταῖς πράξεσιν, ἱερά τε καὶ B
βωμοὺς ἐν ἰδίαις οἰκίαις ἱδρυόμενοι, λάθρα τοὺς θεοὺς
ἵλεως οἰόμενοι ποιεῖν θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς, εἰς ἄπειρον
τὴν ἀδικίαν αὔξάνοντες αὑτοῖς τε ἐγκλήματα πρὸς θεῶν
ποιῶνται καὶ τοῖς ἐπιτρέπουσιν, οὖσιν αὐτῶν βελτίοσι,
καὶ πᾶσα οὕτως ἡ πόλις ἀπολαύῃ τῶν ἀσεβῶν τρόπον τινὰ
δικαίως. τὸν μὲν δὴ νομοθέτην ὁ θεὸς οὐ μέμψεται· κεί- C
σθω γὰρ νόμος οὗτος, μὴ κεκτῆσθαι θεῶν ἐν ἰδίαις οἰκίαις
ἱερά· τὸν δὲ φανέντα κεκτημένον ἕτερα καὶ ὀργιάζοντα
πλὴν τὰ δημόσια, ἐὰν μὲν ἄδικον μηδὲν τῶν μεγάλων καὶ
ἀνοσίων εἰργασμένος ἀνὴρ ἢ καὶ γυνὴ κεκτῆταί τις, ὁ μὲν
αἰσθανόμενος εἰσαγγελλέτω τοῖς νομοφύλαξιν, οἱ δὲ προσ-
ταττόντων εἰς τὰ δημόσια ἀποφέρειν ἱερὰ τὰ ἴδια, μὴ πεί-
θοντες δὲ ζημιούντων, ἕως ἂν ἀπενεχθῇ· ἐὰν δέ τις ἀσε- E
βήσας μὴ παιδίων ἀλλ' ἀνδρῶν ἀσέβημα ἀνοσίων γένηται
φανερός, εἴτε ἐν ἰδίοις ἱδρυσάμενος εἴτ' ἐν δημοσίοις θύ-
σας ἱερὰ θεοῖς οἱστισινοῦν, ὡς οὐ καθαρὸς ὢν θύων θα-
νάτῳ ζημιούσθω. τὸ δὲ παίδειον ἢ μὴ κρίναντες οἱ νομο-
φύλακες, εἰς τὸ δικαστήριον οὕτως εἰσαγαγόντες τὴν τῆς
ἀσεβείας δίκην τούτοις ἐπιτελούντων.

---

## ΙΑ.

I. *ΑΘ.* Τὰ δὴ μετὰ ταῦτ' εἴη ξυμβολαίων ἂν πρὸς 913
ἀλλήλους ἡμῖν δεόμενα προσηκούσης τάξεως. ἁπλοῦν δέ
γ' ἐστί πού τό γε τοιοῦτον· μήτε οὖν τις τῶν ἐμῶν χρη-
μάτων ἅπτοιτο εἰς δύναμιν, μηδ' αὖ κινήσειε μηδὲ τὸ βρα-
χύτατον ἐμὲ μηδαμῇ μηδαμῶς πείθων· κατὰ ταὐτὰ δὲ
ταῦτα καὶ περὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐγὼ δρῴην, νοῦν ἔχων ἐμ-

φρονα. θησαυρὸν δὴ λέγωμεν πρῶτον τῶν τοιούτων, ὅν
τις αὑτῷ καὶ τοῖς αὑτοῦ κειμήλιον ἔθετο, μὴ τῶν ἐμῶν ὢν
B πατέρων, μήθ' εὑρεῖν ποτε θεοῖς εὔξαιμην μήθ' εὑρὼν
κινήσαιμι, μηδ' αὖ τοῖς λεγομένοις μάντεσιν ἀνακοινώ-
σαιμι τοῖς ἁμῶς γέ πως μοι ξυμβουλεύσουσιν ἀνελεῖν τὴν
γῇ παρακαταθήκην. οὐ γάρ ποτε τοσοῦτον εἰς χρημάτων
ὠφεληθείην ἂν κτῆσιν ἀνελών, ὅσον εἰς ὄγκον πρὸς ἀρε-
τὴν ψυχῆς καὶ τὸ δίκαιον ἐπιδιδοίην ἂν μὴ ἀνελόμενος,
κτῆμα ἀντὶ κτήματος ἄμεινον ἐν ἀμείνονι κτησάμενος, δί-
κην ἐν τῇ ψυχῇ πλούτου προτιμήσας ἐν οὐσίᾳ κεκτῆσθαι
πρότερον· ἐπὶ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν
τὰ ἀκίνητα καὶ περὶ τούτου λέγοιτ' ἂν ὡς ἑνὸς ἐκείνων ὄν-
C τος. πείθεσθαι δὲ χρὴ καὶ τοῖς περὶ ταῦτα λεγομένοις
μύθοις, ὡς εἰς παίδων γενεὰν οὐ ξύμφορα τὰ τοιαῦτα·
ὃς δ' ἂν παίδων τε ἀκηδὴς γένηται καὶ τοῦ θέντος τὸν νό-
μον ἀμελήσας, ἃ μήτε αὐτὸς κατέθετο μήτε αὖ πατέρων
τις πατήρ, μὴ πείσας τὸν θέμενον ἀνέληται, κάλλιστον νό-
μων διαφθείρων καὶ ἁπλούστατον, καὶ οὐδαμῇ ἀγεννοῦς
ἀνδρὸς νομοθέτημα, ὃς εἶπεν, ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλῃ,
D τούτοιν τοῖν δυοῖν νομοθέταιν καταφρονήσαντα καὶ ἀνε-
λόμενον οὔ τι σμικρόν, ὃ μὴ κατέθετο αὐτός, πλῆθος δ'
ἔστιν ὅτε θησαυροῦ παμμέγεθες, τί χρὴ πάσχειν; ὑπὸ μὲν
δὴ θεῶν, ὁ θεὸς οἶδεν· ὁ δὲ κατιδὼν πρῶτος ἀγγελλέτω,
ἐὰν μὲν ἐν ἄστει γίγνηται τὸ τοιοῦτον, τοῖς ἀστυνόμοις,
ἐὰν δὲ τῆς πόλεως ἐν ἀγορᾷ που, τοῖσιν ἀγορανόμοις, ἐὰν
914 δὲ τῆς ἄλλης χώρας, ἀγρονόμοις τε καὶ τοῖς τούτων ἄρ-
χουσι δηλωσάτω. δηλωθέντων δὲ ἡ πόλις εἰς Δελφοὺς
πεμπέτω· ὅ τι δ' ἂν ὁ θεὸς ἀναιρῇ περί τε τῶν χρημάτων
καὶ τοῦ κινήσαντος, τοῦτο ἡ πόλις ὑπηρετοῦσα ταῖς μαν-
τείαις δράτω τοῦ θεοῦ. καὶ ἐὰν μὲν ἐλεύθερος ὁ μηνύσας
ᾖ, δόξαν ἀρετῆς κεκτήσθω, μὴ μηνύσας δὲ κακίας· δοῦλος
δ' ἐὰν ᾖ, μηνύσας μὲν ἐλεύθερος ὑπὸ τῆς πόλεως ὀρθῶς

γίγνοιτ' ἂν ἀποδιδούσης τῷ δεσπότῃ τὴν τιμήν, μὴ μηνύων δὲ θανάτῳ ζημιούσθω. τούτῳ δ' ἑπόμενον ἑξῆς ἂν B γίγνοιτο τὸ περὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα ταὐτὸν τοῦτο νόμιμον ξυνακολουθεῖν. ἄν τις τῶν αὑτοῦ τι καταλίπῃ που ἑκὼν εἴτ' ἄκων, ὁ προστυγχάνων ἐάτω κεῖσθαι, νομίζων φυλάττειν ἐνοδίαν δαίμονα τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ νόμου τῇ θεῷ καθιερωμένα· ἂν δὲ παρὰ ταῦτά τις ἀπειθῶν ἀναιρούμενος οἴκαδε φέρῃ, ἂν μὲν σμικρᾶς τιμῆς ἄξιον ὢν δοῦλος, ὑπὸ τοῦ προστυγχάνοντος μὴ ἔλαττον τριακονταέτους πολλὰς πληγὰς μαστιγούσθω· ἐὰν δέ τις ἐλεύθερος, πρὸς C τῷ ἀνελεύθερος εἶναι δοκεῖν καὶ ἀκοινώνητος νόμων δεκαπλάσιον τῆς τιμῆς τοῦ κινηθέντος ἀποτινέτω τῷ καταλιπόντι. ἐὰν δέ τις ἐπαιτιᾶται τῶν αὑτοῦ χρημάτων ἔχειν τινὰ πλέον ἢ καὶ σμικρότερον, ὁ δὲ ὁμολογῇ μὲν ἔχειν, μὴ τὸ ἐκείνου δέ, ἂν μὲν ἀπογεγραμμένον ᾖ παρὰ τοῖς ἄρχουσι τὸ κτῆμα κατὰ νόμον, τὸν ἔχοντα καλείσθω πρὸς τὴν ἀρχήν, ὁ δὲ καθιστάτω· γενομένου δὲ ἐμφανοῦς, ἐὰν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀπογεγραμμένον φαίνηται ποτέρου τῶν D ἀμφισβητούντων, ἔχων οὗτος ἀπίτω· ἐὰν δέ τινος ἄλλου τῶν μὴ παρόντων, ὁπότερος ἂν παράσχῃ τὸν ἐγγυητὴν ἀξιόχρεων ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος, ὡς παραδώσων ἐκείνῳ, κατὰ τὴν ἐκείνου ἀφαίρεσιν ἀφαιρείσθω. ἐὰν δὲ παρὰ τοῖς ἄρχουσι τὸ ἀμφισβητούμενον μὴ ἀπογεγραμμένον ᾖ, κείσθω μὲν μέχρι δίκης παρὰ τρισὶ τῶν ἀρχόντων τοῖς πρεσβυτάτοις· ἐὰν δὲ τὸ μεσεγγυωθὲν θρέμμα ᾖ, τὸν νικηθέντα περὶ αὐτοῦ δίκῃ τὴν τροφὴν ἐκτίνειν τοῖς ἄρχουσι· τὴν δὲ κρίσιν διαδικάζειν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τοὺς E ἄρχοντας.

II. Ἀγέτω τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον ὁ βουλόμενος, ἐὰν ἔμφρων ᾖ, χρησόμενος ὅ τι ἂν ἐθέλῃ τῶν ὁπόσα ὅσια· ἀγέτω δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλου τῶν οἰκείων ἢ φίλων τὸν ἀφεστῶτα ἐπὶ σωτηρίᾳ· ἐὰν δέ τις ἀφαιρῆταί τινα εἰς ἐλευθερίαν ὡς

δοῦλον ἀγόμενον, μεθιέτω μὲν ὁ ἄγων, ὁ δὲ ἀφαιρούμε-
νος ἐγγυητὰς τρεῖς ἀξιόχρεως καταστήσας οὕτως ἀφαι-
ρείσθω κατὰ ταῦτα, ἄλλως δὲ μή, ἐὰν δὲ παρὰ ταῦτά τις
915 ἀφαιρῆται, τῶν βιαίων ἔνοχος ἔστω καὶ ἁλοὺς τὴν διπλα-
σίαν τοῦ ἐπιγραφέντος βλάβους τῷ ἀφαιρεθέντι τινέτω.
ἀγέτω δὲ καὶ τὸν ἀπελεύθερον, ἐάν τις μὴ θεραπεύῃ τοὺς
ἀπελευθερώσαντας ἢ μὴ ἱκανῶς· θεραπεία δὲ φοιτᾶν τρὶς
τοῦ μηνὸς τὸν ἀπελευθερωθέντα πρὸς τὴν τοῦ ἀπελευθε-
ρώσαντος ἑστίαν, ἐπαγγελλόμενον ὅ τι χρὴ δρᾶν τῶν δι-
καίων καὶ ἅμα δυνατῶν, καὶ περὶ γάμου ποιεῖν ὅ τί περ
ἂν ξυνδοκῇ τῷ γενομένῳ δεσπότῃ, πλουτεῖν δὲ τοῦ ἀπε-
B λευθερώσαντος μὴ ἐξεῖναι μᾶλλον· τὸ δὲ πλέον γιγνέσθω
τοῦ δεσπότου. μὴ πλείω δὲ εἴκοσιν ἐτῶν μένειν τὸν ἀφε-
θέντα, ἀλλὰ καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ξένους ἀπιέναι λα-
βόντα τὴν αὑτοῦ πᾶσαν οὐσίαν, ἐὰν μὴ πείσῃ τούς τε ἄρ-
χοντας καὶ τὸν ἀπελευθερώσαντα· ἐὰν δὲ τῷ ἀπελευθε-
ρωθέντι ἢ καὶ τῶν ἄλλων τῳ ξένων οὐσία πλείων γίγνη-
ται τοῦ τρίτου μεγέθει τιμήματος, ᾗ ἂν τοῦτο ἡμέρᾳ γέ-
νηται, τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας λαβὼν
C ἀπίτω τὰ ἑαυτοῦ, καὶ μηδεμία τῆς μονῆς παραίτησις ἔτι
τούτῳ παρ' ἀρχόντων γιγνέσθω, ἐὰν δέ τις ἀπειθῶν τού-
τοις εἰσαχθεὶς εἰς δικαστήριον ὄφλῃ, θανάτῳ τε ζημιού-
σθω καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ γιγνέσθω δημόσια. δίκαι δ'
ἔστωσαν τούτων ἐν ταῖς φυλετικαῖσι δίκαις, ἐὰν μὴ πρό-
τερον ἐν γείτοσιν ἢ ἐν αἱρετοῖσι δικασταῖς ἀπαλλάττωνται
πρὸς ἀλλήλους τῶν ἐγκλημάτων. ἐὰν δὲ ὥς αὑτοῦ ἐφά-
πτηται ζώου καὶ ὁτουοῦν ἤ τινος ἑτέρου τῶν αὑτοῦ χρη-
D μάτων, ἀναγέτω μὲν ὁ ἔχων εἰς πρατῆρα ἢ τὸν δόντα
ἀξιόχρεών τε καὶ ἔνδικον ἤ τινι τρόπῳ παραδόντα ἄλλῳ
κυρίως, εἰς μὲν πολίτην ἢ καὶ μέτοικον τῶν ἐν τῇ πόλει
ἡμερῶν τριάκοντα, εἰς δὲ ξενικὴν παράδοσιν πέντε μηνῶν,
ἧς μέσος ὁ μὴν ἐν ᾧ τρέπεται θερινὸς ἥλιος εἰς τὰ χειμε-

ρινά. ὅσα δὲ διά τινος ὠνῆς ἢ καὶ πράσεως ἀλλάττεταί
τις ἕτερος ἄλλῳ, διδόντα ἐν χώρᾳ τῇ τεταγμένῃ ἑκάστοις
κατ' ἀγορὰν καὶ δεχόμενον ἐν τῷ παραχρῆμα τιμὴν οὕτως
ἀλλάττεσθαι, ἄλλοθι δὲ μηδαμοῦ, μηδ' ἐπὶ ἀναβολῇ πρᾶ-
σιν μηδὲ ὠνὴν ποιεῖσθαι μηδενός· ἐὰν δὲ ἄλλως ἢ ἐν
ἄλλοις τόποις ὁτιοῦν ἀνθ' ὁτουοῦν διαμείβηται ἕτερος E
ἄλλῳ, πιστεύων πρὸς ὃν ἂν ἀλλάττηται ποιείτω ταῦτα,
ὡς οὐκ οὐσῶν δικῶν κατὰ νόμον περὶ τῶν μὴ πραθέντων
κατὰ τὰ νῦν λεγόμενα. ἐράνων δὲ πέρι, τὸν βουλόμενον
ἐρανίζειν φίλον παρὰ φίλοις· ἐὰν δέ τις διαφορὰ γίγνηται
περὶ τῆς ἐρανίσεως, οὕτω πράττειν ὡς δικῶν μηδενὶ περὶ
τούτων μηδαμῶς ἐσομένων. ὃς δ' ἂν ἀποδόμενος τιμήν
του λάβῃ μὴ ἔλαττω δραχμῶν πεντήκοντα, παραμενέτω
κατὰ πόλιν ἐξ ἀνάγκης δέκα ἡμέρας, ὁ δὲ πριάμενος ἴστω 916
τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ ἀποδομένου, τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐγ-
κλημάτων εἰωθότων γίγνεσθαι χάριν καὶ τῶν ἀναγωγῶν
τῶν κατὰ νόμους εἵνεκα· ἡ δὲ κατὰ νόμους ἀναγωγὴ καὶ
μὴ τῇδε ἔστω. ἐάν τις ἀνδράποδον ἀποδῶται κάμνον φθόῃ
ἢ λιθῶν ἢ στραγγουριῶν ἢ τῇ καλουμένῃ ἱερᾷ νόσῳ ἢ καὶ
ἑτέρῳ τινὶ ἀδήλῳ τοῖς πολλοῖς νοσήματι μακρῷ καὶ δυσ-
ιάτῳ κατὰ τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὴν διάνοιαν, ἐὰν μὲν ἰατρῷ
τις ἢ γυμναστῇ, μὴ ἀναγωγῆς ἔστω τούτῳ πρὸς τὸν τοιοῦ-
τον τυγχάνειν, μηδ' ἐὰν τἀληθές τις προειπὼν ἀποδῶταί B
τῳ· ἐὰν δέ τις ἰδιώτῃ τι τῶν τοιούτων ἀποδῶται δημιουρ-
γός, ὁ πριάμενος ἐντὸς ἑκμήνου ἀναγέτω, πλὴν τῆς ἱερᾶς·
ταύτης δ' ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὴν ἀναγωγὴν ἐξέστω ποιεῖσθαι
τῆς νόσου. διαδικαζέσθω δὲ ἔν τισι τῶν ἰατρῶν, οὓς ἂν
κοινῇ προβαλόμενοι ἕλωνται· τὸν δὲ ὄφλοντα τὴν δίκην
διπλάσιον ἀποτίνειν τῆς τιμῆς, ἧς ἂν ἀποδῶται. ἐὰν δὲ
ἰδιώτῃ τις ἰδιώτης, ἀναγωγὴν μὲν εἶναι, καθάπερ καὶ τοῖς C
πρόσθεν ἐρρήθη, καὶ τὴν διαδικασίαν, ὁ δὲ ὄφλων τὴν τι-
μὴν ἁπλῆν ἀποτινέτω. ἐὰν δὲ ἀνδροφόνον ἀποδῶταί τίς

τινι εἰδότι μὲν εἰδώς, μὴ τυγχανέτω ἀναγωγῆς τοῦ τοιού-
του τῆς πράσεως, μὴ δὲ εἰδότι τὴν μὲν ἀναγωγὴν εἶναι
τότε, ὅταν τις αἴσθηται τῶν πριαμένων, ἐν πέντε δὲ τῶν
νομοφυλάκων τοῖς νεωτάτοις εἶναι τὴν κρίσιν, εἰδὼς δὲ ἂν
κριθῇ, τάς τε οἰκίας τοῦ πριαμένου καθηράτω κατὰ τὸν
τῶν ἐξηγητῶν νόμον, τῆς τιμῆς τε ἀποδότω τῷ πριαμένῳ
D τριπλάσιον.

III. Ὁ δὲ ἀλλαττόμενος ἢ νόμισμα ἀντὶ νομίσματος
ἢ καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὁτιοῦν ἢ καὶ μὴ ζώων ἀκίβδηλον
πᾶν διδότω καὶ δεχέσθω τῷ νόμῳ ξυνεπόμενος· προοί-
μιον δέ, καθάπερ ἄλλων νόμων, δεξώμεθα καὶ περὶ ὅλης
ταύτης τῆς κάκης. κιβδηλείαν δὲ χρὴ πάντα ἄνδρα δια-
νοηθῆναι καὶ ψεῦδος καὶ ἀπάτην ὡς ἕν τι γένος ὄν, τοῦτο
ᾧ τὴν φήμην ἐπιφέρειν εἰώθασιν οἱ πολλοὶ κακῶς λέγον-
τες, ὡς ἐν καιρῷ γιγνόμενον ἑκάστοτε τὸ τοιοῦτον πολλά-
E κις ἂν ὀρθῶς ἔχοι, τὸν καιρὸν δὲ καὶ ὅπου καὶ ὁπότε ἀτά-
κτως καὶ ἀορίστως ἐῶντες τῇ λέξει ταύτῃ πολλὰ ζημιοῦν-
ταί τε καὶ ζημιοῦσιν ἑτέρους. νομοθέτῃ δὲ οὐκ ἐγχωρεῖ
τοῦτο ἀόριστον ἐᾶν, ἀλλ' ἢ μείζους ἢ ἐλάττους ὅρους ἀεὶ
δεῖ διασαφεῖν, καὶ δὴ καὶ νῦν ὡρίσθω. ψεῦδος μηδεὶς μη-
δὲν μηδ' ἀπάτην μηδέ τι κίβδηλον, γένος ἐπικαλούμενος
θεῶν, μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ πράξειεν, ὁ μὴ θεομισέστα-
917 τος ἔσεσθαι μέλλων· οὗτος δ' ἐστὶν ὃς ἂν ὅρκους ὀμνὺς
ψευδεῖς μηδὲν φροντίζῃ θεῶν, δεύτερος δὲ ὃς ἂν ἐναντίον
τῶν κρειττόνων αὑτοῦ ψεύδηται. κρείττους δὲ οἱ ἀμεί-
νους τῶν χειρόνων πρεσβῦταί τε ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν τῶν
νέων, διὸ καὶ γονεῖς κρείττους ἐκγόνων καὶ ἄνδρες δὴ γυ-
ναικῶν καὶ παίδων ἄρχοντές τε ἀρχομένων· οὓς αἰδεῖ-
σθαι πᾶσι πάντας πρέπον ἂν εἴη ἐν ἄλλῃ τε ἀρχῇ πάσῃ
καὶ ἐν ταῖς πολιτικαῖς δὴ μάλιστα ἀρχαῖς, ὅθεν ὁ νῦν παρ-
B ὢν ἡμῖν λόγος ἐλήλυθε· πᾶς γὰρ τῶν κατ' ἀγορὰν ὁ κι-
βδηλεύων τι ψεύδεται καὶ ἀπατᾷ καὶ τοὺς θεοὺς παρα-

καλῶν ἐπόμνυσιν ἐν τοῖς τῶν ἀγορανόμων νόμοισί τε καὶ
φυλακτηρίοις, οὔτε ἀνθρώπους αἰδούμενος οὔτε θεοὺς
σεβόμενος. πάντως μὲν δὴ καλὸν ἐπιτήδευμα θεῶν ὀνό-
ματα μὴ χραίνειν ῥᾳδίως, ἔχοντα ὡς ἔχουσιν ἡμῶν ἑκά-
στοτε τὰ πολλὰ οἱ πλεῖστοι καθαρότητός τε καὶ ἁγνείας τὰ
περὶ τοὺς θεούς· εἰ δ' οὖν μὴ πείθοιτο, ὅδε νόμος· ὁ πω-
λῶν ὁτιοῦν ἐν ἀγορᾷ μηδέποτε δύο εἴπῃ τιμὰς ὧν ἂν
πωλῇ, ἁπλῆν δὲ εἰπών, ἂν μὴ τυγχάνῃ ταύτης, ἀποφέρων C
ὀρθῶς ἂν ἀποφέροι πάλιν καὶ ταύτης τῆς ἡμέρας μὴ τι-
μήσῃ πλέονος μηδὲ ἐλάττονος· ἔπαινος δὲ ὅρκος τε περὶ
παντὸς τοῦ πωλουμένου ἀπέστω. ἐὰν δέ τις ἀπειθῇ τού-
τοις, ὁ παρατυγχάνων τῶν ἀστῶν, μὴ ἔλαττον ἢ τριάκοντα
γεγονὼς ἔτη, κολάζων μὲν τὸν ὀμνύντα ἀνατὶ τυπτέτω τις,
ἀφροντιστῶν δὲ καὶ ἀπειθῶν ἔνοχος ἔστω ψόγῳ προδο-
σίας τῶν νόμων· τὸν δὲ δὴ κίβδηλόν τι πωλοῦντα καὶ μὴ
δυνάμενον τοῖς νῦν πείθεσθαι λόγοις ὁ προστυγχάνων D
τῶν γιγνωσκόντων, δυνατὸς ὢν ἐξελέγχειν, ἐναντίον ἐλέγ-
ξας τῶν ἀρχόντων, ὁ μὲν δοῦλος φερέσθω τὸ κιβδηλευ-
θὲν καὶ ὁ μέτοικος, ὁ δὲ πολίτης μὴ ἐλέγχων μὲν ὡς ἀπο-
στερῶν τοὺς θεοὺς κακὸς ἀγορευέσθω, ἐλέγξας δὲ ἀνα-
θέτω τοῖς τὴν ἀγορὰν ἔχουσι θεοῖς. ὁ δὲ δὴ φανερὸς γε-
νόμενός τι πωλῶν τοιοῦτον, πρὸς τῷ στερηθῆναι τοῦ κι-
βδηλευθέντος, ὁπόσης ἂν τιμῆς ἀξιώσῃ τὸ πωλούμενον,
κατὰ δραχμὴν ἑκάστην τῇ μάστιγι τυπτέσθω πληγὰς ὑπὸ E
κήρυκος ἐν τῇ ἀγορᾷ, κηρύξαντος ὧν ἕνεκα μέλλει τύπτε-
σθαι. τὰ δὲ κιβδηλεύματά τε καὶ κακουργίας τῶν πωλούν-
των οἵ τε ἀγορανόμοι καὶ οἱ νομοφύλακες, πυθόμενοι
τῶν ἐμπείρων περὶ ἕκαστα, ἀναγραψάντων ἅ τε χρὴ ποι-
εῖν τὸν πωλοῦντα καὶ ἃ μή, καὶ πρόσθε τοῦ ἀγορανομίου
θέντων ἐν στήλῃ γράψαντες νόμους εἶναι τοῖς περὶ τὴν
τῆς ἀγορᾶς χρείαν μηνυτὰς σαφεῖς. τὰ δὲ περὶ τῶν ἀστυ- 918
νόμων ἐν τοῖς πρόσθεν ἱκανῶς εἴρηται· ἐὰν δέ τι προς-

δεῖν δοκῇ, νομοφύλαξιν ἐπανακοινώσαντες καὶ γράψαντες τὸ δοκοῦν ἐλλιπεῖν εἰς ἀστυνόμιον θέντων ἐν στήλῃ τά τε πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα τεθέντα αὐτοῖσι τῆς ἀρχῆς νόμιμα.

IV. Κιβδήλοις δ' ἐπιτηδεύμασιν ἕπεται κατὰ πόδα καπηλείας ἐπιτηδεύματα· ταύτης δὲ πέρι ξυμπάσης συμβουλὴν πρῶτον δόντες καὶ λόγον ἐπ' αὐτῇ νόμον ὕστερον B ἐπιθώμεθα. καπηλεία γὰρ κατὰ πόλιν πᾶσα γέγονεν οὐ βλάβης ἕνεκα τό γε κατὰ φύσιν, πᾶν δὲ τοὐναντίον· πῶς γὰρ οὐκ εὐεργέτης πᾶς, ὃς ἂν οὐσίαν χρημάτων ὡντινωνοῦν ἀσύμμετρον οὖσαν καὶ ἀνώμαλον ὁμαλήν τε καὶ σύμμετρον ἀπεργάζηται; τοῦτο ἡμῖν χρὴ φάναι καὶ τὴν τοῦ νομίσματος ἀπεργάζεσθαι δύναμιν, καὶ τὸν ἔμπορον ἐπὶ τούτῳ τετάχθαι δεῖ λέγειν, καὶ μισθωτὸς καὶ πανδοκεὺς καὶ ἄλλα, τὰ μὲν εὐσχημονέστερα, τὰ δὲ ἀσχημο-C νέστερα γιγνόμενα, τοῦτό γε πάντα δύναται, πᾶσιν ἐπικουρίαν ταῖς χρείαις ἐξευπορεῖν καὶ ὁμαλότητα ταῖς οὐσίαις. τί ποτε δὴ τὸ μὴ καλὸν αὐτὸ μηδ' εὔσχημον δοκεῖν εἶναι, καὶ τί τὸ διαβεβληκὸς τυγχάνει, ἴδωμεν, ἵν' εἰ μὴ καὶ τὸ ὅλον, ἀλλ' οὖν μέρη γε ἐξιασώμεθα νόμῳ. πρᾶγμ' ἔσθ', ὡς ἔοικεν, οὐ φαῦλον, οὐδὲ σμικρᾶς δεόμενον ἀρετῆς.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ὦ φίλε Κλεινία, σμικρὸν γένος ἀνθρώπων καὶ φύσει ὀλίγον καὶ ἄκρᾳ τροφῇ τεθραμμένον, ὅταν εἰς D χρείας τε καὶ ἐπιθυμίας τινῶν ἐμπίπτῃ, καρτερεῖν πρὸς τὸ μέτριον δυνατόν ἐστι, καὶ ὅταν ἐξῇ χρήματα λαβεῖν πολλά, νήφει καὶ πρότερον αἱρεῖται τοῦ πολλοῦ τὸ τοῦ μέτρου ἐχόμενον· τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων πλήθη πᾶν τοὐναντίον ἔχει τούτοις, δεόμενά τε ἀμέτρως δεῖται καὶ ἐξὸν κερδαίνειν τὰ μέτρια ἀπλήστως αἱρεῖται κερδαίνειν, διὸ πάντα τὰ περὶ τὴν καπηλείαν καὶ ἐμπορίαν καὶ πανδο-

κείαν γένη διαβέβληταί τε καὶ ἐν αἰσχροῖς γέγονεν ὀνείδε-
σιν. ἐπεὶ εἴ τις, ὃ μή ποτε γένοιτο οὐδ' ἔσται, προσαναγ-
κάσειε — γελοῖον μὲν εἰπεῖν, ὅμως δὲ εἰρήσεται — παν- E
δοκεῦσαι τοὺς πανταχῇ ἀρίστους ἄνδρας ἐπί τινα χρόνον
ἢ καπηλεύειν ἤ τι τῶν τοιούτων πράττειν, ἢ καὶ γυναῖκας
ἔκ τινος ἀνάγκης εἱμαρμένης τοῦ τοιούτου μετασχεῖν τρό-
που, γνοίημεν ἄν, ὡς φίλον καὶ ἀγαπητόν ἐστιν ἕκαστον
τούτων, καὶ εἰ κατὰ λόγον ἀδιάφθορον γίγνοιτο, ἐν μη-
τρὸς ἂν καὶ τροφοῦ σχήματι τιμῷτο τὰ τοιαῦτα πάντα·
νῦν δὲ ὁπόταν εἰς ἐρήμους τις καπηλείας ἕνεκα τόπους 919
καὶ πανταχόσε μήκη ἔχοντας ὁδῶν ἱδρυσάμενος οἰκήσεις,
ἐν ἀπορίᾳ γιγνομένους καταλύσεσιν ἀγαπηταῖς δεχόμενος,
ἢ ὑπὸ χειμώνων ἀγρίων βίᾳ ἐλαυνομένους, εὐδιεινὴν γα-
λήνην παρασχὼν ἢ πνίγεσιν ἀναψυχήν, τὰ μετὰ ταῦτα
οὐχ ὡς ἑταίρους δεξάμενος φιλικὰ παράσχῃ ξένια ἑπόμενα
ταῖς ὑποδοχαῖς, ὡς δ' ἐχθροὺς αἰχμαλώτους κεχειρωμέ-
νους ἀπολυτρώσῃ τῶν μιαρωτάτων καὶ ἀδίκων καὶ ἀκα-
θάρτων λύτρων, ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν ξύμπασι B
τοῖς τοιούτοις αἰσχρῶς ἁμαρτανόμενα τὰς διαβολὰς τῇ τῆς
ἀπορίας ἐπικουρήσει παρεσκευακότα. τούτων οὖν χρὴ
φάρμακον ἀεὶ τέμνειν τὸν νομοθέτην. ὀρθὸν μὲν δὴ πά-
λαι τε εἰρημένον ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι καὶ ἐναντία χαλε-
πόν, καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις πολλοῖς τε ἄλλοισι· καὶ δὴ
καὶ νῦν ἡ τούτων καὶ περὶ ταῦτα ἐστὶ πρὸς δύο μάχη, πε-
νίαν καὶ πλοῦτον, τὸν μὲν ψυχὴν διεφθαρκότα τρυφῇ
τῶν ἀνθρώπων, τὴν δὲ λύπαις προτετραμμένην εἰς ἀναι- C
σχυντίαν αὐτήν· τίς οὖν δὴ τῆς νόσου ταύτης ἀρωγὴ γί-
γνοιτ' ἂν ἐν νοῦν ἐχούσῃ πόλει; πρῶτον μὲν ὅ τι σμικρο-
τάτῳ χρῆσθαι κατὰ δύναμιν τῷ τῶν καπήλων γένει,
ἔπειτα τούτοις τῶν ἀνθρώπων προστάττειν, ὧν διαφθει-
ρομένων οὐκ ἂν γίγνοιτο μεγάλη λύμη τῇ πόλει, τρίτον δὲ
αὐτοῖς τοῖς μετασχοῦσι τούτων τῶν ἐπιτηδευμάτων εὑρεῖν

D μηχανήν, ὅπως ἤθη μὴ ἀνέδην ἀναισχυντίας τε καὶ ἀνελευθέρου ψυχῆς μέτοχα συμβήσεται γίγνεσθαι ῥᾳδίως. μετὰ δὴ τὰ νῦν εἰρημένα περὶ ταῦτα νόμος ἀγαθῇ τύχῃ τοιόσδε ἡμῖν γιγνέσθω· Μαγνήτων, οὓς ὁ θεὸς ἀνορθῶν πάλιν κατοικίζει, γεωμόροι ὅσοι τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων ἑστιῶν εἰσί, μήτε κάπηλος ἑκὼν μηδ' ἄκων μηδεὶς γιγνέσθω μήτ' ἔμπορος μήτε διακονίαν μηδ' ἥντινα κεκτημένος ἰδιώταις τοῖς μὴ ἐξ ἴσου ἑαυτῷ, πλὴν
E πατρὶ καὶ μητρὶ καὶ τοῖς ἔτι τούτων εἰς τὸ ἄνω γένεσι καὶ πᾶσι τοῖς αὑτοῦ πρεσβυτέροις, ὅσοι ἐλεύθεροι ἐλευθέρως. τὸ δ' ἐλευθερικὸν καὶ ἀνελεύθερον ἀκριβῶς μὲν οὐ ῥᾴδιον νομοθετεῖν, κρινέσθω γε μὴν ὑπὸ τῶν τὰ ἀριστεῖα εἰληφότων τῷ ἐκείνων μίσει τε καὶ ἀσπασμῷ. ὃς δ' ἂν καπηλείας τῆς ἀνελευθέρου τέχνῃ τινὶ μετάσχῃ, γραφέσθω μὲν αὐτὸν γένους αἰσχύνης ὁ βουλόμενος πρὸς τοὺς ἀρετῇ πρώτους κεκριμένους, ἐὰν δὲ δόξῃ ἀναξίῳ ἐπιτηδεύματι καταρρυπαίνειν τὴν αὑτοῦ πατρῴαν ἑστίαν, δεθεὶς ἐνιαυ-
920 τὸν ἀποσχέσθω τοῦ τοιούτου, καὶ ἐὰν αὖθις, ἔτη δύο, καὶ ἐφ' ἑκάστης ἁλώσεως τοὺς δεσμοὺς μὴ πανέσθω διπλασιάζων τὸν ἔμπροσθεν χρόνον. δεύτερος μὴν νόμος· μέτοικον εἶναι χρεὼν ἢ ξένον, ὃς ἂν μέλλῃ καπηλεύσειν· τὸ δὲ τρίτον καὶ τρίτος, ὅπως ὡς ἄριστος ἢ καὶ κακὸς ὡς ἥκιστα ὁ τοιοῦτος ἡμῖν ᾖ ξύνοικος ἐν τῇ πόλει, τοὺς νομοφύλακας χρὴ νοῆσαι φύλακας εἶναι μὴ μόνον ἐκείνων, οὓς φυλάττειν ῥᾴδιον μὴ παρανόμους καὶ κακοὺς γίγνεσθαι,
B ὅσοι γενέσει καὶ τροφαῖς εὖ πεπαίδευνται, τοὺς δὲ μὴ τοιούτους ἐπιτηδεύματά τε ἐπιτηδεύοντας, ἃ ῥοπὴν ἔχει τινα ἰσχυρὰν πρὸς τὸ προτρέπειν κακοὺς γίγνεσθαι, φυλακτέον μᾶλλον. ταύτῃ δὴ τὰ περὶ τὴν καπηλείαν πολλὴν οὖσαν καὶ πολλὰ ἐπιτηδεύματα τοιαῦτα κεκτημένην, ὅσαπερ ἂν αὐτῶν λειφθῇ δόξαντα ἐκ πολλῆς ἀνάγκης ἐν τῇ πόλει δεῖν εἶναι, συνελθεῖν αὖ χρεὼν περὶ ταῦτα τοὺς νο-

μοφύλακας μετὰ τῶν ἐμπείρων ἑκάστης καπηλείας, καθάπερ ἔμπροσθεν ἐπετάξαμεν τῆς κιβδηλείας πέρι, ξυγγενοῦς τούτῳ πράγματος, συνελθόντας δὲ ἰδεῖν λῆμμά τε C
καὶ ἀνάλωμα τί ποτε τῷ καπήλῳ κέρδος ποιεῖ τὸ μέτριον, γράψαντας δὲ θεῖναι τὸ γιγνόμενον ἀνάλωμα καὶ λῆμμα καὶ φυλάττειν, τὰ μὲν ἀγορανόμους, τὰ δὲ ἀστυνόμους, τὰ δὲ ἀγρονόμους· καὶ σχεδὸν οὕτως ἂν καπηλεία τὰ μὲν ὠφελοῖ ἑκάστους, σμικρότατα δὲ ἂν βλάπτοι τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι χρωμένους.

V. Ὅσα τις ἂν ὁμολογῶν ξυνθέσθαι μὴ ποιῇ κατὰ D
τὰς ὁμολογίας, πλὴν ὧν ἂν νόμοι ἀπείργωσιν ἢ ψήφισμα ἤ τινος ὑπὸ ἀδίκου βιασθεὶς ἀνάγκης ὁμολογήσῃ, καὶ ἐὰν ὑπὸ τύχης ἀπροσδοκήτου τις ἄκων κωλυθῇ, δίκας εἶναι τῶν ἄλλων ἀτελοῦς ὁμολογίας ἐν ταῖς φυλετικαῖσι δίκαις, ἐὰν ἐν διαιτηταῖς ἢ γείτοσιν ἔμπροσθεν μὴ δύνωνται διαλλάττεσθαι. Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν τὸ τῶν δημιουργῶν γένος, οἳ τὸν βίον ἡμῖν ξυγκατεσκευάκασι τέχναις, Ἄρεως δ' αὖ καὶ Ἀθηνᾶς οἱ τὰ τῶν δημιουργῶν σώζοντες E
τέχναισιν ἑτέραις ἀμυντηρίοις ἔργα· δικαίως δὲ καὶ τὸ τούτων γένος ἱερόν ἐστι τούτων τῶν θεῶν. οὗτοι δὴ πάντες χώραν καὶ δῆμον θεραπεύοντες διατελοῦσιν, οἱ μὲν ἄρχοντες τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, οἱ δὲ ὀργάνων τε καὶ ἔργων ἀποτελοῦντες γένεσιν ἔμμισθον· οἷς δὴ περὶ τὰ τοιαῦτα οὐ πρέπον ἂν εἴη ψεύδεσθαι, θεοὺς προγόνους αὐτῶν αἰδουμένους. ἂν δή τις δημιουργῶν εἰς χρόνον εἰ- 921
ρημένον ἔργον μὴ ἀποτελέσῃ διὰ κάκην, μηδὲν τὸν βιοδότην θεὸν ἐπαιδεσθείς, ἡγούμενος ὡς οἰκεῖον συγγνώμονα εἶναι θεόν, οὐδὲν τῷ νῷ βλέπων, πρῶτον μὲν δίκην τῷ θεῷ ὑφέξει, δεύτερον δὲ ἑπόμενος αὐτῷ νόμος κείσθω· τὴν τιμὴν τῶν ἔργων ὀφειλέτω ὧν ἂν τὸν ἐκδόντα ψεύσηται καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ ῥηθέντι χρόνῳ προῖκα ἐξεργαζέσθω. καὶ ἀναιρουμένῳ δ' ἔργον ξυμβουλευτὴς νόμος,

B ἅπερ τῷ πωλοῦντι ξυνεβούλευε μὴ πλέονος τιμᾶν δια-
πειρώμενον ἀλλ' ὡς ἁπλούστατα τῆς ἀξίας, ταὐτὸν δὴ
προστάττει καὶ τῷ ἀναιρουμένῳ· γιγνώσκει γὰρ ὅ γε δη-
μιουργὸς τὴν ἀξίαν· ἐν ἐλευθέρων οὖν πόλεσιν οὐ δή
ποτε χρὴ τέχνῃ, σαφεῖ τε καὶ ἀψευδεῖ φύσει πράγματι,
διαπειρᾶσθαι τῶν ἰδιωτῶν τεχνάζοντα αὐτὸν τὸν δημι-
ουργόν, δίκας δὲ εἶναι τούτων τῷ ἀδικουμένῳ πρὸς τὸν
ἀδικοῦντα. ἐὰν δέ τις ἐκδοὺς αὖ δημιουργῷ μὴ ἀποδῷ
C τοὺς μισθοὺς ὀρθῶς κατὰ τὴν ἔννομον ὁμολογίαν γενο-
μένην, Δία δὲ πολιοῦχον καὶ Ἀθηνᾶν κοινωνοὺς πολι-
τείας ἀτιμάζων, βραχὺ κέρδος ἀγαπῶν, λύῃ μεγάλας κοι-
νωνίας, νόμος ὁ βοηθῶν ἔστω τῷ τῆς πόλεως ξυνδέσμῳ
μετὰ θεῶν· ὃς γὰρ ἂν προαμειψάμενος ἔργον μισθοὺς μὴ
ἀποδιδῷ ἐν χρόνοις τοῖς ὁμολογηθεῖσι, διπλοῦν πραττέ-
σθω· ἐὰν δὲ ἐνιαυτὸς ἐξέλθῃ, τῶν ἄλλων ἀτόκων ὄντων
D χρημάτων, ὁπόσα δανεισμῷ ξυμβάλλει τις, οὗτος τῇ δραχ-
μῇ ἑκάστου μηνὸς ἐπωβελίαν κατατιθέτω, δίκας δὲ εἶναι
τούτων ἐν τοῖς κατὰ φυλὰς δικαστηρίοις. ὡς δὲ ἐν παρ-
έργῳ περὶ τῶν κατὰ πόλεμον δημιουργῶν ὄντων σωτη-
ρίας, στρατηγῶν τε καὶ ὅσοι περὶ ταῦτα τεχνικοί, δίκαιον
εἰπεῖν, ὅτι τὸ παράπαν ἐμνήσθημεν δημιουργῶν, ὡς τού-
τοις αὖ καθάπερ ἐκείνοις οἷον ἑτέροις οὖσι δημιουργοῖς·
ἐάν τις ἄρα καὶ τούτων ἀνελόμενος δημόσιον ἔργον εἴθ'
E ἑκὼν εἴτε προσταχθὲν καλῶς ἐξεργάσηται, *ὁ δὲ δῆμος*
τὰς τιμάς, οἳ δὴ μισθοὶ πολεμικοῖς ἀνδράσιν εἰσίν, ἀπο-
διδῷ δικαίως, ὁ νόμος αὐτὸν ἐπαινῶν οὔποτε καμεῖται·
ἐὰν δὲ προαμειψάμενος ἔργον τι τῶν κατὰ πόλεμον καλῶν
ἔργων μὴ ἀποδιδῷ, μέμψεται. νόμος οὖν οὗτος ἐπαίνῳ
περὶ τούτων ἡμῖν μεμιγμένος κείσθω, ξυμβουλευτικός,
922 οὐ βιαστικός, τῷ πλήθει τῶν πολιτῶν, τιμᾶν τοὺς ἀγα-
θοὺς ἄνδρας, ὅσοι σωτῆρες τῆς πόλεώς εἰσι ξυμπάσης εἴτε
ἀνδρείαις εἴτε πολεμικαῖς μηχαναῖς, δευτέρους· πρώτοις

γὰρ τὸ μέγιστον γέρας δεδόσθω τοῖς τὰ τῶν ἀγαθῶν νομοθετῶν γράμματα τιμᾶν διαφερόντως δυνηθεῖσιν.

VI. Τὰ μὲν δὴ μέγιστα τῶν ξυμβολαίων, ὅσα πρὸς ἀλλήλους ἄνθρωποι ξυμβάλλουσι, πλήν γε ὀρφανικῶν καὶ τῆς τῶν ἐπιτρόπων ἐπιμελείας τῶν ὀρφανῶν, σχεδὸν ἡμῖν διατέτακται· ταῦτα δὲ δὴ μετὰ τὰ νῦν εἰρημένα ἀναγ- B καῖον ἁμῶς γέ πως τάξασθαι. τούτων δὲ ἀρχαὶ πάντων αἵ τε τῶν τελευτᾶν μελλόντων ἐπιθυμίαι τῆς διαθέσεως αἵ τε τῶν μηδὲν τὸ παράπαν διαθεμένων τύχαι· ἀναγκαῖον δὲ εἶπον, ὦ Κλεινία, βλέψας αὐτῶν [πέρι] πρός τε τὸ δύσκολον καὶ χαλεπόν. οὐδὲ γὰρ ἄτακτον δυνατόν ἐστ' αὐτὸ ἐᾶν· πολλὰ γὰρ ἕκαστοι καὶ διάφορα ἀλλήλων καὶ ἐναντία τιθεῖντ' ἂν τοῖς τε νόμοις καὶ τοῖς τῶν ζώντων ἤθεσι καὶ τοῖς αὐτῶν τοῖς ἔμπροσθεν, πρὶν διατίθεσθαι μέλλειν, εἴ τις ἐξουσίαν δώσει ἁπλῶς οὕτω κυρίαν εἶναι C διαθήκην, ἣν ἄν τις διαθῆται ὁπωσοῦν ἔχων πρὸς τῷ τοῦ βίου τέλει. ἀνοήτως γὰρ δὴ καὶ διατεθρυμμένως τινὰ τρόπον ἔχομεν οἱ πλεῖστοι, ὅταν ἤδη μέλλειν ἡγώμεθα τελευτᾶν.

ΚΛ. Πῶς τοῦτο, ὦ ξένε, λέγεις;

ΑΘ. Χαλεπόν ἐστ', ὦ Κλεινία, μέλλων ἄνθρωπος τελευτήσειν, καὶ μεστὸν λόγου τοῖς νομοθέταις εὖ μάλα φοβεροῦ καὶ δυσχεροῦς.

ΚΛ. Πῇ;

ΑΘ. Ζητῶν εἶναι κύριος ἁπάντων εἴωθε μετ' ὀργῆς D λέγειν.

ΚΛ. Ποῖα δή;

ΑΘ. Δεινόν γε, ὦ θεοί, φησίν, εἰ τἀμὰ ἐμοὶ μηδαμῶς ἐξέσται δοῦναί τε ὅτῳ ἂν ἐθέλω καὶ μή, καὶ τῷ μὲν πλείω, τῷ δ' ἐλάττονα τῶν ὁπόσοι περὶ ἐμὲ φαῦλοι καὶ ὅσοι ἀγαθοὶ γεγόνασι φανερῶς, βασανισθέντες ἱκανῶς ἐν νόσοις, οἱ δ' ἐν γήρᾳ καὶ ἄλλαις παντοίαισι τύχαις.

ΚΛ. Οὐκοῦν, ὦ ξένε, καλῶς δοκοῦσί σοι λέγειν;

E ΑΘ. Μαλθακοί ἔμοιγ', ὦ Κλεινία, δοκοῦσιν οἱ πάλαι νομοθετοῦντες γεγονέναι καὶ ἐπὶ σμικρὸν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων βλέποντές τε καὶ διανοούμενοι νομοθετεῖν.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Τὸν λόγον τοῦτον, ὦ 'γαθέ, φοβούμενοι τὸν νόμον ἐτίθεσαν τόνδε, ἐξεῖναι τὰ ἑαυτοῦ διατίθεσθαι
923 ἁπλῶς ὅπως ἄν τις ἐθέλῃ τὸ παράπαν, ἐγὼ δὲ καὶ σὺ τοῖς ἐν τῇ σῇ πόλει μέλλουσι τελευτᾷν ἀποκρινούμεθα ἐμμελέστερον.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Ὦ φίλοι, φήσομεν, καὶ ἀτεχνῶς ἐφήμεροι, χαλεπὸν ὑμῖν ἐστὶ γιγνώσκειν τὰ ὑμέτερ' αὐτῶν χρήματα καὶ πρός γε ὑμᾶς αὐτούς, ὥσπερ καὶ τὸ τῆς Πυθίας γράμμα φράζει, τὰ νῦν. ἔγωγ' οὖν νομοθέτης ὢν οὔθ' ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν εἶναι τίθημι οὔτε τὴν οὐσίαν ταύτην, ξύμπαντος δὲ τοῦ γένους ὑμῶν τοῦ τε ἔμπροσθεν καὶ τοῦ ἔπειτα ἐσο-
B μένου, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς πόλεως εἶναι τό τε γένος πᾶν καὶ τὴν οὐσίαν· καὶ οὕτω τούτων ἐχόντων οὐκ, ἐάν τις ὑμᾶς θωπείαις ὑποδραμὼν ἐν νόσοις ἢ γήρᾳ σαλεύοντας παρὰ τὸ βέλτιστον διατίθεσθαι πείθῃ, ξυγχωρήσομαι ἑκών, ὅ τι δὲ τῇ πόλει τε ἄριστον πάσῃ καὶ γένει, πρὸς πᾶν τοῦτο βλέπων νομοθετήσω, τὸ ἑνὸς ἑκάστου κατατιθεὶς ἐν μοίραις ἐλάττοσι δικαίως. ὑμεῖς δὲ ἡμῖν ἵλεῴ τε καὶ εὐμενεῖς ὄντες πορεύοισθε ἧπερ κατὰ φύσιν νῦν πορεύεσθε τὴν ἀνθρωπίνην· ἡμῖν δὲ περὶ τῶν ἄλλων τῶν
C ὑμετέρων μελήσει, κηδομένοις ὅ τι μάλιστα εἰς δύναμιν, οὐ τῶν μέν, τῶν δὲ οὔ. ταῦτα μὲν οὖν παραμύθιά τε καὶ προοίμια τῶν τε ζώντων, ὦ Κλεινία, καὶ τῶν τελευτώντων ἔστω, νόμος δὲ ὅδε·

VII. Ὃς ἂν διαθήκην γράφῃ τὰ αὑτοῦ διατιθέμενος,

παίδων ὢν πατήρ, πρῶτον μὲν τῶν υἱέων κληρονόμον ὃν
ἂν ἀξιώσῃ γίγνεσθαι γραφέτω· τῶν δὲ ἄλλων παίδων, ὃν
ἂν μὲν ἑτέρῳ ποιεῖσθαι διδῷ δεχομένῳ, γραφέσθω τοῦτο
αὐτό, ἐὰν δὲ περιγίγνηταί τις τῶν υἱέων αὐτῷ μὴ ἐπί τινι D
κλήρῳ πεποιημένος, ὃν κατὰ νόμον ἐλπὶς εἰς ἀποικίαν ἐκ-
πεμφθήσεσθαι, τούτῳ τῶν ἄλλων χρημάτων ἐξέστω τῷ
πατρὶ διδόναι ὅσα ἂν ἐθέλῃ, πλὴν τοῦ πατρῴου κλήρου
καὶ τῆς περὶ τὸν κλῆρον κατασκευῆς πάσης, καὶ ἐὰν πλεί-
ους ὦσι, πρὸς μέρος ὁ πατὴρ ὅπῃ ἂν ἐθέλῃ νεμέτω τὰ πε-
ριόντα τοῦ κλήρου. ὅτῳ δ' ἂν τῶν υἱέων ὑπάρχων οἶκος
ᾖ, μὴ νέμειν τούτῳ τῶν χρημάτων, θυγατρί τε ὡσαύτως,
ᾗ μὲν ἂν ἐγγεγυημένος ὡς ἀνὴρ ἐσόμενος ᾖ, μὴ νέμειν, ᾗ E
δ' ἂν μή, νέμειν· ἐὰν δέ τῳ τῶν υἱέων ἢ καὶ τῶν θυγα-
τέρων φανῇ κλῆρος ἐπιχώριος τῆς διαθήκης γενόμενος
ὕστερον, τῷ κληρονόμῳ τοῦ τὴν διαθήκην διαθεμένου κα-
ταλειπέτω. ἐὰν δὲ ἄρρενας μὲν μὴ λείπῃ, θηλείας δέ, ὁ
διατιθέμενος, ἄνδρα μὲν τῶν θυγατέρων ᾗτινι ἂν ἐθέλῃ,
υἱὸν δὲ αὑτῷ καταλειπέτω γράψας κληρονομεῖν· ἐὰν δὲ
υἱός τῳ τελευτήσῃ παῖς ὤν, πρὶν εἰς ἄνδρας δυνατὸς εἶναι
τελεῖν, εἴτε γεννητὸς ὢν εἴτε ποιητός, γραφέτω καὶ περὶ
τῆς τοιαύτης τύχης ὁ τὴν διαθήκην γράφων, τίνα χρὴ 924
παῖδα αὐτῷ δεύτερον ἐπὶ τύχαις ἀμείνοσι γίγνεσθαι. ἐὰν
δέ τις ἄπαις ὢν τὸ παράπαν διαθήκην γράφῃ, τὸ τῆς ἐπι-
κτήτου δεκατημόριον ἐξελόμενος, ἐὰν ἐθέλῃ τῳ δωρεῖσθαι,
δωρείσθω· τὰ δὲ ἄλλα παραδιδοὺς πάντα τῷ ποιηθέντι
ἄμεμπτος ἵλεων υἱὸν αὐτὸν ποιείσθω ξὺν νόμῳ. ᾧ δ' ἂν
ἐπιτρόπων οἱ παῖδες δέωνται, ἐὰν μὲν διαθέμενος τελευτᾷ
καὶ γράψας ἐπιτρόπους τοῖς παισὶν ἑκόντας τε καὶ ὁμολο-
γοῦντας ἐπιτροπεύσειν οὕστινασοῦν καὶ ὁπόσους ἂν ἐθέλῃ, B
κατὰ ταῦτα τὰ γραφέντα ἡ τῶν ἐπιτρόπων αἵρεσις γιγνέ-
σθω κυρία· ἐὰν δὲ ἢ τὸ παράπαν μὴ διαθέμενος τελευ-
τήσῃ τις ἢ τῆς τῶν ἐπιτρόπων αἱρέσεως ἐλλιπής, ἐπιτρό-

πους εἶναι τοὺς ἐγγύτατα γένει πρὸς πατρὸς καὶ μητρὸς
κυρίους, δύο μὲν πρὸς πατρός, δύο δὲ πρὸς μητρός, ἕνα
δὲ ἐκ τῶν τοῦ τελευτήσαντος φίλων, τούτους δ' οἱ νομο-
φύλακες καθιστάντων τῷ δεομένῳ τῶν ὀρφανῶν. καὶ
C πάσης τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν πεντεκαίδεκα τῶν
νομοφυλάκων οἱ πρεσβύτατοι πάντων ἐπιμελείσθων ἀεὶ
κατὰ πρέσβιν καὶ κατὰ τρεῖς διελόμενοι σφᾶς αὐτούς, κατ'
ἐνιαυτὸν τρεῖς καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἄλλον ἕτεροι τρεῖς, ἕως
ἂν αἱ πέντε περίοδοι γίγνωνται κύκλῳ· καὶ τοῦτο ἐκλι-
πέτω μηδέποτε κατὰ δύναμιν. ὃς δ' ἂν μηδὲν τὸ παράπαν
διαθέμενος ἀποθάνῃ, παῖδας μὲν καταλιπὼν δεομένους
ἐπιτροπῆς, τῶν αὐτῶν νόμων τούτων ἡ χρεία τῶν παίδων
D αὐτοῦ μετεχέτω· θηλείας δὲ ἂν καταλίπῃ τις ἀπροσδο-
κήτῳ τύχῃ χρησάμενος, συγγνώμην τῷ τιθέντι τὸν νόμον
ἐχέτω, ἐὰν τῶν τριῶν αὐτοῦ πρὸς τὰ δύο ἐπισκοπῶν τὴν
ἔκδοσιν τῶν θυγατέρων ποιῆται, πρός τε τὴν τοῦ γένους
ἀγχιστείαν καὶ τὴν τοῦ κλήρου σωτηρίαν, τὸ δὲ τρίτον,
ὅπερ ἂν πατὴρ διασκέψαιτο, ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν
βλέπων εἰς ἤθη τε καὶ τρόπους τὸν ἐπιτήδειον αὐτῷ μὲν
υἱόν, νυμφίον δ' εἶναι τῇ θυγατρί, τοῦτο δὲ παραλείπῃ
E διὰ τὴν ἀδύνατον σκέψιν. νόμος τοίνυν εἰς δύναμιν ὅδε
περὶ τῶν τοιούτων κείσθω· ἐὰν ὁ μὴ διαθέμενος θυγα-
τέρας λίπῃ, τοῦ [δὲ] ἀποθανόντος ἀδελφὸς ὁμοπάτωρ ἢ
ἄκληρος ὁμομήτριος ἐχέτω τὴν θυγατέρα καὶ τὸν κλῆρον
τοῦ τελευτήσαντος· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀδελφός, ἀδελφοῦ δὲ
παῖς, ὡσαύτως, ἐὰν ἐν ἡλικίᾳ πρὸς ἀλλήλους ὦσιν· ἐὰν
δὲ μηδὲ εἷς τούτων, ἀδελφῆς δὲ παῖς ᾖ, κατὰ ταὐτά· τέ-
ταρτος δὲ πατρὸς ἀδελφός, πέμπτος δὲ τούτου παῖς, ἕκτος
δὲ ἀδελφῆς πατρὸς ἔκγονος, ὡσαύτως δὲ τὸ γένος ἀεὶ πο-
ρευέσθω κατ' ἀγχιστείαν, ἐάν τις παῖδας θηλείας κατα-
925 λίπῃ, δι' ἀδελφῶν τε καὶ ἀδελφιδῶν ἐπανιόν, ἔμπροσθε
μὲν τῶν ἀρρένων, ὕστερον δὲ θηλειῶν ἑνὶ γένει. τὴν δὲ

τοῦ τῶν γάμων χρόνου συμμετρίαν τε καὶ ἀμετρίαν ὁ δικαστὴς σκοπῶν κρινέτω, γυμνοὺς μὲν τοὺς ἄρρενας, γυμνὰς δὲ ὀμφαλοῦ μέχρι θεώμενος τὰς θηλείας· ἐὰν δὲ τοῖς οἰκείοις ἀπορία ξυγγενῶν ᾖ, μέχρι μὲν ἀδελφοῦ υἱιδῶν, μέχρι δὲ πάππου παίδων ὡσαύτως, τῶν ἄλλων ὅντιν' ἂν ἡ παῖς μετ' ἐπιτρόπων αἱρῆται τῶν πολιτῶν ἑκούσιον ἑκουσία, κληρονόμος γιγνέσθω τοῦ τελευτήσαντος καὶ τῆς B θυγατρὸς νυμφίος. ἔτι δὲ πολλὴ πολλῶν καὶ πλείων ἀπορία τῶν τοιούτων γίγνοιτ' ἂν ἔστιν ὅτε ἐν αὐτῇ τῇ πόλει· ἂν οὖν δή τις ἀπορουμένη τῶν αὐτόθεν ὁρᾷ τινὰ εἰς ἀποικίαν ἀπεσταλμένον, ᾗ δὲ κατὰ νοῦν αὐτῇ κληρονόμον ἐκεῖνον γίγνεσθαι τῶν τοῦ πατρός, ἐὰν μὲν ξυγγενὴς ᾖ, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν κλῆρον πορευέσθω, ἐὰν δὲ ἐκτὸς γένους, τῶν ἐν τῇ πόλει ὄντων ἔξω τῆς συγγενείας, κύριος ἔστω κατὰ τὴν τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῆς παιδὸς τοῦ C τελευτήσαντος αἵρεσιν γῆμαι καὶ τὸν κλῆρον ἐπανελθὼν οἴκαδε λαβεῖν τοῦ μὴ διαθεμένου. ἄπαις δὲ ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν τὸ παράπαν ὃς ἂν μὴ διαθέμενος τελευτᾷ, τὰ μὲν ἄλλα περὶ τοῦ τοιούτου κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἐχέτω νόμον, θήλεια δὲ καὶ ἄρρην οἷον ξύννομοι ἴτωσαν ἐκ τοῦ γένους εἰς τὸν ἐξηρημωμένον ἑκάστοτε οἶκον, ὧν ὁ κλῆρος γιγνέσθω κυρίως, ἀδελφὴ μὲν πρῶτον, ἀδελφοῦ δὲ θυ- D γάτηρ δευτέρα, τρίτη δὲ ἔκγονος ἀδελφῆς, τετάρτη δὲ πατρὸς ἀδελφή, καὶ πέμπτη πατρὸς ἀδελφοῦ παῖς, ἕκτη δὲ ἀδελφῆς πατρὸς ἂν εἴη παῖς· συνοικίζειν δὲ ταύτας ἐκείνοις κατ' ἀγχιστείαν καὶ θέμιν, ὡς ἔμπροσθεν ἐνομοθετήσαμεν. μὴ δὴ λανθανέτω τὸ τῶν τοιούτων νόμων ἡμᾶς βάρος, ὡς χαλεπῶς ἔστιν ὅτε προστάττει τῷ τοῦ τελευτήσαντος κατὰ γένος οἰκείῳ γαμεῖν τὴν ξυγγενῆ, μὴ δοκεῖ δὲ σκοπεῖν ἃ μυρία ἐν ἀνθρώποις ἐμπόδια γίγνεται τοῖς τοι- E ούτοις ἐπιτάγμασι τοῦ μήτινα ἐθέλειν πείθεσθαι, πρότερον δὲ οὕστινας ὁτιοῦν ἂν βουληθῆναι παθεῖν, ὁπόταν ᾖ

σωμάτων νοσήματα καὶ πηρώσεις ἢ διανοίας ἔν τισι τῶν ἐπιταττομένων γαμεῖν ἢ γαμεῖσθαι γίγνηται. τούτων δὴ μηδὲν φροντίζειν τάχ' ἂν ὁ νομοθέτης δόξειέ τισιν, οὐκ ὀρθῶς δοκοῦν. ἔστω τοίνυν εἰρημένον ὑπέρ τε νομοθέτου καὶ ὑπὲρ νομοθετουμένου σχεδὸν οἷον κοινὸν προοίμιον, συγγνώμην μὲν τῷ νομοθέτῃ τοὺς ἐπιταττομένους δεόμενον ἔχειν, ὅτι τῶν κοινῶν ἐπιμελούμενος οὐκ ἄν ποτε δύναιτο διοικεῖν ἅμα καὶ τὰς ἰδίας ἑκάστῳ γιγνομένας ξυμ-
926 φοράς, ξυγγνώμην δ' αὖ καὶ τοῖς νομοθετουμένοις, ὡς τὰ τοῦ νομοθετοῦντος εἰκότως ἐνίοτε οὐ δύνανται προστάγματα τελεῖν, ἃ μὴ γιγνώσκων προστάττει.

ΚΛ. Τί δή τις οὖν, ὦ ξένε, δρῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐμμετρότατος ἂν εἴη;

ΑΘ. Διαιτητάς, ὦ Κλεινία, τοῖς τοιούτοις νόμοις καὶ νομοθετουμένοις ἀναγκαῖον αἱρεῖσθαι.

ΚΛ. Πῶς λέγεις;

ΑΘ. Ἔστιν ὅτε πλουσίου πατρὸς ἀδελφιδοῦς τὴν τοῦ
B θείου θυγατέρα ἑκὼν οὐκ ἂν ἐθέλοι λαμβάνειν, τρυφῶν καὶ ἐπὶ μείζοσι γάμοις τὴν διάνοιαν ἐπέχων· ἔστι δ' ὅτε καὶ ξυμφορὰν τὴν μεγίστην τοῦ νομοθέτου προστάττοντος ἀπειθεῖν ἀναγκάζοιτ' ἂν τῷ νόμῳ, μαινόμενα κηδεύματα ἀναγκάζοντος λαμβάνειν ἢ δεινὰς ἄλλας σωμάτων ἢ ψυχῶν ξυμφοράς, ἃς ἀβίωτον ζῆν κεκτημένῳ. ὁ δὴ νῦν λόγος ἡμῖν περὶ τούτων ὅδε νόμος κείσθω· ἐάν τινες ἄρα
C περὶ διαθήκης ἐγκαλῶσι τοῖς κειμένοις νόμοις, περί τε ἄλλων ὡντινωνοῦν καὶ δὴ καὶ περὶ γάμων, ἦ μὴν παρόντα καὶ ζῶντα αὐτὸν τὸν νομοθέτην μήποτ' ἂν ἀναγκάσαι πράττειν οὕτω μηδὲ γῆμαι μηδὲ γήμασθαι τοὺς νῦν ἀναγκαζομένους ἑκάτερα δρᾶν, ὁ δέ τις τῶν οἰκείων ἤ τις ἐπίτροπος φῇ, διαιτητὰς φάναι καὶ πατέρας τοὺς πεντεκαίδεκα τῶν νομοφυλάκων καταλιπεῖν τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ὀρφαναῖς τὸν νομοθέτην· πρὸς οὓς ἐπανιόντες διαδικα-

ζέσθων οἱ περί τινος τῶν τοιούτων ἀμφισβητοῦντες, κύ- D
ρια τελοῦντες τὰ τούτων δόγματα. ἂν δέ τῳ μείζων δύνα-
μις ἐπανατίθεσθαι δοκῇ τοῖς νομοφύλαξιν, εἰς τὸ τῶν ἐκ-
κρίτων δικαστῶν δικαστήριον εἰσάγων αὐτοὺς διαδικαζέ-
σθω περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· τῷ δὲ ἡττηθέντι παρὰ
τοῦ νομοθέτου ψόγος καὶ ὄνειδος κείσθω, πολλῶν χρημά-
των νοῦν κεκτημένῳ ζημία βαρυτέρα.

VIII. Νῦν δὴ τοῖς ὀρφανοῖς παισὶ γένεσις οἷον δευ-
τέρα τις γίγνοιτ' ἄν. μετὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἑκάστοις E
εἴρηνται τροφαὶ καὶ παιδεύσεις· μετὰ δὲ τὴν δευτέραν,
ἔρημον πατέρων γενομένην, μηχανᾶσθαι δεῖ, τίνα τρόπον
ἡ τῆς ὀρφανίας τύχη τοῖς γενομένοις ὀρφανοῖς ὡς ἥκιστα
ἔλεον ἕξει τῆς συμφορᾶς. πρῶτον μὲν δή φαμεν νομοθε-
τεῖν αὐτοῖς τοὺς νομοφύλακας ἀντὶ γεννητόρων πατέρας
οὐ χείρους, καὶ δὴ καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὡς οἰκείων
ἐπιμελεῖσθαι προστάττομεν, ἐμμελῆ τούτοις τε αὐτοῖς περὶ
τροφῆς ὀρφανῶν προοιμιασάμενοι καὶ τοῖς ἐπιτρόποις. εἴς
τινα γὰρ οὖν μοι καιρὸν φαινόμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λό-
γους διεξελθεῖν, ὡς ἄρα αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχαὶ δύ- 927
ναμιν ἔχουσί τινα τελευτήσασαι, ᾗ τῶν κατ' ἀνθρώπους
πραγμάτων ἐπιμελοῦνται· ταῦτα δὲ ἀληθεῖς μέν, μακροὶ
δ' εἰσὶ περιέχοντες λόγοι, πιστεύειν δὲ ταῖς ἄλλαις φήμαις
χρεὼν περὶ τὰ τοιαῦτα, οὕτω πολλαῖσι καὶ σφόδρα πα-
λαιαῖς οὔσαις, πιστεύειν δ' αὖ καὶ τοῖς νομοθετοῦσι ταῦθ'
οὕτως ἔχειν, ἄνπερ μὴ παντάπασιν ἄφρονες φαίνωνται.
ταύτῃ δὲ εἰ ταῦτ' ἐστὶ κατὰ φύσιν, πρῶτον μὲν τοὺς ἄνω
θεοὺς φοβείσθων, οἳ τῶν ὀρφανῶν τῆς ἐρημίας αἰσθήσεις
ἔχουσι, καὶ τὰ περὶ ταῦτα ὀξὺ μὲν ἀκούουσι, βλέπουσί τε
ὀξύ, τοῖς τε περὶ αὐτὰ δικαίοις εὐμενεῖς εἰσί, νεμεσῶσί τε B
μάλιστα αὖ τοῖς εἰς ὀρφανὰ καὶ ἔρημα ὑβρίζουσι, παρα-
καταθήκην εἶναι μεγίστην ἡγούμενοι καὶ ἱερωτάτην, εἶτα
τὰς τῶν κεκμηκότων ψυχάς, αἷς ἐστιν ἐν τῇ φύσει τῶν

αὐτῶν ἐκγόνων κήδεσθαι διαφερόντως καὶ τιμῶσί τε αὐ-
τοὺς εὐμενεῖς εἶναι καὶ ἀτιμάζουσι δυσμενεῖς, ἔτι δὲ τὰς
τῶν ζώντων μέν, ἐν γήρᾳ δὲ ὄντων καὶ ἐν μεγίσταις τι-
μαῖς· ὅπου γὰρ πόλις εὐνομοῦσα εὐδαιμονεῖ, τούτους οἱ
C παῖδες παίδων φιλοστοργοῦντες ζῶσι μεθ᾽ ἡδονῆς· οἷς
ἐπίτροπον καὶ ἄρχοντα πᾶσι δεῖ τὸν νοῦν, ᾧ καὶ βραχὺς
ἐνείη, προσέχοντα καὶ εὐλαβούμενον περὶ τροφήν τε καὶ
παιδείαν ὀρφανῶν, ὡς ἔρανον εἰσφέροντα ἑαυτῷ τε καὶ
τοῖς αὑτοῦ, κατὰ δύναμιν πάντως πᾶσαν εὐεργετεῖν. ὁ
μὲν δὴ πεισθεὶς τῷ πρὸ τοῦ νόμου μύθῳ καὶ μηδὲν εἰς
D ὀρφανὸν ὑβρίσας οὐκ εἴσεται ἐναργῶς τὴν περὶ τὰ τοι-
αῦτα ὀργὴν νομοθέτου, ὁ δὲ ἀπειθὴς καί τινα πατρὸς ἢ
μητρὸς ἔρημον ἀδικῶν διπλῆν τινέτω πᾶσαν τὴν βλάβην
ἢ περὶ τὸν ἀμφιθαλῆ γενόμενος κακός. τὴν δὲ ἄλλην νο-
μοθεσίαν ἐπιτρόποισί τε περὶ ὀρφανοὺς ἄρχουσί τε περὶ
τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐπιτρόπων, εἰ μὲν μὴ παράδειγμά τε
τροφῆς παίδων ἐλευθέρων ἐκέκτηντο αὐτοὶ τρέφοντες
τοὺς αὑτῶν καὶ τῶν οἰκείων χρημάτων ἐπιμελούμενοι, ἔτι
E δὲ νόμους περὶ αὐτῶν τούτων μετρίως διειρημένους εἶχον,
εἶχέ τινα λόγον ἂν ἐπιτροπικούς τινας νόμους ὡς ὄντας
ἰδίᾳ διαφέροντας πολὺ τιθέναι, ποικίλλοντας ἐπιτηδεύ-
μασιν ἰδίοις τὸν τῶν ὀρφανῶν βίον παρὰ τὸν τῶν μή· νῦν
δὲ εἰς μὲν τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα οὐ πολὺ διαφέρον ἡ παρ᾽
ἡμῖν ὀρφανία κέκτηται τῆς πατρονομικῆς, τιμαῖς δὲ καὶ
ἀτιμίαις ἅμα καὶ ἐπιμελείαισιν οὐδαμῶς ἐξισοῦσθαι φιλεῖ,
928 διὸ δὴ περὶ τοῦτο αὐτὸ τὴν ὀρφανῶν πέρι νομοθεσίαν πα-
ραμυθούμενός τε καὶ ἀπειλῶν ὁ νόμος ἐσπούδακεν. ἔτι δ᾽
ἀπειλή τις ἂν τοιάδε εἴη μάλα ἔγκαιρος· ὃς ἂν θῆλυν εἴτε
ἄρρενα ἐπιτροπεύῃ, καὶ ὃς ἂν ἐπιτρόπου φύλαξ τῶν νο-
μοφυλάκων καταστὰς ἐπιμελῆται, μὴ χεῖρον ἀγαπάτω τῶν
αὑτοῦ τέκνων τὸν τῆς ὀρφανικῆς μετειληφότα τύχης, μηδὲ
τῶν οἰκείων τῶν τοῦ τρεφομένου χεῖρον χρημάτων ἐπιμε-

λείσθω, βέλτιον δὲ ἢ τῶν αὑτοῦ κατὰ προθυμίαν, ἕνα δὲ B
τοῦτον νόμον ἔχων ὀρφανῶν πέρι πᾶς ἐπιτροπευέτω· ἐὰν
δὲ ἄλλως τις περὶ τὰ τοιαῦτα πράττῃ παρὰ τὸν νόμον
τόνδε, ὁ μὲν ἄρχων ζημιούτω τὸν ἐπίτροπον, ὁ δὲ ἐπίτρο-
πος τὸν ἄρχοντα εἰς τὸ τῶν ἐκκρίτων δικαστήριον εἰσάγων
ζημιούτω τῷ δόξαντι τιμήματι τῷ δικαστηρίῳ διπλῇ. ἐὰν
δ' ἐπίτροπος ἀμελεῖν ἢ κακουργεῖν δοκῇ τοῖς οἰκείοις ἢ
καὶ τῶν ἄλλων τινὶ πολιτῶν, εἰς ταὐτὸν ἀγέτω δικαστή-
ριον· ὅ τι δ' ἂν ὄφλῃ, τετραπλασίαν μὲν τούτου τίνειν, C
γιγνέσθω δὲ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ παιδός, τὸ δ' ἥμισυ τοῦ κα-
ταδικασαμένου τὴν δίκην. ἅμα δ' ἂν ἡβήσῃ τις τῶν ὀρ-
φανῶν, ἐὰν ἡγῆται κακῶς ἐπιτροπευθῆναι, μέχρι πέντε
ἐτῶν ἐξηκούσης τῆς ἐπιτροπῆς ἔστω δίκην λαχεῖν ἐπιτρο-
πίας· ἐὰν δέ τις ὄφλῃ τῶν ἐπιτρόπων, τιμᾶν τὸ δικαστή-
ριον ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίνειν, ἐὰν δὲ δὴ τῶν ἀρ-
χόντων, ἀμελείᾳ μὲν δόξας κακῶσαι τὸν ὀρφανόν, ὅ τι
χρὴ τίνειν αὐτὸν τῷ παιδί, τιμάτω τὸ δικαστήριον, ἐὰν δὲ D
ἀδικίᾳ, πρὸς τῷ τιμήματι τῆς ἀρχῆς τῶν νομοφυλάκων
ἀφιστάσθω, τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως ἕτερον νομοφύλακα
ἀντὶ τούτου καθιστάτω τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει.

IX. Διαφοραὶ πατέρων τε πρὸς αὑτῶν παῖδας γίγνον-
ται καὶ παίδων πρὸς γεννητὰς μείζους ἢ χρεών, ἐν αἷς οἵ
τε πατέρες ἡγοῖντ' ἂν δεῖν τὸν νομοθέτην νομοθετεῖν
ἐξεῖναί σφισιν ἐὰν βούλωνται τὸν υἱὸν ὑπὸ κήρυκος ἐναν-
τίον ἁπάντων ἀπειπεῖν υἱὸν κατὰ νόμον μηκέτ' εἶναι, E
υἱεῖς τ' αὖ σφίσι πατέρας ὑπὸ νόσων ἢ γήρως διατιθεμέ-
νους αἰσχρῶς ἐξεῖναι παρανοίας γράφεσθαι· ταῦτα δὲ ὄν-
τως ἐν παγκάκων ἤθεσιν ἀνθρώπων γίγνεσθαι φιλεῖ, ἐπεὶ
ἡμίσεώς γε ὄντων τῶν κακῶν, οἷον μὴ κακοῦ μὲν πατρός,
υἱέος δέ, ἢ τοὐναντίον, οὐ γίγνονται ξυμφοραὶ τηλικαύ-
της ἔχθρας ἔκγονοι. ἐν μὲν οὖν ἄλλῃ πολιτείᾳ παῖς ἀπο-
κεκηρυγμένος οὐκ ἂν ἐξ ἀνάγκης ἄπολις εἴη, ταύτης δέ,

ἧς οἵδε οἱ νόμοι ἔσονται, ἀναγκαίως ἔχει εἰς ἄλλην χώραν
929 ἐξοικίζεσθαι τὸν ἀπάτορα· πρὸς γὰρ τοῖς τετταράκοντα
καὶ πεντακισχιλίοις οἴκοις οὐκ ἔστιν ἕνα προσγενέσθαι·
διὸ δὴ δεῖ τὸν ταῦτα πεισόμενον ἐν δίκῃ μὴ ὑπὸ ἑνὸς πα-
τρός, ὑπὸ δὲ τοῦ γένους ἀπορρηθῆναι παντός. ποιεῖν δὲ
χρὴ τῶν τοιούτων πέρι κατὰ νόμον τοιόνδε τινά· ὃν ἂν
θυμὸς ἐπίῃ μηδαμῶς εὐτυχής, εἴτ' οὖν ἐν δίκῃ εἴτε καὶ
μή, ὃν ἔτεκέ τε καὶ ἐξεθρέψατο, τοῦτον ἐπιθυμεῖν ἀπαλ-
λάξαι τῆς αὑτοῦ ξυγγενείας, μὴ φαύλως οὕτως ἐξέστω
B μηδ' εὐθὺς τοῦτο δρᾶν, πρῶτον δὲ συλλεξάτω τοὺς αὑτοῦ
ξυγγενεῖς μέχρι ἀνεψιῶν καὶ τοὺς τοῦ υἱέος ὡσαύτως τοὺς
πρὸς μητρός, κατηγορείτω δὲ ἐν τούτοις διδάσκων, ὡς
ἄξιος ἅπασιν ἐκ τοῦ γένους ἐκκεκηρῦχθαι, δότω δὲ καὶ τῷ
υἱεῖ λόγους τοὺς ἴσους, ὡς οὐκ ἄξιός ἐστι τούτων οὐδὲν
πάσχειν· καὶ ἐὰν μὲν πείθῃ ὁ πατὴρ καὶ συμψήφους λάβῃ
πάντων τῶν ξυγγενῶν ὑπὲρ ἥμισυ, πλὴν πατρὸς διαψη-
φιζομένων καὶ μητρὸς καὶ τοῦ φεύγοντος τῶν γε ἄλλων,
C ὁπόσοιπερ ἂν ὦσι γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν τέλειοι, ταύτῃ
μὲν καὶ κατὰ ταῦτα ἐξέστω τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ἀποκηρύτ-
τειν, ἄλλως δὲ μηδαμῶς. τὸν δ' ἀποκηρυχθέντα ἐάν τις
τῶν πολιτῶν υἱὸν βούληται θέσθαι, μηδεὶς νόμος ἀπειρ-
γέτω ποιεῖσθαι· τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς
ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκεν· ἀποκηρυ-
χθέντα δὲ ἄν τις δέκα ἐτῶν μὴ ἐπιθυμήσῃ θετὸν υἱὸν
D ποιήσασθαι, τοὺς τῶν ἐπιγόνων ἐπιμελητὰς τῶν εἰς τὴν
ἀποικίαν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τούτων, ὅπως ἂν μετάσχωσι
τῆς αὐτῆς ἀποικίας ἐμμελῶς. ἐὰν δέ τίς τινα νόσος ἢ γῆ-
ρας ἢ καὶ τρόπων χαλεπότης ἢ καὶ ξύμπαντα ταῦτα ἔκ-
φρονα ἀπεργάζηται διαφερόντως τῶν πολλῶν, καὶ λαν-
θάνῃ τοὺς ἄλλους πλὴν τῶν συνδιαιτωμένων, οἰκοφθορῇ
δὲ ὡς ὢν τῶν αὑτοῦ κύριος, ὁ δὲ υἱὸς ἀπορῇ καὶ ὀκνῇ τὴν
τῆς παρανοίας γράφεσθαι δίκην, νόμος αὐτῷ κείσθω,

πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς πρεσβυτάτους τῶν νομοφυλάκων E
ἐλθόντα διηγήσασθαι τὴν τοῦ πατρὸς ξυμφοράν, οἱ δὲ
κατιδόντες ἱκανῶς ξυμβουλευόντων ἐάν τε δέῃ γράφεσθαι
καὶ ἐὰν μὴ τὴν γραφήν· ἐὰν δὲ ξυμβουλεύσωσι, γιγνέ-
σθωσαν τῷ γραφομένῳ μάρτυρες ἅμα καὶ ξύνδικοι, ὁ δὲ
ὄφλων τοῦ λοιποῦ χρόνου ἄκυρος ἔστω τῶν αὑτοῦ καὶ τὸ
σμικρότατον διατίθεσθαι, καθάπερ παῖς δὲ οἰκείτω τὸν
ἐπίλοιπον βίον.

X. Ἐὰν δὲ ἀνὴρ καὶ γυνὴ μηδαμῇ ξυμφέρωνται τρό-
πων δυστυχίᾳ χρώμενοι, δέκα μὲν ἄνδρας τῶν νομοφυ-
λάκων ἐπιμελεῖσθαι τῶν τοιούτων ἀεὶ χρεὼν τοὺς μέσους,
δέκα δὲ τῶν περὶ γάμους γυναικῶν ὡσαύτως· καὶ ἐὰν μὲν 930
δὴ ξυναλλάττειν δύνωνται, ταῦτ' ἔστω κύρια, ἐὰν δ' αἱ
ψυχαὶ κυμαίνωσι μειζόνως αὐτῶν, ζητεῖν κατὰ δύναμιν
οἵτινες ἑκατέρῳ ξυνοίσουσιν. εἰκὸς δὲ εἶναι τοὺς τοιού-
τους μὴ πραέσιν ἤθεσι κεχρημένους· βαθύτερα δὴ τού-
τοις καὶ πραότερα τρόπων ἤθη ξύννομα πειρᾶσθαι προσ-
αρμόττειν· καὶ ὅσοι μὲν ἂν ἄπαιδες αὐτῶν ἢ ὀλιγόπαι-
δες ὄντες διαφέρωνται, καὶ παίδων ἕνεκα τὴν συνοίκησιν
ποιεῖσθαι· ὅσοι δ' ἂν ἱκανῶν ὄντων παίδων, τῆς συγκα- B
ταγηράσεως ἕνεκα καὶ ἐπιμελείας ἀλλήλων τὴν διάζευξίν
τε καὶ σύζευξιν ποιεῖσθαι χρεών. ἐὰν δὲ τελευτᾷ γυνὴ κα-
ταλείπουσα παῖδας θηλείας τε καὶ ἄρρενας, συμβουλευτι-
κὸς ἂν εἴη νόμος ὁ τιθέμενος, οὐκ ἀναγκαστικός, τρέφειν
τοὺς ὄντας παῖδας μὴ μητρυιὰν ἐπαγόμενον· μὴ δὲ ὄντων
ἐξ ἀνάγκης γαμεῖν, μέχριπερ ἂν ἱκανοὺς γεννήσῃ παῖδας
τῷ τε οἴκῳ καὶ τῇ πόλει. ἢν δὲ ὁ ἀνὴρ ἀποθάνῃ παῖδας C
ἱκανοὺς λιπών, ἡ μήτηρ τῶν παίδων αὐτοῦ μένουσα τρε-
φέτω· νεωτέρα δ' ἂν δοκῇ τοῦ δέοντος εἶναι πρὸς τὸ ζῆν
αὖ ὑγιαίνουσα ἄνανδρος, οἱ προσήκοντες πρὸς τὰς τῶν
γάμων ἐπιμελουμένας γυναῖκας κοινούμενοι τὸ δοκοῦν
αὐτοῖς τε καὶ ἐκείναις περὶ τῶν τοιούτων ποιούντων· ἐὰν

δὲ ἐνδεεῖς τέκνων ὦσι, καὶ παίδων ἕνεκα· παίδων δὲ ἱκα-
D νότης ἀκριβὴς ἄῤῥην καὶ θήλεια ἔστω τῷ νόμῳ. ὅταν δὲ
ὁμολογῆται μὲν τὸ γενόμενον εἶναι τῶν ποιουμένων ἔκ-
γονον, δέηται δὲ κρίσεως, τίνι τὸ γεννηθὲν ἕπεσθαι χρεών,
δούλη μὲν ἐὰν συμμίξῃ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ ἢ ἀπελευθέρῳ,
πάντως τοῦ δεσπότου ἔστω τῆς δούλης τὸ γεννώμενον·
ἐὰν δέ τις ἐλευθέρα δούλῳ συγγίγνηται, τοῦ δεσπότου
ἔστω τὸ γιγνόμενον τοῦ δούλου· ἐὰν δ' ἐξ αὑτοῦ δούλης
ἢ ἐκ δούλου ἑαυτῆς, καὶ περιφανὲς τοῦτ' ᾖ, τὸ μὲν τῆς
E γυναικὸς αἱ γυναῖκες εἰς ἄλλην χώραν ἐκπεμπόντων σὺν
τῷ πατρί, τὸ δὲ τοῦ ἀνδρὸς οἱ νομοφύλακες σὺν τῇ γεν-
νησάσῃ.

**XI.** Γονέων δὲ ἀμελεῖν οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος
νοῦν ἔχων ξύμβουλός ποτε γένοιτ' ἂν οὐδεὶς οὐδενί· φρο-
νῆσαι δὲ χρὴ περὶ θεῶν θεραπείας τοιόνδε προοίμιον ἂν
γενόμενον, εἰς τὰς τῶν γεννησάντων τιμάς τε καὶ ἀτιμίας
ὀρθῶς συντεταγμένον· νόμοι περὶ θεοὺς ἀρχαῖοι κεῖνται
παρὰ πᾶσι διχῇ. τοὺς μὲν γὰρ τῶν θεῶν ὁρῶντες σαφῶς
931 τιμῶμεν, τῶν δ' εἰκόνας ἀγάλματα ἱδρυσάμενοι, οὓς ἡμῖν
ἀγάλλουσι καίπερ ἀψύχους ὄντας ἐκείνους ἡγούμεθα τοὺς
ἐμψύχους θεοὺς πολλὴν διὰ ταῦτ' εὔνοιαν καὶ χάριν ἔχειν.
πατὴρ οὖν ὅτῳ καὶ μήτηρ ἢ τούτων πατέρες ἢ μητέρες ἐν
οἰκίᾳ κεῖνται κειμήλιοι ἀπειρηκότες γήρᾳ, μηδεὶς διανοη-
θήτω ποτὲ ἄγαλμα αὐτῷ, τοιοῦτον ἐφέστιον ἵδρυμα ἐν οἰ-
κίᾳ ἔχων, μᾶλλον κύριον ἔσεσθαι, ἐὰν δὴ κατὰ τρόπον γε
ὀρθῶς αὐτὸ θεραπεύῃ ὁ κεκτημένος.

B *ΚΛ.* Τίνα δὴ τὴν ὀρθότητα εἶναι φράζεις;

*ΑΘ.* Ἐγὼ ἐρῶ· καὶ γὰρ οὖν ἄξιον, ὦ φίλοι, ἀκούειν
τά γε δὴ τοιαῦτα.

*ΚΛ.* Λέγε μόνον.

*ΑΘ.* Οἰδίπους, φαμέν, ἀτιμασθεὶς ἐπεύξατο τοῖς αὑ-
τοῦ τέκνοις, ἃ δὴ καὶ πᾶς ὑμνεῖ τέλεα καὶ ἐπήκοα γενέσθαι

παρὰ θεῶν, Ἀμύντορά τε Φοίνικι τῷ ἑαυτοῦ ἐπαράσασθαι παιδὶ θυμωθέντα καὶ Ἱππολύτῳ Θησέα καὶ ἑτέρους ἄλλοις μυρίους μυρίοις, ὧν γέγονε σαφὲς ἐπηκόους εἶναι γονεῦσι πρὸς τέκνα θεούς· ἀραῖος γὰρ γονεὺς ἐκγόνοις, C ὡς οὐδεὶς ἕτερος ἄλλοις, δικαιότατα. μὴ δή τις ἀτιμαζομένῳ μὲν διαφερόντως πατρὶ πρὸς παίδων καὶ μητρὶ θεὸν ἐπήκοον [ἐν] εὐχαῖς ἡγείσθω γίγνεσθαι κατὰ φύσιν, τιμωμένῳ δὲ ἄρα καὶ περιχαρεῖ σφόδρα γενομένῳ, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα εὐχαῖς λιπαρῶς εἰς ἀγαθὰ τοῖς παισὶ παρακαλοῦντος θεούς, οὐκ ἄρα τὰ τοιαῦτα ἀκούειν ἐξ ἴσου καὶ νέμειν ἡμῖν αὐτοὺς ἡγησόμεθα; ἀλλ' οὐκ ἄν ποτε δίκαιοι νομεῖς εἶεν ἀγαθῶν, ὃ δή φαμεν ἥκιστα θεοῖς εἶναι D πρέπον.

ΚΛ. Πολύ γε.

ΑΘ. Οὐκοῦν διανοηθῶμεν, ὃ σμικρῷ πρότερον εἴπομεν, ὡς οὐδὲν πρὸς θεῶν τιμιώτερον ἄγαλμ' ἂν κτησαίμεθα πατρὸς καὶ προπάτορος παρειμένων γήρᾳ καὶ μητέρων τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐχουσῶν, οὓς ὅταν ἀγάλλῃ τις τιμαῖς, γέγηθεν ὁ θεός· οὐ γὰρ ἂν ἐπήκοος ἦν αὐτῶν. θαυμαστὸν γὰρ δή που τὸ προγόνων ἵδρυμα ἡμῖν ἐστί, διαφερόντως τῶν ἀψύχων· τὰ μὲν γὰρ θεραπευόμενα E ὑφ' ἡμῶν, ὅσα ἔμψυχα, ξυνεύχεται ἑκάστοτε, καὶ ἀτιμαζόμενα τἀναντία, τὰ δ' οὐδέτερα, ὥστε ἂν ὀρθῶς τις χρῆται πατρὶ καὶ προπάτορι καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πάντων πρὸς θεοφιλῆ μοῖραν κυριώτατα ἀγαλμάτων ἂν κεκτῆτο.

ΚΛ. Κάλλιστ' εἶπες.

ΑΘ. Πᾶς δὴ νοῦν ἔχων φοβεῖται καὶ τιμᾷ γονέων εὐχάς, εἰδὼς πολλοῖς καὶ πολλάκις ἐπιτελεῖς γενομένας. τούτων οὖν οὕτω φύσει διατεταγμένων τοῖς μὲν ἀγαθοῖς 932 ἕρμαιον πρόγονοι γηραιοί, ζῶντες μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ βίου, καὶ ἀπιόντες νέοι σφόδρα ποθεινοί, τοῖς δὲ κακοῖς

εὖ μάλα φοβεροί. πᾶς δὴ τιμάτω πάσαις τιμαῖς ταῖς ἐν-
νόμοις τοὺς αὑτοῦ γεννήτορας τοῖς νῦν πεισθεὶς λόγοις·
εἰ δ' οὖν τινὰ κατέχοι φήμη κωφὴ τῶν τοιούτων προοι-
μίων, νόμος ὅδε ἐπὶ τούτοις ὀρθῶς κείμενος ἂν εἴη· ἐάν
τις ἐν τῇδε τῇ πόλει γονέων ἀμελέστερον ἔχῃ τοῦ δέοντος,
B καὶ μὴ τῶν υἱέων καὶ πάντων τῶν ἐκγόνων αὑτοῦ καὶ
ἑαυτοῦ μειζόνως εἰς ἅπαντα ἐπιτρέπων καὶ ἀποπληρῶν
ᾖ τὰς βουλήσεις, ἐξαγγελλέτω μὲν ὁ πάσχων τι τοιοῦτον,
εἴτε αὐτὸς εἴτε τινὰ πέμπων, πρὸς τρεῖς μὲν τῶν νομο-
φυλάκων τοὺς πρεσβυτάτους, τρεῖς δ' αὖ τῶν περὶ γά-
μους γυναικῶν ἐπιμελουμένων· οἱ δ' ἐπιμελείσθωσαν,
κολάζοντες τοὺς ἀδικοῦντας νέους μὲν ὄντας ἔτι πληγαῖς
καὶ δεσμοῖς, μέχριπερ ἂν ἐτῶν ἄνδρες μὲν τυγχάνωσιν
C ὄντες τριάκοντα, γυναῖκες δὲ δέκα πλείοσιν ἔτεσι κολα-
ζέσθωσαν ταῖς αὐταῖς κολάσεσιν· ἐὰν δὲ πορρωτέρω τού-
των τῶν ἐτῶν ὄντες τῶν αὐτῶν ἀμελειῶν περὶ γονέας μὴ
ἀφιστῶνται, κακῶσι δέ τινάς τινες, εἰς δικαστήριον εἰσα-
γόντων αὐτοὺς εἰς ἕνα καὶ ἑκατὸν τῶν πολιτῶν, οἵτινες
ἂν ὦσι πρεσβύτατοι ἁπάντων· ἂν δέ τις ὄφλῃ, τιμάτω τὸ
δικαστήριον ὅ τι χρὴ τίνειν ἢ πάσχειν, ἀπόρρητον μηδὲν
ποιούμενοι ὅσων δυνατὸς ἄνθρωπος πάσχειν ἢ τίνειν.
D ἐὰν δέ τις ἀδυνατῇ κακούμενος φράζειν, ὁ πυθόμενος
τῶν ἐλευθέρων ἐξαγγελλέτω τοῖς ἄρχουσιν ἢ κακὸς ἔστω
καὶ ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι βλάβης· ἐὰν δὲ δοῦλος μηνύσῃ,
ἐλεύθερος ἔστω, καὶ ἐὰν μὲν τῶν κακούντων ἢ κακου-
μένων δοῦλος, ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἀφείσθω, ἐὰν δέ τινος ἄλ-
λου τῶν πολιτῶν, τὸ δημόσιον ὑπὲρ αὐτοῦ τιμὴν τῷ
κεκτημένῳ καταβαλλέτω· τοῖς ἄρχουσι δὲ ἐπιμελὲς ἔστω,
μή τις ἀδικῇ τὸν τοιοῦτον τιμωρούμενος τῆς μηνύσεως
ἕνεκα.
E XII. Ὅσα τις ἄλλος ἄλλον πημαίνει φαρμάκοις, τὰ
μὲν θανάσιμα αὐτῶν διείρηται, τῶν δ' ἄλλων πέρι βλά-

ψεων, εἴτε τις ἄρα πώμασιν ἢ καὶ βρώμασιν ἢ ἀλείμμασιν
ἑκὼν ἐκ προνοίας πημαίνει, τούτων οὐδέν πω διερρήθη.
διτταὶ γὰρ δὴ φαρμακεῖαι κατὰ τὸ τῶν ἀνθρώπων οὖσαι
γένος ἐπίσχουσι τὴν διάρρησιν. ἣν μὲν γὰρ τὰ νῦν διαρ-
ρήδην εἴπομεν, σώμασι σώματα κακουργοῦσά ἐστι κατὰ 933
φύσιν· ἄλλη δὲ ἣ μαγγανείαις τέ τισι καὶ ἐπῳδαῖς καὶ κα-
ταδέσεσι λεγομέναις πείθει τοὺς μὲν τολμῶντας βλάπτειν
αὐτούς, ὡς δύνανται τὸ τοιοῦτον, τοὺς δ' ὡς παντὸς μᾶλ-
λον ὑπὸ τούτων δυναμένων γοητεύειν βλάπτονται. ταῦτ'
οὖν καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα οὔτε ῥᾴδιον ὅπως ποτὲ
πέφυκε γιγνώσκειν, οὔτ' εἴ τις γνοίη, πείθειν εὐπετὲς
ἑτέρους· ταῖς δὲ ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων, δυσωπουμένους
πρὸς ἀλλήλους περὶ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἄξιον ἐπιχειρεῖν πεί- B
θειν, ἄν ποτε ἄρα ἴδωσί που κήρινα μιμήματα πεπλα-
σμένα, εἴτ' ἐπὶ θύραις εἴτ' ἐπὶ τριόδοις εἴτ' ἐπὶ μνήμασι
γονέων αὐτῶν τινές, ὀλιγωρεῖν πάντων τῶν τοιούτων
διακελεύεσθαι μὴ σαφὲς ἔχουσι δόγμα περὶ αὐτῶν. δια-
λαβόντας δὲ διχῇ τὸν τῆς φαρμακείας πέρι νόμον, ὁποτέ-
ρως ἄν τις ἐπιχειρῇ φαρμάττειν, πρῶτον μὲν δεῖσθαι καὶ
παραινεῖν καὶ συμβουλεύειν μὴ δεῖν ἐπιχειρεῖν τοιοῦτο C
δρᾶν μηδὲ καθάπερ παῖδας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων
δειμαίνοντας φοβεῖν, μηδ' αὖ τὸν νομοθέτην τε καὶ τὸν
δικαστὴν ἀναγκάζειν ἐξιᾶσθαι τῶν ἀνθρώπων τοὺς τοι-
ούτους φόβους, ὡς πρῶτον μὲν τὸν ἐπιχειροῦντα φαρ-
μάττειν οὐκ εἰδότα τί δρᾷ, τά τε κατὰ σώματα, ἐὰν μὴ
τυγχάνῃ ἐπιστήμων ὢν ἰατρικῆς, τά τε αὖ περὶ τὰ μαγ-
γανεύματα, ἐὰν μὴ μάντις ἢ τερατοσκόπος ὢν τυγχάνῃ.
λεγέσθω δὴ λόγος ὅδε νόμος περὶ φαρμακείας· ὃς ἂν φαρ-
μακεύῃ τινὰ ἐπὶ βλάβῃ μὴ θανασίμῳ μήτε αὐτοῦ μήτε D
ἀνθρώπων τῶν ἐκείνου, βοσκημάτων δὲ ἢ σμηνῶν, εἴτ'
ἄλλῃ βλάβῃ εἴτ' οὖν θανασίμῳ, ἐὰν μὲν ἰατρὸς ὢν τυγ-
χάνῃ καὶ ὄφλῃ δίκην φαρμάκων, θανάτῳ ζημιούσθω, ἐὰν

δὲ ἰδιώτης, ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι, τιμάτω περὶ αὐ-
τοῦ τὸ δικαστήριον. ἐὰν δὲ καταδέσεσιν ἢ ἐπαγωγαῖς ἢ
τισιν ἐπῳδαῖς ἢ τῶν τοιούτων [φαρμακειῶν] ᾡτινιοῦν
E δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι, ἐὰν μὲν μάντις ὢν ἢ τερα-
τοσκόπος, τεθνάτω, ἐὰν δ' ἄνευ μαντικῆς, ὃ ἂν τις φαρ-
μακείας ὄφλῃ, ταὐτὸν καὶ τούτῳ γιγνέσθω· περὶ γὰρ αὖ
καὶ τούτου τιμάτω τὸ δικαστήριον, ὅ τι ἂν αὐτοῖς δεῖν αὐ-
τὸν δόξῃ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν. ὅσα τις ἂν ἕτερον [ἄλλον]
πημήνῃ κλέπτων ἢ βιαζόμενος, ἂν μὲν μείζω, μείζονα τὴν
ἔκτισιν τῷ πημανθέντι τινέτω, ἐλάττω δὲ δὴ ζημιώσας
σμικροτέραν, παρὰ πάντα δὲ τοσαύτην ἡλίκα ἂν ἑκάστοτε
ζημιώσῃ τίς τινα, μέχριπερ ἂν ἰάσηται τὸ βλαβέν· δίκην
δὲ ἕκαστος πρὸς ἑκάστῳ τῷ κακουργήματι σωφρονιστύος
934 ἕνεκα ξυνεπομένην προσεκτισάτω, ὁ μὲν ἀνοίᾳ κακουρ-
γήσας ἀλλοτρίᾳ, πειθοῖ διὰ νεότητα ἤ τι τοιοῦτον χρησά-
μενος, ἐλαφροτέραν, ὁ δὲ διὰ οἰκείαν ἄνοιαν ἢ δι' ἀκρά-
τειαν ἡδονῶν ἢ λυπῶν ἐν φόβοις δειλοῖς ἤ τισιν ἐπιθυ-
μίαις ἢ φθόνοις ἢ θυμοῖς δυσιάτοις γιγνόμενος βαρυτέ-
ραν, οὐχ ἕνεκα τοῦ κακουργῆσαι διδοὺς τὴν δίκην, οὐ γὰρ
τὸ γεγονὸς ἀγένητον ἔσται ποτέ, τοῦ δ' εἰς τὸν αὖθις
B ἕνεκα χρόνον ἢ τὸ παράπαν μισῆσαι τὴν ἀδικίαν αὐτόν τε
καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτὸν δικαιούμενον, ἢ λωφῆσαι μέρη
πολλὰ τῆς τοιαύτης ξυμφορᾶς. ὧν δὴ πάντων ἕνεκα χρὴ
καὶ πρὸς πάντα τὰ τοιαῦτα βλέποντας τοὺς νόμους τοξό-
του μὴ κακοῦ στοχάζεσθαι δίκην τοῦ τε μεγέθους τῆς κο-
λάσεως ἑκάστων ἕνεκα καὶ παντελῶς τῆς ἀξίας· ταὐτὸν
δ' ἔργον δρῶντα ξυνυπηρετεῖν δεῖ τῷ νομοθέτῃ τὸν δικα-
στήν, ὅταν αὐτῷ τις νόμος ἐπιτρέπῃ τιμᾶν, ὅ τι χρὴ πά-
C σχειν τὸν κρινόμενον ἢ ἀποτίνειν· τὸν δέ, καθάπερ ζω-
γράφον, ὑπογράφειν ἔργα ἑπόμενα τῇ γραφῇ. ὃ δὴ καὶ
νῦν, ὦ Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ποιητέον ἡμῖν ὅ τι κάλλιστα
καὶ ἄριστα· τῶν κλοπαίων τε καὶ βιαίων πάντων τὰς ζη-

*μίας λεγομένας οἵας δεῖ γίγνεσθαι, λεκτέον, ὅπως ἂν ἡμῖν
παρείκωσι θεοὶ καὶ θεῶν παῖδες νομοθετεῖν.*

XIII. *Μαινόμενος δὲ ἄν τις ᾖ, μὴ φανερὸς ἔστω κατὰ
πόλιν· οἱ προσήκοντες δ' ἑκάστων κατὰ τὰς οἰκίας φυλατ-
τόντων αὐτούς, ὅτῳ ἂν ἐπίστωνται τρόπῳ, ἢ ζημίαν ἐκτι-* D
*νόντων, ὁ μὲν τοῦ μεγίστου τιμήματος ἑκατὸν δραχμάς,
ἐάν τ' οὖν δοῦλον ἐάν τ' οὖν καὶ ἐλεύθερον περιορᾷ, δευ-
τέρου δὲ τιμήματος τέτταρα μέρη τῆς μνᾶς τῶν πέντε, τρία
δ' ὁ τρίτος, καὶ δύο ὁ τέταρτος. μαίνονται μὲν οὖν πολλοὶ
πολλοὺς τρόπους· οὓς μὲν νῦν εἴπομεν, ὑπὸ νόσων· εἰσὶ
δὲ οἳ διὰ θυμοῦ κακὴν φύσιν ἅμα καὶ τροφὴν γενομένην,
οἳ δὴ σμικρᾶς ἔχθρας γενομένης πολλὴν φωνὴν ἱέντες
κακῶς ἀλλήλους βλασφημοῦντες λέγουσιν, οὐ πρέπον ἐν* E
*εὐνόμῳ πόλει γίγνεσθαι τοιοῦτον οὐδὲν οὐδαμῇ οὐδα-
μῶς. εἷς δὴ περὶ κακηγορίας ἔστω νόμος περὶ πάντας ὅδε·
μηδένα κακηγορείτω μηδείς· ὁ δὲ ἀμφισβητῶν ἔν τισι λό-
γοις ἄλλος ἄλλῳ διδασκέτω καὶ μανθανέτω, τόν τε ἀμφισ-
βητοῦντα καὶ τοὺς παρόντας ἀπεχόμενος πάντως τοῦ κα-
κηγορεῖν· ἐκ γὰρ τοῦ κατεύχεσθαί τε ἀλλήλοις ἐπαρωμέ-
νους καὶ δι' αἰσχρῶν ὀνομάτων ἐπιφέρειν γυναικείους
ἑαυτοῖς φήμας πρῶτον μὲν ἐκ λόγων, κούφου πράγματος,* 935
*ἔργῳ μίση τε καὶ ἔχθραι βαρύταται γίγνονται. πράγματι
γὰρ ἀχαρίστῳ, θυμῷ, χαριζόμενος ὁ λέγων, ἐμπιπλὰς ὀρ-
γὴν κακῶν ἑστιαμάτων, ὅσον ὑπὸ παιδείας ἡμερώθη ποτέ,
πάλιν ἐξαγριῶν τῆς ψυχῆς τὸ τοιοῦτον, θηριούμενος ἐν
δυσκολίᾳ ζῶν γίγνεται, πικρὰν τοῦ θυμοῦ χάριν ἀποδε-
χόμενος· μετεκβαίνειν δὲ αὖ πως εἰώθασι πάντες θαμὰ
ἐν τοῖς τοιούτοις εἰς τό τι γελοῖον περὶ τοῦ ἐναντίου φθέγ-* B
*γεσθαι· ὅ τις ἐθιζόμενος οὐδεὶς πώποτε ὃς οὐ τοῦ σπου-
δαίου τρόπου ἤτοι τὸ παράπαν διήμαρτεν ἢ μεγαλονοίας
ἀπώλεσε μέρη πολλά. ὧν δὴ χάριν ἐν μὲν ἱερῷ τὸ παρά-
παν μηδεὶς τοιοῦτον φθέγξηται μηδέποτε μηδὲν μηδ' ἐν*

τισι δημοτελέσι θυσίαις, μηδ' αὖ ἐν ἄθλοις μηδ' ἐν ἀγορᾷ
μηδ' ἐν δικαστηρίῳ μηδ' ἐν ξυλλόγῳ κοινῷ μηδενί, κολα-
ζέτω δὲ ὁ τούτων ἄρχων ἕκαστον ἀνατί, ἢ μηδέποτ' ἀρι-
στείων πέρι φιλονεικήσῃ, νόμων ὡς οὐ κηδόμενος οὐδὲ
C ποιῶν τὰ προσταχθέντα ὑπὸ τοῦ νομοθέτου. ἐὰν δέ τις
ἐν ἄλλοις τόποις λοιδορίας ἄρχων ἢ ἀμυνόμενος ὁστισοῦν
μὴ ἀπέχηται τῶν τοιούτων λόγων, ὁ προστυγχάνων πρε-
σβύτερος ὢν τῷ νόμῳ ἀμυνέτω, πληγαῖς ἐξείργων τοὺς
θυμῷ ἑτέρῳ κακῷ φιλοφρονουμένους, ἢ ἐνεχέσθω τῇ τε-
ταγμένῃ ζημίᾳ. λέγομεν δὴ τὰ νῦν ὡς ὁ λοιδορίαις συμ-
πλεκόμενος ἄνευ τοῦ γελοῖα ζητεῖν λέγειν οὐ δυνατός ἐστι
D χρῆσθαι, καὶ τοῦτο λοιδοροῦμεν, ὁπόταν θυμῷ γιγνόμε-
νον ᾖ· τί δὲ δή; τὴν τῶν κωμῳδῶν προθυμίαν τοῦ γελοῖα
εἰς τοὺς ἀνθρώπους λέγειν ἢ παραδεχώμεθα, ἐὰν ἄνευ
θυμοῦ τὸ τοιοῦτον ἡμῖν τοὺς πολίτας ἐπιχειρῶσι κωμῳ-
δοῦντες λέγειν, ἢ διαλάβωμεν δίχα τῷ παίζειν καὶ μή, καὶ
παίζοντι μὲν ἐξέστω τινὶ περί του λέγειν γελοῖον ἄνευ θυ-
μοῦ, συντεταμένῳ δὲ καὶ μετὰ θυμοῦ, καθάπερ εἴπομεν,
E μὴ ἐξέστω μηδενί; τοῦτο μὲν οὖν οὐδαμῶς ἀναθετέον, ᾧ
δ' ἐξέστω καὶ μή, τοῦτο νομοθετησώμεθα. ποιητῇ δὴ κω-
μῳδίας ἤ τινος ἰάμβων ἢ μουσῶν μελῳδίας μὴ ἐξέστω μήτε
λόγῳ μήτε εἰκόνι μήτε θυμῷ μήτε ἄνευ θυμοῦ μηδαμῶς
μηδένα τῶν πολιτῶν κωμῳδεῖν· ἐὰν δέ τις ἀπειθῇ, τοὺς
ἀθλοθέτας ἐξείργειν ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν αὐθημε-
936 ρόν, ἢ ζημιοῦσθαι μναῖς τρισὶν ἱεραῖς τοῦ θεοῦ, οὗ ἂν ὁ
ἀγὼν ᾖ· οἷς δ' εἴρηται πρότερον ἐξουσίαν εἶναι περὶ τοῦ
ποιεῖν εἰς ἀλλήλους, τούτοις ἄνευ θυμοῦ μὲν μετὰ παιδιᾶς
ἐξέστω, σπουδῇ δὲ ἅμα καὶ θυμουμένοισι μὴ ἐξέστω. τού-
του δὴ διάγνωσις ἐπιτετράφθω τῷ τῆς παιδεύσεως ὅλης
ἐπιμελητῇ τῶν νέων· καὶ ὃ μὲν ἂν οὗτος ἐγκρίνῃ, προφέ-
ρειν εἰς τὸ μέσον ἐξέστω τῷ ποιήσαντι, ὃ δ' ἂν ἀποκρίνῃ,
B μήτε αὐτὸς ἐπιδεικνύσθω μηδενὶ μήτε ἄλλον δοῦλον μηδὲ

ἐλεύθερόν ποτε φανῇ διδάξας, ἢ κακὸς εἶναι δοξαζέσθω
καὶ ἀπειθὴς τοῖς νόμοις.

XIV. Οἰκτρὸς δ' οὐχ ὁ πεινῶν ἤ τι τοιοῦτο πάσχων,
ἀλλ' ὁ σωφρονῶν ἤ τινα ἀρετὴν ἢ μέρος ἔχων ταύτης, ἄν
τινα ξυμφορὰν πρὸς τούτοις κεκτῆται· διὸ θαυμαστὸν ἂν
γένοιτο, εἴ τις ὢν τοιοῦτος ἀμεληθείη τὸ παράπαν, ὥστ'
εἰς πτωχείαν τὴν ἐσχάτην ἐλθεῖν, δοῦλος ἢ καὶ ἐλεύθερος,
ἐν οἰκουμένῃ καὶ μετρίως πολιτείᾳ τε καὶ πόλει. διὸ τῷ
νομοθέτῃ θεῖναι νόμον ἀσφαλὲς τοιούτοις τοιόνδε τινά· C
πτωχὸς μηδεὶς ἡμῖν ἐν τῇ πόλει γιγνέσθω, τοιοῦτον δ' ἄν
τις ἐπιχειρῇ δρᾶν, εὐχαῖς βίον ἀνηνύτοις ξυλλεγόμενος,
ἐκ μὲν ἀγορᾶς ἀγορανόμοι ἐξειργόντων αὐτόν, ἐκ δὲ τοῦ
ἄστεος ἡ τῶν ἀστυνόμων ἀρχή, ἀγρονόμοι δὲ ἐκ τῆς ἄλ-
λης χώρας εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπεμπόντων, ὅπως ἡ χώρα
τοῦ τοιούτου ζώου καθαρὰ γίγνηται τὸ παράπαν. δοῦλος
δ' ἂν ἢ δούλη βλάψῃ τῶν ἀλλοτρίων καὶ ὁτιοῦν, μὴ ξυν- D
αιτίου τοῦ βλαβέντος αὐτοῦ γενομένου κατ' ἀπειρίαν ἤ
τιν' ἑτέραν χρείαν μὴ σώφρονα, ὁ τοῦ βλάψαντος δεσπό-
της ἢ τὴν βλάβην ἐξιάσθω μὴ ἐνδεῶς ἢ τὸν βλάψαντ' αὐ-
τὸν παραδότω· ἐὰν δ' ἐπαιτιώμενος ὁ δεσπότης κοινῇ τοῦ
βλάψαντος τέχνῃ καὶ τοῦ βλαβέντος ἐπ' ἀποστερήσει φῇ
τοῦ δούλου γεγονέναι τὴν αἰτίαν, διαδικαζέσθω μὲν κα-
κοτεχνιῶν τῷ φάσκοντι βλαβῆναι, καὶ ἐὰν ἕλῃ, διπλασίαν
τῆς ἀξίας τοῦ δούλου κομιζέσθω, ἧς ἂν τιμήσῃ τὸ δικα- E
στήριον, ἐὰν δὲ ἡττηθῇ, τήν τε βλάβην ἐξιάσθω καὶ τὸν
δοῦλον παραδότω. καὶ ἐὰν ὑποζύγιον ἢ ἵππος ἢ κύων ἤ
τι τῶν ἄλλων θρεμμάτων σίνηταί τι τῶν πέλας, κατὰ
ταὐτὰ ἐκτίνειν τὴν βλάβην. ἐάν τις ἑκὼν μὴ 'θέλῃ μαρ-
τυρεῖν, προσκαλεῖσθαι τὸν δεόμενον, ὁ δὲ προσκληθεὶς
ἀπαντάτω πρὸς τὴν δίκην, καὶ ἐὰν μὲν εἰδῇ καὶ ἐθέλῃ
μαρτυρεῖν, μαρτυρείτω, ἐὰν δὲ εἰδέναι μὴ φῇ, τοὺς τρεῖς
θεοὺς Δία καὶ Ἀπόλλωνα καὶ Θέμιν ἀπομόσας ἦ μὴν μὴ

937 *εἰδέναι ἀπαλλαττέσθω τῆς δίκης· ὁ δ' εἰς μαρτυρίαν κλη-*
*θείς, μὴ ἀπαντῶν δὲ τῷ καλεσαμένῳ, τῆς βλάβης ὑπόδι-*
*κος ἔστω κατὰ νόμον. ἐὰν δέ τίς τινα δικάζοντα ἀναστή-*
*σηται μάρτυρα, μαρτυρήσας μὴ διαψηφιζέσθω περὶ ταύ-*
*της τῆς δίκης. γυναικὶ δ' ἐξέστω ἐλευθέρᾳ μαρτυρεῖν καὶ*
*συνηγορεῖν, ἐὰν ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη ᾖ γεγονυῖα, καὶ*
*δίκην λαγχάνειν, ἐὰν ἄνανδρος ᾖ· ζῶντος δὲ ἀνδρὸς ἐξέ-*
*στω μαρτυρῆσαι μόνον. δούλῃ δὲ καὶ δούλῳ καὶ παιδὶ*
B *φόνου μόνον ἐξέστω μαρτυρεῖν καὶ συνηγορεῖν, ἐὰν ἐγ-*
*γυητὴν ἀξιόχρεων ᾗ μὴν μενεῖν καταστήσῃ μέχρι δίκης,*
*ἐὰν ἐπισκηφθῇ τὰ ψευδῆ μαρτυρῆσαι. ἐπισκήπτεσθαι δὲ*
*τῶν ἀντιδίκων ἑκάτερον ὅλῃ τῇ μαρτυρίᾳ καὶ μέρει, ἐὰν*
*τὰ ψευδῆ φῇ τινὰ μεμαρτυρηκέναι, πρὶν τὴν δίκην διακε-*
*κρίσθαι· τὰς δ' ἐπισκήψεις τὰς ἀρχὰς φυλάττειν κατασε-*
*σημασμένας ὑπ' ἀμφοῖν, καὶ παρέχειν εἰς τὴν τῶν ψευδο-*
C *μαρτυριῶν διάκρισιν. ἐὰν δέ τις ἁλῷ δὶς ψευδομαρτυρῶν,*
*τοῦτον μηκέτι νόμος ἀναγκαζέτω μηδεὶς μαρτυρεῖν, ἐὰν*
*δὲ τρίς, μηκέτ' ἐξέστω τούτῳ μαρτυρεῖν· ἐὰν δὲ τολμήσῃ*
*μαρτυρῆσαι τρὶς ἑαλωκώς, ἐνδεικνύτω μὲν πρὸς τὴν ἀρ-*
*χὴν ὁ βουλόμενος αὐτόν, ἡ δ' ἀρχὴ δικαστηρίῳ παρα-*
*δότω, ἐὰν δὲ ὄφλῃ, θανάτῳ ζημιούσθω. ὁπόσων δ' ἂν*
*μαρτυρίαι ἁλῶσι δίκῃ, ψευδῆ δοξάντων μαρτυρεῖν καὶ τὴν*
*νίκην τῷ ἑλόντι πεποιηκέναι, ἐὰν τῶν τοιούτων ὑπὲρ*
D *ἥμισυ μαρτυριῶν καταδικασθῶσί τινες, τὴν κατὰ ταύτας*
*ἁλοῦσαν δίκην ἀνάδικον γίγνεσθαι, ἀμφισβήτησιν δ' εἶ-*
*ναι καὶ διαδικασίαν, εἴτε κατὰ ταύτας εἴτε μὴ ἡ δίκη ἐκρί-*
*θη, ὁποτέρως δ' ἂν κριθῇ, ταύτῃ γιγνέσθω τὸ τέλος τῶν*
*ἔμπροσθεν δικῶν.*

XV. *Πολλῶν δὲ ὄντων καὶ καλῶν ἐν τῷ τῶν ἀνθρώ-*
*πων βίῳ, τοῖς πλείστοις αὐτῶν οἷον κῆρες ἐπιπεφύκασιν,*
*αἳ καταμιαίνουσί τε καὶ καταρρυπαίνουσιν αὐτά· καὶ δὴ*
E *καὶ δίκη ἐν ἀνθρώποις πῶς οὐ καλόν, ὃ πάντα ἡμέρωκε τὰ*

ἀνθρώπινα; καλοῦ δὲ ὄντος τούτου πῶς οὐ καὶ τὸ ξυνδικεῖν ἡμῖν γίγνοιτ' ἂν καλόν; ταῦτα οὖν τοιαῦτα ὄντα διέβαλέ τις κακή, καλὸν ὄνομα προστησαμένη, τέχνη, ἣ πρῶτον μὲν δή φησιν εἶναί τινα δικῶν μηχανήν, εἶναι δ' αὐτὴν τῷ τε δικάσασθαι καὶ ξυνδικεῖν ἄλλῳ νικᾶν δυναμένην, ἄν τ' οὖν δίκαια ἄν τε μὴ τὰ περὶ τὴν δίκην ἑκάστην ᾖ πεπραγμένα· δωρεὰν δ' αὐτῆς εἶναι τῆς τέχνης 938
καὶ τῶν λόγων τῶν ἐκ τῆς τέχνης, ἂν ἀντιδωρῆταί τις χρήματα. ταύτην οὖν ἐν τῇ παρ' ἡμῖν πόλει, εἴτ' οὖν τέχνη εἴτε ἄτεχνός ἐστί τις ἐμπειρία καὶ τριβή, μάλιστα μὲν δὴ χρεὼν ἐστι μὴ φῦναι, δεομένου δὲ τοῦ νομοθέτου πείθεσθαι καὶ μὴ ἐναντία δίκῃ φθέγγεσθαι, πρὸς ἄλλην δὲ ἀπαλλάττεσθαι χώραν, πειθομένοις μὲν σιγή, ἀπειθοῦσι δὲ φωνὴ νόμου ἥδε· ἄν τις δοκῇ πειρᾶσθαι τὴν τῶν δικαίων δύναμιν ἐν ταῖς τῶν δικαστῶν ψυχαῖς ἐπὶ τἀναν- B
τία τρέπειν καὶ παρὰ καιρὸν πολυδικεῖν τῶν τοιούτων ἢ καὶ ξυνδικεῖν, γραφέσθω μὲν ὁ βουλόμενος αὐτὸν κακοδικίας ἢ καὶ ξυνδικίας κακῆς, κρινέσθω δὲ ἐν τῷ τῶν ἐκλεκτῶν δικαστηρίῳ, ὄφλοντος δὲ τιμάτω τὸ δικαστήριον εἴτε φιλοχρηματίᾳ δοκεῖ δρᾶν τὸ τοιοῦτον εἴτε φιλονεικίᾳ, καὶ ἐὰν μὲν φιλονεικίᾳ, τιμᾶν αὐτῷ τὸ δικαστήριον ὅσου χρὴ χρόνου τὸν τοιοῦτον μηδενὶ λαχεῖν δίκην μηδὲ ξυνδικῆσαι, ἐὰν δὲ φιλοχρηματίᾳ, τὸν μὲν ξένον ἀπιόντα ἐκ τῆς χώρας μήποτε πάλιν ἐλθεῖν ἢ θα- C
νάτῳ ζημιοῦσθαι, τὸν ἀστὸν δὲ τεθνάναι φιλοχρημοσύνης ἕνεκα τῆς ἐκ παντὸς τρόπου παρ' αὐτῷ τιμωμένης· καὶ ἐάν τις φιλονεικίᾳ κριθῇ δὶς τὸ τοιοῦτον δρᾶν, τεθνάτω.

## ΙΒ.

941 I. *ΑΘ.* Ἐὰν ὡς πρεσβευτής τις ἢ κῆρυξ καταψευδό-
μενος τῆς πόλεως παραπρεσβεύηται πρός τινα πόλιν, ἢ
πεμπόμενος μὴ τὰς οὔσας πρεσβείας ἐφ᾽ αἷς πέμπεται
ἀπαγγέλλῃ, ἢ πάλιν αὖ παρὰ τῶν πολεμίων ἢ καὶ φίλων
μὴ τὰ παρ᾽ ἐκείνων ὀρθῶς ἀποπρεσβεύσας γένηται φανε-
ρὸς ἢ κηρυκεύσας, γραφαὶ κατὰ τούτων ἔστων ὡς Ἑρμοῦ
καὶ Διὸς ἀγγελίας καὶ ἐπιτάξεις παρὰ νόμον ἀσεβησάν-
B των, τίμημα δὲ ὅ τι χρὴ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν, ἐὰν ὄφλῃ.
κλοπὴ μὲν χρημάτων ἀνελεύθερον, ἁρπαγὴ δὲ ἀναίσχυν-
τον· τῶν Διὸς δὲ υἱέων οὐδεὶς οὔτε δόλοις οὔτε βίᾳ χαί-
ρων ἐπιτετήδευκε τούτοιν οὐδέτερον. μηδεὶς οὖν ὑπὸ
ποιητῶν μηδ᾽ ἄλλως ὑπό τινων μυθολόγων πλημμελεῖν
περὶ τὰ τοιαῦτα ἐξαπατώμενος ἀναπειθέσθω, καὶ κλέπτων
ἢ βιαζόμενος οἰέσθω μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἅπερ αὐ-
τοὶ θεοὶ δρῶσιν· οὔτε γὰρ ἀληθὲς οὔτ᾽ εἰκός, ἀλλ᾽ ὅστις
δρᾷ τοιοῦτον παρανόμως, οὔτε θεὸς οὔτε παῖς ἐστί ποτε
C θεῶν, ταῦτα δὲ νομοθέτῃ μᾶλλον προσήκει γιγνώσκειν ἢ
ποιηταῖς ξύμπασιν. ὁ μὲν οὖν πεισθεὶς ἡμῶν τῷ λόγῳ εὐ-
τυχεῖ τε καὶ εἰς χρόνον ἅπαντα εὐτυχοῖ, ὁ δὲ ἀπιστήσας τὸ
μετὰ ταῦτα τοιῷδέ τινι ἐνεχέσθω νόμῳ· ἐάν τίς τι κλέπτῃ
δημόσιον μέγα ἢ καὶ σμικρόν, τῆς αὐτῆς δίκης δεῖ. σμι-
κρόν τε γὰρ ὁ κλέπτων ἔρωτι μὲν ταὐτῷ, δυνάμει δὲ ἐλάτ-
D τονι κέκλοφεν, ὅ τε τὸ μεῖζον κινῶν οὐ καταθέμενος ὅλον
ἀδικεῖ· δίκης οὖν οὐδέτερον οὐδετέρου ἐλάττονος ἕνεκα
μεγέθους τοῦ κλέμματος ὁ νόμος ἀξιοῖ ζημιοῦν, ἀλλὰ τῷ
τὸν μὲν ἴσως ἂν ἰάσιμον ἔτ᾽ εἶναι, τὸν δ᾽ ἀνίατον. ξένον
μὲν δὴ τῶν δημοσίων ἢ δοῦλον ἄν τίς τι κλέπτοντα ἐν δι-
καστηρίῳ ἕλῃ, ὡς ἰασίμῳ ἐκ τῶν εἰκότων ὄντι, τί χρὴ πα-
θεῖν ἢ τίνα ζημίαν ἀποτίνειν αὐτόν, ἡ κρίσις γιγνέσθω·

τὸν δὲ ἀστὸν καὶ τεθραμμένον ὡς ἔσται τεθραμμένος, ἂν 942 πατρίδα συλῶν ἢ βιαζόμενος ἁλίσκηται, ἐάν τ' ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐάν τε μή, σχεδὸν ὡς ἀνίατον ὄντα θανάτῳ ζημιοῦν.

II. Στρατειῶν δὲ ἕνεκα πολλὴ μὲν ξυμβουλή, πολλοὶ δὲ νόμοι γίγνονται κατὰ τρόπον, μέγιστον δὲ τὸ μηδέποτε ἄναρχον μηδένα εἶναι, μήτ' ἄρρενα μήτε θήλειαν, μηδέ τινος ἔθει ψυχὴν εἰθίσθαι μήτε σπουδάζοντος μήτ' ἐν παιδιαῖς αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ τι κατὰ μόνας δρᾶν, ἀλλ' ἐν B τε πολέμῳ παντὶ καὶ ἐν εἰρήνῃ πάσῃ πρὸς τὸν ἄρχοντα ἀεὶ βλέποντα καὶ ξυνεπόμενον ζῆν, καὶ τὰ βραχύταθ' ὑπ' ἐκείνου κυβερνώμενον, οἷον ἑστάναι θ' ὅταν ἐπιτάττῃ τις καὶ πορεύεσθαι καὶ γυμνάζεσθαι καὶ λοῦσθαι καὶ σιτεῖσθαι καὶ ἐγείρεσθαι νύκτωρ εἴς τε φυλακὰς καὶ παραγγέλσεις, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις μήτε τινὰ διώκειν μήθ' ὑποχωρεῖν ἄλλῳ ἄνευ τῆς τῶν ἀρχόντων δηλώσεως, ἑνί τε λόγῳ τὸ χωρίς τι τῶν ἄλλων πράττειν διδάξαι τὴν ψυχὴν C ἔθεσι μήτε γιγνώσκειν μήτ' ἐπίστασθαι τὸ παράπαν, ἀλλ' ἀθρόον ἀεὶ καὶ ἅμα καὶ κοινὸν τὸν βίον ὅ τι μάλιστα πᾶσι πάντων γίγνεσθαι· τούτου γὰρ οὔτ' ἔστιν οὔτε ποτὲ μὴ γένηται κρεῖττον οὔτε ἄμεινον οὔτε τεχνικώτερον εἰς σωτηρίαν τὴν κατὰ πόλεμον καὶ νίκην. τοῦτο καὶ ἐν εἰρήνῃ μελετητέον εὐθὺς ἐκ τῶν παίδων, ἄρχειν τε ἄλλων ἄρχεσθαί θ' ὑφ' ἑτέρων· τὴν δ' ἀναρχίαν ἐξαιρετέον ἐκ παν- D τὸς τοῦ βίου ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων τε καὶ τῶν ὑπ' ἀνθρώπους θηρίων· καὶ δὴ καὶ χορείας πάσας εἰς τὰς ἀριστείας τὰς κατὰ πόλεμον βλεπούσας χορεύειν, καὶ ὅλην εὐκολίαν τε καὶ εὐχέρειαν ἐπιτηδεύειν τῶν αὐτῶν εἵνεκα, καρτερήσεις τε αὖ σιτίων καὶ ποτῶν καὶ χειμώνων καὶ τῶν ἐναντίων καὶ κοίτης σκληρᾶς, καὶ τό γε μέγιστον, τὴν τῆς κεφαλῆς καὶ ποδῶν δύναμιν μὴ διαφθείρειν τῇ τῶν ἀλλοτρίων σκεπασμάτων περικαλυφῇ, τὴν τῶν οἰκείων ἀπολ-

E λύντας πίλων τε καὶ ὑποδημάτων γένεσιν καὶ φύσιν·
ταῦτα γὰρ ἀκρωτήρια ὄντα σωζόμενά τε ἔχει μεγίστην δύ-
ναμιν παντὸς τοῦ σώματος καὶ τοὐναντίον ἐναντίως, καὶ
τὸ μὲν ὑπηρετικώτατον ἅπαντι τῷ σώματι, τὸ δὲ ἀρχικώ-
τατον, ἔχον τὰς κυρίας ἁπάσας αἰσθήσεις αὐτοῦ φύσει.
943 ἔπαινον μὲν δὴ τοῦτον ἀκούειν τὸν νέον χρῆν δοκεῖν πο-
λεμικοῦ περὶ βίου, νόμους δ' αὖ τούσδε· στρατεύεσθαι
τὸν καταλεγέντα ἢ τὸν ἐν μέρει τινὶ τεταγμένον. ἐὰν δέ
τις ἐκλείπῃ τινὶ κάκῃ μὴ στρατηγῶν ἀφέντων, γραφὰς
ἀστρατείας εἶναι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἄρχοντας, ὅταν
ἔλθωσιν ἀπὸ στρατοπέδου, δικάζειν δὲ τοὺς στρατεύσαν-
τας ἑκάστους χωρίς, ὁπλίτας τε καὶ ἱππέας καὶ τἆλλα ἐμ-
B πολέμια ἕκαστα ὡσαύτως, καὶ εἰσάγειν ὁπλίτας μὲν εἰς
τοὺς ὁπλίτας, ἱππέας δὲ εἰς τοὺς ἱππέας καὶ τοὺς ἄλλους
δὲ κατὰ ταὐτὰ εἰς τοὺς αὐτῶν ξυννόμους· ἐὰν δέ τις
ὄφλῃ, ὑπάρχειν μὲν αὐτῷ μήποτε τῆς ὅλης ἀριστείας ἀγω-
νιστῇ γενέσθαι μηδὲ ἀστρατείας ἄλλον γράψασθαί ποτε
μηδὲ κατηγόρῳ τούτων πέρι γενέσθαι, πρὸς τούτοις δ' ἔτι
προστιμᾶν αὐτῷ τὸ δικαστήριον, ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτί-
νειν. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐκδικασθεισῶν τῶν τῆς ἀστρατείας
δικῶν, πάλιν ἑκάστων τούτων ἄρχοντας ποιῆσαι ξύλλο-
C γον, ἀριστείων δὲ πέρι κρίνεσθαι τὸν βουλόμενον ἐν τοῖς
αὐτῶν ἔθνεσι, μὴ περὶ προτέρου πολέμου μηδὲν παρεχό-
μενον μήτε τεκμήριον μήτε μαρτύρων πιστώσεις λόγων,
αὐτῆς δὲ περὶ τῆς στρατείας τῆς τότε γενομένης αὐτοῖς.
στέφανον δὲ τὸ νικητήριον ἑκάστοις εἶναι θαλλοῦ· τοῦτον
δὲ εἰς τὰ τῶν πολεμικῶν θεῶν ἱερά, ὧν ἄν τις βούληται,
γράψαντα ἀναθεῖναι μαρτύριον εἰς τὴν τῶν ἀριστείων
κρίσιν παντὸς τοῦ βίου καὶ τὴν τῶν δευτέρων καὶ τρίτων.
D ἐὰν δὲ στρατεύσηται μέν τις, μὴ ἀπαγαγόντων δὲ τῶν ἀρ-
χόντων οἴκαδε προαπέλθῃ τοῦ χρόνου, λειποταξίου τού-
των εἶναι γραφὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς οἷσπερ τῆς ἀστρατείας,

ὄφλουσί τε τιμωρίαι ἐπέστωσαν αἵπερ καὶ πρόσθεν ἐτέ-
θησαν. χρὴ μὲν δὴ πᾶσαν ἐπιφέροντα δίκην ἀνδρὶ πάντ'
ἄνδρα φοβεῖσθαι τὸ μή [τε] ἐπενεγκεῖν ψευδῆ τιμωρίαν,
μήτ' οὖν ἑκόντα μήτ' ἄκοντα κατὰ δύναμιν· παρθένος E
γὰρ αἰδοίη Δίκη λέγεταί τε καὶ ὄντως εἴρηται, ψεῦδος
δὲ αἰδοῖ καὶ δίκῃ νεμεσητὸν κατὰ φύσιν· τῶν τε οὖν
ἄλλων εὐλαβεῖσθαι δεῖ πέρι πλημμελεῖν εἰς δίκην, διαφε-
ρόντως δὲ καὶ τῆς τῶν κατὰ πόλεμον ὅπλων ἀποβο-
λῆς, μὴ διαμαρτών τις ἄρα τῶν ἀναγκαίων ἀποβολῶν, ὡς
αἰσχρὰς αὐτὰς εἰς ὄνειδος τιθείς, ἀναξίῳ ἀναξίας ἐπάγῃ
δίκας. ῥᾴδιον μὲν οὖν οὐδαμῶς διορίσαι τούτων θάτε-
ρον, ὅμως δὲ χρὴ τὸν νόμον ἁμῶς γέ πως ὁρίζειν πειρᾶ- 944
σθαι κατὰ μέρη. μύθῳ δὴ προσχρώμενοι ἅμ' εἴπωμεν, εἰ
κομισθεὶς ἐπὶ σκηνὴν ἄνευ τῶν ὅπλων Πάτροκλος ἔμ-
πνους ἐγένεθ', οἷον δὴ μυρίοις συνέπεσε, τὰ δὲ πρότερα
ἐκεῖνα ὅπλα, ἃ Πηλεῖ φησὶν ὁ ποιητὴς παρὰ θεῶν προῖκα
ἐν τοῖς γάμοις ἐπιδοθῆναι Θέτιδι, ταῦτα δὲ Ἕκτωρ εἶχεν,
ἐξῆν ἂν τῶν τότε ὅσοι κακοὶ ὀνειδίζειν ὅπλων ἀποβολὴν
τῷ τοῦ Μενοιτίου· ἔτι δὲ ὁπόσοι κατὰ κρημνῶν ῥιφέντες
ἀπώλεσαν ὅπλα, ἢ κατὰ θάλατταν, ἢ χειμώνων ἐν τόποις B
ὑποδεξαμένης αὐτοὺς ἐξαίφνης πολλῆς ῥύσεως ὕδατος, ἢ
μυρί' ἂν ἔχοι τις τοιαῦτα παραμυθούμενος ἐπᾴδειν, εὐ-
διάβολον κακὸν καλλύνων· τεμεῖν δὴ χρεὼν κατὰ δύνα-
μιν τὸ μεῖζον καὶ τὸ δυσχερέστερον κακὸν ἀπὸ τοῦ ἐναν-
τίου. σχεδὸν οὖν ἐν τοῖς ὀνείδεσιν ἔχει τινὰ τομὴν ἡ τού-
των τῶν ὀνομάτων ἐπιφορά· ῥίψασπις μὲν γὰρ οὐκ ἐν
πᾶσιν ὀνομάζοιτ' ἂν δικαίως, ἀποβολεὺς δὲ ὅπλων· οὐχ C
ὁμοίως γὰρ ὅ τε ἀφαιρεθεὶς μετ' εἰκυίας βίας γίγνοιτ' ἂν
ῥίψασπις ὅ τε ἀφεὶς ἑκών, διαφέρει δὲ ὅλον που καὶ τὸ
πᾶν. ὧδ' οὖν δὴ λεγέσθω νόμῳ· ἐὰν καταλαμβανόμενός
τις ὑπὸ πολεμίων καὶ ἔχων ὅπλα μὴ ἀναστρέφῃ καὶ ἀμύ-
νηται, ἀφῇ δὲ ἑκὼν ἢ ῥίψῃ, ζωὴν αἰσχρὰν ἀρνύμενος μετὰ

τάχους μᾶλλον ἢ μετ' ἀνδρείας καλὸν καὶ εὐδαίμονα θά-
D νατον, τοιαύτης μὲν ὅπλων ἀποβολῆς ἔστω δίκη ῥιφθέν-
των, τῆς δὲ εἰρημένης ἔμπροσθεν ὁ δικάζων [μὴ] ἀμελείτω
σκοπεῖν· τὸν γὰρ κακὸν ἀεὶ δεῖ κολάζειν, ἵν' ἀμείνων ᾖ,
οὐ τὸν δυστυχῆ· οὐδὲν γὰρ πλέον. ζημία δὴ τῷ τὴν τοι-
αύτην ἀμυντηρίων ὅπλων εἰς τοὐναντίον ἀφέντι δύναμιν
τίς ἄρα γίγνοιτ' ἂν πρόσφορος; οὐ γὰρ δυνατὸν ἀνθρώ-
πῳ δρᾶν τοὐναντίον ὥς ποτε θεόν φασι δρᾶσαι, Καινέα
τὸν Θετταλὸν ἐκ γυναικὸς μεταβαλόντα εἰς ἀνδρὸς φύσιν·
E ἦν γὰρ *ἂν* ἀνδρὶ ῥιψάσπιδι τρόπον τινὰ πρέπουσα πα-
σῶν μάλιστα ἡ 'κείνη τῇ γενέσει ἐναντία γένεσις, εἰς γυ-
ναῖκα ἐξ ἀνδρὸς μεταβαλοῦσα, τιμωρία τούτῳ γενομένη·
νῦν δ' ὅ τι τούτων ἐγγύτατα φιλοψυχίας ἕνεκα, ἵνα τὸν
ἐπίλοιπον βίον μὴ κινδυνεύῃ, ζῇ δὲ ὡς πλεῖστον χρόνον
[ὢν] κακῷ ὀνείδει ξυνεχόμενος, ἔστω νόμος ὅδε ἐπὶ τού-
τοις· ἀνὴρ ὃς ἂν ὄφλῃ δίκην ὡς αἰσχρῶς ἀποβαλὼν ὅπλα
πολεμικά, τούτῳ μήτ' οὖν τις στρατηγὸς μήτ' ἄλλος ποτὲ
τῶν κατὰ πόλεμον ἀρχόντων ὡς ἀνδρὶ στρατιώτῃ χρήση-
945 ται μηδ' εἰς τάξιν κατατάξῃ μηδ' ἡντινοῦν· εἰ δὲ μή, κατ-
ευθύνειν αὐτοῦ τὸν εὔθυνον, ἂν μὲν ᾖ τοῦ μεγίστου τι-
μήματος ὁ τάξας τὸν κακόν, χιλίας, ἂν δὲ τοῦ δευτέρου,
πέντε μνᾶς, ἂν δὲ τοῦ τρίτου, τρεῖς μνᾶς· ἂν δὲ τοῦ τε-
τάρτου, μνᾶν. ὁ δὲ ὄφλων τὴν δίκην πρὸς τῷ ἀφεῖσθαι
τῶν ἀνδρείων κινδύνων κατὰ φύσιν τὴν αὐτοῦ προσα-
ποτισάτω μισθόν, χιλίας μέν, ἂν τοῦ μεγίστου τιμήματος
ᾖ, πέντε δέ, τοῦ δευτέρου, τρεῖς δέ, ἂν τοῦ τρίτου, μνᾶν
B δὲ ὡσαύτως, καθάπερ οἱ πρόσθεν, τοῦ τετάρτου μέρους.
III. *Εὐθύνων δὴ πέρι τίς ἡμῖν λόγος ἂν εἴη πρέπων*
ἀρχόντων γενομένων τῶν μὲν κατὰ τύχην κλήρου καὶ ἐπ'
ἐνιαυτόν, τῶν δ' εἰς πλείονα ἔτη καὶ ἐκ προκρίτων; τῶν
δὴ τοιούτων εὐθυντὴς τίς ἱκανός, ἄν τίς τι πῃ σκολιὸν
αὐτῶν καμφθεὶς ὑπὸ βάρους μὲν πράξῃ, τῆς δ' αὐτοῦ δυ-

νάμεως ἐνδείᾳ πρὸς τὴν τῆς ἀρχῆς ἀξίαν, ῥᾴδιον μὲν οὐ-
δαμῶς εὑρεῖν τῶν ἀρχόντων ἄρχοντα ὑπερβάλλοντα πρὸς C
ἀρετήν, ὅμως δὲ πειρατέον εὐθυντάς τινας ἀνευρίσκειν
θείους. ἔχει γὰρ οὖν οὕτω· πολλοὶ καιροὶ πολιτείας λύ-
σεώς εἰσι, καθάπερ νεὼς ἢ ζῴου τινός, οὓς ἐντόνους τε
καὶ ὑποζώματα καὶ νεύρων ἐπιτόνους, μίαν οὖσαν φύσιν
διεσπαρμένην, πολλαχοῦ πολλοῖς ὀνόμασι προσαγορεύο-
μεν· εἷς δὲ οὗτος οὐ σμικρότατος καιρὸς τοῦ σώζεσθαί τε
καὶ διαλυθεῖσαν οἴχεσθαι πολιτείαν. ἂν μὲν γὰρ οἱ τοὺς D
ἄρχοντας ἐξευθύνοντες βελτίους ὦσιν ἐκείνων, καὶ τοῦτ᾽
ἐν δίκῃ [ἀμέμπτῳ] τε καὶ ἀμέμπτως, ἡ πᾶσα οὕτω θάλλει
τε καὶ εὐδαιμονεῖ χώρα καὶ πόλις· ἐὰν δ᾽ ἄλλως τὰ περὶ
τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων γίγνηται, τότε λυθείσης τῆς
τὰ πάντα πολιτεύματα ξυνεχούσης εἰς ἓν δίκης ταύτῃ
πᾶσα ἀρχὴ διεσπάσθη χωρὶς ἑτέρα ἀπ᾽ ἄλλης, καὶ οὐκ εἰς
ταὐτὸν ἔτι νεύουσαι, πολλὰς ἐκ μιᾶς τὴν πόλιν ποιοῦσαι, E
στάσεων ἐμπλήσασαι ταχὺ διώλεσαν. διὸ δὴ δεῖ πάντως
τοὺς εὐθύνους θαυμαστοὺς πᾶσαν ἀρετὴν εἶναι. τεκται-
νώμεθα δή τινα τρόπον αὐτῶν τοιάνδε γένεσιν. κατ᾽ ἐνι-
αυτὸν ἕκαστον μετὰ τροπὰς ἡλίου τὰς ἐκ θέρους εἰς χει-
μῶνα ξυνιέναι χρεὼν πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς Ἡλίου κοινὸν
καὶ Ἀπόλλωνος τέμενος, τῷ θεῷ ἀποφανουμένους ἄνδρας
αὐτῶν τρεῖς, ὃν ἂν ἕκαστος αὐτῶν ἡγῆται πάντῃ ἄριστον 946
εἶναι πλὴν αὐτοῦ, μὴ ἔλαττον πεντήκοντα γεγονότα ἐτῶν·
τῶν δὲ προκριθέντων οὓς ἂν πλεῖστοι ἐνέγκωσι, τούτους
ἐκλέξαι μέχρι τῶν ἡμίσεων, ἐὰν ἄρτιοι γίγνωνται, περιτ-
τοὶ δὲ ἐὰν ὦσιν, ἕνα ἀφελεῖν, ᾧ ἂν ἐλάχισται γένωνται,
καταλιπεῖν δὲ τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν πλήθει τῶν ψήφων
ἀποκρίναντας· ἐὰν δέ τισιν ἴσαι γίγνωνται καὶ τὸν ἥμι-
συν ἀριθμὸν πλείω ποιῶσιν, ἀφελεῖν τὸ πλέον ἀποκρί-
ναντας νεότητι, τοὺς δ᾽ ἄλλους ἐγκρίναντας φέρειν αὖθις, B
μέχριπερ ἂν τρεῖς λειφθῶσιν ἄνισοι· ἐὰν δὲ ἢ πᾶσιν ἢ

τοῖν δυοῖν ἴσαι γίγνωνται, τῇ ἀγαθῇ μοίρᾳ καὶ τύχῃ ἐπι-
τρέψαντας, κλήρῳ διελόντας τὸν νικῶντα καὶ δεύτερον
καὶ τρίτον στεφανῶσαι θαλλῷ καὶ τὰ ἀριστεῖα ἀποδόντας
πᾶσιν ἀνειπεῖν, ὅτι Μαγνήτων ἡ κατὰ θεὸν πάλιν τυ-
χοῦσα σωτηρίας πόλις, ἀποφήνασα αὑτῆς Ἡλίῳ ἄνδρας
C τοὺς ἀρίστους τρεῖς, ἀκροθίνιον Ἀπόλλωνι κατὰ τὸν πα-
λαιὸν νόμον ἀνατίθησι κοινὸν καὶ Ἡλίῳ, ὅσονπερ ἂν
ἕπωνται χρόνον τῇ κρίσει. τούτους δὲ πρώτῳ μὲν ἐνιαυ-
τῷ δώδεκα εὐθύνους ἀποδεῖξαι, μέχριπερ ἂν ἑκάστῳ πέντε
καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη ξυμβῇ γενόμενα, τὸ λοιπὸν δὲ τρεῖς
ἀεὶ προσγιγνέσθων κατ' ἐνιαυτόν· οὗτοι δὲ τὰς ἀρχὰς
πάσας δώδεκα μέρη διελόμενοι πάσαις βασάνοις χρώμενοι
ἐλευθέραις ἐλεγχόντων. οἰκούντων δέ, ὅσον ἂν εὐθύ-
D νωσι χρόνον, ἐν τῷ τοῦ Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἡλίου τεμέ-
νει, ἐν ᾧπερ ἐκρίθησαν· καὶ τὰ μὲν ἰδίᾳ ἕκαστος, τὰ δὲ
καὶ κοινῇ μετ' ἀλλήλων κρίναντες τοὺς ἄρξαντας τῇ πόλει
ἀποφηνάντων, εἰς τὴν ἀγορὰν γράμματα καταθέντες περὶ
ἑκάστης ἀρχῆς, ὅ τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίνειν κατὰ τὴν τῶν
εὐθύνων γνώμην. ἥτις δ' ἂν τῶν ἀρχῶν μὴ ὁμολογῇ κε-
κρίσθαι δικαίως, εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς δικαστὰς εἰσαγέτω
τοὺς εὐθύνους, καὶ ἐὰν μὲν ἀποφύγῃ τις τὰς εὐθύνας,
αὐτῶν τῶν εὐθύνων κατηγορείτω, ἐὰν ἐθέλῃ  ἐὰν δὲ
E ἁλῷ, ἐὰν μὲν ᾖ τῳ θανάτου τετιμημένον ὑπὸ τῶν εὐθύ-
νων, ὥσπερ ἀνάγκη, ἁπλῶς θνησκέτω, τῶν δ' ἄλλων τι-
μημάτων ὧν ἂν δυνατὸν ᾖ διπλῆν τῖσαι, διπλασίαν τι-
νέτω. τὰς δ' εὐθύνας αὐτῶν τούτων ἀκούειν χρὴ τίνες
ἔσονται καὶ τίνα τρόπον. ζῶσι μὲν οὖν τούτοις τοῖς παρὰ
947 πάσης τῆς πόλεως ἀριστείων ἠξιωμένοις προεδρίαι τ' ἐν
ταῖς πανηγύρεσι πάσαις ἔστωσαν, ἔτι δὲ τῶν εἰς τοὺς Ἕλ-
ληνας κοινῇ θυσιῶν καὶ θεωριῶν καὶ ὅσων ἂν ἑτέρων κοι-
νωνῶσιν ἱερῶν, ἐκ τούτων τοὺς ἄρχοντας τῆς θεωρίας
ἑκάστης ἐκπέμπειν, καὶ τούτους μόνους δάφνης στεφάνῳ

τῶν ἐν τῇ πόλει κεκοσμημένους εἶναι, καὶ ἱερέας μὲν πάν-
τας τοῦ Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἡλίου, ἀρχιέρεων δὲ ἕνα κατ'
ἐνιαυτὸν τὸν πρῶτον κριθέντα τῶν γενομένων ἐκείνῳ τῷ
ἐνιαυτῷ [τῶν] ἱερέων, καὶ τοὔνομα ἀναγράφειν τούτου B
κατ' ἐνιαυτόν, ὅπως ἂν γίγνηται μέτρον ἀριθμοῦ τοῦ χρό-
νου, ἕως ἂν ἡ πόλις οἰκῆται. τελευτήσασι δὲ προθέσεις τε
καὶ ἐκφορὰς καὶ θήκας διαφόρους εἶναι τῶν ἄλλων πολι-
τῶν, λευκὴν μὲν τὴν στολὴν ἔχειν πᾶσαν, θρήνων δὲ καὶ
ὀδυρμῶν χωρὶς γίγνεσθαι, κορῶν δὲ χορὸν πεντεκαίδεκα
καὶ ἀρρένων ἕτερον περιισταμένους τῇ κλίνῃ ἑκατέρους
οἷον ὕμνον πεποιημένον ἔπαινον εἰς τοὺς ἱερέας ἐν μέρει
ἑκατέρους ᾄδειν, εὐδαιμονίζοντας ᾠδῇ διὰ πάσης τῆς ἡμέ- C
ρας· ἕωθεν δ' εἰς τὴν θήκην φέρειν αὐτὴν μὲν τὴν κλίνην
ἑκατὸν τῶν νέων τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις, οὓς ἂν οἱ προς-
ήκοντες τοῦ τελευτήσαντος ἐπιόψωνται, πρώτους δὲ προ-
ϊέναι τοὺς ἠϊθέους τὴν πολεμικὴν σκευὴν ἐνδεδυκότας
ἑκάστους, σὺν τοῖς ἵπποισι μὲν ἱππέας, σὺν δὲ ὅπλοις
ὁπλίτας, καὶ τοὺς ἄλλους ὡσαύτως, παῖδας δὲ περὶ αὐτὴν
τὴν κλίνην ἔμπροσθεν τὸ πάτριον μέλος ἐφυμνεῖν, καὶ D
κόρας ἑπομένας ἐξόπισθεν ὅσαι τ' ἂν γυναῖκες τῆς παιδο-
ποιήσεως ἀπηλλαγμέναι τυγχάνωσι, μετὰ δὲ ταῦτα ἱερέας
τε καὶ ἱερείας ὡς καθαρεύοντι τῷ τάφῳ ἕπεσθαι, ἐὰν ἄρα
καὶ τῶν ἄλλων εἴργωνται τάφων, ἐὰν καὶ τὸ τῆς Πυθίας
οὕτω τε καὶ ταύτῃ σύμψηφον ᾖ· θήκην δὲ ὑπὸ γῆς αὐτοῖς
εἰργασμένην εἶναι ψαλίδα προμήκη λίθων ποτίμων καὶ
ἀγήρων εἰς δύναμιν, ἔχουσαν κλίνας παρ' ἀλλήλας λιθί-
νας κειμένας, οὗ δὴ τὸν μακάριον γεγονότα θέντες, κύ-
κλῳ χώσαντες, πέριξ δένδρων ἄλσος περιφυτεύσουσι πλὴν E
κώλου ἑνός, ὅπως ἂν αὔξην ὁ τάφος ἔχῃ ταύτην τὴν εἰς
τὸν ἅπαντα χρόνον, ἂν ἐπιδέῃ χώματος τοῖς τιθεμένοις·
κατ' ἐνιαυτὸν δὲ ἀγῶνα μουσικῆς αὐτοῖς καὶ γυμνικὸν
ἱππικόν τε θήσουσι. τὰ μὲν δὴ γέρα τοιαῦτα τοῖς τὰς εὐ-

θύνας διαφυγοῦσιν· ἂν δέ τις τούτων πιστεύων τῷ κε-
κρίσθαι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐπιδείξῃ κακὸς γενόμενος
ὕστερον τῆς κρίσεως, γράφεσθαι μὲν τὸν βουλόμενον αὐ-
τὸν ὁ νόμος προσταττέτω, ὁ δ' ἀγὼν ἐν δικαστηρίῳ γιγνέ-
948 σθω τοιῷδέ τινι τρόπῳ. πρῶτον μὲν νομοφύλακες ἔστω-
σαν τούτου τοῦ δικαστηρίου, ἔπειτα αὐτῶν τούτων οἱ ζῶν-
τες, πρὸς δὲ τούτοις τὸ τῶν ἐκλεκτῶν δικαστήριον· γρα-
φέσθω δὲ ὁ γραφόμενος, ὃν ἂν γράφηται, λέγουσαν τὴν
γραφὴν ἀνάξιον εἶναι τὸν καὶ τὸν τῶν ἀριστείων καὶ τῆς
ἀρχῆς· καὶ ἐὰν μὲν ὁ φεύγων ἁλῷ, στερέσθω τῆς ἀρ-
χῆς καὶ τοῦ τάφου καὶ τῶν ἄλλων τῶν δοθεισῶν αὐτῷ τι-
μῶν, ἐὰν δὲ ὁ διώκων μὴ μεταλάβῃ τὸ πέμπτον μέρος
τῶν ψήφων, τινέτω ὁ μὲν τοῦ μεγίστου τιμήματος δώδεκα
B μνᾶς, ὀκτὼ δὲ ὁ τοῦ δευτέρου, τρίτου δὲ ἕξ, τετάρτου
δὲ δύο.

IV. Ῥαδαμάνθυος δὲ περὶ τὴν λεγομένην κρίσιν τῶν
δικῶν ἄξιον ἄγασθαι, διότι κατεῖδε τοὺς τότε ἀνθρώπους
ἡγουμένους ἐναργῶς εἶναι θεούς, εἰκότως, ἅτε κατὰ τὸν
τότε χρόνον τῶν πολλῶν ἐκ θεῶν ὄντων, ὧν εἷς ἦν αὐτός,
ὥς γε λόγος. ἔοικε δὴ δικαστῇ μὲν ἀνθρώπων οὐδενὶ δια-
νοούμενος δεῖν ἐπιτρέπειν, θεοῖς δέ, ὅθεν ἁπλαῖ καὶ τα-
χεῖαι δίκαι ἐκρίνοντ' αὐτῷ. διδοὺς γὰρ περὶ ἑκάστων τῶν
C ἀμφισβητουμένων ὅρκον τοῖς ἀμφισβητοῦσιν ἀπηλλάτ-
τετο ταχὺ καὶ ἀσφαλῶς. νῦν δὲ δὴ ὅτε μέρος μέν τι, φα-
μέν, ἀνθρώπων τὸ παράπαν οὐχ ἡγοῦνται θεούς, οἱ δὲ
οὐ φροντίζειν ἡμῶν αὐτοὺς διανοοῦνται, τῶν δὲ δὴ πλεί-
στων ἐστὶ καὶ κακίστων ἡ δόξα, ὡς σμικρὰ δεχόμενοι θύ-
ματα καὶ θωπείας πολλὰ συναποστεροῦσι χρήματα καὶ
μεγάλων σφᾶς ἐκλύονται κατὰ πολλὰ ζημιῶν, οὐκέτι δὴ
τοῖς νῦν ἀνθρώποις ἡ Ῥαδαμάνθυος ἂν εἴη τέχνη πρέ-
D πουσα ἐν δίκαις. μεταβεβληκυιῶν οὖν τῶν περὶ θεοὺς
δοξῶν ἐν τοῖς ἀνθρώποις μεταβάλλειν χρὴ καὶ τοὺς νό-

μους· ἐν γὰρ λήξεσι δικῶν τοὺς μετὰ νοῦ τιθεμένους νό-
μους ἐξαιρεῖν χρὴ τοὺς ὅρκους τῶν ἀντιδικούντων ἑκα-
τέρων, καὶ τὸν λαγχάνοντά τῳ τινα δίκην τὰ μὲν ἐγκλή-
ματα γράφειν, ὅρκον δὲ μὴ ἐπομνύναι, καὶ τὸν φεύγοντα
κατὰ ταὐτὰ τὴν ἄρνησιν γράψαντα παραδοῦναι τοῖς ἄρ-
χουσιν ἀνώμοτον. δεινὸν γάρ που, δικῶν γ' ἐν πόλει
πολλῶν γενομένων, εὖ εἰδέναι σμικροῦ δεῖν τοὺς ἡμίσεις
αὐτῶν ἐπιωρκηκότας, ἐν ξυσσιτίοις τε ἀλλήλοις εὐχερῶς E
συγγιγνομένους καὶ ἐν ἄλλαις συνουσίαις τε καὶ ἰδιωτι-
καῖς συγγενήσεσιν ἑκάστων. νόμος δὴ κείσθω δικαστὴν
μὲν ὀμνύναι δικάζειν μέλλοντα, καὶ τὸν τὰς ἀρχὰς τῷ κοι-
νῷ καθιστάντα δι' ὅρκων ἢ διὰ φορᾶς ψήφων ἀφ' ἱερῶν 949
φέροντα δρᾶν ἀεὶ τὸ τοιοῦτον, καὶ κριτὴν αὖ χορῶν καὶ
πάσης μουσικῆς καὶ γυμνικῶν τε καὶ ἱππικῶν ἄθλων ἐπι-
στάτας καὶ βραβέας καὶ ἁπάντων, ὁπόσα μὴ φέρει κέρδος
κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν τῷ ἐπιορκοῦντι· τῶν δὲ
ὁπόσα ἐξαρνηθέντι καὶ ἐξομοσαμένῳ κέρδος μέγα φανε-
ρὸν εἶναι δοκεῖ, ταῦτα δὲ διὰ δικῶν ὅρκων χωρὶς κρίνε-
σθαι ξύμπαντας τοὺς ἐπικαλοῦντας ἀλλήλοις. καὶ τὸ πα-
ράπαν ἐν δίκῃ τοὺς προέδρους μὴ ἐπιτρέπειν μήτε ὀμνύντι B
λέγειν πιθανότητος χάριν μήτε ἐπαρώμενον ἑαυτῷ καὶ
γένει μήτε ἱκετείαις χρώμενον ἀσχήμοσι μήτε οἴκτοις γυ-
ναικείοις, ἀλλὰ τὸ δίκαιον μετ' εὐφημίας διδάσκοντα καὶ
μανθάνοντα ἀεὶ διατελεῖν, εἰ δὲ μή, καθάπερ ἔξω τοῦ
λόγου λέγοντος, τοὺς ἄρχοντας πάλιν ἐπανάγειν εἰς τὸν
περὶ τοῦ πράγματος ἀεὶ λόγον. ξένῳ δ' εἶναι πρὸς ξένους,
καθάπερ τὰ νῦν, δέχεσθαί τε ὅρκους παρ' ἀλλήλων, ἂν
ἐθέλωσι, καὶ διδόναι κυρίως· οὐ γὰρ καταγηράσουσιν C
οὐδ' ἐννεοττεύοντες ἐν τῇ πόλει ὡς τὸ πολὺ τοιούτους
ἄλλους κυρίους τῆς χώρας παρέξονται ξυντρόφους. δικῶν
τε περὶ λήξεως τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι πρὸς ἀλλήλους
πᾶσι τὴν κρίσιν, ὅσα τις ἐλεύθερος ἀπειθεῖ τῇ πόλει, μήτ'

οὖν πληγῶν ἄξια μηδ' αὖ δεσμῶν μηδὲ θανάτου. περὶ δὲ
χορείας τινῶν φοιτήσεων ἢ πομπεύσεων ἢ τοιούτων τι-
νῶν ἄλλων κοινῶν κοσμήσεων ἢ λειτουργιῶν, ὁπόσα περὶ
D θυσίας εἰρηνικῆς ἢ πολεμικῶν εἰσφορῶν εἵνεκα, πάντων
τῶν τοιούτων τὴν πρώτην ἀνάγκην τακτὴν εἶναι τῆς ζη-
μίας, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις ἐνεχυρασίαν τούτοις, οἷς ἂν
πόλις ἅμα καὶ νόμος εἰσπράττειν προστάττῃ, τῶν δὲ ἀπει-
θούντων ταῖς ἐνεχυρασίαις πρᾶσιν τῶν ἐνεχύρων εἶναι, τὸ
δὲ νόμισμα γίγνεσθαι τῇ πόλει· ἐὰν δὲ ζημίας δέωνται
πλείονος, τὰς ἀρχὰς ἑκάστας τοῖς ἀπειθοῦσι τὰς πρεπού-
E σας ζημίας ἐπιβαλλούσας εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον, ἕως
ἂν ἐθελήσωσι δρᾶν τὸ προσταχθέν.

V. Πόλει δέ, ἥτις ἂν μήτε χρηματίζηται πλὴν τὸν ἐκ
γῆς χρηματισμὸν μήτ' ἐμπορεύηται, περὶ ἀποδημίας ἑαυ-
τῶν ἔξω τῆς χώρας καὶ ξένων ὑποδοχῆς ἄλλοθεν ἀνάγκη
βεβουλεῦσθαι τί χρὴ δρᾶν· συμβουλεύειν οὖν τὸν νομο-
θέτην δεῖ τούτων πέρι πρῶτον πείθοντα εἰς δύναμιν. πέ-
φυκε δὲ ἡ πόλεων ἐπιμιξία πόλεσιν ἤθη κεραννύναι παν-
950 τοδαπά, καινοτομίας ἀλλήλοις ἐμποιούντων ξένων ξένοις·
ὃ δὴ τοῖς μὲν εὖ πολιτευομένοις διὰ νόμων ὀρθῶν βλάβην
ἂν φέροι μεγίστην πασῶν, ταῖς δὲ πλείσταις πόλεσιν ἅτε
οὐδαμῶς εὐνομουμέναις οὐδὲν διαφέρει φύρεσθαι δεχο-
μένους τε ἀστοῖς ξένους καὶ αὐτοὺς εἰς τὰς ἄλλας ἐπικω-
μάζοντας πόλεις, ὅταν ἐπιθυμήσῃ τις ἀποδημίας ὁπῃοῦν
καὶ ὁπότε, εἴτε νέος εἴτε καὶ πρεσβύτερος ὤν. τὸ δ' αὖ
μήτε ἄλλους δέχεσθαι μήτε αὐτοὺς ἄλλοσε ἀποδημεῖν ἅμα
B μὲν οὐκ ἐγχωρεῖ τό γε παράπαν, ἔτι δὲ ἄγριον καὶ ἀπηνὲς
φαίνοιτ' ἂν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὀνόμασί τε χαλεποῖς
ταῖσι λεγομέναις ξενηλασίαις χρωμένους καὶ τρόποις αὐ-
θάδεσι καὶ χαλεποῖς, ὡς δοκοῖεν ἄν· χρὴ δὲ οὔποτε περὶ
σμικροῦ ποιεῖσθαι τὸ δοκεῖν ἀγαθοὺς εἶναι τοῖς ἄλλοις ἢ
μὴ δοκεῖν. οὐ γὰρ ὅσον οὐσίας ἀρετῆς ἀπεσφαλμένοι τυγ-

χάνουσιν οἱ πολλοί, τοσοῦτον καὶ τοῦ κρίνειν τοὺς ἄλλους
οἱ πονηροὶ καὶ ἄχρηστοι, θεῖον δέ τι καὶ εὔστοχον ἔνεστι
καὶ τοῖσι κακοῖς, ὥστε πάμπολλοι καὶ τῶν σφόδρα κακῶν C
εὖ τοῖς λόγοις καὶ ταῖς δόξαις διαιροῦνται τοὺς ἀμείνους
τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς χείρονας. διὸ καλὸν ταῖς πολλαῖς
πόλεσι τὸ παρακέλευμά ἐστι, προτιμᾶν τὴν εὐδοξίαν πρὸς
τῶν πολλῶν. τὸ μὲν γὰρ ὀρθότατον καὶ μέγιστον, ὄντα
ἀγαθὸν ἀληθῶς οὕτω τὸν εὔδοξον βίον θηρεύειν, χωρὶς
δὲ μηδαμῶς, τόν γε τέλεον ἄνδρα ἐσόμενον. καὶ δὴ καὶ τῇ
κατὰ Κρήτην οἰκιζομένῃ πόλει πρέπον ἂν εἴη δόξαν πρὸς
τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὅ τι καλλίστην τε καὶ ἀρίστην πα-
ρασκευάζεσθαι πρὸς ἀρετήν· πᾶσα δ' ἐλπὶς αὐτὴν ἐκ τῶν D
εἰκότων, ἄνπερ κατὰ λόγον γίγνηται, μετ' ὀλίγων ἡλίων
ὄψεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἐν ταῖς εὐνόμοις πόλεσι
καὶ χώραις. ὧδε οὖν χρὴ ποιεῖν περὶ ἀποδημίας εἰς ἄλλας
χώρας καὶ τόπους καὶ περὶ ὑποδοχῆς ξένων. πρῶτον μὲν
νεωτέρῳ ἐτῶν τετταράκοντα μὴ ἐξέστω ἀποδημῆσαι μη-
δαμῇ μηδαμῶς, ἔτι τε ἰδίᾳ μηδενί, δημοσίᾳ δ' ἔστω κηρυ-
ξιν ἢ πρεσβείαις ἢ καί τισι θεωροῖς· τὰς δὲ κατὰ πόλε-
μον καὶ στρατείας ἀποδημίας οὐκ ἐν ἐκδημίαις πολιτικαῖς E
ἄξιον ἀγορεύειν ὡς τούτων οὔσας· Πυθώδε τῷ Ἀπόλ-
λωνι καὶ εἰς Ὀλυμπίαν τῷ Διὶ καὶ εἰς Νεμέαν καὶ εἰς Ἰσθ-
μὸν χρὴ πέμπειν κοινωνοῦντας θυσιῶν τε καὶ ἀγώνων
τούτοις τοῖς θεοῖς, πέμπειν δὲ εἰς δύναμιν ὅ τι πλείστους
ἅμα καὶ καλλίστους τε καὶ ἀρίστους, οἵτινες εὐδόκιμον
τὴν πόλιν ἐν ἱεραῖς τε καὶ εἰρηνικαῖς συνουσίαις ποιή-
σουσι δοκεῖν, τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ἀντίστροφον ἀποδι- 951
δόντες δόξης παρασκευήν, ἐλθόντες δὲ οἴκαδε διδάξουσι
τοὺς νέους, ὅτι δεύτερα τὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ νόμιμα τὰ περὶ
τὰς πολιτείας. θεωροὺς δὲ ἄλλους ἐκπέμπειν χρεὼν τοι-
ούσδε τινὰς τοὺς νομοφύλακας παρεμένους· ἄν τινες ἐπι-
θυμῶσι τῶν πολιτῶν τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πράγματα

θεωρῆσαι κατά τινα πλείω σχολήν, ἀπειργέτω μηδεὶς
τούτους νόμος· οὔτε γὰρ ἄπειρος οὖσα πόλις ἀνθρώπων
B κακῶν καὶ ἀγαθῶν δύναιτ' ἄν ποτε, ἀνομίλητος οὖσα,
ἥμερος ἱκανῶς εἶναι καὶ τέλεος, οὐδ' αὖ τοὺς νόμους δια-
φυλάττειν ἄνευ τοῦ γνώμῃ λαβεῖν αὐτοὺς ἀλλὰ μὴ μόνον
ἔθεσιν. εἰσὶ γὰρ ἐν τοῖς πολλοῖς ἄνθρωποι ἀεὶ θεῖοί τινες,
οὐ πολλοί, παντὸς δ' ἄξιοι ξυγγίγνεσθαι, φυόμενοι οὐδὲν
μᾶλλον ἐν εὐνομουμέναις πόλεσιν ἢ καὶ μή, ὧν κατ' ἴχνος
ἀεὶ χρὴ τὸν ἐν ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν οἰκοῦντα, ἐξι-
C όντα κατὰ θάλατταν καὶ γῆν, ζητεῖν ὃς ἂν ἀδιάφθαρτος ᾖ,
τὰ μὲν βεβαιούμενον τῶν νομίμων, ὅσα καλῶς αὐτοῖς κεῖ-
ται, τὰ δ' ἐπανορθούμενον, εἴ τι παραλείπεται. ἄνευ γὰρ
ταύτης τῆς θεωρίας καὶ ζητήσεως οὐ μένει ποτὲ τελέως
πόλις, οὐδ' ἂν κακῶς αὐτὴν θεωρῶσιν.

ΚΛ. Πῶς οὖν ἂν γίγνοιτ' ἀμφότερα;

VI. ΑΘ. Τῇδε. πρῶτον μὲν ὁ θεωρὸς ὁ τοιοῦτος ἡμῖν
γεγονὼς ἔστω πλειόνων ἐτῶν ἢ πεντήκοντα, ἔτι δὲ τῶν
D εὐδοκίμων τά τε ἄλλα καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἔστω γεγενημέ-
νος, εἰ μέλλει τὸ τῶν νομοφυλάκων δεῖγμα εἰς τὰς ἄλλας
μεθήσειν πόλεις· πλέον δὲ ἑξήκοντα γεγονὼς ἐτῶν μηκέτι
θεωρείτω. θεωρήσας δὲ ὁπόσ' ἂν ἔτη βουληθῇ τῶν δέκα
καὶ ἀφικόμενος οἴκαδε εἰς τὸν σύλλογον ἴτω τὸν τῶν περὶ
νόμους ἐποπτευόντων· οὗτος δ' ἔστω νέων καὶ πρεσβυτέ-
ρων μεμιγμένος, ἑκάστης μὲν ἡμέρας συλλεγόμενος ἐξ
ἀνάγκης ἀπ' ὄρθρου μέχριπερ ἂν ἥλιος ἀνάσχῃ, πρῶτον
μὲν τῶν ἱερέων τῶν τὰ ἀριστεῖα εἰληφότων, ἔπειτα τῶν
E νομοφυλάκων τοὺς ἀεὶ πρεσβεύοντας δέκα, ἔτι δὲ ὁ περὶ
τῆς παιδείας πάσης ἐπιμελητὴς ὅ τε νέος οἵ τε ἐκ τῆς ἀρχῆς
ταύτης ἀπηλλαγμένοι, ἕκαστος δὲ τούτων μὴ μόνος, ἀλλ'
ἴτω μετὰ νέου ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τετταράκοντα,
τὸν ἀρέσκοντα αὐτῷ προσλαμβάνων. τὴν δὲ συνουσίαν
εἶναι τούτοις καὶ τοὺς λόγους περὶ νόμων ἀεὶ τῆς τε οἰ-

*κείας πόλεως πέρι καὶ ἐὰν ἄλλοθι πυνθάνωνταί τι περὶ* 952
*τῶν τοιούτων διαφέρον, καὶ δὴ καὶ περὶ μαθημάτων,*
*ὁπόσ' ἂν [ἐν] ταύτῃ τῇ σκέψει δοκῇ συμφέρειν, μαθοῦσι*
*μὲν εὐαγέστερον γίγνεσθαι, μὴ μαθοῦσι δὲ σκοτωδέστερα*
*τὰ περὶ νόμους αὐτοῖς φαίνεσθαι καὶ ἀσαφῆ. ἃ δ' ἂν τού-*
*των ἐγκρίνωσιν οἱ γεραίτεροι, τοὺς νεωτέρους πάσῃ σπου-*
*δῇ μανθάνειν, ἐὰν δέ τις ἀνάξιος δοκῇ τῶν παρακεκλημέ-*
*νων εἶναι, τῷ παρακαλοῦντι μέμφεσθαι τὸν σύλλογον*
*ὅλον· τοὺς δ' εὐδοκιμοῦντας τούτων τῶν νέων φυλάττειν* B
*τὴν ἄλλην πόλιν, ἀποβλέποντας εἰς αὐτοὺς διαφερόντως*
*τε τηροῦντας, καὶ τιμᾶν μὲν κατορθοῦντας, ἀτιμάζειν δὲ*
*μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐὰν ἀποβαίνωσι χείρους τῶν πολλῶν.*
*εἰς δὴ τοῦτον τὸν σύλλογον ὁ θεωρήσας τὰ ἐν τοῖς ἄλλοις*
*ἀνθρώποις νόμιμα ἀφικόμενος εὐθὺς πορευέσθω, καὶ εἴ*
*τινα φήμην τινῶν περὶ θέσεως νόμων ἢ παιδείας ἢ τροφῆς*
*εὗρέ τινας ἔχοντας φράζειν, εἴτε καὶ αὐτὸς νενοηκὼς ἄττα*
*ἥκοι, κοινούτω τῷ συλλόγῳ ἅπαντι· καὶ ἐάν τε μηδὲν χεί-* C
*ρων μηδέ τι βελτίων ἥκειν δόξῃ, χάριν γοῦν τῆς σφόδρα*
*προθυμίας αἰνείσθω, ἐὰν δὲ πολὺ βελτίων, πολύ τ' ἐπαι-*
*νείσθω μᾶλλον ζῶν, τελευτήσαντά τε τιμαῖς αὐτὸν προς-*
*ηκούσαις ἡ τῶν συλλεγομένων τιμάτω δύναμις. ἐὰν δὲ*
*διεφθαρμένος ἀφικέσθαι δόξῃ, μηδενὶ ξυγγιγνέσθω μήτε*
*νέῳ μήτε πρεσβυτέρῳ προσποιούμενος εἶναι σοφός· καὶ*
*ἐὰν μὲν πείθηται τοῖς ἄρχουσιν, ἰδιώτης ζήτω, ἐὰν δὲ μή,*
*τεθνάτω, ἐάν γ' ἐν δικαστηρίῳ ἁλῷ πολυπραγμονῶν τι* D
*περὶ τὴν παιδείαν καὶ τοὺς νόμους· ἐὰν δὲ ἄξιον ὄντα εἰς*
*δικαστήριον εἰσάγειν ἀρχόντων μηδεὶς εἰσάγῃ, ὄνειδος*
*ἀποκείσθω τοῖς ἄρχουσιν εἰς τὴν τῶν ἀριστείων διαδικα-*
*σίαν. ὁ μὲν οὖν ἐκδημῶν οὕτω καὶ τοιοῦτος ὢν ἐκδημείτω,*
*τὸν δ' εἰσεπιδημήσαντα μετὰ τοῦτον χρὴ φιλοφρονεῖσθαι.*
*τέτταρες δ' εἰσὶ ξένοι, ὧν δεῖ πέρι λόγον τινὰ ποιεῖσθαι·*
*ὁ μὲν δὴ πρῶτός τε καὶ διὰ τέλους ἀεὶ θερινὸς ὡς τὰ πολλὰ*

E διατελῶν ταῖς φοιτήσεσι, καθάπερ οἱ τῶν ὀρνίθων διαπο-
ρευόμενοι, καὶ τούτων οἱ πολλοὶ κατὰ θάλατταν ἀτεχνῶς
οἷον πετόμενοι χρηματισμοῦ χάριν ἐμπορευόμενοι ἔτους
ὥρᾳ πέτονται πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις· ὃν ἀγοραῖς καὶ λι-
μέσι καὶ δημοσίοις οἰκοδομήμασιν ἔξω τῆς πόλεως πρὸς τῇ
πόλει ὑποδέχεσθαι χρὴ τοὺς ἐπὶ τούτοις ἄρχοντας τεταγ-
μένους, φυλάττοντας μὴ νεωτερίζῃ τίς τι τῶν τοιούτων ξέ-
953 νων, καὶ δίκας αὐτοῖς ὀρθῶς διανέμοντας, ἀναγκαῖα μέν,
ὡς ὀλίγιστα δ' ἐπιχρωμένους. ὁ δὲ δεύτερος, ὄμμασιν ὄν-
τως θεωρὸς ὅσα τε μουσῶν ὠσὶν ἔχεται θεωρήματα· τῷ
δὴ τοιούτῳ παντὶ χρὴ καταλύσεις πρὸς ἱεροῖς εἶναι φιλο-
ξενίαις ἀνθρώπων παρεσκευασμένας, χρὴ δὲ καὶ τῶν τοι-
ούτων ἱερέας τε καὶ νεωκόρους ἐπιμελεῖσθαι καὶ τημελεῖν,
ἕως ἂν τὸν μέτριον ἐπιμείναντες χρόνον, ἰδόντες τε καὶ
B ἀκούσαντες ὧν χάριν ἀφίκοντο, ἀβλαβεῖς τοῦ δρᾶσαί τε
καὶ παθεῖν ἀπαλλάττωνται. δικαστὰς δ' αὐτοῖς εἶναι τοὺς
ἱερέας, ἐὰν ἀδικῇ τις αὐτῶν τινὰ ἤ τιν' ἄλλον ἀδικῇ τις
τούτων ὅσα ἐντὸς δραχμῶν πεντήκοντα· ἐὰν δέ τι μεῖζον
ἔγκλημα αὐτοῖς γίγνηται, πρὸς τοῖς ἀγορανόμοις εἶναι δεῖ
δίκας τοῖς τοιούτοις. τρίτον δὲ ξένον ὑποδέχεσθαι χρὴ δη-
μοσίᾳ τὸν κατά τι δημόσιον ἐξ ἄλλης χώρας ἀφιγμένον· ὃν
στρατηγοῖς τε καὶ ἱππάρχοις καὶ ταξιάρχοις ὑποδεκτέον
C ἐστὶ μόνοις, τήν τ' ἐπιμέλειαν τῶν τοιούτων μετὰ τῶν
πρυτάνεων ποιητέον ἐκείνῳ, παρ' ὅτῳ τις ἂν αὐτῶν τὴν
κατάλυσιν ξενωθεὶς ποιήσηται μόνῳ. τέταρτος δέ, ἄν ποτέ
τις ἀφίκηται, σπάνιος μέν, ἂν δ' οὖν ποτέ τις ἔλθῃ τῶν
παρ' ἡμῖν θεωρῶν ἀντίστροφος ἐξ ἄλλης χώρας, πρῶτον
μὲν ἔλαττον ἐτῶν μηδὲν πεντήκοντα γεγονὼς ἔστω, πρὸς
τούτῳ δὲ ἀξιῶν τι καλὸν ἰδεῖν τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι
διαφέρον ἐν καλλοναῖς ἢ καὶ δεῖξαί τι κατὰ ταὐτὰ ἄλλῃ
D πόλει. ἴτω μὲν νῦν πᾶς ἀκέλευστος ὁ τοιοῦτος ἐπὶ τὰς τῶν
πλουσίων καὶ σοφῶν θύρας, τοιοῦτος ἕτερος αὐτὸς ὤν·

ἐπὶ γὰρ τὴν τοῦ τῆς παιδείας ἐπιμελουμένου πάσης οἴκησιν ἴτω πιστεύων ἱκανῶς εἶναι ξένος τῷ τοιούτῳ ξένῳ, ἢ τὴν τῶν νικηφόρων τινὸς ἐπ' ἀρετῇ· ξυνὼν δὲ τούτων τισὶ τὸ μὲν διδάξας, τὸ δὲ μαθὼν ἀπαλλαττέσθω, φίλος παρὰ φίλων δώροις καὶ τιμαῖς πρεπούσαις τιμηθείς. τούτοις δὴ τοῖς νόμοις ὑποδέχεσθαί τε χρὴ πάντας ξένους τε καὶ ξένας ἐξ ἄλλης χώρας καὶ τοὺς αὑτῶν ἐκπέμπειν, τι- E
μῶντας ξένιον Δία, μὴ βρώμασι καὶ θύμασι τὰς ξενηλασίας ποιουμένους, καθάπερ ποιοῦσι νῦν θρέμματα Νείλου, μηδὲ κηρύγμασιν ἀγρίοις.

VII. Ἐγγύην, ἣν ἂν ἐγγυᾶταί τις, διαρρήδην ἐγγυάσθω, τὴν πρᾶξιν πᾶσαν διομολογούμενος ἐν συγγραφῇ καὶ ἐναντίον μαρτύρων μὴ ἔλαττον ἢ τριῶν, ὅσα ἐντὸς χιλίων, τὰ δ' ὑπὲρ χιλίας μὴ ἔλαττον ἢ πέντε. ἐγγυητὴς 954
μὲν δὴ καὶ ὁ προπωλῶν ὁτιοῦν τοῦ μὴ ἐνδίκως πωλοῦντος ἢ καὶ μηδαμῶς ἀξιόχρεω· ὑπόδικος δ' ἔστω καὶ ὁ προπωλῶν, καθάπερ ὁ ἀποδόμενος. φωρᾶν δὲ ἂν ἐθέλῃ τίς τι παρ' ὁτῳοῦν, γυμνὸς [ἢ] χιτωνίσκον ἔχων ἄζωστος, προομόσας τοὺς νομίμους θεοὺς ἦ μὴν ἐλπίζειν εὑρήσειν, οὕτω φωρᾶν· ὁ δὲ παρεχέτω τὴν οἰκίαν, τά τε σεσημασμένα καὶ τὰ ἀσήμαντα, φωρᾶν. ἐὰν δέ τις ἐρευνᾶν βουλομένῳ φωρᾶν μὴ διδῷ, δικάζεσθαι μὲν τὸν ἀπειργόμενον, τιμησάμενον τὸ ἐρευνώμενον, ἂν δέ τις ὄφλῃ, τὴν B
διπλασίαν τοῦ τιμηθέντος βλάβην ἐκτίνειν. ἐὰν δὲ ἀποδημῶν οἰκίας δεσπότης τυγχάνῃ, τὰ μὲν ἀσήμαντα παρεχόντων οἱ ἐνοικοῦντες ἐρευνᾶν, τὰ δὲ σεσημασμένα παρασημηνάσθω καὶ ὃν ἂν ἐθέλῃ φύλακα καταστησάτω πέντε ἡμέρας ὁ φωρῶν· ἐὰν δὲ πλείονα χρόνον ἀπῇ, τοὺς ἀστυνόμους παραλαβὼν οὕτω φωράτω, λύων καὶ τὰ σεσημασμένα, πάλιν δὲ μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀστυνόμων C
κατὰ ταὐτὰ σημηνάσθω. τῶν ἀμφισβητησίμων χρόνου ὅρος, ὃν ἐάν τις ᾖ κεκτημένος, μηκέτ' ἀμφισβητεῖν ἐξεῖναι.

χωρίων μὲν οἰκήσεών τε τῇδε οὐκ ἔστ' ἀμφισβήτησις· τῶν
δὲ ἄλλων, ὅ τι ἄν τις ἐκτημένος ᾖ, ἐὰν μὲν κατὰ ἄστυ καὶ
κατ' ἀγορὰν καὶ ἱερὰ χρώμενος φαίνηται καὶ μηδεὶς ἐπι-
λάβηται, φῇ δὲ ζητεῖν τοῦτον τὸν χρόνον, ὁ δὲ μὴ ἀπο-
κρυπτόμενος φανερὸς ᾖ, ἐὰν οὕτω τις ἐνιαυτὸν ὁτιοῦν
D ἐκτημένος, ὁ δὲ ζητῶν διαγένωνται, μὴ ἐξέστω τοιούτου
κτήματος ἐπιλαβέσθαι μηδένα παρελθόντος ἐνιαυτοῦ. ἐὰν
δὲ κατ' ἄστυ μὲν μὴ μηδὲ κατ' ἀγορὰν χρῆται, κατ' ἀγροὺς
δὲ φανερῶς, μὴ προστυχὴς δὲ ἐν πέντε ἔτεσι γένηταί τις,
τῶν πέντε ἐξελθόντων ἐτῶν μηκέτι τοῦ λοιποῦ χρόνου
ἐξέστω τούτῳ τοῦ τοιούτου ἐπιλαβέσθαι. ἐὰν δὲ κατ' οἰ-
κίας ἐν ἄστει τέ τις χρῆται, τριετῆ τὴν προθεσμίαν εἶναι,
E ἐὰν δὲ κατ' ἀγροὺς ἐν ἀφανεῖ κέκτηται, δέκα ἐτῶν, ἐὰν δ'
ἐν ἀλλοδημίᾳ, τοῦ παντὸς χρόνου, ὅταν ἀνεύρῃ που, μη-
δεμίαν εἶναι προθεσμίαν τῆς ἐπιλήψεως. ἐάν τίς τινα
δίκῃ παραγενέσθαι κωλύσῃ βίᾳ, εἴτε αὐτὸν εἴτε μάρτυ-
ρας, ἐὰν μὲν δοῦλον εἴτε αὑτοῦ εἴτε ἀλλότριον, ἀτελῆ καὶ
ἄκυρον γίγνεσθαι τὴν δίκην, ἐὰν δ' ἐλεύθερον, πρὸς τῷ
955 ἀτελῆ δεθῆναι μὲν ἐνιαυτόν, ὑπόδικον δὲ ἀνδραποδισμοῦ
τῷ ἐθέλοντι γίγνεσθαι. ἐὰν δὲ ἀνταγωνιστὴν γυμναστι-
κῆς ἢ μουσικῆς ἤ τινος ἀγῶνος ἑτέρου διακωλύῃ τις βίᾳ
μὴ παραγίγνεσθαι, φραζέτω μὲν ὁ ἐθέλων τοῖς ἀθλοθέ-
ταις, οἱ δ' εἰς τὸν ἀγῶνα ἐλεύθερον ἀφιέντων τὸν ἐθέ-
λοντα ἀγωνίζεσθαι· ἐὰν δὲ ἀδυνατήσωσιν, ἐὰν μὲν ὁ κω-
λύων ἀγωνίζεσθαι νικήσῃ, τά τε νικητήρια τῷ διακωλυ-
B θέντι διδόναι καὶ νικήσαντα γράφειν ἐν ἱεροῖς οἷς ἂν
ἐθέλῃ, τῷ δὲ διακωλύσαντι μὴ ἐξέστω μηδὲν ἀνάθημα
μηδ' ἐπιγραφὴν τοῦ τοιούτου ἀγῶνός ποτε γενέσθαι,
βλάβης δὲ ὑπόδικος γιγνέσθω, ἐάν τε ἡττᾶται ἀγωνιζό-
μενος ἐάν τε καὶ νικᾷ. ἐάν τις κλεμμάδιον ὁτιοῦν ὑπο-
δέχηται γιγνώσκων, τὴν αὐτὴν ὑπεχέτω δίκην τῷ κλέ-
ψαντι· φυγάδος δὲ ὑποδοχῆς θάνατος ἔστω ζημία. τὸν

αὐτὸν φίλον τε καὶ ἐχθρὸν νομιζέτω πᾶς τῇ πόλει· ἐὰν δέ
τις ἰδίᾳ ποιῆται πρός τινας εἰρήνην ἢ πόλεμον ἄνευ τοῦ C
κοινοῦ, θάνατος ἔστω καὶ τούτῳ ζημία· ἐὰν δέ τι μέρος
τῆς πόλεως εἰρήνην ἢ πόλεμον πρός τινας ἑαυτῷ ποιῆται,
τοὺς αἰτίους οἱ στρατηγοὶ ταύτης τῆς πράξεως εἰσαγόν-
των εἰς δικαστήριον, ὄφλοντι δὲ θάνατος ἔστω δίκη. τοὺς
τῇ πατρίδι διακονοῦντάς τι δώρων χωρὶς χρὴ διακονεῖν,
πρόφασιν δ' εἶναι μηδεμίαν μηδὲ λόγον ἐπαινούμενον,
ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς μὲν δεῖ δέχεσθαι δῶρα, ἐπὶ δὲ φλαύροις
οὔ· τὸ γὰρ γνῶναι καὶ γνόντα καρτερεῖν οὐκ εὐπετές, D
ἀκούοντα δὲ ἀσφαλέστατον πείθεσθαι τῷ νόμῳ, μηδὲν
ἐπὶ δώροισι διακονεῖν· ὁ δὲ μὴ πειθόμενος ἁπλῶς τεθνά-
τω ἁλοὺς τῇ δίκῃ. χρημάτων εἰσφορᾶς πέρι τῷ κοινῷ, τε-
τιμῆσθαι μὲν ἕκαστον τὴν οὐσίαν ἕνεκα πολλῶν χρεὼν καὶ
τὴν ἐπέτειον ἐπικαρπίαν ἐν γράμμασιν ἀποφέρειν ἀγρο-
νόμοις φυλέτας, ὅπως ἂν δυοῖν οὔσαιν ταῖν εἰσφοραῖν,
ὁποτέρᾳ τὸ δημόσιον ἂν χρῆσθαι βούληται, χρῆται κατ'
ἐνιαυτὸν ἕκαστον βουλευομένων, ἐάν τε τοῦ τιμήματος E
ὅλου μέρει ἐάν τε τῆς γενομένης ἐπ' ἐνιαυτὸν ἑκάστοτε
προσόδου, χωρὶς τῶν εἰς τὰ ξυσσίτια τελουμένων. θεοῖσι
δὲ ἀναθήματα χρεὼν ἔμμετρα τὸν μέτριον ἄνδρα ἀνατι-
θέντα δωρεῖσθαι. γῆ μὲν οὖν ἑστία τε οἰκήσεως ἱερὰ
πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιε-
ρούτω θεοῖς. χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις πόλεσιν
ἰδίᾳ τε καὶ ἐν ἱεροῖς ἐστὶν ἐπίφθονον κτῆμα, ἐλέφας δὲ 956
ἀπὸ λελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀνάθημα, σί-
δηρος δὲ καὶ χαλκὸς πολέμων ὄργανα· ξύλου δὲ μονόξυ-
λον ὅ τι ἂν ἐθέλῃ τις ἀνατιθέτω, καὶ λίθου ὡσαύτως, πρὸς
τὰ κοινὰ ἱερά. ὑφὴν δὲ μὴ πλέον ἔργον γυναικὸς μιᾶς ἔμ-
μηνον· χρώματα δὲ λευκὰ πρέποντ' ἂν θεοῖς εἴη καὶ ἄλ-
λοθι καὶ ἐν ὑφῇ· βάμματα δὲ μὴ προσφέρειν ἀλλ' ἢ πρὸς
τὰ πολέμου κοσμήματα. θειότατα δὲ δῶρα ὄρνιθές τε καὶ B

ἀγάλματα, ὅσαπερ ἂν ἐν μιᾷ ζωγράφος ἡμέρᾳ εἷς ἀποτελῇ· καὶ τἆλλα ἔστω κατὰ τὰ τοιαῦτα ἀναθήματα μεμιμημένα.

VIII. Ὅτε δὲ μέρη διείρηται τῆς πόλεως ξυμπάσης,
ὅσα τε καὶ ἃ δεῖ γίγνεσθαι, καὶ νόμοι περὶ τῶν ξυμβο-
λαίων εἰς δύναμιν τῶν μεγίστων πέρι πάντων εἴρηνται,
τὸ λοιπὸν δὴ δίκας ἂν εἴη χρεὼν γίγνεσθαι. δικαστηρίων
δὲ τὸ μὲν πρῶτον αἱρετοὶ δικασταὶ γίγνοιντ' ἄν, οὓς ἂν ὁ
C φεύγων τε καὶ ὁ διώκων ἕλωνται κοινῇ, διαιτηταὶ δικα-
στῶν τοὔνομα μᾶλλον πρέπον ἔχοντες· δεύτεροι δὲ κω-
μῆταί τε καὶ φυλέται, κατὰ τὸ δωδέκατον μέρος διῃρημέ-
νοι, ἐν οἷς, ἂν μὴ διακριθῶσιν ἐν τοῖς πρώτοις, περὶ ζη-
μίας μείζονος ἰόντων ἀγωνιούμενοι, ὁ δὲ φεύγων, ἂν ἡτ-
τηθῇ τὸ δεύτερον, τὸ πεμπτημόριον ἀποτινέτω τοῦ τι-
μήματος τῆς γραφείσης δίκης. ἐὰν δ' ἐγκαλῶν τις τοῖς δι-
κασταῖς τὸ τρίτον ἀγωνίζεσθαι βούληται, ἀγέτω μὲν ἐπὶ
D τοὺς δικαστὰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τὴν δίκην, ἐὰν δὲ πάλιν
ἡττηθῇ, τὴν ἡμιολίαν τοῦ τιμήματος ἀποτινέτω. ἐὰν δὲ ὁ
διώκων ἡττηθεὶς ἐν τοῖς πρώτοις μὴ ἠρεμῇ, εἰς δὲ τοὺς
δευτέρους ἴῃ, νικήσας μὲν δὴ τὸ πέμπτον μέρος ἀπολαμ-
βανέτω, νικηθεὶς δὲ ἀποτινέτω ταὐτὸν μέρος τῆς δίκης.
ἐὰν δ' εἰς τὸ τρίτον ἔλθωσι δικαστήριον ἀπειθήσαντες
ταῖς ἔμπροσθεν δίκαις, ὁ μὲν φεύγων ἡττηθείς, ὥσπερ εἴ-
ρηται, τὴν ἡμιολίαν, ὁ δὲ διώκων τὴν ἡμίσειαν τοῦ τιμή-
E ματος ἀποτινέτω. κληρώσεις δὲ δικαστηρίων καὶ πληρώ-
σεις καὶ ὑπηρεσιῶν ἑκάσταις τῶν ἀρχῶν καταστάσεις καὶ
χρόνους ἐν οἷς ἕκαστα γίγνεσθαι χρεών, καὶ διαψηφίσεων
πέρι καὶ ἀναβολῶν, καὶ πάνθ' ὁπόσα τοιαῦτα ἀναγκαῖα
περὶ δίκας γίγνεσθαι, προτέρων τε καὶ ὑστέρων λήξεις
ἀποκρίσεών τε ἀνάγκας καὶ παρακαταβάσεων καὶ ὅσα
τούτων ἀδελφὰ ξύμπαντα, εἴπομεν μὲν καὶ πρόσθεν, κα-
957 λὸν δὲ τό γε ὀρθὸν καὶ δὶς καὶ τρίς. πάντα δ' οὖν ὁπόσα

σμικρὰ καὶ ῥᾴδια νόμιμα εὑρίσκειν, πρεσβύτου νομοθέτου παραλιπόντος τὸν νέον ἀναπληροῦν χρὴ νομοθέτην. τὰ μὲν ἴδια δικαστήρια ταύτῃ πῃ γιγνόμενα μέτρον ἂν ἔχοι· τὰ δὲ δημόσια καὶ κοινὰ καὶ ὅσοις ἀρχὰς δεῖ χρωμένας τὰ προσήκοντα ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν διοικεῖν, ἔστ' ἐν πολλαῖς πόλεσιν οὐκ ἀσχήμονα ἐπιεικῶν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγα νομοθετήματα, ὅθεν νομοφύλακας χρὴ τὰ πρέποντα τῇ νῦν γεννωμένῃ πολιτείᾳ κατασκευάζειν συλλογισαμένους B
καὶ ἐπανορθουμένους, ταῖς ἐμπειρίαις διαβασανίζοντας, ἕως ἂν ἱκανῶς αὐτῶν ἕκαστα δόξῃ κεῖσθαι, τότε δὲ τέλος ἐπιθέντας, ἀκίνητα οὕτως ἐπισφραγισαμένους, χρῆσθαι τὸν ἅπαντα βίον. ὅσα δὲ περί τε σιγὴν δικαστῶν καὶ εὐφημίας καὶ τοὐναντίον, καὶ ὅσα παραλλάττει τῶν [πολλῶν] ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι δικαίων καὶ ἀγαθῶν, τὰ μὲν εἴρηται, τὰ δ' ἔτι πρὸς τῷ τέλει ῥηθήσεται· πρὸς ἃ πάντα C
χρὴ τὸν μέλλοντα δικαστὴν ἴσον ἔσεσθαι κατὰ δίκην βλέπειν τε καὶ κεκτημένον γράμματα αὐτῶν πέρι μανθάνειν. πάντων γὰρ μαθημάτων κυριώτατα τοῦ τὸν μανθάνοντα βελτίω γίγνεσθαι τὰ περὶ τοὺς νόμους κείμενα, [ἃ] εἴπερ ὀρθῶς εἴη τεθέντα, γίγνοιτ' ἄν, ἢ μάτην τοὔνομα νῷ προσῆκον κεκτῇτ' ἂν ὁ θεῖος ἡμῖν καὶ θαυμαστὸς νόμος· καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων λόγων ὅσοι τε ἐν ποιήμασιν ἔπαινοι καὶ ψόγοι περί τινων λέγονται καὶ ὅσοι καταλογάδην, εἴτ' D
ἐν γράμμασιν εἴτε καθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἄλλαις πάσαις συνουσίαις, διὰ φιλονεικίας τε ἀμφισβητοῦνται καὶ διὰ ξυγχωρήσεων ἔστιν ὅτε καὶ μάλα ματαίων, τούτων πάντων ἂν βάσανος εἴη σαφὴς τὰ τοῦ νομοθέτου γράμματα· ἃ δεῖ κεκτημένον ἐν αὑτῷ καθάπερ ἀλεξιφάρμακα τῶν ἄλλων λόγων τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν αὑτόν τε ὀρθοῦν καὶ τὴν πόλιν, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς μονὰς τῶν δικαίων καὶ ἐπαύξησιν παρασκευάζοντα, τοῖς δὲ κακοῖς ἐξ ἀμαθίας καὶ ἀκολασίας E
καὶ δειλίας καὶ ξυλλήβδην πάσης ἀδικίας εἰς τὸ δυνατὸν

μεταβολήν, ὅσοις ἰάσιμοι δόξαι τῶν κακῶν· οἷσι δὲ ὄντως
958 ἐπικεκλωσμέναι, θάνατον ἴαμα ταῖς οὕτω διατεθείσαις
ψυχαῖς διανέμοντες, ὃ δικαίως εἴη πολλάκις ἂν εἰρημένον,
ἄξιοι ἐπαίνου γίγνοιντ' ἂν τῇ πάσῃ πόλει τοιοῦτοι δικα-
σταὶ καὶ δικαστῶν ἡγεμόνες. ἐπειδὰν δὲ αἱ κατ' ἐνιαυτὸν
δίκαι τέλος ἐκδικασθεῖσαι σχῶσι, ταῖς πράξεσι νόμους αὐ-
τῶν χρεὼν γίγνεσθαι τούσδε· πρῶτον μὲν ἡ δικάζουσα
ἀρχὴ τὰ τοῦ ὄφλοντος τῷ νικήσαντι χρήματα πάντα ἀπο-
διδότω, χωρὶς τῶν ἀναγκαίων κεκτῆσθαι, μετὰ τὴν δια-
B ψήφισιν ἑκάστην εὐθὺς ὑπὸ κήρυκος, ἀκουόντων τῶν δι-
καστῶν· ἐπειδὰν δὲ ὁ τῶν δικασίμων μηνῶν ἐχόμενος
γένηται μήν, ἐάν τις μὴ ἀπαλλάττῃ τὸν νικήσαντα ἑκόντα
ἑκών, ἡ δικάσασα ἀρχὴ ξυνεπομένη τῷ νικῶντι τὰ τοῦ
ὄφλοντος παραδιδότω χρήματα· ἐὰν δὲ μὴ ἔχωσιν ὁπό-
θεν, ἐλλείπῃ δὲ μὴ ἔλαττον δραχμῆς, μὴ πρότερον εἶναι
τούτῳ δίκας πρὸς ἄλλον μηδένα, πρὶν ἂν ἐκπληρώσῃ τὸ
C χρέος ἅπαν τῷ νικήσαντι· ἄλλοις δὲ πρὸς τοῦτον ἔστωσαν
δίκαι κυρίως. ἐὰν δέ τις ἀφαιρῆται τὴν ἀρχὴν τὴν κατα-
δικάσασαν καταδικασθείς, εἰσαγόντων μὲν αὐτὸν εἰς τὸ
τῶν νομοφυλάκων δικαστήριον οἱ ἀφαιρεθέντες ἀδίκως,
ἐὰν δέ τις ὄφλῃ τὴν τοιαύτην δίκην, ὡς ὅλην τὴν πόλιν καὶ
νόμους φθείρων θανάτῳ ζημιούσθω.

IX. Ἀνδρὶ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο γεννηθέντι καὶ ἐκτρα-
φέντι καὶ γεννήσαντι καὶ ἐκθρέψαντι τέκνα καὶ ξυμμί-
ξαντι ξυμβόλαια μετρίως, διδόντι τε δίκας εἴ τινα ἠδικήκει
D καὶ παρ' ἑτέρου ἐκλαβόντι, σὺν τοῖς νόμοις ἐν μοίρᾳ γη-
ράσαντι τελευτὴ γίγνοιτ' ἂν κατὰ φύσιν. περὶ τελευτή-
σαντας δή, εἴτε τις ἄρρην εἴτε τις θῆλυς ἦν, τὰ μὲν περὶ
τὰ θεῖα νόμιμα τῶν τε ὑπὸ γῆς θεῶν καὶ τῶν τῇδε, ὅσα
προσήκει τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς γίγνεσθαι κυρίους
φράζειν· τὰς θήκας δ' εἶναι τῶν χωρίων ὁπόσα μὲν ἐργά-
σιμα μηδαμοῦ, μήτε τι μέγα μήτε τι σμικρὸν μνῆμα, ἃ δὲ

*ᾗ* ἡ χώρα πρὸς τοῦτ' αὐτὸ μόνον φύσιν ἔχει, τὰ τῶν τε- E
τελευτηκότων σώματα μάλιστα ἀλυπήτως τοῖς ζῶσι δεχο-
μένη κρύπτειν, ταῦτα ἐκπληροῦν· τοῖς δὲ ἀνθρώποις ὅσα
τροφὴν μήτηρ οὖσα ἡ γῆ πρὸς ταῦτα πέφυκε βούλεσθαι
φέρειν, μήτε ζῶν μήτε τις ἀποθανὼν στερείτω τὸν ζῶνθ'
ἡμῶν. χῶμα δὲ μὴ χοῦν ὑψηλότερον πέντε ἀνδρῶν ἔργον,
ἐν πένθ' ἡμέραις ἀποτελούμενον· λίθινα δὲ ἐπιστήματα
μὴ μείζω ποιεῖν ἢ ὅσα δέχεσθαι τὰ τοῦ τετελευτηκότος ἐγ-
κώμια βίου, μὴ πλείω τεττάρων ἡρωϊκῶν στίχων, τὰς δὲ
προθέσεις πρῶτον μὲν μὴ μακρότερον χρόνον ἔνδον γί- 959
γνεσθαι τοῦ δηλοῦντος τόν τε ἐκτεθνεῶτα καὶ τὸν ὄντως
τεθνηκότα, εἴη δ' ἂν σχεδὸν ὡς τἀνθρώπινα μέτρον
ἔχουσα τριταία πρὸς τὸ μνῆμα ἐκφορά. πείθεσθαι δ' ἐστὶ
τῷ νομοθέτῃ χρεὼν τά τε ἄλλα καὶ λέγοντι ψυχὴν σώμα-
τος εἶναι τὸ πᾶν διαφέρουσαν, ἐν αὐτῷ τε τῷ βίῳ τὸ παρ-
εχόμενον ἡμῶν ἕκαστον τοῦτ' εἶναι μηδὲν ἀλλ' ἢ τὴν
ψυχήν, τὸ δὲ σῶμα ἰνδαλλόμενον ἡμῶν ἑκάστοις ἕπεσθαι, B
καὶ τελευτησάντων λέγεσθαι καλῶς εἴδωλα εἶναι τὰ τῶν
νεκρῶν σώματα, τὸν δὲ ὄντα ἡμῶν ἕκαστον ὄντως ἀθά-
νατον [εἶναι], ψυχὴν ἐπονομαζόμενον, παρὰ θεοὺς ἄλλους
ἀπιέναι δώσοντα λόγον, καθάπερ ὁ νόμος ὁ πάτριος λέγει,
τῷ μὲν ἀγαθῷ θαρραλέον, τῷ δὲ κακῷ μάλα φοβερόν,
βοήθειάν τε αὐτῷ μήτινα μεγάλην εἶναι τετελευτηκότι.
ζῶντι γὰρ ἔδει βοηθεῖν πάντας τοὺς προσήκοντας, ὅπως
ὅ τι δικαιότατος ὢν καὶ ὁσιώτατος ἔζη τε ζῶν καὶ τελευ- C
τήσας ἀτιμώρητος ἂν κακῶν ἁμαρτημάτων ἐγίγνετο τὸν
μετὰ τὸν ἐνθάδε βίον· ἐκ δὲ τούτων οὕτως ἐχόντων οὐ-
δέποτε οἰκοφθορεῖν χρὴ διαφερόντως, νομίζοντα τὸν αὐ-
τοῦ τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σαρκῶν ὄγκον θαπτόμενον,
ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν υἱὸν ἢ ἀδελφὸν ἢ ὅντινά τις μάλισθ'
ἡγεῖται ποθῶν θάπτειν, οἴχεσθαι περαίνοντα καὶ ἐμπι-
πλάντα τὴν αὐτοῦ μοῖραν, τὸ δὲ παρὸν δεῖν εὖ ποιεῖν, τὰ

D μέτρια ἀναλίσκοντα ὡς εἰς ἄψυχον χθονίων βωμόν· τὸ δὲ
μέτριον νομοθέτης ἂν μαντεύσαιτο οὐκ ἀσχημονέστατα.
ἔστω δὴ νόμος οὗτος· τῷ μὲν δὴ τοῦ μεγίστου τιμήματος
εἰς τὴν πᾶσαν ταφὴν ἀναλισκόμενα μὴ πλέον πέντε μνῶν,
τῷ δὲ τοῦ δευτέρου τρεῖς μναῖ, καὶ δύο τῷ τοῦ τρίτου,
μνᾶ δὲ τῷ τοῦ τετάρτου μέτρον ἂν ἔχοι τῶν ἀναλωμάτων·
νομοφύλαξι δὲ πολλά τε ἄλλα ἀνάγκη πράττειν καὶ πολ-
λῶν ἐπιμελεῖσθαι, τούτων δ' οὐχ ἥκιστα, ὅπως ἂν παί-
E δων τε καὶ ἀνδρῶν καὶ πάσης ἡλικίας ἐπιμελούμενοι ζῶσι,
καὶ δὴ καὶ πρὸς τὸ τέλος ἁπάντων νομοφύλαξ εἷς γέ τις
ἐπιστατῇ, ὃν ἂν οἱ τοῦ τετελευτηκότος ἐπίσκοπον οἰκεῖοι
παραλάβωσιν, ᾧ καλόν τ' ἔστω καλῶς καὶ μετρίως τὰ
περὶ τὸν τετελευτηκότα γιγνόμενα καὶ μὴ καλῶς αἰσχρόν.
πρόθεσις δὲ καὶ τἄλλα ἔστω μὲν κατὰ τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα
νόμον γιγνόμενα, τῷ δὲ πολιτικῷ νόμῳ νομοθετοῦντι πα-
ραχωρεῖν χρὴ τὰ τοιάδε· δακρύειν μὲν τὸν τετελευτηκότα
960 ἐπιτάττειν ἢ μὴ ἄμορφον, θρηνεῖν δὲ καὶ ἔξω τῆς οἰκίας
φωνὴν ἐξαγγέλλειν ἀπαγορεύειν, καὶ τὸν νεκρὸν εἰς τὸ
φανερὸν προάγειν τῶν ὁδῶν κωλύειν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς
πορευόμενον φθέγγεσθαι, καὶ πρὸ ἡμέρας ἔξω τῆς πόλεως
εἶναι. ταῦτα δὴ κείσθω τε οὕτω περὶ τὰ τοιαῦτα νόμιμα,
καὶ ὁ μὲν πειθόμενος ἔστω ζημίας ἐκτός, ὁ δὲ ἀπειθῶν ἑνὶ
τῶν νομοφυλάκων ὑπὸ πάντων ζημιούσθω τῇ δοξάσῃ
B πᾶσι κοινῇ ζημίᾳ. ὅσαι δ' ἄλλαι γίγνονται περὶ τελευτή-
σαντας ταφαὶ εἴτε καὶ ἄταφοι πράξεις, περὶ πατροφόνων
καὶ ἱεροσύλων καὶ τῶν τοιούτων πάντων, εἰρημέναι ἐν
τοῖς ἔμπροσθεν κεῖνται διὰ νόμων, ὥστε σχεδὸν ἡ νομο-
θεσία τέλος ἂν ἡμῖν ἔχοι· τῶν πάντων δ' ἑκάστοτε τέλος
οὐ τὸ δρᾶσαί τι σχεδὸν οὐδὲ τὸ κτήσασθαι κατοικίσαι τ'
ἐστίν, ἀλλὰ τῷ γεννηθέντι σωτηρίαν ἐξευρόντα τελέως
ἀεὶ τότ' ἤδη νομίζειν πᾶν ὅσον ἔδει πραχθῆναι πεπρᾶχθαι,
C πρότερον δ' ἀτελὲς εἶναι τὸ ὅλον.

ΚΛ. Καλῶς, ὦ ξένε, λέγεις· πρὸς ὅ τι δὲ τὸ νῦν αὖ ῥηθὲν εἴρηται, φράζ' ἔτι σαφέστερον.

X. ΑΘ. Ὦ Κλεινία, πολλὰ τῶν ἔμπροσθεν καλῶς ὕμνηται, σχεδὸν δὲ οὐχ ἥκιστα τὰ τῶν Μοιρῶν προσρήματα.

ΚΛ. Ποῖα δή;

ΑΘ. Τὸ Λάχεσιν μὲν τὴν πρώτην εἶναι, Κλωθὼ δὲ τὴν δευτέραν, τὴν Ἄτροπον δὲ τρίτην, σώτειραν τῶν λεχθέντων, ἀπεικασμένα τῇ τῶν κλωσθέντων σωτηρίᾳ, τὴν ἀμετάστροφον ἀπεργαζομένῃ δύναμιν· ἃ δὴ καὶ πόλει καὶ D
πολιτείᾳ δεῖ μὴ μόνον ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν τοῖς σώμασι παρασκευάζειν, ἀλλὰ καὶ εὐνομίαν ἐν ταῖς ψυχαῖς, μᾶλλον δὲ σωτηρίαν τῶν νόμων. ἡμῖν δ' ἔτι μοι φαίνεσθαι δοκεῖ τοῦτ' ἐλλεῖπον τοῖς νόμοις εἶναι, πῶς χρὴ τὴν ἀμετάστροφον αὐτοῖς ἐγγίγνεσθαι κατὰ φύσιν δύναμιν.

ΚΛ. Οὐ σμικρὸν λέγεις, εἴπερ ἐστὶ καὶ δυνατὸν εὑρεῖν, ὅπῃ γίγνοιτ' ἂν παντὶ κτήματι τὸ τοιοῦτον.

ΑΘ. Ἀλλ' ἔστι μὴν δυνατόν, ὥς γέ μοι τὰ νῦν παν- E
τάπασι καταφαίνεται.

ΚΛ. Μὴ τοίνυν ἀφιστώμεθα μηδενὶ τρόπῳ, πρὶν ἂν τοῦτ' αὐτὸ ἐκποριςώμεθα τοῖς εἰρημένοις νόμοις· γελοῖον γὰρ τό γε μάτην πονήσαντα ὁτιοῦν εἰς μηδὲν βέβαιον καταβαλεῖν.

ΑΘ. Ὀρθῶς παρακελεύει, καὶ ἐμὲ τοιοῦτον εὑρήσεις ἄλλον.

ΚΛ. Καλῶς δὴ λέγεις. τίς οὖν δή, φῄς, σωτηρία γίγνοιτ' ἂν καὶ τίνα τρόπον πολιτείᾳ τε καὶ τοῖς νόμοις ἡμῖν;

ΑΘ. Ἆρ' οὐκ εἴπομεν, ὅτι δεῖ σύλλογον ἡμῖν ἐν τῇ 961
πόλει γίγνεσθαι τοιόνδε τινά; δέκα μὲν τῶν νομοφυλάκων τοὺς πρεσβυτάτους ἀεί, τοὺς δὲ τἀριστεῖα εἰληφότας ἅπαντας δεῖν εἰς ταὐτὸ συλλέγεσθαι τούτοις· ἔτι δὲ τοὺς

ἐκδημήσαντας ἐπὶ ζήτησιν, εἴ τί που πρὸς τὴν νομοφυλα-
κίαν γίγνοιτο ἔγκαιρον ἀκοῦσαι καὶ σωθέντας οἴκαδε δό-
ξαι, τούτοις αὐτοῖς διαβασανισθέντας, τοῦ ξυλλόγου ἀξιο-
κοινωνήτους εἶναι· πρὸς τούτοις δὲ ἕνα ἕκαστον δεῖν προς-
B λαμβάνειν τῶν νέων, μὴ ἔλαττον ἢ τριακονταέτη γεγο-
νότα, πρῶτον δὲ αὐτὸν κρίναντα ἐπάξιον εἶναι φύσει καὶ
τροφῇ τὸν νέον οὕτως εἰς τοὺς ἄλλους εἰσφέρειν, καὶ ἐὰν
μὲν δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις, προσλαμβάνειν, εἰ δὲ μή, ἀπόρ-
ρητον εἶναι τὴν γεγονυῖαν κρίσιν τοῖς τε ἄλλοις δὴ καὶ μά-
λιστ' αὐτῷ τῷ ἀποκριθέντι· δεῖν δὲ ὄρθριον εἶναι τὸν
σύλλογον, ἡνίκ' ἂν τῶν ἄλλων πράξεων ἰδίων τε καὶ κοι-
νῶν καὶ μάλιστ' ἤ τις σχολὴ παντί. τοιοῦτόν τί που λε-
C χθὲν ἡμῖν ἦν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις;

ΚΛ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΑΘ. Τούτου δὴ πέρι τοῦ συλλόγου πάλιν ἀναλαβὼν
λέγοιμ' ἂν τὸ τοιόνδε. φημί, εἴ τις τοῦτον βάλοιτο οἷον
ἄγκυραν πάσης τῆς πόλεως, πάντα ἔχουσαν τὰ πρόσφορα
ἑαυτῇ σώζειν ἂν ξύμπαντα ἃ βουλόμεθα.

ΚΛ. Πῶς δή;

ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο ἡμέτερος ἂν καιρὸς γίγνοιτο, ὀρ-
θῶς φράζοντας μηδὲν ἀπολείπειν προθυμίας.

ΚΛ. Καὶ μάλα καλῶς εἶπες, ποίει θ' ὥσπερ καὶ δια-
νοεῖ.

D ΑΘ. Χρὴ τοίνυν, ὦ Κλεινία, παντὸς πέρι νοῆσαι
σωτῆρα τὸν εἰκότα ἐν ἑκάστοις τῶν ἔργων, ὡς ἐν ζώῳ
ψυχὴ καὶ κεφαλὴ τό γε μέγιστον πεφύκατον.

ΚΛ. Πῶς αὖ φῄς;

ΑΘ. Ἡ τούτοιν ἀρετὴ δή που παντὶ παρέχει ζώῳ
σωτηρίαν.

ΚΛ. Πῶς;

ΑΘ. Ψυχῇ μὲν πρὸς τοῖς ἄλλοις νοῦς ἐγγιγνόμενος,
κεφαλῇ δ' αὖ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὄψις καὶ ἀκοή· ξυλλή-

βδην δὲ νοῦς μετὰ τῶν καλλίστων αἰσθήσεων κραθεὶς γενόμενός τε εἰς ἓν σωτηρία ἑκάστων δικαιότατ᾽ ἂν εἴη καλουμένη.

*ΚΛ.* Ἔοικε γοῦν.

*ΑΘ.* Ἔοικε γάρ. ἀλλ᾽ ὁ περὶ τί νοῦς μετ᾽ αἰσθήσεων E
κραθεὶς σωτηρία πλοίων ἔν γε χειμῶσι καὶ ἐν εὐδίαις γίγνοιτ᾽ ἄν; ἆρ᾽ οὐκ ἐν νηῒ κυβερνήτης ἅμα καὶ ναῦται τὰς αἰσθήσεις τῷ κυβερνητικῷ νῷ συγκερασάμενοι σώζουσιν αὑτούς τε καὶ τὰ περὶ τὴν ναῦν;

*ΚΛ.* Τί μήν;

*ΑΘ.* Οὐδὲν δὴ πολλῶν δεῖ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα παραδειγμάτων· ἀλλ᾽ οἷον περὶ στρατοπέδων νοήσωμεν τίνα θέμενοι στρατηγοὶ σκοπὸν καὶ ἰατρικὴ ὑπηρεσία πᾶσα στοχάζοιτ᾽ ἂν τῆς σωτηρίας.

*ΚΛ.* Ὀρθῶς.

*ΑΘ.* Ἆρ᾽ οὐχ ἡ μὲν νίκην καὶ κράτος πολεμίων, ἡ δὲ 962
ἰατρῶν τε καὶ ὑπηρετῶν ὑγιείας σώματι παρασκευήν;

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

*ΑΘ.* Ἰατρὸς δὴ τὸ περὶ σῶμα ἀγνοῶν, ὃ προσείπομεν ὑγίειαν νῦν, ἢ νίκην στρατηγὸς ἢ τῶν ἄλλων ὅσα δὴ διήλθομεν, ἔσθ᾽ ὅπως ἂν νοῦν περί τι τούτων ἂν ἔχων φαίνοιτο;

*ΚΛ.* Καὶ πῶς;

*ΑΘ.* Τί δὲ δὴ περὶ πόλιν; εἴ τις τὸν σκοπόν, οἷ βλέπειν δεῖ, τὸν πολιτικὸν φαίνοιτο ἀγνοῶν, ἆρα ἄρχων μὲν πρῶτον δικαίως ἂν προσαγορεύοιτο, εἶτα σώζειν ἂν δυνα- B
τὸς εἴη τοῦτο, οὗ τὸν σκοπὸν τὸ παράπαν μηδ᾽ εἰδείη;

*ΚΛ.* Καὶ πῶς;

XI. *ΑΘ.* Δεῖ δὴ καὶ τὰ νῦν, ὡς ἔοικεν, εἴπερ μέλλει τέλος ὁ κατοικισμὸς τῆς χώρας ἡμῖν ἕξειν, εἶναί τι τὸ γιγνῶσκον ἐν αὐτῷ πρῶτον μὲν τοῦτο ὃ λέγομεν, τὸν σκοπόν, ὅστις ποτὲ ὁ πολιτικὸς ὢν ἡμῖν τυγχάνει, ἔπειτα ὄν-

τινα τρόπον δεῖ μετασχεῖν τούτου καὶ τις αὐτῷ καλῶς ἢ μὴ συμβουλεύει, τῶν νόμων αὐτῶν πρῶτον, ἔπειτα ἀνθρώπων· εἰ δ' ἔσται τοῦ τοιούτου κενή τις πόλις, οὐδὲν
C θαυμαστόν, ἄνους οὖσα καὶ ἀναίσθητος εἰ πράξει τὸ προστυχὸν ἑκάστοτε ἐν ἑκάσταις τῶν πράξεων.

ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΑΘ. Νῦν οὖν ἡμῖν ἐν τίνι ποτὲ τῶν τῆς πόλεως μερῶν ἢ ἐπιτηδευμάτων ἔστιν ἱκανὸν κατεσκευασμένον ὁτιοῦν τοιοῦτον φυλακτήριον; ἔχομεν φράζειν;

ΚΛ. Οὐ δῆτα, ὦ ξένε, σαφῶς γε· εἰ δ' οὖν τοπάζειν δεῖ, δοκεῖ μοι τείνειν ὁ λόγος οὗτος εἰς τὸν σύλλογον, ὃν εἶπες νῦν δὴ νύκτωρ δεῖν ξυνιέναι.

D ΑΘ. Κάλλισθ' ὑπέλαβες, ὦ Κλεινία, καὶ δεῖ δὴ τοῦτον, ὡς ὁ νῦν παρεστηκὼς ἡμῖν λόγος μηνύει, πᾶσαν ἀρετὴν ἔχειν· ἧς ἄρχει τὸ μὴ πλανᾶσθαι πρὸς πολλὰ στοχαζόμενον, ἀλλ' εἰς ἓν βλέποντα πρὸς τοῦτο ἀεὶ τὰ πάντα οἷον βέλη ἀφιέναι.

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Νῦν δὴ μαθησόμεθα, ὅτι θαυμαστὸν οὐδὲν πλανᾶσθαι τὰ τῶν πόλεων νόμιμα, ὅτι πρὸς ἄλλο ἄλλη βλέπει τῶν νομοθεσιῶν ἐν τῇ πόλει ἑκάστῃ. καὶ τὰ μὲν πολλὰ οὐδὲν θαυμαστὸν τὸ τοῖς μὲν τὸν ὅρον εἶναι τῶν
E δικαίων, ὅπως ἄρξουσί τινες ἐν τῇ πόλει, εἴτ' οὖν βελτίους εἴτε χείρους τυγχάνουσιν ὄντες· τοῖς δ', ὅπως πλουτήσουσιν, εἴτ' οὖν δοῦλοί τινων ὄντες εἴτε καὶ μή· τῶν δ' ἡ προθυμία πρὸς τὸν ἐλεύθερον δὴ βίον ὡρμημένη· οἱ δὲ καὶ ξύνδυο νομοθετοῦνται, πρὸς ἄμφω βλέποντες, ἐλεύθεροί τε ὅπως ἄλλων τε πόλεων ἔσονται δεσπόται· οἱ δὲ σοφώτατοι, ὡς οἴονται, πρὸς ταῦτά τε καὶ τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα, εἰς ἓν δέ, οὐδὲν διαφερόντως τετιμημένον ἔχοντες φράζειν, εἰς ὃ τἆλλ' αὐτοῖς δεῖ βλέπειν.

963 ΚΛ. Οὐκοῦν τό γ' ἡμέτερον, ὦ ξένε, ὀρθῶς ἂν εἴη

πάλαι τιθέμενον; πρὸς γὰρ ἓν ἔφαμεν δεῖν ἀεὶ πάνθ' ἡμῖν τὰ τῶν νόμων βλέποντ' εἶναι, τοῦτο δ' ἀρετήν που ξυνεχωροῦμεν πάνυ ὀρθῶς λέγεσθαι.

ΑΘ. Ναί.

ΚΛ. Τὴν δέ γε ἀρετὴν τέτταρα ἔθεμέν που.

ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΚΛ. Νοῦν δέ γε πάντων τούτων ἡγεμόνα, πρὸς ὃν δὴ τά τε ἄλλα πάντα καὶ τούτων τὰ τρία δεῖ βλέπειν.

ΑΘ. Κάλλιστ' ἐπακολουθεῖς, ὦ Κλεινία. καὶ τὰ λοιπὰ δὲ ξυνακολούθει. νοῦν γὰρ δὴ κυβερνητικὸν μὲν καὶ ἰατρικὸν καὶ στρατηγικὸν εἴπομεν εἰς τὸ ἓν ἐκεῖνο οἷ δεῖ
βλέπειν, τὸν δὲ πολιτικὸν ἐλέγχοντες ἐνταῦθ' ἐσμὲν νῦν, B
καὶ καθάπερ ἄνθρωπον ἐπανερωτῶντες εἴποιμεν ἂν ὦ θαυμάσιε, σὺ δὲ δὴ ποῖ σκοπεῖς; τί ποτ' ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἕν, ὃ δὴ σαφῶς ὁ μὲν ἰατρικὸς νοῦς ἔχει φράζειν, σὺ δ' ὢν δὴ διαφέρων, ὡς φαίης ἄν, πάντων τῶν ἐμφρόνων, οὐχ ἕξεις εἰπεῖν; ἢ σύ γε, Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ἔχετον διαρθροῦντες ὑπὲρ αὐτοῦ φράζειν πρὸς ἐμέ, τί ποτέ φατε
εἶναι τοῦτο, καθάπερ ὑπὲρ ἄλλων ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς συχνῶν C
διωριζόμην;

ΚΛ. Οὐδαμῶς, ὦ ξένε.

ΑΘ. Τί δ' ὅτι δεῖ προθυμεῖσθαί τε ξυνιδεῖν αὐτὸ καὶ ἐν οἷς;

ΚΛ. Οἷον ἐν τίσι λέγεις;

ΑΘ. Οἷον ὅτε τέτταρα ἐφήσαμεν ἀρετῆς εἴδη γεγονέναι, δῆλον ὡς ἓν ἕκαστον ἀνάγκη φάναι, τεττάρων γε ὄντων.

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. Καὶ μὴν ἕν γε ἅπαντα ταῦτα προσαγορεύομεν. ἀνδρείαν γάρ φαμεν ἀρετὴν εἶναι, καὶ τὴν φρόνησιν ἀρε-
τήν, καὶ τὰ δύο τἆλλα, ὡς ὄντως ὄντα οὐ πολλὰ ἀλλ' ἓν D
τοῦτο μόνον ἀρετήν.

*ΚΛ.* Πάνυ μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Ἧι μὲν τοίνυν διαφέρετον αὐτοῖν τούτω τὼ δύο καὶ δύ' ὀνόματα ἐλαβέτην καὶ τἆλλα, οὐδὲν χαλεπὸν εἰπεῖν· ᾗ δὲ ἓν ἀμφοῖν ἐπωνομάσαμεν ἀρετὴν καὶ τοῖς ἄλλοις, οὐκ εὐπετὲς ἔτι.

*ΚΛ.* Πῶς λέγεις;

*ΑΘ.* Οὐδὲν χαλεπὸν ὅ γε λέγω δηλῶσαι. διανειμώμεθα γὰρ ἀλλήλοις τὴν ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

*ΚΛ.* Πῶς αὖ φράζεις;

E *ΑΘ.* Ἐρώτησόν με, τί ποτε ἓν προσαγορεύοντες ἀρετὴν ἀμφότερα δύο πάλιν αὐτὰ προσείπομεν, τὸ μὲν ἀνδρείαν, τὸ δὲ φρόνησιν. ἐρῶ γάρ σοι τὴν αἰτίαν, ὅτι τὸ μέν ἐστι περὶ φόβον, οὗ καὶ τὰ θηρία μετέχει τῆς ἀνδρείας καὶ τά γε τῶν παίδων ἤθη τῶν πάνυ νέων· ἄνευ γὰρ λόγου καὶ φύσει γίγνεται ἀνδρεία ψυχή· ἄνευ δὲ αὖ λόγου ψυχὴ φρόνιμός τε καὶ νοῦν ἔχουσα οὔτ' ἐγένετο πώποτε οὔτ' ἔστιν οὐδ' αὖθίς ποτε γενήσεται, ὡς ὄντος ἑτέρου.

*ΚΛ.* Ἀληθῆ λέγεις.

964 *ΑΘ.* Ἧι μὲν τοίνυν ἐστὸν διαφόρω καὶ δύο, σὺ παρ' ἐμοῦ ἀπείληφας τῷ λόγῳ· ᾗ δὲ ἓν καὶ ταὐτόν, σὺ πάλιν ἀπόδος ἐμοί. διανοοῦ δὲ ὡς ἐρῶν καὶ ὅπῃ τέτταρα ὄντα ἕν ἐστι, καὶ ἐμὲ δὲ ἀξίου, σοῦ δείξαντος ὡς ἕν, πάλιν ὅπῃ τέτταρα. καὶ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο σκοπῶμεν τὸν εἰδότα ἱκανῶς περὶ ὡντινωνοῦν, οἷς ἔστι μὲν ὄνομα, ἔστι δὲ αὖ καὶ λόγος, πότερον μόνον ἐπίστασθαι τοὔνομα χρεών, τὸν δὲ λόγον ἀγνοεῖν, ἢ τόν γε ὄντα τι καὶ περὶ τῶν διαφε-
B ρόντων μεγέθει τε καὶ κάλλει πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖν αἰσχρόν.

*ΚΛ.* Ἔοικε γοῦν.

*ΑΘ.* Μεῖζον δή τι νομοθέτῃ τε καὶ νομοφύλακι καὶ ὃς ἀρετῇ πάντων διαφέρειν οἴεται καὶ νικητήρια τούτων

αὐτῶν εἴληφεν, ἢ ταῦτα αὐτὰ περὶ ὧν νῦν λέγομεν, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, φρόνησις;

ΚΛ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Τούτων δὴ πέρι τοὺς ἐξηγητάς, τοὺς διδασκάλους, τοὺς νομοθέτας, τῶν ἄλλων τοὺς φύλακας, τῷ δεομένῳ γνῶναί τε καὶ εἰδέναι, ἢ τῷ δεομένῳ κολάζεσθαί τε C
καὶ ἐπιπλῆξαι ἁμαρτάνοντι, πότερον οὐ δεῖ διδάσκοντα ἣν δύναμιν ἔχει κακία τε καὶ ἀρετὴ καὶ πάντως δηλοῦντα διαφέρειν τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἤ ποιητήν τινα ἐλθόντα εἰς τὴν πόλιν ἢ παιδευτὴν νέων φάσκοντ' εἶναι βελτίω φαίνεσθαι τοῦ πᾶσαν ἀρετὴν νενικηκότος; εἶτα ἐν τῇ τοιαύτῃ πόλει, ὅπου μὴ λόγῳ ἔργῳ τε ἱκανοὶ φύλακες εἶεν, ἀρετῆς πέρι γιγνώσκοντες ἱκανῶς, θαυμαστόν τι ταύτην τὴν πόλιν ἀφύλακτον οὖσαν πάσχειν, ἃ πολλαὶ πάσχουσι D
τῶν νῦν πόλεων;

ΚΛ. Οὐδέν γε, ὡς εἰκός.

XII. ΑΘ. Τί οὖν; ὃ λέγομεν νῦν, ποιητέον ἡμῖν, ἢ πῶς; τοὺς φύλακας ἀκριβεστέρους τῶν πολλῶν περὶ ἀρετῆς ἔργῳ καὶ λόγῳ κατασκευαστέον; ἢ τίνα τρόπον τῇ τῶν ἐμφρόνων κεφαλῇ τε καὶ αἰσθήσεσιν ὁμοιωθήσεται ἡμῖν ἡ πόλις, ὡς τοιαύτην τινὰ φυλακὴν κεκτημένη ἐν αὑτῇ;

ΚΛ. Πῶς οὖν δὴ καὶ τίνα τρόπον, ὦ ξένε, ἀπεικάζοντες αὐτὸ τοιούτῳ τινὶ λέγομεν;

ΑΘ. Δῆλον ὡς αὐτῆς μὲν τῆς πόλεως οὔσης τοῦ κύ- E
τους, τῶν δὲ φυλάκων τοὺς μὲν νέους οἷον ἐν ἄκρᾳ κορυφῇ ἀπειλεγμένους τοὺς εὐφυεστάτους, ὀξύτητας ἐν πάσῃ τῇ ψυχῇ ἔχοντας, περὶ ὅλην κύκλῳ τὴν πόλιν ὁρᾶν, φρουροῦντας δὲ παραδιδόναι μὲν τὰς αἰσθήσεις ταῖς μνήμαις, τοῖς πρεσβυτέροις δὲ ἐξαγγέλους γίγνεσθαι πάντων τῶν κατὰ πόλιν, τοὺς δὲ νῷ ἀπεικασμένους τῷ πολλὰ 965
καὶ ἄξια λόγου διαφερόντως φρονεῖν, τοὺς γέροντας,

βουλεύεσθαι, καὶ ὑπηρέταις χρωμένους μετὰ ξυμβουλίας τοῖς νέοις, οὕτω δὴ κοινῇ σώζειν ἀμφοτέρους ὄντως τὴν πόλιν ὅλην. πότερον οὕτω λέγομεν ἢ πῶς ἄλλως δεῖν κατασκευάζεσθαι; μῶν ὁμοίους πάντας κεκτημένους καὶ μὴ διηκριβωμένους ἔστιν οὓς τραφέντας τε καὶ πεπαιδευμένους;

ΚΛ. Ἀλλ', ὦ θαυμάσιε, ἀδύνατον.

ΑΘ. Ἰτέον ἄρα ἐπί τινα ἀκριβεστέραν παιδείαν τῆς ἔμπροσθεν.

B ΚΛ. Ἴσως.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἧς δὴ νῦν σχεδὸν ἐφηψάμεθα, τυγχάνοι ἂν οὖσα ἧς χρείαν ἔχομεν αὕτη;

ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἐλέγομεν τόν γε πρὸς ἕκαστα ἄκρον δημιουργόν τε καὶ φύλακα μὴ μόνον δεῖν πρὸς τὰ πολλὰ βλέπειν δυνατὸν εἶναι, πρὸς δὲ τὸ ἓν ἐπείγεσθαι γνῶναί τε καὶ γνόντα πρὸς ἐκεῖνο συντάξασθαι πάντα ξυνορῶντα;

ΚΛ. Ὀρθῶς.

C ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἀκριβεστέρα σκέψις θέα τ' ἂν περὶ ὁτουοῦν ὁτῳοῦν γίγνοιτο, ἢ τὸ πρὸς μίαν ἰδέαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀνομοίων δυνατὸν εἶναι βλέπειν;

ΚΛ. Ἴσως.

ΑΘ. Οὐκ ἴσως, ἀλλ' ὄντως, ὦ δαιμόνιε, ταύτης οὐκ ἔστι σαφεστέρα μέθοδος ἀνθρώπων οὐδενί.

ΚΛ. Σοὶ πιστεύων, ὦ ξένε, συγχωρῶ δή, καὶ ταύτῃ πορευώμεθα λέγοντες.

ΑΘ. Ἀναγκαστέον ἄρ', ὡς ἔοικε, καὶ τοὺς τῆς θείας πολιτείας ἡμῖν φύλακας ἀκριβῶς ἰδεῖν πρῶτον, ὅ τί ποτε
D διὰ πάντων τῶν τεττάρων ταὐτὸν τυγχάνει, ὅ δή φαμεν
ἔν τε ἀνδρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν φρονήσει ἓν ὂν ἀρετὴν ἑνὶ δικαίως ἂν ὀνόματι προσαγορεύε-

σθαι. τοῦτο, ὦ φίλοι, εἰ μὲν βουλόμεθα, τὰ νῦν οἷόνπερ σφόδρα πιέσαντες μὴ ἀνῶμεν, πρὶν ἂν ἱκανῶς εἴπωμεν, τί ποτ' ἔστιν εἰς ὃ βλεπτέον, εἴτε ὡς ἓν εἴτε ὡς ὅλον εἴτε ἀμφότερα εἴτε ὅπως ποτὲ πέφυκεν· ἢ τούτου διαφυγόντος ἡμᾶς οἰόμεθά ποτε ἡμῖν ἱκανῶς ἕξειν τὰ πρὸς ἀρετήν, περὶ ἧς οὔτε εἰ πολλά ἐστ' οὔτ' εἰ τέτταρα οὔθ' ὡς ἓν δυ- E
νατοὶ φράζειν ἐσόμεθα; οὐκοῦν ἐάν γε ἡμῖν ξυμβούλοις πειθώμεθα, ἁμῶς γέ πως μηχανησόμεθα ἐν τῇ πόλει ἐγγεγονέναι τοῦθ' ἡμῖν· εἰ δ' ἄρα τὸ παράπαν δοκεῖ ἐᾶν, δρᾶν χρεών.

ΚΛ. Ἥκιστα, νὴ τὸν ξένιον, ὦ ξένε, θεόν, ἐατέον που τὸ τοιοῦτον, ἐπεὶ δοκεῖς ἡμῖν ὀρθότατα λέγειν. ἀλλὰ δὴ πῶς τις τοῦτ' ἂν μηχανῷτο;

ΑΘ. Μήπω τὸ πῶς ἂν μηχανησαίμεθα λέγωμεν· εἰ 966
δεῖ δὲ ἢ μή, πρῶτον βεβαιωσώμεθα τῇ ξυνομολογίᾳ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς.

ΚΛ. Ἀλλὰ μὴν δεῖ γε, εἴπερ δυνατόν.

XIII. ΑΘ. Τί δαὶ δή; περὶ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ ταὐτὸν τοῦτο διανοούμεθα; ὡς πόλλ' ἔστι μόνον ἕκαστον τούτων, τοὺς φύλακας ἡμῖν γνωστέον, ἢ καὶ ὅπως ἕν τε καὶ ὅπῃ;

ΚΛ. Σχεδὸν ἔοικ' ἐξ ἀνάγκης δεῖν καὶ ὅπως ἓν διανοεῖσθαι.

ΑΘ. Τί δ', ἐννοεῖν μέν, τὴν δὲ ἔνδειξιν τῷ λόγῳ ἀδυ- B
νατεῖν ἐνδείκνυσθαι;

ΚΛ. Καὶ πῶς; ἀνδραπόδου γάρ τινα σὺ λέγεις ἕξιν.

ΑΘ. Τί δαί; περὶ πάντων τῶν σπουδαίων ἆρ' ἡμῖν ὁ αὐτὸς λόγος, ὅτι δεῖ τοὺς ὄντως φύλακας ἐσομένους τῶν νόμων ὄντως εἰδέναι τὰ περὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, καὶ λόγῳ τε ἱκανοὺς ἑρμηνεύειν εἶναι καὶ τοῖς ἔργοις ξυνακολουθεῖν, κρίνοντας τά τε καλῶς γιγνόμενα καὶ τὰ μὴ κατὰ φύσιν;

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔ;

C *ΑΘ.* Μῶν οὖν οὐχ ἓν τῶν καλλίστων ἐστὶ τὸ περὶ τοὺς θεούς, ὃ δὴ σπουδῇ διεπερανάμεθα, ὡς εἰσί τε καὶ ὅσης φαίνονται κύριοι δυνάμεως, εἰδέναι τε εἰς ὅσον δυνατόν ἐστι ταῦτ' ἄνθρωπον γιγνώσκειν, καὶ τοῖς μὲν πλείστοις τῶν κατὰ πόλιν ξυγγιγνώσκειν τῇ φήμῃ μόνον τῶν νόμων συνακολουθοῦσι, τοῖς δὲ φυλακῆς μεθέξουσι μηδὲ ἐπιτρέπειν, ὃς ἂν μὴ διαπονήσηται τὸ πᾶσαν πίστιν λαβεῖν τῶν οὐσῶν περὶ θεῶν; τὴν δὲ μὴ ἐπιτροπὴν εἶναι τὸ μη-
D δέποτε τῶν νομοφυλάκων αἱρεῖσθαι τὸν μὴ θεῖον καὶ διαπεπονηκότα πρὸς αὐτά, μηδ' αὖ τῶν πρὸς ἀρετὴν ἐγκρίτων γίγνεσθαι;

*ΚΛ.* Δίκαιον γοῦν, ὡς λέγεις, τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀργὸν ἢ ἀδύνατον ἀποκρίνεσθαι πόρρω τῶν καλῶν.

*ΑΘ.* Ἆρα οὖν ἴσμεν ὅτι δύ' ἐστὸν τὼ περὶ θεῶν ἄγοντε εἰς πίστιν, ὅσα διήλθομεν ἐν τοῖς πρόσθεν;

*ΚΛ.* Ποῖα;

*ΑΘ.* Ἓν μὲν ὃ περὶ τὴν ψυχὴν ἐλέγομεν, ὡς πρεσβύ-
E τατόν τε καὶ θειότατόν ἐστι πάντων, ὧν κίνησις γένεσιν παραλαβοῦσα ἀέναον οὐσίαν ἐπόρισεν· ἓν δὲ τὸ περὶ τὴν φοράν, ὡς ἔχει τάξεως, ἄστρων τε καὶ ὅσων ἄλλων ἐγκρατὴς νοῦς ἐστι τὸ πᾶν διακεκοσμηκώς. ὁ γὰρ ἰδὼν ταῦτα μὴ φαύλως μηδ' ἰδιωτικῶς, οὐδεὶς οὕτως ἄθεος ἀνθρώπων ποτὲ πέφυκεν, ὃς οὐ τοὐναντίον ἔπαθεν ἢ τὸ προσ-
967 δοκώμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν. οἱ μὲν γὰρ διανοοῦνται τοὺς τὰ τοιαῦτα μεταχειρισαμένους ἀστρονομίᾳ τε καὶ ταῖς μετὰ ταύτης ἀναγκαίαις ἄλλαις τέχναις ἀθέους γίγνεσθαι, καθεωρακότας ὡς οἷόν τε γιγνόμενα ἀνάγκαις πράγματ' ἀλλ' οὐ διανοίαις βουλήσεως ἀγαθῶν πέρι τελουμένων.

*ΚΛ.* Τὸ δὲ δὴ πῶς ἔχον ἂν εἴη;

*ΑΘ.* Πᾶν, ὅπερ εἶπον, τοὐναντίον ἔχει νῦν τε καὶ

ὅτε ἄψυχα αὐτὰ οἱ διανοούμενοι διενοοῦντο. θαύματα
μὲν οὖν καὶ τότε ὑπεδύετο περὶ αὐτά, καὶ ὑπωπτεύετο τὸ B
νῦν ὄντως δεδογμένον, ὅσοι τῆς ἀκριβείας αὐτῶν ἥπτοντο,
ὅπως μήποτ' ἂν ἄψυχα ὄντα οὕτως εἰς ἀκρίβειαν θαυμα-
στοῖς λογισμοῖς ἂν ἐχρῆτο, νοῦν μὴ κεκτημένα· καί τινες
ἐτόλμων τοῦτό γε αὐτὸ παρακινδυνεύειν καὶ τότε, λέγον-
τες ὡς νοῦς εἴη ὁ διακεκοσμηκὼς πάνθ' ὅσα κατ' οὐρα-
νόν. οἱ δὲ αὐτοὶ πάλιν ἁμαρτάνοντες ψυχῆς φύσεως, ὅτι
πρεσβύτερον εἴη σωμάτων, διανοηθέντες δὲ ὡς νεώτερον,
ἅπανθ' ὡς εἰπεῖν ἔπος ἀνέτρεψαν πάλιν, ἑαυτοὺς δὲ πολὺ C
μᾶλλον· τὰ γὰρ δὴ πρὸ τῶν ὀμμάτων πάντα αὐτοῖς ἐφάνη,
τὰ κατ' οὐρανὸν φερόμενα, μεστὰ εἶναι λίθων καὶ γῆς
καὶ πολλῶν ἄλλων ἀψύχων σωμάτων διανεμόντων τὰς αἰ-
τίας παντὸς τοῦ κόσμου. ταῦτ' ἦν τὰ τότε ἐξειργασμένα
πολλὰς ἀθεότητας καὶ δυσχερείας τῶν τοιούτων ἅπτεσθαι,
καὶ δὴ καὶ λοιδορήσεις γε ἐπῆλθον ποιηταῖς, τοὺς φιλο-
σοφοῦντας κυσὶ ματαίαις ἀπεικάζοντας χρωμέναισιν ὑλα- D
καῖς ἄλλά τε ἀνόητα εἰπεῖν· νῦν δέ, ὅπερ εἴρηται, πᾶν
τοὐναντίον ἔχει.

ΚΛ. Πῶς;

XIV. ΑΘ. Οὐκ ἔστι ποτὲ γενέσθαι βεβαίως θεοσεβῆ
θνητῶν ἀνθρώπων οὐδένα, ὃς ἂν μὴ τὰ λεγόμενα ταῦτα
νῦν δύο λάβῃ, ψυχή τε ὡς ἔστι πρεσβύτατον ἁπάντων ὅσα
γονῆς μετείληφεν ἀθάνατόν τε ἄρχει τε δὴ σωμάτων πάν-
των, ἐπὶ δὲ τούτοισι δὴ τὸ νῦν εἰρημένον πολλάκις, τόν τε
εἰρημένον ἐν τοῖς ἄστροις νοῦν τῶν ὄντων τά τε πρὸ τού-
των ἀναγκαῖα μαθήματα λάβῃ, τά τε κατὰ τὴν μοῦσαν E
τούτοις τῆς κοινωνίας συνθεασάμενος χρήσηται πρὸς τὰ
τῶν ἠθῶν ἐπιτηδεύματα καὶ νόμιμα συναρμοττόντως, ὅσα
τε λόγον ἔχει, τούτων δυνατὸς ᾖ δοῦναι τὸν λόγον [ὅσα τε 968
μή]· ὁ δὲ μὴ ταῦθ' οἷός τ' ὢν πρὸς ταῖς δημοσίαις ἀρε-
ταῖς κεκτῆσθαι σχεδὸν ἄρχων μὲν οὐκ ἄν ποτε γένοιτο

ἱκανὸς ὅλης πόλεως, ὑπηρέτης δ' ἂν ἄλλοις ἄρχουσιν.
ὁρᾶν δὴ χρεὼν νῦν, ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ἤδη πρὸς τοῖς
εἰρημένοις νόμοις ἅπασιν, ὅσους διεληλύθαμεν, εἰ καὶ
τοῦτον προσοίσομεν ὡς φυλακὴν ἐσόμενον κατὰ νόμον
χάριν σωτηρίας, τὸν τῶν ἀρχόντων νυκτερινὸν σύλλογον
B παιδείας ὁπόσης διεληλύθαμεν κοινωνὸν γενόμενον· ἢ
πῶς ποιῶμεν;

ΚΛ. Ἀλλ', ὦ λῷστε, πῶς οὐ προσοίσομεν, ἄν πῃ καὶ
κατὰ βραχὺ δυνηθῶμεν;

ΑΘ. Καὶ μὴν πρός γε τὸ τοιοῦτον ἁμιλληθῶμεν πάν-
τες. ξυλλήπτωρ γὰρ τούτου γε ὑμῖν καὶ ἐγὼ γιγνοίμην ἂν
προθύμως, πρὸς δ' ἐμοὶ καὶ ἑτέρους ἴσως εὑρήσω διὰ τὴν
περὶ τὰ τοιαῦτ' ἐμπειρίαν τε καὶ σκέψιν γεγονυῖάν μοι καὶ
μάλα συχνήν.

ΚΛ. Ἀλλ', ὦ ξένε, παντὸς μὲν μᾶλλον ταύτῃ πορευ-
τέον, ᾗπερ καὶ ὁ θεὸς ἡμᾶς σχεδὸν ἄγει· τίς δὲ ὁ τρόπος
C ἡμῖν γιγνόμενος ὀρθῶς γίγνοιτ' ἄν, τουτὶ δὴ τὰ νῦν λέ-
γωμέν τε καὶ ἐρευνῶμεν.

ΑΘ. Οὐκέτι νόμους, ὦ Μέγιλλε καὶ Κλεινία, περὶ
τῶν τοιούτων δυνατόν ἐστι νομοθετεῖν, πρὶν ἂν κοσμηθῇ·
τότε δὲ κυρίους ὧν αὐτοὺς δεῖ γίγνεσθαι νομοθετεῖν.
ἀλλὰ ἤδη τὸ τὰ τοιαῦτα κατασκευάζον διδαχὴ μετὰ ξυν-
ουσίας πολλῆς γίγνοιτ' ἄν, εἰ γίγνοιτο ὀρθῶς.

ΚΛ. Πῶς; τί τοῦτο εἰρῆσθαι φῶμεν αὖ;

ΑΘ. Πρῶτον μὲν δή που καταλεκτέος ἂν εἴη κατά-
D λογος τῶν ὅσοι ἐπιτήδειοι πρὸς τὴν τῆς φυλακῆς φύσιν
ἂν εἶεν ἡλικίαις τε καὶ μαθημάτων δυνάμεσι καὶ τρόπων
ἤθεσι καὶ ἔθεσι· μετὰ δὲ τοῦτο, ἃ δεῖ μανθάνειν, οὔτε
εὑρεῖν ῥᾴδιον οὔτε εὑρηκότος ἄλλου μαθητὴν γενέσθαι.
πρὸς τούτοις δὲ χρόνους, οὕς τε καὶ ἐν οἷς δεῖ παραλαμ-
βάνειν ἕκαστα, μάταιον ταῦτ' ἐν γράμμασι λέγειν· οὐδὲ
E γὰρ αὐτοῖς τοῖς μανθάνουσι δῆλα γίγνοιτ' ἄν, ὅ τι πρὸς

καιρὸν μανθάνεται, πρὶν ἐντὸς τῆς ψυχῆς ἑκάστῳ τοῦ
μαθήματος ἐπιστήμην γεγονέναι. οὕτω δὴ πάντα τὰ περὶ
ταῦτα ἀπόρρητα μὲν λεχθέντα οὐκ ἂν ὀρθῶς λέγοιτο,
ἀπρόρρητα δὲ διὰ τὸ μηδὲν προρρηθέντα δηλοῦν τῶν λε-
γομένων.

ΚΛ. Τί οὖν δὴ ποιητέον ἐχόντων τούτων οὕτως,
ὦ ξένε;

ΑΘ. Τὸ λεγόμενον, ὦ φίλοι, ἐν κοινῷ καὶ μέσῳ ἔοι-
κεν ἡμῖν κεῖσθαι, καὶ εἴπερ κινδυνεύειν περὶ τῆς πολι-
τείας ἐθέλομεν ξυμπάσης, ἢ τρὶς ἕξ, φασίν, ἢ τρεῖς κύβους
βάλλοντας, ταῦτα ποιητέον· ἐγὼ δ᾽ ὑμῖν συγκινδυνεύσω 969
τῷ φράζειν τε καὶ ἐξηγεῖσθαι τά γε δεδογμένα ἐμοὶ περὶ
τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς τῆς νῦν αὖ κεκινημένης τοῖς
λόγοις· τὸ μέντοι κινδύνευμα οὐ σμικρὸν οὐδ᾽ ἑτέροις
τισὶ προσφερὲς ἂν εἴη· σοὶ δὴ τοῦτό γε, ὦ Κλεινία, μέλειν
παρακελεύομαι· σὺ γὰρ τὴν Μαγνήτων πόλιν, ἢ ᾧ ἂν
θεὸς ἐπώνυμον αὐτὴν ποιήσῃ, κλέος ἀρεῖ μέγιστον κατα-
σκευάσας αὐτὴν ὀρθῶς, ἢ τό γε ἀνδρειότατος εἶναι δο-
κεῖν τῶν ὕστερον ἐπιγιγνομένων οὐκ ἐκφεύξει ποτέ. ἐὰν B
γε μὴν οὗτος ἡμῖν ὁ θεῖος γένηται ξύλλογος, ὦ φίλοι ἑταῖ-
ροι, παραδοτέον τούτῳ τὴν πόλιν, ἀμφισβήτησίς τ᾽ οὐκ
ἔστ᾽ οὐδεμία οὐδενὶ τῶν νῦν παρὰ ταῦθ᾽ ὡς ἔπος εἰπεῖν
νομοθετῶν, ὄντως δὲ ἔσται σχεδὸν ὕπαρ ἀποτετελεσμέ-
νον, οὗ σμικρῷ πρόσθεν ὀνείρατος ὡς τῷ λόγῳ ἐφηψά-
μεθα, κεφαλῆς νοῦ τε κοινωνίας εἰκόνα τινά πως ξυμμί-
ξαντες, ἐὰν ἄρα ἡμῖν οἵ τε ἄνδρες ἀκριβῶς ἐκλεχθῶσι,
παιδευθῶσί τε προσηκόντως, παιδευθέντες τε ἐν ἀκροπό- C
λει τῆς χώρας κατοικήσαντες φύλακες ἀποτελεσθῶσιν, οἵ-
ους ἡμεῖς οὐκ εἴδομεν ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ πρὸς ἀρετὴν
σωτηρίας γενομένους.

ΜΕ. Ὦ φίλε Κλεινία, ἐκ τῶν νῦν ἡμῖν εἰρημένων
ἁπάντων ἢ τὴν πόλιν ἐατέον τῆς κατοικίσεως ἢ τὸν ξένον

τόνδε οὐκ ἀφετέον, ἀλλὰ δεήσεσι καὶ μηχαναῖς πάσαις κοινωνὸν ποιητέον ἐπὶ τὴν τῆς πόλεως κατοίκισιν.

D ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις, ὦ Μέγιλλε, καὶ ἐγώ τε ποιήσω ταῦθ' οὕτω καὶ * σὺ * ξυλλάμβανε.

ΜΕ. Ξυλλήψομαι.

---

# ΕΠΙΝΟΜΙΣ

[ἢ νυκτερινὸς σύλλογος ἢ φιλόσοφος.]

---

## ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ

## ΚΛΕΙΝΙΑΣ ΚΡΗΣ, ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΞΕΝΟΣ, ΜΕΓΙΛΛΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΣ.

---

St. II. p.
I. ΚΛ. Πρὸς μὲν τὸ τῆς ὁμολογίας ἥκομεν ἅπαντες 973
ὀρθῶς, ὦ ξένε, τρεῖς ὄντες, ἐγὼ καὶ σὺ καὶ Μέγιλλος ὅδε,
τὸ τῆς φρονήσεως ἐπισκεψόμενοι τίνι ποτὲ χρὴ λόγῳ διεξ-
ελθεῖν, ὃ τὴν ἀνθρωπίνην ἕξιν φαμέν, ὅταν διανοηθῇ,
κάλλιστ' ἔχειν ποιεῖν πρὸς φρόνησιν ὅσην δυνατὸν ἀν-
θρώπῳ σχεῖν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὥς φαμεν, ἅπαντα διεξήλ-
θομεν ὅσα ἦν περὶ νόμων θέσιν· ὃ δὲ μέγιστον εὑρεῖν τε B
καὶ εἰπεῖν, τί ποτε μαθὼν θνητὸς ἄνθρωπος σοφὸς ἂν εἴη,
τοῦτο οὔτε εἴπομεν οὔτε εὕρομεν. νῦν δὲ πειρώμεθα
τοῦτο μὴ καταλιπεῖν· σχεδὸν γὰρ ἀτελὲς ἂν πράξαιμεν
οὗ χάριν ἅπαντες ὡρμήσαμεν, ὡς φανερὰ ποιήσοντες ἐξ
ἀρχῆς μέχρι τέλους.

ΑΘ. Ὦ φίλε Κλεινία, καλῶς μὲν λέγεις, ἄτοπον μὴν
ἀκούσεσθαί σε λόγον οἶμαι, καί τινα τρόπον οὐκ ἄτοπον
αὖ. πολλοὶ γὰρ δὴ προστυχεῖς τῷ βίῳ γιγνόμενοι τὸν αὐ-
τὸν λόγον φέρουσιν, ὡς οὐκ ἔσται μακάριον τὸ τῶν ἀν- C
θρώπων γένος οὐδ' εὔδαιμον. ἕπου δὴ καὶ ξύνιδε, ἄν σοι
δοκῶ κἀγὼ μετ' αὐτῶν καλῶς τοῦ τοιούτου πέρι λέγειν.
οὔ φημι εἶναι δυνατὸν ἀνθρώποις μακαρίοις τε καὶ εὐ-

δαίμοσι γενέσθαι πλὴν ὀλίγων, μέχριπερ ἂν ζῶμεν· τοῦτο
διορίζομαι· καλὴ δὲ ἐλπὶς τελευτήσαντι τυχεῖν ἁπάντων,
ὧν ἕνεκά τις προθυμοῖτ' ἂν ζῶν τε ὡς κάλλιστ' ἂν ζῆν
κατὰ δύναμιν καὶ τελευτήσας τελευτῆς τοιαύτης τυχεῖν.
D λέγω δ' οὐδὲν σοφόν, ἀλλ' ὅπερ ἅπαντες Ἕλληνές τε καὶ
βάρβαροι γιγνώσκομέν τινα τρόπον, ὡς ἐξ ἀρχῆς τὸ γε-
νέσθαι χαλεπὸν ἅπαντι ζῴῳ· πρῶτον μὲν τὸ μετασχεῖν
τῆς τῶν κυουμένων ἕξεως, ἔπειτ' αὖ τὸ γίγνεσθαι, καὶ
ἔτι τὸ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι, διὰ πόνων μυρίων
974 ταῦτα γίγνεσθαι ξύμπαντα, ὥς φαμεν ἅπαντες, καὶ χρό-
νος βραχὺς ἄν τις εἴη πρὸς λογισμὸν μή τοι τῶν μοχθη-
ρῶν, ἀλλ' ὃ πᾶς ἂν ὑπολάβοι μέτριον. οὗτος δὲ σχεδὸν
ἀναπνοὴν δοκεῖ ποιεῖν τινὰ κατὰ μέσον πῃ βίον τὸν ἀν-
θρώπινον· ταχύ γε μὴν ἐπιλαβὸν γῆρας ὀντινοῦν ποιή-
σαι ἂν μήποτ' ἐθελῆσαι πάλιν ἀναβιῶναι, λογισάμενον
τὸν βεβιωμένον ἑαυτῷ βίον, ὅστις μὴ τυγχάνει παιδικῆς
δόξης μεστὸς ὤν. τούτων δὴ τί ποτέ μοι τεκμήριον; ὅτι
B πέφυκε ταύτῃ τὸ νῦν ζητούμενον τῷ λόγῳ. ζητοῦμεν δὲ
δή, τίνα τρόπον σοφοὶ γενησόμεθα, ὡς οὔσης τινὸς ἑκά-
στοις ταύτης τῆς δυνάμεως· ἡ δὲ φυγῇ φεύγει τότε, ὅταν
τις πρός τινα φρόνησιν ἴῃ τῶν λεγομένων τεχνῶν ἢ φρο-
νήσεων ἤ τινων ἄλλων τοιούτων ὡς οἰόμεθα ἐπιστημῶν,
ὡς ἀξίας τούτων οὐδεμιᾶς οὔσης ἐπίκλησιν ῥηθῆναι τῆς
περὶ ταῦτα σοφίας [τἀνθρώπινα], τῆς δὲ ψυχῆς σφόδρα
πεποιθυίας καὶ μαντευομένης, ὡς οὔσης αὐτῇ κατά τινα
C φύσιν ταύτης, τίς δ' ἔστι καὶ πότε καὶ πῶς, οὐ πάνυ δυνα-
μένης ἐξευρίσκειν. ἆρ' οὐ τούτῳ σφόδρα προσέοιχ' ἡμῶν
ἡ περὶ σοφίαν ἀπορία καὶ ζήτησις, πλείων τῆς ἐλπίδος ἑκά-
στῳ γιγνομένη τῶν ὅσοι ἐν ἡμῖν δυνατοὶ γίγνονται φρο-
νίμως αὑτούς ἄλλους τε ἐξετάσαι συμφώνως διὰ λόγων
πάντων καὶ πάντῃ λεγομένων; ταῦτ' οὐχ οὕτως ἢ ταύτῃ
ξυμφήσομεν ἔχειν;

*ΚΛ.* Ξυμφήσομεν ἐπ' ἐλπίδ' ἴσως ταῦτ', ὦ ξένε, τῇ
μετὰ σοῦ κατὰ χρόνον ἂν γενομένῃ, δοξάσαι περὶ αὐτῶν D
εἰσαῦθις τὸ ἀληθέστατον.

*ΑΘ.* Τὰς ἄλλας τοίνυν, ὅσαι ἐπιστῆμαι μέν εἰσι λε-
γόμεναι, σοφὸν δὲ οὐκ ἀποτελοῦσι τὸν λαμβάνοντά τε
αὐτὰς καὶ ἔχοντα, πρῶτον διεξιτέον, ὅπως ταύτας ἐκπο-
δὼν θέμενοι πειρώμεθα ἐκείνας ὧν δεόμεθα παραθέσθαι
τε καὶ παραθέμενοι μανθάνειν.

II. Πρῶτον μὲν τοίνυν ὧν πρῶτον δεῖ θνητῷ γένει,
ἴδωμεν ὡς εἰσὶ μὲν ἀναγκαιόταται σχεδὸν ἀληθῶς τε πρῶ- E
ται, ὁ δὲ ἐπιστήμων αὐτῶν γιγνόμενος, εἰ καὶ κατ' ἀρχὰς
ἔδοξέ τις εἶναί ποτε σοφός, οὔκουν νῦν γε οὔτε σοφὸς εἶ-
ναι δοξάζεται ὀνείδη τε ἴσχει μᾶλλον ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐπι-
στήμης. ἐροῦμεν δὴ αἵ τ' εἰσὶ καὶ ὅτι πᾶς ἀνὴρ αὐτάς, 975
σχεδὸν ὅσοις ἀγὼν πρόκειται τοῦ δοκεῖν ὡς ἄριστον ἄνδρα
ξυμβῆναι γενόμενον ἄν, φεύγει διὰ τὰς κτήσεις τῆς φρο-
νήσεώς τε καὶ ἐπιτηδεύσεως. ἔστω δὴ πρῶτον μὲν ἡ τῆς
ἀλληλοφαγίας τῶν ζώων ἡμᾶς τῶν μέν, ὡς ὁ μῦθός ἐστι,
τὸ παράπαν ἀποστήσασα, τῶν δὲ εἰς τὴν νόμιμον ἐδωδὴν
καταστήσασα. ἵλεῳ δ' ἡμῖν οἱ πρόσθεν εἴησάν τε καὶ εἰσίν·
οἵτινες μὲν γὰρ οὖν *οὓς* ἐλέγομεν πρῶτοι χαιρέτωσαν.
ἡ δ' οὖν ἀλφίτων τε καὶ ἀλεύρων ποίησις ἅμα καὶ τροφὴ B
καλὴ μὲν καὶ ἀγαθή, σοφὸν δὲ ἄνδρα τελέως οὐκ ἐθελήσει
ποτὲ ἀπεργάσασθαι· τοῦτο γὰρ αὐτό, ἡ τῆς ποιήσεως ἐπί-
κλησις, τῶν ποιουμένων αὐτῶν δυσχέρειαν ἀπεργάζοιτ'
ἄν. σχεδὸν δ' οὐδὲ ἡ χώρας ξυμπάσης γεωργία· οὐ γὰρ
τέχνῃ ἀλλὰ φύσει κατὰ θεὸν πάντες φαινόμεθα γῆν με-
τακεχειρίσθαι. καὶ μὴν οὐδ' ἡ τῶν οἰκήσεών γε ξυνυφὴ
καὶ ξύμπασα οἰκοδομία καὶ σκευῶν πάντων ἀπεργαστική,
χαλκεία τε καὶ ἡ τῶν τεκτονικῶν καὶ πλαστικῶν καὶ πλε- C
κτικῶν καὶ ἔτι ξυμπάντων ὀργάνων παρασκευή, δήμῳ τὸ
πρόσφορον ἔχουσα, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀρετῇ λεγομένη. καὶ μὴν

*οὐδ' ἡ ξύμπασα θηρευτική, πολλή περ καὶ τεχνικὴ γεγο-
νυῖα, τό γε μεγαλοπρεπὲς σὺν τῷ σοφῷ οὐκ ἀποδίδωσιν
οὐ μὴν οὐδὲ μαντική γε οὐδ' ἑρμηνευτικὴ τὸ παράπαν·
τὸ λεγόμενον γὰρ οἶδε μόνον, εἰ δ' ἀληθές, οὐκ ἔμαθεν.
ὅτε δὴ τὴν τῶν ἀναγκαίων ὁρῶμεν κτῆσιν διὰ τέχνης μὲν
D ἀπεργαζομένην, τούτων δὲ οὐδεμίαν οὐδένα σοφὸν ποι-
οῦσαν, τό γε μετὰ τοῦτο παιδιά τις ἂν λείποιτο, μιμητικὴ
μὲν τὸ πλεῖστον, ἀλλ' οὐδαμῇ σπουδαία. πολλοῖς μὲν γὰρ
ὀργάνοις μιμοῦνται, πολλοῖς δ' αὐτῶν τῶν σωμάτων οὐ
πάντως εὐσχήμοσι μιμήμασι, τά τε κατὰ λόγους καὶ μοῦ-
σαν πᾶσαν, καὶ ὅσων γραφικὴ μήτηρ, πολλῶν καὶ παν-
τοίων ποικιλμάτων ἀποτελουμένων ἐν πολλοῖς ὑγροῖς καὶ
ξηροῖς γένεσιν· ὧν σοφὸν οὐδένα εἰς οὐδὲν σπουδῇ τῇ
μεγίστῃ δημιουργοῦντα ἡ μιμητικὴ παρέχεται. πάντων
E δ' ἐξειργασμένων τὸ λοιπὸν βοήθεια γίγνοιτ' ἂν μυρία
μυρίοις, ἡ μὲν μεγίστη τε καὶ εἰς πλεῖστα πολεμικὴ κλη-
θεῖσα στρατηγικὴ τέχνη, εὐδοκιμωτάτη πρὸς χρείαν, εὐ-
τυχίας πλείστης δεομένη, μᾶλλον δὲ ἀνδρείᾳ κατὰ φύσιν
976 ἢ σοφίᾳ γενομένη. ἣν δὲ καλοῦσι μὲν ἰατρικήν, βοήθεια
δέ που καὶ αὕτη σχεδὸν ὅσων ὧραι ψύχει καὶ καύματι
ἀκαίρῳ καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις λῃζονται τὴν τῶν ζώων
φύσιν· εὐδόκιμον δὲ οὐδὲν τούτων εἰς σοφίαν τὴν ἀλη-
θεστάτην· ἄμετρα γὰρ δόξαις φορεῖται τοπαζόμενα. βοη-
θοὺς δέ που καὶ τοὺς κυβερνήτας ἅμα καὶ τοὺς ναύτας
ἐροῦμεν, καὶ τούτων ἄνδρα σοφὸν μηδένα τις ἡμᾶς πα-
ραμυθούμενος ἐξ ἁπάντων διαγγελλέτω· οὐ γὰρ ἂν εἰ-
B δείη τις πνεύματος ὀργὴν οὐδὲ φιλίαν, ὃ προσφιλὲς ἁπάσῃ
κυβερνητικῇ. καὶ μὴν οὐδ' ὁπόσοι βοηθοὶ δίκαις ἐν τῇ
τοῦ λέγειν ῥώμῃ φασὶ γίγνεσθαι μνήμῃ καὶ τριβῇ, δόξαις
ἢ ἤθεσι προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀληθείας δὲ τῶν ὄντως
δικαίων ἐκτὸς παρεσφαλμένοι. λοιπὴ δ' ἔτι πρὸς δόξαν
σοφίας ἐστί τις ἄτοπος δύναμις, ἣν φύσιν ἂν οἱ πολλοὶ*

μᾶλλον ἢ σοφίαν ὀνομάσειαν, τότε ὅταν τινά τις ξυννοῇ
ῥᾳδίως μὲν ὅ τί περ ἂν μανθάνῃ μανθάνοντα, μάλα δὲ
πολλὰ καὶ ἀσφαλῶς μνημονεύοντα, ὅταν τε τὸ πρόσφορον C
ἑκάστῳ διαμνημονεύῃ τις, ὅ τι γιγνόμενον ἂν πρέποι,
τοῦτο δὲ ταχυ δρᾷ· ταῦτα γὰρ ἅπαντα οἱ μὲν φύσιν, οἱ
δὲ σοφίαν, οἱ δὲ ἀγχίνοιαν θήσουσι φύσεως· σοφὸν δὲ
ὄντως οὐδενὶ τούτων οὐδεὶς τῶν ἐμφρόνων ἐθελήσει ποτὲ
καλεῖν.

III. Ἀλλὰ μὴν δεῖ φανῆναί γέ τινα ἐπιστήμην, ἣν
ἔχων σοφὸς γίγνοιτ' ἂν ὁ σοφὸς ὄντως ὢν καὶ μὴ μόνον
δοξαζόμενος. ἴδωμεν δή. χαλεπῷ μὲν γὰρ λόγῳ παντά-
πασιν ἐπιχειροῦμεν, ἑτέραν πάρεξ τῶν εἰρημένων εὑρεῖν, D
ἣ σοφία μὲν λέγοιτ' ἂν ὄντως τε καὶ εἰκότως, ὁ δὲ λαβὼν
οὔτε βάναυσος οὔτ' ἠλίθιος ἔσται, σοφὸς δὲ καὶ ἀγαθὸς
δι' αὐτὴν πολίτης τε καὶ ἄρχων καὶ ἀρχόμενος ἐνδίκως
ἔσται πόλεως ἅμα καὶ ἐμμελής. κατίδωμεν δὴ ταύτην πρώ-
την, τίς ποτ' ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιστήμη μί' ἂν
ἐξελθοῦσα ἢ μὴ παραγενομένη τῶν νῦν παρουσῶν ἀνοη-
τότατον ἂν καὶ ἀφρονέστατον παράσχοιτο ζῶον τὸ τῶν
ἀνθρώπων. οὐ δὴ τοῦτό γε πάνυ χαλεπὸν τὸ κατιδεῖν.
μία γὰρ ὡς εἰπεῖν πρὸς μίαν ἡ τὸν ἀριθμὸν δοῦσα παντὶ E
τῷ θνητῷ γένει τοῦτ' ἂν δράσειε· θεὸν δ' αὐτὸν μᾶλλον
ἤ τινα τύχην ἡγοῦμαι δόντα ἡμῖν σώζειν ἡμᾶς. ὃν δὲ
θεὸν ἡγοῦμαι, φράζειν χρή, καίπερ ἄτοπον ὄντα, καί πως
οὐκ ἄτοπον αὖ· πῶς γὰρ τὸν ἀγαθῶν αἴτιον ἡμῖν ξυμ-
πάντων οὐ καὶ τοῦ πολὺ μεγίστου, τῆς φρονήσεως, αἴτιον 977
ἡγεῖσθαι δεῖ γεγονέναι; τίνα δὴ καὶ σεμνύνων ποτὲ λέγω
θεόν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία; σχεδὸν οὐρανόν, ὃν καὶ
δικαιότατον, ὡς ξύμπαντες ἄλλοι δαίμονες ἅμα καὶ θεοί,
τιμᾶν τε καὶ εὔχεσθαι διαφερόντως αὐτῷ. τὸ δὲ καὶ τῶν
ἄλλων αἴτιον ἀγαθῶν πάντων ἡμῖν αὐτὸν γεγονέναι πάν-
τες ἂν ὁμολογοῖμεν· δοῦναι δὲ ἅμα καὶ ἀριθμὸν ἡμεῖς γε

ὄντως αὐτόν φαμεν, ἔτι δὲ καὶ δώσειν, ἐάν τις θέλῃ ξυν-
B ακολουθεῖν. ἐὰν γὰρ ἴῃ τις ἐπὶ θεωρίαν ὀρθὴν τὴν
τοῦδε, εἴτε κόσμον εἴτε ὄλυμπον εἴτε οὐρανὸν ἐν ἡδονῇ
τῳ λέγειν, λεγέτω μέν, ἀκολουθείτω δέ, ὅπῃ ποικίλλων
αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ στρέφων ἄστρα πάσας διεξόδους
ὥρας τε καὶ τροφὴν πᾶσι παρέχεται. καὶ τὴν ἄλλην δὲ
οὖν φρόνησιν, ὡς φαῖμεν ἄν, σὺν ἀριθμῷ παντί, καὶ τἆλλ'
ἀγαθά· τοῦτο δὲ μέγιστον, ἐάν τις τὴν ἀριθμῶν αὐτοῦ
δόσιν δεξάμενος ἐπεξέλθῃ πᾶσαν τὴν περίοδον. ἔτι δὲ
C σμικρὸν ἐπανελθόντες πως τοῖς λόγοις ἀναμνησθῶμεν,
ὅτι καὶ μάλ' ὀρθῶς ἐνοήσαμεν, ὡς, εἴπερ ἀριθμὸν ἐκ τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξέλοιμεν, οὐκ ἄν ποτέ τι φρόνιμοι
γενοίμεθα. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ποτὲ ψυχὴ τούτου τοῦ ζώου
πᾶσαν ἀρετὴν λάβοι σχεδόν, ὅτου λόγος ἀπείη· ζῶον
δέ, ὅ τι μὴ γιγνώσκοι δύο καὶ τρία μηδὲ περιττὸν μηδὲ
ἄρτιον, ἀγνοοῖ δὲ τὸ παράπαν ἀριθμόν, οὐκ ἄν ποτε δι-
δόναι λόγον ἔχοι περὶ ὧν αἰσθήσεις καὶ μνήμας μόνον
εἴη κεκτημένον· τὴν δὲ ἄλλην ἀρετήν, ἀνδρείαν καὶ σω-
D φροσύνην, οὐδὲν ἀποκωλύει· στερόμενος δὲ ἀληθοῦς λό-
γου σοφὸς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο, ὅτῳ δὲ σοφία μὴ προσ-
είη, πάσης ἀρετῆς τὸ μέγιστον μέρος, οὐκ ἂν ἔτι τελέως
ἀγαθὸς γενόμενος εὐδαίμων ποτὲ γένοιτο. οὕτως ἀριθμὸν
μὲν ἀνάγκη πᾶσα ὑποτίθεσθαι· διότι δὲ τοῦτο ἀνάγκη,
λόγος ἔτι πλείων πάντων γίγνοιτ' ἂν τῶν εἰρημένων.
ἀλλὰ καὶ ὁ νῦν ὀρθῶς ῥηθήσεται, ὅτι καὶ τὰ τῶν ἄλλων
τεχνῶν λεγόμενα, ἃ νῦν δὴ διήλθομεν ἐῶντες εἶναι πά-
E σας τὰς τέχνας, οὐδὲ τούτων ἓν οὐδὲν μενεῖ, πάντα δ'
ἀπολεῖται τὸ παράπαν, ὅταν ἀριθμητικήν τις ἀνέλῃ. δό-
ξειε δ' ἂν ἱκανῶς τισὶ βραχέων ἕνεκα ἀριθμοῦ δεῖσθαι τὸ
τῶν ἀνθρώπων γένος, εἰς τὰς τέχνας ἀποβλέψασι· καί τοι
μέγα μὲν καὶ τοῦτο· εἰ δέ τις ἴδοι τὸ θεῖον τῆς γενέσεως
καὶ τὸ θνητόν, ἐν ᾧ καὶ τὸ θεοσεβὲς γνωρισθήσεται καὶ

ἀριθμὸς ὄντως, οὐκ ἂν ἔτι πᾶς μάντις γνοίη ξύμπαντα 978
ἀριθμόν, ὅσης ἡμῖν δυνάμεως αἴτιος ἂν εἴη ξυγγιγνόμε-
νος, ἐπεὶ καὶ τὰ κατὰ μουσικὴν πᾶσαν διαριθμουμένων
κινήσεώς τε καὶ φθόγγων δῆλον ὅτι δεῖ. καὶ τὸ μέγιστον,
ἀγαθῶν ὡς πάντων αἴτιον· ὅτι δὲ κακῶν οὐδενός, εὖ
τοῦτο γνωστέον, ὃ καὶ τάχα γένοιτ' ἄν, ἀλλ' ἡ σχεδὸν
ἀλόγιστός τε καὶ ἄτακτος ἀσχήμων τε καὶ ἄρρυθμος ἀνάρ-
μοστός τε φορά, καὶ πάνθ' ὁπόσα κακοῦ κεκοινώνηκέ τι-
νος, ἐπιλέλειπται παντὸς ἀριθμοῦ, καὶ δεῖ τοῦθ' οὕτω δια- B
νοεῖσθαι τὸν μέλλοντα εὐδαίμονα τελευτήσειν· καὶ τό γε
δὴ δίκαιόν τε καὶ ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα
οὐδείς ποτε μὴ γιγνώσκων, ἀληθοῦς δόξης ἐπιλαβόμενος,
διαριθμήσεται πρὸς τὸ ἑαυτόν τε καὶ ἕτερον πεῖσαι τὸ πα-
ράπαν.

IV. Ἴωμεν δὴ σκεψόμενοι πρὸς τοῦτ' αὐτό, πῶς ἐμά-
θομεν ἀριθμεῖν. φέρε· τὸ γὰρ ἓν δὴ καὶ δύο γέγονε πό-
θεν ἡμῖν ὥστ' ἐννοῆσαι, φύσιν ταύτην ἔχουσιν ἐκ τοῦ
παντὸς πρὸς τὸ δυνατοὺς ἐννοεῖν εἶναι; πολλοῖς δὲ ἄλλοις C
αὖ τῶν ζώων οὐδ' εἰς αὐτὸ τοῦθ' ἡ φύσις παραγέγονεν,
ὥστε μαθεῖν δυνατοῖς εἶναι παρὰ τοῦ πατρὸς ἀριθμεῖν,
παρὰ δ' ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐνῴκισεν ὁ θεός, ὥστε
ἱκανοῖς εἶναι δεικνύμενον ξυννοεῖν, ἔπειτ' ἔδειξε καὶ δεί-
κνυσιν, ὧν τί κάλλιον ἓν ἑνὸς ἄν τις θεάσαιτο πλὴν τὸ
τῆς ἡμέρας γένος; εἶτα εἰς τὸ τῆς νυκτὸς ἔλθοι μέρος ἔχων
ὄψιν, ὅθεν ἕτερον πᾶν αὐτῷ φαίνοιτ' ἄν· καὶ ἑλίττων δὴ
ταῦτα αὐτὰ [ὄντα μὴ παύηται] πολλὰς μὲν νύκτας, πολλὰς D
δὲ ἡμέρας [ἃς] οὐρανὸς οὐδέποτε παύεται διδάσκων ἀν-
θρώπους ἕν τε καὶ δύο, πρὶν ἂν καὶ ὁ δυσμαθέστατος ἱκα-
νῶς μάθῃ ἀριθμεῖν· ὡς γὰρ καὶ τρία καὶ τέτταρα καὶ
πολλά, ἕκαστος ἡμῶν ἐπινοήσειεν ἂν ὁρῶν ταῦτα. καὶ ἐκ
τούτων ἐνεποίησε τὴν σελήνην ὁ θεὸς ἀπεργασάμενος, ἣ
τοτὲ μὲν μείζων φαινομένη, τοτὲ δ' ἐλάττων διεξῆλθεν

E ἄλλην ἀεὶ φαίνουσα ἡμέραν, μέχρι πεντεκαίδεκα ἡμερῶν
καὶ νυκτῶν· αὕτη δ' ἔστι περίοδος, εἰ βούλεταί τις τὸν
κύκλον ἕνα ὅλον εἰς ἓν τιθέναι, ὥστε ὡς ἔπος εἰπεῖν καὶ
τὸ δυσμαθέστατον ἂν μαθεῖν ζῶον, οἷς παρέδωκε φύσιν
ὁ θεὸς τοῦ δυνατοῖς εἶναι μανθάνειν. καὶ μέχρι μὲν τού-
των τε καὶ ἐν τούτοις ξύμπαν τὸ δυνατὸν τῶν ζώων μάλα
ἀριθμητικὸν γέγονε, τὸ καθ' ἓν αὐτὸ καθ' αὑτὸ σκοποῦν.
979 τὸ δὲ πρὸς ἄλληλα πάντα ἀριθμὸν ἀεὶ λογίζεσθαι, δοκῶ
μὲν μείζονος ἕνεκα, καὶ τούτου δὲ σελήνην, καθάπερ εἴ-
πομεν, αὐξανομένην καὶ φθίνουσαν ἐμποιήσας, μῆνας
πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν ξυνεστήσατο, καὶ πάντα ἀριθμὸν πρὸς
ἀριθμὸν ἤρξατο συνορᾶν εὐδαίμονι τύχῃ. διὰ δὲ ταῦθ'
ἡμῖν καρποί τε καὶ ἐγκύμων ἡ γῆ γέγονεν, ὥστ' εἶναι τρο-
φὴν πᾶσι τοῖς ζώοις, ἀνέμων τε καὶ ὑετῶν γιγνομένων
οὐκ ἐξαισίων οὐδὲ ἀμέτρων· ἀλλ' εἴ τι παρὰ ταῦτα γί-
B γνεται πρὸς τὸ φλαῦρον, οὐ τὴν θείαν ἀλλὰ τὴν ἀνθρω-
πίνην αἰτιᾶσθαι χρὴ φύσιν, οὐκ ἐν δίκῃ διανέμουσαν τὸν
αὑτῶν βίον. ἡμῖν δ' οὖν ζητοῦσι περὶ νόμων σχεδὸν ἔδοξε
τὰ μὲν ἄλλα ῥάδιά τ' εἶναι γνῶναι τὰ βέλτιστα ἀνθρώ-
ποις, καὶ πᾶς ἂν ἱκανὸς γίγνεσθαι καὶ ξυνεῖναι τὰ λεγό-
μενα καὶ ποιεῖν, εἰ γνοίη, τί ποτ' ἔστιν ὃ συμφέρειν εἰκὸς
καὶ τί τὸ μὴ ξυμφέρον· ἔδοξε δὴ καὶ νῦν ἔτι δοκεῖ τὰ μὲν
C ἄλλα ἐπιτηδεύματα πάντα οὐ σφόδρα χαλεπὰ εἶναι, τὸ δὲ
τίνα τρόπον χρὴ γίγνεσθαι χρηστοὺς ἀνθρώπους παγχά-
λεπον. καὶ τὰ μὲν ἄλλα αὖ πάντα κτᾶσθαι χρηστὰ τὸ λε-
γόμενόν [τε] καὶ δυνατὸν καὶ οὐ χαλεπόν, οὐσίαν τε ὅσην
δεῖ καὶ μὴ δεῖ, καὶ σῶμα οἷόν τε δεῖ καὶ μή· καὶ ψυχὴν
ὅτι μὲν ἀγαθὴν δεῖ, ξυγχωρεῖ πᾶς παντί, τὸ δ' ὅντινα
τρόπον ἀγαθήν, ὅτι μὲν αὖ δικαίαν καὶ σώφρονα καὶ
ἀνδρείαν, καὶ ταῦτα, ὅτι δὲ σοφήν, φησὶ μὲν πᾶς δεῖν,
D ἥντινα δὲ σοφίαν, ὡς ἄρτι διεληλύθαμεν, οὐδεὶς οὐδενὶ
τὸ παράπαν ἔτι ξυνομολογεῖ τῶν πολλῶν. νῦν οὖν δὴ

παρὰ πάσας τὰς πρόσθεν σοφίας οὐ φαύλην τινὰ ἀνευρίσκομεν εἰς αὐτά γε ταῦτα, τὸ δοκεῖν σοφὸν εἶναι τόν γε μεμαθηκότα ἅπερ καὶ διεληλύθαμεν· εἰ δ' ἔστι σοφὸς ὁ ταῦτ' ἐπιστήμων καὶ ἀγαθός, τούτου δὴ πέρι λόγον δεῖ λαβεῖν.

ΚΛ. Ὦ ξένε, ὡς εἰκότως εἶπες, ὅτι περὶ μεγάλων μεγάλα ἐπιχειρεῖς φράζειν.

ΑΘ. Οὐ γὰρ σμικρά, ὦ Κλεινία· τὸ δὲ χαλεπώτερον, ὅτι παντάπασι καὶ πάντως ἀληθῆ. E

ΚΛ. Σφόδρα γε, ὦ ξένε· ἀλλ' ὅμως μὴ ἀποκάμῃς λέγων ὃ φῄς.

ΑΘ. Ναί, μηδὲ σφὼ τοίνυν ἀκούοντε.

ΚΛ. Ταῦτ' ἔσται· καὶ ὑπὲρ ἀμφοῖν ἐγώ σοι φράζω.

V. ΑΘ. Καλῶς. ἐξ ἀρχῆς δὴ ῥητέον ἂν εἴη πρῶτον, 980
ὡς φαίνεται, μάλιστα μὲν ἄν, εἰ δυνάμεθα ἑνὶ λαβεῖν ὀνόματι, τίς ἐστιν ἣν οἰόμεθα σοφίαν εἶναι, τοῦτο δ' εἰ σφόδρα ἀδυνατοῦμεν, τὸ δεύτερον, τίνες εἰσί ποτε καὶ ὁπόσαι τινές, ἅς τις λαβὼν σοφὸς ἂν εἴη κατὰ τὸν ἡμέτερον μῦθον.

ΚΛ. Λέγοις ἄν.

ΑΘ. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο ἀνεμέσητον τῷ νομοθέτῃ τὸ κάλλιον τῶν πρότερον εἰρημένων περὶ θεῶν καὶ ἄμεινον ἀπεικάζοντι λέγειν, οἷον παιδιᾷ καλῇ χρωμένῳ καὶ τιμῶντι θεούς, ὕμνοις τε καὶ εὐδαιμονίᾳ γεραίροντι διάγειν τὸν B
αὑτοῦ βίον.

ΚΛ. Ἦ καλῶς, ὦ ξένε, λέγεις. εἰ γάρ σοι τοῦτο τέλος εἴη τῶν νόμων, θεοὺς προσπαίσαντι καθαρώτερόν τε διαγαγόντι τὸν βίον τῆς ἅμα τελευτῆς ἀρίστης τε καὶ καλλίστης τυχεῖν!

ΑΘ. Πῶς οὖν, ὦ Κλεινία, λέγομεν; ἢ δοκεῖ, τοὺς θεοὺς ὑμνοῦντες σφόδρα τιμῶμεν, εὐχόμενοι τὰ κάλλιστα

καὶ ἄριστα περὶ αὐτῶν ἐπιέναι λέγειν ἡμῖν; οὕτως ἢ πῶς
λέγεις;

C *ΚΛ.* Θαυμαστῶς μὲν οὖν οὕτως. ἀλλ', ὦ δαιμόνιε,
πιστεύσας τοῖς θεοῖς εὔχου τε καὶ λέγε τὸν ἐπιόντα σοι
λόγον τῶν καλῶν περὶ τοὺς θεούς τε καὶ τὰς θεάς.

*ΑΘ.* Ἔσται ταῦτα, ἂν αὐτὸς ὁ θεὸς ἡμῖν ὑφηγῆται.
ξυνεύχου μόνον.

*ΚΛ.* Λέγοις ἂν τὸ μετὰ τοῦτο.

*ΑΘ.* Θεογονίαν τοίνυν καὶ ζωογονίαν ἀναγκαῖον, ὡς
ἔοικε, πρῶτόν μοι κακῶς ἀπεικασάντων τῶν ἔμπροσθεν
βέλτιον ἀπεικάσαι κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον, ἀναλα-
βόντα ὃν πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς ἐπικεχείρηκα λόγους, φράζων
D ὡς εἰσὶ θεοὶ ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ μειζό-
νων, καὶ σχεδὸν ἀπαραμύθητοι τῶν περὶ τὰ δίκαιά εἰσι
πράγματα — εἰ δὴ μέμνησθέ γε, ὦ Κλεινία· ἐλάβετε μὲν
γὰρ δὴ καὶ ὑπομνήματα· καὶ γὰρ ἦν τὰ ῥηθέντα τότε καὶ
μάλα ἀληθῆ· τόδε δὲ αὐτῶν ἦν τὸ μέγιστον, ὅτι πρεσβύ-
τερον εἴη ψυχὴ σώματος ἅπασα παντός· ἆρα μέμνησθε;
ἢ πάντως που τοῦτό γε; ὃ γὰρ ἄμεινον καὶ παλαιότερον
καὶ θεοειδέστερον, πιθανὸν ὅτι τοῦ χείρονος καὶ νεωτέ-
E ρου καὶ ἀτιμοτέρου, πανταχῇ τε ἄρχον ἀρχομένου πρεσβύ-
τερον καὶ ἄγον ἀγομένου πάντη. λάβωμεν δὴ τοῦτό γε,
ὡς ψυχὴ πρεσβύτερόν ἐστι σώματος· εἰ δ' ἔχει τοῦτο οὕτω,
981 τό γε πρῶτον ἡμῖν τοῦ πρώτου τῆς γενέσεως πιθανώτε-
ρον ἂν εἴη σχεδὸν ὑπηργμένον· καὶ θῶμεν δὴ τὴν ἀρχὴν
τῆς ἀρχῆς εὐσχημονέστερον ἔχειν, καὶ τῶν μεγίστων σο-
φίας περὶ θεῶν γενέσεως ὀρθότατα ἐπιβαίνειν ἡμᾶς.

*ΚΛ.* Ἔστω ταῦτα εἰς δύναμιν λεγόμενα.

*ΑΘ.* Φέρε δή, ζῶόν γε ἀληθέστατα λέγεσθαι κατὰ
φύσιν φῶμεν τοῦτό γε, ὅταν μία ξυνελθοῦσα σύστασις
ψυχῆς καὶ σώματος ἀποτέκῃ μίαν μορφήν;

*ΚΛ.* Ὀρθῶς.

ΑΘ. Ζῷον μὲν δὴ τὸ τοιοῦτον καλεῖται δικαιότατα; B
ΚΛ. Ναί.
ΑΘ. Στερεὰ δὲ σώματα λέγεσθαι χρὴ κατὰ τὸν εἰ-
κότα λόγον πέντε, ἐξ ὧν κάλλιστα καὶ ἄριστά τις ἂν πλάτ-
τοι, τὸ δὲ ἄλλο γένος ἅπαν ἔχει μορφὴν μίαν· οὐ γάρ ἐστιν
ἀσώματον ὅ τί ποτ᾽ ἄλλο γίγνοιτ᾽ ἂν καὶ χρῶμα οὐδὲν
οὐδαμῶς οὐδέποτ᾽ ἔχον, πλὴν τὸ θειότατον ὄντως ψυχῆς
γένος. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ σχεδὸν ᾧ μόνῳ πλάττειν καὶ δημι-
ουργεῖν προσήκει, σώματι δέ, ὅ λέγομεν, πλάττεσθαι καὶ C
γίγνεσθαι καὶ ὁρᾶσθαι· τῷ δέ — λέγωμεν πάλιν· οὐ γὰρ
ἅπαξ ῥητέον — ἀοράτῳ τε εἶναι καὶ γιγνώσκοντι νοητῷ
τε, μνήμης μεταλαβόντι λογισμοῦ τε ἐν περιτταῖς τε καὶ
ἀρτίαις ἅμα μεταβολαῖς. πέντε οὖν ὄντων τῶν σωμάτων
πῦρ χρὴ φάναι καὶ ὕδωρ εἶναι καὶ τρίτον ἀέρα, τέταρτον
δὲ γῆν, πέμπτον δὲ αἰθέρα· τούτων δ᾽ ἐν ἡγεμονίαις
ἑκάστων ζῷον πολὺ καὶ παντοδαπὸν ἀποτελεῖσθαι. μαθεῖν
δὲ καθ᾽ ἓν ὧδ᾽ ἔστι χρεών. γήϊνον μὲν τιθῶμεν τὸ πρῶ- D
τον ἡμῖν ἕν, πάντας μὲν ἀνθρώπους, πάντα δὲ ὅσα πο-
λύποδα καὶ ἄποδα, καὶ ὅσα πορεύσιμα καὶ ὅσα μόνιμα,
διειλημμένα ῥίζαις· τὸ δὲ ἓν αὐτοῦ τόδε νομίζειν δεῖ, ὡς
πάντα μὲν ἐξ ἁπάντων ταῦτ᾽ ἔστι τῶν γενῶν, τὸ δὲ πολὺ
τούτου γῆς ἐστὶ καὶ τῆς στερεμνίας φύσεως. ἄλλο δὲ χρὴ
ζώου γένος θεῖναι δεύτερον γιγνόμενον ἅμα καὶ δυνατὸν
ὁρᾶσθαι· τὸ γὰρ πλεῖστον πυρὸς ἔχει, ἔχει μὴν γῆς τε καὶ
ἀέρος, ἔχει δὲ καὶ ἁπάντων τῶν ἄλλων βραχέα μέρη, διὸ E
δὴ ζῷά τε ἐξ αὐτῶν παντοδαπὰ γίγνεσθαι χρὴ φάναι καὶ
ὁρώμενα, νομίσαι δὲ δὴ δεῖ πάλιν τὰ κατ᾽ οὐρανὸν ζώων
γένη, ὃ δὴ πᾶν χρὴ φάναι θεῖον γένος ἄστρων γεγονέναι,
σώματος μὲν τυχὸν καλλίστου, ψυχῆς δὲ εὐδαιμονεστάτης
τε καὶ ἀρίστης. δυοῖν δὲ αὐτοῖς μοιρῶν τὴν ἑτέραν χρὴ
δόξῃ μεταδιδόναι σχεδόν· ἢ γὰρ ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀθά-
νατον ἕκαστον αὐτῶν εἶναι καὶ θεῖον τὸ παράπαν ἐξ ἀπά- 982

σης ἀνάγκης, ἤ τινα μακραίωνα βίον ἔχειν ἱκανὸν ἑκάστῳ ζωῆς, ἧς οὐδέν τι πλείονος ἂν προσδεῖσθαί ποτε.

VI. Νοήσωμεν οὖν πρῶτον, ὃ λέγομεν, δύο τὰ τοιαῦτα εἶναι ζῶα. πάλιν γὰρ λέγωμεν ὁρατὰ μὲν ἀμφότερα, τὸ μὲν ἐκ πυρός, ὡς δόξειεν ἄν, ὅλον, τὸ δ' ἐκ γῆς, καὶ τὸ μὲν γήϊνον ἐν ἀταξίᾳ, τὸ δ' ἐκ πυρὸς ἐν τάξει πάσῃ κινούμενον· τὸ μὲν οὖν ἐν ἀταξίᾳ κινούμενον ἄφρον χρὴ νο-
B μίζειν, ὅπερ ὡς τὸ πολὺ δρᾷ τὸ περὶ ἡμᾶς ζῶον, τὸ δὲ ἐν τάξει τε καὶ οὐρανῷ πόρον ἔχον μέγα τεκμήριον χρὴ ποιεῖσθαι τοῦ φρόνιμον εἶναι· κατὰ ταὐτὰ γὰρ ἂν καὶ ὡσαύτως πορευόμενον ἀεὶ καὶ ποιοῦν καὶ πάσχον τεκμήριον ἱκανὸν τοῦ φρονίμως ζῆν εἴη παρεχόμενον. ἡ ψυχῆς δὲ ἀνάγκη νοῦν κεκτημένης ἁπασῶν ἀναγκῶν πολὺ μεγίστη γίγνοιτ' ἄν· ἄρχουσα γὰρ ἀλλ' οὐκ ἀρχομένη νομοθετεῖ· τὸ δὲ ἀμετάστροφον, ὅταν ψυχὴ τὸ ἄριστον κατὰ τὸν ἄρι-
C στον βουλεύσηται νοῦν, τὸ τέλεον ἐκβαίνει τῷ ὄντι κατὰ νοῦν, καὶ οὐδὲ ἀδάμας ἂν αὐτοῦ κρεῖττον οὐδὲ ἀμεταστροφώτερον ἄν ποτε γένοιτο, ἀλλ' ὄντως τρεῖς Μοῖραι κατέχουσαι φυλάττουσι τέλεον εἶναι τὸ βελτίστῃ βουλῇ βεβουλευμένον ἑκάστοις θεῶν. τοῖς δὲ ἀνθρώποις ἐχρῆν τεκμήριον εἶναι τοῦ νοῦν ἔχειν ἄστρα τε καὶ ξύμπασαν ταύτην τὴν διαπορείαν, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀεὶ πράττει διὰ τὸ βεβουλευ-
D μένα πάλαι πράττειν θαυμαστόν τινα χρόνον ὅσον, ἀλλ' οὐ μεταβουλευόμενον ἄνω καὶ κάτω, τοτὲ μὲν ἕτερα, ἄλλοτε δὲ ἄλλα πράττον πλανᾶσθαί τε καὶ μετακυκλεῖσθαι. τοῦθ' ἡμῶν τοῖς πολλοῖς αὐτὸ τοὐναντίον ἔδοξεν, ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως πράττει, ψυχὴν οὐκ ἔχειν· οὕτω τοῖς ἄφροσι ξυνεφέσπετο τὸ πλῆθος, ὡς τὸ μὲν ἀνθρώπινον ἔμφρον καὶ ζῶν ὡς κινούμενον ὑπολαβεῖν, τὸ δὲ θεῖον ἄφρον ὡς μένον ἐν ταῖς αὐταῖς φοραῖς· ἐξῆν δὲ ἀνθρώπῳ
E γε ἐπὶ τὰ καλλίω καὶ βελτίω καὶ φίλα τιθεμένῳ λαμβάνειν, ὡς διὰ τοῦτο αὐτὸ ἔμφρον δεῖ νομίζειν τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ

ὡσαύτως καὶ διὰ ταὐτὰ πρᾶττον ἀεί· τοῦτο δ' εἶναι τὴν
τῶν ἄστρων φύσιν, ἰδεῖν μὲν καλλίστην, πορείαν δὲ καὶ
χορείαν πάντων χορῶν καλλίστην καὶ μεγαλοπρεπεστάτην
χορεύοντα πᾶσι τοῖς ζῶσι τὸ δέον ἀποτελεῖν. καὶ μὴν ὅτι
γε δικαίως ἔμψυχα αὐτὰ λέγομεν, πρῶτον τὸ μέγεθος αὐ- 983
τῶν διανοηθῶμεν. οὐ γάρ, ὡς σμικρὰ φαντάζεται, τηλι-
καῦτα ὄντως ἐστίν, ἀλλ' ἀμήχανον ἕκαστον αὐτῶν τὸν
ὄγκον, πιστεῦσαι δ' ἄξιον. ἀποδείξεσι γὰρ ἱκαναῖς λαμ-
βάνεται. τὸν γὰρ ἥλιον ὅλον τῆς γῆς ὅλης μείζω διανοη-
θῆναι δυνατὸν ὀρθῶς, καὶ πάντα δὴ τὰ φερόμενα ἄστρα
θαυμαστόν τι μέγεθος ἔχει. λάβωμεν δή, τίς τρόπος ἂν
εἴη τοσοῦτον περιφέρειν ὄγκον τινὰ φύσιν τὸν αὐτὸν ἀεὶ
χρόνον, ὅσον καὶ νῦν περιφέρεται. θεὸν δή φημι τὸν αἴ- B
τιον ἔσεσθαι, καὶ οὔποθ' ἑτέρως εἶναι δυνατόν· ἔμψυχον
μὲν γὰρ οὔποτε γένοιτ' ἂν ἑτέρως πλὴν διὰ θεόν, ὡς ἡμεῖς
ἀπεφηνάμεθα· ὅτε δὲ τοῦτο οἷός τέ ἐστι θεός, ἅπασα αὐ-
τῷ ῥαστώνη γέγονε τοῦ πρῶτον μὲν ζῷον γεγονέναι πᾶν
σῶμα καὶ ὄγκον ξύμπαντα, ἔπειτα, ᾗπερ ἂν διανοηθῇ βέλ-
τιστα, ταύτῃ φέρειν. νῦν δὴ περὶ ἁπάντων τούτων ἕνα
λόγον λέγοιμεν ἀληθῆ· οὐκ ἔστι γῆν τε καὶ οὐρανὸν ἅπαν-
τάς τε ἀστέρας ὄγκους τε ἐκ τούτων ξύμπαντας μὴ ψυχῆς C
πρὸς ἑκάστῳ γενομένης ἢ καὶ ἐν ἑκάστοις εἶτα εἰς ἀκρί-
βειαν κατ' ἐνιαυτὸν οὕτω πορεύεσθαι κατὰ μῆνάς τε καὶ
ἡμέρας, καὶ ξύμπαντα τὰ γιγνόμενα ξύμπασιν ἡμῖν ἀγαθὰ
γίγνεσθαι· δεῖ δέ, ὅσῳ φλαυρότερόν ἐστ' ἄνθρωπος, μή
τοι ληροῦντά γε, σαφῶς δέ τι λέγοντα φαίνεσθαι.

VII. Ῥύμας μὲν οὖν εἴ τις αἰτίας τινὰς ἐρεῖ σωμάτων
ἢ φύσεις ἤ τι τοιοῦτον, οὐδὲν σαφὲς ἐρεῖ· τὸ δὲ παρ' ἡμῶν
εἰρημένον σφόδρ' ἀναλαβεῖν χρή, πότερον ἔχει λόγον ὁ D
λόγος ἢ πάντως ὑστερεῖ, τὸ πρῶτον μὲν τὰ ὄντα εἶναι δύο,
τὸ μὲν ψυχήν, τὸ δὲ σῶμα, καὶ πολλὰ ἑκατέρου, πάντα δὲ
ἀλλήλων ἄλλα καὶ ἑκάτερα ἑκατέρων, καὶ τρίτον ἄλλο οὐ-

δὲν κοινὸν οὐδενί· διαφέρειν δὲ ψυχὴν σώματος. ἔμφρον
μέν που, τὸ δὲ ἄφρον θήσομεν, ἄρχον δέ, τὸ δὲ ἀρχόμενον,
καὶ τὸ μὲν αἴτιον ἁπάντων, τὸ δὲ ἀναίτιον πάσης πάθης·
E ὥστε τά γε δὴ κατ' οὐρανὸν ὑπ' ἄλλου του φάναι γεγονέ-
ναι, καὶ μὴ ψυχῆς τε καὶ σώματος οὕτως εἶναι γεννήματα,
πολλὴ μωρία τε καὶ ἀλογία. εἰ δ' οὖν δεῖ νικᾷν τοὺς περὶ
ἁπάντων τῶν τοιούτων λόγους καὶ πιστῶς θεῖα φαίνε-
σθαι γεγονέναι τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα, δυοῖν τοι θάτερα
θετέον αὐτά· ἢ γὰρ θεοὺς αὐτοὺς ταῦτα ὑμνητέον ὀρθό-
984 τατα, ἢ θεῶν εἰκόνας ὡς ἀγάλματα ὑπολαβεῖν γεγονέναι,
θεῶν αὐτῶν ἐργασαμένων· οὐ γὰρ ἀνοήτων γε οὐδὲ βρα-
χέος ἀξίων, ἀλλ' ὅπερ εἰρήκαμεν, τούτων ἡμῖν θάτερα
θετέα, τὰ δὲ τεθέντα τιμητέον πάντων ἀγαλμάτων διαφε-
ρόντως· οὐ γὰρ μήποτε φανῇ καλλίω καὶ κοινότερα ξυμ-
πάντων ἀνθρώπων ἀγάλματα, οὐδ' ἐν διαφέρουσι τόποις
ἱδρυμένα, καθαριότητι καὶ σεμνότητι καὶ ξυμπάσῃ ζωῇ
B διαφέροντα, ἢ ταῦτα, ὡς πάντῃ ταύτῃ γεγένηται. νῦν οὖν
δὴ περὶ θεῶν ἐγχειρῶμεν τό γε τοσοῦτον, τὰ δύο κατιδόν-
τες ζῷα ὁρατὰ ἡμῖν, ἅ φαμεν ἀθάνατον, τὸ δὲ γήϊνον
ἅπαν θνητὸν γεγονέναι, τὰ τρία τὰ μέσα τῶν πέντε τὰ
μεταξὺ τούτων σαφέστατα κατὰ δόξαν τὴν ἐπιεικῆ γεγο-
νότα πειραθῆναι λέγειν. αἰθέρα μὲν γὰρ μετὰ τὸ πῦρ
θῶμεν, ψυχὴν δ' ἐξ αὐτοῦ τιθῶμεν πλάττειν ζῷα δύνα-
μιν ἔχοντα, ὥσπερ τῶν ἄλλων γενῶν, τὸ πολὺ μὲν τῆς
C αὐτοῦ φύσεως, τὰ δὲ σμικρότερα ξυνδέσμου χάριν ἐκ τῶν
ἄλλων γενῶν· μετὰ δὲ τὸν αἰθέρα ἐξ ἀέρος πλάττειν τὴν
ψυχὴν γένος ἕτερον ζῴων, καὶ τὸ τρίτον ἐξ ὕδατος· πάντα
δὲ δημιουργήσασαν ταῦτα ψυχὴν ζῴων εἰκὸς ὅλον οὐρα-
νὸν ἐμπλῆσαι, χρησαμένην πᾶσι τοῖς γένεσι κατὰ δύναμιν,
πάντων μὲν μετόχων τοῦ ζῆν γεγονότων· δεύτερα δὲ καὶ
τρίτα καὶ τέταρτα καὶ πέμπτα, ἀπὸ θεῶν τῶν φανερῶν ἀρ-
D ξάμενα γενέσεως, εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀποτελευτᾶν.

VIII. *Θεοὺς μὲν δή, Δία τε καὶ Ἥραν καὶ τοὺς ἄλλους
πάντας, ὅπῃ τις ἐθέλει, ταύτῃ κατὰ τὸν αὐτὸν τιθέσθω
νόμον καὶ πάγιον ἐχέτω τοῦτον τὸν λόγον· θεοὺς δὲ δὴ
τοὺς ὁρατούς, μεγίστους καὶ τιμιωτάτους καὶ ὀξύτατον
ὁρῶντας πάντῃ, τοὺς πρώτους τὴν τῶν ἄστρων φύσιν
λεκτέον καὶ ὅσα μετὰ τούτων αἰσθανόμεθα γεγονότα,
μετὰ δὲ τούτους καὶ ὑπὸ τούτοις ἑξῆς δαίμονας, ἀέριον δὲ* E
*γένος, ἔχον ἕδραν τρίτην καὶ μέσην, τῆς ἑρμηνείας αἴτιον,
εὐχαῖς τιμᾶν μάλα χρεὼν χάριν τῆς εὐφήμου διαπορείας.
τῶν δὲ δύο τούτων ζώων, τοῦ τ' ἐξ αἰθέρος ἐφεξῆς τε
ἀέρος, οὐδ' ὁρώμενον ὅλον αὐτῶν ἑκάτερον εἶναι· παρὸν
δὴ πλησίον οὐ κατάδηλον ἡμῖν γίγνεσθαι, μετέχοντα δὲ
φρονήσεως θαυμαστῆς, ἅτε γένους ὄντα εὐμαθοῦς τε καὶ* 985
*μνήμονος, γιγνώσκειν μὲν ξύμπασαν τὴν ἡμετέραν αὐτὰ
διάνοιαν λέγωμεν, καὶ τόν τε καλὸν ἡμῶν καὶ ἀγαθὸν ἅμα
θαυμαστῶς ἀσπάζεσθαι καὶ τὸν σφόδρα κακὸν μισεῖν, ἅτε
λύπης μετέχοντα ἤδη· θεὸν μὲν γὰρ δὴ τὸν τέλος ἔχοντα
τῆς θείας μοίρας ἔξω τούτων εἶναι, λύπης τε καὶ ἡδονῆς,
τοῦ δὲ φρονεῖν καὶ τοῦ γιγνώσκειν κατὰ πάντα μετειλη-
φέναι. καὶ ξυμπλήρους δὴ ζώων οὐρανοῦ γεγονότος ἑρ-* B
*μηνεύεσθαι πρὸς ἀλλήλους τε καὶ τοὺς ἀκροτάτους θεοὺς
πάντας τε καὶ πάντα, διὰ τὸ φέρεσθαι τὰ μέσα τῶν ζώων
ἐπί τε γῆν καὶ ἐπὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἐλαφρᾷ φερόμενα
ῥύμῃ. τὸ δὲ ὕδατος πέμπτον ὂν ἡμίθεον μὲν ἀπεικάσειεν
ἄν τις ὀρθῶς ἀπεικάζων ἐξ αὐτοῦ γεγονέναι, καὶ τοῦτ' εἶ-
ναι τοτὲ μὲν ὁρώμενον, ἄλλοτε δὲ ἀποκρυφθὲν ἄδηλον
γιγνόμενον, θαῦμα κατ' ἀμυδρὰν ὄψιν παρεχόμενον. τού-
των δὴ τῶν πέντε ὄντως ὄντων ζώων, ὅπῃ τινὲς ἐνέτυχον* C
*ἡμῶν, ἢ καθ' ὕπνον ἐν ὀνειροπολίᾳ προστυχόντες, ἢ
κατὰ φήμας τε καὶ μαντείας λεχθέν τισιν ἐν ἀκοαῖς ὑγιαί-
νουσιν ἢ καὶ κάμνουσιν, ἢ καὶ τελευτῇ βίου προστυχέσι
γενομένοις, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ δόξας παραγενομένας,*

ὅθεν ἱερὰ πολλὰ πολλῶν γέγονε, τὰ δὲ γενήσεται, τούτων
πάντων νομοθέτης, ὅστις νοῦν κέκτηται καὶ τὸν βραχύ-
τατον, οὔποτε μὴ τολμήσῃ καινοτομῶν ἐπὶ θεοσέβειαν,
D ἥτις μὴ σαφὲς ἔχει τι, τρέψαι πόλιν ἑαυτοῦ· καὶ μὴν οὐδ'
ὧν ὁ πάτριος νόμος εἴρηκε περὶ θυσιῶν ἀποκωλύσει, μη-
δὲν τὸ παράπαν εἰδώς, ὥσπερ οὐδ' ὂν δυνατὸν εἰδέναι τῇ
θνητῇ φύσει τῶν τοιούτων πέρι. τοὺς δὲ ὄντως ἡμῖν φα-
νεροὺς ὄντας θεοὺς ἆρ' οὐχ αὑτὸς λόγος ἔχει κακίστους
εἶναι τοὺς μὴ τολμῶντας λέγειν ἡμῖν καὶ φανεροὺς ποιεῖν
ἀνοργιάστους τε ὄντας ἑτέρους θεοὺς καὶ τιμὰς μὴ δεχο-
μένους τὰς προσηκούσας αὐτοῖς; νῦν δὲ δὴ ξυμβαίνει γι-
E γνόμενον ἅμα τὸ τοιοῦτον, οἷον ἂν εἴ ποτέ τις ἡμῶν ἥλιον
ἢ σελήνην ἑωρακὼς ἦν γιγνομένους ἐφορῶντάς τε ἡμᾶς
πάντας, καὶ μὴ ἔφραζε δυνατὸς ὢν πῃ φράζειν, τιμῆς τε
ἀμοίρους ὄντας ἅμα, καὶ μὴ προὐθυμεῖτο τό γε αὑτοῦ μέ-
ρος εἰς ἔντιμον χώραν καταφανεῖς ἄγων αὐτοὺς ἑορτάς τε
αὐτοῖς γίγνεσθαι ποιεῖν καὶ θυσίας, ἀπολαμβανόμενόν τε
χρόνον ἑκάστοις μειζόνων τε καὶ ἐλαττόνων πολλάκις ἐνι-
986 αυτῶν ὥρας διανέμειν, ἆρ' οὐκ ἂν κακὸς ἑαυτῷ τε καὶ
ἄλλῳ τῷ γιγνώσκοντι λεγόμενος ἐν δίκῃ ξυνεδόκει λέγε-
σθαί ποτ' ἄν;

*ΚΛ.* Πῶς γὰρ οὔκ, ὦ ξένε; κάκιστος μὲν οὖν.

*ΑΘ.* Τοῦτο τοίνυν, ὦ Κλεινία φίλε, περὶ ἐμὲ νῦν γι-
γνόμενον ἴσθι φανερῶς.

*ΚΛ.* Πῶς λέγεις;

IX. *ΑΘ.* Ἴστε ὀκτὼ δυνάμεις τῶν περὶ ὅλον οὐρανὸν
γεγονυίας ἀδελφὰς ἀλλήλων, ὧν καθεώρακα ἐγώ· καὶ οὐ-
δὲν μέγα διαπέπραγμαι· ῥᾴδιον γὰρ καὶ ἑτέρῳ· τούτων
B δ' εἰσὶ τρεῖς αὗται, μία μὲν ἡλίου, μία δὲ σελήνης, μία δὲ
τῶν ἀπλανῶν ἄστρων, ὧν ἐμνήσθημεν ὀλίγον ἔμπροσθεν·
πέντε δὲ ἕτεραι. ταύτας δὴ πάσας καὶ τούτους τοὺς ἐν
ταύταισιν εἴτε αὐτοὺς ἰόντας εἴτε φερομένους ἐν ὀχήμασι

πορεύεσθαι ταύτῃ, μηδεὶς ἄλλως ποτὲ νομίσῃ πάντων
ἡμῶν, ὡς οἱ μὲν θεοί εἰσιν αὐτῶν, οἱ δ' οὔ, μηδ' ὡς οἱ μὲν
γνήσιοι, οἱ δὲ τοιοῦτοί τινες, οἵους οὐδὲ θέμις εἰπεῖν ἡμῶν
οὐδενί, πάντες δὲ δὴ πάντας λέγωμέν τε καὶ φῶμεν ἀδελ-
φούς τ' εἶναι καὶ ἐν ἀδελφαῖς μοίραις, καὶ τιμὰς ἀποδιδῶ- C
μεν μὴ τῷ μὲν ἐνιαυτόν, τῷ δὲ μῆνα, τοῖς δὲ μήτε τινὰ
μοῖραν τάττωμεν μήτε τινὰ χρόνον, ἐν ᾧ διεξέρχεται τὸν
αὑτοῦ πόλον, ξυναποτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάν-
των θειότατος ὁρατόν· ὃν ὁ μὲν εὐδαίμων πρῶτον μὲν
ἐθαύμασεν, ἔπειτα δὲ ἔρωτα ἔσχε τοῦ καταμαθεῖν ὁπόσα
θνητῇ φύσει δυνατά, ἡγούμενος ἄρισθ' οὕτως εὐτυχέ-
στατά τε διάξειν τὸν βίον τελευτήσας τε εἰς τόπους ἥξειν D
προσήκοντας ἀρετῇ, καὶ μεμυημένος ἀληθῶς τε καὶ ὄν-
τως, μεταλαβὼν φρονήσεως εἷς ὢν μιᾶς, τὸν ἐπίλοιπον
χρόνον θεωρὸς τῶν καλλίστων γενόμενος ὅσα κατ' ὄψιν
διατελεῖ. νῦν δὴ τὸ μετὰ τοῦθ' ἡμῖν λοιπὸν λέγειν ὅσοι
τ' εἰσί, καὶ τίνες· οὐ γάρ μήποτε φανῶμεν ψευδεῖς. βε- E
βαίως δὴ διισχυρίζομαι τό γε τοσοῦτον. λέγω γὰρ πάλιν
ὀκτὼ μὲν εἶναι, τῶν δὲ ὀκτὼ τρεῖς μὲν εἰρῆσθαι, πέντε δ'
ἔτι λοιπάς. ἡ τετάρτη δὲ φορὰ καὶ διέξοδος ἅμα καὶ πέμ-
πτη τάχει μὲν ἡλίῳ σχεδὸν ἴση, καὶ οὔτε βραδυτέρα οὔτε
θάττων· τό γ' ἐπίπαν ἀεὶ τούτων τριῶν ὄντων τὸν νοῦν
ἱκανὸν ἔχοντα ἡγεῖσθαι. λέγωμεν δὴ ταύτας ἡλίου τ' εἶ-
ναι καὶ ἑωσφόρου, καὶ τρίτον ὡς μὲν ὀνόματι φράζειν οὐκ
ἔστι διὰ τὸ μὴ γιγνώσκεσθαι, τούτου δ' αἴτιος ὁ πρῶτος
ταῦτα κατιδὼν βάρβαρος ὤν· παλαιὸς γὰρ δὴ τόπος
ἔθρεψε τοὺς πρώτους ταῦτα ἐννοήσαντας διὰ τὸ κάλλος 987
τῆς θερινῆς ὥρας, ἣν Αἴγυπτός τε καὶ Συρία ἱκανῶς κέ-
κτηται, φανεροὺς μὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀστέρας ἀεὶ ξύμπαν-
τας καθορῶντας, ἅτε νεφῶν καὶ ὑδάτων ἀπόπροσθεν ἀεὶ
τοῦ κόσμου κατῳκισμένους· ὅθεν καὶ πανταχόσε καὶ
δεῦρ' ἐξήκει, βεβασανισμένα χρόνῳ μυριετεῖ τε καὶ

ἀπείρῳ. διὸ θαρροῦντα χρὴ ταῦτα εἰς νόμους θέσθαι· τὸ
γὰρ μὴ τίμια τὰ θεῖα εἶναι ἢ τάδε μὴ θεῖα σαφῶς οὐκ ἐμ-
B φρόνων. ὅτι δὲ οὐκ ὀνόματα ἔσχηκε, τήν γε αἰτίαν χρὴ
λέγεσθαι ταύτην, ἀλλὰ γὰρ ἐπωνυμίαν εἰλήφασι θεῶν· ὁ
μὲν γὰρ ἑωσφόρος ἕσπερός τε ὢν αὐτὸς Ἀφροδίτης εἶναι
σχεδὸν ἔχει λόγον καὶ μάλα Συρίῳ νομοθέτῃ πρέπον, ὁ δ'
ὁμόδρομος ἡλίῳ τε ἅμα καὶ τούτῳ σχεδὸν Ἑρμοῦ· τρεῖς
δ' ἔτι φορὰς λέγωμεν ἐπὶ δεξιὰ πορευομένων μετὰ σελή-
νης τε καὶ ἡλίου. ἕνα δὲ τὸν ὄγδοον χρὴ λέγειν, ὃν μάλιστ'
ἄν τις ἄνω κόσμον προσαγορεύοι, ὃς ἐναντίος ἐκείνοις
ξύμπασι πορεύεται, ἄγων τοὺς ἄλλους, ὥς γε ἀνθρώποις
φαίνοιτ' ἂν ὀλίγα τούτων εἰδόσιν, ὅσα δὲ ἱκανῶς ἴσμεν,
C ἀνάγκη λέγειν καὶ λέγομεν· ἡ γὰρ ὄντως οὖσα σοφία
ταύτῃ πῃ φαίνεται τῷ καὶ σμικρὰ ξυννοίας ὀρθῆς θείας
τε μετειληφότι. λοιποὶ δὴ τρεῖς ἀστέρες, ὧν εἷς μὲν βρα-
δυτῆτι διαφέρων αὐτῶν ἐστί, Κρόνου δ' αὐτόν τινες ἐπω-
νυμίαν φθέγγονται· τὸν δὲ μετὰ τοῦτον βραδυτῆτι λέγειν
χρὴ Διός· Ἄρεως δὲ ὁ μετὰ τοῦτον· πάντων δὲ οὗτος
ἐρυθρώτατον ἔχει χρῶμα. χαλεπὸν δὲ οὐδὲν τούτων κα-
D τανοῆσαί τινα φράζοντός τινος, ἀλλὰ μαθόντα, ὡς λέγο-
μεν, ἡγεῖσθαι δεῖ.

X. Τόδε γε μὴν διανοηθῆναι χρὴ πάντ' ἄνδρα Ἕλ-
ληνα, ὡς τόπον ἔχομεν τὸν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀρετὴν ἐν
τοῖς σχεδὸν ἄριστον· τὸ δ' ἐπαινετὸν αὐτοῦ χρὴ λέγειν
ὅτι μέσος ἂν εἴη χειμώνων τε καὶ τῆς θερινῆς φύσεως, ἡ
δ' ὑστεροῦσα ἡμῖν εἰς τὸ θερινὸν φύσις τοῦ περὶ τὸν ἐκεῖ
τόπον, ὅπερ εἴπομεν, ὕστερον αὐτοῖς παραδέδωκε τὸ τού-
των τῶν θεῶν τοῦ κόσμου κατανόημα. λάβωμεν δὲ ὡς ὅ
E τί περ ἂν Ἕλληνες βαρβάρων παραλάβωσι, κάλλιον τοῦτο
εἰς τέλος ἀπεργάζονται· καὶ δὴ καὶ περὶ τὰ νῦν λεγόμενα
ταὐτὸν δεῖ διανοηθῆναι τοῦτο, ὡς χαλεπὸν μὲν πάντα τὰ
τοιαῦτα ἀναμφισβητήτως ἐξευρίσκειν, πολλὴ δ' ἐλπὶς ἅμα

καὶ καλῇ κάλλιον καὶ δικαιότερον ὄντως τῆς ἐκ τῶν βαρ- 988
βάρων ἐλθούσης φήμης τε ἅμα καὶ θεραπείας πάντων
τούτων τῶν θεῶν ἐπιμελήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας, παιδείαις
τε καὶ ἐκ Δελφῶν μαντείαις χρωμένους καὶ πάσῃ τῇ κατὰ
νόμους θεραπείᾳ. τόδε δὲ μηδείς ποτε φοβηθῇ τῶν Ἑλλή-
νων, ὡς οὐ χρὴ περὶ τὰ θεῖά ποτε πραγματεύεσθαι θνη-
τοὺς ὄντας, πᾶν δὲ τούτου διανοηθῆναι τοὐναντίον, ὡς
οὔτε ἄφρον ἐστί ποτε τὸ θεῖον οὔτε ἀγνοεῖ που τὴν ἀν-
θρωπίνην φύσιν, ἀλλ' οἶδεν, ὅτι διδάσκοντος αὐτοῦ ξυν- B
ακολουθήσει καὶ μαθήσεται τὰ διδασκόμενα· ὅτι δὲ δι-
δάσκει τοῦτο αὐτὸ ἡμᾶς, μανθάνομεν δὲ ἡμεῖς ἀριθμόν τε
καὶ ἀριθμεῖν, οἶδε δή που· πάντων γὰρ ἀφρονέστατον ἂν
εἴη τοῦτο ἀγνοοῦν· τὸ λεγόμενον γὰρ ἂν ὄντως αὐτὸ αὑτὸ
ἀγνοοῖ, χαλεπαῖνον τῷ δυναμένῳ μανθάνειν, ἀλλ' οὐ συγ-
χαῖρον ἄνευ φθόνου διὰ θεὸν ἀγαθῷ γενομένῳ. λόγον δὴ
καὶ πολὺν καὶ καλὸν ἔχει, τότε μέν, ὅτε περὶ θεῶν ἦν ἀν-
θρώποις διανοήματα πρῶτα, ὥς τ' ἐγένοντο οἷοί τ' ἐγί- C
γνοντο καὶ ὅθεν καὶ οἵας μετεχειρίζοντο πράξεις, μὴ κατὰ
νοῦν τοῖς σώφροσι λέγεσθαι μηδὲ φίλως, μηδ' ὡς οἱ δεύ-
τεροι, ἐν οἷς πρεσβύτατα μὲν τὰ πυρὸς ἐλέγετο καὶ ὕδατος
καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων, ὕστερα δὲ τὰ τῆς θαυμαστῆς
ψυχῆς, καὶ φορὰ κρείττων καὶ τιμιωτέρα, ἣν τὸ σῶμα εἴ-
ληχε φέρειν αὐτό τε ἑαυτὸ θερμότησι καὶ ψύξεσι καὶ πᾶσι
τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' οὐ ψυχὴ σῶμά τε καὶ ἑαυτήν· νῦν δ'
ὅτε λέγομεν ψυχὴν μέν, ἅνπερ ἐν σώματι γένηται, θαῦμα
οὐδὲν κινεῖν τε καὶ περιφέρειν τοῦτο καὶ ἑαυτήν, οὐδ' D
ἡμῖν ἀπιστεῖ ψυχὴ κατὰ λόγον οὐδένα ὡς βάρος οὐδὲν πε-
ριφέρειν δυναμένη. διὸ καὶ νῦν ἡμῶν ἀξιούντων, ψυχῆς
οὔσης αἰτίας τοῦ ὅλου, καὶ πάντων μὲν τῶν ἀγαθῶν ὄν-
των τοιούτων, τῶν δὲ αὖ φλαύρων τοιούτων ἄλλων, τῆς
μὲν φορᾶς πάσης καὶ κινήσεως ψυχὴν αἰτίαν εἶναι [θαῦμα
οὐδέν], τὴν δ' ἐπὶ τἀγαθὸν φορὰν καὶ κίνησιν τῆς ἀρίστης E

ψυχῆς εἶναι, τὴν δ' ἐπὶ τοὐναντίον ἐναντίαν, νενικηκέναι δεῖ καὶ νικᾶν τὰ ἀγαθὰ τὰ μὴ τοιαῦτα.

XI. Ταῦτα ἡμῖν εἴρηται πάντα κατὰ τὴν τῶν ἀνοσίων τιμωρὸν δίκην· περὶ δὲ δὴ τὸ δοκιμαζόμενον οὐχ οἷόν τε ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὡς οὐ δεῖ τόν γε ἀγαθὸν σοφὸν
989 ἡμᾶς ἡγεῖσθαι, τὴν δὲ σοφίαν ταύτην, ἣν ζητοῦμεν πάλαι, ἴδωμεν ἄν ποτ' ἄρα ἐπινοήσωμεν ἢ κατὰ παιδείαν ἢ κατὰ τέχνην, ἥντινα τοῦ γιγνώσκειν ἐνδεεῖς ὄντες τῶν δικαίων ἀγνώμονες ἂν εἶμεν. ὄντες τοιοῦτοι, δοκοῦμεν δή μοι, καὶ λεκτέον· ἄνω γὰρ καὶ κάτω ζητῶν, ἥ μοι καταφανὴς γέγονε, πειράσομαι δήλην ὑμῖν αὐτὴν ἀποτελεῖν. τὸ δὴ μέγιστον ἀρετῆς οὐ καλῶς πραττόμενον ἡμῖν γέγονεν αἴτιον, ὡς ἄρτι σημαίνειν ἐκ τῶν εἰρημένων μοι σφόδρα δοκεῖ.
B μεῖζον μὲν γὰρ ἀρετῆς μηδεὶς ἡμᾶς ποτε πείθῃ τῆς εὐσεβείας εἶναι τῷ θνητῷ γένει· τοῦτο δ' ὅτι δι' ἀμαθίαν τὴν μεγίστην ἐν ταῖς ἀρίσταις φύσεσιν οὐ γέγονε, λεκτέον. ἄρισται δ' εἰσὶν αἳ χαλεπώτατα μὲν ἂν γενόμεναι, μέγιστον δὲ ὄφελος, ἂν γίγνωνται· τά τε γὰρ τῆς βραδείας τε καὶ τῆς ἐναντίας φύσεως μετρίως ἀποδεχομένη ψυχὴ καὶ πράως εὔκολος ἂν εἴη, τήν τε ἀνδρείαν ἀγαμένη, καὶ πρὸς τὸ σωφρονεῖν εὐπειθής, καὶ τό γε μέγιστον ἐν ταύταις ταῖς
C φύσεσι δυναμένη μανθάνειν καὶ μνήμων οὖσα εὖ μάλα χαίρειν τούτοις αὐτοῖς δύναιτ' ἂν φιλομαθὴς ὥστ' εἶναι. ταῦτα γὰρ οὔτε ῥᾴδια φύεσθαι, γενόμενά τε καὶ τροφῆς καὶ παιδείας τυχόντα, ἧς δεῖ, τοὺς πλείστους αὐτῶν καὶ χείρους κατέχειν ὀρθότατα δύναιτ' ἂν τῷ φρονεῖν καὶ πράττειν καὶ λέγειν περὶ θεοὺς ἕκαστα, ὡς δεῖ τε καὶ ὅτε δεῖ, περὶ θυσίας τε καὶ καθαρμοὺς τῶν περὶ θεούς τε καὶ
D ἀνθρώπους, οὐ σχήμασι τεχνάζοντας, ἀλλὰ ἀληθείᾳ τιμῶντας ἀρετήν, ὃ δὴ καὶ μέγιστόν ἐστι ξυμπάντων πάσῃ τῇ πόλει. τοῦτο δὴ οὖν τὸ μέρος εἶναί φαμεν φύσει κυριώτατον καὶ δυνατὸν ὡς οἷόν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα

μαθεῖν, εἰ διδάσκοι τις· ἀλλ' οὐδ' ἂν διδάξειεν, εἰ μὴ
θεὸς ὑφηγοῖτο· εἴτ' οὖν διδάσκοι, κατὰ τρόπον δὲ μὴ
δρῷ τὸ τοιοῦτον, κρεῖττον μὴ μανθάνειν· ὅμως δ' ἐκ τῶν
νῦν λεγομένων ἀνάγκη μαθεῖν ταῦτα καὶ ἐμὲ λέγειν τὴν
τοιαύτην τε καὶ ἀρίστην φύσιν. πειρώμεθα δὴ τῷ τε λόγῳ
διεξελθεῖν ἅ τ' ἐστὶ καὶ οἷα καὶ ὡς δεῖ μανθάνειν, κατὰ E
δύναμιν τήν τ' ἐμὴν τοῦ λέγοντος καὶ τὴν τῶν δυναμένων
εἰσακοῦσαι θεοσεβείας, ᾧτινι τρόπῳ τίς τινα μαθήσεται. 990
σχεδὸν μὲν οὖν ἐστὶν ἄτοπον ἀκούσαντι· τὸ δ' ὄνομα αὐ-
τοῦ λέγομεν ἡμεῖς γε, ὅ τις οὐκ ἄν ποτε δόξειε δι' ἀπει-
ρίαν τοῦ πράγματος, ἀστρονομίαν, ἀγνοοῖ τε, ὅτι σοφώ-
τατον ἀνάγκη τὸν ἀληθῶς ἀστρονόμον εἶναι, μὴ τὸν καθ'
Ἡσίοδον ἀστρονομοῦντα καὶ πάντας τοὺς τοιούτους, οἷον
δυσμάς τε καὶ ἀνατολὰς ἐπεσκεμμένον, ἀλλὰ τὸν τῶν
ὀκτὼ περιόδων τὰς ἑπτὰ περιόδους, διεξιούσης τὸν αὐτὸν
κύκλον ἑκάστης, οὕτως ὡς οὐκ ἂν ῥᾳδίως ποτὲ πᾶσα φύ- B
σις ἱκανὴ γένοιτο θεωρῆσαι, μὴ θαυμαστῆς μετέχουσα φύ-
σεως. ὃ νῦν εἰρήκαμεν ἐροῦμέν τε, ὥς φαμεν, ὅπῃ δεῖ
τε καὶ ὅπως χρεὼν μανθάνειν· πρῶτον δ' ἡμῖν τόδε λε-
γέσθω.

XII. Σελήνη μὲν περίοδον τὴν αὑτῆς τάχιστα διέξει-
σιν, ἄγουσα μῆνα καὶ πανσέληνον πρώτην· δεύτερον δὲ
κατανοεῖν δεῖ τὸν ἥλιον, τροπὰς ἄγοντα διὰ πάσης τῆς
αὑτοῦ περιόδου, καὶ τούτῳ τοὺς ξυνδρόμους· ἵνα δὲ μὴ
πολλάκις ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγώμεθα, τὰς ἄλλας C
ὅσας ἐν τῷ πρόσθεν διεξήλθομεν ὁδοὺς τούτων οὐ ῥᾴδιον
ξυννοεῖν, ἐπὶ δὲ ταῦτα παρασκευάζοντας φύσεις, δι' ἃς
δυνατὸν εἶναι χρεὼν πολλὰ προδιδάσκοντα καὶ ἐθίζοντα
δεῖ διαπονήσασθαι παῖδα ὄντα καὶ νεανίσκον. διὸ μαθη-
μάτων δέον ἂν εἴη· τὸ δὲ μέγιστόν τε καὶ πρῶτον ἀριθ-
μῶν αὐτῶν, ἀλλ' οὐ σώματα ἐχόντων, ἀλλὰ ὅλης τῆς
τοῦ περιττοῦ τε καὶ ἀρτίου γενέσεώς τε καὶ δυνάμεως,

D ὅσην παρέχεται πρὸς τὴν τῶν ὄντων φύσιν. ταῦτα δὲ μα-
θόντι τούτοις ἐφεξῆς ἐστὶν ὃ καλοῦσι μὲν σφόδρα γελοῖον
ὄνομα γεωμετρίαν, τῶν οὐκ ὄντων δὲ ὁμοίων ἀλλήλοις
φύσει ἀριθμῶν ὁμοίωσις πρὸς τὴν τῶν ἐπιπέδων μοῖραν
γεγονυῖά ἐστι διαφανής· ὃ δὴ θαῦμα οὐκ ἀνθρώπινον
ἀλλὰ γεγονὸς θεῖον φανερὸν ἂν γίγνοιτο τῷ δυναμένῳ
ξυννοεῖν. μετὰ δὲ ταύτην τοὺς τρὶς ηὐξημένους καὶ τῇ
στερεᾷ φύσει ὁμοίους, τοὺς δὲ ἀνομοίους αὖ γεγονότας
ἑτέρᾳ τέχνῃ ὁμοίᾳ ταύτῃ, ἣν δὴ γεωμετρίαν ἐκάλεσαν οἱ
E προστυχεῖς αὐτῇ γεγονότες· ὃ δὲ θεῖόν τ᾽ ἐστὶ καὶ θαυ-
μαστὸν τοῖς ἐγκαθορῶσί τε καὶ διανοουμένοις, ὡς περὶ τὸ
διπλάσιον ἀεὶ στρεφομένης τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐξ ἐναν-
τίας ταύτῃ καθ᾽ ἑκάστην ἀναλογίαν εἶδος καὶ γένος ἀπο-
991 τυποῦται πᾶσα ἡ φύσις. ἡ μὲν δὴ πρώτη τοῦ διπλασίου
κατ᾽ ἀριθμὸν ἓν πρὸς δύο κατὰ λόγον φερομένη, διπλάσιον
δὲ ἡ κατὰ δύναμιν οὖσα· ἡ δ᾽ εἰς τὸ στερεόν τε καὶ ἁπτὸν
πάλιν αὖ διπλάσιον, ἀφ᾽ ἑνὸς εἰς ὀκτὼ διαπορευθεῖσα· ἡ
δὲ διπλασίου μὲν εἰς μέσον, ἴσως δὲ τοῦ ἐλάττονος πλέον
ἔλαττόν τε τοῦ μείζονος, τὸ δ᾽ ἕτερον τῷ αὐτῷ μέρει τῶν
ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον. ἐν μέσῳ δὲ
B τοῦ ἓξ πρὸς τὰ δώδεκα ξυνέβη τό τε ἡμιόλιον καὶ ἐπίτρι-
τον. τούτων αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐπ᾽ ἀμφότερα στρεφομένη
τοῖς ἀνθρώποις σύμφωνον χρείαν καὶ σύμμετρον ἀπενεί-
ματο παιδιᾶς ῥυθμοῦ τε καὶ ἁρμονίας χάριν, εὐδαίμονι
χορείᾳ Μουσῶν δεδομένη.

XIII. Ταῦτα μὲν οὖν δὴ ταύτῃ γιγνέσθω τε καὶ ἐχέτω
ξύμπαντα· τὸ δ᾽ ἐπὶ τούτοις τέλος, εἰς θείαν γένεσιν ἅμα
καὶ τὴν τῶν ὁρατῶν καλλίστην τε καὶ θειοτάτην φύσιν
ἰτέον, ὅσην ἀνθρώποις θεὸς ἔδωκε κατιδεῖν, ἣν οὔποτε
C ἄνευ τῶν νῦν διειρημένων μὴ κατιδὼν ἐπεύξεταί τις ῥᾳ-
στώνῃ παραλαβεῖν. πρὸς τούτοις δὲ τὸ καθ᾽ ἓν τῷ κατ᾽
εἴδη προσακτέον ἐν ἑκάσταις ταῖς συνουσίαις, ἐρωτῶντά

**τε καὶ ἐλέγχοντα τὰ μὴ καλῶς ῥηθέντα· πάντως γὰρ καλ-**
**λίστη καὶ πρώτη βάσανος ἀνθρώποις ὀρθῶς γίγνεται,**
ὅσαι δὲ οὐκ οὖσαι προσποιοῦνται, ματαιότατος πόνος
ἁπάντων. ἔτι δὲ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ χρόνου ἡμῖν ληπτέον,
ὡς ἀκριβῶς ἀποτελεῖ πάντα τὰ κατ᾽ οὐρανὸν γιγνόμενα,
ἵν᾽ ὁ πιστεύσας, ὡς ὁ λόγος ἀληθὴς γέγονεν, ὅτι πρεσβύ- D
τερόν τ᾽ ἐστὶν ἅμα καὶ θειότερον ψυχὴ σώματος, ἡγήσαιτ᾽
ἂν παγκάλως τε καὶ ἱκανῶς εἰρῆσθαι τὸ θεῶν εἶναι πάντα
πλέα καὶ μηδέποτε λήθῃ μηδὲ ἀμελείᾳ τῶν κρειττόνων
ἡμᾶς παρωλιγωρῆσθαι. νοητέον δ᾽ ἐστὶ περὶ πάντα τὰ
τοιαῦτα τόδε, ὡς, ἐὰν μέν τις ἕκαστα τούτων ὀρθῶς λαμ-
βάνῃ, μέγ᾽ ὄφελος γίγνεται τῷ παραλαμβάνοντι κατὰ τρό-
πον, εἰ δὲ μή, θεὸν ἄμεινον ἀεὶ καλεῖν· ὁ δὲ τρόπος ὅδε·
ἀνάγκη γὰρ τό γε τοσοῦτον φράζειν. πᾶν διάγραμμα ἀριθ- E
μοῦ τε σύστημα καὶ ἁρμονίας σύστασιν ἅπασαν τῆς τε
τῶν ἄστρων περιφορᾶς τὴν ὁμολογίαν οὖσαν μίαν ἁπάν-
των ἀναφανῆναι δεῖ τῷ κατὰ τρόπον μανθάνοντι, ἀνα-
φανήσεται δέ, ἄν, ὃ λέγομεν, ὀρθῶς τις εἰς ἓν βλέπων
μανθάνῃ· δεσμὸς γὰρ πεφυκὼς πάντων τούτων εἷς ἀνα- 992
φανήσεται διανοουμένοις· εἰ δ᾽ ἄλλως πως ταῦτα μετα-
χειριεῖταί τις, τύχην δεῖ καλεῖν, ὥσπερ καὶ λέγομεν. οὐ
γὰρ ἄνευ γε τούτων μήποτέ τις ἐν πόλεσιν εὐδαίμων γέ-
νηται φύσις, ἀλλ᾽ οὗτος ὁ τρόπος, αὕτη ἡ τροφή, ταῦτα
τὰ μαθήματα, εἴτε χαλεπὰ εἴτε ῥᾴδια, ταύτῃ πορευτέον·
ἀμελῆσαι δὲ οὐ θεμιτόν ἐστι θεῶν, καταφανοῦς γενομέ-
νης τῆς πάντων αὐτῶν κατὰ τρόπον λεγομένης φήμης εὐ-
τυχοῦς. τὸν δὲ ξύμπαντα ταῦτα οὕτως εἰληφότα, τοῦτον B
λέγω τὸν ἀληθέστατα σοφώτατον· ὃν καὶ διισχυρίζομαι
παίζων καὶ σπουδάζων ἅμα, ὅτε θανάτῳ τις τῶν τοιούτων
τὴν αὐτοῦ μοῖραν ἀναπλήσει, σχεδὸν ἐάνπερ ἔτ᾽ ἀποθα-
νὼν ᾖ, μήτε μεθέξειν ἔτι πολλῶν τότε καθάπερ νῦν αἰ-
σθήσεων, μιᾶς τε μοίρας μετειληφότα μόνον καὶ ἐκ πολ-

λῶν ἕνα γεγονότα εὐδαίμονά τε ἔσεσθαι καὶ σοφώτατον
ἅμα καὶ μακάριον, εἴτε τις ἐν ἠπείροις εἴτ' ἐν νήσοις μα-
C κάριος ὢν ζῇ, κἀκεῖνον μεθέξειν τῆς τοιαύτης ἀεὶ τύχης,
κεἴτε δημοσίᾳ τις ἐπιτηδεύσας ταῦτα εἴτε ἰδίᾳ διαβιῷ, τὰ
αὐτὰ καὶ ὡσαύτως αὐτὸν πράξειν παρὰ θεῶν. ὃ δὲ κατ'
ἀρχάς τε ἐλέγομεν, καὶ νῦν αὐτὸς πάρεστι λόγος ἀληθὴς
ὄντως, ὡς οὐ δυνατὸν ἀνθρώποις τελέως μακαρίοις τε καὶ
εὐδαίμοσι γενέσθαι πλὴν ὀλίγων, ἔστι ταῦτα ὀρθῶς εἰρη-
μένα· ὁπόσοι γὰρ θεῖοι καὶ σώφρονες ἅμα τῆς ἄλλης τε
μετέχοντες ἀρετῆς φύσει, πρὸς δὲ τούτοις ὅσα μαθήματος
D ἔχεται μακαρίου πάντα εἰληφότες, ἃ δ' ἔστιν εἰρήκαμεν,
τούτοισι μόνοις τὰ τοῦ δαιμονίου ξύμπαντα ἱκανῶς εἴ-
ληχέ τε καὶ ἔχει. τοῖς μὲν οὖν ταῦτα οὕτω διαπονήσασιν
ἰδίᾳ λέγομεν καὶ δημοσίᾳ κατὰ νόμον τίθεμεν, εἰς πρεσβύ-
του τέλος ἀφικομένοις τὰς μεγίστας ἀρχὰς παραδίδοσθαι
δεῖν, τοὺς δ' ἄλλους τούτοις ξυνεπομένους εὐφημεῖν πάν-
τας θεοὺς ἅμα καὶ πάσας, καὶ τὸν νυκτερινὸν ξύλλογον
ἐπὶ ταύτην τὴν σοφίαν ἱκανῶς γνόντας τε καὶ δοκιμάσαν-
E τας ἡμᾶς ὀρθότατα πάντας παρακαλεῖν.